

ספר

השולחן כהלכתו

אוצר הלכות

כשרות המאכלים והכלים במטבח

בישול נכרי

בשר וחלב

יין נסך

דבר חריף

בשר שנתעלם מן העין

כלי המטבח

הגעלת כלים

תערובות

טבילת כלים

דברים האסורים משום סכנה

כללי הכשרות

הלכות דם

ישראל מאיר ווייל

בן הגאון רבי אברהם צבי שליט"א

מהדורה רביעית – תשפ"ג

©

כל הזכויות שמורות

להשיג:

אצל המחבר

משפחת וויל

רח' יונה בן אמיית 16

רמת בית שמש ג'

02-5376523

◆ ◆ ◆

וכן אצל:

משפחת וויל

רח' עזרת תורה 36 ירושלים

משפחת רובינשטיין

רח' באר מים חיים 10 בני ברק

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG
Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקריית מטסרסדורף
הש"ס, אלול תשס"ז

חטת בינה

הואכאן לפני קולנו של הקולאים המאה
אבואם השבת, שבתו חנה"ק ר' יגאל חזאי
אוייל שאי"טו, אבו חזאיים באוא"ז בוא"ז
הו' שבת המוארים, הפוז הקולא למאה,
לסקים חקנולו הפול, דבי נאה וחזקה.
אכיוצ אמן אני הוא חוסכחואת בבי"ל בסטוי
האנה, אמן ניכר חאב כהולצו אקחלו של חיה
החחחרי, וקול נצונא אלל אקניה שיצנה
לסקיז באהלה של איוני חמאק חחחה ונרק
אחרי חיהויים חחחח"ים ונחחח"ים בכום ביל
יגחלו לחקניל חחחה לחחחח"ונה.

הכ"ה אב"ז גמחה ונחחח"י

ליונים מתחיים לחחח"י

חוב פנים מאירות 2, ירושלים, ת.ד. 6979, טל. 537-1513 (02), ישראל
2 Panim Meirot St., Jerusalem, P.O.B. 6979, Tel. (02) 537-1513, Israel

הסכמה זו ניתנה לספרי "וביום השבת"

RABBI MOISHE STERNBUCH

CHIEF RABBI
and Vice President of
of the Orthodox Rabbinical Courts
JERUSALEM

Rechov Mishkalov 13 Har-Nof Jerusalem Tel:02-651-9610

מושה שמרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים
מח"ס מעידים ומנים ושו"ת תשובות ותקנות
רב בית המסכת הגרי"א, ור"מ במרכז התורה הר-נוף
מגן נשיא העדה החרדית
בע"ה"ק ירושלים ת"ו

בעה"ח ט"ז סיון תשס"ג

הגאון ר' זלמן לייב' ו'ל'ק' מ'ק'ל'ת' פ'י'נ'ג' נ'ס'ח' ל'ג' ו'ב'ט'ל'ו'ט' מ'ח'מ'ל' ה'ר'ב' ל' ר'י' י'ח'ב'ד' מ'א'י'ז'
ו'י'ז' מ'ד'ס'ו' ו'ה'פ'ר'ש'ה' מ'ט'א'י'ק' מ'א'י'ז'ו' ל'א'ב'ו'ב' מ'ח'מ'י'ן' א'ב'ד' ז'נ'ב'מ'ל'ך' א'י'ז'ו' א'ש'כ'נ'א'ט'ג'ו' .
א'ב'ר'נ'ט' ל'י'ט'י'ק' מ'ד'ו' כ'מ'פ'ש'מ'ל' י'ז' א'ל'פ'ט'ה' נ'ג'ו'ז'י' א'ל' א'ז'ב' א'ל'מ'ו'ג' ל'א'ב'ט' ז'ו'ז'ו' .
ו'מ'י'ק' ד'מ'א' נ'י'ק'ד' ב' כ'כ'ה' ו'ק'ל'ך' ב'ג'י'מ' א'ש'מ'ל'י'ן' מ'ן' מ'ח'מ'י'ן' ו'א'ש'כ'נ'ס' ס'ב'ב'ק' ד'ק'ו'ב' ל'י'ט'י'ק' .
א'מ'ה' מ'ז'ל' ז'נ'ע'כ'ו'ז' ו'נ'ג' ה'ק'ל'ך' . מ'ז'י'ק' מ'א'ג'ו'י'ט'י'ק' ל'א'ב'ט' . ו'מ'מ'ה' כ'ו'נ'ו' ב'מ'ז'ב' מ'ן' כ'מ'ש'ק' .
י'מ'ז'ו'ן' מ'ל' מ'א'י'ז' נ'ז'ן' א'ל'מ'ו'ג' א'ז'ב' מ'א'י'ז' . א'ז'ב' מ'א'י'ז' .
א'ב'ט'ן' א'ז'ב' א'ז'ו'ז' א'ז'ב' מ'א'י'ז' ו'ל'כ'י'ד' מ'א'י'ז' א'ז'י' מ'א'י'ז' .
ו'ל'כ'ט' א'ז'ב' א'ז'ו'ז' א'ז'ב' מ'א'י'ז' ו'ל'כ'י'ד' מ'א'י'ז' א'ז'י' מ'א'י'ז' .
ב'ג'ו'ב' מ'ש'מ'י'ן' ו'נ'כ'ה' א'ז'ו'ז' מ'א'י'ז' א'ז'י' מ'א'י'ז' .
ב'ג'ו'ב' מ'ש'מ'י'ן' ו'נ'כ'ה' א'ז'ו'ז' מ'א'י'ז' א'ז'י' מ'א'י'ז' .
ב'ג'ו'ב' מ'ש'מ'י'ן' ו'נ'כ'ה' א'ז'ו'ז' מ'א'י'ז' א'ז'י' מ'א'י'ז' .

רח' משקלוב 13, הר-נוף, ירושלים ת"ו. טל: 02-651-9610

בעה"ח כ"ז אדר תשס"ו

קבלתי קונטרסים "וביום השבת", דינים נחוצים והנהגות שאסף הרה"ג רבי ישראל מאיר ווייל שליט"א, והדברים נפלאים שמביא הלכות שהייבן לידע ונכשלין שלא למדו ההלכות.
הקונטרסים מעט כמות אבל רב איכות, וראוי לכל אחד ללמוד הלכות אלו, ומתוך עמל ויגיעה זכה וקיבץ דינים שנכשלין בו ומצויים, ומפרסם הדברים בקונטרסים.
והנה חז"ל אמרו אוהב הקב"ה שערים המצויינים בהלכה, ומשה רבינו כשירד מן השמים למהרות יו"כ, הקהיל קהל ללמד אותם הלכות שבת, וכן לדורות ראוי להקהיל ישראל, שכל אחד ידע הלכות שבת וזהויה מביא לידי שמירה.
והנני לברך אותו שדבריו יתפשטו ויתבררו בבית ישראל, ויהיה בכלל מוכיח הרבים, ובזכות שמירת שבת ישמור אותנו הקב"ה מכל רע ויחיש גאולתנו ופדות נפשנו ונוכה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו בקרוב.

הנני מצפה בכל יום לישועת ה' ורחמי שמים מרובים
מושה שמרנבוך

Rabbi Azriel Auerbach
Rabbi of "Chaniche Hayeshivot"
53 Hapisga St., Bayit Vegan, Jerusalem

רב"ט
הרב עזריאל אוירבאך
רב בית הכנסת "חניכי הישיבות", בית וגן
רח' הפסגה 53, בית וגן, ירושלים

צ'לסטאנע

ה"ב

התיים והשלו והבינה להרים ילמאל אמיר
וילא שליטא

זמירי התיים. ראיתו ואלוהי בתיים
במניע מיסור ותיבת בל ואלוהי חסד בסל
שלחן בהלכות ובלאו כן הוא פיססי הלכות יתיה
ורמזים אשליע של ביה יהי. עמוכס בלסט
אדעת בבלאו ואלא איתק מחא ומלוח בעמיה אה
אבול הויאני שליטא אבאלא אגדולו הבור הקודם
בצורה וסקנת איצמיד את הילכי בליסיא וצמול
אדקדוקיה העצמה לעצמה איתק יואי אבולו רא
איהי שלא יא אבולו אחת איתק אהילק בייב
קקס איתק איתק בלסט איתק החובת הנעלה
בבית אביר

אשריאל אורבאך

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN
Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Shelita
and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

מושח שארל קליין
דומ"צ כביד"צ דמורן הגר"ש ואונר שליט"א
ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום עשרה בטבת השע"ח לפ"ק

הובא לפני תכריך כתבים על עניני איסור וחיתר מכבוד חרב הגאון
רבי ישראל מאיר וייל שליט"א ובו מבאר את הלכות בשר וחלב
ותערובות באופן מעשי, ואחד הרבנים החשובים בבית הוראה שלנו עבר על
כל הספר ושבח מאד את המחבר ואת ספרו, וגם אני ראיתי קצת מספרו
והם דברים ברורים המיוסדים על יסודות השו"ע וט"כ, ומונח בזה יגיעה
עצומה לברר כל דין ודין כהלכה.

על כן ראוי ונכון שיוציא לאור את ספרו הנ"ל לזכות את הרבים שידעו את
המעשה אשר יעשו ויחייב שיפרצו מעינותיו הוצה וחפץ ח' בידו יצלת.

וע"ז באתי עה"ח

משה שארל קליין

אני מודיע לרבותי הרב
בשרת הספי הרב זצ"ל אסוף
אשר אין להם חילוק איסור וזה
הספר והיה לי פלאה בזה
והוא יצא בגוף ארבעה חלקים
בבית הדין יצא אצלנו

יעקב אדלשטיין
רב רמת-השרון
רח' נעמי 4, רמת השרון

Rabbi Shmuel Eliezer Shtern

Dayan in Rabbinical Court
of HaGaon HaRav Wosner, Shlita
Rosh Yeshiva Chasam Sofer
Rav of West Bnei-Brak
1 Harav Kuk St. Bnei-Brak 51273

שמואל אליעזר שטרן

דומ"ץ בבני ברק של מרן הגר"ש ואזנר שליט"א
ראש ישיבת חוג חת"ס
ורב מערב בני ברק
רח' הרב קוק 1, בני ברק 51273

בס"ד, יום ג' ט"ז תמוז

קירא רוא מעודה הייב א דזא האוי
אלה הטפא האנימא והאמרה "השאלן כהאמין"
אזא יקי ייב הג הייבוי האויפאן דערה
אזא הא רב דבטא וזיקא האזא הא דאיה
היה רבי ישרא אאז אויל שליטה וזא
אוימא עבא צדינה ספויא נכדיה, וזא
הויב ארצא הא יזו הקולא דספויא רבא
הייב ובו יקוא דהא דא וזא אאז וזא
פ"ג האזא הישורא אכאזא האנימא וזא
האנימא והאמרה, האזא נפיקא אאז הייבוי
האזא הא פליג מימי האזא, אאז יאזא
אזא אאז הייב הא יסקולא הישורא
וזא יאזא אאז האזא וזא דהא

דיקוי ספויא
הא האנימא

מרדכי גרוס
רב ואב"ד 'הגניז' – הישיבות'
ורב מרכז ב"ב
הכתבת: הידושי הר"ם 3
בני ברק

בסייעתא דשמיא. עש"ק, טו"ב לחדש שבט, לסדר "הודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו"ן [שמות יח כ], שנת השמיטה, ה' תשע"ה לכה"ע.

מכתב ברכה

ישמחו תמורים ויגילו תפוסקים, יחכמו תלומדים וישישו תמעיינים, ישתוקקו תלמידים וילמדו תמשכילים, בראותם האי ספרא רבא ומיניה ישקו העדרים ויהיה להם למתוק, בדברים נהירין צהירין ובהירין, משדד עמקים בהלכה הצרופה מעלמא דאצילות לעלמא דעשיה, להעלות על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן ההוגים בתורת ה', לידע להוציא לאור ההלכה הצרופה, כעצם השמים לטוהר ערוכים, בהשכל ודעת הטעמים מבוארים, דלא להוי כספר החתום. באמת ויושר נחרטים, וברוך שמסר עולמו עולם ההוראה לשומרים נאמנים, להעמיק בתורה שבע"פ, בשני בחינות שבו, בחי' שבכתב ובחי' בע"פ, וכמש"כ הגר"א בספר יצירה דכהא שיש שני ענינים במצות מילה שהוא הסרת הערלה והפריעה, כך יש בדביר תורה ערלת הפה דע"י תושב"כ נעשה בחי' מילה הסרת הערלה, וע"י תושב"כ נעשה בחי' פריעה, - עיקרא דהלכתא בחי' תושב"כ אבל להכיר להשיק מקום מעיינו ומוצאו לאשורו לתואמו ולאוגדו למעשה אשר לפניו הוא התושב"כ דליה, ובהעמדת הכתר הוא קניני התורה ועמלה בה מתאחדים יחדיו הוא המקור לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא גבירתא למיתב בישראל שמינא אפתורא דדהבא, דבהאי כח מוריק ההשפעה שבאה לעולם, בסדר השתלשלות ראשית מחשבה ואחר זה מעשה מעולם המחשבה, בחי' השפעה מ"כ עלה במחשבה לפני" לעולם המעשה שהוא בבחי' חרות על הלוחות, שהוא תורה נמשלה לאש דלית בה מששא הוי המחשבה, ותורה דנמשלה למים בו נחרת על הלוחות, ואבנים שחקו מים, - ביסוד האש - בעמל והגיעה זוכים להעמדת המחשבה כדת של תורה, וביסוד המים ההבנה והעמקה למקום נביעתו.

במעלות נשגבות אלו זוכים להעמדת קו קולמסא, דהוי צאת השמש בגבורתה להאיר עיני המייחלים להשכיל בדלות חספא למישכה מרגינתא, הוא נקודת ההלכה להיות לה בית אב, והוא משרשה עד העמדתה לאילנא שצלתה מרובה, לסוככה בו בפתיחת השער ומיניה הוראות הדרך אשר יעשו בפרישת השמלה, שהמה דברי חז"ל ראשונים אחרונים וגדולי הדורות אשר מימיהם שותים לרוות ממעינות חיים נאמנים.

ובהא זכה, זך הרעיון וברוך הכשרון, דנכספה וגם כלתה נפשו לחצרות ה' לחוות בנועם ה' ולבקר בהכלו, הוא לימוד התורה והשגתה, בראשיתה "בחצרות ה'" ועד השגת "היכל הקודש" הוא גלוי אור אין סוף לדברים החומריים להאירם ולזככם באור האלקי, הוא התוה"ק המאירה בנתיבות ההוראה, להיות מסולא בפז הוא הדרה של תורה, דקוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, כשמחברו הוא דרופתקי דאורייתא כדברי נעים זמירות ישראל [קט צג] "לעולם לא אשכח פקודך כי במ חיתני" מו"מ עד הוראת ההלכה הוא "חיתני".

ה"ה הרב הגאון, מופלא שבערכיו, מופלג בחכמה ובינה, המפואר בתורה, ויראת ה' לו נצמדה, צנא מלא ספרא חובר חיבורים מחוכם, לשם ותהלה, כש"ת רבי ישראל מאיר למשפחה המיוחסת בישראל ווייל שליט"א השוקד באהלה של תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

בעיוני בחיבור "השולחן כהלכתו" אחזתני שמחת הלב וחדות הנפש, לאשר זכה לצלול במים אדירים הוא ים של תורה בהלכות איסור והיתר, בבירור וליבון בדרך הישר ובהבנה יתירה, וכחיצים ביד גבור בדימוי מילתא למילתא למען תהא להוגה בו כשולחן ערוך במקורותיו וטעמיו, במשנה ערוכה בטוב טעם ודעת, עשה העקוב למישור בתכלית לימודה של תורה כמתבאר במימרא דר"ע במכילתא ריש פ' משפטים, וסידר המערכה דבר דבור על אופניו באור המקיף, לכל פרטי ההלכות והדינים המסתעפים, כיד הי"ת שהרבה שפעו עליו, ואסף כעמיר גורנה והוסיף מדיליה באמרות טהורות, והמעין מבחין כי דרך ישרה דרכו ושואף בעוז אל מטרת האמת חותמו של הקב"ה, ללמד לידע את הדרך אשר ילכון בה ואת המעשה אשר יעשון.

ברירא דההוגים בהלכות או"ה והמורים בזה לעדת ישראל, יחזיקו לבעהמ"ח שליט"א טובה במלא חפניים באפיריון נמטי' ותשואות חן חן לו, ואישר חיליה לאורייתא.

על זאת אנא עניא בתו"ר אברכה בשפתי תהלה, שיזכה מן שמיא להפיץ מעיינותיו חוצה המה ארבע אמות של הלכה [ברכות ח א, ילקו"ש תהלים תלון] להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך הרחבת הדעת דקדושה, ויהי ה' עמו להמשיך בהתעלות ברוב עוז ותעצומות בלימוד התוה"ק, כשאיפת נפשו הטהורה, לאורך ימים ושנים טובים. ולהוסיף בהרבצת תורה בע"פ ובכתב, בהעלאת מרגליות ופנינים המזהירים כזוהר הרקיע המחודשים שמים וארץ [עי' קצוה"ח בהקדמה]. ולהורות בדרך הסלולה, והוא תיקון העולם במלכות ש' עד כי יבא שילה ויבנה בית מקדשנו ותפארתנו, ויקום מקרא שכתוב "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" [ישעיהו יא ט].

באה"ח באה"ר ואה"ע להוגים בתורה יממא ולילא. ולעמלי תורה בדרך האמת והישר. בתחינה מלפני שוכן מעונה, השקיפה ממעון קדשך בחמלה, וחוסה על עמלי תורה בטהרה, לזכותם להיות מרכבה לשכינה, שהוא "הריעו לה' כל הארץ" [כביאור האירו"ל בשער הפסוקים תהלים ק] בצילותא דדעתא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ויהי ה' אלקים עמהם ללמוד וללמד ולהורות לעם ה' באמיתה של תורה.

מרדכי גרוס

ד'תשס"א

הקדמה

השיר והשבח לחי העולמים שזיכני להשלים את החיבור על כשרות הכלים והמאכלים בבית היהודי, שהוא חיבור מקיף על כל ענייני איסור והיתר וכשרות המטבח.

הלכות בשר וחלב ושאר איסור והיתר נתפסים לפעמים כדבר רחוק השייך למורי הוראה בלבד, ולא כן הוא, אלא שייכים הם לכל אחד ואחד השומר תורה ומצוות, הן מבחינת הצורך הגדול לדעת את ההלכות שרובם מעשיות מאוד מאוד דבר יום ביומו, והן מבחינת הבנת הדברים שהם ברורים ופשוטים ונעימים ושווים לכל נפש - אלא שחסר בהם ה'גירסא דינקותא'.

ישראל קדושים בכל הדורות שמרו עצמם בסילסול ממאכלות אסורות המשנות את מציאות האדם, וכמו שכתבו תוס' [ע"ז דף י:] שאנטונינוס ינק חלב מאמו של רבי ומכח זה בגדלותו למד תורה ונתגייר ומל עצמו, ונפסק להלכה ברמ"א [סי' פ"א] לא יינק תינוק מנכרית משום שמטמטם התינוק ומוליד בו טבע רע, ולא יאכל התינוק דברים האסורים משום שמזיק לו בזקנותו. וביותר מבואר בע"ז [דף לא:] שמשקים מגולים שנכרי שמהם ולא ניזוק, אין לישראל לשתות מהם מחשש ארס נחש, מפני שגופו של הנכרי שונה מישראל שהרי אוכל שקצים ורמשים.

הבאתי בספר זה את כל הלכות איסור והיתר המצויים כיום, במטרה שלא להחסיר אף פרט ושאלה המצויה במטבח הביתי והמוסדי עם כל הפוסקים שדנו בענין מהטור והשו"ע ונושאי כליהם וכן שאר הפוסקים האחרונים וספרי השו"ת עד פוסקי זמנינו, בין לנוהגים כהמחבר ובין לנוהגים כהרמ"א.

והנה, הן אמת שהנצרך לשאלה מסוימת תהיה לו בעז"ה תועלת מיידית מן הספר, כאשר המפתחות נערכו באופן קל וברור בשימת לב לכל אפשרויות החיפוש, אבל ברור שיש ללמוד ולדעת היטב את כל ההלכות שחובת הלימוד והידיעה בהם גדולה מאוד, ויעיד על כך כל הלומד הלכות אלו שנתקל בסדר בדברים הנוגעים למעשה מדי יום שלא ידע מהם כל ימי חייו, ולכן הספר נערך בסדר נח וברור במיוחד גם לרוצים ללמוד בו את כל ההלכות וגם למי שמעולם לא למד הלכות אלו.

[בכדי להקל על המעיין, מושגים כלליים באיסור והיתר (דוגמת: עירוי מכלי ראשון, טעם לפגם, כלי שאינו בן יומו, בשר שנתעלם מן העין וכדומה) מסומנים במפתחות ב - * ליד הערך, המסמן שערך זה הוא הסבר כללי העניין].

לא כספרי וביום השבת ספר זה, שבספר וביום השבת זכיתי לברר כל הדבר הקשה אצל רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לשמו ולזכרו תאוות נפש, ובספר זה הספקתי אך מעט לשאול ולברר הספיקות בטרם נלקח מעימנו למנוחת עולם, אמנם זכיתי לטובת עין מתלמידי יבלחט"א ונתנו לי את תשובותי בעניינים אלו בשלושים שנה האחרונות, ועל הטוב יזכרו הגאון רבי יוסף שיינברגר שליט"א והגרא"צ ישראלזון שליט"א שנהגו בי טובת עין ופתחו לי את חדרי אוצרותיהם לדלות את הוראותי ותשובותי בעניינים אלו. וכן הוספתי תשובות מדברי הפוסקים רבותינו ובתוכם הרבה מתשובות מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאף עבר על המובא בשמו בספר. וכן הוספתי תשובות משאר כל גדולי ההוראה שליט"א ובפרט בדברים שיש בהם הוראה מקובלת בבתי ההוראה אף שאין הכרעה ברורה בפוסקים.

נוטל חלק בראש החברותא הרב הגאון ר' שמואל וינוגרד שליט"א, אשר ידיו רב לו בעמק ההלכה, והספר נכתב מתוך לימוד משותף בעיון ובירור דברי הגמרא והפוסקים הראשונים והאחרונים, ודבריו משולבים בספר ונותנים טעם לשבח בכל מקום.

יעמדו על הברכה הגאב"ד הגאון רבי צבי פרידמן שליט"א והגאון רבי עזריאל אויערבך שליט"א והגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א ואאמו"ר הגאון רבי אברהם צבי ווייל שליט"א והגאון רבי שלמה קרביץ שליט"א והרה"ג דוד שרייבר שליט"א שעברו על חלקים מהספר והאירו את עינינו מאור תורתם.

אזכיר ציון לנפש חיה, אשר הרבה דברים בספר נתבררו על ידי הגאון רבי חיים טודרוס גולדבלט זצ"ל אשר הפליא להאיר לאמיתה של הלכה מתוך עמק עיון התורה וההלכה ומתוך דברי הפוסקים בכל מקום אשר היו פרושים לפניו בבהירות. והנה בחיי חיותו מרוב ענוותנותו ציווה שלא להזכירו כלל, ועתה לאחר שנסתלק לחיי העוה"ב ראוי להזכירו שיהיו שפתותיו דובבות כאשר היתה באמנה איתו בזה העולם.

חובה נעימה עלי להודות להגר"א רובין שליט"א ראש מערכת הכשרות 'בד"ץ מהדרין' ולהרה"ג אברהם שלזינגר שליט"א ראש מערכת הכשרות 'חניכי הישיבות' על המידע וההכוונה בהבנת המציאות כיום ובפרט במפעלים וברכיבי המזון.

מזמור לתודה לאבי מורי הגאון שליט"א ולאמי הרבנית שתחי' [שגם טרחה בדיוק הלשוניות בספר], שכל חיי כיוונוני לדרך ישרה ומהם למדתי צורתה של שקיעות בתורה ותכלית עבודת האדם בעולם.

שלמי תודה למורי חמי הרה"ג אברהם רובינשטיין שליט"א שדלתותיהם של גדולי ישראל פתוחות לפניו והיה לי לעזר רב בליבון ובירור שיטותיהם, ולחמותי הרבנית שתחי', על כל אשר קיבלתי מהם בגשם וברוח.

ואחתום בתפילה ובתחנונים להשי"ת שיזכנו שנהיה אני וזרעי וזרע זרעי עד עולם עמלים בתורה בכל עת ומקיימים מצוותיה ומרבים כבוד ה' בעולם, ביחד עם רעייתי תחי' העומדת לימיני בכל עת, ויהללו בשערים מעשיה.

הקדמה למהדורה שלישית

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי כאשר זיכני הבורא ית"ש להשלים את כל הלכות כשרות המטבח ולהעמידם בכרך אחד מסודרים בסדר נח ובלשון ברורה ונעימה, והגדיל חסדו עלי שזכיתי שנתקבלו הדברים.

במהדורה זו הוספתי שאלות המצויות בבתי הוראה שלא נידונו במהדורות הקודמות, וכן תוקנו שיבושים בציוני המקורות, ובזה הנני לשוב ולהודות לכל התלמידי חכמים אשר טרחו להאיר עיני בדבר הלכה וללבן הלכות רבות.

ישראל מאיר ווייל

לזכרון עולם בהיכל ה'

לכבוד ולעילוי נשמת

איש מופת מורם מעם, תלמיד חכם מופלג ומרביץ תורה

הרה"ח ר' יהושע העשיל רייזמן ז"ל

אוד מוצל מאש משרידי דור דעה ומחבר ספרים בהלכה במחשבה ובחסידות

אשר כל חייו שילב ומיזג תורה עם דרך ארץ

אשר עשה מלאכתו ארעי ותורתו קבע בהתעמקות ובריתחא דאורייתא

גלב"ע בעשרה בטבת תשס"ט

* * *

האשה החשובה עדינת הנפש ואצילת הרוח

מרת הלינה שיינדל רייזמן ע"ה

אשת חיל עטרת בעלה רודפת צדקה וחסד

גלב"ע ערב שבת ה' מנחם אב תשנ"ז

* * *

איש דגול מרובה ואציל נפש, אוהב ספר ויודע ספר,

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

הרה"ח ר' אהרן יעקב קורנוסר ז"ל

רב פעלים לתורה ולצדקה, אוהב חסד ומרבה להיטיב

גלב"ע ז' תמוז תשס"ב

אשר היו כולם הורים ומורים, מלמדים ויועצים, ודמותם מלווה אותנו תמיד

ת.ג.צ.ב.ה.

הונצח ע"י

צבי רייזמן, איש עסקים ומחבר ספרי רץ כצבי (ח' חלקים)

ובני משפחתו, לוס אנג'לס

תוכן הענינים

סימן א

המתנה בין בשר לחלב טו

אכילת בשר בהמה אחר חלב ✧ אכילת בשר אחר זמן מאכילת חלב ✧ אכילת בשר עוף אחרי חלב ✧ אכילת בשר וחלב בסעודה אחת ✧ אכילת בשר אחר גבינה קשה ✧ אכילת גבינה אחר בשר או עוף ✧ אופן הישוב השש שעות ✧ מאכל פרווה שהתבשל בכלי בשרי או חלבי ✧ מאכל פרווה שהכניסו לתוכו כף בשרית או חלבית מלוכלכת ✧ שיירי בשר שנשארו בין שיניו לאחר ו' שעות ✧ אכל שיירי בשר שבין שיניו ✧ מסופק אם עברו שש שעות ✧ מאכל ספק בשרי או ספק חלבי ✧ דין קטן, חולה, יולדת ומעוברת ✧ קפה או סוכר שמעורב בהם חלב ✧ מאכלי פרווה שמוגשים באולם שמחות ✧ פרווה חריף שבלע טעם בשרי או חלבי ✧ מאכל שבלע זיעה בשרית ✧ מאכל שבלע ריח בשר ✧ שתיית משקה פרווה ממכונת קפה חלבית ✧ שיניים תותבות ו'גשר' ברזל ✧ טעם מאכל בשרי

סימן ב

שאר הרחקות בין בשר וחלב לד

כללי בישול ואכילת בשר וחלב ✧ שריפת בשר וחלב יחד ✧ אכילת בשר כשיש גבינה על השולחן ✧ אופני ההיתר ✧ היכר לאוכל לבדו בשר בשולחן שיש עליו גבינה ✧ הרחקה מחלב לאחר אכילת בשר ✧ אכילת חלבי על שולחן שאכלו עליו בשרי ✧ הנחת מאכלים חלביים ובשריים במקרר ✧ הנחת מאכלים בשריים וחלביים במדף אחד במקרר ✧ הנחת חלב (נוזלי) ליד פרווה או ליד בשר ✧ הנחת חלב ליד מלח מגולה, ושימוש בכלי מלח אחד לסעודות חלביות ובשריות ✧ מאכל בשרי שנוגע במאכל חלבי ✧ הנחת מאכל חלבי צונן על שיש בשרי ✧ לחם אחד לסעודה חלבית ובשרית ✧ מלחיה אחת לחלבי ובשרי ✧ סכו"ם לחלבי ובשרי ✧ אפיית לחם חלבי או בשרי ✧ הקדמה ✧ כללי אפיית לחם חלבי או בשרי ✧ מיני מזונות חלביים או בשריים ✧ אפיית פת או מאכל חלבי (או בשרי) לרבים ✧ חימום חלה על קדירת בשר ✧ אפיית חלות בתנור בשרי ✧ לחם שהתלכך מחלב או מבשר ✧ עשיית שאר מאכלים בשריים או חלביים ✧ ייצור מאכלים בשריים או חלביים לרבים ✧ חיתוך בשרי חריף ב'מיקסר' ✧ שימוש ב'סקוטש' להדחת כלים חלביים ובשריים ✧ הגעלת כלי מחלבי לבשרי ✧ שפיכת מים רותחים מקומקום על חלב ✧ שפיכת תבלינים ושמן ושאר מאכל פרווה לבשר או חלב חמים ✧ מראית עין בכשר ובחלב

סימן ג

המטבח - כלי האפיה נו

תנור אפיה ✧ דיני בשר וחלב ופרווה בתנור אפיה ✧ אפה בשר וחלב יחד ✧ חלות או עוגות שנאפו בתנור בשרי ✧ מרק פרווה שנתבשל בתנור בשרי נקי בן יומו ✧ כיצד ניתן לבשל פרווה לח בתנור בשרי ✧ אפה מאכל פרווה בתנור נקי במגש (תבנית אפיה) בשרי נקי ✧ אפה בשרי ופרווה יחד בתנור- עם רוטב ✧ אפה

בשרי ופרווה יחד בתנור - בלי רוטב ✧ 'שניצל' ו'קוגל' שנאפו יחד ✧ אפה חלות בתנור בשרי מלוכלך
 משיירי בשר ✧ אפיית דגים בתנור בשרי ✧ אפיית דגים עם בשר ביחד ✧ אפיית דגים בתבנית אפיה
 בשרית ✧ הכשרת תנור אפיה מבשרי או מחלבי לפרווה ✧ הכשרת תנור אפיה שנאסר ✧ מיקרוגל ✧
 הכשרת מיקרוגל שנאסר ✧ 'טוסטר' ✧ טוסטר אובן ✧ תבנית אפיה חלבית שאפה בה בשר ✧ מגבות
 כלים וכפפות ✧ קניית כלי אפיה ובישול משומשים מנכרי או חילוני

סימן ד

המטבח - כלי הבישול עג

כיריים, פלטה וחצובות גז ✧ כיריים המשמשות לבשרי ולחלבי ✧ בישול חלבי אחרי בשרי בכיריים-
 כשנשאר שיירי בשר ✧ בישול פרווה אחרי בשרי בכיריים- כשנשאר שיירי בשר ✧ בישול חלבי אחרי בשרי
 בכיריים- כשלא נשאר שיירי בשר ✧ במקרה הנ"ל- אם בישלו ונשפך הרבה או מעט רוטב ✧ בישול פרווה
 אחרי בשרי בכיריים- כשלא נשאר שיירי בשר ✧ העמדת מיחם מים על פלטה בשרית ✧ העמדת קדירת
 בשר ומיחם מים על פלטה אחת ✧ רוטב שנשפך מקדירת בשר המונחת ליד מיחם ✧ סיכום- ד' אופנים
 שהמיחם נעשה בשרי ✧ דין המיחם בשבועות הבאים באופן שהוא נעשה בשרי ✧ רוטב בשרי שנשפך על
 כיריים שמבשלים שם חלב ✧ מאכל שהונח על כיריים שיש עליהם רוטב בשר ✧ מדף או 'קולט אדים' מעל
 כיריים ✧ קומקום חשמלי ✧ שפיכת מים רותחים מקומקום על חלב ✧ קדירות בישול ✧ שפיכת
 תבלינים ושמן ושאר מאכלי פרווה לבשר או חלב חמים ✧ בישול קדירת בשר ליד קדירת חלב ✧ ניתזה
 טיפה מקדירה בשרית על קדירה חלבית ✧ הגיעו אדים מקדירה בשרית לקדירה חלבית ✧ קדירות בישול
 ✧ כף - ושאר כלים שמכניסים לקדירת בישול ✧ הקדמה ✧ כף חלבית שנכנסה לקדירה בשרית או להיפך
 ✧ כף חלבית שנכנסה לקדירה פרווה ✧ מכסה ✧ הקדמה ✧ הניח מכסה חלבי נקי ויבש על קדירה
 בשרית/ פרווה ✧ הניח מכסה חלבי מלוכלך בטיפות חלב על קדירה בשרית/ פרווה ✧ הניח מכסה חלבי
 רטוב על קדירה בשרית/ פרווה ✧ כלים חלביים ובשריים ששניהם לא בני יומם ✧ מגבות כלים וכפפות

סימן ה

שאר כלי המטבח קא

מגבות כלים וכפפות ✧ מפות שולחן ✧ כיורים- הדחת כלים עם כלי פרווה במים חמים ✧ כיורים- שימוש
 בכיור אחד ✧ שימוש בכיור שנאסר [והכשרתו] ✧ מדיח כלים ✧ מגירת הסכומים ✧ כלי אסור שנתערב
 בכלים מותרים ✧ כלי חלבי שהתערב בכלים בשריים ✧ כלים בשריים וחלביים ✧ סכין מריחה ✧ סכין
 סלייסר (קוצץ ירקות) ✧ מעבד מזון ובלנדר ✧ מקרר ✧ שיש ✧ טיפה חלבית רותחת שניתזה על
 שיש בשרי ✧ מאכל או סיר בישול שהונחו על שיש טרף (או בשרי על שיש חלבי) ✧ הנחת סיר בישול
 או מאכל חלביים על שיש בשרי ✧ באיזה אופן שיש נאסר ✧ אופן הגעלת שיש ✧ שיש 'אבן קיסר'
 ✧ שיש אבן קיסר שנאסר ✧ אפיית עוגה ✧ פח אשפה

סימן ו

נ"מ בר נ"מ - מעם שני קכד

הקדמה ✧ כללי נ"ט בר נ"ט ✧ נ"ט בר נ"ט בכלי שאינו בן יומו ✧ דוגמאות מצויות ✧ חימום מים לקפה בקומקום שנעשה בשרי ✧ מאכל פרווה חם שהניחו אותו בכלי בשרי ✧ העברת מאכל פרווה שכבר התבשל בכלי בשרי לכלי חלבי ✧ בישול פרווה לכתחילה בכלי בשרי כדי ליתנו בכלי חלבי ✧ נ"ט בר נ"ט באיסור ✧ טעם שלישי ✧ מאכל פרווה שהתבשל בקדירה בשרית מלוכלכת בבשר ✧ נ"ט בר נ"ט בצליה ✧ נ"ט בר נ"ט בבישול אחד ✧ הדחת כלים בשריים וחלביים יחד ✧ נ"ט בר נ"ט דרך מאכל אמצעי ✧ הכניס קף למאכל פרווה שמתבשל בקדירה בשרית ✧ טעימה אם יש במאכל טעם בשר או חלב ✧ נ"ט בר נ"ט עם דבר חריף שנחתך בסכין הפוכה ✧ נ"ט בר נ"ט באדים

סימן ז

דבר חריף קלמ

הקדמה ✧ כללי דבר חריף ✧ דבר חריף שנחתך בסכין בשרית וטוגן במחבת חלבית בלי שמן או שנגע במאכל בלי רוטב ✧ מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונתבשל עם חלב ✧ מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונתבשל בכלי חלבי ✧ מה נחשב מאכל חריף - ד' דרגות ✧ חיתוך דבר חריף במעבד מזון או מגרדת ✧ טעימת המאכל החריף לבודקו ✧ חיתוך חריף בסכין בשרית על צלחת חלבית ✧ מאכל שמקצת ממנו חריף ✧ חיתוך מאכל חריף עם שאר מאכלים ✧ חיתוך השיניים ✧ מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונאפה בתנור עם מאכל פרווה ✧ מאכל חריף שנחתך בסכין חלבית ובסכין בשרית ✧ חיתוך דבר חריף במעבד מזון וב'סלייסר' ✧ מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונתבשל או ניצלה בכלי פרווה ✧ מאכל חריף שנתבשל ✧ דבר חריף המונח בתוך הרבה מים או שמן ✧ חתך מאכל חריף ומצא בו תולעת ✧ מאכל יבש חריף ששהה בתוך כלי חלבי ✧ מאכל לח חריף ששהה בתוך כלי חלבי ✧ כבוש ברוטב חריף ✧ רוטב חריף ששהה בתוך כלי אחר ✧ ציר חריף חלבי ששהה בתוך כלי פרווה ✧ חומץ או שאר משקאות חריפים ששהו בכלי חלבי ✧ אפיית בשר ודבר חריף בתנור אחד ✧ אכילת חריף שנחתך בסכין בשרי עם חריף שנחתך בסכין חלבי ✧ חריף שנעשה בשרי ואחר כך בישלוהו בכלי פרווה ✧ אדים של דבר חריף

סימן ח

מעם לפגם ואיסור שנפסל קנמ

כללי נותן טעם לפגם (נטל"פ) ✧ שרצים הנותנים טעם פגום ✧ בריה פגומה ✧ נטל"פ שהשביח בהגדלת הכמות ✧ נטל"פ בכשר וחלב ✧ דוגמאות לנתינת טעם לפגם ✧ ספק אם משביח או פוגם ✧ כלי שאינו בן יומו ✧ כלי שהיה כ"ד שעות מלא מים ✧ להשתמש לכתחילה בכלי איסור שאינו בן יומו ✧ נטל"פ במים ✧ כלי ספק בן יומו ✧ כלי חלבי ספק בן יומו שהכניסו לבשר ✧ כלים ששימושם תדיר ✧ כלי שבישלו בו בתוך הכ"ד שעות ✧ **איסור שנפסל מאכילה** ✧ איסור שנפסל מאכילת אדם ✧ מאכל שנפסל וחזר והושבח ✧ איסור שנפסל - לצורך רפואה ✧ תרופות מרות שיש בהם איסור ✧ ויטמינים

ותוספי מזון ✧ כשרות משחת שיניים ✧ כשרות ה'ג'לטין' ✧ הציפוי המבריק שעל הפירות ✧ כשרות הגליצ'רין ✧ כשרות ויטמין 3D ✧ כשרות 'שפתון' ✧ כשרות מוצרי נקיון ✧ כשרות איפור

סימן ט

כללי ודיני תערובות קעה

הקדמה לדיני תערובות איסור והיתר ✧ הקדמה לתערובות ✧ שיעורי ביטולי איסורים ✧ איסורים האסורים בהנאה ✧ כללי ביטול יבש ביבש- מין במינו ✧ ביטול יבש ביבש- מין בשאינו מינו ✧ כללי ביטול לח בלח ✧ הגדרת 'לח' ✧ תערובת לח ביבש ✧ כללי ביטול בששים ✧ חלב שנשפך על חתיכות בשר שמחוץ לרוטב ✧ חלב שנשפך על חתיכות בשר שהציים בתוך הרוטב ✧ חלב שנשפך לקדירת בשר ויש שם חתיכות בשר שהציים מחוץ לרוטב ✧ הוצאת האיסור ✧ ספק אם יש ששים ✧ ביטול ספק איסור ✧ איסור שהתבטל וידוע מקומו ✧ איסור שנתערב ואפשר למוצאו ✧ ניכר האיסור ואי אפשר לבררו ✧ חיוב לברר בקלות כשיש ספק איסור ✧ חיוב לברר בטירחה כשיש מיעוט המצוי ✧ הקדמה **תתאה גבר** ✧ מאכל חם על מאכל קר או להיפך ✧ תתאה גבר- כשאחד מהם לח ✧ מאכל חם שנפל על כלי צונן ✧ חלב שנשפך על קדירת בשר מהצד [תתאה גבר כשהעליון בא מהצד] ✧ תתאה גבר כשהעליון על האש ✧ תתאה גבר כשהחתון בכלי שני ✧ כלי צונן שנפל על מאכל חם ✧ חם מקצתו חם כולו ✧ כלי מתכת בשרי שחלקו נכנס לתוך כלי חלבי ✧ כשהכלי כולו חם ✧ הכניס ידית בשרית לתוך חלב ✧ כלי שהתחמם מצד אחד ונגע איסור בצד השני ✧ חוזר ונייעור ✧ נוסף עוד איסור לתערובת ✧ חוזר ונייעור בטעם ✧ חוזר ונייעור בהיתר ✧ חתיכה נעשית נבילה ✧ חתיכה נעשית נבילה בבשר וחלב ✧ חנ"נ בשאר איסורים ✧ חנ"נ בתערובת יבש ביבש ✧ חנ"נ בבריה ובתבלין ✧ חנ"נ בהיתר ✧ חנ"נ בבלוע שבכלי ✧ איסור דבוק ✧ מהו 'דבוק' ✧ שרץ הדבוק למאכל בבישול ✧ דבוק במאכל שנאסר כדי קליפה או כדי נטילה ✧ שוקולד חלבי או עוגת גבינה שנפלו לבשר, וכן קציצת בשר שנפלה לחלב ✧ **ביטול איסור לכתחילה** ✧ ביטול איסור בידיים ✧ ביטול איסור בידיים- דין התערובות ✧ ביטול ספק איסור ✧ ביטול איסור במעשה הנעשה לשם מטרה אחרת ✧ ביטול האיסור לפני שנוצר האיסור ✧ **איסורים מבטלים זה את זה**

סימן י

אופני העברת טעם רטו

הקדמה כללית ✧ הקדמה- זמן העברת טעם ✧ הקדמה- העברת טעם בלי מים ✧ בשר וחלב (או איסור והיתר) יבשים וצוננים שנגעו זה בזה ✧ מאכל שצריך הדחה ולא הדיחו ✧ חתיכת בשר צוננת שנפלה לחלב צונן ✧ בשר וחלב יבשים וחמים שנגעו זה בזה ✧ בשר וחלב (ואיסור והיתר) יבשים שאחד מהם חם ונגעו זה בזה ✧ העברת טעם בתערובת לח בלח ✧ העברת טעם מטעם שבלוע במאכל ✧ בלוע שמן בכלי ✧ מה נחשב רוטב ✧ מה נחשב שמן ✧ האם חלב נחשב שמן ✧ מאכל פרווה יבש עם טעם בשר שנגע בחלב או להיפך ✧ העברת טעם ממאכל לכלי בלא רוטב ✧ העברת טעם מכלי למאכל בלי רוטב ✧ העברת טעם מכלי למאכל בלי רוטב- כשיש בשר בכלי ✧ העברת טעם מטעם שבלוע בכלי- לכלי אחר ✧ העברת טעם בכבישה- כבוש כמבושל ✧ כ"ד שעות שאינם רצופות ✧ כבישה בקרח ובשומן קרוש ✧ בליעה מכלים בכבישה ✧ בליעה

מכבוש בכלי מתכות ובכלי זכוכית ✧ כבוש בחריף ✧ חצי כבוש וחצי בולט החוצה ✧ ספק כבוש ✧ כבוש בלחות ✧ זיעה [אדים] ✧ זיעת אוכלין ✧ ריחא ✧ העברת טעם בחתיכות מלוחות- מליח כרותה ✧ כלי ראשון, שני ושלישי ✧ כלי ראשון ✧ עירוי מכלי ראשון ✧ עירוי שנפסק הקילוח ✧ עירוי שלא נפסק הקילוח- על כלי ✧ עירוי שנפסק הקילוח- על כלי ✧ עירוי המחובר לכלי שעל האש ✧ 'כדי קליפה' שנאסרה והתערבבה ✧ עירוי בקילוח ארוך ✧ עירוי ממצקת (ושאר כלי שואב) ✧ כלי שני ✧ יד נכזית בו ✧ דבר גוש ✧ עירוי מכלי שני וכלי שלישי ✧ יד נכזית בו בכלי שלישי ✧ דבר גוש בכלי שלישי ✧ העברת טעם מבעל- חי חי

סימן יא

דברים שאינם במלים ברוב ובששים **רנג**
 הקדמה ✧ כללי דבר שיש לו מתירין ✧ תוספת למאכל- האם נחשב מין במינו ✧ תערובת מעשה שבת ✧ דבר שיש לו מתירין, ואח"כ יחזור לאיסורו ✧ דשיל"מ כשרוב צדדים שאין איסור כלל ✧ דשיל"מ בספק ספיקא ✧ אם לא ניכר האיסור לפני שנתערב ✧ אם יתכן שלעולם לא יהיה היתר ✧ אם עלול להתקלקל ✧ מעשה שבת במזיד ✧ דבר שאיסורו יקטן ✧ כלי של איסור שנתערב בכלי היתר ✧ כלי ספק חלבי שנכנס לקדירה בשרית ✧ כללי בריה ✧ בריה שנחתך אבר ממנה ✧ ספק בריה ✧ זבוב שנפל לתבשיל ואי אפשר למוצאו ✧ ירקות עלים שיש ספק האם יש בהם תולעים ✧ תולעת שנמצאת בפרי או בדג ואי אפשר למוצאה ✧ פירות וירקות שנמצאו בהם ג' תולעים ✧ תבשיל שנמצא בו ג' נמלים או זבובים ✧ ביצה עם דם שנתערבה ✧ ריסוק מאכל שיש בו תולעים ✧ תולעי ה'אניסקים' בדגים ✧ בריה לגבי ברכה אחרונה ✧ חתיכה הראויה להתכבד ✧ כמה חתיכות קטנות שביחד מכובדים ✧ טעם בלוע בחה"ל ✧ ספק חה"ל ✧ חה"ל שנאסר כדי קליפה ✧ חה"ל באיסורי דרבנן ובבישול נכרי ✧ חה"ל המחוסר הכנה ✧ חה"ל שנחתכה או התרסקה ✧ תבלין או דבר שיש לו טעם חזק ✧ נתינה לנכרי לטעום ✧ אבקת מרק בשרית בחלב או בדגים ✧ איסור שנותן מראה בהיתר ✧ איסור שתפקידו להעמיד ✧ דבר חשוב- דבר שבמנין ✧ ספק דבר שבמנין ✧ דבר שנמכר באריזות גדולות ✧ דבר שנמכר לפעמים במנין ✧ בעל חי ✧ דבר שרגילים לבטלו תמיד ✧ קבוע

סימן יב

דברים האסורים משום סכנה **רעז**
 אכילת דג ובשר יחד ✧ טעם בשר וטעם דגים ✧ אפיית בשר ודגים יחד ✧ מאכל שהתבשל עם בשר ✧ מאכל שבלע זיעת בשר ✧ ביטול בששים לדג שנפל לבשר ✧ כלי שבישלו בו בשר ודג ✧ העלאת בשר ודג על שולחן אחד ✧ טיפת בשר שניתזה על כלי של דגים ✧ אכילת דגים וחלב יחד ✧ מים ויין מגולים ✧ פירות וירקות מנוקרים ✧ ביצה ושום קלופים שעבר עליהם לילה ✧ אוכלין תחת המיטה ✧ שתיית מים אחרי אכילת דגים ✧ שתיית מים פושרים ✧ שתיית קצף העולה מן המשקה ✧ אכילת קצה הלחם

סימן יג

דיני דם המצויים בבית **רפה**
 דם בביצים ✧ כללי דם בביצים ✧ דם הנמצא בביצה ✧ בדיקת ביצים ✧ מראות הדם בביצים דם אדם

ועור אדם ✧ כללי דם אדם ✧ דם אדם שנתערב ✧ מציצת דם מפצע ✧ דם שיוצא מהפה בטיפול שיניים ✧ שאבה חלב והמראה נוטה לאדום בגלל פצעים ✧ אכילת עור אדם שנתלש ✧ צליית כבד ✧ כבד ששהה כ"ד שעות במים המעורבים בדם ✧ צליה לאחר ג' ימים מהשחיטה ✧ הטבלת רשת הצליה ✧ חיתוך והדחה קודם הצליה ✧ צרירות דם בכבד ✧ חיתוך בכבד לפני הצליה ✧ סדר הצליה ✧ מליחה קודם צליה ✧ כבד שנמלח ולא נצלה מיד ✧ האש שצולים עליה ✧ סדר צליית הכבד ושיעור הצליה ✧ הסרת הכבד מהאש ✧ באיזה כלי מסירים את הכבד מהאש ✧ שימוש בכלים שצלו בהם ✧ צליית כבד במכונה מסתובבת ✧ צליית כמה שכבות של כבדים זה על גבי זה ✧ מנגל חשמלי שיש מים מתחת לאש ✧ הדחת הכבד לאחר הצליה ✧ צרירות דם ✧ כללי צרירות דם בעופות ✧ מהי צרירות דם? ✧ דין הורידים ✧ מה צריך לעשות? ✧ כיצד ניתן להבחין מהי צרירות האסורה? ✧ היכן מצוי צרירות דם? ✧ האם יש צרירות דם בעצם? ✧ מה עושים כשרואים בבית צרירות דם לפני הבישול? ✧ מה עושים אם רואים צרירות דם לאחר הבישול? ✧ מי שלא בדק עד היום את העופות, מה דין הכלים שלו? ✧ צליית צרירות דם ✧ חיתוך הנעשה בצרירות לפני המליחה

סימן יד

הלכות יין נסך שי

איסור יין נסך ✧ נכרי שנגע ביין או בבקבוק ✧ נגיעה וטילטול בקבוק סגור ✧ נגיעה בבקבוק פתוח ✧ הדיפת בקבוק פתוח ✧ נגיעה וטילטול שלא בכוונה ✧ ישמעאלי ביין נסך ✧ נגיעת תינוק נכרי ✧ דין מומר ביין נסך ✧ דין חילונים ביין נסך ✧ נכרי או חילוני המפעילים מכונה חשמלית ✧ יין מבושל ✧ יין מפוסטר ✧ מכירת ונתינת יין לנכרי ולמומר (חילוני) ✧ אבן היין וחומצה טרטרית ✧ נכרי שנגע ביין כדי לאוסרו ✧ יין שהיה אצל נכרי ✧ יין שהיה אצל חילוני ✧ ישראל יוצא ונכנס ✧ עובד זר נכרי שנמצא בבית ✧ עוזרת בית נכריה ✧ מאושפז בבית חולים שמביא איתו יין ✧ יין שהיה אצל נכרי או חילוני ✧ תערובת יין נסך ✧ הכשר כלי שנאסר מיין נסך

סימן מז

בישול נכרי ופת נכרי שבג

הקדמה ✧ פת נכרי ✧ פועל נכרי במאפיה שבבעלות ישראל ✧ 'בורקס', 'רוגלך', 'קוגל אטריות' - פת או בישולי נכרי? ✧ חלות ו'רוגלך' שמורחים עליהם ביצים מבחוץ ✧ בישול ופת מומר (חילוני) ✧ כללי בישולי נכרי ✧ בישול במיקרוגל ובאדים ובקיטור ✧ כללי היתרי בישולי נכרי ✧ עולה על שולחן מלכים ✧ ספק עולה על שולחן מלכים ✧ עולה עש"מ לקינוח ולממתק ✧ מאכל שעשע"מ רק במקומות מסוימים ✧ מאכל שיש לו כמה אופני אכילה וחלקם עש"מ ✧ פיצוחים תבלינים ✧ ממרחים ✧ מאכלים שונים ✧ נאכל חי ✧ נאכל חי בדוחק ✧ בצל שום וצנון ✧ נאכל חי רק במקומות מסוימים ✧ חלק מהמאכל נאכל חי ✧ קפה תה וקקאו ✧ ישראל הדליק את האש ✧ בישולי נכרי במפעלים ✧ תנור שנשארו חם ✧ נכרי שהדליק אש מנר שהדליקו ישראל ✧ תערובת בישולי נכרי ✧ הכשרת כלי שנאסר בבישולי נכרי ✧ חולה שאין בו סכנה ✧ חלב נכרי

סימן מז

בשר שנתעלם מן העין שמו

הקדמה (חשש החלפה ע"י עוף) ✦ בשר שנתעלם מן העין (חשש החלפה ע"י נכרי או מומר) ✦ חיתוך בצורה משונה וטביעות עין ✦ סגירת המאכל בחותם ✦ חשש החלפה במומר ובחשוד ✦ משלוח של חתיכות בשר ודגים ופיצה ✦ בשר שנתעלם- בבית חולים ✦ עובד נכרי הנמצא בבית בקביעות ✦ ישראל יוצא ונכנס ✦ מעבר לרבים ✦ מאכל שנמכר בכל מקום בכשרות מהדרין

סימן יז

הבשר בלים - הגעלה וליבון שמו

הקדמה חשובה ✦ הקדמה ✦ דיני הגעלה וליבון בלים ✦ אופני הכשר בלים ✦ כלי שיש בו סדקים וחריצים ✦ הגעלה רק לחלק הכלי שנאסר ✦ הגעלת הידיות ✦ כלי שנאסר מבחוץ ✦ שליחת קטן להגעיל בלים ✦ מתי צריך הכשר בליבון ✦ דרגות ההכשר בהגעלה ✦ כלי שבלע בשר/ חלב ורוצה להכשירו לפרווה ✦ כלי שנאסר בחום קטן או גדול ✦ כלי שנאסר בכבישה ובאדים ✦ הגעיל כלי שצריך ליבון ✦ כלי שיכול להתקלקל בהגעלה או בליבון ✦ כלי שרוב שימושו במים ונאסר באש ✦ הכשר מחבת ✦ בישול שסופו בלי מים ✦ הגעלת בלים מבשר ע"י בישול פרווה ✦ המתנת כ"ד שעות לפני ההגעלה ✦ הגעלת כמה כלים ביחד ✦ הגעלת כלים חדשים מבריקים ✦ סדר ההגעלה למעשה ✦ ששים במים כנגד הכלי- ובהגעלות ציבוריות ✦ הגעלת כלי גדול ✦ אלו כלים ניתרים בהגעלה ובליבון ✦ כלי מתכות כלי עץ וכלי אבן ✦ כלי חרס, חרסינה וקרמיקה ✦ כלי זכוכית ✦ כלי 'פירקס' ו'דורלקס' ✦ כלי 'פלסטיק' ו'ניילון' ו'מלמין' ✦ מחבת 'טפלון' ✦ שיש 'אבן קיסר' ✦ כלי 'פורצלן' ✦ כלי 'אמאייל' ✦ כלים קרמיים ✦ כלי עור ✦ כלי 'גומי' ✦ סיליקון ✦ הכשר מיקרוגל ותנור אפיה ✦ הכשרת כיריים אינדוקציה ✦ ליבון כלים מסוגים שונים ✦ פרטי דינים בליבון ✦ הכשרת כלים מבשר וחלב ולהיפך ✦ כלי שאינו יודע אם הוא חלבי או בשרי ✦ הקדמת ההגעלה לטבילה ✦ הגעלת וליבון כלים בשבת וביו"ט ✦ כלי אסור שעבר עליו י"ב חודש ✦ הכשרת הבית לפסח ✦ פגימת בליעות שבכלי

סימן יח

טבילת כלים שעו

הכלים החייבים והפטורים בטבילה ✦ כללי חיוב טבילת כלים ✦ כלי שנעשה על ידי מומר ✦ חיוב טבילה בכלי מתכות, זכוכית, אבן, עץ, פלסטיק, פורצלן ועור ✦ שימוש עראי בכלי שאינו טבול ✦ המתארח בבית מלון וב'צימור' ✦ שימוש עראי בכלי שאינו מיועד למאכל ✦ כלי שיש ספק אם הוא טבול ✦ כלי שחייב טבילה שנתערב בכלים טבולים ✦ בעלות משותפת של נכרי וישראל ✦ כלי שעשוי מחלקים שחלקם אינו טעון טבילה ✦ ציפוי הכלי ✦ כלי שעשוי מחומרים שחלקם אינו טעון טבילה ✦ כלים שעובדים רק בחיבור לחשמל ✦ כלי איחסון גדולים וחלקי מקרר ✦ כלים המשמשים להכנה לבישול ✦ כלי בישול וצליה ✦ כלי שאינו נוגע במאכל עצמו- פלטה וכיריים ✦ תנור מיקרוגל וטוסטר ✦ סוכריות

העטופות בשקית בתוך קופסה ✧ פותחן קופסאות שימורים ✧ מזלג חשמלי ✧ מפצה אגוזים ✧ 'טוסטר'
 ✧ מגשי אלומיניום ✧ מכונה לחיתוך לחם ✧ מתקן מיחם או מיקר ✧ מלחיה וכלי לסוכר ✧ משקל
 אוכל ומסננת ✧ שולחנות סעודה ✧ שימוש במאכל שנקנה בתוך כלי [קופסת שימורים ובקבוקי יין] ✧
 כלי שאין אפשרות להטבילו ✧ הטבלת כלי בחנות לפני המכירה ✧ מתנה [או משלוח מנות] כלי חדש עם
 מאכל בתוכו **אופן הטבילה** ✧ מקום הטבילה ✧ החזקת הכלי ביד בטבילה ✧ חציצה באבנית ובמדבקות
 שעל הכלי ✧ רשת במקוה ✧ כלים קטנים בתוך סל ✧ כלי שפיו צר ✧ הטבלת חלקי הכלים ✧ הטבלת
 מכסה כלי ✧ מנוע של בלנדר ומעבד מזון ומגש העץ של קרש חלות ✧ ברכת הטבילה ✧ שליחת קטן
 להטביל כלים ✧ כלי שנפל למקוה ✧ נכרי וקטן המטבילים כלים ✧ הטבלת כלי לפני הגעתו ✧ מכירת
 כלי החמץ ✧ טבילת כלים בשבת ✧ שימוש בכלי מאכל לדבר אחר לפני טבילה

סימן יט

כללי הכשרות תו

טעימת איסור ✧ הרחת איסור ✧ שימוש בכלי אסור ✧ המתארח אצל חילוני או נכרי- אכילה בכלים
 שלהם ✧ המתארח בבית מלון או ב'צימר'- אכילה בכלים שלהם ✧ שימוש בכלים שנמצאים ב'צימר'
 ✧ שימוש במיקרוגל שבבית חולים ✧ חיוב לברר בקלות כשיש ספק איסור ✧ חיוב לברר בטירחה כשיש
 מיעוט המצוי ✧ **הערות והנחיות לשואל ונשאל** ✧ פירוט המקרה בשאלה ✧ פירוט אופן הכשרת הכלי
 ✧ דוגמאות לפרטים בשאלות ✧ הערות לרב המורה ✧ ועדות כשרות ✧ נידון שיש בו מחלוקת
 הפוסקים ✧ **נאמנות קטן** ✧ נאמנות קטן בדבר נגד איתחזק איסורא ✧ נאמנות קטן בדאורייתא נגד
 איתחזק איסורא ✧ נאמנות גדול בדאורייתא נגד איתחזק איסורא ✧ שליחת קטן לקנות פירות או עופות
 (או ירקות בשביעית) ✧ בדיקת תולעים על ידי קטן ✧ בדיקת תולעים על ידי נשים ✧ חזקה שליח עושה
 שליחותו ✧ שליחת קטן וגדול למסור משלוח מנות ✧ **נתנית מיני מתיקה לחילונים** ✧ **כללי הפסד**
מרובה וצורך שבת ✧ אכילה בכלים של המתיר בדבר שיש בו מחלוקת

סימן כ

הלכות בנידונים המצויים בימינו תכו

סיגריה אלקטרונית ✧ נרגילה ✧ בורקס חלבי שמתחמם בתנור עם בורקס פרווה ✧ אכילת בשר על
 שולחן שמונח עליו בקבוק 'מטרנה' ✧ זבובים גדולים שהיו על בשר גלוי ✧ הפרשת חלה מבצק המיועד
 לכמה עוגות ✧ הפרשת חלה מקוגל אטריות ✧ שכח להפריש חלה לפני שבת ✧ קמח של עמילן חיטה
 ואורז (קמח 'מוליניו') ✧ פקק של בקבוק יין עם 'קוד' מספרים ✧ אכילת ביצים חומות ✧ רכיבה על חמור
 שיש בו חיש 'בכור' ✧ ללקק בעל חי עם הלשון ✧ חביתה במחבת חלבית עם כף בשרית ✧ בישל חמץ
 שעבר עליו הפסח, האם צריך להגעיל את הסיר ✧ בוצרת

מפתח ערכים תלמ

מילון Dictionary תעמ

השולחן

נהלכתו

כללים

א. כל מקום שכתבנו 'חם' או 'רותח', הכוונה לחום שהיד סולדת בו, ולענין זה אנו מחמירים שהוא כ- 45-40 מעלות*.

שים לב! חום כזה אינו גדול כל כך, ובמציאות כיום כמעט אין היד נרתעת ממנו, ובשום אופן אין לסמוך על הרגשת היד בלבד!

ב. 'כדי קליפה' הוא קליפה גסה קצת שיכולה להינטל כולה כאחד לאחר שקילפונה². 'כדי נטילה' הוא רוחב אצבע [אגודל] - שהוא לשימת החזו"א 2.4 ס"מ ולשימת הגר"ה נאה 2 ס"מ³.

[ח] שיש לחוש מ-45 מע' וכן דעת שו"ת מנח"י [אוצרות השבת ח"א עמ' סד].
ואפשר שהסיבה לכך היא מפני שכיום חימום מים לשתיה קל מאוד וכל פעם מרתיחים לחום של 100 מעלות ולכן היד מתרגלת לחום גבוה ואינה נרתעת מחום של 45-40 מעלות, ובעבר היו מחממים מים לשתיה פחות מחום של חימום מים לרחיצה כמפורש בשבת דף מב. ובשו"ע סי' שי"ח, י"א.

ב. סי' צ"ו בש"ך סקכ"א ובט"ז סקי"ד וחכ"א כלל מ"ב סי"א ובפמ"ג שם בשפ"ד סק"ח.

ג. סי' ק"ה, ד' וסי' כ"ב, א' וט"ז ופמ"ג שם סק"ג וסי' שכ"ד, א' ומשנ"ב סי' תס"א סקכ"ד. וכעיי"ז בבאה"ל סי' תרל"ג, א' ד"ה למעלה.

א. באליה רבא או"ה סי' שי"ח סקל"ג ובפת"ש סי' ק"ה סק"ז כתבו שאין לשער ע"פ הרגשת היד אם אפשר להחזיק היד במים החמים אפי' לענין דרבנן, ובדרכ"ת שם סקנ"א כתב שלענין דרבנן יש להקל לסמוך ע"פ שיעור זה, וכתב עוד שחום החלב בשעה שנחלב מהפרה עדיין אינו חם. ובפוסקים מצינו כמה שיעורים בזה, בשם החזו"א אמרו [ארחות רבינו ח"א עמ' קנ ומאור השבת ח"א סי' ב' הע' י"ג] שהוא מ-40 מע' וכן דעת האור לציון [ח"ב פרק ל' אות יג] והגר"ש ואזנר זצ"ל [אוצרות השבת פ"א סעיף א']. ובאגרו"מ [ח"ד סי' ע"ד אות ג] כתב שיש לחוש מ-43 מע' וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל [שבות יצחק בישול סוף פ"ח]. ודעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות

סימן א

המתנה בין בשר לחלב

אכילת בשר בהמה אחר חלב

א. האוכל גבינה [או שאר מאכל חלבי], יכול לאכול מיד בשר אחריו, אלא שצריך לקנח ולהדיח פיו על ידי אכילת מאכל יבש [וכל מאכל טוב לזה חוץ מירקות ותמרים וקמח^א] ושתיית מים [או שאר משקין], וכן צריך להדיח ולנקות אצבעותיו במים צוננים^ב ולנגבם לפני אכילת הבשר^ג. וראוי לעשות כן בכל מקרה, וגם כשאכל במזלג או שתה חלב בכוס^ד [השותה חלב, אינו צריך קינוח אלא רק הדחה ורחיצת ידיים^ה].

אכילת בשר אחר זמן מאכילת חלב

ב. יש שאמרו שאם אכל גבינה, ועברה שעה, ועתה רוצה לאכול בשר, אינו צריך קינוח והדחה^א. ויש שאמרו שרק אם עברו ו' שעות מאכילת החלב אינו צריך קינוח והדחה לפני הבשר^ב.

ורואה שידי נקיות אין צריך לרוחצם, אמנם כתב הש"ך סי' פ"ט סק"ט שיש לרחוץ הידים גם ביום מפני שלפעמים הגבינה נדבקת בידיים ולא שם לב.

ולגבי האוכל גבינה במזלג או כף, הביא הבאה"ט [שם סק"ה] בשם הפר"ח [סק"ט] שאין צריך נטילה וכ"כ הרש"ש [חולין דף קג: ד"ה ואסור] והערוה"ש [סק"ח]. אמנם הפמ"ג [בשפ"ד סק"כ והביאו הפת"ש בסק"ד] כתב שנכון להחמיר וליטול ידיו גם אם אכל בכלי, ולפי"ז ה"ה אם שתה חלב בכוס, אלא אם כן נחלק ונאמר שעל דבר שאי אפשר להחזיק ביד לא גזור, ודוחק הוא. ה. רש"ש שם ודרכ"ת שם סקל"א.

ו. הגרי"ש אלישיב זצ"ל. והיינו מפני שטעם החלב בטל מהר ולאחר שעה כבר בטל טעמו. ז. כן משמע בדברי הדרכ"ת סי' פ"ט סוסקי"ט. ואע"פ שהש"ך [סק"ז] והט"ז [סוסק"ב] נחלקו בדין מי שאכל בשר והמתין שעה אם צריך

א. סי' פ"ט, ב' וש"ך סקי"ב ופת"ש סק"ו. ב. ולא ידיח בשאר משקין שאינם מנקים כ"כ טוב, ש"ך שם סק"י. ולא יטול במים חמים, משנ"ב או"ח סי' קפ"א סק"ח לגבי מים אחרונים, וה"ה למים אמצעים כמב' שם סי' קע"ג, ג'. ואם אין לו אלא מים חמים בחום שאין היד סולדת בהם, יטול בהם. משנ"ב שם. ושיעור נטילה עד פרק שני של אצבעות, או"ח סי' קע"ג סק"ו. וצריך לנגב ידיו, שם סעיף ג'.

ג. יו"ד סי' פ"ט, ב'. וכתב הש"ך [סקי"א] שאין נפק"מ מה יקדים משניהם ויכול להקדים הקינוח או ההדחה [ובלבד שסעיף ב' כתב שי"א שעדיף להקדים ההדחה, אך להלכה נקטינן איזה שירצה יקדים]. וכתב הפמ"ג [בשפ"ד שם] שעדיף לעשות קינוח והדחה כל אחד בפני עצמו מאשר לקחת פת טבול במשקה ולאוכלו וע"י כך לעשות גם קינוח וגם הדחה.

ד. בגמ' חולין דף קד: מבואר שאם אוכל ביום

אכילת בשר עוף אחרי חלב

ג. האוכל מאכל חלבי ורוצה לאכול בשר עוף, אין צריך לקנח ולהדיח פיו ולרחוץ ידיו¹, אלא יסיר החתיכות שמרגיש שנשארו בידיו ובפיו², ואם אינו מרגיש בחתיכות גבינה יכול לאכול מיד עוף.

ויש שהחמירו להדיח ולקנח פיו ולשטוף ידיו גם לפני בשר עוף³, אמנם, גם המחמירים כן, אם אכל את המאכל החלבי במזלג נראה שאין צריך לרחוץ ידיו לפני אכילת בשר עוף ומספיק קינוח והדחת פיו⁴.

אכילת בשר וחלב בסעודה אחת

ד. מעיקר הדין מותר לאכול חלב ואחריו בשר בסעודה אחת [בקינוח והדחה ע"פ הנ"ל], וכן נפסק להלכה⁵, אלא שיש נמנעים מכך על פי הזוהר⁶, ויש שכתבו שראוי לנהוג כן למעשה⁷. וי"א שגם הזוהר לא החמיר אלא בבשר בהמה אבל לא

להחמיר כן, אינו צריך להחמיר לרחוץ ידיו אם אוכל במזלג ואין ידיו מתלכלכות שהרי סתימת הרבה פוסקים שאין צריך כלל הדחה וקינוח כשאוכל במזלג.

יב. או"ח סי' תצ"ד, ב' ומשנ"ב סקט"ז וסי' קע"ג, א' וסק"ב ויו"ד סי' פ"ט, ג'. ובספר פתח הבית הביא בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל שכן המנהג.

יג. ב"י או"ח סי' קע"ג, ג' ד"ה ויש ע"פ הזוהר פ' משפטים. עוד כתוב בזוהר שם שיש להמתין שעה בין אכילת חלב לאכילת בשר, ואין המנהג כן [יש הממתינים חצי שעה, ולא מצאתי מקור לזה, ואולי הוא מעין פשרה מדברי הזוהר והקילו לאחר חצי שעה].

יד. פמ"ג סי' פ"ט בשפ"ד סק"ו וסקט"ו ובמ"ז סק"ג והביאו האגרו"מ או"ח ח"א סי' ק"ס. וכתבו שם שאפילו בחג השבועות שצריך הענין באכילת חלב הוא בסעודה אחת עם הבשר כמבוא ברמ"א, אעפ"כ יברך ברהמ"ז בין החלב לבשר ואח"כ יאכל הבשר. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

להצוץ שיניו, היינו אם היינו אומרים שהמתנת שעה מועילה, אבל כיון שאנו לא פוסקים כך, א"כ גם לאחר שעה צריך להדיח ולקנח. וכן דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל, ומדמה בשר לחלב. והיינו, כמו לאחר ו' שעות מאכילת בשר שאין צריך קינוח והדחה, דמסתמא כבר לא נשאר לו בשר בין שיניו וכמש"כ הפמ"ג בסי' פ"ט במ"ז סק"א [במש"כ אפשר ב' הפירושים אמת].

ח. שם, והא ד'יש מחמירים' שכ' הרמ"א שם אינו ענין לזה אלא להמתנת זמן בין גבינה לבשר, ומש"כ שם בסעיף ג' שיש ליטול ידיו ביניהם, היינו בין גבינה לתבשיל בשר בהמה. וכן משמעות הפמ"ג בשפ"ד סקט"ז.

ט. כן נראה פשוט, שאף שאין דין לרחוץ ולקנח, מ"מ כל זה ביחס לדין קינוח והדחה, אבל אם מרגיש פירורי גבינה בפה וכל שכן בידיים חייב להסירם.

י. בא"ח [שנה ב' פ' שלח אות יב] ויד יהודה [שם בקצור סק"ג ובארוך סק"ג] וכה"ח [סקמ"ה].

יא. רוב הפוסקים סתמו שאין צריך לרחוץ ולהדיח ולקנח בין גבינה לבשר עוף, ולכן גם הרוצה

בבשר עוף^{טו}. [ובחג השבועות יש ענין לאכול חלב ובשר בסעודה אחת^{טז}, אלא שיש אומרים שצריך לברך ברהמ"ז ביניהם וכנ"ל].

אכילת בשר אחר גבינה קשה

ה. אכל גבינה קשה, לא יאכל בשר עד שש שעות לאחר מכן^{יז}. והורו הפוסקים שגבינה צהובה של ימינו נחשבת גבינה קשה [ובכלל זה גם הגבינות הצהובות המשולשות]^{יח}, בין אם היא קשה ובין אם היא מותכת ורכה [כמו ב'פיצה']^{יט}, ויש שהורו שגם חלק מהגבינות המלוחות שלנו נחשבות גבינה קשה, וראה בהערה!^כ.

המנחת יצחק (וכ"כ בספר מאור השבת ח"ג עמ' תכז). גבינה צהובה משולשת מיוצרת באופן דומה לגבינה צהובה רגילה וגם טעמה נשאר הרבה ודינה שווה לגבינה צהובה רגילה. [שיטת ה"ט"ז (סק"ד) שרק גבינה מתולעת שיש לה טעם בשר צריך להמתין ממנה ו' שעות, אבל הש"ך חולק, ופסקו הפר"ח והפמ"ג וערוה"ש כהש"ך].

יט. הגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"א סי' נ"ח]. וביאר שיש שני טעמים להחמיר בגבינה קשה, האחד, שנדבק בין השיניים, והשני, משום שמושך טעם להרבה זמן. ובפיצה רכה אמנם לא שייך הטעם הראשון, אבל הטעם השני שייך שהרי הטעם נשאר זמן ארוך, ולכן גם בזה צריך להמתין ו' שעות.

פיצה קפואה שיש בה 'תחליף גבינה' לא צריך להמתין שש שעות לאחר אכילתה.

כ. באו"ה [כלל מ' סעיף י'] ביאר שצריך להמתין ו' שעות מגבינה קשה מפני שהטעם נמשך זמן ארוך כמו בשר, ובתורת חטאת [כלל ע"ו סעי' ב'] כתב בשמו שהטעם להמתנה משום שגבינה קשה נדבקת בין השיניים [ובאמת דבר זה צע"ג, וכנראה היה לרמ"א גירסא אחרת באו"ה], ולמעשה שניהם אמת וכמו בבשר שיש שני טעמים להמתנת ו' שעות משום שנדבק בין השיניים ומשום שמושך טעם לזמן ארוך, וכ"כ

טו. ערוה"ש שם סק"ט בשם הפר"ח סק"טו, וכ"כ הפרי תואר סק"ו.

טז. או"ח סי' תצ"ד, ב' ומ"ב סק"טז, שע"י שמביא לחם אחד למאכלי החלב ולחם אחד למאכלי הבשר יש בזה זכר לשתי הלחם שהקריבו בשבועות בביהמ"ק. ובאגרו"מ שם כתב שמעיקר הדין היינו צריכים לאכול חלב ובשר בסעודה אחת כעיקר פסק הרמ"א אלא שלא הנהיגו לעשות כן מפני דברי הפמ"ג שכתב שלכתחילה אין לעשות כן.

יז. סי' פ"ט, ב'. וכתב הש"ך [סקט"ו] שאם היא ישנה ו' חודשים כבר נחשבת מן הסתם לגבינה קשה.

יח. כל ענין ו' חודשים אינו גזירת הכתוב אלא סימן בעלמא שאחרי ו' חודשים כבר מן הסתם נחשב לגבינה קשה, וכיום גבינה מתקשה הרבה יותר מהר וגם יש לה טעם חזק לאחר זמן קצר על ידי חומרים המקשים את הגבינה וממהרים את התהליך לחיזוק הטעם, ובפשטות דומה לגבינות הקשות של פעם. (ומה שיש גבינות במדינות אחרות עם טעם חזק יותר, אינו סיבה כלל להקל בגבינות צהובות שלנו).

וכן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [בספר מאור השבת ח"ג עמ' תכז] והגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל [בשבט הלוי ח"ב סי' ל"ה], ובתשובות והנהגות ח"ב סי' שפ"ח כתב שכן דעת

אם לאחר שש שעות יודע שנשארו חתיכות גבינה צהובה בפיו ובין שיניו, יסירם ויקנח וידיח פיו לאחר הסרתם^{כא}. אמנם אין צריך לבדוק אם נשארו שיירי גבינה בפיו^{כב}.

אכילת גבינה אחר בשר או עוף

ו. האוכל בשר או שאר תבשיל בשרי, בין אם הוא בשר בהמה או בשר עוף, חייב להמתין שש שעות עד שיאכל חלב או מאכל חלבי, מפני שני טעמים: א. הבשר מוציא שומן ונשאר טעמו זמן ממושך. ב. משום הבשר שנדבק ונשאר בין השיניים, ואין מתבטל שם 'בשר' ממנו עד שש שעות. ולמעשה מחמירים כשני הטעמים, ובפרטי הדין עיין בהערה^{כג}.

הגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"א סי' נ"ח] וקיימא לן להחמיר כשני הטעמים [עי' ט"ז סי' פ"ט סק"א].

כיום המציאות שרוב הגבינות המלוחות אינם מעובדות בהשהייה כלל (למשל, ב'תנובה' גבינות 'צפתית' ו'חרמון' אינם מושהים כלל בייצור ודומים לגבינה רגילה אלא שמכניסים בהם חומרים מייצבים ומלח, וגם רוב גבינות קשות של 'מחלבות גד' הם כך), וממילא מצד טעם חזק לא שייך להצריך המתנה שאין בהם טעם יותר מגבינה רגילה, ונשאר לנו רק מה שנדבק בין השיניים, ועל זה יש לומר שענין נדבק בין השיניים היינו שמשום כך לא מועיל קינוח והדחה כמו שכתב הרמב"ם [מאכ"א פ"ט הכ"ח] לגבי בשר [וכע"ז בפר"ח שם סק"ב] - וכתב הגר"א [סי' קצ"ח סק"ב] שמתעם זה אין לאכול בשר ביום הטבילה כי אינו יורד בקינוח והדחה, אבל גבינה מלוחה כן יורדת בקינוח והדחה.

כא. כמו מוצא בשר בין שיניו לאחר המתנת ו' שעות כמבואר במחבר וברמ"א סי' פ"ט, א' ובש"ך שם סק"ז.

כב. כן משמע בפמ"ג [במ"ז סק"א במש"כ דאפשר ב' הפירושים אמת]. וכן משמע סתימת כל הפוסקים שלא הזכירו לבדוק השיניים לא בין חלב לבשר ולא בין בשר לחלב.

כג. סי' פ"ט, א', ג'. ולכן אם לועס לחינוק בשר ואינו בולע, גם כן צריך להמתין אף שלשיטה שהמתנה היא בגלל שנשאר טעם לזמן ארוך זה דוקא כשבלע שאז הטעם מורגש זמן רב [תו"ח כלל ע"ו סעי' א' וש"ך שם סק"ב]. אמנם, הגרעק"א כתב שהלועס יכול להמתין רק שעה אחת, וכן כתב ביד יהודה [בארוך סק"א ובקצר סק"ג], אבל הפמ"ג [במ"ז סק"א] והפת"ש [סק"א] כתבו שגם הלועס ימתין ו' שעות (וכן סתימת הפוסקים). הטועם תבשיל שהתבשל ביחד עם בשר, בפר"ח סי' פ"ט סקי"ח כתב שאין צריך להמתין והובא בערוה"ש סי"ד ובכה"ח סקנ"ו, וכוונתו כנראה בטועם ולועס ואינו בולע שאז אין טעם וגם חשיבות 'בשר' אין כי הוא

גבינה 'בולגריית' שונה מרוב הגבינות המלוחות, והיא אכן מושהית בעשייתה זמן ארוך אפילו יותר מגבינה צהובה, אלא שהמציאות שטעמה נשאר פחות זמן, והפוסקים נטו להחמיר בה כמו בגבינה צהובה - בספר הכשרות פ"י סי"ג הביא בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל להמתין ו' שעות לאחר

ויש להמתין ו' שעות שלמות, ועיין עוד בהערה ב'.⁷

ובסעודה אחת לא יאכל חלב אחרי בשר אפילו אם עברו שש שעות ב'.⁸

הכניס לפיו מאכל בשרי לטועמו ולא לעסו ולא בלעו, אינו צריך להמתין ו' שעות, ומספיק הדחה וקינוח פיו וידיו כנ"ל בסעיף א' ב'.

כן בשום אופן, מ"מ לגבי מי שנמצא במקום שהמצב כך, היה מיקל לאחר רוב ו' שעות. ודע, שכיום אין להקל בשום אופן פחות משש שעות, וגם אלו שאבותיהם היו נוהגים להמתין רק שלש שעות לא יעשו כן בארץ ישראל [וגם לא יקילו ברוב שש שעות], הגרי"ש אלישיב זצ"ל. [והיינו שנחשב מנהג בפרהסיא ונותנין לו חומרי מקום שהלך לשם כמבואר באו"ח סי' תס"ח, ד' וסקי"ד וסקי"ז. ועי' וביום השבת סי' ל"ה סעיף כ'].

ולענין שינה, שיטת ר"א מטשכנוב [בספר ויעש אברהם] והא"א מבוטשאטש שאם ישן כמה שעות הרי הטעם שבפיו נפגם ושוב מותר לאכול חלב גם בפחות משש שעות. והגרי"ש אלישיב זצ"ל מיקל לאוכל בשר עוף [אבל לא בשר בהמה] וישן בלילה [אבל לא ביום] כמה שעות [כשעתיים - שלש] לסמוך עליהם בשעת הדחק או בצורך גדול לפי הענין, והדגיש שאין לפרסם הוראה זו כהיתר מוחלט אלא רק במקרים מיוחדים של צורך גדול, ובספר אשרי האיש הביא בשמו שבגבינה צהובה בודאי אפשר להקל לאכול בשר אם ישן כמה שעות לאחר אכילתה. ובספר תשובות והנהגות ח"א סי' תל"א כתב שאין לסמוך על זה כלל וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל. והגר"ח קניבסקי זצ"ל.

כה. ש"ך סי' פ"ט סק"ה וט"ז שם סק"ב.

כו. דרכ"ת סי' פ"ט סק"י וסקכ"ב וכה"ח שם סק"ד בשם הגר"ש קלוגר ובא"ח פ' שלח אות ט. ועי' לעיל בהע' כ"ד בשם הפר"ח סקי"ח.

רק תבשיל. אם רק בלע בשר ולא לעס, גם כן צריך להמתין שש שעות שהרי טעם הבשר נשאר הרבה, כן מבואר בהפלאה סי' פ"ט שכתב שאם מצא שיירי בשר בין שיניו ובלעם צריך להמתין שש שעות, וגם באגרו"מ [ח"ב סי' כ"ו] כתב כן מטעם לא פלוג [ולכאור' יש לדון שהרי בבליעה אין כל כך הרגשת טעם כמבואר בפסחים דף קטו: בלע מרור לא יצא כי לא הרגיש טעם מרור].

וכן אם עברו שש שעות ומצא בשר בין שיניו, צריך להסירו ולהדיח פיו, ואף שלשיטה שהמתנה היא בגלל בשר שבין שיניו אין צריך לזה, מ"מ מחמירים כשני הטעמים. וה"ה לבשר עוף או לתבשיל בשר בהמה או עוף כמבואר שם. וההבדל בין גבינה שמספיק לזה קינוח והדחה לבין בשר שלא מספיק קינוח והדחה, הוא משום שבשר נתקע ונדבק בין השיניים ואין הקינוח וההדחה מצליחים להסיר הכל [רמב"ם פ"ט הכ"ח ופר"ח סק"ב].

כד. הגרי"ש אלישיב זצ"ל מורה שאין להקל בשום אופן בהמתנת רוב ו' שעות אלא ימתין ו' שעות מלאות, וכ"כ בשו"ת אבני ישפה [ח"ה סי' ק"א] ובקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל, וכ"כ במשנה הלכות [ח"ה סי' צ"ז] ובבבדי השולחן [סי' פ"ט סק"ח], וכן סתימת המחבר והרמ"א וכל הפוסקים. ובמקרים מיוחדים, כמו בישיבות שבמשך חודשים ארוכים ארוחת הערב בתוך ו' שעות מארוחת הצהריים ואם ימתינו ו' שעות שלמות לא יוכלו לאכול חלב ומוצריו תקופה ארוכה, אף שדעתו שאין לעשות

אופן הישוב השש שעות

ז. הישוב שש שעות הוא מסיום אכילת הבשר שבסעודה ועד תחילת אכילת החלב שבסעודה, ואין שייכות לזמן ברהמ"ז או לזמן תחילת הסעודה^{כז}. [אלא שאין לאכול חלב לאחר בשר בסעודה אחת גם אם עבר שש שעות, וכנ"ל בסעיף ו'].

מאכל פרווה שהתבשל בכלי בשרי או חלבי

ח. מאכל פרווה שהתבשל בכלי בשרי, אין צריכים להמתין ו' שעות ממנו, אפילו אם הקדירה הבשרית היתה מלוכלכת מעט משיירי בשר (ועי' לקמן הע' ל')^{כח}.

ולכן, אם הכניס כלי בשרי אפילו בן יומו חם לתוך מאכל פרווה חם, אין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכל הפרווה.

מאכל פרווה שהתבשל בכלי חלבי, מותר לאוכלו בתוך ו' שעות מאכילת בשר, אבל אם הקדירה היתה מלוכלכת משיירי חלב, אין לאכול בתוך ו' שעות מאכילת בשר^{כט}.

מאכל פרווה שהכניסו לתוכו כף בשרית או חלבית מלוכלכת

ט. מאכל פרווה שהכניסו לתוכו כף בשרית מלוכלכת [או שניתז מעט רוטב בשרי לתוכו], אין צריך להמתין ו' שעות אחרי אכילתו גם אם יתכן שלא היה בפרווה ששים כנגד הבשר^ל, אבל מאכל פרווה שהכניסו לתוכו כף חלבית מלוכלכת בחלב,

כז. כט. כל ההיתר המבואר בש"ך הוא רק באופן שלא אכל בשר ממש ואין צריך להמתין ו' שעות מטעם בשר או ממעט בשר מעורב, אבל אם אכל בשר ממש, ודאי צריך להמתין גם ממעט חלב המעורב במשקה או במאכל אם אין ששים כנגדו. ועי' יד יהודה סי' פ"ט בארוך סק"ה.

ל. בש"ך [שם סקי"ט] מתיר לאכול חלב אחרי אכילת תבשיל פרווה שנתבשל בקדירה בשרית שלא הודחה יפה ונשאר בה מעט ממשות של בשר וכ"כ החכ"א [כלל מ' סי"ג] וכשיטת הב"ח [סוף סי' פ"ט]. ונחלקו האחרונים אם הש"ך מתיר גם באופן שאין ששים כנגד הממשות בשר, שהערוה"ש והיד יהודה [סק"ה] והיד אברהם הבינו בדעת הש"ך שמתיר גם באופן שאין ששים כנגד הבשר וכן נוטה הפת"ש סק"ז, אבל הבית לחם יהודה [סקט"ו] מפרש שההיתר רק באופן

כז. דגול מרבבה סי' פ"ט סק"א, וכן משמעות דברי הרמ"א לגבי שעה אחת שאם בריך ברהמ"ז ושהה שעה אחת מותר ולא כתב שצריך לברך ברהמ"ז מיד, וכן בשאר הפוסקים לא הזכירו שצריך לברך ברהמ"ז מיד, ולהיפך, הש"ך והט"ז [הנ"ל בסעיף י'] כתבו שלא לאכול בשר וחלב בסעודה אחת אלא יברך ברהמ"ז ביניהם ולא הזכירו שיברך ברהמ"ז מיד ומשם ימתין ו' שעות.

כח. סי' פ"ט, ג' וש"ך סקי"ט ופת"ש סק"ז וכדלקמן הע' ל'.

ולכן, הקונה מאכל פרווה בחנות שמוכרת גם מוצרים חלביים, אם חימומו אותו במתקן חימום חלבי ולא היה מאכל חלבי בזמן החימום, מותר לאכול את המאכל הפרווה בתוך שש שעות מאכילת בשר, וגם אם יש פירוורים חלביים שנדבקים, הם בטלים בששים.

אין לאוכלו בתוך ו' שעות מאכילת בשר אם אין ששים כנגד החלב^א. שים לב, מי שאכל מעט בשר, גם כן צריך להמתין ו' שעות, וכאן מדובר בפרווה שמעורב בו מעט בשר בעין. שים לב, כאן מדובר, כמו בכל סימן זה, רק לגבי המתנת ו' שעות, ולא לגבי אכילתו עם חלב.

שיירי בשר שנשארו בין שיניו לאחר ו' שעות

י. אם לאחר שש שעות נשארו בין שיניו שיירי עוף או בשר, חייב להסירם, ויקנח וידיח את פיו [ואין צריך להמתין אחריהם עוד שש שעות] כנ"ל בסעיף א' לב, אבל אין צריך קינוח והדחה לאחר ו' שעות וגם אינו חייב לחפש ולנקר את שיניו, ומסתמא אחר שש שעות אין לו שיירי בשר בפה^ב. מי שיש לו גשר ליישור שיניים [פלטטה], טוב שינקה אותה לפני אכילת החלב^ב (ולענין אכילת בשר חם וחלב חם, עיין לקמן סעיף כ"ב). ועיין בהערה לגבי מי ששיניו נקובות ופרוצות^ה.

דבר שיש לו מתירין לכן יש להחמיר בספק ולפי"ז הכי נמי נחמיר להצריך חיפוש וניקור שיניו, אין לדמות, כיון שמסתמא לא נשאר בשר בין שיניו ואין סיבה לחפש ולנקר משום סברת דבר שיל"מ, אבל שם שיש ספק אמיתי ודאי אסור מהאי טעמא. ועי' ביד יהודה סק"א שחילק חילוק אחר ולבסוף כתב שכיון שהרבה פעמים יש בשר בין השיניים א"כ נכון לנקר תמיד.

לד. עיין בהערה הקודמת, ולפי"ז כשיש 'גשר' כזה ויש חשש אמיתי שיימצא בשר שם, טוב שינקה מקודם דהוי דבר שיל"מ ויש להחמיר בספיקו, ומ"מ לרמ"א אין זה איסור דרבנן גמור ולכן אינו חיוב, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שטוב לעשות כן אבל אינו חיוב.

לה. בכה"ח סי' פ"ט סקט"ו ובבא"ח שנה ב' פ' שלח אות ח כתבו שמי ששיניו פרוצות ונקובות ינקר גם אחרי ו' שעות, וע"פ הנ"ל בהערה ל"ג פשוט כן שהרי כל מה שאין צריכים לנקר

שיש ששים כנגד הבשר וכן משמע בפמ"ג [או"ח סי' קע"ג]. ולכן, אם יש ספק האם יש ששים בפרווה כנגד הבשר או לא ואי אפשר לברר ולחשב עכשיו, אפשר להקל. והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שטעם זה יש להקל בכה"ג שרק תחב כפית בשרית מלוכלכת לתבשיל פרווה שהוא פחות חמור מזה, ועי' אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' כ"ו שכתב כעין זה לגבי אכילת חלב אחרי בליעת ויטמין שמעורב בו בשר.

לא. וכנ"ל בהע' כ"ט.

לב. שם במחבר סעיף א', וברמ"א שם. והיינו משום שיטת רש"י שאחר שש שעות כבר אין טעם בשר, אבל שיירי בשר ממש נחשבים בשר גם אחרי ו' שעות. וכ' הש"ך שם סק"ג שלא צריך להמתין שש שעות מזמן שהסיר הבשר שבין שיניו.

לג. כן משמע בפמ"ג [במ"ז סק"א], ואף שלקמן בהערה מ' הבאנו דברי היד יהודה שכיון שהוא

אכל שיירי בשר שבין שיניו

יא. אכל בשר, ואחר אכילתו (אפילו לאחר ו' שעות) מצא שיירי בשר בפיו, חייב להסירם ולהדיח פיו¹. ובדיעבד, אם לא הסיר את שיירי הבשר שבין שיניו אלא אבלם בתוך ו' שעות מאכילת הבשר, יש שכתבו שצריך להמתין ו' שעות², והמיקל בזה יש לו על מי לסמוך³.

וגם אם לאחר ו' שעות מזמן אכילת הבשר אכל משיירי הבשר שבין שיניו, דינו כך⁴.

השיניים בתוך ו' שעות, ודאי שלא, אלא לא חיישינן כל כך, ואע"פ שמקנחים הפה מחשש לאכילת בשר וחלב יחד, מ"מ לא חוששים לגבי ו' שעות לזה, אבל כשאנו יודעים בכירור שבלע בשר שבין השיניים תוך ו' שעות אז באמת יצטרך להמתין ו' שעות. ועוד, שאם המעט בשר שנשאר בין השיניים נאכל בתוך מאכל אחר מסתבר שיתבטל ברוב או בששים ולא יהיה לו חשיבות שם בשר לאסור, אבל אם אוכל חתיכת בשר שנשארה בין השיניים לבדה בפני עצמה אז יש לה חשיבות שם בשר ויצטרך לחכות ו' שעות [ונראה לי שגם מש"כ ביד יהודה בקצר סק"ב כוונתו רק לזה]. וכ"כ בבדה"ש סי' פ"ט סק"ג.

לח. בספר הלכה ערוכה כתב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהמיקל בזה יש לו על מי לסמוך, ויש להקל כן בדיעבד במי שמצא חתיכות בשר בין שיניו ובלעם, ובפרט שהוא דבר שקשה להיזהר בו, אבל אם לעס את הבשר קודם שבלעו ימתין ו' שעות, כן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל [אולי כוונתו שאם בלע הבשר יש לצרף שיטת הלבוש שהובא בש"ך סק"ג שמשמע ממנו שאין טעם בשר בבליעה בלא לעיסה].

ובכת"ס [סי' פ"ט סק"א] הביא בשם החת"ס [חולין מהדו"ב דף קה. ד"ה בשר] שבשר שבשיניים החלולים נמאס ונפסל מיד ואין צריך המתנה כלל.

לט. לשיטת הרמב"ם שטעם המתנת ו' שעות הוא משום שיירי בשר שבין השיניים, הרי לאחר

השיניים לאחר ו' שעות הוא מפני שאין סיבה לחשוש, אבל מי ששיניו נקובות ופרוצות יש בו ספק אמיתי גם לאחר ו' שעות, וכן דעת הגר"מ גרוס שליט"א. [אבל אין צריך לטרוח יותר מצחצוח שיניים רגיל, עי' פת"ש סי' צ"ט סק"ד בשם הפמ"ג שם במ"ז סק"ז, ובודאי הפירושים יתבטלו בששים].

אמנם בכת"ס [סי' פ"ט סק"א] הביא בשם החת"ס [חולין מהדו"ב דף קה. ד"ה בשר] שבשר שבשיניים החלולים נמאס ונפסל מיד ואין צריך המתנה כלל. לו. סי' פ"ט, א' וש"ך סק"ז.

לז. בחי' הפלאה סי' פ"ט כתב שאם אכל בשר שבין שיניו בתוך ו' שעות צריך להמתין ו' שעות מזמן שאכל את השיירים שבין שיניו, ודייק ממש"כ הרמ"א בסעיף א' שאם מצא חתיכת בשר בין שיניו ומסירו אינו צריך להמתין ו' שעות, ומבואר שאם אוכלם כן יצטרך שוב להמתין ו' שעות.

אמנם אח"כ הוכיח להיפך ממש"כ הר"ן [קה: ד"ה אמר] וכ"כ הש"ך [סק"ד] שאחרי שהסיר הבשר צריך לקנח פיו לפני שאוכל חלב, והרי הקינוח הוא מחשש שנשאר בשר מעט בין השיניים, והרי לא הצרכו ו' שעות מהקינוח, ומוכח שאי"צ להמתין ו' שעות אחרי אכילת שיירי מזון שבפיו. אבל יש להעמיד ההלכה כעיקר דבריו, שהרי כל המתנת ו' שעות לשיטת הרמב"ם הוא משום בשר שבין השיניים, ואטו נאמר שיצטרכו להמתין י"ב שעות כיון שיש חשש שבלע מעט בשר שבין

מסופק אם עברו שש שעות

יב. אם יש לו ספק אם עברו ו' שעות או לא, יש שכתבו להחמיר בספקו עד שודאי יעברו ו' שעות מכמה טעמים, ויש שכתבו להקל, ועיין בהערה².

שיל"מ כמבו' בסי' ק"ב, א']. ודעת הגר"ע אויערבך שליט"א שיש להחמיר בכל ספק שש שעות מטעם זה וכן נוטה הגר"ח קניבסקי זצ"ל. אבל בספר יוסף דעת [הובא בדרכי תשובה סק"ה] כ' שדומה לדברי הנובי"ת [אה"ע סי' ל"ח ומהדו"ת או"ח סי' ע"ד וצל"ח בפסחים דף ט: והובא בפת"ש סי' ק"ב סק"ו] לגבי ספק מוקצה שנתערב, שלא שייך בזה דשיל"מ כיון שרוצה להשתמש גם היום וגם מחר, וה"נ רוצה לאכול החלב גם עכשיו וגם עוד כמה שעות [ודע, שהש"ך בסי' ק"ב סק"ח והגרעק"א בעירובין מערכה ד' (ובאו"ח סי' ש"ח, ז' ד"ה מבעוד לגבי שברי כלי שספק אם נזרקו לאשפה בער"ש או בשבת) חולקים על הצל"ח, ולכן אין לסמוך עליו אלא בשעת הדחק. הגרי"ש אלישיב זצ"ל]. אמנם, גם אם היינו פוסקים לגמרי כהצל"ח יש לפקפק בזה, כיון שיש לדון כלפי חתיכת הגבינה שרוצה לאכול עכשיו שיאכלנה לאחר שודאי עברו ו' שעות ושמא עברו ו' שעות, אלא שכתב הדרכ"ת [סק"ה] שהנידון הוא על הזמן ולא על המאכל, ולכן מדמה לדברי הצל"ח שהרי עכשיו אינו יכול לאכול חלבי, וכתב עוד [בשם הדלתי תשובה] שגם אפשר דהוי ס"ס דשמא הלכה שאי"צ להמתין ו' שעות ולכן לשיטתו יש להקל שאין כאן דבר שיל"מ. אלא שלדעת הרמ"א אינו איסור דרבנן גמור אלא מנהג שהתקבל באופן מוחלט ממילא אפשר שאין לדון הספק בו כספק איסור דרבנן שיש בו דין דבר שיל"מ ודין איתחזק איסורא, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל להקל בזה משום כך (ובפרט שיש גם צירוף השיטות שסומכים על רוב שעה ששית).

ו' שעות כבר אין להם שם בשר, אבל אין בזה נפק"מ להלכה, שהרי לשיטת הרמב"ם גם לפני שש שעות אם מצא שירי בשר ואכלם אינו צריך להמתין יותר שהרי ממ"נ, אם נבלע הכל הרי נבלע, ואם לא הרי הבשר כבר נמצא זמן רב בין השיניים, וכל דברי ההפלאה הם רק לשיטת רש"י שהמתנה משום שבשר מושך טעם זמן ארוך, ולשיטתו אין הבדל אם אוכל את השיריים לפני ו' שעות או לאחריהם שאינו סובר שבשר לאחר ו' שעות בטל ממנו שם בשר.

מ. לדעת המחבר שהמתנת שש שעות הוא איסור דרבנן, יש להחמיר בספק שש שעות, כיון שהוא ספק דרבנן בדבר דאיתחזק איסורא שיש להחמיר בו כמבו' בש"ך [בסוף סי' ק"י בכללי הספיקות סק"כ ובסי' קי"א סק"ד] ובחוו"ד [שם סק"כ] ובשעה"מ [מקוואות כלל א', עיי"ש בסוף דבריו ד"ה איך שיהיה] ובחיי אדם [כלל ג' סל"ב] ובנוב"י [קמא יו"ד סי' נ"ג - והובא בפת"ש סי' קצ"ט סק"ב], ודלא כהפר"ח וכהכרו"פ [בית הספק ד"ה ואין צורך] שחלק על זה [עי' פמ"ג ופת"ש שם וחכ"א כלל ס"ג סכ"ד], וכן פסק המשנ"ב [סי' ע"ו סקכ"ה] אם לא בשעת הדחק. (אבל עיין לקמן סעיף י"ד והערה מ"ד שלמעשה המנהג בכל הקהילות לדון המתנת ו' שעות כמנהג ולא כאיסור דרבנן מוחלט).

עוד טעם להחמיר בספק, בספר יד יהודה שם סק"א כתב להחמיר בספק ו' שעות כיון דהוי דבר שיש לו מתירין [ומה שלא החמירו בחלב שנתערב במים שיהיה איסור לאוכלו אחרי בשר אפילו אם נתערב בששים מטעם דבר שיל"מ, היינו משום שהוא מין בשאינו מינו ובוזה בטל אפי' בדבר

מאכל ספק בשרי או ספק חלבי

יג. אכל מאכל שהוא ספק בשרי, ואינו יכול לברר אם הוא בשרי או לא, מותר לאכול חלבי מיד לאחריו^{מא}.

אכל מאכל שהוא ודאי בשרי, אסור לאכול מאכל שהוא ספק חלבי גם אם רוב צדדים שאינו חלבי, כיון שיכול לברר האם המאכל חלבי^{בב}.

- בדין הכנת קפה פרווה עם סוכר שמשתמשים בו בכף עם חלב, עיין לקמן סעיף ט"ז.

דין קטן, חולה, יולדת ומעוברת

יד. לדעת המחבר יש להמתין שש שעות מעיקר הדין, אבל לדעת הרמ"א הוא מנהג אלא שחובה לנהוג כן^{מב}, ולכן יש להקל (גם לנוהגים כהמחבר^{מב}) לצורך חולה אפילו חולה שאין בו סכנה^{מב}, וכן לצורך יולדת עד ל' יום מהלידה, שיאכלו חלב בתוך שש שעות מזמן אכילת הבשר, ולא יאכלו חלב אחרי בשר בסעודה אחת אלא רק אחר שסיימו סעודתם ובירכו ברהמ"ז וימתינו לכל הפחות שעה או שעתיים [ועיין בהערה אם יכולים לברך ברהמ"ז כדי להתיר אכילת חלב]^{מב} ויקנחו וידיחו פיהם

הפוסקים לא פסקו כן להלכה], ובאופן שאינו יכול לברר יש מקום להקל כנ"ל שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל להקל בספק המתנת ו' שעות.

מג. סי' פ"ט, א'.

מד. בן איש חי [שנה ב' פ' שלח אות יא] וכן החיים [סי' פ"ט סקכ"א].

מה. חכ"א כלל מ' סי"ג שיש להקל לחולה קצת לאחר המתנת שעה וקינוח הפה [והובא בנדה ישראל פל"ג ס"ן] וערוה"ש סי' פ"ט סעיף ז' שמי שאינו בריא ימתין שעה וידיח פיו. וכ"כ בפת"ש שם סק"ג בשם החת"ס יו"ד סי' ע"ג. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. וכן כתב בפשיטות בשבט הלוי ח"ב סי' ל"ב. [יולדת עד ל' יום נחשבת כחולה שאין בו סכנה כמב' באו"ח סי' ש"ל, ד'].

מו. ובלא ברהמ"ז אין להתיר. שגם לרמ"א עיקר ההיתר הוא סעודה אחרת כמו שפירשו תוס' שם שמיד בירך ברהמ"ז הוי סעודה חדשה. ויש

מא. נתבאר בהערה הקודמת [לא הוי דשיל"מ כיון שרוב צדדים להתיר, והוי ספק דרבנן במקום דלא איתחזק איסורא], וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל וטעמו שאין זה נחשב איסור דרבנן אלא מנהג שחייבים לנהוג. אם יכול לברר חייב לברר, שהרי גם בספק דרבנן חייב לברר כשאפשר וכמו שהבאנו לקמן סי' י"ט סעיף ח', ולכן כל אדם חייב לבדוק בביתו כל עוף ועוף לפני הבישול שאין בו צרירות דם שאם כן אין המליחה מוציאה את הדם, ויש לחתוך את הצרירות לפני הבישול וכמבואר בסי' ס"ז, ד'.

מב. נתבאר לעיל שם שיש אומרים שגם במנהג המתנת ו' שעות שייך ענין דשיל"מ. וכאן יש להחמיר יותר מבספק ו' שעות כיון שכאן הוא לפני האכילה ובדרך כלל אפשר לברר מה המאכל לפני אכילתו וממילא אין להקל בספק [וגם משום ששם בדרך כלל הספק הוא בזמן סמוך לו' שעות ואז יש צירופים נוספים להקל - שיטת המאירי שמספיק רוב שש שעות - אף שכל

וידיהם לפני אכילת החלב [גם אם עברה שעה מזמן אכילת הבשר] כמו שנתבאר לעיל בסעיף א'.

גם לצורך מעוברת ומינקת יש להקל קצת, ואין הכוונה שיש היתר קבוע שיכולה לאכול חלב לפני שעברו שש שעות, אלא שאפשר להקל בדין זה במקום שיש קושי מיוחד לפי הענין - ובלבד שעברה שעה מאכילת הבשר¹⁰¹.

פו. קטן יש לחנכו בהדרגה לשמירת שש שעות, ואין בזה כלל מוחלט אלא בסביבות בן שלש - ארבע יחנכוהו לסילוק סעודה והמתנת שעה, ובסביבות בן שבע - שמונה יחנכוהו לשלש שעות המתנה, ובסביבות בן י"א - י"ב יחנכוהו לשש שעות שלמות, ואם יש צורך מיוחד או שהקטן רעב וכדו' אפשר להקל בכל אלו¹⁰².

ולמחבר דין קטן כבשאר איסורי דרבנן בכל התורה, וגם דעתו שאין להקל לקטן אפילו לצרכו באיסורי דרבנן¹⁰³, אמנם למעשה גם הנוהגים כהמחבר מקילים בזה כשיש צורך מיוחד¹⁰⁴.

בשמירת השעות עם הגיל לפי הענין, בערך ע"פ המובא למעלה], והטעם לפי שאין זה נחשב איסור דרבנן גמור אלא רק הרחקה, ולכן אינו שייך לשאר דיני חינוך וספייית איסורים בידים. וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א. ודעת הגר"ש ואזנר זצ"ל - עד גיל שלש דינו כחולה שאיב"ס כמבואר בהל' שבת [ע"י וביום השבת סי' ל"א סעיף י"ח וסי' כ"ז סעיף ט'] ואחרי שהגדיל קצת יש להקל בבשר עוף אבל לא בבשר בקר. קטן שאינו מברך ברהמ"ז, הרי שגמר סעודתו נחשב כסילק ובירך, ע"י ש"ך סק"ו ופר"ח סק"ה שברכה אחרונה הוי כסילק ובירך, וע"י כה"ח סק"ה בשם הפוסקים שאם אכל פחות מכשיעור או שנמצא במקום שאינו יכול לברך, גמר סעודתו הוי כסילק ובירך.

מט. כמב' באו"ח סי' שמ"ג.

נ. וסומכים לענין זה על שיטת הרמ"א, וכמו שהבאנו לעיל בהערה מ"ד לגבי חולה קצת. ומכל מקום יש להם יותר להחמיר בהרחקת ו' שעות לקטנים אלא שאם יש צורך מיוחד [כגון שאין אפשרות בסדר היום לתת לו מאכלי חלב

להסתפק אם מותר לברך ברהמ"ז רק בשביל שיהיה מותר לאכול חלב, ובט"ז ובפמ"ג סק"ג כתבו שאין לעשות כן, אבל הפלתי [סק"ד] והבכור שור נטו להקל בזה [והביאם הפת"ש בסק"ב], אמנם ראוי להזהר לכתחילה אחר שגם הרמ"א עצמו העלה שחייב להחמיר בזה מעיקר הדין אלא שהפת"ש הביא דעת הבכור שור שאין למחות ביד המקילין לעשות כן.

מז. שלמת חיים סי' תט"ז (במהדורה החדשה יו"ד סי' י'), וכתב שיש להקל במקום שמרגישה שצריכה כמו במצב שמתירים לה לאכול בתענית ציבור חוץ מת"ב. והקהילות יעקב זצ"ל [ארחות רבינו ח"א עמ' שס וח"ג עמ' ע] היקל גם במינקת, וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל - אמנם הוסיף שאין לקבוע בזה כלל [ולומר לאחר שעה או שלש שעות מותר], אלא אפשר להקל לפי הענין ולפי הצורך אם קשה לה להמתין משעה לאחר אכילת הבשר. [וע"י רש"י יומא דף מז. ד"ה איכא].

מח. כן מורה הגר"ש אלישיב זצ"ל [והיה מורה שאין זה שיעור זמן מוחלט, אלא בעיקר להתקדם

ולגבי קטן קרוב לגיל י"ג שרעב ורוצה מאכל חלבי, עיין בהערה^א.

קפה או סוכר שמעורב בהם חלב

פז. בתוך שש שעות מאכילת בשר, מותר לשתות קפה שלקחו ממנו [או מהסוכר] בכף חלבית מלוכלכת, אם יש בסוכר או בקפה ששים כנגד החלב, ונראה להקל אפילו אם יש בכל המשקה ששים כנגד החלב^ב. אמנם אם יש כפית מלוכלכת משיירי

ובסוכר בכף שלפעמים היא מלוכלכת משיירי המשקה החלבי, ולקמן בסי' ב' הע' ל' הבאנו שאפילו שסוכר דק ונחשב כלח מ"מ כיון שהחלב ניכר במקום שנשפך אסור להכניסו לבשר. ואם אין ששים כנגד החלב אין ראייה מהש"ך הנזכר לעיל [הע' ל'] להתיר, כיון ששם יש להקל שאין לזה שם בשר אבל כאן אכל מקודם ודאי בשר וזה חמור יותר וכמש"כ היד יהודה בסי' פ"ט סוסק"ה לגבי חריף.

אמנם למעשה נראה להקל בכל זה, משום שהרבה פוסקים סוברים שבטל בששים בסוכר ובקפה וכדלקמן שם, אבל אפילו באופן שהחלב ניכר ואפילו באופן שאין ששים בסוכר או בקפה כנגד החלב, מותר להכניסו לקפה שהרי בקפה ודאי החלב יתבטל בששים [ואין צריכים ששים כנגד כל הסוכר אלא רק כנגד החלב שבו, ולענין זה ודאי הסוכר נחשב לח ולא שייך בו איסור דבוק - עי' לקמן סי' ט' סעי' ל"ח-ל"ט], ואין זה נחשב ביטול איסור לכתחילה שאין כוונתו לבטל את החלב אלא לשים סוכר במשקה והחלב מתבטל ממילא ומותר וכדלקמן בהערה ס"ד בשם הט"ז והמג"א, ועוד שאפשר שאין כלל איסור לבטל חלב בששים כדי לשתותו בתוך ו' שעות מאכילת בשר שהרי אין כאן ביטול איסור (כי גם כשהחלב מעורב אין איסור לערב חלב עם מים) אלא גורם היתר לשתות את החלב בזמן זה, וכל הנידון שייך כשמערב חלב במים כדי לערבו אח"כ עם בשר שבזה שייך לומר ביטול איסור (עי' לקמן הע' נ"ג והע' ס"ד בזה).

בארוחת ערב כיון שתמיד אוכל בתוך שש שעות מארוחת הצהריים הפשרית] או שהוא חלוש וצריך למאכלי חלב אז יש להקל. אבל אין להקל בממתקים חלביים שאינם נצרכים כל כך. וכן אם אוכל בקביעות ארוחת ערב לאחר ו' שעות מארוחת הצהריים ופעם אחת נזדמן לו שאוכל בתוך ו' שעות, טוב להחמיר.

נא. קטן קרוב לגיל י"ג חייב להמתין ו' שעות בין להמחבר ובין לרמ"א. אמנם אם הוא רעב יש לדון להתיר ע"פ מש"כ המג"א [או"ח סי' רס"ט סק"א] שאסור לענות את הקטנים, ופסקו המשנ"ב שם סק"א. אמנם כאן אין להתיר בכל פעם מטעם זה שהרי אפשר להאכילם מאכלים אחרים, ורק אם אין מאכלים אחרים אז ודאי מותר מטעם זה.

עוד יש לדון להתיר ע"פ מש"כ הבי"י [או"ח סי' שמ"ג] בשם הרשב"א והר"ן שמותר ליתן לקטן איסורים מדרבנן לצרכו והביאום המג"א בסי' רס"ט שם והבאה"ל בסי' שמ"ג [ד"ה מד"ס], אלא שהם לא פסקו כמותם לגמרי ורק הביאו את שיטתם דלא כהמחבר, ולכן אין לסמוך על היתר זה תמיד אלא בספיקות או בצורך מיוחד, ויעשה שאלת חכם בכל מקרה לגופו.

ודע, שאין הברדל בספיה בידיים בין מאכל איסור או מאכל היתר בזמן איסור כמבואר באו"ח סי' תר"מ, ב' [ומג"א ופמ"ג ומשנ"ב] לגבי סוכה וכן בסי' רס"ט [ומג"א ופמ"ג ומשנ"ב] לגבי טעימה לקטן קודם קידוש.

נב. מצוי בבתי כנסת רבים שמשתמשים בקפה

חלב יש לנקותה לפני שמשתמש בכפית²³.

מאכלי פרווה שמוגשים באולם שמחות

יז. אולמי שמחות שמגישים בהם מאכלי פרווה בזמן הריקודים לאחר סעודה בשרית, יש בהם שלשה חששות, האחד- האם מבשלים או מחממים יחד בתנור אחד מאכלים בשריים ביחד עם מאכלי הפרווה, וברוב האולמות כך הוא, ואם כן, נכון להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכלי הפרווה²⁴, ודע שזה מצוי מאוד באולמי שמחות ולכן יש לברר היטב בכל אולם ואולם על אופן חימום מאכלי הפרווה.

לאדים מקום להתפזר לצדדים אבל כשהתנור סגור לגמרי ואין מקום לזיעה להתפזר לצדדים נחשב כבישול ממש וצריך להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכלי הפרווה (ועי' רעק"א שם שביאר ההבדל ביניהם שרק כשהמקום סגור הזיעה אוסרת מעיקר הדין, וכן מבו' ההבדל שם בין סעיף ז' שהקדירה מכוסה ואין מקום לאדים להתפזר והזיעה חוזרת ויורדת למטה לבין סעיף ח' שלרוב הפוסקים אין הזיעה מעבירה טעם מלמעלה למטה כיון שיש מקום לאדים להתפזר, והרי כלי מכוסה כל מה שבתוכו נחשב מבושיל יחד לענין ביטול בששים כמבו' בס"י צ"ב, ב' - וביארנו ענין זה בס"י ד' הע' ל"ט), ולפי"ז אם חימם בשר שיש בו רוטב (אבל באוכלין יש להקל שאין זיעה בסתמא, וכנ"ל) עם פרווה בתנור אחד והקדירות מגולות יש להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכלי הפרווה. עוד ביארנו לקמן בס"י ד' הע' ל"ט שגם אם המאכל הבשרי יותר גבוה מהפרווה גם כן הזיעה חוזרת ויורדת למאכל הפרווה מכיון שזיעה במקום סגור לכו"ע חוזרת ויורדת.

ובשו"ת פרי הארץ [ח"ב סי' י"ד] כתב להקל במשקה מזיעת בשר עכ"פ אם הוא מזיעת עוף שלא צריך להמתין ו' שעות אפילו באדים שהיו בסיר סגור, וברב פעלים ח"ג סי' י"ג הביאו להקל בזיעת בשר עוף בתערובת, אמנם לגבי בשר בקר קשה להתיר שהרי האדים נידונים כמו

נג. בש"ך סי' צ"ט סק"ב ובפמ"ג שם ובסי' צ"ז במ"ז סק"א כתבו בשם הצמח צדק סי' פ' שאסור לבטל חלב במים כדי לערבו עם בשר [וכן הוא להלכה, עי' לקמן סי' ט' הע' ק"כ] ואפשר דה"ה כדי לאוכלו אחר ו' שעות מאכילת בשר, ואמנם יש לחלק בזה כיון שאינו איסור [וכנ"ל בהע' ג"ב וכדלקמן הע' ס"ד] ואולי יש להקל במקום שאין ברז ואינו יכול לנקות את הכף מהחלב. ואינו ענין למש"כ הט"ז [ביו"ד סי' פ"ז סק"ח, וע"ע מש"כ הט"ז בס"י צ"ט סק"ז ובסי' קל"ז סק"ד, וכ"כ המג"א באו"ח סי' תמ"ז סקמ"ה וסי' של"ה סק"ד] שאין איסור של ביטול איסור לכתחילה כשלא נתכוין לביטול, שהרי יכול לנקות את הכף ובאופן שיכול לעשות המעשה בלי ביטול אסור גם לט"ז.

נד. כשהקדירות מגולות יש שני נידונים, האחד משום ריחא המבואר בס"י ק"ח, ב' שאפילו בדיעבד אוסר אם לא בהפסד מרובה - אלא שלקמן בסעיף כ' הוכחנו שאין צריך להמתין ו' שעות לאחר ריחא', והשני משום זיעה [אדים] העוברת מקדירה לקדירה כמבואר בס"י צ"ב, ח' - ואמנם באוכלין בדר"כ אין זיעה ואם חיממו רק שניצלים אין זיעה, אבל אם חיממו עוף עם רוטב וכדומה הרי יש זיעה בשרית בכל התנור, ולקמן סעיף י"ט הבאנו להקל שאין צריך המתנת ו' שעות אחרי זיעה של בשר - אלא שדעת הרבה פוסקים שכל מה שהקילו שם הוא מפני שיש

השני- האם מטגנים מאכלי פרווה בשמן שטיגנו בו בשרי ('שניצל'ים' וכדומה), וגם זה מצוי באולמי שמחות, ואם כן, יש להחשיב את השמן לתבשיל של בשר שצריך להמתין אחריו ו' שעות, ועיין בהערה^{יב}.

השלישי- האם מישהו הכניס כף מלוכלכת בשיירי בשר לתוך המאכלים שהם פרווה, ומצד זה, גם אם כן, אין צריך להמתין ו' שעות אחר אכילת המאכל הפרווה, אלא אם כן הכניסו כמה כפות עם רוטב בשרי לתוך מאכלי הפרווה או שנשפך הרבה רוטב בשרי. ואם יש ספק, אין צריך להמתין ו' שעות^{יג}.

פרווה חריף שבלע טעם בשרי או חלבי

יח. מאכל פרווה [ואפילו הוא חריף^{יד}] שנתבשל בסיר בשרי [אפילו בן יומן] או נחתך בסכין בשרית, מותר לאכול אחריו מיד גבינה^{יז}.

מאכל פרווה חריף שנתבשל בקדירה חלבית או שנחתך בסכין חלבית, נחלקו הפוסקים אם מותר לאוכלו אחרי בשר, ולמעשה אפשר להקל בזה^{יח}.

נו. בש"ך [סי' פ"ט סק"ט] מתיר לאכול חלב אחרי אכילת תבשיל פרווה שנתבשל בקדירה בשרית שלא הודחה יפה ונשאר בה מעט ממשות של בשר, ועיין לעיל הע' ל' האם אפילו אם אין ששים כנגד הבשר גם כן הדין כך, וא"כ אם הכניסו רק כף אחת או שתים עם רוטב בשרי עדיין אין צריך המתנת ו' שעות, ורק אם הרבה מכניסים כפות עם שיירי בשר לתוך המאכל הפרווה אז יצטרכו להמתין אחריו ו' שעות. אם יש ספק אם אכן הכניסו הרבה כפות עם רוטב בשרי לתוך מאכלי הפרווה או שנשפך רוטב בשרי, מותר, כמו שנתבאר לעיל בהערה מ'.

נז. הגהות הגרעק"א סי' פ"ט סק"ד על הש"ך סק"ט ובית מאיר שם. וכ"כ בדרכ"ת סקמ"ב. וע"ע אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' כ"ו כע"ז.

נח. סי' פ"ט, ג'.

נט. מקרה זה חמור יותר, וכמש"כ היד יהודה שם סוף סק"ה משום דאיתחזק איסורא שהרי אכל ודאי בשר, והפמ"ג [או"ח סי' תצ"ד סק"ו]

המאכל עצמו [ע"י שו"ת הרדב"ז ח"א סי' ר"ן], ועוד, שהפרי הארץ מדבר לגבי הזיעה עצמה שטעמה חלש, אבל בנידון זה האדים מעבירים את הטעם של הבשר עצמו ואדים יכולים להעביר את טעם הבשר עצמו כמבו' בסי' צ"ב, ח' שצריך ששים כנגד כל החלב שבמחבת. [בדרך כלל בתנורי חימום באולמות יש זיעה ואדים מפני שמחממים בקיטור].

ואם הקדירות מכוסות [ואפילו אם רק הבשר מכוסה או רק הפרווה מכוסה גם כן מועיל] אין זיעה כלל וגם אין ריחא מהבשר כמבואר בסי' ק"ח, א' ובסי' צ"ב, ח' ובחכ"א כלל מ"ה סעיף י'.

נה. השמן עצמו הוא תבשיל של בשר וגם חמור קצת יותר ממנו כמבו' בג' מהרש"א בשם הב"י באו"ח סי' קע"ג ובדרכ"ת סי' פ"ט סקל"ח, אמם גם בזה יש לדון אם נחמיר גם כן במאכל שטוגן בשמן הזה אם יהיה דינו כתבשיל של בשר, ומ"מ לא מצאתי ראייה לחילוק זה, ולכן לא הזכרתיו למעלה.

מאכל שבלע זיעה בשרית

יט. מאכל פרווה שקיבל זיעה בשרית, כגון שהונח מעל מאכל בשרי ועלו 'אדים' חמים מן המאכל הבשרי אל המאכל הפרווה, אף שנעשה בשרי ואסור לאוכלו עם חלב, אין צריך להמתין ו' שעות אחריו^פ, ואם האדים הבשריים עלו אל הפרווה במקום סגור שאין לאדים מקום להתפזר, יש שהורו שנחשב כבישול ממש וצריך להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכלי הפרווה, וראה בהערה^א.

מאכל שבלע ריח בשר

כ. מאכל פרווה שבלע ריח בשר [כגון שנאפה עם בשר יבש בתנור ולא היו הקדירות מכוסות - עיין לקמן סי' ג' סעי' ב', ד', ח'], אין צריך להמתין ו' שעות ממנו, אלא שאסור לאוכלו עם חלב^ב.

מאכל פרווה שבלע ריח חלב, נראה שמותר לאוכלו בתוך ו' שעות מאכילת בשר^ב.

שתיית משקה פרווה ממכונת קפה חלבית

כא. מכונות קפה ותה חלביות, מותר לשתות מהם משקה פרווה בתוך ו' שעות, אף אם המשקה הפרווה עובר דרך אותם צינורות שעבר בהם משקה עם חלב קודם

בשר שזיעה אינה טעם חזק כ"כ כמו מרק שנתבשל בו בשר.

סא. נתבאר לעיל בהערה נ"ד, ובבשר בקר יש להחמיר יותר כמו שנתבאר שם. ובתנורי אפיה שלנו יש להקל יותר מפני שבדרך כלל אין בהם אדים כלל וכדלקמן סי' ג' הע' א' והע' ז'.

סב. רוב הפוסקים השוו ריחא לטעם הבא מן הכלי [עי' או"ה כלל ל"ט סעיף ל', וכן משמע בט"ז סי' קט"ז סק"ב וסק"ג ובחכ"א כלל ס"ח סעיף א'], ולכן נראה שאין צריך להמתין ו' שעות מריח של בשר כמו שאין צריך להמתין ו' שעות ממאכל פרווה שהתבשל בכלי בשרי (לברדו), ובפרט שאפי' מזיעה במקום פתוח כתבו הפוסקים שאין צריך להמתין ו' שעות, וכל שכן מריחא.

סג. אף שדבר זה חמור יותר וכנ"ל בהע' כ"ט, מ"מ נראה שמותר כיון שבאו"ה כתב שריחא קל יותר מטעם הבא מן הכלי [שבו מקילים גם

כתב שאסור לאכול מאכל חריף שנחתך בסכין חלבית בתוך ו' שעות מאכילת בשר, וביד יהודה [סי' פ"ט בארוך סוסק"ה ובקצר סק"ט] הסתפק בזה וכתב שאם הקדירה אינה בת יומא ודאי נראה להקל. ובדרכ"ת שם סקמ"ב הביא דעת הפוסקים שנחלקו בזה [ואין חילוק בין צנן לשאר דברים חריפים, אלא מחלק בסוף דבריו בין בישול רגיל בקדירה חלבית לבין סכין חלבית החותכת דבר חריף].

ולמעשה, הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל שאפשר להקל בזה.

ס. כ"כ בשו"ת פרי הארץ ח"ב סי' י"ד שאין צריך להמתין ו' שעות לאחר זיעה בשרית, והביאוהו הברכ"י בשוירי ברכה סי' פ"ט אות לב והדרכ"ת סקל"ט והרב פעלים ח"ג או"ח סי' י"ג ואשל אברהם (בוטשאטש) בגליון באו"ח סי' קע"ג, וכתבו דלא דמי למרק שהתבשל בו

מבואר שאפי' לכתחילה מותר ליתן המים המעורבים האלו לקדירה של בשר, שהרי כבר נתבטל החלב.

ובג' מהרש"א שם כתב, אבל לבטל החלב במים לכתחילה כדי לערבו בבשר אסור, שדוקא לערב את המים שבבשר נתערבו בחלב עם בשר התיר הש"ך אבל לא לערב את החלב במים כדי לשתותו עם בשר. וכ"כ הפמ"ג שם, וכ"כ בשו"ת הגרעק"א סי' ר"ז, וכ"כ הצמח צדק בסי' פ'. [ואמנם הגרעק"א עצמו בשו"ת שם תמה על הש"ך מנא ליה חידוש זה].

ואמנם, אין להוכיח בהחלטיות שלפ"ז אסור לבטל חלב בששים כדי לאוכלו בתוך שש שעות מאכילת בשר, דעד כאן לא אסרו כי אם בדבר שיש בו איסור בחפצא, כלומר, שהדבר עצמו נהפך חפצא דאיסורא, כמו בשר וחלב שזה אסור משום ביטול איסור לכתחילה, אבל ביטול חלב במים כדי לאוכלו לאחר בשר אפשר שאינו נחשב ביטול איסור לכתחילה, מכיון שאין החלב "חפצא דאיסורא" בתוך שש שעות מאכילת הבשר, אלא יש איסור גברא שלא לשתות חלב בתוך שש שעות מאכילת בשר [ויש לדון ממש"כ היד יהודה בסי' פ"ט סק"א שבספק האם כבר עברו שש שעות מאכילת הבשר יש להחמיר דהוי דבר שיש לו מתירין שהרי יכול להמתין עד שיעבור הזמן המסופק, ולכאוי' הנידון בספק זה הוא רק ביחס לאדם אם מותר לו לאכול עכשיו חלב או לא ולגבי זה לא שייך דשיל"מ מכיון שיכול לאכול גם עכשיו וגם לאחר זמן, ודומה למש"כ הצ"ח והנוב"י שבחפ"ן לא שייך לומר דשיל"מ כי יכול להשתמש גם עכשיו וגם לאחר זמן, ולגבי הזמן של עכשיו הוי דבר שאין לו מתירין. ורק אם נדון ביחס לחלב עצמו אם הוא מותר או אסור אז שייך דשיל"מ כיון שאת החלב הזה יכול לשתות לאחר שש שעות. ועי' בדרכי תשובה מש"כ בזה]. [ועי' לעיל הע' נ"ב ונ"ג בענין זה].

בחלב, שהרי מותר לאכול מאכל פרווה שהתבשל בכלי חלבי בתוך ו' שעות מאכילת בשר].

סד. במכונות קפה ותה חלביות, הקונה משקה פרווה אחרי מי שקנה משקה חלבי, הרי שהמשקה הפרווה עובר בצינורות בהם היה מקודם המשקה החלבי, וכמובן שהטיפות שנשארו בצינורות נכנסות לתוך המשקה הפרווה. וממילא, הקונה משקה פרווה בתוך שש שעות מאכילת מאכל בשרי שותה גם כן את אותן טיפות חלב שנשארו. יש לציין שבחלק גדול מהמכונות [החדשות], הכוס נוסעת במסילה פנימית לכל מקום לפי הצורך, וממילא אין שום מגע בין החלב לשאר המוצרים, וכן ישנם מכונות בהם המשקה נשפך בלחץ ללא שום צינור פנימי ואינו נוגע בדפנות כלל. הערה זו תדון במכונות בהם אכן המשקה עובר בצינורות ונוגע בהם.

ויש לדון: א. האם יש בזה ביטול איסור לכתחילה. ב. האם יש לחוש שמא נשארו טיפות יותר משיעור ששים מן המשקה הפרווה, וממילא אין החלב בטל בששים. ג. כשיש ספק האם יש ששים כנגד החלב, האם יש לאסור מדין דבר שיש לו מתירין.

ומצד מה שהצינורות בולעים חלב חם, אין לחוש כלל, שאין איסור לשתות משקה פרווה שנתבשל בקדירה חלבית בתוך שש שעות מאכילת בשר, כמבואר בסי' פ"ט, ג', אבל מטעם זה, ומעוד טעמים נוספים [עי' מנוחת אמת עמ' קצב] אין לשתות את המשקה הפרווה בסעודה בשרית ולא בכלים בשריים.

א. כתב הרמ"א [יו"ד סי' צ"ט, ו'] כזית חלב שנפל למים ונתבטל בששים ואח"כ נפל מן המים [המעורבים בחלב המבוטל] לקדירה של בשר מותר אע"פ שאין בבשר ששים נגד החלב, שהרי החלב כבר נתבטל במים.

וכתב הש"ך [סקכ"ב] שבתורת חטאת לרמ"א

ב. אלא שעדיין יש לחוש שאין במשקה הפרווה ששים כנגד החלב שנשאר בצינורות, וממילא לא נתבטל החלב בששים ולא יועיל כל מה שהיתרנו עד כה.

ובש"ך [סי' פ"ט סקי"ט] כתב שאם בישל תבשיל פרווה בקדירה בשרית מלוכלכת שנשאר בה קצת שומן, מותר לאכול גבינה תוך שש שעות אחריו. ובפת"ש שם הביא מחלוקת הפוסקים אם כוונת הש"ך דוקא באופן שהבשר בטל בששים בתבשיל הפרווה, או אפילו אם אין בתבשיל ששים כנגד הבשר גם כן מותר, ונטה להתיר גם אם אין ששים כנגד השומן, וכנראה משום שלא גזרו להמתין ו' שעות אחר טעם קל של בשר, ומסתבר כך דאם לא כן מה חידוש יש בדברי הש"ך, הרי כל איסור בטל בששים וכך גם בשר זה בטל בששים [וע"ע מש"כ ביד אברהם שם וביד יהודה בקצר סק"כ"ט על זה].

ויש לדון אם לפי"ז יהיה מותר לאכול פרווה שמעורב בו שיירי מאכל חלבי ואין ששים במאכל הפרווה כנגד החלבי, האם גם בזה נתיר ע"פ דברי הש"ך ונאמר שלא החמירו להמתין ו' שעות במאכל פרווה שמעורב בו מעט שיירי חלבי שאוכלו אחר בשר ממש, או שכל דברי הש"ך הם רק להתיר אכילת חלב בתוך ו' שעות מאכילת מאכל פרווה שמעורב בו בשר מועט שאז אין את גזירת האיסור כלל, אבל אם אכל בשרי שיש בו כבר איסור אכילת חלב, אסור לאכול מאכל פרווה שמעורב בו שיירי חלב מועטים אם הם יותר מששים.

ומצינו שיש לחלק ביניהם, בדברי היד יהודה [סי' פ"ט סוסק"ה] לגבי דבר חריף, שאם מאכל פרווה חריף נתבשל בקדירה בשרית מותר לאכול חלב אחריו וכמש"כ הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע, אבל אם אכל בשר גמור ועתה רוצה לאכול מאכל פרווה חריף שנתבשל עם חלב אפשר שאסור, כיון שכבר אכל בשרי גמור והוא בכלל הגזירה א"כ אין להתיר. ואפשר הטעם משום שכשאל

אמנם, גם אם אכן יש איסור של ביטול איסור לכתחילה בביטול חלב בששים לצורך שתיתו בתוך שש שעות מאכילת בשר, נראה להתיר ואין בזה איסור של ביטול איסור לכתחילה, שהרי הט"ז [ביו"ד סי' פ"ד סקי"ח, וע"ע מש"כ הט"ז בסי' צ"ט סקי"ז ובסי' קל"ז סק"ד, וכ"כ המג"א באו"ח סי' תמ"ז סקמ"ה וסי' של"ה סק"ד, ועי' שו"ת הגרעק"א סי' ע"ז] התיר לבשל דבש כדרכו אף שהתולעים יתרסקו כיון שאין כוונתו לבטל את האיסור אלא לתקן הדבש וכיון שמבשל לצורכו אין בזה איסור כיון שהאיסור נתבטל מאליו והמעשה לא נעשה כדי לבטל האיסור [והיינו כשאינו יכול לעשות באופן אחר], ויש נ"מ בזה לדין עשיית גרף של רעי לכתחילה, כשמשליך הגרעינים בשבת על הצלחת שלפניו עד שמצטברים להיות גרף של רעי, כמו שביארנו בספר וביום השבת [סי' כ"ה הע' כ"ד, עיי"ש].

והכא נמי, הרי אין דרך אחרת להשתמש במכשיר, אלא באופן שהמשקה הפרווה יעבור דרך הצינורות החלביים וממילא אין בזה איסור של ביטול איסור לכתחילה, כיון שמשתמש כדרכו במכשיר והחלב בטל מאליו.

עוד יש לצרף מש"כ הגרעק"א [בשו"ת סי' ר"ז] בשם הנובי" [סי' כ"ו] שכל דברי הש"ך הם רק באופן שיכול לבוא לידי איסור דאורייתא, אבל במקום שאין שום אפשרות לבוא לידי איסור דאורייתא לא שייך איסור זה, ולפי"ז בשתיית חלב תוך שש שעות מאכילת בשר שאין בזה איסור דאורייתא ודאי לא אוסר הש"ך.

ויתכן עוד לצרף מש"כ הש"ך [סי' צ"ב סק"ח, עי' לקמן סי' ט' סעי' מ"ט] שאם אין האיסור ברור אין איסור לבטלו לכתחילה, וממילא יתכן שישנם סוגי מכוונות שיתכן שעכשיו לא נשאר חלב כלל [למשל, אם לפעמים לוקחים גם משקאות פרווה והם עוברים בצינור החלבי ומנקים אותו מחלב דרך הליכתם] ובהם יש לצרף דבר זה להתיר.

שנחשב דומה להיתר והוי כמיין במינו, אבל אם יש רוב צדדים שאין כאן איסור כלל א"כ אין בו דין דבר שיל"מ ומותר. ותחילה נוכיח דין זה ואח"כ נבארנו בס"ד.

בביצה דף י:--יא. לגבי זימן גוזלות שחורים ומצא לבנים וכו' הגמ' מביאה כמה פעמים לדון בזה לפי רוב וקרוב. וקשה, והלא הגוזלות הם דבר שיש לו מתירין דאחר יו"ט מותר לאוכלן. ובר"ן [שם על דף ז.] גבי בדק בקינה של תרנגולת, כתב דדוקא בדק אבל לא בדק מותר דהרוב יולדות ביום, והקשה הרי הביצה היא דבר שיל"מ, ותירץ שבדבר דלא איתחזק איסורא עדיין ויש רוב להיתר לא אמרינן שאסור מחמת דשיל"מ ומותר לאוכלו. והביאו הגליון מהרש"א בס"י ק"ב סק"ב.

וביאור הדבר, שכל דין ביטול ברוב אינו הפיכת האיסור להיתר באמת, אלא רק היתר אכילה כלפי הגברא, אבל האיסור נשאר אסור, וזה גם לשיטת הרא"ש בחולין [דף ק.] שמתיר לאכול מטעם שהאיסור בטל ברוב או בששים כדינו, ועל זה החמירו שלא לאוכלו כשיכול לאוכלו בהיתר, אבל כשיש רוב צדדים שאין כאן איסור א"כ אין להחמיר ואנו אומרים שבאמת אין כאן איסור והכל מותר.

ומה שכתב המג"א [בס"י תקי"ג סקי"ג] לגבי עכו"ם המביא ביצים ואומר שנולדו מאתמול, וכ' שהוא דבר שיש לו מתירין ולכן אי אפשר לומר שנלך אחר הרוב [שרוב הביצים לא נולדו היום], היינו משום שנחשב איתחזק איסורא במה שיש בעולם ביצים שנולדו היום וההיתר רק מצד כל דפריש מרובא פריש, וכמו שכתב החת"ס בביצה דף ז., אבל כאן לא איתחזק איסורא כלל. ובהכרח לומר כן, שהרי הר"ן עצמו שהתיר בקינה של תרנגולת מכיון שכשיש רוב אין אומרים דשיל"מ, הוא עצמו כותב לאיסור בנכרי

הבשר בודאי נחשב לאיתחזק איסורא וחמור יותר מספק האם יש איסור או לא - וכמו שמצינו בכללי הספק לש"ך [סוף סי' ק"י אות יט-כ וכן פסק המשנ"ב סי' ע"ו סקכ"ה] לגבי ספק דרבנן שאם יש ספק על דבר האם הוא איסור או לא אזלינן לקולא, ואם איתחזק איסורא ויש ספק אם הותר יש להחמיר בספק. [הבאתי את דבריו רק להוכיח שאין הכרח משיירי בשר לשיירי חלב, ולעיקר הדין בנידון זה, עי' פמ"ג בס"י תצ"ד שאוסר, ועי' בדרכי תשובה סי' פ"ט סקמ"ב, ודעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלמעשה המנהג להקל בזה].

ואם כנים אנו שאין להוכיח היתר מדברי הש"ך, א"כ יש להחמיר בספק, כיון שהוא ודאי דבר שיש לו מתירין, שהרי הספק האם יש כאן חלב או לא, וממילא הנידון על החלב, וכל הנידון שהזכרנו לעיל בספק שש שעות הוא משום שאפשר ששורש הספק הוא על האדם, והוא יכול לאכול חלב גם עכשיו וגם עוד שעה וממילא לא הוי דשיל"מ, אבל כאן הספק ודאי על החלב והוי דשיל"מ.

[אלא שיתכן שלרמ"א אין לדון דין דבר שיל"מ במנהג שהתקבל, ותלוי אם נאמר שבספק מנהג לא אמרינן שמחמירים בדבר שיל"מ, אמנם מדברי האחרונים הנ"ל בהערה מ' נראה שדנו בפשיטות שיש דשיל"מ גם במנהג שהתקבל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל היקל בזה, וצ"ע].

ג. אמנם, אם ברוב הפעמים יש במשקה יותר מששים כנגד החלב יש להקל, ואין להחמיר מדין שדבר שיש לו מתירין [ואינו נחשב כמיין בשאינו מינו מפני שהספק האם יש ששים או לא ואין אנו דנים כאן דיני ביטול ברוב], והוא מטעם שכל דין דבר שיש לו מתירין הוא רק באיסור ודאי שנתערב בהיתר ואז אמרינן שלא יתבטל ברוב או בששים, או מטעם שאם אתה יכול אוכלו בהיתר אל תאכלנו באיסור או מטעם

לכן, אבל אין לשנות את המשקה הפרווה עם בשר ולא בכלים בשריים^ד.

שיניים תותבות ו'גשר' ברזל

כב. מי שיש לו גשר ברזל ליישור שיניים או שיש לו שיניים תותבות ממתכת, אינו צריך להגעילם בין אכילת בשר חם לאכילת חלב חם או להיפך^ה.

לפני פסח יש להגעיל שיניים תותבות ו'גשר' ברזל מפני שיתכן שאכל בהם דבר גוש חם בחום שהיד סולדת בו. ואם אין אפשרות להגעילם יש המקילים שיגעילם בכלי שני^ו.

- לגבי אכילת דבר חריף ו'חריין' בפסח בשיניים תותבות או עם סתימות, עיין לקמן סימן ז' סעיף י"א.

- לענין המתנת ו' שעות אחרי מאכל שהתחמם על מכסה של קדירת בשר, עי' לקמן סי' ב' הערה נ"ז.

סה. כן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [במנחת שלמה ח"ב סי' מ"ו (ג) ובנשמת אברהם ח"א סי' תנ"א סק"א וח"ב סי' פ"ט אות ב] וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל [בשבבות יצחק בישול פי"ט עמ' ריט], וטעמם משום שהבל הפה פוגם את המאכל. ובדרכ"ט סי' פ"ט סק"א כתב טעמים אחרים להקל וחלקם אינם שייכים כיום. ויש לומר, שפוגם כל כך עד כדי שגם חריף אינו יכול להשביחו.

סו. לענין פסח מחמירים להגעיל משום חומרת חמץ. שם ושם וש"ת מנח"י ח"ח סי' ל"ז ושבת הלוי ח"א סי' קמ"ח וח"ד סי' ע"ד. ועי' אגרו"מ או"ח ח"א סו"ס ה'.

שהביא ביצים מטעם דשיל"מ [ביצה ג:], וגם הגרעק"א דימה דין זה לדין דשיל"מ בכה"ג דאיכא כל דפריש מרובא פריש. וע"ע משל"מ פ"ז ממעילה ה"ו.

נמצינו למדים, שאם יש ששים כנגד החלב, ודאי מותר לקנות משקה פרווה ואין לחוש לביטול איסור לכתחילה, ואם יש ספק אמיתי שאין ששים כנגד החלב, יש להחמיר. ומסתבר שבדרך כלל יש ששים כנגד שיירי החלב, ואפשר להקל בסתמא [ובפרט שבחלק גדול מהמכונות לא קיימת בעיה זו כלל וכנ"ל, וממילא צד ההיתר גדול יותר]. אמנם אין לשנות את המשקה עם מאכל בשר ממש.

סימן ב

שאר הרחקות בין בשר וחלב

כללי בישול ואכילת בשר וחלב

א. בשר בהמה אסור לבשלו עם חלב יחד, ואם בישלם יחד כדרך בישול אסור לאוכלם* מדאורייתא וכן אסור ליהנות מן התבשיל, ומדרבנן אסור לאוכלם יחד גם אם לא נתבשלו יחד^ב.

בשר וחלב שנתבשלו יחד שלא כדרך בישול, מותרים בהנאה. ולכן, בשר וחלב שהעבירו טעם על ידי כבישה במים כ"ד שעות או על ידי מליחה שמעבירה טעם כרותח או על ידי שהחתיכות היו רותחות ונגעו זה בזה בלי מים, מותרים בהנאה. בשר וחלב שטוגנו יחד בשמן, בהפסד מרובה יש להקל שמותרים בהנאה^ג. טיגון בשמן עמוק, דינו כבישול^ד.

יחד ולא שייך בזה אין בישול אחר בישול שזה דין ששייך רק בבישול בשבת שאם אין תועלת במעשהו אין בזה שם מלאכה, גליון מהרש"א סי' פ"ז סעיף א' ופמ"ג סי' ק"ה במ"ז סק"ב ד"ה עוד, וכן משמע בגרעק"א [סי' צ"ב, ב' ד"ה נוער] בשר וחלב שכבר נתבשלו יחד, הפמ"ג [סי' ק"ה במ"ז סק"ב ד"ה עוד ובאו"ח סי' תרע"ג סק"א] מתיר לבשלם שנית יחד ומסיים בצ"ע, וכן נוטה הגרעק"א ריש סי' פ"ז. והגליון מהרש"א [שם ובסעיף ו'] והיד אפרים [סי' פ"ז, ג'] אוסרים. אסור לומר לנכרי לבשל בשר בחלב או לבשל בשר בקדירה חלבית בת יומה, שאמירה לנכרי אסורה בכל האיסורים ולא רק בשבת, באה"ל סי' ש"ז, כ"א ד"ה הילך.

- אם מותר לכבוש בשר בחלב, נתבאר לקמן סי' ה' הע' ס"ט.

ג. סי' פ"ז, א' וש"ך סק"א ופת"ש סק"ג. ועי' משנ"ב סי' קס"ח סקנ"ו לגבי ברכות שנוטה לומר שטיגון נחשב לבישול.

ד. כן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [בשש"כ פ"א

א. אפילו כל אחד בפני עצמו, כיון שלהלכה טעם כעיקר מדאורייתא כמבואר בש"ך סי' צ"ח סק"ו וט"ז שם סק"ג וש"ך סי' ק"ט סק"ט ופמ"ג בפתיחה להל' בשר וחלב אות ג.

ב. סי' פ"ז, א'.

צליית בשר וחלב יחד, נחלקו הפוסקים אם אסור מדאורי' או מדרבנן, עי' הגהות הגרעק"א שם ובשו"ת כת"ס [יו"ד סי' צ"ז] בשמו ובפר"ח שם סק"ב ובהגהות צבי לצדיק שם, ובפמ"ג במ"ז סי' ק"ה סוסק"ב.

בישול בשר וחלב פחות משיעור מאכל בן דרוסאי, אסור מדרבנן. פת"ש סי' צ"ח סק"ד בשם פר"ח [בסי' פ"ז סק"ג] וכ"כ החו"ד [סי' צ"א סק"ז]. ולענין בישול בשבת, כתב הבאה"ל [סי' שי"ח, ו' ד"ה ויכול] שאין בזה איסור כלל (אלא אם כן מניח במקום שיכול להגיע לחום שהיד סולדת בו), וכן דייק המנחת שלמה מדברי המשנ"ב שם סק"צ"א כמו שביארנו בוביום השבת סי' א' הע' י"ט.

בשר וחלב שנתבשלו כל אחד לבדו, אסור לבשלם

בשר עוף אסור לאוכלו בחלב מדרבנן^ה, ולבשלו בחלב נחלקו הפוסקים אם מותר או אסור^ו, ולמעשה יש לנהוג איסור בזה, ובדיעבד אם נתבשל בחלב אסור לאוכלו אבל מותר ליהנות ממנו.

שריפת בשר וחלב יחד

ב. אסור לשרוף בשר וחלב יחד^ז, וטוב להחמיר כן גם בבשר עוף [ועיין בהערה !]^ח. אף על פי כן, מותר בערב פסח לזרוק לאש חמץ חלבי עם חמץ בשרי בין בשר בהמה ובין בשר עוף משום שאין העברת טעם מזה לזה^ט, אלא שיש להקפיד שחתיכה

בישול עוף בחלב, וכמו שכתב בשו"ע שם סעיף ג', אבל הט"ז [שם סק"ה] והפמ"ג שם כתבו שאסור לבשל עוף בחלב מפני מראית העין. והיה מקום לומר שגם לשיטת הט"ז אין לאסור שריפת עוף בחלב מפני שאין בזה מראית העין. וכן יש מקום לדמות לבישול עוף בחלב טמאה, שגם הרמ"א [שם סעיף ד'] שאוסר לבשל בשר עוף בחלב וגם אוסר לבשל בשר בהמה בחלב טמאה, מתיר לבשל בשר עוף בחלב טמאה משום דהוי תרי דרבנן, כלומר שני חששות גם שלא ניכר שזה עוף וגם שלא ניכר שזה טמאה. אמנם, דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין לחלק בזה משום לא פלוג וגם בזה אוסר הט"ז.

ט. אם אינם נוגעים זה בזה אינם מעבירים מטעם מזה לזה דרך מאכלי פרווה שנוגעים בצד אחד בחלב ובצד שני בבשר, שהרי אין כאן מים אלא רק חתיכות יבשות שדינם כצלי ולא כבישולי שאין החתיכות מעבירות טעם אלא רק לחתיכות שנוגעים בהם, ומשם והלאה אין הטעם עובר שאין טעם בלוע בחתיכה {טעם בלוע, היינו, טעם שנבלע במאכל אחר (כגון תפוח אדמה חם שנגע בבשר חם - בלוע בו טעם בשר) ודינו שונה בפרטים מסוימים מבשר עצמו} עובר לחתיכה אחרת בלא רוטב [אם אין האיסור שמן, ואם נחוש שיש בשר או חלב שמן ועובר מחתיכה לחתיכה בלא רוטב (עיין לקמן סי' י' סעי' י"א אם חלב נחשב שמן) א"כ כל שאר החתיכות

סעי' ס"א] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [במאור השבת סי' ח' הע' ו'] והגר"ש ואזנר זצ"ל [שבט הלוי ח"י סי' ס"ג].

ה. סי' פ"ז, ג'.

ו. הש"ך [סי' פ"ז סקי"א] כתב שאין איסור בישול עוף בחלב, וכמו שכתב בשו"ע שם סעיף ג', וכ"כ הפר"ח [סק"ו וסק"ז] וערוה"ש [ס"ט וסט"ו], אבל הט"ז [שם סק"ה] והפמ"ג [במ"ז שם סק"א וסק"ה] כתבו שאסור לבשל עוף בחלב מפני מראית העין. ועיי"ש שנחלקו בדעת הרמ"א אם חולק על המחבר ואוסר בישול עוף בחלב או שאוסר רק אכילת עוף בחלב. [ועי' פמ"ג בשפ"ד סק"ז וסקי"א שאפשר שגם הש"ך מודה לזה שיש מראית עין בעוף גמור בחלב]. ויש שכתבו שגם הרמ"א מודה לאסור בישול בפני רבים, אלא שבחדרי חדרים לא אסרינן מראית עין מדרבנן, עי' נחלת צבי ודרכ"ת סקנ"ו.

ז. חת"ס [בשו"ת יו"ד סי' צ"ב, והובא בפת"ש סי' פ"ז סק"ו], וכ"כ הפמ"ג [סי' צ"ט סוף סקי"א] והמשנ"ב [סי' תרע"ג סק"ב וסי' רס"ד סקי"ד]. ודלא כהיד אברהם [סוף סי' פ"ז] שהתיר מטעם ששריפה אינה נחשבת לבישול, וכן בפר"ח [סי' צ"ד סק"י] מבואר שאין איסור בישול בשריפת בשר בחלב [וכל מה שאסר שם הוא רק שמא יהנו מן האפר].

ח. הש"ך [סי' פ"ז סקי"א] כתב שאין איסור

בשרית לא תיגע ישירות בחתיכה חלבית [גם אם יש ששים כנגדם].¹

אכילת בשר כשיש גבינה על השולחן

ג. בשר בהמה חיה ועוף אסור להעלותו על שולחן שאוכל עליו גבינה או חלב, שמא יבוא לאוכלם יחד.²

ולא מועיל לזה לבקש מחבירו שיהיה שומר שלא יאכל מהמין השני.³

אופני ההיתר

ד. שנים המכירים זה את זה ואפילו אם אינם רגילים לאכול זה משל זה [אבל אינם שונאים זה את זה] האוכלים יחד, אסור להם לאכול על שולחן אחד זה חלב וזה

טעם בכל החתיכה שאפשר שחלב נחשב שמן וכדלקמן סי' י' סעי' י"א, וכיום יש מאכלי חלב שמנים בודאי גם למחבר וכמו שביארנו שם, וגם אם יש ששים כנגדם אסור מפני שיתכן שחלב כחוש ואין החתיכה מעבירה טעם אלא רק לחתיכות שנוגעות בה וממילא אין שאר החתיכות שבמדורה מצטרפות לששים.

יא. סי' פ"ח, א'. ולגבי הנחתם זה לצד זה על שולחן שאינו אוכל עליו [כגון שיש במטבח], עיין לקמן סעיף ח'.

ולענין שאר איסורים, מחלק הש"ך [שם סק"א] בין לחם שרגילים בו מאוד לבין שאר מאכלים, ולכן אם יש על השולחן שיירי תרו"מ או פירות לא מעושרים מותר לאכול על השולחן שהוא איסור שבדלים ממנו כל השנה.

יב. בשבת מבואר [או"ח סי' ער"ה, ג'] שיכול לקרוא לאור הנר ולהניח שומר שלא יטה, אבל כאן לא מועיל שומר, כיון שבשבת יש חשש שהנר יחלש אז יטה ולזה מועיל שומר, אבל כאן החשש הוא בכל רגע ורגע ולזה לא מועיל שומר, כ"כ הגרעק"א שם בשם גן המלך [בסוף שו"ת גינת ורדים] אות עא.

שבמדורה מצטרפים לששים כנגדו כמבואר בסי' ק"ה, ט', ובודאי יש ששים בכל המדורה כנגד החלב או הבשר]. [אם יש מעט לחלוחית - עי' לקמן סי' ד' סעי' ה' אם יש בכח מעט לחלוחית להעביר טעם מאוכל לאוכל, ועכ"פ אז יתבטל בששים בשאר הדברים שבמדורה]. ואין לחוש לאיסור ביטול איסור לכתחילה, כיון שאינו מתכוין לביטול האיסור אלא לשריפת החמץ, וכמו שכתב הט"ז בסי' צ"ט סק"ז ובסי' פ"ד סקי"ח ובסי' קל"ז סק"ד (ועי' פת"ש סי' צ"ט סק"ד שאם יש טורח באפשרות אחרת גם כן מותר) והמג"א או"ח סי' תמ"ז סקמ"ה וסי' של"ה סק"ד, ועוד הרי אין האיסור ברור ובוזה אין איסור של ביטול איסור לכתחילה כמבואר בש"ך סי' צ"ב סק"ח (וכדלקמן סי' ט' סעי' מ"ט).

י. אם הם נוגעים זה בזה, הרי מעבירים טעם בכל החתיכה שנוגעה בהם, ואף שלמחבר באיסור כחוש מעביר רק כדי נטילה ובאיסור שמן בכל החתיכה [ולרמ"א חוששים להחמיר שכל המאכלים שמנים ומעביר טעם בכלול כמבואר בסי' ק"ד, ד', ה'], כאן יש לחוש שגם למחבר מעביר

בשר, אלא אם כן התקיים אחד מן ההיתרים הבאים:

א. הניחו חפץ להיכר ביניהם, והיינו חפץ [או מאכל שאין אוכלים ממנו] גבוה קצת¹ וגם אין דרכו להיות מונח על השולחן².

ב. פרסו מתחת אחד מהם מפה שלא כדרך הסועדים (שלא כרגילותם) להיכר, וכל שכן אם פרסו תחת שניהם מפה שלא כדרך הסועדים³.

ג. השולחן ארוך ואין מגיעים זה אל זה.

ד. עיין בהערה⁴.

שנים שאין מכירים כלל זה את זה, מותר להם לאכול זה חלב וזה בשר על שולחן אחד, אלא שצריכים להקפיד מאוד שלא יגעו המאכלים בפירוורים הנושרים משל השני, ולכן יתרחקו זה מזה⁵.

היכר לאוכל לבדו בשר בשולחן שיש עליו גבינה

ה. גם האוכל לבד בשר על שולחן שיש עליו חלב או גבינה, מועיל לו היכר על ידי הנחת דבר המפסיק בינו לבין החלב או פריסת מפה מתחת הבשר. ויש אומרים

אחרים אוכלים איתם מותר, והיינו דסברו שהאיסור משום חיבה וכמו שביאר הסדר"ט סי' קצ"ה סק"ז, וממילא אם אחרים אוכלים איתם אין כ"כ חיבה, ודעת הרשב"א במשמרת הבית [שם] שגם אם אחרים אוכלים איתם אסור, והיינו משום דס"ל שהאיסור שמא יבואו לאכול מקערה אחת ואין האחרים האלו יודעים שהיא נדה לעכב עליהם. והרשב"א כתב להדיא שגם כאן אסור, אבל גם לשיטת הרא"ה ההיתר רק משום שכאשר אחרים אוכלים איתם אין חיבה, א"כ אינו ענין לכאן, וכאן אינו סיבה להתיר כיון שסוף סוף יש חשש שיאכל אחד מקערת השני ורק לענין חיבה מועיל אחרים אוכלים איתם, וגם בסדר"ט שם משמע ברור שבבשר וחלב הרא"ה מודה לרשב"א שאסור, ולכן צ"ע גדול אם אפשר לסמוך על היתר זה למעשה. יז. סי' פ"ח, א'. ויש להם להתרחק זה מזה כמב' בס"י צ"ה, ו'. ועי' עוד לקמן סעיף ח' והע' כ"ג.

יג. ברמ"א שם מבואר שפת יכולה להיות היכר אם אין דרכה להיות על השולחן, ומבואר שאין צריך גובה יותר מפת של זמנם שלא נראה שהיתה כ"כ שונה מפת שלנו.

יד. סי' פ"ח, ב' וט"ז סק"ד.

ובפמ"ג [במ"ז סק"ד ובשפ"ד סק"ז] דייק מלשון הט"ז והש"ך [שם סק"ז] שאם הכלי דרכו להיות על השולחן אבל לא במקום זה [אלא באמצע השולחן וכדו'] ומניחו במקום שונה ממקומו הרגיל, גם כן הוי היכר. [ועי' דרכ"ת שם סק"ז מש"כ בשם ספר תורת יקותיאל].

טו. שו"ע שם ודרכ"ת סק"כ.

טז. הפת"ש שם סק"ד ובסי' קצ"ה סק"ה הוסיף היתר נוסף שאם יש אחר היושב ביניהם מותר. והנה, לגבי נדה נחלקו הראשונים אם מועיל שאחרים אוכלים איתם, דעת הרא"ה בבדה"ב [בית ז' שער ב'] והריטב"א בשבת דף יג. שאם

שאינן היכר מועיל אלא לשנים אבל לא לאחד^ח.

הרחקה מחלב לאחר אכילת בשר

ו. מי שאכל בשר ועדיין לא עברו ו' שעות, אינו צריך להימנע מלאכול ליד אחר האוכל מאכל חלב^ט.

אכילת חלבי על שולחן שאכלו עליו בשרי

ז. שולחן שאכלו עליו מאכל חלבי, אסור לאכול עליו מאכל בשרי, אלא צריך לפרוס מפה מתחת הצלחת והקדירה של הבשר. וכן מפה שאכלו עליה מאכל בשרי אסור לאכול עליה מאכל חלבי^י.

וכיום רגילים לאכול את המאכלים הבשריים רק בצלחות, ונחלקו הפוסקים האם גם כיום שייך דין זה [עיין בהערה בביאור הענין^{יא}], ולמעשה גם כיום יש להקפיד על כך, וכן המנהג^{יב}. ובהרבה מקומות הדין כך לכל השיטות מפני שהילדים מניחים

אבל המג"א באו"ח שם והפת"ש [סי' פ"ט סק"ח] כתבו שבכה"ג לא שייך דין השו"ע מפני שיש לנו כלל שאין הבלוע שבכלי מעביר טעם לכלי אחר בלי רוטב [סי' צ"ב, ח'] [ובפת"ש כתב שעכ"פ ינקה את המפה מהפירורים ויהפוך אותה]. והנה, הפמ"ג באו"ח שם העיר שהרמ"א עצמו כתב שם שלכתחילה יש להיזהר בכל זה ורק בדיעבד מותר. וי"ל שנחלקו הפוסקים האם מה שכתב הרמ"א שלכתחילה יש להיזהר בכל זה הוא דוקא בכלי עם בשר שנוגע בכלי עם חלב או גם בכלי עם בשר שמונח על שולחן או מפה פרווה שהניחו עליו מקודם כלי עם חלב חם, או עד כדי כך לא החמיר הרמ"א.

כב. עי' דרכ"ת סי' צ"ה סקצ"א בשם מהרש"ל שנוהגים שלא להניח שום מאכל חלבי אפילו בתוך כלי במקום שהניחו בו מאכל בשרי אפילו בתוך כלי, וכן דעת הגר"מ גרוס שליט"א שהמנהג להקפיד על כך בכל מקרה כמבוי בס' משמרת שלום על הפמ"ג סי' פ"ט שפ"ד סק"ב. ובאמת, מצוי שילדים מניחים לפעמים בשר חם על

יח. בחכ"א [כלל מ' סי"א] כתב שכל שכן יחיד צריך היכר ומועיל לו היכר, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובדרכי תשובה סקי"ח הביא בשם כמה פוסקים שאוסרים ודעתם שיחיד צריך היכר אבל אין היכר מועיל אלא רק בשתי דעות אבל לאדם אחד לא מועיל היכר כלל, מפני שהיכר לא יזכיר לו כ"כ להימנע מלאכול הבשר אם אינו שייך לאדם אחר, וכ"כ בהפלאה [סי' פ"ח], וכן דייק בספר בדי השולחן [בציונים סקל"ב] מדברי הראב"ן, ובתשובות והנהגות ח"ב סי' שצ"א חשש להחמיר בזה.

יט. פמ"ג סי' פ"ח במ"ז סק"ב [ודלא כהבית יעקב בסי' י"ב] וכ"כ ביד אפרים שם, וכ"כ בדרכ"ת שם סקט"ז, והוסיף שאם מתעסק במאכלים שדרך לטועמם תוך כדי הכנה יש להחמיר.

כ. סי' פ"ט, ד'.

כא. בב"ח [או"ח סי' קע"ג] כתב שדין זה שייך גם כיום שאוכלים עם כלים, והביאו המנח"י [כלל ע"ו סקי"ז] והדרכ"ת [סי' פ"ט סקמ"ח],

לפעמים 'שניצלים' ושאר חתיכות בשר חם על השולחן או על המפה [ולענין כסא תינוק, עייין בהערה].

הנחת מאכלים חלביים ובשריים במקרר

ח. מותר להניח מאכלים חלביים ובשריים מכוסים [או לכל הפחות אחד מהם מכוסה] זה ליד זה במקרר או בכל מקום אחר [כשאינם נוגעים זה בזה?]. אבל אם שניהם מגולים לכתחילה טוב להיזהר שלא להניחם זה ליד זה במקרר או בכל מקום אחר [כגון: על השיש במטבח או בקופסה אחת] בין אם שניהם יבשים ובין אם שניהם לחים ובין אם אחד יבש ואחד לחי. ועייין עוד לקמן הע' כ"ח.

ונראה שמותר לכתחילה להניח 'שניצל' מגולה ליד גבינה צהובה מגולה (ויזהר שלא יגעו זה בזה, ואם נגעו זה בזה עייין בהערה^ב), מפני שאם יפול האחד על חברו ודאי ניכר ולא יטעה לאכול משניהם יחד^ב.

צורך אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ואינו חושש, היינו משום שכל אחד צורך לבדו במטפחת והיא מפסיקה ביניהם [ולא מדובר באופן ששניהם צוררים במטפחת בלא הפסק] כמבואר בחכ"א כלל מ"ב סעיף ג'.

כד. בדרך כלל צריך להדיח את המאכל והשיש והכל מותר לאחר הדחה כמבואר בס' צ"א, ב', ג' וש"ך שם סק"ב וסק"ד וט"ז שם סק"א. ואמנם, אם שניהם יבשים ולא חריפים ולא מלוחים אינם צריכים אפי' הדחה, ואם אחד מהם חריף או מלוח צריכים הדחה מבחוץ גם אם שניהם יבשים. ואם אחד מהם שמן וחתכו בסכין צריך שפשוף, וי"א שבכל נגיעה בדבר שמן צריך שפשוף אפילו לא חתכו בסכין. דבר רך כמו קישואים או החלק הרך של הלחם צריך גרידה, ש"ך סי' צ"א סק"א וסק"ד ופמ"ג בא"א שם סק"א ופת"ש שם סק"א וסק"ד. [ובידי יהודה (בקצר סק"ט) כתב שגם החלק הקשה של הלחם צריך גרידה].

כה. נתבאר לעיל בהע' כ"ג שטעם האיסור אינו משום חשש נגיעה, אלא משום חשש שיתערבו ולאו אדעתיה [כמו בתבשיל בשרי או תבשיל

השולחן או על המפה ולכן ודאי שיש להיזהר כן.

ודע, שאם הניח מאכל חלבי חם על השולחן, יש לאסור לכו"ע לכתחילה להניח צלחת שיש בה מאכל בשרי חם בתוך כ"ד שעות מהנחת המאכל החלבי החם, כמב' ברמ"א [סי' צ"ב, ח'] שכתחילה יש להיזהר בשני קדירות חמות שמעבירות טעם גם בלי רוטב.

כסא תינוק שמניחים במגש מאכלים חלביים ובשריים, אם שניהם חמים, יש לפרוס מפית או נייר כסף מתחת אחד מהם. ואם אחד מהם ודאי תמיד קר, מותר, ובתנאי שהתינוק אוכל מהצלחת ולא מהמגש עצמו [אם התינוק אוכל מהמגש עצמו, גם אם שניהם קרים, צריך לפרוס מפית תחת אחד מהם - עייין לקמן סי' ה' סעיף י"ג].

כג. סי' צ"ה, ו' וש"ך סק"ד. והטעם, שמא יפול מאחד על השני ויתערב ולא ישים לב שהתערבבו יחד ויאכלם כך מעורבים, כן מב' באור זרוע הל' בב"ח סי' תס"ח ובהגהות אשר"י חולין פרק ח' אות לב, וכן מב' ברש"י חולין דף קיב. ד"ה כמכא [שהוא המקור לחשש זה לגבי בשר וחלב]. ומה שכתוב בס' צ"א, א'

שיים לב: להניח חלב פתוח ליד מאכל פרווה הנאכל בקביעות בסעודה בשרית, חמור יותר מלהניחו ליד בשר עצמו!¹².

ומשום כך, לכתחילה טוב להימנע מלהניח על שיש אחד מאכל חלבי מגולה ליד מאכל בשרי מגולה, גם אם הם מונחים בתוך כלי ואינם מונחים על השיש עצמו.

הנחת מאכלים בשריים וחלביים במדף אחד במקרר

פ. מותר להניח מאכל חלבי מגולה במקרר [כשאינן שם מאכל בשרי מגולה], גם אם אין מתחתיו צלחת או תחתית, אלא שאם הניחו בלי צלחת או תחתית צריך להדיח את המקרר לפני הנחת מאכל בשרי או קדירת בשר עליו (אם יש שמנונית לחה מתחת המאכל, ואם הוא יבש לגמרי ואין בו שמנונית אין צריך להדיח), ולכן רצוי להניח תמיד כל מאכל חלבי או בשרי רק על צלחת וכדומה ולא להניחו על המדף עצמו מפני שעלול לשכוח להדיח ולבוא לידי מכשול באכילת בשר שיש בו לחלוחית חלב או בבישול קדירה שיש בה בשר כשמבחוץ יש לחלוחית חלבית¹³ [וכן להיפך - במאכל בשרי]. ואם הניח מאכל בלי תחתית יש לבדוק שאינו לח מבחוץ שאז יכולה הלחלוחית לעבור מן החלבי אל הבשרי, וכן יש להיזהר ולבדוק בקדירות בשריות שהניחו במקרר שאין שם לחלוחית חלבית בתחתית.

וטוב לייחד מדף נפרד לחלבי ולבשריים¹⁴, ועל כל פנים לכל הפחות יניח כל מאכל חלבי או בשרי בתוך כלי ויכסה במכסה.

כו. סי' צ"ה, ה', ו'.

כז. סי' צ"א, ב'. ומקרר הוא דבר שאין דרכו בהדחה [וגם אם לפעמים מנקים אותו, הרי שאין מנקים אותו בכל פעם שמניחים עליו מאכל], אבל אין האיסור ברור שהרי מנין שיניח עליו מאכל בשרי וכו' ולכן מצד הדין אין איסור בזה וכמש"כ הט"ז [סי' צ"א סוסק"ג] והש"ך [סי' צ"ו סקכ"ג], אבל רצוי לכל אחד למנוע עצמו ממכשולות שמא ישכח להדיח אותם ויבוא לידי אכילת בשר וחלב.

כח. במהרש"ל כתב שנהגו להיזהר שלא להניח כלי שיש בו חלבי במקום שעמד בו כלי עם מאכל בשרי, והובא בדרכ"ת סי' צ"ה סקצ"א,

חלבי וכדו'], ולפי"ז בדברים שאין בהם חשש כזה - כמו ב'שניצל' ופרוסת גבינה צהובה שלא שייך חשש שיתערבו ולא אדעתיה, שהרי אם יפול אחד על השני ויתערבו ודאי ניכרים וידיחם וישטפם כדין - אין חשש זה ומותר אם מקפיד שלא יגעו זה בזה. כן נראה לענ"ד. ומה שכתוב שמוותר להעלות גבינה ובשר על השולחן ססודר עליו התבשיל [סי' פ"ח, א'], תי' היד אברהם שם שמדובר שהם מכוסים והביאו הדרכ"ת בסק"ט, ובחדרי דעה [סי' צ"ה, ו'] תירץ שלזמן מועט מותר ולזמן מרובה אסור ושם מדובר בזמן מועט. וע"פ מש"כ לעיל י"ל שמדובר בשני גושים שאם יתערבו ודאי יכיר בזה ולא יאכלם יחד.

הנחת חלב (נוזלי) ליד פרווה או ליד בשר

י. מותר להניח חלב נוזלי ליד רוטב בשר או ליד רוטב פרווה הנאכל בסעודה בשרית^כ.

אסור להניח חלב נוזלי ליד מאכל בשרי או ליד מאכל פרווה הנאכל בסעודה בשרית, משום שאין החלב מתערב בכל המאכל אלא רק בחלקו והחלב ניכר במקום שנשפך. מלח וסוכר, אין להניחם ליד חלב, ועיין היטב בהערה^ל.

ולכן, מן הראוי להיזהר ביותר ולהניח את כד החלב רק בדלת המקרר ולא במדפים, מפני שהנסיון מוכיח שהרבה פעמים נשפך מן החלב ביודעין ובלא יודעין ועלול

גם כן אסור כי ניכר במלח מקום החלב שנשפך ולכן אינו נחשב מעורב ואינו מתבטל בששים (ומש"כ הש"ך בסי' ק"ט סק"ג, היינו לגבי תערובת מלח במלח או קמח בקמח) וכ"כ הדרכי תשובה [סי' צ"ה סקפ"ו] והיד יהודה [סקל"ד], ולשיטתם אין מלח וסוכר דומה לרוטב שרק ברוטב אין החלב ניכר והוא מפרש שהמלח עב ולכן אין החלב מתערב בכלול וניכר מקומו - וכ"כ הבאה"ג].

והנה, גם אם החלב לא היה מתערב אבל עכ"פ לא היה ניכר, א"כ עכ"פ היינו מרויחים שאין צריך ששים בבשר כנגד כל המלח או הסוכר אלא רק כנגד החלב שבהם (ודבוק לא שייך בהם כי דינם כלח - עי' לקמן סי' ט' סעי' ל"ח-ל"ט) אבל אם מקום החלב ניכר במלח או בסוכר א"כ אסור לערב אותם בבשר מפני שבאיסור ניכר אין אומרים שמתערב בששים וכדלקמן סי' ט' סעי' י"ד.

ולמעשה, המציאות שחלב אינו מתערב בכל הסוכר או המלח אלא רק בסמיכות למקום שנשפך ורק הוא מצטרף לבטל את החלב בששים, וניכר מקום החלב בסוכר או במלח, ולכן אסור לשפוך סוכר או מלח זה לתוך בשר.

אבל לענין להכניס סוכר המעורב בחלב לתוך קפה בתוך ו' שעות מאכילת בשר, נראה להקל, וכנ"ל סי' א' הע' נ"ב, עיי"ש.

ומטעם שמה נשפך ולא אדעתיה. וכיום אין המנהג כן, ואפשר שבמקרה יש להקל יותר כי אין הרגילות כ"כ להכניס בו מאכל חם. ומ"מ ודאי טוב לייחד מדפים נפרדים מפני מכשולות מצויים שנשפך חלב צונן על מדף ומניח עליו כלי בשרי וכדומה.

כט. פר"ח [סי' צ"ה סק"ג] וחוו"ד [שם חי' סק"ב] וכת"י [סקי"ד]. והיינו, שגם אם ישפך הרי יתבטל בששים, ואין לחוש שישפך הרבה ולא יתבטל בששים וגם לא יהיה ניכר מבחוץ, ואין זה נחשב ביטול איסור לכתחילה כי רק מניחם זה ליד זה.

ל. כתב התורת חטאת [כלל ס' ס"ג] בשם אר"ה [כלל מ' ט"ז], שאם החלב צלול אין לחוש כי גם אם יפול הרי יתערב בכל המלח ויתבטל בששים (עי' מש"כ לקמן סי' ט' סעי' ד' שמאכל דק נחשב לח בלח), וכ"כ הדרכ"מ [סי' צ"ה סק"ח] והמנח"י [שם סק"ה] והדברי תמודות [על הרא"ש חולין ק"ב. אות קעב] וכנה"ג [הגהות ב"י סק"י] [וכן משמע בר"ן שם שכתב 'חלב עב'], ולשיטתם דומה לרוטב בשר או רוטב פרווה שנאכל עם בשר שאין איסור להניח חלב לידו - והאיסור רק בחלב עבה (כמו גבינה או לבן), אבל הלבוש כתב שאפילו אם החלב נוזלי

לבוא לידי תקלה^{לא}. ועיינ עוד בהערה^{לב}.

הנחת חלב ליד מלח מגולה, ושימוש בכלי מלח אחד לסעודות חלביות ובשריות

יא. אסור להניח מאכל חלב (או משקה חלב, עי' לעיל סעי' י') מגולה ליד מלח מגולה (המוחזק כ'פרווה') משום שהדרך להכניסו לבשר, וזה חמור יותר מהנחת מאכל חלבי ליד בשרי מגולים שהזכרנו לעיל בסעיף י"ג, ובדיעבד אם הניח ולא ידוע שנשפך, אין המלח נאסר.

ולכן, יש להיזהר בסעודות שבת שהרבה משתמשים בכלי מלח מכסף גם לסעודה בשרית וגם לסעודה חלבית, ויש להם להסיר את כלי המלח מיד לאחר הטבלת החלות במלח לפני שמביאים את מאכלי הבשר או החלב^{לד}. ובדיעבד אם לא ידוע שנשפך, אין המלח נאסר.

וכן יש להיזהר שלא להניח חלב פתוח או קדירה בשרית פתוחה ליד תבלינים שמשמשים בהם בקביעות לסעודות חלביות ובשריות.

ומכל מקום נראה שמותר להניח סוכר מגולה ליד חלב בבתי כנסיות שיש בהם פינת תה וקפה^{לה}.

לד. אם אינם עושים כן, יש לייחד כלי לסעודה בשרית וכלי לסעודה חלבית, מפני חשש שישפך רוטב בשרי או חלב על המלח, ובשבת יש לחוש שישפך גם חלב עבה (כמו 'לבן' ו'גבינה') שבוה לכו"ע אסור, ועיינ לעיל הע' כ"ט.

לה. משום שהחשש בזה קטן מאוד מפני כמה טעמים, האחד, שאין הדרך להכניס סוכר למאכלים בשריים בקביעות ורק מדי פעם עושים כן וממילא החשש יותר קטן, השני, שידוע שהסוכר הזה מיועד לחלבי ואינו מוחזק כ'פרווה', ואמנם קשה לומר כך במקומות ציבוריים שיש הרבה אנשים ואין דעתם שווה לייחד הסוכר לחלבי אבל מ"מ אין מוציאים את הסוכר לשימוש פרטי בבית, ובבית הכנסת ודאי לא משתמשים בזה לבשרי (ולכל היותר בתוך ו' שעות מאכילת בשר, ועל זה לא גזרו).

לא. עי' סי' צ"ה, ו' שאין להניח חלב ובשר בתיבה אחת שמא ישפך מזה לזה. ואמנם כתב הש"ך [שם סק"ד] דהיינו דוקא בחלב ובשר מגולים, ובימינו בדרך כלל החלב והבשר מכוסים, אמנם פעמים יש קדירה בשרית מגולה ולכן עדיף מלכתחילה להרגיל עצמו שלא להניח את כד החלב או שאר מאכלי חלב מגולים שיכולים להישפך או שיקפיד לכסותם.

לב. אם השקית מלאה ופתוחה ומונחת בדלת המקרר, סגירת הדלת עלולה לגרום להתזת החלב על המדפים, וראוי לשים לב לסגור בזהירות ובעדינות.

לג. סי' צ"ה, ה' ובדרכ"ת סקפ"ה כתב שאסור אפילו לזמן קצר. והיינו משום שבשר וחלב יותר נזהרים מאשר חלב ומלח או בשר ומלח, ויש יותר חשש שיפלו למלח ולא ישים לב.

שים לב: מה שכתבנו שאין המלח נאסר בדיעבד הוא מפני שיש רק חשש שנעשה בשרי / חלבי.

מאכל בשרי שנוגע במאכל חלבי

יב. אסור להניח מאכל בשרי ליד מאכל חלבי [בלי אריזה או שקית] באופן שנוגעים זה בזה אפילו אם דעתו להדיחם לפני שיאכל, שמא ישכח ולא ידיח ויאכלם כך^ל.

הנחת מאכל חלבי צונן על שיש בשרי

יג. מותר להניח באקראי ולא בקביעות מאכל בשרי צונן על שיש חלבי נקי, וכן להיפך^ל. ואם השיש מסוג 'אבן קיסר' אסור להניח אפילו פעם אחת בעראי^{לח}.

אם השיש מלוכלך בחלב, אסור להניחו בכל סוגי השיש גם אם בדעתו להדיחו אח"כ. עבר והניח, בדרך כלל מספיק הדחת השיש והמאכל ואז המאכל מותר, ועיין עוד בהערה כ"ד במקרים מסוימים שבהם אין הדין כך^ל.

לחם אחד לסעודה חלבית ובשרית

יד. פרוסת לחם או לחמניה שאכלו ממנה בסעודה חלבית, אסור לאכול ממנה בסעודה בשרית, וכן להיפך^ב. אבל מותר לאכול בתוך ו' שעות מאכילת בשר, לחם שאכלו ממנו בסעודה חלבית^א.

כיכר לחם שאכלו ממנו בסעודה בשרית, בדרך כלל מותר לאכול ממנו בסעודה חלבית, מפני שכיום בדרך כלל אוכלים במזלג ולא נוגעים בידיים בבשר ובחלב^ב,

לט. אם המאכלים יבשים לגמרי בלי לחלוחית אין צריך אפילו הדחה [רמ"א סי' צ"א, ב'], אבל אם אחד מהם חריף צריך הדחה - ועי' גם משנ"ב סי' תנ"א סקקכ"ז, ובדבר רך יתכן שצריך גרידה כמש"כ הפת"ש שם סק"א וסק"ד לגבי איסור שנגע בהיתר רך כקישואים. ועיין עוד בהע' כ"ד ולקמן סי' י' סעי' א'.

מ. סי' פ"ט, ד'.

מא. חיי אדם כלל מ"ח סי"ט.

מב. בסי' פ"ט, ד' מבואר שאסור לאכול בסעודה

לו. סי' צ"א, ב'. ואם נגעו זה בזה, נתבאר לקמן סי' י' סעי' ב'.

לז. רמ"א סי' קכ"א, ה' וט"ז סי' צ"א סק"ג ופמ"ג שם בא"א סק"ג ובמ"ז סק"ב. ולדעת הש"ך קינוח מספיק, אבל עיקר ההלכה שצריך הדחה במים וכשיטת הרמ"א והט"ז שם.

לח. כיון ששיש כזה אין אפשרות להגעילו ודינו כמו כלי חרס המבואר בסי' צ"א בפר"ח סק"ג ובפמ"ג סק"ג שאסור אפי' בעראי. ועי' סי' קכ"א, ה' וש"ך סי' צ"א סק"ג שבקביעות הכל אסור.

אבל לכתחילה אין להשאיר על השולחן בסעודה בשרית לחם שכוונתו לאכול ממנו גם בסעודה חלבית, ובפרט בסעודות שבת^מ.

אמנם, אם יש ילדים קטנים האוכלים בשרי בידים וגם חותכים מן הלחם או נוגעים בו, אסור לאכול ממנו בסעודה חלבית, וכן להיפך.

מלחיה אחת לחלבי ובשרי

מז. וכן מותר להשתמש במלחיה אחת לבשרי ולחלבי, אלא אם כן לוקח מן המלח בידים שאז יש לחוש שיקח בידים מלוכלכות מחלב ואח"כ בידים מלוכלכות מבשר^מ או אם שופך מלח לתוך בשר רותח ועולים אדים מן הבשר הרוותח לתוך המלח^מ. (ומכל מקום נהגו הרבה לייחד מלחיה אחת לחלבי ומלחיה אחרת לבשרי).

- בדין מלח יבש שהיה בכלי חלבי ורוצה ליתנו בכלי בשרי, עיין לקמן סי' ז' סעי' כ'.

סכו"ם לחלבי ובשרי

מז. יש לייחד סכינים נפרדים לחלבי ולבשרי, והמנהג להקפיד על כל מערכת כלים שתהיה נפרדת לחלבי ובשרי מחשש לתקלה, ואפילו אוכל בהם רק חלבי ובשרי צוננים^מ, ונהגו לסמן את הכלים החלביים^מ.

מד. באה"ט ודרכ"ת סוף סי' צ"ה.

מה. כמו שנתבאר לקמן סעיף כ"ט.

מו. ברמ"א סוף סי' פ"ט מבואר לגבי סכין, וכ' בערוה"ש שם סקט"ז שמנהג ישראל לייחד מערכת כלים נפרדת לבשרי ולחלבי מחשש לתקלה.

מז. רמ"א סוף סי' פ"ט.

בשרית פת שאכל עם גבינה. אמנם, אין הכוונה ללחם שלנו אלא לפרוסה שאוכלים אותה ממש עם גבינה, אגרו"מ יו"ד ח"א סי' ל"ח.

מג. ע"פ סי' צ"ה, ה' שלכתחילה אין להניח מאכל פרווה ליד חלב שמא ישפך ולא ירגיש בדבר, ובפרט בסעודות ארוכות כסעודות שבת שהחשש גדול יותר.

אפיית לחם חלבי או בשרי

הקדמה

אסרו חז"ל לאפות פת עם חלב או עם בשר מחשש לתקלה, והטעם לגזירה זו הוא משום שמאכל הנאכל בקביעות עם חלב ועם בשר וגם מוחזק ומקובל תמיד שהוא פרווה, יש בו חשש גדול לתקלה.

ולכן, כל מאכל שנאכל בקביעות עם חלב או עם בשר והוא מוחזק ומקובל תמיד כפרווה בכלל חשש זה.

אם עשה פת מועטת או שהחלב (או הבשר) ניכרים בפת או שאפה את הפת בצורה מיוחדת לסימן, הפת מותרת.

כללי אפיית לחם חלבי או בשרי

יז. אסור לאפות פת בחלב שמא יאכלנה עם בשר [וכן להיפך], אלא אם כן שינה את צורת הפת שיהא ניכר שנאפתה עם חלב או שעשה כמות מועטת כדי אכילת משפחתו^מ ליום אחד [לרמ"א, ולמחבר לסעודה אחת]^מ על מנת לאוכלה מיד (ולא להקפיא^ה). ואם אפה פת כזאת [אפילו בשוגג], אסור לאוכלה אפילו בפני עצמה בלי בשר, ולא יועיל שישנה את צורתה אחרי האפיה^{יב}. ועיין עוד בהערה יב.

שצריך לאוכלה בשבת, אלא כוונתו שצריך לאוכלו תוך זמן קצר ולא להשהותו [ועי' יד יהודה בארוך סי' פ"ט סק"ח].

נא. סי' צ"ז, א' ופת"ש סק"ג.

ומסתבר שהתנור לא נאסר משום הפת האסורה באכילה מפני שאין כאן איסור בעצם בפת אלא רק אסור לאוכלה משום גזירה.

נחלקו הפוסקים אם מועיל בדיעבד טעימת ישראל שיאמר שאין טעם בשר או חלב בפת [עי' לקמן סי' ד' סעי' ז', בפמ"ג [מ"ז סק"א] כתב שאם אפה במזיד לא יועיל לטעום, ואם אפה בשוגג יועיל בדיעבד לטעום, וכ"כ החכ"א [כלל נ' ס"ד ונשמ"א אות נ], אבל הכרו"פ [סק"א] והחוו"ד [בי' סק"ו] כתבו שלא יועיל לטעום והפת נאסרת בכל מקרה. נב. הבא להכניס חלב פחות מששים לתוך פת,

מח. ותלוי בכל משפחה לפי גודלה, ערוה"ש סי' צ"ז סק"ד ודרכ"ת שם סק"ה.

מט. פמ"ג שם בשפ"ד סק"א בדעת הרמ"א בתורת חטאת [כלל סי' סעי' ב'], אבל למחבר צריך להיאכל בסעודה אחת כמבו' שם.

נ. אם אופה את הפת כדי להקפיא הפת, לא שייך ההיתר, לפי שיסוד ההיתר בעשיית פת מועטת הוא משום שאז אוכלם מיד ולא ישכח שהם בשריים או חלביים, אבל כשעושה את הפת על מנת להקפיא עלול שוב לשכוח ולא שייך ההיתר.

ובחמודי דניאל [דיני בשר בחלב סי' י"ב] כתב שצריך לאוכלו בו ביום ולא להשהותו, אמנם נראה שאין כוונתו שחייב לאוכלו ממש ביום אפייתו שהרי כתב על פת שנאפתה בערב שבת

אם הבשר או החלב ניכרים על הפת, מותר לאוכלם, שהרי אז אין חשש שישכח ויאכלם עם המין ההפוך.²²

מיני מזונות חלביים או בשריים

יח. גם פת הבאה בכיסנין (דהיינו, רוב מיני המזונות) בכלל האיסור, ובתנאי שהדרך לאוכלם עם חלב או עם בשר, אבל אם נאכלים בפני עצמם אין בהם איסור גם אם הדרך לאוכלם מיד אחרי בשר או חלב וכדו'.²³ ולכן, הרבה מאוד ממיני המזונות אינם בכלל הגזירה שאין הדרך לאוכלם לא עם חלב ולא עם בשר.

גם עוגות הנאכלות בקביעות עם חלב/ בשר, אם ידוע שלפעמים הם בשריים/ חלביים אין בהם איסור, ולכן, מותר להכין בליניצ'ס חלביים מכיון שידוע שיש הרבה כאלו ואינם מוחזקים כפרווה ולכן אין חשש שבטעות יאכלם עם בשר.²⁴

אפיית פת או מאכל חלבי (או בשרי) לרבים

יט. אם אפה פת חלבית או בשרית לצורך רבים [שאינם בביתו], אסור אפילו אם עשה שינוי מפני שאין הכל בקיאים בשינוי שעשה, וגם לא יועיל הודעה לאחר האפיה שמא לא יודיע.²⁵

ומסתבר שהחישוב נאכלים ליום אחד הוא לפי המזונות האלו בתוך סעודה רגילה כהרגלו ולא נחשיב מה שיכול לאכול ג' סעודות רק ממזונות אלו בלבד, שהרי הטעם משום שרגיל לאוכלם מיד ולא ישכח.

נה. עי' לעיל בהקדמה לענין זה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. והיינו, משום שמצוי שמכינים אותם חלביים [גם בציפוי, ולא רק במילוי], וכל אחד יבין שצריך לברר עליו, ושונה מלחם שמקובל תמיד שנעשה פרווה ואין הסועד מעלה בדעתו שצריך לברר אולי הוא חלבי.

נו. פת"ש שם סק"ג ודרכ"ת סק"ד. ומסתבר שאם הודיע לציבור לפני עשיית המוצר מותר, ולא שייך חשש שמא ישכח מלהודיע.

אם כוונתו לתת טעם חלב מועט בפת אסור משום ביטול איסור לכתחילה [וכדלקמן סי' ט' הע' קט"ז], ואם כוונתו למטרה אחרת מותר, מג"א סי' תמ"ז סקמ"ה ומשנ"ב שם סקק"ו. [עי' לעיל סי' א' הערה ס"ד].

נג. כה"ח סי' צ"ז סק"א וסקי"ב בשם פר"ח שם סוף סק"ג ופמ"ג סק"א. לגבי פת מסעודה חלבית שיש עליה גבינה שלא ניכרת, עי' פמ"ג סי' צ"א בשפ"ד סק"ד שהסתפק בזה.

נד. שו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' י"ח ופר"ח שם סק"א ופת"ש שם סק"ג. ומשמע שם בבירור שגם פת הבאה בכיסנין בכלל האיסור [שהרי דגו שם על פת הממולאת מיני מתיקה שהיא פת הבאה בכיסנין כמבוי' בסי' קס"ח, ז'].²⁶

חימום חלה על קדירת בשר

ב. המחמם חלה על קדירת בשר או על קדירה בשרית, החלה נעשית כולה בשרית משום כך ואסור לאוכלה עם חלב^נ, ואמנם בדרך כלל חלה נאכלת ביום אחד [מלבד מי שאוכל לבד^{נח}], אלא שלשיטת המחבר יש להחמיר כשיעור סעודה אחת,

חלב הרי בדיעבד מותר [עיי' לקמן סי' ו' סעי' א'], ובפמ"ג כ' שנחשב נ"ט בר נ"ט לכתחילה, ובחמודי דניאל [בשר בחלב סוף אות יד] כתב שקרוב לודאי שיקרה שיכחה, אבל ביד אברהם ובכרו"פ [סק"ב] התיירו מטעם זה שהוא רק נ"ט בר נ"ט ובחכ"א [כלל נ' סעי' א'] כתב להקל כן בהפסד מרובה.

ובהכרח יש ליישב ששיטת הט"ז והש"ך שאם הניח פת על קדירה בשרית שיש בה בשר, כל הפת נעשית בשרית ולא רק כדי קליפה ממנה, וא"כ הפת נחשבת כמו טעם ראשון שעבר מהבשר אל הפת דרך המכסה וכביכול המכסה רק מעביר את הטעם והטעם לא נעצר בו וא"כ אין זה נחשב נ"ט בר נ"ט.

ומסתבר שאין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילת חלה כזאת שהרי הש"ך [סי' פ"ט סק"ט] מיקל שלא לחכות ו' שעות אחר תבשיל פרווה שיש בו טעם בשרי ואפילו קצת ממשות בשרית, וכן כ' בשו"ת רב פעלים ח"ג או"ח סי' י"ג, וכן דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל.

ועיי' עוד לקמן הע' ע"ב.

נח. חלה אחת היא דבר מועט שנאכלת כולה בשבת ולא חיישינן שישכח ויאכלנה עם חלב, מלבד מי שאוכל לבד בשבת שלפעמים חלה היא יותר ממאכל ג' סעודות בשבילו.

ואף שיש מקפאים כיום, מסתבר שאם עשוי להיאכל מיד אין צריך לחשוש שיקפאו את החלה ואח"כ כשיוציא מהמקפיא ישכח שהיא בשרית ויאכלנה עם חלב. ומבואר בפמ"ג סי' צ"ז בשפ"ד סק"א שלשיטת הרמ"א והלבוש כל מה שנאכל באותו יום נחשב כבת אחת.

נז. שהרי כלי מעביר טעם לאוכל גם בלי רוטב. ושיעור הבליעה - אם בקדירה יש בשר, כל הפת נעשית בשרית, ואף שהמשנ"ב פסק [סי' תנ"א סק"א] וסקל"ו ושעה"צ [סקל"ו] שמכלי למאכל יבש אינו מעביר טעם אלא רק כדי קליפה [כהפוסקים שסברו כך בכל מקרה, ודלא כהש"ך בסי' ק"ה סק"ג שאם היה בלוע שמן מבליע בכולו], כאן שיש בשר בקדירה חמור יותר ומבליע בכולו כמבואר בחמודי דניאל תערובות ח"ב אות לח ובפמ"ג או"ח ריש סי' קע"ג ובפת"ש סי' צ"ז סק"ה בשם בית אפרים (במש"כ שהחמאה דבר מועט ואינו נותן טעם בפת ואם נאמר שנבלע רק כדי קליפה א"כ לא שייך לומר כן). וכן משמע בט"ז ובש"ך סי' צ"ז, א' לגבי פת שהיתה מונחת על תנור שנשפך עליו רוטב בשר שכל הפת נעשית בשרית ולא רק כדי קליפה. ואמנם בדרו"ח לרעק"א במכתבים בסוף הספר לגבי אפייה בתנור שאולי נשאר בו מעט חמץ משמע שגם כשיש ממשות חמץ מבליע רק כדי קליפה. וגם לשיטת המחבר שמיקל בנ"ט בר נ"ט {קדירה שהתבשל בה בשר ואח"כ ניקו את הקדירה ובישלו בה מאכל פרווה, נקרא נ"ט בר נ"ט (נותן טעם בן נותן טעם), היינו הבשר נתן טעם בקדירה ואח"כ הקדירה נתנה טעם שני במאכל הפרווה} [סי' צ"ה, א', ב'], כאן אין זה נחשב לנ"ט בר נ"ט לפי שהחלה התחממה בשעת בישול הקדירה וכמבואר בחו"ד שם סק"א ובחידושים סק"ב ובסי' צ"ז סק"ה [ועיי' לקמן סי' ו' סעי' כ' שיש להחמיר כדבריו].

ובאמת מוכרחים ליישב כך שהרי ק' על דברי הט"ז והש"ך הרי זה רק נ"ט בר נ"ט א"כ למה אוסרים את הפת הרי גם אם ישכח ויערב עם

ועיין בהערה נ"ג.

ואפילו אם חיממו על קדירה בשרית שאין בה בשר החלה נעשית בשרית בשיעור כדי קליפה בתחתית החלה בלבד^כ, ולכן בודאי אין איסור לאוכלה בסעודה בשרית או פרווה^{כא}.

ולכן, המניח חלות לחימום בליל שבת על הקדירות, יקפיד שהקדירה תהיה מכוסה במכסה ויניח נייר כסף על הקדירה ועליו יניח את החלות^{כב}.

ודע, שאין להניח חלות על כלי בשרי חם (אפילו אין בו בשר) אם רוצה לאכול את החלות עם חלב (כפי שמצוי בשבת שאוכלים את החלות בסעודה שלישית עם חלב), ובדיעבד, אין לאכול את החלות עם חלב אם הכלי הבשרי הוא בן יומו, ועיין לקמן סי' ו' סעיף י"א וסעיף כ' בפרטי הדין ובטעמיו.

הפת בשרית ואין בה את הגזירה, כי ה'כדי קליפה' ודאי נאכל בסעודה אחת גם למי שאוכל לבדו, ואף שבכל החלה יש שיכבה בשרית, זה אינו בכלל הגזירה, אלא ענין פרטי שיש לאדם לדאוג לעצמו שלא יכשל.

ויש שטענו שאפילו אם נאמר שרק כדי קליפה נעשה בשרי הרי יש לחשוש על הכל שישכח ויאכל הכל, ואם כן נאסור הכל, דומיא דמצינו בכמה מקומות שחששו על כדי קליפה שלא יקלף, כמו בסי' צ"א, ג' ובש"ך שם סק"ד, ועי' רעק"א בגליון מה שהק' על הש"ך בסי' צ"ו סקכ"ג, עיי"ש גם בדגמ"ר שהק' כן, ועי' גם ש"ך סי' ס"ט סקפ"ט. אמנם אין הדבר דומה כלל, כי בכל מקרים אלו יש איסור מוחלט על הקליפה ולכן שייך לאסור מחשש שישכח ולא יקלף, אבל כאן הקליפה מותרת מפני שהיא כמות קטנה של פת בשרית וצריך לחדש איסור חדש על הקליפה משום חשש שיאכל את כל הפת ביחד ביותר מיום אחד, ואם כן חשש זה יגרום להמציא איסור חדש על הקליפה שהיתה מותרת, ודבר כזה לא מצינו.

סב. ובאופן זה אין החלות בשריות, שאין הבלוע יוצא מכלי לכלי בלא רוטב.

נט. הפמ"ג שם מדייק בלשון המחבר שכתב בבת אחת שכוונתו בסעודה אחת, ולפי זה אם זוג צעיר בלי ילדים אוכל לבדו סעודת שבת וחימום חלה על סיר בשרי עם בשר אסור לו לאכול את החלה כלל, שהרי אין החלה נאכלת כולה בסעודה אחת, ואם לא היה בשר בסיר הבשרי ורק כדי קליפה נעשה בשרי נראה להקל וכנ"ל בהע' נ"ח.

ס. באופן זה שבקדירה אין בשר אלא שהיא בשרית, רק כדי קליפה מהחלה נעשית בשרית כמבואר במשנ"ב [סי' תנ"א סקקי"א וסקקל"ו ושעה"צ סקקל"ו] שמכלי למאכל יבש אינו מעביר טעם אלא רק כדי קליפה [כהפוסקים שסברו כך בכל מקרה, ודלא כהש"ך בסי' ק"ה סקכ"ג שאם היה בלוע שמן מבליע בכולו]. וכן באופן זה יהיה מותר למחבר לאכול את החלה עם חלב בדיעבד אחרי שכבר חיממו אותה, ואם הכלי הבשרי אינו בן יומו א"כ יהיה מותר גם לרמ"א בדיעבד.

סא. באופן שחימום את החלה על מכסה של קדירה בשרית שאין בה בשר, א"כ רק כדי קליפה נעשה בשרי, וזוהו י"ל שגם למחבר הרי אין כל

אפיית חלות בתנור בשרי

כא. האופה חלות בתנור בשרי [ואין בשר בתנור בזמן האפיה - ויש לבדוק, כי פעמים שנשארות טיפות בשריות בדפנות התנור!], אין החלות נעשות בשריות אפילו אם התנור בן יומו, ועיין בביאור הדין לקמן סי' ג' סעיף ג'.

אם יש בדפנות התנור טיפות שומן בשריות, אם אין בחלות קכ"א^ב כנגדם אסור לאוכלם עם חלב (אבל אין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילתם^ב).

ויקפיד שלא לאפותם על מגש שאפו עליו מאכל בשרי. וכדיעבד אם אפה את החלות במגש שאפו עליו מאכל בשרי בכ"ד השעות האחרונות, החלות נעשות בשריות [ועיין בהערה^ב], וכן אם המגש מלוכלך משיירי הבשר הרי שהחלות נעשות בשריות גם אם אפה אחרי כ"ד שעות מזמן אפיית הבשר, אבל אם המגש נקי משיירי הבשר ולא אפו בו בשר בכ"ד השעות האחרונות אין החלות בשריות.

במקרה שהחלות אכן נעשו בשריות [שהכניס בהם בשר ממש או שהניחם על מכסה של קדירת בשר או שאפאם עם בשר ביחד ושתי הקדירות היו מגולות], אם הם

מאכל פרווה שנתבשל בכלי בשרי בן יומו מותר לאכול חלב מיד (לאחריו) וכנ"ל בסי' א' סעי' ח', וכל שכן ריחא, ונתבאר לעיל שם סעי' כ' שכן מוכח בפוסקים.

ומצד זיעה, הבאנו לעיל שם סעי' י"ז וסעי' י"ט שיש הסוברים שאם הזיעה הבשרית נכנסת לפרווה במקום סגור יש להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכל הפרווה, אמנם בחלות אין זיעה בסתמא משום שהם אוכלין ולכן אין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילתם.

סו. אם המאכל הבשרי הוא כחוש - אז רק כדי קליפה נעשה בשרי, ואם המאכל שמן, הש"ך [סי' ק"ה סקכ"ג] הסתפק שאפשר שכל החלות בשריות, אבל המשנ"ב [סי' תנ"א סקק"א וסקקל"ו והשעה"צ שם סקקל"ו] פוסק שבכל מקרה נעשה בשרי רק כדי קליפה, וכן כתב הפת"ש יו"ד סי' ק"ה סק"ג בשם המג"א סי' תנ"א סקל"ז והנוב"י יו"ד סי' ל', וכן מבוי בפמ"ג סי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ג ובאו"ח סי' תנ"א בא"א סקל"ז. ועי' גם בשו"ת רעק"א תליתאה סי' נ"ג.

סג. אם אופה בשר בתנור בזמן האפיה של החלות, בדרך כלל החלות נעשות בשריות אלא אם כן היו החלות או הבשר מכוסים במכסה כמבוי בסי' ק"ח, א'. ועי' לעיל סי' ג' סעי' ח' עוד בדין זה.

סד. בריחא אין מועיל ששים כשיש כמה חתיכות, מפני שאין אנו יודעים לאן התפשט הריח, אבל קכ"א מועיל מדין ביטול יבש ביבש חד בתרי, ונתבאר לקמן סי' ג' סעי' י' וסעי' י"ב.

סה. ריחא קל יותר מזיעה, ואף בזיעה דעת הרבה פוסקים שכיון שנכנס בו רק טעם אין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילת מאכל פרווה שנכנס בו זיעה בשרית (גם לשיטות שהמתנת ו' שעות היא משום טעם, מ"מ הרי נכנס רק טעם מועט, ואפי' מאכל פרווה שהתבשל עם בשר בקדירה אחת הוא רק מנהג וחומרא להמתין ממנו ו' שעות כמבוי בסי' פ"ט, ג', ואין להחמיר חומרא זו בטעם מועט של זיעה, והרי טעם כעיקר להרבה פוסקים הוא מדאורייתא ואעפ"כ

בכמות של אכילת יום אחד [כגון שאפאם לצורך שבת] מותר לאוכלם [ולמחבר רק בכמות שנאכלת בסעודה אחת]^ט, גם אם אופה הרבה חלות כדי לחלקם לאחרים מבני משפחתו^ט [אבל אם מוכרם להרבה אנשים, אסור^ט].

לחם שהתלכלך מחלב או מבשר

כב. פרוסת לחם שהתלכלכה בגבינה או בשר בין אם ניכרים בפת ובין אינם ניכרים בפת, מותר לאוכלה [עם המין שהתלכלכה ממנו או עם פרווה], אבל לחם שלם שהתלכלך בגבינה או בבשר ואינם ניכרים בלחם, אסור לאכול את הלחם כלל [אלא אם כן הוא מאכל יום אחד במשפחתו]^ז, ובהפסד מרובה יש להקל שימשח את הלחם בגבינה או בשר מלמעלה וגם יחלק לכמה אנשים וכל אחד יקבל כמות שנאכלת ביום אחד^א.

עשיית שאר מאכלים בשריים או חלביים

כג. שאר מאכלים שאינם פת, בדרך כלל מותר לבשלם עם חלב או עם בשר, אלא אם כן הם נאכלים בקביעות בסעודה בשרית עם בשר [שאז אסור לבשלם עם חלב] או בסעודה חלבית עם חלב [שאז אסור לבשלם עם בשר] וגם הם מאכלים שרגילים תמיד להיות פרווה^ב. ונתבאר לעיל [סעיף י"ז] שאם החלב או הבשר ניכרים עליהם מבחוץ, מותר.

ע. מבואר בשו"ע [סי' פ"ט, ד'] שלחם שהתלכלך בחלבי או בבשרי מותר לאוכלו עם פרווה, ויש לומר שהטעם מפני שהוא פת מועטת ונאכלת מיד וממילא אין חשש שיטעה שהרי בזמן קצר לא ישכח שהלחם חלבי או בשרי וכנ"ל בסעיף י"ז, ואם הגבינה או הבשר ניכרים בפת הרי שמותר לאכול את הפת וכנ"ל שם.

עא. חכ"א כלל נ' סעיף ה' ובינת אדם אות נא. ובדרכ"ת סי' צ"ז סק"ז הביא כמה פוסקים שמקילים גם בלי הפסד מרובה משום שהאיסור שייך רק באפיה ואם זב תחת הפת האפויה אין איסור אם מחלק לכמה אנשים [ועושה סימן]. ועי' חו"ד שם סק"ו שלא הזכיר היתר כזה וגם בש"ך ובט"ז סק"ב משמע לא כן.

עב. הט"ז בסי' צ"ז סק"א כתב שאם דך בשר במדוכה פרווה הרי שהמדוכה אסורה שמא

סז. אבל אם הם כמות מרובה, אסור לאוכלם כלל, ש"ך [סי' ק"ח סקי"א] ופמ"ג [שם] וחכ"א [כלל ס"ב סעיף ו']. אבל הפר"ח [שם סקי"ז] וערוך השולחן [שם סקי"ז] מקילים שלא גזרו איסור פת בשרית על חלות שנאפו עם בשר, ועי' דרכ"ת [שם סקמ"א], ולמעשה יש לנהוג כמש"כ הש"ך ופמ"ג וחכ"א.

סח. החו"ד [סי' צ"ז סק"ה] והיד יהודה [שם סק"ד] כתבו שאם אפה פת מרובה לא יועיל לחלקה להרבה בני אדם כיון שכבר נאסרה, אבל אם אפה מראש על מנת לחלק להרבה בני אדם ולכל אחד יש רק כמות מועטת יש לומר שמותר שהרי עדיין לא נאסרה.

סט. דרכ"ת סי' צ"ז סקכ"ד [אמנם המחלק חלות לבני משפחתו נראה שמותר שאז אין את החששות שיש במוכר לרבים].

[ג' תנאים לאיסור: א. נאכל בקביעות עם בשר / חלב. ב. מאכל שמוחזק ומקובל תמיד שהוא פרווה. ג. החלב או הבשר לא ניכרים מבחוץ].

ולכן, מלח שנעשה בשרי (עיין לקמן סעיף כ"ט שהדבר מצוי במי ששופך מלח ישירות לתוך קדירה בשרית חמה!) ואינו במלחיה בשרית, אסור לאוכלו כלל ויש לזרוקו, וכן סוכר שנעשה בשרי או שמן שנעשה חלבי ואינם בכלים שניכר עליהם מבחוץ שהם בשריים או חלביים, אסור לאוכלם כלל ויש לזרוקם^ע.

וכן תפוא"א מרובים [יותר מאכילת יום אחד] שהתבשלו עם חמאה ולא ניכר עליהם החמאה אסור לאוכלם כלל מפני שתפוא"א נאכלים בקביעות עם בשר, וכן ביצים שהתבשלו עם בשר או עוף ולא ניכר עליהם הבשר אסור לאוכלם כלל מפני שביצים נאכלים בקביעות עם חלב וגבינה, וראה בהערה^ע.

שנאכל בקביעות בסעודה בשרית שאסור לבשלו עם חלב, ואם רק לפעמים נאכל בסעודה בשרית, אין לחוש לזה ומותר לערבו עם חלב.

אמנם האחרונים [פר"ח סי' צ"ז סק"א, פמ"ג שם בשפ"ד סק"ג, כה"ח שם סק"א וסקי"ב] הוסיפו הגבלה באיסור, וכתבו שאם החלב או הבשר ניכר במאכל, הרי שמותר לאוכלו כיון שאז אין חשש שיאכלנו עם המין השני הנגדי לו שהרי רואה שהוא חלבי או בשרי, ולפי זה כל היכא שניכר במאכל שהוא חלבי או בשרי מותר.

ולחוש שמא יאכלם אחרי סעודה בשרית [אם הם חלביים] או שיאכל סעודה חלבית אחריהם [אם הם בשריים], לא חיישינן. פת"ש שם סק"ג.

עג. מלח שנעשה בשרי בדרך כלל הוא יותר מכמות שנאכלת ליום אחד ואינו ניכר.

עד. ביצים הם בדרך כלל מבושלים לבד ומקובל שהם פרווה ולכן האוכלם לא יחשוב על כך שהם בשריות, ותפוא"א בדרך כלל מתבשלים לבדם או עם בשר והאוכלם לא יחשוב על כך שהם חלביות - ואם המציאות תשתנה ישתנה הדין להיתר. ביצים המונחות בתוך קדירת חמין, בדרך כלל ניכר עליהם מבחוץ שהם בשריות ואין בהם איסור.

ישתמש בה לחלב, ומשמע שהאיסור שייך בכל דבר ולא דוקא בפת, אבל הפר"ח [סי' צ"ז סק"א] והמנחת יעקב [כלל ס' סק"ג] חלקו עליו וכתבו שהאיסור שייך דוקא בפת מפני שרגילים לאוכלה בקביעות בסעודה עם בשר ועם חלב ולא בשאר מאכלים שבהם יש רק חשש שמא יאכלם עם בשר או עם חלב, וכן פסקו החכ"א [כלל נ' סעיף ז'] וחוו"ד [סי' צ"ז סק"א] וערוה"ש [שם סק"ב], [ואמנם, החכ"א שם הזכיר סברא נוספת מפני שלחם נאכל בכל סעודה ועל הלחם יחיה האדם וכמו שכ' הש"ך בסי' פ"ח סק"ב, אבל מקור היתרו הם הפר"ח והמנחת"י, והפר"ח לא הזכיר כלל סברא זו, והמנחת"י הזכירה אבל גם הוא עצמו בהמשך דבריו כתב שהוא הדין לכל מאכל שנאכל בקביעות עם בשר או עם חלב שדינו שווה לפת ומטעם זה פסק ביין שעירבו בו חלב כמו הצמח צדק בסי' פ', ולכן החכ"א עצמו בכלל נ"ב ס"א פסק את דברי הצמח צדק בסי' פ' שייך שעירבו בו חלב יותר מששים כנגד היין אסור לשתותו כלל שמא ישתהו עם בשר, וכן פסק המג"א בסי' תמ"ז סוף סקמ"ה וכן משמע במשנ"ב שם סקק"ו, וביאר המנחת יעקב שם שייך שווה לפת שגם הוא נאכל בקביעות בסעודה בשרית, ולפי זה הוא הדין לכל מאכל

בצל שנחתך בסכין חלבית, מותר לאוכלו [עם חלב או עם פרווה]^ה.

ייצור מאכלים בשריים או חלביים לרבים

כד. כל האמור כאן הוא מגזירת חז"ל, אבל מלבד כל זה, המייצר מאכל חלבי או בשרי לרבים, חייב להודיע ולפרסם שהמאכל בשרי או חלבי, שלא להכשיל את הקונים שאינם יודעים אם המאכל פרווה או חלבי או בשרי, ואינו שייך לדין הנ"ל שהוא חשש שמא ישבת, אלא הוא דין פשוט שאסור להכשיל את הקונים, ולכן גם אם אין רגילות לאוכלו עם חלב ממש, צריך להודיע כדי שלא יאכלוהו בתוך ו' שעות מאכילת בשר. (כיום יש ועדות כשרות המקפידות על 'בורקס' חלבי בצורת משולש, וזה סימן ידוע).

חיתוך בשרי חריף ב'מיקסר'

כה. כלי המיועד לחיתוך [כ'מיקסר' ו'בלנדר' 'מעבד מזון' וכדומה], אין איסור להשתמש בו לבשרי אפילו חותך בו בשרי חריף, ואינו צריך לחשוש שמא ישכח וישתמש בו לחלבי^ה.

שימוש ב'סקוטש' להדחת כלים חלביים ובשריים

כו. 'סקוטש' שניקו בו כלים חלביים, לא ידיחו בו כלים בשריים, אפילו אם מדיח את הכלים במים צוננים, ומותר לעשות כן בצונן שלא בקביעות^ה.

בקביעות בסעודה חלבית או בשרית ובצל נאכל בקביעות בסעודה בשרית, מוכרחים ליישב כנ"ל שבצל שנחתך בסכין חלבית קל יותר לפי שהאוכלו יודע שנחתך בסכין ויבין מעצמו שצריך לברר אם הוא בשרי או חלבי.

עו. הט"ז בסי' צ"ז סק"א כתב שאם דך בשרי במדוכה פרווה הרי שהמדוכה אסורה שמא ישתמש בה לחלב, ומשמע שהאיסור שייך בכל דבר ולא דוקא בפת, אבל הפר"ח [סי' צ"ז סק"א] והמנחת יעקב [כלל ס' סק"ג] חלקו עליו וכתבו שהאיסור שייך דוקא בפת מפני שרגילים לאוכלה בקביעות בסעודה עם בשר ועם חלב ולא בשאר מאכלים שבהם יש רק חשש שמא יאכלם עם בשר או עם חלב, וכן פסקו החכ"א [כלל נ' סעיף ז'] וערוה"ש [שם סק"ב].

עז. שהרי מצוי מאוד שנדבקים פירורים בו, ואף

עה. מבואר בשו"ע [סי' צ"ו, א', ב'] שבצל שנחתך בסכין חלבית מותר לאוכלו עם חלבי או עם פרווה { אבל לא עם בשרי כיון שנחשב חריף וחיתוך מאכל חריף בסכין חלבית גורם שהמאכל החריף יהיה חלבי }, ויש לבאר הטעם לכך שדבר הידוע לכל שיתכן שהוא חלבי או בשרי לא חששו בו לטעות כמו פת ויין שהם תמיד פרווה ולא יחשבו שהם חלביים או בשריים, וכל הרואה בצל חתוך יחשוב מעצמו שצריך לברר באיזה סכין נחתך, ועיין במנח"י כלל ס' סק"ג שעמד בזה. ואמנם בערוה"ש [סי' צ"ז סק"ב] הקשה שאם נאמר שהאיסור שייך בכל מאכלים ולא רק בפת אם כן כלול בזה גם בצל חריף שנחתך בסכין חלבית והוכיח מזה שהדין נאמר רק בלחם ולא בשאר מאכלים, אבל כיון שלהלכה האיסור שייך בכל מאכלים שנאכלים

הגעלת כלי מחלבי לבשרי

כז. אין להגעיל כלי חלבי לבשרי או בשרי לחלבי מחשש למכשולות, שהמנהג להגעיל רק כלי שנטרף ע"ה.

שפיכת מים רותחים מקומקום על חלב

כח. אין לשפוך מים רותחים מקומקום פרווה על חלב או על בשר אפילו צוננים, אלא ישפוך קודם לכלי ריק חלבי או בשרי ומשם ישפוך על החלב או על הבשר ע"ה.

עבר ושפך מים מקומקום ישירות על חלב, אם עלו אדים מהחלב (או מהבשר) והגיעו לקומקום - הקומקום נעשה חלבי, ואם רוצה להחזירו לפרווה יגעילנו [והרתחת מים אחרים בו כשהוא מלא, היא הגעלתו] - ובמקרה זה יועיל הגעלה אפילו לקומקום פלסטיק (ועי' לקמן סי' י"ז הע' ט"ו), ולכן אם שפך מים מקומקום או שפך תבלין מכלי על חלב חם או על בשר חם הרבה פעמים הם נעשים בשריים (או חלביים).
ואם לא עלו אדים לקומקום אין הקומקום נעשה חלבי בדיעבד, ובספק אם עלו אדים, יש להקל.

ומזה יש ללמוד שאין לשפוך מים חמים בשבת מהמיחם לקדירת הבשר, ואם רואה שהחמין ('טשולנט') התייבש, ישפוך מים מהמיחם לתוך כוס יבשה או כל כלי יבש ומשם ישפוך לקדירה [בתנאי חזרה - שהאש תהיה גרופה וקטומה ולא יניח הכלי מידו ודעתו תהיה לשפוך המים לקדירה].

שפיכת תבלינים ושמן ושאר מאכל פרווה לבשר או חלב חמים

כט. אין לשפוך מכלי פרווה [מלחיה, בקבוק שמן, כלי תבלינים (קופסת אבקת מרק)] ישירות לתוך חלב או בשר חמים אלא יעביר מקודם לכלי מתאים (בשרי או חלבי) וממנו ישפוך לקדירה החמה.

כיון שיכול לקחת אחר, וכמו שנתבאר לקמן סי' ט' סעי' נ'. אמנם אם משתמש בחומר ניקוי חריף (ולא סבון כלים רגיל) שפוסל ופוגם לגמרי את הפירורים שנדבקים אם כן אין איסור בזה.
עח. מג"א סי' תק"ט סקי"א ומשנ"ב שם סקכ"ה. ובפרטי הדין, עיין לקמן סי' י"ז סעי' נ"ה.
עט. טעמי הדין ביאורו ומקורותיו נתבארו לקמן סי' ד' סעי' י"ד-ט"ו.

שהדרך להדיח את ה'סקוטש', בדרך כלל קשה להסיר את כל הפירורים שנדבקו עליו, ואמנם הדרך להדיח את הכלים אח"כ ואותם אפשר לנקות היטב, ומ"מ ראוי להיזהר בזה משום שמביא למכשולות כשמשתמש במים חמים או שלא שטפו היטב את כל הפירורים, ובודאי שלא להשתמש כך בקביעות שזה אסור מדינא וכמש"כ הש"ך סי' צ"א סוסק"ג. ואף שמסתמא בטל בששים, נראה שנחשב ביטול איסור לכתחילה

ובדיעבד אם שפך - אם עלו אדים והגיעו לכלי העליון חמים בחום שהיד סולדת בו אז הכלי העליון נעשה בשרי (או חלבי) וגם המאכל שבתוכו נעשה בשרי (או חלבי) אם אין במאכל ששים כנגד כל הבשר (או החלב), ואם האדים הגיעו צוננים למעלה, הכלי עצמו אינו נעשה בשרי, והמאכל נעשה בשרי אם אין בו ששים כנגד האדים עצמם.^פ

ויש להיזהר בזה מאוד מפני שהמלח והשמן והתבלינים שבכלי נעשים בשריים (או חלביים) ורגילים להשתמש בהם תמיד ויבולים להטריף מין אחר הנגדי לו.

שים לב! מלח שנעשה בשרי או חלבי, בחלק מהמקרים יש לזורקו ואסור לאוכלו כלל, וכנ"ל בסעיף כ"ג.

במקום שיש ספק אם האדים הגיעו חמים בחום שהיד סולדת בו, יש להקל בספק.

מראית עין בבשר ובחלב

ל. אסור לאכול בשר עוף או בשר בהמה בחלב אשה או בחלב שקדים משום מראית העין, ויש מקילים בבשר עוף, ולמעשה יש להחמיר גם בבשר עוף, ואם אוכל בכיתו שלא בפני רבים יש המקילים בבשר עוף.^{פא}

נקניקיות סויה ושניצל סויה שהם ידועים כפרווה ומצויים מאוד מותר לאוכלם עם חלב^{פב}, אבל חלב סויה וחלב אגוז קוקוס וחלב שקדים שהם מצויים מעט ושכיחים הרבה פחות מחלב רגיל אין לאוכלם עם בשר בהמה אלא אם מניח לידם את כלי החלב סויה או את האגוז. ובבשר עוף עם חלב סויה או חלב אגוז קוקוס יש המקילים אם אוכלם בבית ולא בפני רבים, וכנ"ל.^{פג}

הפלתי [שם סק"ז וסק"ח] והפר"ח [שם סק"ז] והיד יהודה [שם בקצר סקי"א] הקילו כהרמ"א שאין מראית עין באיסורי דרבנן.

פב. כמבואר ביו"ד סי' רח"צ, ב' ובש"ך שם סק"ב שבמקום דשכיה אין חוששין למראית העין, וכן משמע ברמ"א או"ח סי' רמ"ג, ב'. וכן הביאו בספר מבית לוי [פסח נ"ו] ובספר הבית בכשרותו בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל.

פג. ואף שגם הם מצויים, אבל הרי גם חלב שקדים היה מצוי [וכמש"כ הפלתי בסוסק"ח וגם בט"ז סק"ד משמע כן שכתב יוכבר נתפשט המנהג כן], אלא שהיה מצוי ביחס מועט מאוד לחלב

פ. טעמי הדין ביאורו ומקורותיו נתבארו לקמן שם.

פא. הרמ"א [סי' פ"ז, ג'] מתיר בשר עוף בחלב אשה [המבואר שם בסעיף ד'] אבל הש"ך [סק"ו וסק"ח] והט"ז [סק"ד] אוסרים גם בבשר עוף, ונחלקו אם יש מראית עין באיסורי דרבנן, ולהלכה כתבו האחרונים [חכ"א כלל מ' סעיף ג' וערוה"ש סי' פ"ז סקט"ז] שיש להחמיר כדברי האוסרים, וכן מבואר בפמ"ג סי' ס"ו בשפ"ד סקט"ז, ומשמע מדברי החכ"א והערוה"ש שאסור אפי' בעוף ואפי' שלא בפני רבים. אבל הפמ"ג כאן בסוסק"ו כתב להתיר במקום שאוכל בכיתו שלא בפני רבים, וכן כ' ביד אברהם סי' פ"ז, ג' וכן משמע מדברי הנחלת צבי והחכמת שלמה שם.

השולחן שאר הרחקות בין בשר וחלב כהלכתו נה

לא. הרוצה לשתות קפה מחלב סויה בסעודה בשרית, יסיר את כל הבשר ושייריו מהשולחן לפני שתיית הקפה^{פד}.

סי' קנ"ז וציין אליעזר ח"ה סי' י"ב, אבל אם הסירו את כל הבשר ושייריו מהשולחן אפשר להקל כדברי כנה"ג [סי' פ"ז הגב"י אות ח] והובא ביד אפרים בגליון ובדרכ"ת סי' פ"ז סקמ"ה שזה טעמו להתיר [אמנם הדרכ"ת שם סקמ"ד הביא בשם רוח חיים לאסור].

רגיל ולכן כל הרואה התפלא איך אוכלם יחד, ובזה אסור אפילו אם יש הרבה מהם. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל. פד. חלב סויה אינו מצוי כל כך כמו שניצל סויה וגלידה משומן צמחי שכתבו הפוסקים שהורגלו בכך ואין חשש מראית העין [עי' שבט הלוי ח"ט

סימן ג

המטבח - כלי האפיה

תנור אפיה

על מנת להקל על הלומד והמעייין, ביארנו בתחילה את דיני בשר וחלב בתנור (חלות או עוגות פרווה יבשות שנאפו בתנור בשרי נקי, או בתנור עם בשר, וכן דין פרווה לח שנאפה בתנור בשרי - ורוצה לאוכלם עם חלב, ובאיזה מגש יש לאפות), ואחר כך את דיני בשר ודגים בתנור (בשר שנאפה עם דגים או מאכל פרווה שנאפה עם בשר ורוצה לאוכלו עם דגים), ואחר כך דיני הכשר תנור שנעשה בשרי או חלבי ורוצה להכשירו לפרווה, או שנטרף ורוצה להכשירו.

להבנת הענין חשוב במיוחד לעיין היטב בהערות א' ו-ז'!

דיני בשר וחלב ופרווה בתנור אפיה

א. תנור אפיה - יש לייחד תנור לחלב ותנור לבשר. [ועיי' לקמן סעי' י"ז וסי' י"ז הע' ק"ד]. אם רוצה לאפות בשר וחלב בשני תאי האפיה, יש להקפיד על הפרדה

לאוכלו בלי חלב שהרי לא נאסר באכילה. עוד נחלקו המחבר והרמ"א לענין בישול שתי קדירות יחד (בלי מכסה) בתנור אחד שהמחבר מתיר לכתחילה והרמ"א אוסר בדיעבד אם התבשלו זמן רב יחד.

השני, זיעה, ולענין זה יש חילוק אם המאכל יבש או לח, כיון דקיימא לן [תורת חטאת כלל ל"ה סעי' ו' ודרכ"מ סי' ק"ח סק"ג וכן משמע בלשון הרמ"א שם, א' כמו שדייק היד יהודה שם] שאין זיעה באוכלין אלא א"כ ראינו זיעה [ואין מציאות כזאת של זיעה בתנורים שלנו בזמן האפיה] והרחבנו בביאור הענין לקמן הע' ז', ואם המאכל

א. שני נידונים יש בתנור, האחד, ריחא, והיינו כשנאפה בשר עם חלב בתנור אחד ביחד או איסור עם היתר, אנו אומרים שהריח עובר ממאכל למאכל ואוסרו, ואין הבדל אם המאכל יבש או לח, אלא שלשיטת המחבר [סי' ק"ח] אין המאכל נאסר בדיעבד, וכל דין ריחא הוא רק לגבי לכתחילה, ולשיטת הרמ"א גם בדיעבד המאכל נאסר אם התנור קטן וסתום [כמו תנורים שלנו] ובהפסד מרובה יש להקל בדיעבד. עוד כתב הרמ"א שאם אפה פת עם בשר בתנור אחד, אין לאוכלו עם חלב וזה נחשב לכתחילה [וממילא נאסר גם לשיטת המחבר], והיינו מפני שיכול

פנימית מה'אדים' שלא יעברו מתא לתא, ולשם כך מקפידים על השגחת ועד כשרות מהודר על ענין זה.²

שים לב, כשאופים בשני התאים חלב ובשר, צריך להיזהר בפתיחת הדלת התחתונה שהדלת העליונה לא תהיה פתוחה ותקבל אדים חמים מלמטה.³

אפה בשר וחלב יחד

ב. אפה בשר וחלב יחד בתנור, אם שני הכלים היו פתוחים (לא מכוסים), הכל נאסר [אם שניהם היו יבשים יש להקל בהפסד מרובה]⁴ ולפעמים גם התנור צריך

שיבשל מים או רוטב בתנור ובאמצע האפיה יפתח את התנור ומיד יניח נייר טישו בדפנות (בוזהירות!) ויראה שהם יבשות לגמרי, ורק לאחר זמן קצר יתחילו לעלות אדים מפני שדלת התנור פתוחה ונכנס אויר קר מבחוץ - ואז כבר דיין הזיעה קל הרבה יותר מפני שבמקום פתוח לרוב הפוסקים אין זיעה חוזרת ומעבירה טעם מלמעלה למטה וכנ"ל].

ב. הטעם אינו עובר מתנור לתנור מפני שכל תנור פנימי מופרד מחבירו, וחיבור ע"י ברגים אינו נחשב חיבור וכמו שהבאנו לקמן סי' י"ז סעי' ד'. וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שפוסקים כהגרעק"א [או"ח סי' תנ"א על המג"א סקכ"ד] בזה. בתנורים עם השגחת כשרות, יש אויר בין התאים.

ג. ע"י הערות א', ד', אמנם כשהדלת פתוחה יתכן שיהיו אדים, ויש תנורים שיש בהם זכוכית כפולה בדלת ובתנורים אלו אין צורך להקפיד כל כך.

ד. סי' ק"ח, א', ב'. ומבואר שם שלרמ"א יש לאסור גם בדיעבד מלבד במקום הפסד מרובה, ולשיטת המחבר המאכלים מותרים בדיעבד. וכל זה אם שני המאכלים היו יבשים, אבל אם באחד מהם יש רוטב, א"כ יש גם זיעה ואוסר לכו"ע גם בדיעבד (וע"י לעיל הע' ז' לגבי זיעה בתנורים שלנו).

לח ויש זיעה, א"כ הזיעה חוזרת ומבליעה טעם מהדפנות למאכל ואם יבשל עוף עם רוטב ואחריו יבשל מאכל חלב עם רוטב, המאכל יאסר. וכן אם יבשל עוף עם רוטב ואחריו יבשל ירקות פרווה עם רוטב, הם נעשים בשריים. ובאמת המציאות שאין כלל אדים בתנורים שלנו גם במאכלים לחים, מפני שהחום אחיד בכל התנור ואין הפרשים בחום היוצרים אדים וגם מקור החום חזק מאוד ושורף את האדים מיד ולאחר האפיה כשפותח את הדלת לפעמים יש אדים היוצאים החוצה (בדרך כלל רק חום יוצא החוצה ולא אדים), אבל גם אם הם פוגעים בדלת אינם עושים את העוגות לבשריות משום שאין זיעה במקום פתוח חוזרת ואוסרת מהכלי העליון למאכל כמו שנתבאר לקמן סי' ד' סעי' י"ג, ואף שהגר"א והדגמ"ר החמירו בזה, כאן אי"צ לחוש לזה משום שבדרך כלל אין האדים עולים כלפי הדפנות אלא יוצאים החוצה [יעו"י רעק"א סי' צ"ב, ח' שבמקום פתוח מקילים בספק זיעה], אלא שיראתי להתיר ע"פ זה לבד, וגם יש תנורים ישנים שאינם אוטומים לגמרי ובהם יתכן שיהיו אדים, ולכן סתמתי בכל מקום שיש רוטב כאילו יש זיעה. ובמקום שיש הפסד יברר אצל חכם אם אפשר לסמוך על המציאות שאין שום טיפת זיעה בתנורים שלנו. [ויכול כל אחד לבדוק ע"י שיבשל מים או רוטב בתנור שדלתותיו שקופות ויראה שאין אדים. וכן יכול לבדוק ע"י

הכשר, עיין בהערה^ה (עיין לקמן סעיף ה' וסעיף ט"ו כיצד מכשירים תנור אפיה). אם אחד הכלים היה מכוסה, הכל מותר (עי' הערה י"ט, אבל אם התבשל בכלי הפתוח מאכל לח, א"כ הכלי השני צריך הגעלה. ועי' הערות א', ז').
וכן אם אפה איסור והיתר יחד בתנור בכלים פתוחים, הכל נאסר כנ"ל, ואם שניהם יבשים יש להקל בהפסד מרובה.

חלות או עוגות שנאפו בתנור בשרי

ג. אפה חלות או עוגות [מבצק יבש] בתנור בשרי בן יומו נקי [במגש פרווה, ולגבי מגש בשרי/חלבי עי' לקמן סעיף ו']. בין אם החלות היו מגולות ובין אם מכוסות^ו, אם התנור נקי משומן בשר, אין החלות והעוגות בשריים כלל ומותר לאוכלם עם חלב, וגם מותר לכתחילה לאפות חלות ועוגות [מבצק יבש] בתנור בשרי אפילו בן יומו גם אם יודע ומתכוון לאוכלם עם חלב ממש^ז. [אם היו שיירי שומן בשר בתנור, עיין לקמן סעיף י'].

חלב או להיפך, ולפי זה היה מקום לומר שהחלות יהיו בשריות כיון שהזיעה [אדים] מעבירה טעם גם מהבשר וגם מהחלות וממילא החלות בשריות שהרי הזיעה מחברת אותם ונותנת להם את דין הכלי כמבו' בסי' ק"ח, א' [ועי' ש"ך שם סקי"א ופמ"ג שם], אמנם למעשה נראה שבתנורים המצויים כיום בדרך כלל אין זיעה כלל בתנור בשעת האפיה גם אם המאכל מלא רוטב וממילא אין החלות בשריות כלל [ואם החלות מכוסות כולם בתוך כלי ודאי שאינם נעשות בשריות כמבואר ברמ"א סי' צ"ב, ח' ובפמ"ג שם במשב"ז סוסקכ"ט], ואמנם כשפותחים את התנור לפעמים יש זיעה אבל רובה יוצאת מחוץ לתנור והמציאות שגג התנור נשאר יבש לגמרי, וגם במקרה כזה לרוב השיטות אין הזיעה חוזרת ומעבירה טעם מלמעלה למטה וכדלקמן סי' ד' סעי' י"ג, וגם במקרה כזה מקילים בספק אם האדים חמים בחם שהסי"ב כיון שאז יש מקום לאדים להתפזר וכמש"כ הגרע"ק א' בסי' צ"ב, ח'. אם אכן היתה זיעה בזמן האפיה גם במאכל הבשרי וגם בחלות, במקרה כאן זיעה מעבירה טעם גם

ה. אם המאכלים היו יבשים, נראה שאין התנור צריך הכשרה, שריחא אינה אוסרת דרך כלי כמבואר שם. אם היה רוטב באחד מהמאכלים א"כ היה זיעה, ויכשיר ע"י ניקוי התנור והרתחתו בחום הגבוה ביותר, ולענין זה נחשב ליבון המועיל.

ו. אם החלות או העוגות מכוסות במכסה, מותר אפילו לכתחילה לאפותם בתנור יחד עם קדירת בשר כמש"כ הפמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סק"א ד"ה ודע וסק"י].

ז. בט"ז סי' צ"ז סק"ג ובנקה"כ שם מבואר שאין איסור לאפות פת בתנור נקי שבישלו בו בשר כיון שהפת לא נעשית בשרית אם התנור נקי - אלא שלא יניח את הפת על מגש שבישלו עליו בשרי בכ"ד השעות האחרונות כיון שבלוע שבכלי מעביר טעם גם בלא רוטב כמבו' בסי' ק"ה, ז' ובש"ך סקכ"ג שם [ושיעור הבליעה כדי קליפה וכדלקמן סי' י' סעי' י"ד]. ובאגרו"מ [ח"א סי' מ'] כתב שבתנורי גז יש זיעה [אדים] מכל מה שנתבשל שם ולכן אין לבשל שם בשר לאחר

וייאסר שהרי זיעת אוכלין דינה כזיעת משקין], והשני, שלכתחילה יש להגעיל ובדיעבד מותר, והשלישי, שיש זיעה מועטת מאוד באוכלין ורק לענין חמץ שאיסורו במשהו יש להחמיר בזיעה כזאת.

ומשום כל הנ"ל הוכיחו הפוסקים [יד יהודה סי' ק"ח בקצר סקכ"א ובארוך סקט"ז - ועי' מש"כ בסי' צ"ב סקנ"ג, שו"ת שו"מ חמישאה סי' ד'] ששיטת הרמ"א שאין לחוש לזיעה באוכלין אבל אם אכן ראינו זיעה באוכלין דינה כהאוכל עצמו, וכעיי"ז כ' האגרו"מ [יור"ד ח"א סי' מ' - אלא שהוסיף שגם הפמ"ג מודה שאין זיעה ביבש וכל הנידון שלו בסי' תנ"א סק"ל הוא לענין זיעת חלב מהותך]. וכן מבו' בדברי הבית מאיר ריש סי' תס"א, ועי' במשנ"ב שם סק"ג ובשעה"צ סי' תנ"א סק"פ שנטה לפסוק כדבריו, אלא שחשש שיפלו טיפות מזיעת התבשיל שנתבשל כל השנה כמש"כ בשעה"צ שם סקקע"ט.

והפמ"ג [סי' תמ"ז במ"ז סק"ט ובפתיחה כוללת הנהגת השואל ונשאל ח"ב אות לז] יצא לדון בדבר החדש בשם שו"ת משאת משה, והוא, שאין לזיעת אוכלין שם זיעה ולכן אין דינה כאוכל, והביאו הפת"ש [סי' צ"ב סק"ז], והפמ"ג עצמו פיקפק בזה בסי' תנ"א סק"ל, והרבה פוסקים דחו את דבריו [כן כ' השו"מ שם וכן הביא השד"ח בכללים מערכת ז' אות כא בשם שו"ת בית שלמה וצמח צדיק וכן הביא בדרכ"ת סי' צ"ב סקקס"ד בשם גנזי יוסף על הנהגת השואל ונשאל לפמ"ג ח"ג אות יח], ובה באמת יש להחמיר אחר שנתבאר שגם הרמ"א פסק כן בסי' ק"ח שאם אכן ראינו בבירור זיעה באוכלין יש להחמיר שדינה כהמאכל - אלא שבתנורים שלנו לעולם אין זיעה, ואף שלענין משקין ראוי לחוש לעיקר הדין שמא בכל זאת יש זיעה, מ"מ לענין אוכלין ודאי אין לחוש כלל לזיעה שהמציאות היא שאין זיעה כלל בתנורים (אפי' במשקין - מלבד תנורים ישנים שאינם אטומים בזמן האפיה).

מלמעלה למטה כיון שהתנור סגור וכמבו' בסי' צ"ב, ז', ושונה מהמבואר לקמן שם, ששם המקום פתוח והאדים יכולים לצאת לצדדים וכמו שביארנו לעיל סי' א' הע' נ"ד.

[לפעמים יש רוטב שניתז על הדפנות ועדיין לא נשרף - ואם כן החלות נעשות בשריות וכנ"ל]. ולמעשה, יש להחמיר משום טעם אחר, והוא שאין אנו חוששים לזיעה מאוכלין [ויש לחלק בין האם יש זיעה באוכלין לבין האם זיעת אוכלין כזיעת משקין] כמבואר בתורת חטאת לרמ"א [כלל ל"ה סעיף ו'] וכן כ' הדרכ"מ [סי' ק"ח סק"ג] שאין זיעה באוכלין כבמשקין, ועפ"ז כתב הרמ"א שם שבררך כלל אם אפו או צלו פת אחרי בשר יבש בזה אחר זה בתנור אחד מותרת הפת להיאכל עם חלב, אלא שהוסיף שאם ראינו בבירור שהזיעה הגג של התנור משניהם אז אסור, ומבואר בדבריו שני דברים, האחד, שאין חוששים לזיעה באוכלין, והשני, שאם אכן ראינו שהיה זיעה באוכלין אז דין הזיעה כדין האוכל עצמו ממש כמו זיעת משקין. [ובריטב"א יומא כא. ד"ה שסילוקו כתב שראו הבל חם עולה מלחם הפנים, ואולי כוונתו כעין עשן מחום הפת ולא לאדים שאינם נראים כל כך. ובשו"ת הרדב"ז (סי' ב' אלפים קע"ח) כתב שגם זה היה בכלל הנס שראו הבל מהלחם]. ובמנחת יעקב [על התורת חטאת סקכ"א] הקשה מהמבואר בטור או"ח סי' תנ"א שזיעת חררה אוסרת בפסח [והובא במג"א שם סק"ל ובפמ"ג שם בא"א סק"ל - ועי' במשנ"ב שם שלא הביא את הטעם הזה שבמג"א אלא רק את טעמו השני], וגם הפמ"ג הקשה שם כך, ותי' המנח"ג תירוצים על קושיא זו, האחד, שאם משתמש בקביעות בחמץ חיישינן לזיעה בתנור ובדבר שמשתמש רק פעם אחת לא חיישינן לזה [ולכן לגבי אפיית חלות אין צריך להחמיר לפי ששם אופה את החלה פעם אחת, ורק לענין התנור יש לחוש לזיעה כי הרי אפו בו הרבה פעמים ויתכן שפעם אחת הזיעה וגם יתכן שפעם אחת זיעה במצות

ולכן, הקונה מאכל פרווה חם במסעדה חלבית או בשרית, אם חיממו את המאכל בתנור ולא במיקרוגל, אם התנור נקי והמאכל הפרווה התחמם לבדו בתנור, המאכל נשאר פרווה. אם המאכל התחמם עם מאכל חלב / בשר בתנור או שהתנור מלוכלך משיירי חלב / בשר, עיין לקמן סעיף ז' וח' בדינו.

מרק פרווה שנתבשל בתנור בשרי נקי בן יומו

ד. בישל מאכל פרווה נוזלי בתנור בשרי נקי בן יומו, והמאכל היה מגולה בלי מכסה, יש להחמיר שהמאכל הפרווה נעשה בשרי [אבל אין צריך להמתין ו' שעות], ועיין בהערה¹. אבל אם התנור אינו בן יומו, אף שלכתחילה אסור לבשל את המאכל הנוזלי בתנור הבשרי כדי לאוכלו עם חלב, מכל מקום בדיעבד לאחר שבישלו שם, מותר לאוכלו עם חלב². [אם התנור מלוכלך בשיירי בשר, דינו כדלקמן סעיף י'].

כיצד ניתן לבשל פרווה לח בתנור בשרי

ה. הרוצה לבשל מאכל פרווה נוזלי בתנור בשרי נקי, יכול ללבן בליבון קל, דהיינו שירתח אותו בחום הגבוה ביותר³.

על זה למעשה, אבל במקום של הפסד, ראוי למורה לצרף דבר זה לכל פתח היתר שימצא.

ט. לכתחילה אין לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת לאוכלו עם חלב [נח"א כלל מ"ח ס"ב ופמ"ג סי' צ"ה במ"ז סק"ד וסק"ה], אבל בדיעבד מותר שהוא נתן טעם לפגם.

י. כלי שבלע בשר או חלב בהיתר, אפשר להכשירו בליבון קל שהוא קש נשרף עליו מבחוץ, כמבואר באו"ח סי' תנ"א, ד' ובסי' תק"ט, ה', שבהתירא בלע מועיל ללבון קל, ולהכשיר מבשרי הפרווה הוא הכשרת בליעת היתר שהרי בשר או חלב אינם איסור. וכל התנורים שלנו נחשבים קש נשרף עליו מבחוץ, ובדרך כלל גם התבניות אפיה מתחממות לחום הזה. (התנור מצופה אמאייל וזכוכית חסינת חום שדינה דומה לדין 'דורלקס' ו'פיירקס' ושניהם נידונים ככלים שאפשר להגעילם לגבי זה שיהיה אפשר להכשיר

ואמנם, אם האוכל נמס ונעשה רוטב נכפי שמצוי בשומן בשר שהתייבש או פיצה שנמסה, שנמס בתוך התנור בזמן האפיה], יש להחמיר שיש בו זיעה, ובזה אפי' הפמ"ג מפפקק אם מותר, ואין ספיקו מוציא מידי ודאם של היר יהודה והשו"מ והאגרו"מ שכתבו כן בבירור. ועי' חק יעקב סי' תמ"ב סק"ד וערוה"ש סי' צ"ב סוסקנ"ד ומנחת יצחק ח"ה סי' כ' וסי' פ"א.

ח. אם יש זיעה, א"כ הזיעה חוזרת למאכל ועושה אותו בשרי, שזיעה במקום סגור לכו"ע חוזרת למאכל וכמבו' בסי' צ"ב, ח' ובסוף סי' צ"ג וכדלקמן בסי' ד' הע' ל"ט. אבל אין צריך להמתין ו' שעות כי אם התנור נקי א"כ אינו יותר חמור מבישול פרווה בכלי בשרי בן יומו שאין צריך להמתין אחריו ו' שעות.

והנה, הבאנו לעיל [בהע' ז'] שלמעשה אין כיום זיעה כלל בתנורים שלנו כי אם כשהדלת פתוחה ואז אין הזיעה חוזרת למאכל, אלא שקשה לסמוך

ולכן אם רוצה לבשל מאכל פרווה עם רוטב בתנור בשרי ורוצה שיהיה מותר לאכול את המאכל הפרווה הזה עם חלב, ינקה את התנור מכל שיירי שומן בשר בעין, וידליק את התנור לחום הגבוה ביותר למשך מספר דקות ולענין זה מספיק ליבון קל כזה. שים לב! רק לענין זה מועיל ליבון קל, כיון שאין כאן איסור.

אפה מאכל פרווה בתנור נקי במגש (תבנית אפיה) בשרי נקי

ו. מאכל פרווה שנאפה בתנור בשרי [נקי] במגש (תבנית אפיה) בשרי, אם המגש הבשרי [הנקי!] בן יומו מבשר, המאכל הפרווה נעשה בשרי [במקום נגיעתו בכלי] כדי קליפה^א. ולכן אסור לאוכלו עם חלב [לרמ"א]. ולמחבר אסור לאפותו בכלי בשרי על מנת לאוכלו עם חלב אבל בדיעבד כשכבר אפאו בכלי בשרי מותר לאוכלו עם חלב^ב. ואם המגש הבשרי אינו בן יומו מבשר, מותר בדיעבד לאכול את הפרווה עם חלב, אלא שלכתחילה אסור לאפות בכלי בשרי כזה על מנת לאוכלו עם חלב^ג. ואם המגש מלוכלך משיירי בשר, בכל מקרה אסור לאכול את החלות עם חלב אלא אם כן יש בחלות ששים כנגד רוטב הבשר שאז החלות מותרות בדיעבד כנ"ל חוץ מכדי נטילה שצריך להסיר לפני שאוכלים עם חלב (עי' לקמן סי' י' סעי' ד'). שים לב: אם היה הפסק בין המאכל לכלי [כגון תבנית אפיה חד פעמית, לגבי נייר אפיה ראה בהערה^ד], א"כ אין שום העברת טעם, והמאכל נשאר כמו שהיה. שים לב, מי שהניח לחם מרוח בגבינה או בורקס מרוח בבשר על תבנית אפיה, התבנית נעשית בשרית גם אם רק הבצק נגע בתבנית משום שהבשר או הגבינה עוברים דרך הלחם לכלי, וכדלקמן בהע' מ"ה.

את התנור בליבון קל, עיין לקמן סי' י"ז סעי' מ' וסעי' מ"ה).

לענין זה אין צריך להחמיר את מש"כ הרמ"א באו"ח סי' תס"א, א' להסיק התנור שוב מפני שרק בחמץ החמירו כן כמב' במג"א שם סק"ג. אין צורך להמתין כ"ד שעות לפני ליבון, דרכ"מ סי' קכ"א סקט"ו.

יא. שעה"צ סי' תנ"א סקקל"ו ומשנ"ב שם סקק"א וסקקל"ו.

יב. כדין נ"ט בר נ"ט שתלוי בשיטת המחבר והרמ"א המבוארים בריש סי' צ"ה, ונתבאר לקמן סי' ו' סעי' א'.

יג. כמו שנתבאר שם סעי' ב'.

יד. נייר אפיה הוא דק מאוד, ויש להסתפק האם עוצר טעם מלעבור דרכו, אמנם אעפ"כ הרי כאן הטעם עובר רק כדי קליפה, וגם נייר אפיה שמעביר טעם כי הוא מנוקב, הרי עכ"פ ייחשב כמו כדי קליפה, ויש להוכיח כן מביצה שקליפתה מנוקבת כמש"כ הט"ז סי' צ"ה סק"ב ואעפ"כ נחשבת כדי קליפה כמש"כ הש"ך סי' ס"ו סקי"ג שקליפת ביצה נחשבת כדי קליפה, אמנם בחו"ד סי' ע"ה סק"א כתב לבאר בדעת הט"ז שאפשר שקליפת ביצה גרעה יותר וגם לא נחשבת כדי קליפה, א"כ אפשר לומר כך גם על נייר אפיה

אפה בשרי ופרווה יחד בתנור - עם רוטב

ז. אפה או בישל מאכל פרווה עם מאכל בשר בתנור אחד בנפרד ואינם נוגעים זה בזה^{טו}, אם אחד משני המאכלים היו לחים [או שיש בהם רוטב], המאכל הפרווה נעשה בשרי ואסור לאוכלו עם חלב^{טז} וגם יש להמתין ו' שעות לאחר אכילתו [אם אכן יש אדים בתנור], וגם אסור לאוכלו עם דגים^{טז}, אלא אם כן היה המאכל הבשרי בתוך כלי מכוסה^{טז}. ועיין עוד בהערה 2.

אפה בשרי ופרווה יחד בתנור - בלי רוטב

ח. אם שני המאכלים היו יבשים ואין בהם רוטב, אסור לאכול את המאכל הפרווה עם חלב [ואין הבדל אם התחממו זמן ארוך או זמן קצר, וכן אין הבדל אם המאכלים היו בתוך כלים או לא^{טז}], ועיין בהערה שבאסור והיתר שנאפו יחד יש

ואז אין הזיעה חוזרת למאכל, אלא שקשה לסמוך על זה למעשה, אבל במקום של הפסד ראוי למורה לצרף דבר זה לכל פתח היתר שימצא, ובפרט לגבי המתנת ו' שעות לאחר אכילת הפרווה שהתבשל שם, שאם יש צורך גדול אפשר להתיר. ובבשר עוף יש שכתבו להקל וכנ"ל בסי' א' הע' נ"ד [ועי"ש שיש מקום לחלק בין טעם הזיעה עצמה לבין טעם הבשר העובר דרך הזיעה שאפשר שהוא חמור יותר].

יח. כנ"ל בהערה י"ז ובסי' א' הע' נ"ד שזיעה במקום סגור נחשבת כבישול יחד.

יט. אם התבשל אחד מהם בתוך כלי מכוסה, אין המאכל הפרווה נעשה בשרי כלל, ואף לכתחילה מותר לעשות כן כמבוי בסי' ק"ח, א' ובסי' צ"ב, ח' שאין ריחא וזיעה בכלים מכוסים. ועי' לקמן הע' מ"ב עוד בענין זה.

כ. עיין לעיל בהערה א' ו-ז' לגבי זיעה בתנורים שלנו.

כא. המחבר והרמ"א נחלקו בסי' ק"ח, ב' אם מותר לבשל לכתחילה איסור והיתר או בשר וחלב בשתי קדירות נפרדות אפילו פתוחות בתנור אחד. למחבר מותר לכתחילה, ולרמ"א אסור

שהרי איננו מכירים בה עד כמה היא מנוקבת לגבי העברת טעם.

טו. אם נוגעים זה בזה, עיין לקמן סי' י' סעי' ד'.

טז. מפני שזיעה נחשבת כבישול יחד [סי' צ"ב, ח'] מלבד מה שיש ריחא שמעביר טעם (כדלקמן הע' כ"א). וגם אם רק אחד מהמאכלים לח גם כן הדין כך, מפני שזיעה במקום סגור חוזרת ומבליעה טעם גם במאכל הראשון, כמו שנתבאר לעיל סי' א' הע' נ"ד.

יז. מפני שאם יש זיעה, א"כ הזיעה חוזרת למאכל ועושה אותו בשרי שזיעה במקום סגור לכו"ע חוזרת למאכל וכמבוי בסי' צ"ב, ז' ובסוף סי' צ"ג, ודעת כמה פוסקים שזיעה במקום סגור נחשבת כבישול ממש ולכן צריך להמתין ו' שעות אחריה, וחמור יותר מזיעה במקום פתוח וכמו שביארנו לעיל סי' א' הע' נ"ד ע"פ הרמ"א בסוף סי' צ"ג וע"פ הגרעק"א בסי' צ"ב, ח' שחילק בין זיעה במקום סגור לזיעה במקום פתוח, וכן שמעתי מהגר"צ פרידמן שליט"א. והנה, הבאנו לעיל (בהע' ז') שלמעשה אין כיום זיעה כלל בתנורים שלנו כי אם כשהדלת פתוחה

הבדל בזה. ואם המאכל הפרווה או המאכל הבשרי היו מכוסים, אין המאכל הפרווה נעשה בשרין, אבל אין צריך להמתין ו' שעות לחלב לאחר אכילת המאכל הפרווה²², וכן מותר לאכול את המאכל הפרווה עם דגים²³.

'שניצל' ו'קוגל' שנאפו יחד

פ. ולכן, אם אפה פשטידה ['קוגל'] עם שניצל בנפרד בתנור אחד, אסור לאכול את הקוגל עם חלב, אלא שאין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילתו וגם מותר לאוכלו עם דגים.

ולכן, למעשה, אם אפה מאכל פרווה עם מאכל בשר, אסור לאוכלו עם חלב משום שאכילתו עם חלב נחשבת לכתחילה (וגם בדיעבד אסור הרמ"א אם לא בהפסד מרובה) ואז אסור אפי' אם נאפו יחד רק זמן קצר, ובפרט שהרכבה פעמים החלות והעוגות יותר גבוהים מהדפנות, אבל גם אם אינם יותר גבוהים מהדפנות הם נאסרים לאכילה עם חלב. וכל זה לשיטת הרמ"א, אבל לשיטת המחבר שבישול מותר אפי' לכתחילה, א"כ תלוי בדיעות הפוסקים אם צלי קידר נחשב כבישול או כצלי, ולכן באופן שדפנות הקדירה גבוהות ומפרידות את כל העוגה או החלה, יש להקל במקום הפסד או לסעודת שבת כרוב הפוסקים שנקטו שצלי קידר נחשב כבישול ולא כצליה ומותר לכתחילה.

כב. רוב הפוסקים השוו ריחא לטעם הבא מן הכלי [עיי' אור"ה כלל ל"ט סעיף ל'], ולכן נראה שאין צריך להמתין ו' שעות מריח של בשר, ובפרט שאפי' מזיעה במקום פתוח כתבו הפוסקים שאין צריך להמתין ו' שעות, וכל שכן מריחא, וכנ"ל בסי' א' סעי' כ'.

כג. ט"ז [סי' קט"ז סק"ב וסק"ג]. והנה, הט"ז כתב את ההיתר בשם מהרש"ל והזכיר בתנור גדול, אבל החכ"א [כלל ס"ח סעיף א'] הביא את ההיתר בכל מקרה, ובאמת יש גם כן מקור להיתר מדברי אור"ה [כלל ל"ט סעיף ל'] דמשמע שזה היתר בכל מקרה משום שאין סכנה לאכול

אפילו בדיעבד, ובדעת הרמ"א כתב המג"א [או"ח סי' תמ"ז סק"ד] שכל זה דוקא אם נתבשלו יחד זמן ארוך, אבל אם נתבשלו יחד זמן קצר (שעה או שעתיים) מותר בדיעבד - כ"כ הפמ"ג סי' ק"ח בשפ"ד סק"י"ז וכן מבו' בדברי החכ"א כלל ס"ב סעי' ג', והביאוהו הפמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סק"י"ח אות ד] והבאה"ל [סי' תמ"ז, א' ד"ה ששייך] וגם במשנ"ב שם סק"י"ג רמז לזה. וכתב הרמ"א [סי' ק"ח, א'] שפת שנאפתה עם בשר בתנור אחד אין לאוכלה עם חלב וזה נחשב "לכתחילה", דהיינו שגם למחבר אין לאוכלה עם חלב, וחלוק מאיסור והיתר שנאפו יחד שמותר בדיעבד לשיטת המחבר. עוד יש כאן ב' נידונים, האחד, האם צלי קידר נחשב כצלי או כבישול, ובזה דעת רוב הפוסקים [ש"ך סי' ק"ח סקט"ז ופמ"ג סק"י"ח אות ד וחור"ד סק"י"ד וערוה"ש סי"ב ופר"ח סקט"ו] שנחשב כבישול כיון שדפנות הקדירה מפסיקות את עוצמת הריח, אבל דעת המג"א [סי' תמ"ז סק"ד] וכ"כ הכרו"פ [יור"ד סי' ק"ח בפלתי סק"ח] שנחשב כצליה, והחכ"א כתב [כלל ס"ב סעי' ב'] שיש להקל בזה בהפסד מרובה. והשני, שגם לשיטת הש"ך נראה פשוט דהיינו דוקא שהדפנות גבוהות, אבל הרבה ממאכלי הפרווה נאפים במגשים נמוכים [ובפרט חלות] ואין דפנות הקדירה מפרידות את ריח הבשר.

אבל אם אפה את ה'קוגלי' עם עוף שיש בו רוטב, אפילו רק לזמן קצר, הקוגל נעשה בשרי ואסור לאוכלו עם חלב וגם צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילתו וגם אסור לאוכלו עם דגים.

אפה חלות בתנור בשרי מלוכלך משיירי בשר

י. מכאן למדנו, שאם אפה חלות [או עוגות] בתנור בשרי מלוכלך משיירי בשר יבש [ואין ששים בכל חלה וחלה כנגד השומן הבשרי, או שיש בכל החלות והעוגות 121 כנגד הרוטב הבשרי^{יב}], החלות נעשות בשריות [לרמ"א] ואסור לאוכלם עם חלב^{יב}, אבל מותר לאוכלם עם דגים וגם אין צריך להמתין ו' שעות לאחר אכילתם^{יב}.
ואם אפה חלות [או עוגות] בתנור בשרי מלוכלך משומן בשר לח ונוזלי [ואין ששים בכל החלות יחד כנגד השומן הבשרי^{יב}], החלות נעשות בשריות ואסור לאוכלם עם חלב וגם אסור לאוכלם עם דגים וצריך להמתין ו' שעות לאחר אכילתם [ועי' לעיל סי' א' הע' ל^י].

ואמנם החלות כחושות אבל הבשר יתכן שהוא שמן ומפטם את הכחוש [כמש"כ המשנ"ב סי' תמ"ז סק"ט], ואין להקל אלא בריח פת חמץ בריח מצה ששניהם כחושים שאין ריח בפת כמבו' בפמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סק"ח אות א ובשפ"ד סק"א] ובמשנ"ב סי' תס"א סק"ב, ובשאר דברים אין אנו בקיאים בין כחוש לשמן כמש"כ הפמ"ג שם וכ"כ הכרו"פ [סק"ב] והערוה"ש [ס"ט], אבל בש"ך ובט"ז מבו' שבשניהם כחושים אין איסור וכנראה שנקטו שלענין זה אנו בקיאים מהו שמן ומהו כחוש, וכן מבו' בחכ"א [כלל ס"ב סעי' א'] ובחוו"ד [בחי' סק"א] ובפר"ח [סק"ב], ולענין דיעבד יש לדון אם גם בכה"ג סמכו הפוסקים על בקיאות מהו כחוש או רק לענין לאפות לכתחילה במקרה שודאי לא ייאסר בדיעבד, ועכ"פ במקום הצורך נראה שאפשר להקל בדבר שהמורה סבור ששניהם כחושים.
כו. כנ"ל בסעי' ח'.

כז. בזיעה הטעם מתחלק בשוה, מפני שהוא כבישול, ולכן כל החלות מצטרפות לששים לענין זה.

דג עם פרווה שקיבל טעם בשר [כמו שאין איסור לאכול בשר עם דג שנמלחו יחד, שלא כל טעם בשר בדג הוא סכנה], וכ"כ המנח"י כלל ע"ו סק"ו והובא בדרכ"ת סק"ב.

כד. בריחא אין הטעם מתפשט בשווה ואין אנו יודעים לאיזו חתיכה נכנס הריח, כמבו' ברמ"א סי' ק"ח, א' שרק בהפס"מ יש להקל שמצטרפים כל החתיכות לששים, ולכן צריך ששים בכל חלה וחלה כנגד הבשר ואפי' החתיכות נוגעות זו בזו [פמ"ג שם במ"ז סק"ו].

אבל אם יש קכ"א כנגד הבשר, א"כ יש כאן ביטול יבש ביבש חד בתרי וא"כ אע"פ שאין אנו יודעים להיכן הלך הבשר, מ"מ למעשה הכל מותר כי לכל היותר יש טעם עד ששים מהבשר והוא בטל בששים ואחד שאין בו טעם בשר - ע"פ מש"כ הדרכ"ת סי' צ"א סקע"ז בשם יד יהודה [בארוך סי' ע' סוסקיי"א וסי' צ"א סקל"ד] ובשם נפש חיה [יור"ד סי' ל"ג].

כה. סי' ק"ח, א', ב' ואין להתיר אלא בהפסד מרובה כמבו' שם.

בשר שומני שהתייבש, ובזמן האפיה נמס ונעשה נוזלי, יש להחמיר שנחשב 'לח' ויש בו רוטב וכמו שביארנו לעיל סוף הערה ז'.

- לגבי אפיה במגש (תבנית אפיה) בשרי - עיין לעיל סעיף ו'.

- במקרה שאפה בשר עם דבר חריף ביחד, נעשה בשרי גם בדיעבד, וכדלקמן סי' ז' סעיף כ"ו.

אפיית דגים בתנור בשרי

יא. אפשר לאפות ולבשל דגים [אפילו דגים עם רוטב] בתנור בשרי, בתנאי שהתנור נקי משומן בשר, ואפילו התנור הבשרי בן יומו מבשר, אין חשש בזה אם התנור נקי^{כה}.

אפיית דגים עם בשר ביחד

יב. בישל או אפה דגים עם בשר או בתנור בשרי שיש בו שיירי שומן בשר, אסור לאכול את הדגים ואת הבשר, אלא אם כן יש קכ"א בדגים כנגד הבשר [או להיפך]^{כז}. וגם אם אפה את הדגים והבשר בתוך כלי הדין כדל'. אבל אם רק חימם

משמע דלא תליא הא בהא אלא אפי' אם אמרינן שכן בטל בששים מ"מ אם נאפו יחד בתנור אחד והיו שניהם מגולים והתנור היה קטן הכל נאסר בדיעבד. ולכן אם אין ששים בכל חתיכה וחתיכה [שבריחא אנו חוששים שאין הריח מתפשט בשווה בכל החתיכות] או קכ"א בכל הבשר כנגד הדגים, אין לאכול את הדגים אלא במקום הפסד מרובה לפי שהתנורים שלנו סתומים וקטנים כמש"כ הרמ"א בסי' ק"ח, א'. [אם יש ששים מותר, שגם בסכנה מועיל ביטול בשים כמו שנתבאר לקמן סי' י"ב סעי' ו'] ואם היה רוטב בבשר ובדגים, יש גם זיעה, ובודאי שנאסרו אם אין ששים. ואם יש קכ"א בדגים כנגד הבשר א"כ הדגים מותרים וכנ"ל בהערה כ"ד, ואם יש בבשר קכ"א כנגד הדגים א"כ הבשר מותר.

ל. מבואר ברמ"א [סי' ק"ח, ב'] שבנתבשלו בקדירות אסור אפי' בדיעבד, וזה חמור יותר מניצלו שעכ"פ בהפס"מ מותר בדיעבד.

כח. אין ריחא מהבלוע בכלי כמבואר ברמ"א סי' ק"ח, א'. וגם לזיעה אין לחוש כשהתנור נקי לפי שבבשר ודגים אין איסור על הטעם שבכלים אם אין ממשות בשר בדגים, ולכן מותר לבשל בשר ודגים כל אחד בנפרד בכלי אחד בזה אחר זה, כמו שביארנו לקמן סי' י"ב סעי' ב'.

כט. אף שאין מקפידים בטעם של בשר הנכנס לדגים, ולכן מותר לבשל דגים בכלי נקי שבישלו בו בשר, מ"מ לענין ריחא [כשנאפה בשר עם דג יחד בתנור] יש להחשיבו כטעם ממש, ונחשב כדגים שנתבשלו עם בשר בקדירה אחת כמש"כ הט"ז [סי' קט"ז סק"ג] והש"ך [שם סק"א] והחכ"א [כלל ס"ח סעי' א'] והמנח"י [כלל ע"ו סק"ו] והפר"ח [שם סק"ד], ועי' פמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סקי"ח אות ז] שהביא מחמירים אפי' בדיעבד, ועי' פמ"ג שם ובסי' צ"ז סק"ג שכתב שתלוי אם נאמר שאין ביטול בשים ה"נ בזה אסור אפי' בדיעבד, ובשאר הפוסקים הנ"ל

את הדגים לזמן קצר בתנור שיש בו בשר, אם הדגים והבשר יבשים בלי רוטב, יש להקל בדיעבד^{לא}, ועיין בהערה בפרטי הדין.

אפיית דגים בתבנית אפיה כשרית

יג. מותר לאפות דגים במגש [תבנית אפיה] כשרי אפילו הוא בן יומו ובתנאי שיהיה נקי לגמרי מבשר^{לב}.

הכשרת תנור אפיה מבשרי או מחלבי לפרווה

יד. תנור אפיה שנעשה כשרי או חלבי ורוצה לעשותו פרווה, אפשר להכשירו ע"י ניקויו והרתחתו בחום הגבוה ביותר^{לד}.

הכשרת תנור אפיה שנאסר

טו. תנור אפיה שנאסר על ידי זיעת איסור, דהיינו שבישל בשר עם רוטב בתנור חלבי או להיפך, מועיל לו ליבון קל להכשירו, ולכן מספיק שינקה את התנור וירתח אותו בחום הגבוה ביותר^{לד}. ולענין הכשרתו באדים, עי' לקמן הע' מ'.

לד. בליעה שנבלעה ע"י זיעה, ניתרת בליבון קל, גם אם הבליעה היתה של איסור, כיון שזיעה היא כבישול במים ומועיל לזה הגעלה או ליבון קל כדין כלי שבלע איסור שנתבשל בתוכו. ואף שהטור [סי' תנ"א, ט"ו] כתב "כיסוי של ברזל שמשמין אותו על חררה שנאפית על הכירה, נראה לי שצריך ליבון כי ברוב פעמים נוגעת בו, ועוד שהוא מויע מהבל הקדירה שתחתיו" והביאו המג"א [שם סק"ל], ומשמע שגם בליעה שע"י זיעה צריכה ליבון, זה אינו, שכוונתו בטעם השני שעכ"פ מחמת זה יצטרך הגעלה, כ"כ המאמר [סקכ"א] וכ"כ הדרכ"ת סי' קכ"א סקנ"ג, וכ"כ בשו"ת ערוגות הבורשם [או"ח סי' קי"ט]. ועי' בשו"ת מנח"י [ח"י סי' ע'] שכ"כ. ובליעה שע"י ריחא איננה מעבירה טעם כלל, כמבוי בסי' ק"ח, א' ובש"ך שם. תנור מצופה אמאיל מבפנים והדלת עשויה מזכוכית חסינת חום (כעין פיירקס ודורלקס) ואת שניהם אפשר להקל להגעיל

לא. אם אין רוטב בבשר ודגים א"כ יש רק ריחא ובחימום קצר אינו נאסר בדיעבד כמבואר במג"א או"ח סי' תמ"ז סק"ד ובאה"ל שם [ס"א ד"ה ששייך], ואם חימם בקדירות בלי מים [צלי קידר] יש אומרים שג"כ דינו כך, ויש חולקים, ונתבאר לעיל הע' כ"א.

אם יש רוטב, א"כ יש זיעה, וזיעה במקום סגור נחשבת כבישול יחד ואוסר הכל אם אין ששים בדגים כנגד הבשר (שאז הדגים מותרים) או ששים בבשר כנגד הדגים (שאז הבשר מותר) - ובזיעה מספיק ששים שהיא כבישול וכל הטעם מתערב בשווה.

לב. שאין מחמירים בטעם בשר שמעורב בדגים וכדלקמן סי' י"ב סעי' ב'.

לג. ליבון קל מועיל להכשיר בליעת היתר כמבוי באו"ח סי' תנ"א, ד', ונתבאר עוד לקמן סי' י"ז סעי' י' ולעיל הע' י'.

תנור אפיה שנאסר על ידי איסור שננע בו, דהיינו שהניח בשר [או שנשפך רוטב בשר] על קרקעית או על דפנות של תנור חלבי [או להיפך], וכל שכן אם הניח בשר איסור או שנשפך רוטב של בשר איסור על קרקעית התנור, אין מועיל לו ליבון קל להכשירו^ל. וליבון חמור אי אפשר לעשות לתנור מחשש שיתקלקל [מלבד תנורים שיש בהם רתיחה מיוחדת של 400 מע' (תנורי פירוליטי) שזה ודאי נחשב ליבון חמור]. ולכן התנור נחשב טרף. אבל עדיין מותר להשתמש בו בתבניות כשרות סגורות ומכוסות מלמעלה^{לו} [וימתין שהתנור הטרף לא יהיה בן יומ^ל], אלא שצריך זהירות יתירה מפני שאם ישל בתנור מאכל עם רוטב בלי מכסה המאכל ייאסר, וכן מותר לאפות בו מאכלים יבשים גם בלי מכסה מפני שאין צורך לחשוש לזיעה במאכלים יבשים בלי רוטב וכנ"ל בהערה ז', ולכן רצוי ללבנו עד כמה שאפשר ע"י הרתחה כנ"ל ואח"כ להשתמש בו רק בכלים מכוסים.

שים לב: תנור שבלע בשר ורוצה להכשירו להיות פרווה, ודאי שאפשר להכשירו באופן של רתיחה כנ"ל בסעיף ה' ובסעיף י"ד.

בן יומו [כדלקמן סי' ד' הע' ו']. ומצד דלת הזכוכית אין לחוש לפי שהגעלה מועילה לו לענין זה וכדלקמן סי' י"ז הע' פ"ב, וגם אפשר שנחשב ליבון גם ביחס לזכוכית. אמנם אין להשתמש בתנור אחד לחלב ולבשר וכדלקמן סעי' י"ז וסי' י"ז הע' ק"ד. ולגבי פסח, עי' לקמן סי' י"ז סעי' ס'.

לו. החשש הוא רק מהעברת טעם שע"י זיעה, וכשהקדירות מכוסות אין זיעה כמבו' סי' צ"ב, ח'. ועי' אגרו"מ [יו"ד ח"א סי' נ"ט] שאין כ"כ זיעה בתנורים שלנו, והארכתי כן לעיל בהערות א' וז' שלמעשה המציאות שאין זיעה בתנורים שלנו.

לז. מפני שכשהוא בן יומו לכתחילה אין להניח עליו כלים מותרים שיש בהם אוכל וכמש"כ הרמ"א סי' צ"ב, ח' שלכתחילה יש להיזהר בזה. ואחרי כ"ד שעות יש להקל, כן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

בדרך כלל וכדלקמן סי' י"ז סעי' מ' וסעי' מ"ה, ולכן לענין זה התנור נחשב כלי שאפשר להגעילו ומועיל לו ליבון קל (עי' לקמן שם סעי' י'). מותר להכשיר כלי מחלבי או מבשרי לפרווה וכדלקמן סי' י"ז הע' ג"ה. אין צורך להמתין כ"ד שעות לפני ליבון, דרכ"מ סי' קכ"א סקט"ו.

לה. כיון שבלע ע"י האור ממש וצריך ליבון חמור כמבו' בסי' תנ"א, ד', ט"ו, ועי' שו"ת מנח"י [ח"ג סי' ס"ו] שדן להקל, אמנם עיקר טעמי ההיתר שלו לא שייכים במקרים אלו, לפי שבולע ישירות איסור, ולכן למעשה קשה להקל בזה.

תנור פירוליטי שיש בו אפשרות של רתיחה מעל 400 מע' נחשב ליבון חמור, ומה שיש בקצוות הדלת גומיות הממעטות את החום שם אינו סיבה לאסור מפני שכמעט כל הכלי ניתן ולכל היותר יהיה כלי שתשמישו בשפע שיש להקל כשאינו

מיקרוגל

פז. מיקרוגל שונה מאוד מתנור אפיה, כי מצוי בו תמיד זיעה [אדים] ואפילו במאכלים יבשים, ולכן מאכל פרווה שהתחמם במיקרוגל בשרי בן יומו בלי מכסה, אסור לאוכלו עם חלב אפילו אם המאכל היה יבש, ולכתחילה אסור לחמם מאכל פרווה במיקרוגל בשרי אפילו אינו בן יומו אם מתכוון לאכול את המאכל הפרווה הזה עם חלב [אלא אם כן היה מכסה סגור].

וכן אם חימם מאכל פרווה עם בשרי ביחד ולא היה מכסה, המאכל הפרווה נעשה בשרי ואסור לאוכלו עם חלב וגם אסור לאוכלו עם דגים [וגם יש להמתין שש שעות אחרי אכילתו^{ל"ח}].

הכשרת מיקרוגל שנאסר

יז. מיקרוגל שנאסר ע"י בליעת איסור שנגע בו, אין אפשרות להכשירו^{ל"ט}, אבל יש אפשרות להשתמש בו בכלים מכוסים וכמו שביארנו לעיל לגבי תנור.

מיקרוגל שנאסר רק על ידי אדים של בשר וחלב או של איסור, אפשר להכשירו על ידי הרתחת כלי עם מים [בלי מכסה] בתוכו למשל עשר דקות^מ, וראוי אחר כך

ד"ה ודע] וכ"כ בשו"ת בית שלמה [י"ד ח"א סי' קס"א] ובאגרו"מ [י"ד ח"א סי' ס'] שאפשר, אבל במהרש"ם [ח"א סי' צ"ב] כתב שיש לחוש שזיעה רק מבליעה ולא מפליטה, ועי' דרכ"ת [סי' קכ"א סקט"ז]. עוד יש להעיר, שכל דברי הפוסקים דנים כשהכלי עצמו חם וגם יש בו הבל חם אבל כשהכלי צונן ועולה אליו אדים אולי יש לאדים פחות כח. ובשבות יצחק [דיני מיקרוגל עמ' נז] הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שלענין חמץ אין להקל ע"י זיעה כלל ולענין בשר וחלב יש להקל ע"י אדים. (ועי' עוד לעיל הע' ל"ד). ועי' עוד לעיל הע' ל"ט לגבי החומר ממנו עשוי המיקרוגל.

והנה, בחו"ד [סי' צ"ב סקט"ו] כתב שזיעה מבליעה ולא מפליטה [וכן הביין בדבריו הבית שלמה שם], אמנם הוא כתב שם לגבי זיעה במקום פתוח שהיא בודאי פחות חזקה מזיעה במקום סגור במכסה כמש"כ הגרעק"א בסי' צ"ב, ח'

לח. עי' לעיל סעי' ז', ובמיקרוגל יש להחמיר יותר מפני שיש אדים בכל חימום ואפילו במאכלים יבשים.

לט. אם נאסר ע"י חום המיקרוגל בודאי אין מועיל לו הכשר ע"י אדים שהרי צריך ליבון חמור.

והנה, לפעמים אי אפשר להכשירו בכל מקרה משום שדפנותיו עשויות מחומרים שא"א להכשירם (כמו פלסטיק ואמאיל). מלבד זאת, בדרך כלל יש חריצים וסדקים שאי אפשר לנקותם, ולא מועיל הגעלה על איסור בעין, אבל ניתן לשפוך חומר חריף מאוד כמו 'אקונומיקה' שפוגם ופוסל את ממשות ה'בעין' שבחריצים והסדקים מאכילת אדם (עי' לקמן סי' י"ז סעי' ב', כ"ב, ל"ז).

מ. נחלקו הפוסקים אם אפשר להכשיר ע"י זיעה כשהכלי נאסר גם כן ע"י זיעה, דעת הפר"ח [סי' קכ"א סקט"ו] והפמ"ג [סי' צ"ד במ"ז סק"א

להוסיף חומר ניקוי בתוך המים ולהרתיח שוב למשך חמש דקות נוספים^{מא}.

חימום בשרי במיקרוגל חלבי

יח. לכתחילה יש להקפיד שלא לחמם במיקרוגל שבבית מאכלי חלב ומאכלי בשר אפילו כל אחד בנפרד ואפילו הם מכוסים וסגורים^{מב}, ובודאי שלא יעשה כן בכלים פתוחים [ובמיקרוגל מצוי זיעה שלא כמו בתנור אפיה].

חימום במיקרוגל טרף

יט. בבתי חולים ובמטוסים ובמקומות עבודה מצוי מאוד שמחממים את המנות הכשרות באריזה סגורה בתוך מיקרוגל טרף, ומותר לעשות כן וגם המאכל מותר כיון שהאריזה סגורה^{מג}, ואם המיקרוגל מלוכלך משיירי מאכל, צריך עטיפה נוספת מלמטה, אלא שאין לעשות כן בקביעות בבית כיון שמצוי בזה מכשולות שנשפך וניתז רוטב על המיקרוגל וכן לפעמים שוכחים לכסות הכלים. טוב לכסות בכיסוי נוסף בכל מקרה, ורבים נוהגים כך^{מד}.

מג. כמבו' בסי' צ"ב, ח' ובסי' ק"ח, א', ב', שאין זיעה וריחא בכלים סגורים.

מד. משום שאם המיקרוגל מלוכלך א"כ הטעם יכול לעבור דרך הכלי [אם הכלי מונח על לכלוך א"כ הטעם עובר לאוכל שבתוך הכלי וכמו שנתבאר בהשולחן כהלכתו סי' ב' סעי' כ'] ויכול להיות שלא ישים לב, ועוד שיש לחוש לכתחילה לשיטת האחרונים [כת"ס סי' נ"ד ואגרו"מ יו"ד ח"ג סי' י'] שלכתחילה לא סגי בכיסוי שמא ישכח ויסיר את הכיסוי. ועי' גם שבות יצחק דיני מיקרוגל עמ נא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ואף שהמשנ"ב פסק [סי' תנ"א סקקי"א וסקקל"ו ושעה"צ סקקל"ו] שמכלי למאכל יבש אינו מעביר טעם אלא רק כדי קליפה [כהפוסקים שסברו כך בכל מקרה, ודלא כהש"ך בסי' ק"ה סקכ"ג שאם היה בלוע שמן מבליע בכלון], כאן שיש בשר בקדירה חמור יותר ומבליע בכלולו כמבואר בחמודי דניאל תערוכות ח"ב אות לו ובפמ"ג או"ח ריש סי' קע"ג ובפת"ש סי' צ"ז סק"ה בשם בית אפרים

שמקילים בספק של אדים במקום פתוח [ומוכרחים לחלק כך, שהרי כיסה את הכלי במכסה האדים מעבירים טעם מחתיכה לחתיכה כמבו' בסי' צ"ב, ח', אבל לגבי מקום פתוח נחלקו האחרונים אם אדים מוציאים טעם ממקום שמגיעים אליו וכדלקמן סי' ד' הע' ל"ט והע' ס"ט, ועי' עוד שם].

מא. נחלקו הפוסקים אם אפשר להכשיר בליעות אסורות על ידי הכנסת טעם פגום לכלי, כי מצינו רק פגימת של ממשות ולא של בליעות, ויבואר לקמן סי' ה' הע' ס"ו, וכאן ראוי להוסיף ולהכשיר עד כמה שאפשר שהרי אין הדבר מוסכם שאפשר להכשיר על ידי אדים.

מב. מפני חשש גדול למכשולות מצויות. וכן הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרש"ז אויערבך זצ"ל [מובא בשבות יצחק דיני מיקרוגל עמ' נא] והגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי] וגם לכתחילה יש לחוש לשיטות שיש להחמיר לכתחילה שמא ישכח לכסות וכנ"ל.

'טוסטר'

ב. טוסטר- חלבי, אין לחמם בו פרוסות לחם על מנת לאוכלם עם בשר, ואם חימם, אם הטוסטר חלבי בן יומו, אין לאכול את הפרוסות עם בשר^ב.

חימם פיצה בטוסטר בשרי או פרווה

בא. 'טוסטר' חלבי שבטעות חיממו בו 'שניצל', הטוסטר נאסר ואי אפשר להכשירו בשום אופן, ויש לזרוקו^ב.

טוסטר שהכניסו בו לחם מרוח בגבינה או 'פיצה', גם אם רק הלחם נגע בטוסטר, הכלי נעשה חלבי מכיון שהגבינה עוברת לטוסטר דרך הלחם^ב גם אם הניח את

מו. בטעם הדין ובפרטיו, עיין לקמן סי' י"ז סעי' ז'.

ואף שהחלב והבשר נבלעו בנפרד ואפשר שמספיק להם הגעלה ולא צריך ליבון וכדלקמן, מכל מקום הרי גם הגעלה לא מועילה לכלי כזה, ואף שיש צד להקל בטפולון כשהתירא בלע משום טעם זה [עי' קובץ תשובות ח"ג סי' קי"ד ושובות יצחק מיקרוגל עמ' נג, ונתבאר לקמן בסמוך], מ"מ לא נוכל להקל כל כך לומר שתועיל הגעלה לדבר שצריך ליבון וגם תועיל הגעלה לפלסטיק מטעם זה.

מז. ט"ז ונקה"כ סוף סי' צ"ז, ונחלקו רק אם הגבינה נחשבת בלוע בתנור או בעיץ על התנור, אבל לכו"ע הגבינה עוברת דרך הלחם לתנור. ובאמת, יש להבין דבר זה, הרי גבינה היא כחושה [כמב' בסוף סי' צ"ד] וכחוש אינו עובר בבלוע בלי רוטב. ונראה להטעים, שדומה קצת לדין דבוק [עי' לקמן סי' ט' סעי' מ"ג] שיסודו שהטעם עובר היטב ומיד בתוך החתיכה, ובדומה לזה גם כחוש אם הוא צמוד ודבוק בחתיכה עצמה הוא מפעפע עד סוף החתיכה [וכל מח' הט"ז ונקה"כ הוא האם גם כן עובר בעיץ לתנור].

ובשו"ת מגידות לפמ"ג סי' פ"ח כתב לגבי קרעפלא"ך ממולא בגבינה שהניחו בכלי בשרי הכלי אינו נאסר מפני שהגבינה רק בלועה בבצק ואינו יוצא בלי רוטב, והפמ"ג עצמו בסי' צ"ז

(במש"כ שהחמאה דבר מועט ואינו נותן טעם בפת ואם נאמר שנבלע רק כדי קליפה א"כ לא שייך לומר כן), וכן משמע בט"ז ובש"ך סי' צ"ז, א' לגבי פת שהיתה מונחת על תנור שנשפך עליו רוטב בשר שכל הפת נעשית בשרית ולא רק כדי קליפה. ואמנם בדרו"ח לרעק"א במכתבים בסוף הספר לגבי אפייה בתנור שאולי נשאר בו מעט חמץ משמע שגם כשיש ממשות חמץ מבליע רק כדי קליפה.

וגם לשיטת המחבר שמיקל בנ"ט בר נ"ט {קדירה שהתבשל בה בשר ואח"כ ניקו את הקדירה ובישלו בה מאכל פרווה, נקרא נ"ט בר נ"ט (נותן טעם בן נותן טעם), היינו הבשר נתן טעם בקדירה ואח"כ הקדירה נתנה טעם שני במאכל הפרווה} [סי' צ"ה, א', ב'], כאן אין זה נחשב לנ"ט בר נ"ט לפי שהחלה התחממה בשעת בישול הקדירה וכמבואר בחו"ד שם סק"א ובחידושים סק"ב ובסי' צ"ז סק"ה.

עוד יש מעלה במנהג זה, שהרי אם נשפך רוטב איסור על המיקרוגל וניקו אותו, אם הרוטב נשפך ב-24 שעות האחרונות א"כ לכתחילה אסור להניח כלי חם עליו כדין העברת טעם מכלי לכלי בלי רוטב, וכדלקמן סי' ד' סעי' ד', והרי בדרך כלל קשה לדעת האם קרה דבר כזה, ולכן טוב לנהוג ולהקפיד על שני כיוונים.

מה. בפרטי הדין, עיין לקמן סי' ר' סעי' א'.

הפיצה על נייר אפיה, הטוסטר נעשה חלבי, ואם הטוסטר היה בשרי, הוא נאסר^ב, אבל המאכל לא נאסר במקרה שהיה נייר אפיה^ב. והוא הדין להיפך, אם חימם בשר בטוסטר חלבי.

טוסטר אובן

כב. טוסטר אובן בדרך כלל אין בו אדים במאכלים יבשים ויש בו אדים במאכלים עם רוטב, ולכן אם חימם בו דבר יבש דינו כמו תנור אפיה, אלא שאין להקל בו את הקולות הנ"ל בהערות א' וז', ואם חימם בו דבר עם רוטב דינו כמו מיקרוגל.

תבנית אפיה חלבית שאפה בה בשר

כג. תבנית אפיה חלבית שאפה בה בשר [או להיפך], אם אפה בה חלב בעשרים וארבע שעות האחרונות הכלי צריך ליבון, ואם לא, הכלי צריך רק הגעלה^ז - ומועיל הגעלה לתבנית אפיה בדרך כלל^ז.

מגבות כלים וכפפות

כד. לגבי מגבות כלים וכפפות שמשמשים בהם להכניס ולהוציא תבניות לתנור, עיין לקמן סי' ה' סעי' א'-ב'.

ממומחים כמה דעות בזה, ובספר הכשרות וכן בספר אשרי האיש הביאו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין להסתמך על נייר אפיה שעוצר טעם מלעבור דרכו, וכן שמעתי מהגר"ע אויערבאך שליט"א.

מט. המאכל לא נאסר גם אם הטוסטר היה בן יומו מפני שמכלי לאוכל עובר רק כדי קליפה וכדלקמן בסי' י' סעי' י"ד ונייר אפיה נחשב כמו כדי קליפה וכנ"ל בהע' י"ד.

נ. שו"ע הגר"ז סי' תנ"א סי"ג, והובא במהרש"ם ח"ב סי' מ"ב ובקובץ תשובות ח"ג סי' קי"ד, ועי' גם פת"ש סי' קכ"א סק"ז בשם החת"ס סי' קי"א [ועי' גם שבות יצחק מיקרוגל עמ' נג]. אמנם עי' שד"ח אספ"ד מערכת ה סוף אות יז ד"ה גם קיבלתי.

נא. עי' לקמן סי' י"ז סעי' מ"ה.

במ"ז סק"ג כתב שאע"פ שמפסיק העיסה של הפשטיידא מכל מקום נבלע החלב בתנור, וצריך להבין הרי הגבינה רק בלועה בבצק שמפסיק בינה לבין הכלי ומאי שנא מהקרעפלא"ך הנ"ל.

וצריך לחלק שבזמן האפיה הגבינה נחשבת כנוזלית ומפעפת מאוד דרך המאכל עד הכלי שתחתיו, אבל אם הניח בורקס חלבי חם על שיש בשרי, השיש לא יאסר כי הגבינה רק בלועה בבצק וכדברי הפמ"ג בשו"ת מגידות.

[ומש"כ החו"ד בסי' צ"ז סק"ה ובסי' ק"ה סקט"ז כוונתו שגם בלי שמפעפע דרך המאכל לכלי מ"מ יאסור את הכלי משום שהבלוע עובר לכלי. ודברי החו"ד בסי' ק"א סק"ז אינם ענין לכאן, שודאי אינו נחשב כחה"ל אף שמפעפע היטב דרך המאכל לכלי כי רק מעט גבינה מפעפע שם].

מח. נייר אפיה הוא דק מאוד, ויש להסתפק האם עוצר טעם מלעבוד דרכו, ושמעתי מפוסקים וכן

קניית מטבח וכלי מטבח מנכרי או מחילוני

כה. הרוצה להשתמש במטבח או כלי אפיה ובישול של נכרי או חילוני:

כיריים או חצובות, אפשר להשתמש אחרי 24 שעות^{נב}.

תנור אפיה, אפשר להשתמש עראי רק למאכלים יבשים או מאכלים עם רוטב כשהם מכוסים היטב, אבל לשימוש קבע אין להשתמש בו, ועיין היטב בהערה^{נב}.

שיש, אם הוא שיש אמיתי אפשר להכשיר, אם הוא שיש אבן קיסר כפי המצוי כיום, אי אפשר להכשיר ומעיקר הדין צריך להימנע מלהניח עליו מאכלים בכלל [גם לא קרים] אלא רק בתוך כלים, או שיצפה את השיש בקביעות, אבל אפשר להניח עליו מאכלים בתוך כלים^{נד}, אבל למעשה יש לשאול למורה הוראה כי הרבה פעמים יש צדדי היתר להכשיר על ידי מים רותחים עם חומר חריף [ואם אפשר, גם אבן מלובנת כמגהץ חם]^{נה}.

ברזים, מצוי שנאסרים מאדים של איסור או מאיסור חם שנגע בהם, וכיון שאי אפשר להכשירם לכן יעשה כמו שהובא לקמן סוף סי' י"ז, וכאן בודאי מועיל לעשות כך^{נו}.
לגבי כיוור, עי' לקמן סי' ה' סעי' ו'.

נד. שהרי קרוב לודאי שבמשך הזמן הניחו עליו מאכלי איסור חמים או שנשפך רוטב איסור חם, ואחרי תקופה ארוכה [של שנה או יותר] כבר אין הדבר נחשב ספק כי הוא קרוב לודאי וכנ"ל. והנה, בפמ"ג סי' תנ"א במ"ז סוסק"א מקשה על הש"ך [סי' קכ"א סקט"ו וסי' קכ"ב סק"י] לגבי קונה מנכרי שאם כלים חדשים שרי ואם משומשים צריך שבירה כי יש ספק אם השתמש בהם לדברים אסורים, ולכאור' הוי רק ספק דרבנן כי אינו בן יומו ומתרץ משום דבר חריף. ויש לבאר דבריו שהרי הבלע שבכלים מושבח ורק מה שנפלט הוא טעם לפגם א"כ הבלע עצמו אסור מדאורייתא והחריף הוא סימן לכך שהבלע עצמו אסור מדאורייתא ונתבאר לקמן סי' י"ז הע' ט"ז.

נה. כמב' לקמן סי' ה' סעי' כ"ה-כ"ו.

נו. שהרי רוב תשמישו בצונן ובדיעבד מותר [עי' סי' תנ"א סקמ"ז], וכאן הרי אין אפשרות להכשיר ויש להקל שנחשב כמו בדיעבד.

נב. כמב' לקמן סי' ד' סעי' ד' שאחרי כ"ד שעות לא צריך להקפיד אפילו לכתחילה על העברת טעם מכלי לכלי בלי רוטב.

נג. תנור אפיה שנגע איסור בדפנותיו אי אפשר להכשירו וכנ"ל בסעי' ט"ו, והנה, אם הדבר נחשב 'ספק' האם נגע שם איסור או לא, יש להקל אחרי י"ב חודש בהגעלה וכעין מש"כ הגרעק"א בס' מ"ט, אמנם נראה שאין לדון כ'ספק' דבר שמשתבר קרוב לודאי שהיה במשך הזמן כמב' באו"ה כלל נ"ח סעי' ס"א לגבי ניצוצות וכע"ז במשנ"ב סי' תנ"א סקס"ח לגבי ידיות הכלים, ולכן אם התנור היה בשימוש במשך תקופה ממושכת [ולא רק כמה חודשים בודדים] הרי קרוב לודאי שנגע בדפנותיו איסור ואי אפשר להכשירו, אמנם אפשר להשתמש בו שימוש עראי כשהמאכל מכוסה היטב אלא שאין לעשות כך בקביעות מחשש גדול למכשולות שמה ישכח ויחמם בלי כיוסיו וכנ"ל.

סימן ד

המטבח - כלי הבישול

כיריים, פלטה וחצובות גז

כיריים המשמשות לבשרי ולחלבי

א. חצובה של כיריים [הברזלים שעליהם עומדים סירי הבישול על הגז] המשמשת לסירי בישול חלביים ובשריים, אם נשפך עליה בשר או חלב יש לנקותו לפני בישול המין האחר על החצובה ולכתחילה גם להמתין כ"ד שעות ביניהם*. וטוב להדר שיהיה חצובה נפרדת לבישול חלבי ולבישול בשרי².

בישול חלבי אחרי בשרי בכיריים - כשנשאר שיירי בשר

ב. אם בישלו מאכל חלבי בסיר בישול חלבי על שיירי מאכל או רוטב בשרי שעל החצובות שלא ניקוהו, הרי הסיר צריך הגעלה בכל מקרה³, והמאכל שבתוכו מותר רק אם יש ששים כנגד הבשרי שמתחת הסיר ממש [אבל לא צריך לחשב את הרוטב הבשרי שבצדדים מסביב לסיר⁴] [ועי' לקמן סי' ט' הע' מ']. וכן אם בישלו מאכל פרווה בסיר בישול חלבי על רוטב בשרי, הסיר צריך הגעלה בכל מקרה והמאכל

הקדירות אבל לא לענין ליבון כלים, ועי' סי' תק"ט, ד'.

ג. רמ"א בסי' צ"ב, ו' וש"ך שם סקי"ט וסקכ"ז. והטעם, שאנו חוששים שהטעם נשאר בדופן ולא נכנס לתוך התבשיל וממילא לא נתבטל טעמו, ובכלי עצמו לא שייך ביטול בששים. ועי' יד יהודה שם בארוך סקנ"ו ובדרכ"ת סי' קי"ח סקע"ט.

ד. אבל נגד שאר הרוטב שמסביב לקדירה אין צריך ששים לפי שאין דבר לח מעביר טעם בלי שיש דפנות המחברות את הרוטב, חו"ד סי' צ"ב סק"כ וכ"כ באגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"א. ומוכח כן בע"ז דף ס. שאם יש נקב בחבית אין היין מעביר טעם מצד לצד. וגם נגד הבלוע

א. מקור הדין יבואר לקמן הע' ח'. ועי' אגרו"מ או"ח ח"א סי' קכ"ד ויו"ד ח"א סי' מ' וסי' נ"ט.

ב. הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל וכ"כ בתשובות והנהגות ח"ב סי' שפ"ז.

והנה, יש מקום לנהוג כך שהרי נחלקו הפוסקים אם הדין שלכתחילה אסור לכלי בשרי חם לגעת בכלי חלבי חם משום שחוששים לשיטות שטעם עובר מכלי לכלי גם בלי רוטב, האם דין זה שייך גם כאשר מניחים כלי בשרי חם על פרווה ואחר כך מניחים כלי חלבי חם על הפרווה הזו, ונתבאר לעיל סי' ב' הע' כ"א, והרי אין גם ליבון קל לחצובות משום שהמאכל שבתוך הכלי מונע את הליבון [שהרי אז החום 'עוסק' במאכל ואינו יכול ללבן היטב, ועי' תוס' ביצה דף לד. ד"ה הכא, וגם הרא"ש שחולק היינו דוקא לענין חיזוק

שבתוכו מותר רק אם יש ששים כנגד הבשר שעל החצובות (אם הסיר החלבי בן יומו). ודע, שדין זה נאמר גם אם עבר יותר מכ"ד שעות מזמן שנשפך המאכל הבשרי (או החלבי)^ה, ובימינו לא שייך לומר שהבשר כבר נשרף מהאש מפני שהרוטב נשפך בצדדי החצובה ולא ממש על האש. ולכן, חשוב שכל אחד ינהיג בביתו לנקות מיד כל חלב או בשר שנשפכו על החצובות.

בישול פרווה אחרי בשרי בכיריים - כשנשאר שיירי בשר

ג. ודע עוד, שאם העמיד סיר בישול פרווה חם על שיירי שומן בשרי (או חלב) בעין שעל החצובות, הרי הסיר נעשה בשרי (או חלבי) לכל דבר גם אם יש בו ששים כנגד הבשר (או החלב), וגם דין זה הוא גם אחרי כ"ד שעות מזמן שנשפך המאכל הבשרי (או החלבי)^א.

ולמעשה, בדרך כלל יש להקל שאין הסיר נעשה בשרי (או חלבי) וימתין כ"ד שעות לפני השימוש בו, ועיין בהערה^א.

גדולה יותר מששים אין צריך הגעלה כמבואר בש"ך סי' קכ"ב סק"ג ובט"ז סי' צ"ט סקט"ו. וכתבו החכ"א [בינת אדם אות מא (נח)] והמנח"י [כלל נ"ו סק"ה] שאם משתמשים בו תמיד יותר מששים וגם אינו בן יומו אפשר להקל בבליעה כזאת שיש טיפות בשריות על כלי מלא במאכל ויש ששים במאכל כנגד הטיפה וכל האיסור הוא מחשש שהטעם נשאר בכלי ולא התערב במאכל, והיד אברהם [סי' צ"ט, ז'] והערוה"ש [שם סקמ"ט] הקילו בכל גוונא כשאינו בן יומו, וכתב באגרו"מ [ח"ג סי' כ"ח] שכן מנהג מורי הוראה, אבל בפמ"ג [סי' צ"ט בשפ"ד סקכ"ג ובמ"ז סוסקט"ו, ועי' סי' צ"ב בשפ"ד סקי"ט ובמ"ז סקי"ז] אוסר אפי' כשאינו בן יומו וכ"כ ביד יהודה סי' צ"ט בקצר סקל"ו ובארוך סקכ"ח [והוא דן שזה אינו כהט"ז בסוף סי' צ"ט שמיקל כשהאיסור פגום, וי"ל שגם הט"ז אינו מיקל אלא באיסור שנבלע כשהוא פגום ולא באיסור שנבלע כשהוא מושבח ואח"כ נפגם כשאינו בן יומו]. ולמעשה, במקרים מסוימים יש מורי הוראה שמקילים כן. וכתב בקובץ מבית לוי [תשנ"ו-ט'] בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל שבטיפות בשריות על

שבכיריים אין צריך ששים כמו שיבואר לקמן בהע' י"ג.

[אם לפני שנשפך שם בשר, נשפך שם רוטב חלבי (אפילו ניקוהו), צריך הרבה יותר ויתכן אפילו ששים כנגד ששים ממה שנשפך תחת הקדירה, כי החלב שבלוע בכלי נעשה איסור מחמת הרוטב הבשרי שנשפך, ולכן יש לחשב ששים גם לפי החלב שנשפך לפני הבשר עד ששים כנגד הבשרי שנשפך כמבואר בש"ך סי' צ"ב סק"כ וסי' צ"ח סק"כ].

ה. שהרי מאכל בעין מעביר טעם גם לאחר כ"ד שעות, ורק בליעת איסור נפגמת לאחר כ"ד שעות כמבוי' בסי' ק"ג, ה' [ועי' ט"ז שם סק"ח].

ו. אם הקדירה או השיירי בשר היו חמים א"כ מעבירים טעם לקדירה [אם הקדירה היתה חמה והבשר צונן מעביר רק כדי קליפה], ואפי' אם יש ששים בתכולת הקדירה כנגד הבשר גם כן הקדירה נעשית בשרית כמבואר בסי' צ"ב, ו' ובש"ך סקי"ט.

ז. אם הבשר הוא מועט, להלכה אין מקילים לומר שכלי שתמיד משתמשים בו בשפע בכמות

בישול חלבי אחרי בשרי בכיריים - כשלא נשאר שיירי בשר

ד. אם נשפך על החצובה חלב וניקו את החלב שנשפך על החצובות, מותר לבשל עליהם מאכל בשרי¹, ולכתחילה יש להמתין כ"ד שעות לפני שמבשל מהמין השני (חלבי אחרי בשרי או להיפך) על החצובה שנשפך עליה² (ועיין היטב

שעות היא אטו בן יומו כמבו' בסי' קכ"ב, ב' וכאן הרי אפילו בתוך כ"ד שעות הוא רק לכתחילה]. ומוכח כן, שהרי באו"ח סי' תנ"א, ד' כתוב ברמ"א 'חצובה צריכה ליבון', ובמאמר מרדכי [שם סקי"א] ובמור וקציעה [שם] כתבו שזה רק משום חומרא דחמץ בפסח כי הרי הבלוע בכלי לא עובר לכלי אחר בלא רוטב כמש"כ הרמ"א ביו"ד סי' צ"ב, ח', והמשנ"ב [שם סקל"ד] הביאם שהליבון לחצובה הוא רק משום חומרת חמץ.

ויש לתמוה מאוד, הרי הרמ"א עצמו מסיים בסי' צ"ב, ח' שלכתחילה יש להיזהר בכל זה, וא"כ גם בלי חומרת חמץ היה לנו להיזהר לכתחילה, והמשנ"ב שם הביא גם את הפמ"ג [שם א"א סוסקי"ב], והפמ"ג היקל בדיעבד אם כבר הניח את הקדירה על החצובה בפסח ע"פ הט"ז ביו"ד סי' צ"ב סקכ"ט שהתיר בדיעבד בדיוק על מקרה כזה של בשר וחלב דהיינו שאפו בשר על קרקעית התנור ואח"כ העמידו עליו סיר עם חלב שבדיעבד מותר כי הבלוע לא עובר מכלי לכלי בלי רוטב [וכ"כ הט"ז באו"ח סי' תנ"א סקכ"ח, וכו"ל]. א"כ הרי גם לכתחילה מחמירים גם בלי חומרת חמץ, ולמה כתבו המאמ"ר ומו"ק ומשנ"ב שרק משום חומרת חמץ יש להחמיר לכתחילה.

[ועי' אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' י' שכתב שכוונת הרמ"א להחמיר לכתחילה קאי רק על תחילת דבריו שם לגבי הנחת כלי חלב מעל כלי בשר מכוסה, אבל יל"ע שהרי מפורש בתו"ח כלל נ"ו אות ה שלכתחילה צריך להיזהר גם מכלי לכלי בלי רוטב (ע"פ שערי דורא כלל נ"א אות ד ומקורו כי מכלי לאוכל עובר בלי רוטב א"כ יש

כלי פרווה שאין תערוכת של בשר וחלב אלא רק נ"ט בר נ"ט, יש להקל בודאי בכלי שמשתמשים בו בשפע לאחר שאינו בן יומו.

ולפי זה, בדרך כלל הכלי הוא כזה שתמיד משתמשים בו בששים כנגד הטיפות הבשריות, ולכן יש להקל בדרך כלל מלבד כלים קטנים במיוחד.

ח. רמ"א בסי' צ"ב, ח' וט"ז שם ובסי' צ"ז סק"ג ומשנ"ב סי' תנ"א סקל"ד, שאין טעם הבלוע בכלי יוצא לכלי אחר בלא רוטב ורק לענין חומרת חמץ החמיר הרמ"א [שם סעיף ד'] ללבן את החצובה, וכ' באגרו"מ [יו"ד ח"א סי' נ"ט] שכן יש לנהוג [ולא הזכיר ענין המתנת כ"ד שעות לכתחילה]. וגם איסור שמן אינו יוצא מכלי לכלי בלא רוטב כמבואר בפמ"ג [סי' ק"ה סקכ"ב וסקכ"ג] ובפר"ח [שם סקכ"ח ובסי' ס"ט סקנ"ד] ובחוו"ד [סי' ק"ה ביאורים סקט"ו] ובאמרי ברוך [סי' צ"ב, ח'].

ט. מבואר ברמ"א שם שלכתחילה יש להיזהר גם בהעברת טעם מקדירה לקדירה בלא רוטב, וכ"כ הט"ז [סי' צ"ז סק"ג] והפמ"ג [סי' ק"ה סקכ"ב ובאו"ח בהקדמתו לסי' קע"ג], וכ"כ ביד אפרים [סי' צ"ז סק"א] וביד אברהם סי' פ"ח, א' סוד"ה אבל וכ"כ המשנ"ב בסי' תנ"א סקקל"ו [לגבי פסח]. (עי' אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' י').

והורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש לחכות כ"ד שעות ואז אפשר לבשל מהמין הנגדי. והיינו, שאחרי כ"ד שעות אין לחוש את חומרת הרמ"א לאחר כ"ד שעות שכבר נפגם הטעם [שהרי כל גזירת חז"ל לאסור השימוש בכלי לאחר כ"ד

בהערה!)', ובדיעבד אם לא המתין כ"ד שעות אין המאכל נאסר.

במקרים מסוימים ניתן להכשיר את החצובות לאחר ניקוי הבשר ואז יהיה אפשר לבשל מיד חלב (או להיפך) *.

והנה, הטעם הראשון נפסק להלכה כנ"ל אלא שכתבו הרמ"א והפמ"ג שלכתחילה יש לזוהר בכל זה. והטעם השני, אינו מוכרח בימינו שהחצובות מסביב לאש ולא ממש מעליה, ולפעמים אינם מגיעים אפילו לחום של ליבון קל (ומספיק לזה ליבון קל לפי שהתירא בלע כמבוי בסי' תנ"א, ולכן יש יותר להקפיד בזה כיום לכתחילה וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל. וכירה חשמלית בדר"כ קש נשרף עליה מבחוץ וסגי בהכי להיחשב ליבון כשהתירא בלע כמבוי בסי' תנ"א, ד'.

ויש להחמיר בכל זה גם אם לא מניח את הקדירה ממש על המקום שנשפך שם, משום שאנו אומרים חם מקצתו חם כולו בחום רב כל כך כמבוי בגרעק"א על המג"א סי' תנ"א סקכ"ד, והמשנ"ב [שם סקס"ח] הביאו אלא שכתב שיש שם טעם נוסף לאסור משום הסדקים והחריצים, וכן מבואר בדברי הפמ"ג סי' צ"ד סוסק"א [וציין לש"ך סי' קכ"א סקי"ז, עיי"ש, וע"ע דגמ"ר סי' ס"ט על הש"ך סקס"ד וחוו"ד שם סקכ"ב. אמנם בחצובה גדולה מותר לבשל במקום רחוק מן האש שאינו רותח כל כך (בחצובות של שני להבות יחד כמו שמצוי היום, בדרך כלל אין החלק השני רותח יותר משליש מגודלו)].

יא. כשנבלע היתר מועיל ליבון קל כמבואר באו"ח סי' תנ"א, ד', וליבון קל היינו שקש נשרף עליו מבחוץ, ולכן בכירה חשמלית אם היתה דולקת איזה זמן לפני שהניחו עליה את הקדירה א"כ כבר הותרה הבליעה (בתנאי שניקו את הממשות!) וחזרה להיות כלי פרווה ולא יצטרכו המתנת כ"ד שעות, אבל בחצובות גז, לפעמים הבשר נשפך בצדדים רחוק מהאש ואין שם חום כ"כ גבוה שקש נשרף עליו מבחוץ ויצטרכו להמתין כ"ד שעות.

להחמיר שאולי ג"כ עובר מכלי לכלי בלא רוטב), וגם מפורש כן בט"ז ובפמ"ג יו"ד סי' צ"ז סק"ג לגבי הנחת כלי חלבי על קרקעית תנור שבישלו בו בשר שלכתחילה אסור ורק בדיעבד מותר כדין העברת בלוע מכלי לכלי בלא רוטב שלכתחילה אסור.

ועי' גם כנה"ג יו"ד סי' ק"ה סקנ"א, והובא בפמ"ג שם סקכ"ב, וז"ל: ויראה דהיינו דוקא הוא בדיעבד אבל לכתחילה יש לזוהר שלא יגע כלי של היתר בכלי של איסור מידי דהוה אשתי קערות א' של בשר וא' של חלב או א' של איסור וא' של התר הנוגעין זה בזה דאף על גב דבדיעבד מותר יש להחמיר בכל זה כמ"ש הרב בספר ת"ח כלל נ"ו אות ה ול"ח סי' קי"ב בשם הגהות ש"ד שער נ"ה].

ומוכרח כמו שהבאנו לעיל בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכיון שכל דין מכלי לכלי בלי רוטב הוא רק לכתחילה א"כ לא החמירו בו בדבר שאינו בן יומו שגם הוא רק לכתחילה אטו בן יומו ובזה לא אסרו מכלי לכלי בלי רוטב, וכעין לא עבדינן גזירה לגזירה, ורק בפסח שמחמירים בכל אינו בן יומו שנידון כמו בן יומו [כמבוי ברמ"א סי' תמ"ז, י'] לכן בזה מחמירים בכל פסח גם מכלי לכלי בלי רוטב, שהרי כל ימי פסח הם נידונים כמו בן יומו.

וזה הטעם שהמג"א [סי' תנ"א סקמ"ד] והט"ז [שם סקכ"ח] והמשנ"ב [שם סקקל"ו] הזכירו חומרא זו גם אחרי כ"ד שעות, משום שלגבי חמץ בפסח אינו בן יומו נידון כבן יומו.

י. המשנ"ב [סי' תנ"א סקל"ד] כתב שני טעמי היתר, האחד שאין כלי מעביר בליעה לכלי אחר בלא רוטב, והשני שאם נשפך איזה מאכל בשרי כבר ודאי נשרף והלך לו.

במקרה הנ"ל - אם בישלו ונשפך הרבה או מעט רוטב

ה. אם בישל בשר בתוך כ"ד שעות משפיכת החלב ונשפך הרבה רוטב מהסיר הבשרי על החצובה או שנשפך הרבה מים תחת הסיר הבשרי, הרי הרוטב נאסר מהחלב הבלוע בחצובה וחוזר הטעם האסור ונבלע בחצובה ובסיר, והסיר צריך הגעלה², והמאכל נאסר אם אין בו ששים כנגד החלב שנשפך תחת הסיר (אלא אם כן עברו כ"ד שעות שאז אין הבליעה אוסרת).

כתבו הפוסקים שלחות או רוטב מועט אינם נחשבים מים להעביר טעם (כלומר, אם הם עצמם פרווה, אין בהם כח להעביר טעם מכלי לכלי, אבל אפילו טיפה אחת של חלב או בשר אוסרת כלי או מאכל הפוכים מהם!), ויש להקל כן, אלא שלכתחילה ימתין כ"ד שעות לפני השימוש בכלי³. ולכן, אם היו רק טיפות מועטות או לחות מתחת הכלי, הכלי לא נאסר אלא לכתחילה ימתין כ"ד שעות לפני השימוש.

ששים גם כנגד החלבי הבלוע בכלי תחת החלב שנשפך והחלב יעביר טעם ממנו לבשרי, ותירץ שאין החלב המועט מעביר טעם מכלי לכלי. והחור"ד עצמו שם סק"ו והפמ"ג שם סוסקכ"ט תירצו באופן נוסף { אינו שייך לכאן, לפי שהחור"ד רק חידש שאין לרוטב כח להיות מעביר טעם מכלי אחד לכלי השני, אבל כאן אנו דנים אם הכלי מעביר טעם לרוטב ובוה ודאי גם אם יש רק מעט רוטב גם כן הכלי מעביר טעם לרוטב כמבואר בש"ך סי' ק"ה סקכ"ג ובפמ"ג שם ובסי' צ"ד סקל"ג, וממילא אותו רוטב נעשה בשרי מהקדירה וחלבי מהכיריים ונהיה בעצמו איסור ומעביר טעם לקדירה, והחור"ד לא נגע בנידון זה כלל מפני ששם מדובר בחלב שנשפך על כלי ובכל מקרה משערים כנגד החלב הנשפך והנידון שם הוא רק אם דנים גם כנגד הכלי שתחתיו - ועל זה כתב החור"ד שאין בכח חלב מועט להעביר טעם מכלי לכלי.

ואינו ענין למש"כ החור"ד בסי' ק"ה סקי"ג שאין הבלוע ברוטב מעביר טעם בלא רוטב אחר [והיד יהודה בסי' צ"ב בארוך סקנ"ו חולק עליו, וכן הביא בדרכ"ת שם סקפ"ג בשם זכרון אברהם

יב. כיון שהרוטב קיבל טעם מהכיריים ומהקדירה וחוזר ומעביר טעם איסור לקדירה (ואין זה שייך לנ"ט בר נ"ט כי נבלע טעם איסור ברוטב, וכדלקמן סי' ו' סעי' ט"ו).

יג. האחרונים דנו האם 'רוטב' הוא דוקא כאשר יש רוטב צף הנשפך מצד לצד או גם רטיבות קצת ולחות. הפמ"ג [שו"ת מגידות סי' ה' ובסי' צ"ד במ"ז סק"ז] כתב ש'רוטב' הוא רק אם יש רוטב שצף ממש על המאכל, וכ"כ בדרכ"ת סי' ק"ה סקק"ב בשם בית יהודה ויד יהודה, ואמנם הפמ"ג עצמו בשו"ת מגידות סי' פ"ח הסתפק בזה וחשש להחמיר שאם טופח על מנת להטפח כבר נחשב רוטב, ושם בסי' ע"ט רמז לש"ך בסי' ק"ה סקכ"ג שכתב שרוטב מועט נחשב רוטב - ובחכ"א כלל נ"ז ס"ב תמה על דברי הש"ך שהרי בכל צליה יש מעט רטיבות ואין זה נחשב רוטב ונשאר בצ"ע.

ומה שכתב החור"ד [סי' צ"ב סק"כ] שרוטב מועט אינו מעביר טעם מכלי לכלי {כמש"כ תוס' בפסחים עה: והמרדכי בחולין רמז תרעט, וביאר בזה את מה שכתוב לגבי חלב שנשפך תחת קדירת בשר שצריך ששים כנגד החלב, והקשה למה לא נצריך

למעשה, חצובות הגז שלנו אינם יכולים להחזיק רוטב, ולחות שעליהם אינה מעבירה טעם (וימתין כ"ד שעות), ולכן דין זה שייך רק אם נשפך רוטב על פלטה חשמלית ששייך שיצטבר עליהם רוטב או בכיריים חשמליות.

ממנו שומן צלול. ולמעלה כתבתי ע"פ הטוטר"ד, ובפרט שהיד יהודה חולק על החוטר"ד וסובר שבלוע בצלול יוצא גם בלי רוטב, וגם הפת"ש סי' צ"ב סק"ד כתב בפשיטות שמים חלביים הנשפכים תחת קדירה בשרית אוסרים אותה [ואם נשפך רוטב בשרי תחת הקדירה יש טעם נוסף לאסור, והוא שיטת הש"ך (סי' ק"ה סקי"ז וסי' צ"ב סק"י) שחלב שבלע טעם בשר נחשב האיסור עצמו ולא טעם בלוע, ולפי"ז ודאי מעביר טעם לקדירה, ואמנם אנן קיימא לן כהט"ז (שם סקי"ג ושם סק"ט) שבשר שבלע טעם חלב נחשב טעם בלוע ולא האיסור עצמו] - אמנם יש לחשב ששים רק כנגד המים שמתחת לקדירה ואין צריך לחשב כנגד הרוטב שבצדדים אפילו אם מחובר למים ולרוטב שתחת הקדירה וברוך כלל יש ששים להתיר המאכל אלא שהקדירה נאסרת וצריכה הגעלה - ובקלות יגעילנה ע"י שירתיה בה מים.

ולמעשה, כמה אחרונים חולקים על החוטר"ד וכנ"ל וגם בדברי החוטר"ד יש כמה ביאורים בפוסקים, אבל בדרך כלל יש צד נוסף להתיר משום שכלי גדול שתמיד משתמשים בו בששים כנגד האיסור, יש המקילים שאינו צריך הגעלה כלל כשאינו בן יומו, וכמו שהבאנו לעיל הע' ו', ויש לצרף שיטתם להקל ברוטב מועט ובלחות לאחר שעברו כ"ד שעות, מלבד כלים קטנים במיוחד שלא שייך בהם ההיתר.

ואם נקשה א"כ כל רוטב של מרק עוף שנפל על כלי חלבי יהיה מותר כי אין לקצת רוטב כח להעביר טעם, ניישב שהמעט רוטב הזה הגיע ממקום שהיה בו הרבה רוטב וכבר קיבל את הכח להעביר טעם.

ודברי יוסף שחולקים בעיקר הדין על החוטר"ד [ואם כן נאמר שאין בכח המים שבלעו בשר להעביר טעם לקדירה החלבית, שזה אינו ולא זו כוונת החוטר"ד, אלא כוונתו כמו שפי' בדבריו הטוטר"ד [קמא סי' ק"ג, והובא בדרכ"ת סי' ק"ה סקל"ח] שרוטב שנפרש ויצא מתוך מאכל יבש [כמו שומן שנפרש מצלי] יש לו עדיין דין יבש ואינו מעביר טעם בלא רוטב ובפרט כשהבליעה היתה כשהוא יבש [ודומה למש"כ הפמ"ג באו"ח סי' תמ"ז במ"ז סק"ט ובפתיחה כוללת הנהגת השואל והנשאל ח"ג אות לו ששומן שנמס ונעשה מים אין זיעתו אוסרת שעדיין דינו כמאכל שאין לו זיעה וכן דומה למש"כ המשנ"ב בסי' ש"ח סק"ק לגבי מים או שומן שבישלו אותם ואח"כ הקפואו ונעשו ליבש שמותר לחממם בתוך מים חמים שדינם כדבר יבש שאין בישול אחר בישול ואף שיפשיר אח"כ הרי עכשיו הוא יבש], ועל זה כתב החוטר"ד שרוטב שנפרש מחתיכה יבשה יש לו דין יבש, אבל לא דיבר על מים שקיבלו טעם מחתיכת איסור שודאי אוסרים בלא רוטב נוסף. ואמנם בדברי החוטר"ד סי' ק"ה סקט"ו משמע כדברי היד יהודה.

אבל ביד יהודה כתב שביאור דברי החוטר"ד בסי' ק"ה הם שהצלול שנפלט מהצלי הוא רוטב מועט ולא חשיב רוטב והחוטר"ד לשיטתו בסי' צ"ב סק"כ שרוטב מועט לא חשיב רוטב, ולפי"ז גם כשיש מים מועטים אינם מעבירים טעם לקדירה והקדירה לא נאסרת. אבל נלענ"ד מלשון החוטר"ד שבסי' צ"ב ובסי' ק"ה דיבר על שני מקרים נפרדים, בסי' צ"ב דיבר על כך שרוטב מועט לא חשיב רוטב ולזה הוכיח מצלי שלח מבחוץ ובסי' ק"ה דיבר על צלול שנפרש מיבש ולזה הוכיח מצלי שיצא

שיים לב! גם טיפה אחת של בשר אוסרת כלי חלבי או חלב, אלא שמים מועטים אין בכוחם להעביר טעם מכלי לכלי.

בישול פרווה אחרי בשרי בכיריים - כשלא נשאר שיירי בשר

ז. דין זה שייך גם בפרווה, שאם בישלו מאכל פרווה בסיר פרווה בתוך כ"ד שעות מזמן שפרכת הרוטב הבשרי וניקו את הרוטב הבשרי, ונשפך הרבה רוטב מן המאכל הפרווה על החצובות, הרי הרוטב גורם להעברת טעם והסיר נעשה בשרי, וגם המאכל שבתוכו נעשה בשרי אם אין בו ששים כנגד הרוטב הבשרי שנשפך.¹

ברוטב מועט או לחות אין להחמיר כלל בזה², ולכן דין זה שייך רק בכיריים חשמליות או פלטה חשמלית.

העמדת מיחם מים על פלטה בשרית

ז. פלטה³ שנשפך עליה רוטב בשרי ועכשיו היא נקיה ויבשה ומניח עליה מיחם מים, אין המיחם ותכולתו נעשים בשריים וולכתחילה יש להקפיד שיעברו כ"ד שעות מזמן שנשפך הרוטב הבשרי, וכנ"ל בסעיף ג'⁴. אבל אם יש על הפלטה שיירי רוטב בשרי, ואפילו לאחר כ"ד שעות מזמן שנפלו שיירי הבשר על הפלטה הרי

טו. ביארנו לעיל שהרבה מקילים ברוטב מועט לגמרי, ולכן במקרה כזה יש לסמוך לגמרי על המקילים שיש בו הרבה צירופי היתר כנ"ל, ואמנם גם לשיטתם כתב הש"ך בסוסקט"ו שישתמש מעתה ואילך כמו הטעם האחרון שנבלע בו, אבל בצירוף כל הצדדים להקל נראה שאין צריך לזה ואין הקדירה נעשית בשרית.

טז. בין פלטה חשמלית בין פלטת פח על הגז.

יז. כיון שאין הבלוע שבכלי עובר לכלי אחר בלא רוטב כמבו' בס"י צ"ב, ח'. ואפי' למש"כ הרמ"א שם שלכתחילה יש להיזהר בכל זה, היינו רק בתוך כ"ד שעות, וכנ"ל בהע' ח'.

וגם אם מחמם מים כדי לשתותם עם חלב נראה שאין בזה ביטול איסור לכתחילה אפי' למש"כ הש"ך בס"י צ"ט סקכ"ב שאסור לבטל בשר בשמים כדי ליתנו בחלב, שהרי אין הטעם עובר למיחם.

יד. שיטת המחבר והרמ"א [בסי' צ"ד, ה'] שכלי פרווה שהרתיחו בו מים ותחבו לתוכו כף חלבית נעשה חלבי וכן פסק הט"ז בדף אחרון [וביאר טעמו שפרווה חמור יותר משום שעדיין לא נקבע איזה מין הוא], אבל הש"ך [סקט"ו ובקונטרס אחרון] והחכ"א [כלל מ"ח ס"ג וס"ד וס"ה] והגר"א והפר"ח [סקי"ד] חולקים ומתירים, וכתבו הש"ך והחכ"א והגר"א שההיתר אפי' לשיטת הרמ"א כיון שיש ג' נותני טעם, אלא שכתב הש"ך בסוסקט"ו שישתמש מעתה ואילך כמו הטעם האחרון שנבלע בו, וכתב הדרכ"ת [סקס"ב] בשם היד יהודה [בקצר סקכ"ה] שיש להחמיר לכתחילה כהמחבר והרמ"א והט"ז. (ויל"ע אם נחשב טעם שני או שלישי כיון שהטעם השני והשלישי נעשו יחד בזמן הבישול, וכעין שיטת החו"ד שבשעת בישול לא אומרים נ"ט בר נ"ט - עיין לקמן סי' ו' סעי' כ').

המיחם נעשה בשרי אפילו אם יש בו ששים כנגד הבשר¹¹ [המים עצמם מותרים לקפה עם חלב אם יש בהם ששים כנגד הרוטב הבשרי. ודע, שאם הרוטב הבשרי לח - צריך ששים רק כנגד מה שמתחת למיחם, ואם הרוטב נקשר והוא יבש - צריך ששים גם כנגד כל מה שמחובר לרוטב שמתחת למיחם]¹².

ודע, שאם כוונתו לחמם מים במיחם כדי לשתותם עם חלב, אין להניח את המים על שיירי בשר או רוטב בשר שבפלטה אפילו אם יש ששים כנגד הבשר, אלא שאם עבר והניח בשוגג מותר לשתות עם חלב¹³.

שים לב, אם מניח נייר כסף על הפלטה והמיחם מונח על הנייר כסף, א"כ אין המיחם נעשה בשרי כלל.

העמדת קדירת בשר ומיחם מים על פלטה אחת

ח. מיחם לחימום מים שמונח על פלטה ויש על הפלטה גם כן קדירת בשר והקדירה מכוסה¹⁴, אין המיחם נעשה בשרי גם אם נוגע בקדירת הבשר ובתנאי ששתי הקדירות יבשות מבחוץ (ולחות פרווה מועטת כעין לחות המצויה בקדירות שהיו במקרר לא נחשבת רוטב לענין זה, וכן טיפות מעטות פרווה אינם נחשבים רוטב לענין זה¹⁵) ובתנאי שלא עברו אדים מהקדירה הבשרית למיחם הפרווה (ולכן יכסה הקדירה הבשרית במכסה), וכן אם הניח על המיחם קדירת בשר יבשה בתחתיתה אין

כ. כמבואר בש"ך סי' צ"ט סקכ"ב שאין לבטל בשר בששים כדי לשתותו עם חלב, וכיון שיכול לנקות את הפלטה א"כ אף שאין כוונתו לבטל את הבשר אלא רק לחמם את המיחם נחשב ביטול איסור לכתחילה וכמש"כ הט"ז [ביו"ד סי' פ"ז סקי"ח, וע"ע מש"כ הט"ז בסי' צ"ט סק"ז ובסי' קל"ז סק"ד] וכ"כ המג"א [באו"ח סי' תמ"ז סקמ"ה וסי' של"ה סק"ד] והמשנ"ב [סי' תמ"ז סקק"ר].

כא. אם הקדירות מגולות והאדים עוברים מהקדירה הבשרית למיחם, המיחם נעשה בשרי אם אין בו ששים כנגד כל תכולת הקדירה הבשרית כמבואר בסי' צ"ב, ח'.

כב. חו"ד סי' צ"ב סק"כ, ופשוט שטיפות בשר ממש מעבירות טעם אפילו טיפה אחת, אלא

כלי שמשתמשים בו תמיד בשפע ויש תמיד ששים כנגד הבשר, אין מקילים בלי צירוף היתרים נוספים, וכנ"ל בהע' ו'.

יח. כמבואר בסי' צ"ב, ה', ו' וש"ך סקי"ט וסקכ"ז שהקדירה בכל מקרה נעשית בשרית, ומה שעבר כ"ד שעות אינו מתיר בשר בעין כמבואר בסי' ק"ג, ה' וסי' קכ"ב, ג' שרק בלוע נעשה נותן טעם לפגם לאחר כ"ד שעות, אבל אם יש בשר בעין אינו פוגם גם לאחר כ"ד שעות. וכ"כ הפמ"ג בשפ"ד סי' ק"ה סקכ"ב.

יט. רוטב בלי דפנות אינו חיבור כמבואר בחו"ד סי' צ"ב סק"כ וסי' צ"א סק"ו [ומשמע כן בע"ז דף ס. לגבי נקב בחבית יין נסך] וכ"כ באגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"א, אבל יבש הוא חיבור בכל מקרה.

המיחם נעשה בשרי אלא שלכתחילה יש להיזהר שלא יגעו זה בזה מבחוץ^ז. אבל אם היה הרבה רוטב ביניהם, המיחם נעשה בשרי^ז.

רוטב שנשפך מקדירת בשר המונחת ליד מיחם

ט. מיחם לחימום מים שמונח על פלטה חמה ויש על הפלטה גם כן קדירת בשר, ונשפך רוטב בשרי מקדירת הבשר והגיע עד המיחם, המיחם נעשה בשרי בכל מקרה, והמים שבמיחם גם כן נעשים בשריים אם אין בתכולתו ששים כנגד הרוטב הבשרי שמתחת למיחם^ז, אבל אם הרוטב לא הגיע עד המיחם אין המיחם נעשה בשרי אם הוא יבש בתחתיתו^ז.

אם נשפך מים מן המיחם על הפלטה והגיעו אל קדירת הבשר, אין המיחם נעשה בשרי, גם אם המים מחוברים לדפנות של שני הכלים מבחוץ^ז. [אבל אם נשפך הרבה מים מתחת כל אחד משני הכלים, א"כ כל הפלטה נעשית בשרית (כי באופן זה אומרים חם מקצתו חם כולו וכדלקמן סי' ט' סעי' כ"ז) ומעבירה טעם למיחם אם נאמר שאין זה נחשב נ"ט בר נ"ט - עי' לקמן סי' ו' סעי' כ'].]

הם מכובים וקרים אז דין הרוטב הבשרי החם כעירו מכלי ראשון שאם לא נפסק הקילוח אוסר ואם נפסק הקילוח דינו ככלי שני ונתבאר דינו לקמן סי' י' סעי' ל"ו.

כו. שהרי אין הבלוע שבכלי מעביר טעם לכלי אחר בלי רוטב כמבואר בסי' צ"ב, ח', וכ"כ הט"ז סי' צ"ז סק"ג. אם נשפך מים מתחת המיחם, נראה שהוא נעשה בשרי, משום שהרוטב הבשרי מעביר טעם לכיריים והם למים והמים למיחם, והרי לחו"ד אין אומרים דין נ"ט בר נ"ט כשהכל נעשה בשעת בישול (כדלקמן סי' ו' סעי' כ') ומבואר בש"ך ובט"ז סי' צ"ז סק"ב שאם נשפך רוטב בשרי על כיריים והיו חלות בצד השני של הכיריים הם נעשות בשריות.

כז. כמבואר בחו"ד סי' צ"א סק"ו וסי' צ"ב סק"כ שלח אינו חיבור [בלי דפנות] וכ"כ באגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"א. ועי' תוס' פסחים עה: ד"ה יטול.

שטיפות מים מעטות אינם מעבירים טעם מכלי לכלי וכנ"ל בסעי' ה' ובהע' י"ג, ולענין כלי בשר שמעביר טעם לכלי פרווה ודאי יש להקל כן וכמו שנתבאר לעיל בהע' ט"ו.

כג. עיין לעיל סי' ב' הע' כ"א אם מה שכתב הרמ"א שלכתחילה יש להיזהר גם בנגיעה בבלוע שבכלי היינו דוקא כלי בשר בכלי חלב או גם כלי בשר בכלי פרווה שנאכל עם חלב.

כד. כנ"ל בהערה י"א.

כה. החו"ד בסי' צ"א סק"ו ובסי' צ"ב סק"כ כתב שאין צריך ששים אלא רק כנגד מה שמתחת לקדירה כיון שאין מים מעבירים טעם כשהם פרוצים בלי דפנות, וכ"כ האגרו"מ ח"א סי' מ"א. - אם היו רק טיפות בשריות מועטות ובודאי תמיד יהיו במיחם ששים כנגד הטיפות הבשריות, עיין לעיל בהערה ו'. וכל זה כשהכיריים או הפלטה חמות בעצמם (וממילא מחממות את הרוטב כל הזמן), אבל אם

אם נפל מאכל פרווה חם והוא נוגע בצד אחד בקדירת הבשר ובצד שני במיחם, אין המיחם נעשה בשרי"ב, והמאכל נהיה בשרי כדי קליפה^כ - ואם המאכל רטוב נהיה כולו בשרי"ל.

סיכום - ד' אופנים שהמיחם נעשה בשרי

נתבאר שיש ד' אופנים שהמיחם יהיה בשרי:

- א. הניחו את המיחם על שיירי רוטב בשרי שנשפך ולא ניקו אותו (ואפילו עבר שבוע משפיכת הבשר).
- ב. נשפך רוטב בשרי והגיע עד המיחם ונגע במיחם או שניתזו טיפות בשריות ונגעו בדופן המיחם.
- ג. נשפך רוטב בשרי על הפלטה ולא הגיע עד המיחם אלא שמתחת למיחם נשפך מים (לא רק טיפות מעטות).
- ד. בישל בשר בקדירה פתוחה ליד המיחם ועברו אדים מהקדירה הבשרית ונגעו במיחם מבחוץ. וזה חמור יותר מהכל, וכדלקמן.

דין המיחם בשבועות הבאים באופן שהוא נעשה בשרי

- י. במקרים שהמיחם נעשה בשרי, המיחם נשאר בשרי גם בשבועות הבאים ולכן אם רוצה לחמם בו מים כדי לשתותם עם חלב, יגעיל אותו לאחר השבת. ומכל מקום אם שכח להגעילו (או שאינו יכול להגעיל אותו עד זמן מסוים שאז יש הגעלת כלים בסביבתו) יכול להקל ולהשתמש בו בשבת הבאה גם לשתיה עם חלב

שם סקקל"ו שכן פסקו רוב הפוסקים, ודלא כהש"ך [יו"ד סי' ק"ה סקכ"ג] שכתב שאם הבלוע בכלי היה שמן, אוסר את כולו. וכן מבוי בפמ"ג סי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ג ובאו"ח סי' תנ"א בא"א סקל"ז. ועי' גם בשו"ת רעק"א תליתאה סי' נ"ג. אבל אם היה בקדירה בשר ממש, יש אומרים שכל המאכל נעשה בשרי וכנ"ל בסי' ב' הע' נ"ז. ל. ש"ך סי' ק"ה סקכ"ג.

כח. מבואר בש"ך סי' ק"ה סקכ"ג שכלי מעביר טעם רק כדי קליפה ואם הוא לח מעט מבליע בכולו. אמנם בלאו הכי שרי משום שאין הבלוע שבמאכל מעביר טעם לכלי כלל אפילו הוא שמן כמבואר בחו"ד שם סקט"ו.

כט. פת"ש יו"ד סי' ק"ה סקי"ג בשם המג"א סי' תנ"א סקל"ז והנוב"י יו"ד סי' ל', וכן פסק המשנ"ב סי' תנ"א סקקי"א וסקקל"ו ושעה"צ

אם אין לו אפשרות להשתמש בכלי אחר לחימום מים או להשיג כלי אחר לחימום המים, אבל צריך להגעילו מיד כשיכול^א.

אמנם, אם המיחם נעשה בשרי ע"י טיפות בשריות על המיחם מבחוץ או שהניחוהו על מעט רוטב בשרי, ובודאי בכל מצב שהוא יהיה תמיד במיחם ששים כנגד הבשר, יש להקל שאין המיחם צריך הגעלה ואחרי כ"ד שעות מותר לחמם בו מים כדי לשתותם עם חלב, אבל טוב להדר ולהגעילו^ב.

ולכן, אם המיחם נעשה בשרי ע"י אדים בשריים או שנשפך עליו הרבה רוטב בשר, צריך להגעילו, ואם ניתזו עליו טיפות מעטות או שהניחוהו על מעט רוטב בשרי, יש להקל שמותר לאחר כ"ד שעות ואין צריך להגעילו.

שאינו בן יומו מותר לערב את המים עם חלב, וכנראה דעתו שלגבי היתר לא מחמירים לומר שמים נעשים בשריים מבליעת כלי בשרי שאינו בן יומו ורק לענין איסור אומרים כך וכן לענין בליעת חלב וגם בשר שאינם בני יומם כמבואר בס' צ"ה, ג' שביחד נחשבים כאיסור, אבל אם רק בלע היתר לא מחמירים כך, ועי' גם בינ"א אות מא (נח). עוד כתב החכ"א שם שאם אין לו כלי אחר לחמם מים יש להקל כמש"כ החכ"א שאם אין כלי הוי כבדיעבד גם לענין מים. ועי' לקמן סי' ו' סעי' י"ח והע' מ' שהמים נחשבים 'ניצלו' ביחס לכלי, כלומר, שהם מקבלים טעם ישיר מהכלי, אלא שנתבאר שם שלמעשה דין ניצלו שווה לדין נתבשלו ואינו חמור יותר. ועי' לקמן סי' י"ז הע' ט"ו על אופן הגעלתו.

לב. בינת אדם אות מא (נח) ומנח"י כלל כ"ו סק"ה. והנה, האחרונים נחלקו בדין כלי שמשתמשים בו תמיד ששים כנגד האיסור והוא גם אינו בן יומו וכנ"ל בהערה ו', אבל במקרה שלנו הרי רק מחמם מים כדי לשתותם עם חלב וכל האיסור משום חומרת החכ"א ובודאי יש להקל כן בכלי שמשתמשים בו בשפע כשאינו בן יומו, ואין המים חמורים יותר ממה שמתיר החכ"א לכתחילה. כנלענ"ד.

לא. בחכ"א כלל מ"ח ס"ב כתב שאסור לחמם מים בכלי בשרי שאינו בן יומו כדי לשתות את המים עם חלב. אמנם הוסיף החכ"א וכתב שאם אין לו כלי אחר יכול להשתמש בכלי, וכן כ' הפמ"ג סי' צ"ה במ"ז סק"ד, ושם סק"ה כתב שהמיקל בזה לכבוד שבת אין גוערין בו, וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל [שבות יצחק ה' שהיה וחזרה עמ' רד]. ואמנם הפר"ח [שם סק"ז] היקל שמותר לבשל לכתחילה מים בכלי בשרי שאינו בן יומו כדי לשתותם עם חלב, וכן משמע בב'י הגר"א [סק"י].

ולמעשה, לכתחילה יש להגעיל את הכלי לפני השימוש בו, ובפרט שדין מים חמור הרבה יותר שנחשב תמיד לכתחילה (ואם יכניס שם כף חלבית בת יומה, המים יאסרו אפילו אם המיחם אינו בן יומו כמב' בס' צ"ה, ג'), אמנם אם שכח להגעיל יכול להקל לצורך שבת אם אין לו כלי אחר - ובחכ"א הוסיף ו'א אפשר להשאל כלי אחר'.

והנה, מבואר בפוסקים שמים אינם חשובים ולכן נחשבים תמיד ל'כתחילה' בין לענין אינו בן יומו ובין לענין נטל"פ, ולפי"ז היה לנו להחמיר ולאסור את המים גם אחרי שחיים אותם. אבל בחכ"א שם כתב להדיא שאם חימם מים בכלי בשרי

רוטב בשרי שנשפך על כיריים שמבשלים שם חלב

יא. דינים אלו שוים גם לענין קדירת חלב, דהיינו, אם בישל בשרי וחלבי על פלטה אחת או על חצובה אחת, ונשפך רוטב בשרי והגיע עד קדירת החלב, קדירת החלב צריכה הגעלה בכל מקרה והמאכל החלבי נאסר אם אין ששים בקדירה כנגד הרוטב הבשרי שנמצא תחת הקדירה [ולא צריך כנגד הרוטב שבצדדים]. ואם נשפך רוטב פרווה תחת שני הקדירות והגיע מקדירה לקדירה, בדרך כלל הכל מותר, וכנ"ל סעי' ט'.

ודע, שאם המאכל הפרווה או החלבי היה מונח בעצמו על הפלטה ולא בתוך קדירה או צלחת, ונשפך רוטב בשרי בשעת הבישול בצד השני של הפלטה, יש להחמיר שהמאכל נעשה בשרי (אם היה פרווה) או אסור באכילה (אם היה חלבי)^ז.

מאכל שהונח על כיריים שיש עליהם רוטב בשר

יב. הניח מאכל על רוטב בשרי או אפילו על כיריים או פלטה חשמלית (לא בשבת!^ז) שנשפך עליה רוטב בשרי בצד השני^ח, המאכל נעשה בשרי ואין לאוכלו עם חלב.

מדף או 'קולט אדים' מעל כיריים

יג. כיריים שיש מעליהם ארון או מדף זכוכית או מתכת או עץ והם קרובים מאוד לכיריים, אם מבשל בכיריים חלבי או בשרי (בנפרד) והקדירות בלי מכסה^י, הרי שהמדף נעשה חלבי או בשרי, ויש אומרים שאם אחר כך יבשל תבשיל מהמין הנגדי (חלבי אחרי בשרי או בשרי אחרי חלבי) והקדירה תהיה בלי מכסה, המאכל והקדירה ייאסרו על ידי האדים משום שהאדים מחברים את הקדירה למדף (אם אין בקדירה ששים כנגד הזיעה) והזיעה גורמת לטעם לרדת מלמעלה למטה^י, ואמנם אין דעת

לו. ואם הקדירות מכוסות מותר, שהרי אין זיעה עוברת מקדירה לקדירה כשהם מכוסות, עי' סי' צ"ב, ח' וט"ז שם סקכ"ט וסי' צ"ז סק"ג ופמ"ג שם וכ"כ החכ"א כלל מ"ה סעיף י'.

לז. ואפשר שאם אינו מבשל חלב ובשר באותו יום ויש יותר מכ"ד שעות ביניהם מותר (אם ניקה את הממשות שהצטברה על המדף), כי אפשר שבכה"ג לא תהיה הגזירה אטו בן יומו [עי' סי' קכ"ב, ב' כיון שיתכן שלא יהיו אדים

לג. סי' צ"ז, א' ברמ"א וש"ך סק"ב וט"ז סק"ב וסק"ג ונקה"כ על הט"ז סק"ג ופת"ש סק"ה.

לד. בשבת אסור להניח מאכל על פלטה בשום אופן משום איסור חזרה, אבל יכול להניחם על הפלטה לפני שבת אם האש גרופה וקטומה (והיינו פלטת פח על גז או נייר כסף על פלטה חשמלית), עיין וביום השבת סי' ג' סעי' ד' וסעי' ז' וסי' ב' סעי' י'.

לה. ש"ך וט"ז סי' צ"ז סק"ב.

רוב הפוסקים כן, ולכן יש להימנע לכתחילה שלא יהיה מדף או 'קולט אדים' קרובים מעל לכיריים אלא יגביהם וירחיקם מהכיריים^{לח}, ובדיעבד יש להקל שהמאכל לא נאסר גם אם בישל בשרי אחרי חלבי באותו יום^{לט}.

מרבבה [סי' צ"ב, ח'] כתב שזיעה מעבירה טעם גם מלמעלה למטה והוכיח כן מהמג"א בסי' תנ"א סקמ"ד, ואמנם הפמ"ג שם ביאר לשיטתו [בסי' צ"ב במ"ז סק"ט] דהיינו שיש חשש שהזיעה נפלה לתוך התבשיל ורק אז נאסר אבל הזיעה עצמה אינה אוסרת מלמעלה למטה.

ובבי' הגר"א [סי' צ"ב סק"ט וסי' צ"ג סק"ח] פירש להדיא שזיעה מעבירה טעם מלמעלה למטה, והוכיח כן ממתני' במכשירין [פ"ה הי"א] שזיעה מחברת את העליון לתחתון בין מלמטה למעלה ובין מלמעלה למטה, והגר"א פירש שזה המקור לאסור קדירה בשרית חמה שהניחו עליה מכסה חלבי [סי' צ"ג, א'], ואמנם הפר"ח שם סק"ו והחכ"א כלל מ"ו ס"ד פירשו שהטעם לאסור הקדירה הוא מפני שבדרך כלל יש לחלוחית חיצונית על המכסה והיא המחברת את המכסה לתכולת הקדירה אבל הגר"א פירש שזה המקור לאסור כיסוי קדירה, ועכ"פ מבואר שפירש שזיעה מעבירה טעם גם מלמעלה למטה כשאין הקדירה מכוסה וכמו המקרה במשנה במכשירין.

ולשיטתו, אם בישל בשרי בקדירה מגולה ובתוך כ"ד שעות בישל חלבי בקדירה מגולה והאדים הגיעו חמים בחום שהיס"ב למדף או לקולט אדים, הרי המאכל השני נאסר אם אין בו ששים כנגד כל המאכל הראשון [כמבואר ברמ"א סי' צ"ב, ח', ועי' ב"ח בטעם הדבר שצריך ששים כנגד כל המאכל הראשון ולא רק כנגד הזיעה שפגעה במדף או בקולט אדים. ועי' דרכ"ת סקס"ט שעמד בקושיא זו].

ואמנם היד יהודה עצמו עמד בקושיא זו, והביא [בסוף סי' ק"ה] את דברי הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין פ"ז [ה"ב וה"ג] שפסק את המשנה הנ"ל, ופירש שע"י החיבור של זיעה נחשב כאילו נגעו

חמים, אבל אם בודאי יהיו אדים חמים, א"כ גם לאחר בן יומו יהיה אסור לשיטתם.

לח. וירחיקם עד כדי שכשהאדים נוגעים במדף לא יהיו חמים בחום שהיד סולדת בו כמבואר ברמ"א סי' צ"ב, ח'.

ומטעם זה, יש לכתחילה לפרוס בפסח 'נייר כסף' מתחת הארונות שמעל השיש מכיון שרגילים להניח על השיש קדירות ורתחות ועולים 'אדים' ומגיעים לשיש, ולכתחילה יש לחשוש שהאדים מעבירים טעם גם מלמעלה למטה ונמצא שטעם החמץ הבלוע בארונות חוזר ויורד לקדירות בפסח, והרי בפסח אסור אפילו אינו בן יומו.

לט. האחרונים נחלקו אם זיעה ['אדים'] מעבירה טעם מלמעלה למטה [באשר יש לזיעה מקום להתפור לצדדים, אבל כשהמקום סגור לגמרי ואין לזיעה מקום להתפור לצדדים אז ודאי הזיעה חוזרת ויורדת למטה ומעבירה טעם גם מלמעלה למטה כמבוי' בסי' צ"ב, ז' לגבי כיסוי קדירה וכן באו"ח סי' תנ"א, י"ד וסקפ"ב. וביו"ד סי' צ"ב, ב' ניער וכיסה הכל מצטרף לששים - אלא ששם מדובר באוכל ובודאי עובר במקום סגור כמש"כ החכ"א כלל מ"ו ס"ו ובבבינ"א אות מד], דעת הפמ"ג [בסי' צ"ב במ"ז סק"ט ובאו"ח סי' תנ"א בא"א סקמ"ד] והיד יהודה [שם בארוך סקנ"ב ובקנ"ג וסקנ"ה ובקצר סקע"ב ובסי' צ"ג סק"ח] שזיעה מעבירה טעם רק מלמטה למעלה אבל לא מלמעלה למטה [כלומר, האם הזיעה שעולה מהמאכל התחתון גם כן מעבירה טעם מהכלי העליון אל המאכל התחתון] אלא אם כן חזרו ונטפו טיפות הזיעה למטה, וכן משמע בחו"ד שם סק"ו [ועי' כע"ז בדרכ"ת סקס"ה ובשו"ת בית שלמה סי' קס"ד], אבל בדגול

קומקום השמלי

שפיכת מים רותחים מקומקום על חלב

יד. אין לשפוך מים רותחים מקומקום פרווה על חלב או על בשר אפילו צוננים, אלא ישפוך קודם לכלי ריק ומשם ישפוך על החלב או על הבשר.^ב

עבר ושפך מים מקומקום ישירות על חלב, אם עלו אדים מהחלב (או מהבשר) והגיעו לקומקום - הקומקום נעשה חלבי, ואם רוצה להחזירו לפרווה יגעילנו^{בא} [והרתחת מים אחרים בו כשהוא מלא, היא הגעלתו, וישים לב שהמים יבעבעו ויגלשו על שפתו

יעקב סי' תנ"א סקנ"ה, וע"ע במנח"י כלל כ"ג סקי"ב. וכן העירו בשו"ת מנח"י ח"ו סי' כ' ובשבות יצחק על שהיה וחזרה עמ' רה (ואחרי ששופך לכלי אחר אין לחוש לאדים העולים שהם כבר מכלי שלישי).

אבל מותר לשפוך מים חמים מכלי פרווה על כלי חלבי או בשרי שאין בהם חלב ובשר ואין לחוש שהכלי יהיה חלבי או בשרי, שזה נחשב ג' נותני טעם (מהאוכל לכלי ומהכלי לזיעה ומהזיעה לכלי הפרווה), וזוה גם הרמ"א מתיר כמבואר בש"ך סי' צ"ד סקט"ו ובפמ"ג סי' צ"ה בשפ"ד סק"ב.

מא. כמבואר בסי' צ"ב, ח' ובסי' קכ"ג, כ"ד שזיעה [אדים] נחשבת כגוף המאכל, וכ"כ בחכ"א [כלל נ"ט סעי' ה'] ובפר"ח [סי' ק"ה סקי"ג] וביד אברהם [סי' ק"ה, ג'] וביד יהודה [בקצר סקל"ב] וכן משמע בפמ"ג סי' ק"ה במ"ז סקי"ו, וכ"כ בשו"ת מנח"י [ח"ה סי' פ"א סק"ג] וכ"כ הגרש"ז אויערבך זצ"ל [במאור השבת ח"ב מכתב כ"ה אות ד].

ואפילו אם האדים הגיעו פחות מחום שהיד סולדת בו, גם כן נחשבים כמו המאכל עצמו כיון שהכלי העליון חם, כמש"כ הפמ"ג [סי' צ"ב במ"ז סקכ"ט וסי' צ"ג בשפ"ד סק"ד] והגרעק"א בהגהותיו לשו"ע שם, ואם הכלי העליון צונן [כמו במלחיות או בכלי תבלינים] אין הזיעה אוסרת אלא אם כן הגיעה חמה בחום שהי"ס לכלי העליון.

בידים בתחתון ולכן הכל טמא אבל הזיעה אינה מעבירה טעם מלמעלה למטה.

ובסי' צ"ב סק"ג טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אינה עוברת לחתיכה אחרת אפילו אם התבשיל חם ויש אדים, היינו משום שאין גם כיסוי הרחוק למעלה מהקדירה אלא הכלי פתוח לגמרי, ולכן גם לדגמ"ד ולגר"א אין האדים עוברים מחתיכה לחתיכה בלי רוטב.

ועיין לעיל סעי' כ' לגבי כף חלבית שנכנסה לקדירה בשרית, מה שדנו הפוסקים שהאדים יעבירו טעם מלמעלה למטה.

ולמעשה, הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש להחמיר לכתחילה בהעברת טעם מלמעלה למטה, ולכן לכתחילה אין להתקין מדף או קולט אדים סמוך לכיריים, ובדיעבד נראה שאין לאסור המאכל אפילו אם בישל בשרי אחרי חלבי בקדירות מגולות בתוך כ"ד שעות מפני שרוב האחרונים מתירים וגם בדין כיסוי פירשו רוב האחרונים שלא כהגר"א. ועי' עוד שו"ת מנח"י ח"ה סי' כ'. ואם יש ספק האם האדים הגיעו חמים בחום שהי"ס בודאי אפשר להקל וכמו שמבואר בגרעק"א [סי' צ"ב, ח'] שבמקום ספק אם האדים חמים בחום שהי"ס מקילים במקום שהזיעה עולה במקום פתוח.

מ. סי' ק"ה, ג' וסי' צ"ב, ח'. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' ר"י ובשו"ע הגר"ז או"ח סי' תנ"א ס"ט ובשעה"צ סי' תמ"ד סק"ד, ועי' בחק

וכדלקמן סי' י"ז סעי' ה' וסעי' ל"ו, ובמקרה זה יועיל הגעלה אפילו לקומקום פלסטיק^מ], ולכן אם שפך מים מקומקום או שפך תבלין מכלי על חלב חם או על בשר חם הרבה פעמים הם נעשים בשריים (או חלביים). ועיין עוד בהערה^מ.

ואם לא עלו אדים לקומקום אין הקומקום נעשה חלבי בדיעבד^מ, ובספק אם עלו אדים, יש להקל^מ.

ומזה יש ללמוד שאין לשפוך מים חמים בשבת מהמיחם לקדירת הבשר, ואם רואה שהחמין ("טשולנט") התייבש, ישפוך מים מהמיחם לתוך כוס יבשה או כל כלי יבש ומשם ישפוך לקדירה [בתנאי חזרה - שהאש תהיה גרופה וקטומה ולא יניח הכלי מידו ודעתו תהיה לשפוך המים לקדירה^מ].

מג. אם הבשר או החלב היו יבשים לגמרי, אם ראינו שהיו אדים הדין כנ"ל, אבל אם לא ראינו אדים יש להקל שאינם עושים את הקומקום לבשרי או לחלבי כיון שלעיקר נקטינן שאין זיעה באוכלין בדרך כלל כמו שנתבאר לעיל סי' ג' הע' ז' שרק אם ראינו בכירור אדים אז מחמירים שזיעת אוכלין אוסרת.

מד. שאז אין הזיעה אוסרתו ואינו נאסר אלא מדין ניצוק [כלומר, עירוני בלי הפסק הגורם לחיבור בין העליון לתחתון] המבואר בסי' ק"ה, ג' ובט"ז ובפמ"ג שם סק"ו, ואם שניהם חמים יש להקל בדיעבד כמבו' שם ובחכ"א כלל נ"ט ס"ה. מה. רעק"א בסי' צ"ב, ח', שבספק אדים במקום פתוח יש להקל.

מו. ומצד איסור חזרה בשבת, מותר כשאין ברירה אחרת, שהרי השעה צ"ס רנ"ג סקמ"ז מיקל לדעת הרמ"א להחזיר גם אם העביר את המאכל לכלי אחר ואת הכלי השני מניח על האש וי"ל שכאן דומה לזה לפי שאינו מחזיר את המים לכלי הראשון ואותו מניח על האש אלא שופך את המים מהכלי שני לתוך קדירה שעל האש, כ"כ בשש"כ [פ"א הע' מ"ט] בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, והגר"ש אויערבך זצ"ל [נדפס בסוף ספר ארחות שבת] כתב שגם למג"א

מב. הקומקומים לחימום מים המצויים בבתים עשויים מפלסטיק, ולהרבה פוסקים [הגר"ש אלישיב זצ"ל (סידור פסח כהלכתו פ"ט הע' 49 ובספר מעגלי אליהו עמ' צג) וכ"כ בשו"ת להורות נתן ח"ו סי' ס"ט וכ"כ בקובץ מבית לוי ח"ה, ועי' אגרו"מ או"ח ח"ב סי' צ"ב ואבה"ע ח"ד סו"ס ז'] אי אפשר להגעיל פלסטיק שאינו חומר שמועיל בו הגעלה. אבל בשו"ת מנח"י [ח"ג סי' ס"ז] ובאור לציון ח"ג פ"י סי"ג כתבו שפולטים ככל שאר כלים ולא נשאר לנו אלא מה דחייס עליהו שמא יתקלקלו בהגעלה, ובקומקום פלסטיק אין חשש שיתקלקל]. אמנם נראה שאם עברו כ"ד שעות יש להקל בזה שהרי כל חומרת נ"ט בר נ"ט שאינו מבן יומו הוא מהחכ"א [כלל מ"ח אות ב], וגם הוא מיקל כשאין לו כלי אחר, וכאן הרי אינו יכול להגעיל את הפלסטיק, ויש לצרף לזה שיטות הסוברים שאפשר להגעיל פלסטיק [מנח"י שם וחלק"י ח"ב סי' קס"ג ויגעיל ג"פ וכמש"כ בשבות יצחק דיני מיקרוגל בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל], ובפרט באדים אלו שעלו מחלב חם שהיה בכלי שני שהרי כלי שני קל יותר מלבד אם היד נכוית בו, וכדלקמן סי' י' סעי' מ"ב. וע"ע לקמן סי' י"ז סעי' מ"א.

וכן יש להיזהר כשאופים בתנור התחתון דברים לחים, יש להיזהר בפתיחת הדלת התחתונה שהדלת העליונה לא תהיה פתוחה ותקבל את האדים החמים מלמטה.

קדירות בישול

שפיכת תבלינים ושמן ושאר מאכלי פרווה לבשר או חלב חמים

טו. אין לשפוך מכלי פרווה [מלחיה, בקבוק שמן, כלי תבלינים (קופסת אבקת מרק)] שירות לתוך חלב או בשר חמים אלא יעביר מקודם לכלי מתאים (בשרי או חלבי) וממנו ישפוך לסיר הבישול החם.

ובדיעבד אם שפך - אם עלו אדים והגיעו לכלי העליון חמים בחום שהיד סולדת בו אז הכלי העליון נעשה בשרי (או חלבי) וגם המאכל שבתוכו נעשה בשרי (או חלבי) אם אין במאכל ששים כנגד כל הבשר (או החלב) ששפך עליו¹¹. ואם האדים הגיעו צוננים למעלה, הכלי עצמו אינו נעשה בשרי, והמאכל נעשה בשרי אם אין בו ששים כנגד האדים עצמם¹².

מיחם שעל האש עד שיעלו המים רתיחה ואז יוציא הכלי וישפכנו לקדירה ובאופן זה אינו נחשב שהעביר לכלי אחר שעדיין נחשב כלי ראשון, העירני הגרא"צ ישראלזון שליט"א, אלא שצריך לשפוך ממקום גבוה כי אם יגיעו אליו אדים בשריים חמים הוא ייהפך לבשרי. שאר הנידונים בשפיכת מים ממיחם לקדירת החמין נתבארו בוביום השבת סי' ג' סעיף כ"ב.

מזו. סי' צ"ב, ח', והיינו מפני שהאדים מחברים את הכלי והמאכל התחתון עם מה שלמעלה ומעבירים את כל הטעם שבו. ודוקא אם האדים הגיעו חמים בחום שהיד סולדת בו מפני שהכלי העליון צונן, פמ"ג ורעק"א שם.

מח. גם אם האדים הגיעו צוננים, צריך ששים כנגד הממשות שלהם כמבואר בפמ"ג [בפתיחה סדר השואל ונשאל חלק ב' אות לו] ובדרכ"ת [סי' צ"ב סקקע"ו - בשם תוס' ירושלים], אבל אין צריך ששים כנגד כל הבשר או החלב שבכלי

[סי' רנ"ג סק"כ] שכתב שלרמ"א אסור, היינו שהעביר לכלי שני ואח"כ נמלך להחזירו לאש, אבל כאן שמתחילה שפך את המים לכוס כדי להעבירו לקדירה שעל האש לכו"ע מותר, ומ"מ כיון שיש אחרונים החולקים על זה לכן עדיף לכתחילה שלא להסתמך על היתר זה, כן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל [בשבות יצחק שהיה וחזרה עמ' רז] והגר"מ שטרנבוך שליט"א. ועי' וביום השבת סי' א' הע' ע"ד בישוב שיטת הפמ"ג המובאת בבאה"ל [סי' שי"ח, ד' ד"ה אם] שאם מעביר דבר לח לכלי שני נחשב שכבר הצטנן ואין אפשר להחזירו כך לאש, בשם החזו"א סי' ל"ז סק"ג ד"ה במ"ב ובשם הקובץ תשובות ח"ג סי' מ'. [והנה, בט"ז סוף סי' צ"ב ובמשנ"ב סי' שי"ח סקפ"ז וסי' תנ"ב סק"כ מבואר שאם משהה את המצקת או שאר כלי בתוך המים הרוותחים שבכלי ראשון עד שמעלים רתיחה שם נחשב ככלי ראשון, א"כ יש עצה גם לנוהגים כהמחבר להשהות כלי בתוך

ויש להזהר בזה מאוד מפני שהמלח והשמן והתבלינים שבכלי נעשים בשריים (או חלביים) ורגילים להשתמש בהם תמיד ויבולים להטריף מין אחר הנגדי לו. שים לב! מלח שנעשה בשרי או חלבי, לפעמים אסור לאוכלו כלל, עיין לעיל סי' ב' סעי' כ"ג.

במקום שיש ספק אם האדים הגיעו חמים בחום שהיד סולדת בו, יש להקל בספק^כ.

בישול קדירת בשר ליד קדירת חלב

פ"ז. מעיקר הדין מותר לבשל מאכל בשרי בקדירה בשרית מכוסה במכסה ליד מאכל חלבי בקדירה חלבית מכוסה במכסה על חצובה אחת או בכירה חשמלית אחת^ז, אלא שיש להזהר משני דברים, האחד שלא יתזו טיפות מזה לזה, והשני שהקדירות יהיו שניהם מכוסות^ח ולא יעבור זיעה ('אדים') מזה לזה.

אמנם למעשה מפני חששות רבות ומצויות בזה, כתבו הפוסקים שלא לעשות כן ולא לבשל בשר וחלב בזמן אחד כשהם אחד ליד השני^ט.

ניתזה טיפה מקדירה בשרית על קדירה חלבית

י"ז. ניתזה טיפה מקדירת בשר חמה לדופן של קדירת חלב צוננת (מבחוץ), אם ניתזה רק טיפה אחת בודדת או כמה טיפות בודדות בנפרד, הקדירה לא נאסרת וינגב הטיפה^י.

הפר"ח [שם סקל"ח] פירשו כהש"ך, וכן משמע קצת בחכ"א, ועכ"פ בכה"ג שהישראל מבשל בשר וחלב בקדירות מכוסות מותר בין לש"ך ובין לט"ז.

נא. אם רק קדירה אחת מכוסה, יתכן שיעברו אדים מהקדירה הגלויה לדופני הקדירה המכוסה [כשהיא גבוהה יותר וסמוכה], ויש לשים לב לזה.

נב. פר"ח [שם סקל"ח] וערוה"ש [שם סקל"ב] ויד יהודה [סי' צ"ב בקצר סקע"ג ובארון סקני"ו], ועי' דרכ"ת [סי' קי"ח סקע"ט] שהביא עוד פוסקים שכתבו כך. [ועי' ברמ"א סי' צ"ה, ו', אמנם הש"ך שם כתב שדוקא במגולין].

נג. כמו שנתבאר לקמן סי' ה' הע' מ"ז שטיפה אחת פסק כח חמימותה אם ניתזה על כלי צונן.

התחתון וגם אינם מעבירים טעם לכלי העליון אלא רק מתערבים במאכל שיש בו.

מט. רעק"א שם. מפני שיש המקילים כשהאדים מתפזרים לצדדים במקום פתוח ואינם סגורים בתוך כלי.

נ. בסי' קי"ח, א' מבואר ברמ"א שלכתחילה אין לבשל מאכל היתר ליד נכרי המבשל מאכל איסור, וכ' הש"ך [סקל"ו] שטעם האיסור משום חשש ניצוצות שניתזים מקדירה לקדירה, והט"ז [שם סקי"ב] כתב הטעם משום חשש שיחליף עם האיסור ולא ירגיש, ויש בזה ב' נפק"מ, האחד בקדירות מכוסות שאין חשש ניצוצות כמש"כ הש"ך שם, והשני בישראל המבשל בשר וחלב בעצמו (בלי נכרי) שאין חשש החלפה כי רואים ברור את ההבדל. והגר"א שם וכן

אם ניתזו כמה טיפות יחד, הקדירה צריכה הגעלה והמאכל מותר^י.

ניתזה טיפה מקדירת בשר כמה או צוננת לדופן של קדירת חלב כמה (מבחוץ), הקדירה צריכה הגעלה בכל מקרה והמאכל שבה מותר אם יש בו ששים כנגד הטיפה, אלא שיש הבדל - אם ניתזה מול המאכל (כלומר, שבמקום שהטיפה ניתזה, יש מאכל מבפנים), ישפוך מיד את המאכל לכלי אחר וינגב הטיפה. ואם ניתזה למקום גבוה מעל המאכל, ימתין שהתבשיל יצטנן ואז ישפוך את המאכל, ועיין בהערה י"ה. ועיין עוד בהערה י"ז.

ניתזה טיפה מקדירת בשר צוננת לדופן של קדירת חלב צוננת (מבחוץ), ינקה מקום הטיפה והכל מותר.

ניתזו טיפות חלב על מכסה של סיר בשרי, עיין לקמן סעיף כ"ו.

הגיעו אדים מקדירה בשרית לקדירה חלבית

יח. עברה זיעה (אדים) מקדירה בשרית והגיעה לקדירה חלבית, הקדירה שהזיעה הגיעה אליה אסורה אם אין בה ששים כנגד כל המאכל שממנו הגיעו האדים^י

ששים כנגדה מלבד בהפס"מ או לצורך שבת, אבל בבי' הגר"א ובפר"ח פסקו כהש"ך שאפילו מנהג אין בזה ומספיק ששים בכל מקרה, וכ"כ בערוה"ש שם סעי' מ"ג. גם אם ניתזה טיפה צוננת על קדירה כמה הרי הקדירה נחשבת 'תתאה' וכנ"ל וממילא נחשבת הטיפה לטיפה כמה. ענין 'כנגד האש' אינו מצוי כיום. אם שפך את המאכל בעודו חם דרך הדופן שנאסרה מהטיפה, המאכל נאסר אם אין 3,600 כנגד הטיפה [ואם לא ביטלו חלב בקדירה בכ"ד השעות האחרונות אין הדין כן].

נו. עיין לעיל הע' ו' לגבי כלי שתמיד משתמשים בו יותר מששים כנגד האיסור. ועי' עוד לקמן סי' י"ז הע' ט"ו לגבי אופן הגעלת הכלי.

נז. סי' צ"ב, ח'. ועי' עוד בענין זיעה בסי' קכ"ג, כ"ד וביד אברהם [סי' ק"ה, ג'] וביד יהודה [בקצר סקל"ב] ובפמ"ג סי' ק"ה במ"ז סק"ו. וע"ע שו"ת מנח"י [ח"ה סי' פ"א סק"ג] ובמש"כ

נד. המאכל מותר כיון שהכלי מוגדר 'תתאה' [עי' לקמן סי' ט' סעי' כ"ב בגדר תתאה] והוא צונן [ע"פ הש"ך סי' צ"ב סקל"ו וכ"כ החכ"א כלל מ"ה סי"ב וסי"ג, ועי' ט"ז שם סק"ז שחולק והחוו"ד סק"ד וסק"ח הביאו, והפר"ח סקל"ב והחכ"א חילקו בין אם החלב נשפך מעל הקדירה לבין אם נשפך מתחת הקדירה שאז החלב נחשב תתאה, ומשמע מדבריהם שאם נפל על צדדי הקדירה נחשבת הקדירה תתאה], וממילא אין הטיפות אוסרות יותר מכדי קליפה והקדירה היא הקליפה והמאכל שבתוכה מותר. ולענין הקדירה לא מועיל שיש ששים במאכל כנגד הטיפה ובכל מקרה היא צריכה הגעלה כמש"כ הרמ"א סי' צ"ב, ו' והש"ך שם סק"ט.

נה. סי' צ"ב, ו', ז' וש"ך סק"ד. ואמנם בפמ"ג כתב שאם הקדירה בת יומה נוהגים לאסור אפילו אם יש ששים כנגד הטיפה אם נפלה למקום גבוה מעל המאכל אלא א"כ יש ששים פעמים

[ואם האדים הגיעו צוננים לקדירה השניה, עיין בהערה י"ח], והקדירה שממנה הגיעה הזיעה מותרת בדיעבד (אם לא הגיע אליה זיעה מהקדירה השניה) כ"ג.

עברו אדים מקדירה בשרית והגיעו כשהם חמים לקדירה פרווה, הקדירה נעשית בשרית. ולכן, צריך להיזהר מאוד כשמבשלים בשר שלא תהיה קדירה חלבית או פרווה גבוהה ממנה הסמוכה לה, או שיקפיד לכסות את הקדירה הבשרית בזמן הבישול.

קדירות בישול

י"ז. חלות המתחממות על קדירות בישול - אם מתבשל בשר בקדירה, כל החלה נעשית בשרית, ואם לא מתבשל בשר בקדירה (אלא שהקדירה הבשרית בת יומה), נעשה בשרי רק כדי קליפה בחלה. ולכן, הרוצה לחמם חלות בשבת, יניח נייר כסף בין הקדירה לחלה כדי שהחלה תישאר פרווה כ"ד.

הניח בטעות גבינה על מכסה של קדירה בשרית, אם מתבשל בשר בקדירה, הכל נאסר, אם לא מתבשל בשר בקדירה אלא שהכלי הבשרי בן יומו, הגבינה נאסרה כדי קליפה והכלי הבשרי צריך הגעלה כ"ה.

כף - ושאר כלים שמכניסים לקדירת בישול

הקדמה

כיום בדרך כלל כף נעשית חלבית בכלי שני, דהיינו, מזגו מים רותחים לכוס והוסיפו חלב ועירבבו בכף, ולא מצוי כל כך שכף תיעשה חלבית בכלי ראשון [שהוא הכלי שבישלו בו את החלב בין אם הוא עדיין על האש ובין

למה שלמעלה. ואם הכלי העליון צונן, אין הזיעה אוסרת אלא אם כן הגיעה חמה בחום שהיס"ב לכלי העליון.

נט. ביארנו לעיל הע' ל"ט שבדיעבד מקילים שאין זיעה מעבירה טעם מלמעלה למטה.

ס. עי' לעיל סי' ב' סעי' כ' בפרטי הדין ובטעמיו.

סא. אם מתבשל בשר בקדירה, הכל נעשה בשרי וכנ"ל שם, אם לא מתבשל בשר בקדירה, נעשה בשרי רק כדי קליפה

הגרש"ז אויערבך זצ"ל [במאור השבת ח"ב מכתב כ"ה אות ד].

נח. אם האדים הצוננים הגיעו לקדירה שהיא חמה ג"כ מעבירים טעם כיון שהכלי העליון חם, כמש"כ המנח"י [כלל נ"ו סק"ז] והפמ"ג [סי' צ"ב במ"ז סק"ט וסי' צ"ג בשפ"ד סק"ד] והגרעק"א בהגהותיו לשו"ע שם, ונראה שבכה"ג צריך ששים רק כנגדם, שכל מה שכתב הרמ"א שמעבירים טעם מכל הקדירה, היינו כשהאדים עצמם חמים וה החיבור בין הקדירה התחתונה

אם הוסר מהאש]. ולמעשה להלכה כלי שני גם כן מעביר טעם בכולו^{כב} ובודאי אם החלב חם בחום שהיד נכזית בו^{כג} או שהמאכל החלבי הוא דבר גוש (ולא לח)^{כד}, אבל במקרה של שאלה על כף חלבית שנכנסה לקדירה בשרית יש לומר לרב כיצד הכף נעשתה חלבית משום שישנם מקרים שבהם אפשר לצרף את מה שהכף נעשתה חלבית בכלי שני ולהקל בדין המאכל.

כף חלבית שנכנסה לקדירה בשרית או להיפך

כ. הכניס כף חלבית לקדירה בשרית שמבשל בה בשר חם, הכף אסורה בכל מקרה [אפילו אם לא נגעה בקדירה עצמה, רק בתבשיל החם^{כה}], והקדירה והמאכל גם כן אסורים אם הכף היא בת יומה [נעשתה חלבית בכ"ד השעות האחרונות^{כז}] ואין במאכל ששים כנגד החלק בכף שנכנס בקדירה^{כח}. אם הכף אינה בת יומה או יש ששים כנגד הכף, המאכל והקדירה מותרים ורק הכף אסורה^{כט}.

סקמ"ה. וכתבו החכ"א [כלל ס' סי"ב] והחת"ס [יו"ד סי' צ"ה] והפמ"ג [או"ח סי' תנ"א בא"א סקל"ח] שבהפסד מרובה יש להקל בדיעבד בדבר גוש, ועי' לקמן שם סעי' מ"ד.

סה. בין למחבר ובין לרמ"א כמבואר בסי' צ"ה, ג'.

סו. אם יודע שהכף נגעה רק בחלב מועט רותח בכ"ד השעות האחרונות, צריך ששים רק כנגדו. סי' צ"ח, ה'.

סז. ולא אמרינן חם מקצתו חם כולו כמבוי' בסי' צ"ד, א'.

סת. רמ"א יו"ד סי' צ"ד, ה' וש"ך סי' צ"ג סק"ג, ולמחבר שם סעיף ד' מותר להשתמש בכף לפרווה ולא לבשר ולא לחלב, ועי' ש"ך שם סקי"ג.

אם יש חתיכות שבולטות מחוץ לרוטב - עיין לקמן סי' ט' סעי' ז'-ט'. ועיין עוד לקמן שם סעי' ו' בדיני אופן הביטול בששים.

והכלי כולו צריך הגעלה ולא רק המכסה כמבוי' בסי' צ"ב, ז' ובחכ"א כלל מ"ה ס"ט ובמנח"י כלל נ"ו סקי"ב ובפר"ח שם סקל"ג, ועי' פת"ש שם סק"ה.

סב. נחלקו בזה הש"ך והט"ז והנקה"כ בסי' ק"ה, ב', דעת הש"ך לפסוק שאין כלי שני אוסר רק כדי קליפה במאכל חוץ מחמץ בפסח משום חומרא דחמץ וחוץ מכלי חרס שיש להחמיר בו שכלי שני מעביר טעם, ודעת הט"ז לפסוק שאוסר לגמרי אלא שאינו מפליט ומבליע ביחד.

ולמעשה, הכריעו הפוסקים שכלי שני מפליט ומבליע טעם וכמו שיבואר לקמן סי' י' סעי' מ"ב.

סג. חכ"א [כלל נ"ט ס"ו] וכן כתב הט"ז [סי' ק"ה סקי"ד], וכ"כ הח"א בהל' שבת [כלל כ' ס"ד] והובא במשנ"ב סי' שי"ח סקמ"ח. ועי' לקמן סי' י' סעי' מ"ד.

סד. דבר גוש מעביר טעם גם בכלי שני כמש"כ הש"ך [סי' ק"ה סק"ח] והט"ז [סי' צ"ד סקי"ד] ופסק כן המשנ"ב בסי' תמ"ז סקכ"ד ובסי' שי"ח

אם עלו אדים חמים לכף, יש אומרים שצריך לחשב גם כנגד החלק בכף שהגיעו אליו האדים החמים (בחום שהיס"ב), ויש שכתבו שאין צריך לחשב זה כלל, וכך המנהג^פ.

כא. הכניס כף חלבית לקדירה בשרית שמבשל בה פרווה ושני הכלים בני יומם ואין ששים במאכל כנגד הכף, לשיטת הרמ"א הכל נאסר, ולשיטת המחבר הכל מותר אם הכף לא נגעה בקדירה עצמה^ז. אם יש ששים כנגד הכף, הקדירה מותרת, ובדין הכף נחלקו האחרונים אם היא מותרת או אסורה, ולכתחילה יש להגעילה^ח. אם אין ששים כנגד הכף אלא שאחד מהכלים אינו בן יומו, נוהגים להחמיר [לרמ"א] שהכלי שאינו בן יומו צריך הגעלה [עיי' בהערה^י] והמאכל מותר להיאכל רק עם מין כמו הכלי שהוא בן יומו וגם דוקא בכלי כזה (והכלי

הזיעה מערבת אותו]. ולמעשה, המנהג המקובל כיום אצל מורי הוראה הוא להקל בזה.

ע. ע"פ סי' צ"ה, ג' [ועי' ט"ז שם סק"ח] וש"ך סי' צ"ד סקט"ז. וזה חמור יותר משאר נ"ט בר נ"ט משום שנחשב טעם ראשון שהרי טעם הבשר וטעם החלב נפגשים ומתערבים במים. ולמחבר הכלים לא נאסרים אם לא נגעו ממש זה בזה.

עא. בש"ך [סי' צ"ד סק"ח] כתב שהכף צריכה הגעלה כדין כף שנחבבה בקדירה שאינה בת יומה [סי' צ"ד, ה'] וכ"כ החו"ד [ביאורים סק"ה וסק"י], אבל היד יהודה [שם בארוך סק"ד] מתיר את הכף וכ"כ הדרכ"ת שם סקע"ב [וכן משמע במשנ"ב סי' תנ"ב סק"ח], וגם הגרעק"א בסעיף ג' תמה על הש"ך שאסר הכף, והפמ"ג כתב שהש"ך אוסר רק כשהכף נגעה בקדירה. ובחכ"א [כלל מ"ו סעי' ט'] תמה על הש"ך וכתב שאפשר מצד המנהג יש לאסור, ובבינת אדם אות מזו (סד) כתב שיש להחמיר שמא נתערבבה פליטת חלב עם פליטת בשר שלא באמצעות המים, ולכן למעשה לכתחילה יש להגעיל הכלים.

עב. כלי כזה שאי אפשר להגעילו, אין צורך לזורקו, משום שדין ההגעלה בו הוא רק מנהג, אלא שאין להשתמש בכלי לא לחלב ולא לבשר (במקרה שפעם אחת נבלע בו בשר ופעם אחת

סט. כ"כ הכרו"פ ריש סי' צ"ד וכ"כ החו"ד והערוה"ש שם, והיינו שהאדים העולים לכף מחממים אותה וגורמים למאכל שבלוע בה - מעל מה ששקוע במאכל - לרדת לתוך המאכל, והרי אם הכניס כף שכולה חמה בחום שהיס"ב ודאי אמרינן חמח"כ ויש לשער ששים כנגד כולה. אמנם החת"ס [יו"ד סי' פ"ב] והחכ"א [בינת אדם שער אר"ה אות מד (סא) ובחכ"א כלל מ"ו ס"ו] והיד יהודה [סי' צ"ד בארוך סק"ב] כתבו שאין פוסקים כן מפני שאין הבל ואדים מוציאים כ"כ טעם שבלוע בכלי [עי' לעיל סי' ג' הע' מ' שי"א שאדים רק נבלעים בכלי אבל לא מפליטים טעם הבלוע מהכלי, וגם המחמירים שם, אפשר שטעמם משום שיש כלי מלמעלה [ולכן הוא קצת מונע את התפשטות האדים] אבל כאן שאין מכסה כלל יסכימו שאין האדים מעבירים את הטעם מהכף לאוכל), וגם אם כן, אין האדים מעבירים טעם מהחלק העליון של הכף לקדירה [וכתב החת"ס שכן נוהגים בעלי הוראות], וכ"כ החו"ד עצמו בסי' צ"ב סקכ"ו, וכ"כ בפת"ש סי' צ"ד סוסק"א [עיי' לעיל הערה ל"ט האם יש בכח האדים להעביר טעם מלמעלה למטה]. [ומש"כ הש"ך בסי' צ"ב סק"ג לגבי חתיכה שחציה חוץ לרוטב, עי' בבינ"א שם שמחלק בין בלוע במאכל לבלוע בכלי שאין

שהוא בן יומו מותר ואין בו מנהג להגעילו^{ע"ז}.

אם שני הכלים אינם בני יומם, הכלים נשאררו כמו שהיו וגם המאכל מותר.

ולכן, אם הכניס כף חלבית לקדירה בשרית שמבשל בה פרווה, והכף בת יומה והקדירה אינה בת יומה, הקדירה צריכה הגעלה אם אין במאכל הפרווה ששים כנגד הכף והמאכל הפרווה מותר להיאכל רק בכלים חלביים ועם מאכל חלבי או פרווה והכף מותרת.

שים לב, במקרה שהיה בקדירה מים, המים נאסרים גם אם הכלים לא היו בני יומם^{ע"ז}, ועי' לקמן סי' ח' סעיף י"ב.

כף חלבית שנכנסה לקדירה פרווה

כב. הכניס כף חלבית (או בשרית) לקדירה פרווה שמבשל בה מאכל פרווה, אם הכף אינה בת יומה, הכל נשאר כמו שהיה מקודם, ואם הכף בת יומה ואין ששים במאכל כנגדה, הקדירה נעשית חלבית (או בשרית)^{ע"ז}.

ולכן, כשיש שאלה כזאת, על המורה לברר: א. האם הכף נגעה בחלב רותח בכ"ד השעות האחרונות. ב. האם יודע באיזה כמות חלב נגעה בכ"ד השעות האחרונות. ג. איזה חלק של הכף נכנס לקדירה הבשרית. ד. כמה מאכל היה בקדירה הבשרית. ה. האם בקדירה הבשרית יש מאכל יבש או עם רוטב. ו. האם הכף נגעה בחתיכת בשר שצפה מעל הרוטב.

סקי"ז.

עד. מפני שמים חמורים יותר ותמיד נחשבים לכתחילה גם אחרי שחיממו אותם כבר לשתייה מפני שאינם חשובים כמבו' בסי' צ"ה, ג' וסי' קכ"ב, ו' (ורעק"א שם) ותו"ח כלל נ"ז סי"ד וכלל נ"ט ס"א וט"ז סי' צ"ה סק"י ובש"ך שם סקי"ד ובסי' צ"ד סקי"ט, ובפמ"ג בשפ"ד סי' צ"ד סקי"ט ובמ"ז סק"ט ובמ"ז סי' צ"ה סק"י ובחכ"א כלל מ"ח סי"א ובבי" הגר"א סי' צ"ה סקי"ז ובפת"ש שם סק"ה, וכ"כ ביד יהודה סי' צ"ה בארוך סקי"י.

עה. בביאור הדין, עיין לקמן סי' ו' הע' נ"ה.

חלב מכלי חלבי בן יומו) אלא רק לפרווה. הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכ"כ במעדני השולחן וביאר משום שהוא חומרא ומקילים לצורך שבת [כמש"כ הפמ"ג בסק"ט] וכן בדיעבד אינו אוסר [כמש"כ החכ"א].

עג. סי' צ"ד, ה' ברמ"א וש"ך וט"ז שם, וכ"כ בחכ"א כלל מ"ח סי"א, אבל בחו"ד סק"ז כתב שאסור לאוכלו לא עם חלב ולא עם בשר אלא רק בכלי כמו הכלי שהוא בן יומו וכמש"כ המנח"י כלל נ"ז סק"ז [וכמבו' בתורת חטאת שם - אלא שהש"ך והט"ז פירשו שחזר בו ברמ"א, ועי' פמ"ג שם], ועי' משנ"ב סי' תנ"ב

מכסה

הקדמה

א. הניח מכסה כלי חלבי על קדירה בשרית או להיפך, יש לחלק לג' חלוקות: 1. מכסה כלי יבש ונקי, 2. מכסה עם טיפות חלב ממש, 3. מכסה עם טיפות מים. ובכל אחת מהחלוקות יש לבאר הדין אם בישל בשר בקדירה פרווה או פרווה בקדירה בשרית או פרווה בקדירה פרווה.

ב. לקח מכסה והניחו ואינו יודע מה היה מצב המכסה, דינו כך - סתם מכסה שנלקח מארון כלים, יש לדון אותו כמכסה נקי ויבש^ע. סתם מכסה שנלקח ממייבש כלים, יש לדון אותו כמכסה נקי ויבש^ע. סתם מכסה שנלקח מקדירה חלבית שבישל בה עכשיו חלב, יש לדון אותו ככלי שיש עליו טיפות חלב ממש^ע. סתם מכסה שנלקח מכיור, אם היה מונח על כלי שבישלו בו מקודם חלב, יש לדון אותו ככלי שיש עליו טיפות חלב ממש, ואם היה מונח על כלי שבישלו בו מקודם פרווה, יש לדונו כמכסה שיש עליו טיפות מים^ע.

ודע עוד, שסתם כלי שנלקח מארון, דינו ככלי שאינו בן יומו^ב אלא אם כן יודע שהכלי בן יומו [נעשה חלבי/ בשרי בכ"ד השעות האחרונות].

הניח מכסה חלבי נקי ויבש על קדירה בשרית / פרווה

בג. 1. הניח מכסה חלבי נקי ויבש על קדירה שמכשול בה בשר, אם מיד הוציא את המכסה, הכל מותר. אבל אם שהה מעט ועלו אדים מהבשר אל המכסה, הכל נאסר [אם המכסה הוא בן יומו]. ויש חילוק בזה שאם המכסה חם אז אפילו אם האדים הגיעו למכסה פחות מחום שהיד סולדת בו הכל נאסר^א, וגם מסתמא אנו

עו. ע"י ש"ך סי' צ"ה סק"א וסי' ק"ב סקט"ו.

מעבירה טעם גם אם היא מועטת.

עח. ש"ך סי' צ"ג סק"ו.

עז. וגם אם יש בו מעט לחלוחית, היא אינה מעבירה טעם וכמש"כ החו"ד בסי' צ"ב סק"כ [ונתבאר לעיל הע' י"ג והע' ט"ו שבמקרה כזה, ביחס לבשר וחלב יש להמתין כ"ד שעות וביחס לבשר או חלב ופרווה מותר מיד]. ומש"כ הש"ך בסי' צ"ג סוסק"ו, היינו ביחס ללחלוחית שהיא עצמה חלב והיא ודאי

עט. כן נראה, מפני שכיור בדרך כלל מלא רטיבות מרובה.

פו. סי' קכ"ב, ו'.

פא. פמ"ג בשפ"ד סי' צ"ג סק"ד ובמ"ז סי' צ"ב

אומרים שודאי הגיעו אדים^פ, אבל אם המכסה צונן, רק אם האדים הגיעו למכסה בחום שהיד סולדת בו הכל נאסר, ובנוסף, אם יש ספק אם האדים הגיעו חמים בחום שהיס"ב אזלינן לקולא^פ.

אם המכסה החלבי אינו בן יומו, אז גם אם הגיעו אדים אל המכסה אין המאכל והקדירה נאסרים ורק המכסה נאסר ויש להגעילו^פ. [מכסה שיש בו חריצים שאי אפשר לנקותם, כמו מכסה סיר לחץ, גם אם אינו בן יומו דינו כבן יומו ואוסר הכל^פ אלא אם כן יש במאכל 3600 כנגד המקום הצר שאי אפשר לנקותו, ובמקום הפסד יש להקל בדיון המאכל אם יש בו ששים כנגד המקום הצר ההוא^פ].

2. הניח מכסה חלבי נקי ויבש על קדירה בשרית שמבשל בה מאכל פרווה, אם הוציא המכסה מיד מותר, ואם שהה ועלו אדים אל המכסה [כנ"ל] אם שני הכלים בני יומן למחבר הכל מותר ולרמ"א הכל אסור^פ, ואם אחד מהם אינו בן יומו למחבר הכל מותר ולרמ"א הכלי שאינו בן יומו צריך הגעלה והכלי שהוא בן יומו מותר והמאכל ייאכל כמין הכלי שהוא בן יומו^פ. [גם מכסה שיש בו חריצים דינו כן ולא החמירו בו את חומרת המכסה הנ"ל^פ].

ראה את הכלי וניכר שיש שם חריצים שיש בהם שומן בשר שא"א לנקותו יש לו לאסור משום השומן שבחריצים, והכל לפי הענין.

פז. שיטת הש"ך שצריך ס' פעם ס' משום שהבלוע שבכלי נעשה נבילה מבליעת האיסור, ושיטת הט"ז שמספיק ס' פעם כנגד המקום הצר, ולהלכה נח' בזה הפוסקים, שהחכ"א [סי' מ"ו, ג'] והפמ"ג [סי' צ"ג בשפ"ד סק"ד] פסקו כהש"ך, והערוה"ש שם סקט"ז והחוו"ד [שם חידושים סק"ד] פסקו כהט"ז, וכ' הפמ"ג שבמקום הפסד יש להקל כהט"ז.

פז. כמבואר בסי' צ"ה, ג' שלמחבר נ"ט בר נ"ט מותר גם במקרה כזה, ולרמ"א אסור ואף אינו נחשב נ"ט בר נ"ט אלא טעם ראשון של חלב ושל בשר מעורבים יחד.

פח. כמבואר בסי' צ"ד, ה', ועיי"ש בש"ך סקי"ח.

פט. פמ"ג סי' צ"ג בשפ"ד סק"ד.

סקכ"ט וכ"כ הגרעק"א בסי' צ"ב, ח'.

פב. דרכ"ת שם סקכ"ז בשם יד יהודה הארוך סק"ו וסקצ"ח סק"ז.

פג. רמ"א סי' צ"ב, ח' ופמ"ג שם במ"ז סקכ"ט ורעק"א שם.

ומבואר שזיעה אוסרת גם מלמעלה למטה, והיינו דוקא כאן שהקדירה מכוסה ואין מקום לאדים לצאת ובזה ודאי הזיעה חוזרת ויורדת כמבואר ברמ"א סי' צ"ב, ז', וכן מבואר בגרעק"א בסי' צ"ב, ח' שזה חמור יותר ואוסר מדינא, וכ"כ החכ"א כלל מ"ו ס"ד והפר"ח סי' צ"ג סק"ז.

פד. נראה שדין זה הוא בין למחבר ובין לרמ"א שאדים דמיא לממשות בשר שגם למחבר נאסר כמבואר בסי' צ"ה, ג'.

פה. סי' צ"ג, ב'. וכתב הרמ"א שבמקום הפסד או לצורך שבת יש להתיר אם הכיסוי אינו בן יומו, והיינו מצד המנהג, אבל אם הרב המורה

3. הניח מכסה חלבי נקי ויבש על קדירה פרווה שמבשל בה מאכל פרווה, אם הוציא המכסה מיד הכל מותר, ואם שהה ועלו אדים, נחלקו הפוסקים בדינו^{צז}, ולמעשה, הכלי נעשה חלבי.

הניח מכסה חלבי מלוכלך בטיפות חלב על קדירה בשרית / פרווה

כד. 1. הניח מכסה חלבי מלוכלך בטיפות חלב על קדירה שמבשל בה בשר (או להיפך), אם שניהם חמים הכל אסור, ועיין בהערה^{צז}, אם התחתון חם והעליון צונן ושהה מעט ועלו אדים לעליון גם כן הכל אסור כנ"ל, ואם העליון חם והתחתון צונן המאכל מותר חוץ מכדי קליפה^{צז} והכלים שניהם אסורים, ובמקום הפסד יש להקל שהכלים מותרים^{צז}.

2. הניח מכסה חלבי מלוכלך בטיפות חלב על קדירה בשרית שמבשל בה מאכל פרווה, אם שניהם חמים והקדירה הבשרית בת יומה, הכל אסור^{צז}, [אם אינה בת יומה המכסה והמאכל מותרים^{צז} ורק הקדירה אסורה], אם התחתון חם והעליון צונן ושהה עד שעלו אדים גם כן הכל אסור [כשהקדירה הבשרית בת יומה, וכנ"ל], ואם התחתון צונן והעליון חם המאכל מותר חוץ מכדי קליפה, והקדירה והמכסה אסורים. [כשהקדירה הבשרית בת יומה, וכנ"ל].

3. הניח מכסה חלבי מלוכלך בטיפות חלב על קדירה פרווה שמבשל בה פרווה, אם

אחת כח חמימותה פוסק, והש"ך שם חולק ואוסר הכלים, ויש להחמיר בזה כיון שהוא חמור יותר מטיפה שניתזה על כלי צונן כמו שכתבו החכ"א כלל מ"ו סעיף ה' [וכתב שבמקום הפסד יש להקל על הכלי - כגון שא"א להגעיל הכלי וכיו"ב] והפר"ח [סי' צ"ג סק"ט], ועי' פמ"ג סי' צ"ב סק"ח וסי' ס"ח במ"ז סק"ט ד"ה מה, עוד כתב הפר"ח בשם מהרש"ל שיש להחמיר בזה מטעם אחר והוא משום שיטת המהרש"ל שכלי שני גם כן מבשל, ודין כלי שני נתבאר לקמן בסי' י' סעי' מ"ב.

צד. בין למחבר בין לרמ"א וכמבו' בסי' צ"ה, ג' [מפני שיש ממשות חלב על המכסה]. ולענין ששים, עי' לעיל הע' צ"א.

צה. עי' ש"ך סי' צ"ה סק"י.

צ. להמחבר והרמ"א והט"ו [בסי' צ"ד, ה'] הכלי נעשה חלבי, וחמור יותר מהמקרה הקודם משום שהכלי היה פרווה, ונתבאר לקמן סי' ו' הע' נ"ה, ולהש"ך שם הכלי אינו נעשה חלבי אלא שמעתה יש להשתמש בו רק לחלב.

צא. אם יש ששים בבשר כנגד החלב, המאכל מותר והכלים אסורים שניהם, אבל אם המכסה בן יומו צריך ששים גם כנגד המכסה ולא רק כנגד החלב.

צב. ואף שלשיטת הרמ"א דין הלחלוחית ככלי שני, מ"מ צריך כדי קליפה כנגד הבעין שנטף לקדירה. יד אברהם שם, וכע"ז ביד יהודה בארוך סקי"א.

צג. שיטת הרמ"א שהכלים מותרים כיון שטיפה

שניהם חמים הקדירה והמאכל נעשים חלביים^ז, וכן אם התחתון חם והעליון צונן הדין כך, ואם התחתון צונן והעליון חם המאכל מותר חוץ מכדי קליפה שהוא חלבי והקדירה גם כן יש להחמיר שנעשתה חלבית^ז.

הניח מכסה חלבי רטוב על קדירה בשרית / פרווה

כה. 1. הניח מכסה חלבי עם טיפות מים, אם הטיפות מועטות דינו כמו שהניח כלי יבש ונקי (וימתין כ"ד שעות וכנ"ל בסעיף ד')^ח, ואם הטיפות מרובות והניחם על קדירה שמבשל בה בשר ושניהם היו חמים והמכסה בן יומו הכל נאסר [ואם אינו בן יומו הקדירה והמאכל מותרים ורק המכסה נאסר^ח]. ואם התחתון חם ועלו אדים גם כן הדין כך, ואם התחתון צונן והעליון חם המאכל צריך קליפה והכלים יש להחמיר שנאסרים.

2. היו הרבה טיפות מים במכסה והונח על קדירה בשרית שמבשל בה פרווה ושניהם היו בני יומם ושניהם היו חמים או שהתחתון היה חם ושהה ועלו אדים למכסה, למחבר הכל מותר ולרמ"א הכל אסור^פ. ואם העליון היה חם והתחתון צונן, לרמ"א יש להחמיר שהכלים נאסרו והמאכל מותר חוץ מכדי קליפה.

3. אם הונח על קדירה פרווה שמבשל בה פרווה, אם היו שניהם חמים או שהתחתון היה חם ושהה ועלו אדים, הכל נעשה חלבי^ק, ואם התחתון היה צונן והעליון חם, הכל נשאר כמו שהיה מקודם^ק.

חלב שנשפך על מכסה של סיר בשרי

כו. חלב שנשפך על מכסה של קדירה בשרית רותחת, אם יש במאכל ששים כנגד החלב, המאכל מותר אבל הכלי צריך הגעלה וכנ"ל בסעיף י"ז^ק.

צו. וגם המאכל נעשה חלבי אם אין בו ששים כנגד החלב.

צז. ע"פ הש"ך סי' צ"ג סק"ו וכדלקמן סי' ה' הע' מ"ז [ועי' גם לקמן סי' ר' הע' נ"ד].

צח. כתב החו"ד בסי' צ"ב סק"כ שלחלוחית מועטת אינה מעבירה טעם, ונתבאר לעיל הע' י"ג. ואמנם אם הלחלוחית עצמה היא חלב או בשר ודאי מעבירה טעם.

צט. שאין כלי ומאכל נאסרים מכלי שאינו בן יומו כמב' בש"ך סי' צ"ה סק"י.

ק. כמב' בסי' צ"ה, ג' שנח' בדין נ"ט בר נ"ט. קא. כשיטת המחבר והרמ"א והט"ז בסי' צ"ד, ה', וכדלקמן סי' ר' הע' נ"ה.

קב. כיון שתתאה גבר, ולכל היותר כדי קליפה נעשה חלבי ומתערב בשאר התבשיל ובטל בששים.

קג. סי' צ"ב, ז' שדין מכסה שווה לדין קדירה מבחוץ, וכן פסקו החכ"א [כלל מ"ה ס"ט] והמנח"י [כלל נ"ו סקי"ב] והפלתי [שם סקי"ד]

כלים חלביים ובשריים ששניהם לא בני יומם

כז. לכתחילה יש להימנע מלהכניס כף חלבית שאינה בת יומה לתוך סיר בשרי שאינו בן יומו שמתבשל שם פרווה, וכן לכתחילה יש להימנע מלהניח מכסה חלבי שאינו בן יומו על סיר בשרי שאינו בן יומו שמתבשל שם פרווה^ק, ובדיעבד אם עשה כן הכלים לא נאסרו.

וכן טוב להדר להימנע מלבשל פרווה בתבנית אפיה חלבית שאינה בת יומה בתוך תנור אפיה בשרי שאינו בן יומו^ק, ובדיעבד הכלים לא נאסרים.

הש"ך עצמו וגם הט"ז לא חששו לזה. ובאמת קצת מוכח כן ממה שמותר להגעיל כלי חלבי בן יומו עם כלי בשרי שאינו בן יומו [או"ח סי' תנ"ב, ב'] ולא אסרו אטו בן יומו, וכנראה הטעם שגם אם אכן יהיה בן יומו לא יהיה כאן איסור ישיר אלא רק יש לחוש שהכלי ייאסר ואז יש לחוש שישכח ויבשל בו בעודו בן יומו ואפשר שאין זה בכלל הגזירה אטו בן יומו, ומצד דין ביטול איסור לכתחילה [עי' פמ"ג סי' צ"ט סק"ז ואגרו"מ יו"ד ח"ב סי' מ"א], הרי הוא עוסק בהגעלה ולא בביטול איסור.

ולפי"ז י"ל גם בנידון דידן, הרי גם אם כלי אחד יהיה בן יומו עדיין לא יהיה איסור אלא רק אם שני הכלים יהיו בני יומם, ואפשר שבדבר כזה שהוא חשש יותר רחוק לא גזרו וכעין גזירה לגזירה [ודומה קצת למה שמוכח בסי' תנ"א, ד' שאם החצובה לא בת יומה מותר גם לכתחילה לבשל עליה במין ההפוך כי יש כאן ב' לכתחילה, ולכן רק משום חומרת פסח צריכה ליבון, ואכמ"ל], ומה שנשאר לחשוש לביטול איסור לכתחילה ששייך בכל כלי שאינו בן יומו, הרי אם אין לו כלי אחר ורצונו בבישול לפי תומו ולא בכדי לבטל אין בזה איסור.

ואמנם, בתנור אפיה יש להקל קצת יותר כיון שכיום כמעט שאין אדים בתנור אפיה ביתי רגיל וגם האדים פחות 'מחברים' מבישול ממש.

קה. בתנור אפיה יש להקל קצת יותר וכנ"ל בהערה, ולכן כתבנו בלשון טוב להדר להימנע.

והפר"ח [שם סקל"ג] והפת"ש [שם סק"ה בשם תשובת בית יעקב]. אמנם הט"ז [סקכ"ח] הביא שמהרש"ל מחלק ואוסר אם אין ששים פעמים ששים כנגד החלב [כך פי' הפמ"ג בכונתו] והחוו"ד הסכים לט"ז אם התבשל בקדירה פרווה ולא בשר וגם הפמ"ג יישב את שיטתו, ולמעשה יש להקל כהרמ"א מאחר שרוב האחרונים הסכימו לו וגם החוו"ד הסכים רק באופן שמתבשל פרווה בקדירה.

קד. ברמ"א [סי' צ"ד, ה'] כתב שאם בישל פרווה בכלי בשרי בן יומו והכניס לתוך הקדירה כף חלבית שאינה בת יומה, אפשר לאכול עם הפרווה עם בשר. ובמנח"י [כלל נ"ז סקכ"ז] כתב שהרמ"א עצמו בתורת חטאת כתב שלא יאכל את הפרווה לא עם חלב וגם לא עם בשר כי הרי נכנס לפרווה הזה טעם של חלבי לא בן יומו, וכ"כ החוו"ד [שם סקט"ז], ובחכ"א [כלל מ"ח סי"א] כתב דאם אין לו ענין לאוכלו עם בשר יאכלנו בפני עצמו, אמנם הש"ך [שם סקי"ח] והט"ז [שם סק"ח] התיירו לאכול לכתחילה עם בשר כיון שנכנס טעם שהוא כבר פגום א"כ אין לחשוש וכמו שכתב הרמ"א בסי' צ"ה, ג', וכעין מש"כ הש"ך בסי' קל"ט סקכ"ט שמותר להכניס נטל"פ לכתחילה ביין ואין בזה משום ביטול איסור לכתחילה, ואמנם המנח"י עצמו חילק שבסי' צ"ה הוא נ"ט בר נ"ט וגם אם יהיה בן יומו הרי מותר מדינא וכ"כ הגר"א שם בביאורו אבל כאן הרי אם יהיה בן יומו יהיה אסור מדינא, אבל

מגבות כלים וכפפות

כה. לגבי מגבות כלים וכפפות שמשתמשים בהם להרים ולהזיז קדירות חמות, עיין לקמן סי' ה' סעי' א'-ב'.

סימן ה

שאר כלי המטבח

מגבות כלים וכפפות

א. מגבות כלים וכפפות- מגבות שמשמשים בהם להחזיק סירים חמים [במקום כפפה] או להחזיק מגשי עוגות חמות, בדרך כלל המציאות שהם מתלכלכים מממשות של המאכלים, ולכן יש להיזהר שלא להשתמש באותם מגבות לחלבי ולבשרי^א.

יתירה מכך, גם לאחר הכיבוס, אם הכיבוס לא היה בחום של 45 מעלות לפחות [שאו דינו כהגעלה לגבי זה^ב], אם כן המגבת שבלעה בשר חם נחשבת כמו כלי בשרי נקי שלכתחילה אין להשתמש בו לכלי חלבי חם עד כ"ד שעות ולחלב חם לעולם^ג.

בדיעבד אם השתמשו במגבות לכלי חלבי חם ולא היה רוטב או נוזל, אין המאכל והמגבת נאסרים^ד. ואם היה נוזל או רוטב [אך לא לחות מועטת^ה] שמחבר ביניהם,

והפר"ח [שם סקי"ג] כתב שמגעילים ע"י עירוי מכלי ראשון. ובמגילת ספר [או"ח סי' כ"א] הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם יש חום 45 מעלות שהוא חום שהיד סולדת בו, סגי בכך, שכביסה בחום של 45 מעלות נחשבת להגעלה. והנה, מבו' בשו"ע [סי' תנ"ב, ג'] שאין להכניס כמה כלים ביחד לתוך כלי [מנוקב] אחד וכך יגעילם משום שאינם נוגעים זה בזה ובמקום נגיעתם אין הרתיחה מגיעה, ונראה שבמכונת כביסה המסתובבת הרבה פעמים בכל כביסה, אין לחוש לזה וודאי כל בגד התכבס ברותחין לכל הפחות פעם אחת, אלא שיקפיד שלא להכניס מדי הרבה בגדים יחד.

ג. ברמ"א [סי' צ"ב, ח'] כתב שלכתחילה יש להיזהר גם מנגיעת כלי בשר בכלי חלב, והבאנו לעיל סי' ד' הע' ח' דהיינו רק עד כ"ד שעות.

ד. יו"ד סי' צ"ב, ח' וסוף סי' צ"ג, שאין בלוע שבכלי מעביר טעם לכלי אחר בלא רוטב, ופמ"ג [סי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ב (ועי"ש שאפי' בלוע שמן אינו מעביר בלא רוטב) ובאו"ח בהקדמתו לסי' קע"ג] משנ"ב [סי' תנ"א סקקל"ו לגבי פסח].

ה. בענין לחות מועטת ורוטב מועט, עיין לעיל סי' ד' הע' י"ג והע' ט"ו.

א. כשיש ממשות חלב או בשר במגבות, אין הטעם נפגם גם לאחר כמה ימים. ורק בלוע שבכלים נפגם לאחר כ"ד שעות, וממילא אם יש שיירי חלב או בשר במגבות והקדירה מהמין הנגדי חמה, הקדירה תיאסר [גם אם יש במאכל שבפנים כנגד האוכל, בכל אופן הקדירה נאסרת כמבו' בסי' צ"ב, ו' ובש"ך שם סקי"ט, ועי"ש הטעם]. והמגבת בדרך כלל לא תיאסר מפני שאם הבשר שדבוק בה הוא יבש בלי רוטב, להלכה אנו פוסקים שטעם החלב שנבלע בבשר מהקדירה נחשב טעם בלוע [כשיטת הט"ז (סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה) ויעו' לקמן סי' ד' הע' ו' שכן נקטינן להלכה], ואין הבלוע מעביר טעם למגבת בלא רוטב, ואם כן היה רוטב, א"כ גם המגבת נאסרת וצריכה הגעלה, דהיינו כביסה בחום של 45 מעלות, וכדלקמן בהערה הבאה.

ב. עי' משנ"ב סי' תנ"ב סק"ח שמצריך להגעיל באופן שהמים רותחים ומעלים בועות. אמנם כתבו תוס' בע"ז ע"ה: [ד"ה דכיתנא] שכיבוס בכלי שני נחשב כמו הגעלה בכלי ראשון מפני שחובטים אותו ומכבסים אותו כמה פעמים, וכ"כ הבי' [יו"ד סי' קכ"א בבד"ה ד"ה כתב רבינו ירוחם] והש"ך [שם סי' קל"ח סק"ן].

אם המגבות בני יומם מבשר, הכלי צריך הגעלה והמאכל נאסר, ועיין בהערה¹. שים לב! הרבה פעמים המגבת נוגעת במאכל עצמו ולא רק בכלי, ואם כן, אם למשל המגבת חלבית בת יומה ונגעה בבשר חם הוא צריך קליפה, ואם נגעה בבשר עם רוטב צריך ששים כנגד המגבת².

גם אם המגבת לא התלכלכה כלל, יש אומרים שאין להשתמש בה גם לחלב חם וגם לבשר חם³, ולמעשה ודאי שיש להיזהר שלא לעשות כן מפני חשש לתקלות⁴. ומטעם זה יש לכבס בחום של 45 מעלות לפחות את כל מגבות המטבח לפני פסח [אם רוצים להשתמש בהם לפסח].⁵

מפות שולחן

ב. מפות שולחן - יש לייחד מפות שולחן לחלבי ולבשרי, מפני שאם יניחו עליהם מאכל גוש חם או שישפך עליהם בשר או חלב חם מבלי ראשון⁶ הם נעשות בשריות (או חלביות), ובפעם הבאה אם ישפך מהמין ההפוך יהיו טריפה⁷, ויש אומרים שגם אם לא נשפך כלל אין לעשות כן⁸.

כיבוס בחום של 45 מעלות, נחשב כהגעלה, וכנ"ל.

האיסור לכתחילה של הרמ"א, והבאנו את השיטות לעיל סי' ב' הע' כ"א, אלא שלמעשה בודאי יש להימנע מזה מפני חשש לתקלות מצויות.

ט. בית לחם יהודה [סי' צ"ה סק"כ] בשם המהרש"ל, והובא בדרכ"ת שם סקצ"א.

י. ולענין זה מספיק חום של 45-50 מעלות, וכנ"ל בהע' ב'.

יא. עירוי מכלי שני אינו אוסר, וכדקלמן סי' י' סעי' מ"ז.

יב. מאכל גוש חם שנפל מצלחת שהיא כלי שני על מפה, יש להחמיר שמעביר טעם למפה או לשולחן, וכן אם נשפך רוטב בשר או חלב חם מבלי ראשון על מפה או על שולחן, יש להחמיר שמעביר טעם לכל הפחות כדי קליפה, ע"י לקמן סי' י' סעי' ל"ג וסעי' מ"ה בדינים אלו.

יג. וכנ"ל בהע' ח' ובסי' ב' הע' כ"א.

ו. אם היה הרבה רוטב בשר בין הכלים א"כ ודאי הכלי החלבי נאסר וגם הכלי הבשרי נאסר שהרוטב מעביר טעם מכלי לכלי, וגם אם היה הרבה רוטב פרווה בין הכלים, הרוטב מעביר טעם מכלי לכלי, וכנ"ל שם.

ז. כלי למאכל יבש מבליע כדי קליפה, ולמאכל רוטב מבליע בכולו.

ח. אין הבלוע שבכלי מעביר טעם למגבת בלי רוטב, אלא שכתב הרמ"א [סי' צ"ב, ח'] ונפסק כן במשנ"ב [סי' תנ"א סקקל"ו] שלכתחילה יש להזהר בכל זה, ונחלקו הפוסקים אם היינו דוקא שלא תיגע קדירה בשרית בקדירה חלבית, אבל קדירת פרווה יבשה הנוגעת פעם בקדירה בשרית ופעם בקדירה חלבית אינה בכלל ה"לכתחילה" שהרי טעם לא עובר ולחוש שנבלע טעם מזה ומזה הוא חומרא יתירא, או שגם זה בכלל

וכן מי שיש לו גמ"ח מפות לשמחות, יש לו לברר האם השמחה חלבית או בשרית ולייחד מפות נפרדות.

בדיעבד, אם השתמש במפה אחת לחלב ולבשר, בדרך כלל אין הכלים והמאכל נאסרים¹¹, אבל המפה עצמה יכולה להיות טריפה [אם נפל בשר גוש חם או נשפך רוטב בשר חם מכלי ראשון ואח"כ חלב חם¹²], ולכן אם יפול עליה מאכל חם, יש להסיר ממנו כדי קליפה.

כיורים - הדחת כלים עם כלי פרווה במים חמים

ג. מי שרגיל לשטוף כלים במים חמים, צריך להיזהר בשטיפת כלים בשריים עם כלי פרווה וכן בשטיפת כלים חלביים עם כלי פרווה, כי בדרך כלל יש ממשות בשר וממשות חלב על הכלים (ולא רק בליעות), ואם כן אם שוטף כלים בשריים (למשל) מעל כלי הפרווה, הרי המים החמים עוברים דרך ממשות הבשר וממשיכים לכלי הפרווה ועושים אותם בשריים¹³ - אם אין ששים במעט המים שנשפכים כנגד ממשות הבשר - והרבה פעמים המציאות שאין ששים כנגד המים שנשפכים.

מוריד לטעם נוסף כלל, וכ"כ בדרכ"ת [סק"ו], ובדברי החו"ד [סק"ד] גם כן אינו מוכרח שהבין שנחשב נ"ט בר נ"ט, כי אפשר שכוונתו רק לאפוקי שאם בישל בשר בכלי א"כ הטעם עובר דרך המים ואין זה נחשב ניצלו, אבל לא שבאמת טעם באוכל מחשיב לטעם נוסף [ורק אחרי שהיה פעם אחת בכלי א"כ הוקלש ואח"כ יכול לרדת גם דרך אוכל], וכן הבאנו לקמן סי' ו' הע' נ"ד שכן ההוראה למעשה.

עוד יש להוסיף שגם המקילים, היינו דוקא באוכל ואח"כ בכלי, אבל אם במים ואח"כ בכלי, גם הם לא מתירים כמש"כ הפת"ש [סי' צ"ה סק"א] בשם הפני אריה [סי' מ"ח-מ"ט], והיינו טעמא, שבמים יש תערובת ממש ולא בליעת טעמים, אלא שאפשר לדחות שמים העוברים דרך בשר אינם מתערבים איתו כל כך וא"כ נחשב כמו בליעה ולא כמו תערובת ממשות, אבל זה נכון רק ברגע אחד אבל בהמשך הרי היה ממשות בשר/ חלב על הכלי העליון ועכשיו הוא נקי א"כ בודאי נתערב ממשות עם המים החמים ועל זה לית מאן דפליג שנחשב טעם ראשון ולא נ"ט בר נ"ט.

יד. השולחן תתאה והתחתון גובר והוא צונן וא"כ מבשל רק כדי קליפה, ואם אין רוטב אינו מעביר טעם בלא רוטב ואם יש רוטב הרוטב עצמו הוא היכדי קליפה והצלחת והמאכל מותרים.

טו. כשנפלו שניהם תוך כ"ד שעות או שנשאר שיירי בשר/ חלב בעין.

טז. עירוי מכלי ראשון יכול לבלוע טעם בדרכו ולהבליע את הטעם הזה במקום אחר כמבוי בש"ך [יו"ד סי' צ"ה סק"כ] ובפר"ח [שם סקי"ז] ובכרתי [סקי"א], וכע"ז בחכ"א כלל מ"ח סי"ב, וגם לרמ"א שם אם יש ממשות א"כ עירווי יכול גם להפליט וגם להבליע כמבוי בש"ך שם, אלא אם כן נפסק הקילוח וזה אינו מצוי בשטיפת כלים, ועי' עוד לקמן בסמוך.

ומצד נ"ט בר נ"ט, שיטת הפמ"ג [יו"ד סי' צ"ה במ"ז סק"א ובשו"ת גינת ורדים סי' ס"ז ובהנהגת השואל ונשאל סדר ב אות כט] דלא אמרינן נ"ט בר נ"ט אלא רק כשטעם ראשון בכלי וטעם שני במים, אבל לא להיפך כשטעם ראשון באוכל וטעם שני בכלי, כי טעם של אוכל באוכל אינו

כיוורים - שימוש בכיור אחד

ד. כיוורים - יש לייחד שני כיוורים נפרדים, האחד לחלבי והשני לבשרי.

אם יש רק כיור אחד במטבח, יקפיד להשתמש רק במים קרים או פושרים (עד 40 מע'"), ואז יכול להניח בכיור גם כלי בשר וגם כלי חלב ולהדיחם אפי' זה מעל זה, אלא שלא רצוי לעשות כן אלא ידיח כל מין בנפרד¹¹.

אם רוצה להשתמש במים חמים, צריך להקפיד להדיח את הכלים החלביים והבשריים בנפרד, וגם כשמדיח את החלבי לא יהיה כלים בשריים בכיור וכן להיפך כשמדיח את הבשרי לא יהיו כלים חלביים בכיור¹².

קליפה כי הכיור תתאה וצונן) ואין בכח כלי שני גם להבליע וגם לפלוט].

יח. הדרכ"ת [סי' צ"ה סקצ"א] הביא בשם המהרש"ל שהמנהג שלא להניח כלי חלבי במקום שיש כלי בשרי, וכ"ש בזה שיש חשש שיפתח את ברז המים ויאסרו. ועי' סי' צ"ה, ג', ה', ו', ז'.

יט. שלא יאסרו הכלים שמונחים בכיור מעירוי מהברז על שיירי המאכל שמעליהם שעירוי מכ"ר שלא נפסק הקלוח מפליט ומבליע כאחד כדי קליפה, ולכתחילה לעשות כן, ודאי אסור (עי' כרתי סי' צ"ה סקי"א). וגם לשיטת המחבר אסור לעשות כך לכתחילה שהרי יש ממשות בשר וחלב בכלים, ואפילו אם אין ממשות לכתחילה אסור כמב' בש"ך סי' צ"ה סק"ט ובשו"ע סי' תנ"ב, ב' וסקי"ד. ואם עבר ועשה כן, עיין לקמן סעי' ד' מה דינו.

והנה, הרמ"א סי' קכ"א, ה' וש"ך סקי"ב ומשנ"ב סי' תנ"א סקל"ו כתבו שאסור להשתמש בכלי אסור בקביעות אפי' בצונן שמא ישתמש בו בחמין, אבל נראה פשוט דהיינו דוקא בכלים אסורים שמכניסים בהם מאכל ויש חשש שיכניס מאכל חם, אבל בכיור שכל החשש הוא שמא ידיח כלים חלבים על כלים בשריים ויעבור טעם בעירוי מכלי לכלי אין לאסור להשתמש בו בצונן (אפילו שהכיור הוא סוג כלי שאי אפשר להגעילו). [עי' סי' צ"ד, ג' שמתור להשתמש בכלי שבלוע בו איסורי הנאה].

אם הכלים הבשריים או החלביים נקיים, נראה שאין לחוש לקבוע שם בשרי או חלבי על הפרווה בגלל העירוי, עי' לקמן סי' ו' הע' נ"ה שגוף הדבר הוא כעין קביעת השתמשות ולא מעיקר הדין. עוד יש להוסיף שאם יש כמה עירוויים בזה אחר זה לדעת כמה פוסקים הם יכולים להבליע בכל הכלי ולא רק כדי קליפה וכדלקמן בהע' כ'.

יז. מפני כמה חששות, האחד, שהברז יאסר מדין ניצוק כשמערה ממנו על שיירי בשר ועל שיירי חלב, וכתב הרמ"א [סי' ק"ה, ג'] שלכתחילה יש להזהר בזה ובדיעבד אין לחוש. השני, אם עלו אדים חמים משיירי הבשר והגיעו לברז א"כ הברז נעשה בשרי וזה אינו מצוי כל כך. השלישי, כשמערה מים חמים מהברז על שיירי המאכלים שבכלי הרי עירוי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח גם מפליט וגם מבליע כדי קליפה [ש"ך סי' צ"ה סק"כ ופר"ח סקי"ז ופמ"ג בשפ"ד שם סק"כ וחכ"א כלל מ"ח סי"ב], וא"כ אם מדיח כלי בשרי מעל כלי חלבי, המים החמים בולעים טעם מהבשר וממשיכים לכלי החלבי ואוסרים אותו (ובר"כ בזמן הדחת כלים הוי עירוי שלא נפסק הקילוח), ומלבד זאת הכיור יכול להיות טרף אם ידיחו עליו כלי בשר ואח"כ כלי חלב ואין להשתמש בכלי אסור בקביעות [ואמנם אין הכיור יכול לאסור כלים המונחים עליו כי לכל היותר המים יהיו חמים בכלי שני (וגם זה רק כדי

עבר והדיח כלים בשריים על כלים חלביים במים חמים מהברז, יש להגעיל את הכלים החלביים. [אם הכלים הבשריים היו נקיים משיירי בשר, יש להקל במקום הפסד מרובה^ק].

ה. עבר ופתח את ברז המים החמים על כלים שמונחים על הכיור, אם מונחים כלים בשריים על כלים חלביים או להיפך, הכלים התחתונים נאסרים^כ, אם הכלים החלביים והבשריים מונחים בנפרד, אינם נאסרים בדיעבד^כ.

ביום אחד והחכ"א [כלל נ"ט ס"ד] חשש לשיטתו, וכן החו"ד [סי' צ"ה חידושים סקט"ו] פסק כן [אע"פ שבביאורים סק"ט תמה על דבריו] וכן פסק הפמ"ג בדיני השואל ונשאל באו"ה ח"ב אות ו [ובאו"ח סי' תנ"ב סק"א היקל בדיעבד בזה, וביו"ד סי' צ"ה במ"ז סק"ב ובסי' ס"ח בשפ"ד סק"ז נשאר בצ"ע על זה (ולקושייתו מהגעלת כלי שדרכו בעירו, י"ל שאם נעשה בכמה ימים אינו אוסר הכל גם לט"ז, ועי' מנח"י כלל נ"ח סוסקכ"ה)] וכן נטה השבט הלוי [ח"ו סי' נ"ו אות ז], ועי' טוטו"ד תליתאי סי' קמ"ו וחמודי דניאל הל' כלי ראשון אות ד שהסכימו כן רק אם העירוים היו רצופים זה אחרי זה שאז התחתון התחמם קצת מהעירווי הקודם וממילא אין בו התנגדות כל כך. אמנם האגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"ב כתב שאין פוסקין כהט"ז בזה, ועי' חק יעקב סי' תנ"א סק"ט, ולכן לרוב הפוסקים בכמה עירוים נאסר הכל ולא רק כדי קליפה [אמנם, מבואר באו"ה כלל ל"ד סט"ו ובחמודי דניאל הל' כלי ראשון אות ד שכל עירווי נוסף מבליע כדי קליפה נוספת, ולכן בדרך כלל לא יאסר הכל ממש]. (דין זה שייך גם כן לגבי פירות יבשים המשמשים להכנת תה ע"י ששופכים עליהם מים רותחים - לגבי אם נחשבים כמבושלים וברכתם שהכל).

כא. כנ"ל בהערה כ'. אם הכלים העליונים היו נקיים ורק בני יומם, יש להקל במקום הפס"מ וכנ"ל שם.

כ. ברמ"א [סי' צ"ה, ג'] כתב שאם מערה מכלי ראשון על כלים חלביים ובשריים אפילו מלוכלכים בשומן הכל מותר, והש"ך תמה עליו שהרי עירווי מכלי ראשון (שלא נפסק הקילוח) גם מפליט וגם מבליע, וזה אינו נ"ט בר נ"ט כי טעם הבשר והחלב מתערבים במים, וכ' שיש להקל בהפס"מ, ובפמ"ג [בשפ"ד סק"כ] ובפר"ח [סקי"ז] והכרו"פ [כרתי סקי"א] כתבו שכל מה שמקילים בהפס"מ זה רק כשהכלים נקיים ויש צד לומר שנחשב נ"ט בר נ"ט [אע"פ שלמעשה אינו נחשב נ"ט בר נ"ט וכנ"ל], אבל אם הם מלוכלכים אסור אפי' בהפס"מ. אבל החכ"א (כלל מ"ח סי"ב) כ' שאפי' הם מלוכלכים יש להקל במקום הפס"מ ובתנאי שימתין כ"ד שעות לפני השימוש, וכ"כ המנח"י [כלל נ"ז סק"ג]. ולמעשה, אין להקל אפי' בהפס"מ אלא רק בכלים נקיים שבלוע בהם בשר וחלב בן יומו.

ועי' אגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"ב אות ד שכתב שאם הם מלוכלכים יש לאסור כהש"ך, ומשמע אפי' במקום הפס"מ. ועי' שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ק'. [אם העירווי היה בזמן שנפסק הקילוח, דהיינו שבזמן שהמים הגיעו לכלים שבכיוור כבר סגר את הברז, אין הכלים נאסרים, שעירווי מכלי ראשון שנפסק הקילוח אינו מבליע ומפליט ביחד וכדלקמן סי' י' סעי' ל"ד, אבל אין זה מצוי]. ויש צד גדול נוסף לאסור הכל, שנח' הפוסקים אם היה כמה עירוים ביום אחד האם מבליע בכולו או רק כדי קליפה, ששיטת הט"ז [סי' צ"ה סקי"ב] שמבליע בכולו אם נעשו כמה עירוים

שימוש בכיור שנאסר [והכשרתו]

ו. כיור, אם הוא עשוי מחרסינה ולא ממתכת, אי אפשר להכשיר, ולכן הקונה דירה מנכרי או ממומר חילוני אינו יכול להכשיר את הכיור [ויש להחשיבו כטרף ודאי כנ"ל בסימן ג' הע' ל"ח], אבל אין מניעה להשתמש בכיורים שהם אסורים אפילו להדחת כלים במים חמים²², אלא שאם יש כיור אחד ומשתמשים בו גם לחלבי וגם לבשרי, יש להיזהר שלא להשתמש במים חמים או להקפיד להדיח את הכלים החלביים והבשריים בנפרד וכנ"ל בסעיפים ג'-ה'.

מדיח כלים

ז. מדיח כלים - מדיח כלים צריך להיות חלבי או בשרי ואין אפשרות להשתמש במדיח אחד גם לכלים חלביים וגם לכלים בשריים, ואפילו כל אחד בנפרד אסור²³.

המהר"ר ווייל סוף סי' קצ"ג, אלא שאפשר שכל זה רק לענין חמץ בפסח משום חומרת חמץ אבל בשאר איסורים אין לחשוש לזה, וכ"כ בשבות יצחק [שהיה וחזרה עמ' רי], ובפרט שהכיור אינו בן יומו ויש להקל בזה יותר כמש"כ הכה"ח בסי' תנ"א סקרל"ו.

עוד צד להקל יש כאן שהרי בחם לתוך צונן יש להקל יותר כמו שהעיר המנחת יצחק [ח"ה סי' פ"א אות ד], אלא שהח"י והגר"ז ושעה"צ עצמם לכאורה מדברים גם בעירוי של חם לתוך צונן.

כד. דפנות המדיח נעשים בשריים משיירי הבשר שבכלים הבשריים ומהכלים עצמם שהם בני יומם מבשר והעירוי מעביר טעם לדפנות כנ"ל בהע' כ', ואח"כ המים שמותזים בכח לדפנות חוזרים אל הכלים ואוסרים אותם, וכן יש אדים חמים המחברים את הדפנות לכלים, וכן ברוב המדיחים המים חוזרים על עצמם כמה פעמים וממילא הכלים נאסרים (ולא תמיד המים פסולים מאכילת אדם) ואין זה נ"ט בר נ"ט מפני שיש בהם טעם בשרי וחלבי ויש כאן איסור (גם לשיטת המחבר).

כב. מפני שאין בכח מים שבכלי שני גם להפליט וגם להבליע טעם, כדלקמן סי' י' סעי' מ"ג.

כג. האיסור אינו עובר מכלי לכלי בלי רוטב, והרי הכיור הוא תתאה והוא צונן וא"כ מבשל רק כדי קליפה, וא"כ ממ"נ, אם אין רוטב הרי האיסור אינו עובר, ואם יש רוטב, א"כ הרוטב עצמו הוא הכדי קליפה והכלי העליון לא נאסר. והנה, ברמ"א סי' ק"ה, ג' כתב לאסור לכתחילה לשפוך מכלי היתר על כלי שיש בו איסור חם, אמנם עדיין יש לדון אם הרמ"א גם אוסר לכתחילה ניצוק על כלי איסור [או דוקא על מאכל איסור], ומצינו שנחלקו בזה האחרונים, שהט"ז בסוף סי' תנ"ב כתב שמה שנוהגות הנשים לא להשתמש בקדירה ששופכים ממנה על כלי חמץ אין לו טעם ולא ריח, וביאר בא"ר [סי' תנ"א סק"מ] שגם הט"ז מסכים לאסור ניצוק לכתחילה אבל דוקא בניצוק על אוכל ולא בניצוק לתוך כלי, אבל החק יעקב [שם סקנ"ה ובמנח"י כלל כ"ג סקי"ב] כתב שהמקור מדין ניצוק וא"כ החמיר אפילו בניצוק על כלי, וכ"כ בשו"ע הגר"ז [שם סנ"ט] וכן החמיר השעה"צ בסי' תמ"ד סק"ד שלא לשפוך מכלי פסח לתוך כלי חמץ ע"פ

אפשר להשתמש במדיח לכלים בשריים ופרווה בנפרד בתנאי שהכלים נקיים משיירי בשר^כ, ועיין בהערה^כ. אם הכלים הבשריים מלוכלכים בשיירי בשר, אין להדיח ביחד איתם כלי פרווה, ואם ידיח הם יהיו בשריים^כ.

ח. אם השתמש במדיח כלים לבשרי ולחלבי ביחד, הכלים כולם נאסרים, אלא אם כן הכלים היו בלי ממשות בשר / חלב שאז יש להקל בהפסד מרובה. אבל אם היו על הכלים שיירי בשר והדיחם במדיח חלבי או להיפך, המדיח נאסר אפי' בהפסד מרובה^כ.

ודע, שאם מדיח נאסר, קשה מאוד להגעילו ולהכשירו, ובמקרים מסויימים אין שום אפשרות להכשירו^כ.

(עי' סי' תנ"א, ג' ומשנ"ב שם סקל"ג וסקכ"ג וסקע"ד), כ"כ אגרו"מ [יו"ד ח"ג סי' כ"ט וסי' כ"ח] והגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי ח"א עמ' ל פסקי חודש ניסן].

ומלבד זאת יש שהעירו שאין חום המים מגיעים לרתיחה הנצרכת להגעלת כלים (כ-100 מע' צ'). ואמנם נראה שאם המים חמים בחום של 45 מע' צל' אין חיסרון בזה אם מפעיל את המדיח כשהוא ריק כיון שפעולת ההדחה היא ארוכה ומלאה פעולות ובזה מספיק פחות מ-100 מע', וכמש"כ תוס' בע"ז דף עה: ד"ה דכינתא לגבי כביסה, והבאנו את דבריהם לעיל בהע' ב'.

והנה, אם המדיח עשוי כולו רק ממתכת ושאר חומרים שמועיל להם הגעלה, ניתן לשפוך 'אקונומיקה' או חומר מפרק שומנים חריף מאוד על הלכלוך שמצטבר בחריצים וקשה לנקותו, אבל אם הוא עשוי מחומרים שלא מועיל להם הגעלה, אי אפשר להכשירו, ואמנם הבאנו לעיל (הערה כ') שיש המקילים במקום הפסד מרובה אפי' כשנשארו שיירי בשר וחלב על הכלים, אבל רוב הפוסקים אינם סוברים כך ובפרט שיש כמה עירוים רצופות שחמור יותר וכו"ל, ולכן אם נאסר באופן שהדיחו כלים בשריים וחלביים מלוכלכים ביחד, אין להקל בלי להכשירו, ואם עשוי מחומר שאי אפשר להכשירו, אין להשתמש בו אם אי אפשר ללבנו ליבון חמור.

כה. טעם העובר מכלי בשרי לכלי פרווה הוא נ"ט בר נ"ט ואינו אוסר את הכלים, וכדלקמן סי' ו' סעי' י"ד, אבל אם יש שיירי בשר בכלים א"כ העירו עובר דרך הבשר ומעביר טעם לפרווה ונעשה בשרי וכו"ל בהע' כ'.

כו. משום שיש ממשות בשר וחלב על הכלים או שהכלים בני יומם מבשר וחלב וממילא המים החמים נאסרים ואוסרים את הכלים הבאים [שהרי באים כעירו מכלי ראשון - ועירו מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח יכול גם לבלוע וגם לפלוט וכו"ל בהע' כ'], ומלבד זאת, בדרך כלל המים חוזרים כמה פעמים על הכלים, ונאסרים בפעם הראשונה והשניה ובפעמים הבאות יחזרו ויאסרו את הכלים. וגם אם אין בהם לכלוך ממש אין לעשות כן. ועי' אבני ישפה ח"ג סי' ע"א שכתב כן בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, ועי' לקמן הע' כ"ח.

כז. כנ"ל בסעיף ג', עי"ש.

כח. להלכה נפסק שעירויו שלא נפסק הקילוח יש לו כח גם לפלוט וגם להבליע, ובפרט בכה"ג שיש כמה עירוים, וכמו שביארנו לעיל הע' כ'.

כט. ברוב המדיחים ישנם חלקי פלסטיק וכן ברוב המדיחים ישנם חריצים שקשה לנקותם מלכלוך בעין כמו שצריך לנקות לפני ההגעלה

מגירת הסכו"ם

פ. מגירת הסכו"ם - מצא כלי בשרי בתוך מגירת הסכו"ם החלבי או בכיור החלבי ואפילו במייבש הכלים החלבי, אינו צריך להכשיר את הכלי, וכן אם מצא כלי חלבי בצד הבשרי כנ"ל אינו צריך להכשיר את הכלי, ועיין בהערה ז!¹
אבל מי שרגיל להדיח כלים במים חמים, יש לו להחמיר אם נמצא בכיור ולהגעיל את הכלי^{לא}.

י. לקח כף חלבית ממגירת הסכו"ם והכניס אותה לתוך קדירת בשר ולא היה בבשר ששים כנגד הכף החלבית, ויודע שכף אחת מכל הכפות שלו היא חלבית בת יומה והשאר אינם בני יומם, הבשר מותר, והכף צריכה הגעלה^{לז}.

כלי אסור שנתערב בכלים מותרים

יא. כלי שנטרף ונתערב בכמה כלי היתר הדומים לו, כגון מזלג חלבי בן יומו שנגע בחתיכת בשר רותחת ונאסר ואח"כ נתערב בשאר המזלגות החלביים, צריך להגעיל את כל הכלים המעורבים, בין אם נתערב ברוב ובין אם נתערב בששים^{לז}.

דבר כזה שיניחו שם כלי חלבי בבשרי בלי שיהיה בכיור.

לב. נתבאר לקמן סי' י"א סעי' ט"ו, ועיין שם אם הקדירה צריכה גם כן הגעלה.

לג. מכיון שגם טעם שאפשר להתירו נחשב דבר שיש לו מתירין שאינו בטל, ש"ך סי' ק"ב סק"ח. ובט"ז [סוסק"ח] כתב להגעיל את כל הכלים מטעם אחר שמא יערבם כולם יחד בתבשיל. ועכ"פ אפשר שאם התערובת נוצרה מבשר עוף בחלב אין לחוש לזה כיון שגם אם יבשל יהיה אסור רק מדרבנן וכדלקמן בסי' ט' סעי' י"ב לגבי תערובת מין בשאינו מינו, וכ"כ החו"ד סי' ק"ב סק"ז [והפר"ח סי' ק"ב סוסק"ח לענין מין בשאינו מינו]. וכן הכריע המשנ"ב [סי' תקי"ג סק"ח וסי' תמ"ז סקצ"ג] שיש להגעיל את כל הכלים ובמקום מניעת שמחת יו"ט יש להקל. אמנם, דעת הפלתי [סוסק"ה] והחכ"א [כלל נ"ג סכ"ג] שאם ממתיך עד שהכלים לא יהיו בני יומם

ל. עי' ט"ז ופמ"ג סי' צ"ה סקי"ד, ומ"מ למעשה כיום לא מצוי שמדיחים כלים במים חמים, ולכן אין כ"כ מציאות שהכל יאסר בהדחה, וגם הרבה כלים בשריים וחלביים לא השתמשו בהם בבשר וחלב ממש, והוא לכל הפחות ספק ספיקא שספק אחד אם הודחו יחד וספק שני האם הודחו במים חמים.

לא. עי' ט"ז ופמ"ג שם שתלוי אם ההיתר רק בספק ספיקא, היינו ספק אם הודחו יחד וספק אם בן יומו, או בכל גווני אחזוקי איסורא לא מחזקינן, והפר"ח החמיר שצריך ספק ספיקא. והנה, כיום יש שאריות מזון על הכלים ולא שייך אינו בן יומו, וגם הספק השני כמעט לא שייך כשנמצא בכיור וכמעט ודאי שהגיע אליו טעם בשר או חלב הפוכים ממנו. ואם נמצא במייבש הכלים, יש להסתפק כי לפעמים מניחים שם כלי בטעות מהצד ההפוך בלי שיהיה בכיור ואז שוב הוא ס"ס ויש להקל, ותלוי לפי הענין אם יתכן

כלים שאי אפשר להגעילם, וכן כלים שאפשר להגעילם אבל בהוצאות מרובות [כגון אם נתערב בהרבה מאוד כלי היתר] אם יש ששים^{לד} כלי היתר כנגד כלי האיסור, הכל מותר, וימתין עד שיעברו כ"ד שעות^{לה}. ואם אין ששים כלי היתר יזרוק [או יגעיל אם אפשר] כלי אחד והשאר מותרים אחרי שיעברו כ"ד שעות^{לו}, ל"ו.

שבטל בששים או כיון שאפשר לברר ולהרגיש את טעם האיסור א"כ לא בטל לעולם. השני, האם הוי דבר שיש לו מתירין שהרי אפשר להגעילו או שלא נחשב דשיל"מ. השלישי, האם נאמר דין דשיל"מ בטעם הבלוע בכלי או דוקא באיסור ממש שהתערב בהיתר. הרביעי, האם נחשב לדבר שבמנין שאפילו באלף אינו בטל. ובנידון הראשון, דעת המהריב"ל שנחשב שנחשב מין בשאינו מינו מפני שבלוע בו טעם חלב ובשאר הכלים בלוע טעם בשר ואזלינן בתר טעמא וכמש"כ הש"ך בסי' צ"ח סק"ו, ולשיטתו לא בטל לעולם ואפי' באלף מפני שאפשר לברורי ולהרגיש הטעם ע"י טעימת נכרי (ולחומרא חיישינן לזה) וכן פסקו הפר"ח סי' ק"ב סק"ח והחת"ס וג' מהרש"א על הגליון שם (עיי' לקמן סי' ט' הע' כ"ב), ולשיטתם לא מהני אפי' להמתין שהכלים לא יהו בני יומם. ואף שאם נחשיבו כמין בשאינו מינו יקשה דאם כן הרי אין דין דבר שיל"מ במין בשאינו מינו, יש לומר שלענין דין דבר שיל"מ אנו דנים לפי השם ולא לפי הטעם וכמש"כ הש"ך בסי' ק"ב סק"ג ולכן לגבי דין דבר שיש לו מתירין נחשב כמין במינו לפי ששניהם מזלגות. והפמ"ג בפתחה לתערובות ח"ג פ"ג הסכים למהריב"ל ופר"ח, אבל בסי' ק"ה בשפ"ד סק"ח כתב שלא סומכים על טעימת נכרי אפי' לחומרא וכתב שמספיק ביטול בששים במין בשאינו מינו שמא ידח הכלים יחד. ואמנם הרבה פוסקים [הרעק"א בכת"י על הפמ"ג, חו"ד שם ביאורים סק"ג וחידושים סק"ז - ועיי' דרכ"ת שם סקמ"ג שהביא עוד חולקים] כתבו שבטל ברוב ואי"צ ששים ולא הסכימו למהריב"ל כיון שבלאו הכי ממתין עד שיעברו כ"ד שעות

ויש טירחה מרובה בזה אפשר להקל כדעת הרמ"א שכתב שאין בטעם דין דבר שיל"מ. והמזלג אינו צריך ליבון אע"פ שנוגע במאכל בלי מים כיון שחום מחוץ לאש אינו צריך ליבון, כמב' בתוס' בפסחים [דף ל': ד"ה והלכתא] ובשלטי גיבורים [שם על הרי"ף אות ג] ובאו"ה [כלל נ"ח סכ"ז] והובא בדרכ"ת [יו"ד סי' קכ"א סקנ"ה], ועיי' פמ"ג [סיק תנ"א א"א סק"י] כעין זה [ואם התנור עדיין חם צריך ליבון כמב' בפמ"ג שם]. ועיי' עוד לקמן הע' ל"ה.

לד. כתבתי ששים מפני שדעת המהריב"ל שנחשב מין בשאינו מינו וכן נקטו כמה פוסקים וכדלקמן, וגם הפמ"ג כתב כן מטעם שיש לחוש שמא ידחם יחד.

לה. כ"כ הש"ך בסק"ח. והנה, שיטת הצ"ח [בפסחים דף ט': ובנובי"ת או"ח סי' ע"ד ובאבה"ע סי' ל"ח] שאין דין דבר שיל"מ בכלי שאפשר להשתמש בו גם היום וגם מחר, אבל הש"ך כאן והפנ"י בביצה דף כד: והגרעק"א בדרו"ח מערכה ד' פקפקו וחלקו עליו (ואף שהגרעק"א בביצה כד. יישב דברי הצ"ח, מ"מ להלכה לא פסק כמוהו), וכן מב' בגרעק"א או"ח סי' ש"ח, ז' לגבי מוצא שברי כלי וספק אם זרקו לאשפה בשבת או בער"ש והביאו הבאה"ל שם. וכן מב' בדבריו לגבי מלאכה בפורים דמוקפין, והביאו הדרכ"ת בסק"ה.

ולמעשה, הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאפשר להקל רק בשעת הדחק כהצ"ח (ולכן, לפי"ז גם כאן בשעת דוחק לא יצטרך להמתין כ"ד שעות).

לו. יש לדון בזה ד' נידונים. האחד, האם נחשב מין במינו שבטל חד בתרי או מין בשאינו מינו

ולכן, אם שרף 'חלה' שהופרשה מהעיסה ונעץ מזלג ב'חלה' לפני שנשרפה לגמרי והמזלג שנאסר התערב בשאר המזלגות, יגעיל את כולם.

כלי חלבי שהתערב בכלים בשריים

יב. כלי חלבי שנתערב בכלים בשריים ולא ידוע היכן הוא, צריך להגעיל את כל הכלים המעורבים כנ"ל. ואם אי אפשר להגעיל את הכלים, ימתין כ"ד שעות והכל מותר^ל.

סק"ה] שבדרך כלל יש להגעיל הכל אבל בהפס"מ יש להקל.

וכלים שאי אפשר להגעילם ודאי לא נחשבים דבר שיל"מ, ואין שייך כלל לנידון זה.

ובנידון השלישי, שיטת המחבר (סי' ק"ב, ג') והרמ"א (שם, ד') שאין דין דבר שיל"מ בטעם איסור הבלוע אלא רק באיסור ממש שהתערב בהיתר, אבל הב"ח והש"ך חלקו עליהם, וכתב המשנ"ב (סי' תקי"ג סק"ח) שיש דין דבר שיל"מ גם בטעם הבלוע אבל במקום מניעת שמחת יו"ט יש להקל כדברי הרמ"א מאחר שגם הפת"ש [סק"ז] הביא דעת הפני אריה כן.

וגם נידון זה אינו שייך בכלים שא"א להגעילם שהרי אין להם מתיר, ובהם שייך רק הנידון הראשון. ובנידון הרביעי, אין הכלי נחשב דבר שבמנין כיון שאינו אסור מחמת עצמו אלא רק מחמת טעם איסור שבו, וכמו שביארנו לקמן סי' י"א סעי' ט"ז וסעי' מ"ג.

ולכן, למעשה, ימתין שהכלים לא יהיו בני יומם וישליך כלי אחד (או יגעילנו) כמש"כ הש"ך, והכל מותר.

לז. ש"ך סי' ק"ב סוסק"ח ופמ"ג שם ד"ה סוף דבר.

לח. כמו שנתבאר לעיל בהערה ל"ה (בנידון הראשון) שכיום יש להקל שלא כמהריב"ל מפני שאין מרגישים טעם אפילו מכלי בן יומו וא"כ אינו ניכר ע"י קפילא, ומצד מין בשאינו מינו, יש להקל לאחר שעברו כ"ד שעות, וכאן אין

ואז כבר הוי נטל"פ. אבל גם הש"ך החולק על המהריב"ל (בסי' ק"ב סק"ג) כתב שיזרוק כלי אחד שזה לא נחשב הפסד שהרי כלי אחד היה אסור גם לפני התערובת, ולכן יש לעשות כן.

ולמעשה נראה שכיום אין צריכים לחוש למהריב"ל אחרי שהכלים כבר אינם בני יומם, כי גם מומחים לא מצליחים להרגיש טעם מכלים אפי' בן יומו וא"כ אין האיסור ניכר כי במציאות לא מצליחים להרגיש אפי' מומחים גדולים, ואין זה ממעט מחומרת הטעם איסור הנפלט מכלי, כי ודאי יש גם היום טעם, אלא שלא מרגישים אותו בגלל שרגילים להשתמש הרבה בחומרי טעם ומשום כך חוש הטעם נעשה גס ולא מרגיש, והנה הפוסקים שחששו למהריב"ל גם באינו בן יומו [הפר"ח וסייעתו] הוא משום שהטעם ניכר, אבל מצד מה שאינו בן יומו הסכימו להקל כשאינו בן יומו, וכן שמעתי מהגר"צ פרידמן שליט"א (וע"ע אגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"ד).

ובנידון השני, ברמ"א סי' ק"ב, ג' כתב שלא נחשב דבר שיל"מ לפי שצריך להוציא הוצאות להגעילו, אבל בש"ך [סק"ח] כתב שהוצאות מעטות לא נחשב הוצאות ולכן נחשב דבר שיל"מ, והמג"א [או"ח סי' תמ"ז סק"מ] צירף דעה זו לחומרא בצירוף השיטות שחמץ נחשב דבר שיל"מ [אף שבדר"כ לא נפסק כן - עי' לקמן סי' י"א סעי' ו'] והביאו המשנ"ב שם סק"ג ובשעה"צ סקנ"א, ולמעשה, הכריעו הפוסקים [חכ"א כלל נ"ג סכ"ג וכו"פ סי' ק"ב בכרתי סק"ט ובפלתי

כלים בשריים וחלביים

יג. שפך מים רותחים או שאר מאכל חם מכלי בשרי [בן יומו - ונקי] לכלי חלבי [בן יומו - ונקי], לכתחילה יש להגעיל את הכלי החלבי, ולצורך שבת או במקום הפסד יש להקל¹². ואם הכלי העליון אינו בן יומו, הכל מותר.

סכין מריחה

יד. למריחת דברים חריפים לחים [כמו 'סחוג'], יש להשתמש בסכין פרווה, ולא בסכין חלבית או בסכין בשרית ובודאי שלא להשתמש בסכין חלבית ובשרית לסירוגין, ובדיעבד אין המאכל והכלי נאסרים¹³.

סכין

טו. לכתחילה - אין לחתוך גבינה בסכין בשרית אפילו שניהם צוננים. ויש מתירים לחתוך עוגה צוננת בסכין בשרית נקיה לגמרי גם אם אוכל את העוגה עם קפה חלבי, וכן מתירים לחתוך לחם צונן בסכין בשרית נקיה לגמרי גם אם אוכל את הלחם עם גבינה, ויש שהחמירו גם בזה, ועיין בהערה!¹⁴

מ. לכתחילה יש לחוש שדבר חריף לח מבליע מיד, עי' לקמן סי' ז' סעי' כ"א.

מא. מעיקר הדין דעת כמה פוסקים שסכין בשרית שניקו אותה ונעצו בקרקע י' פעמים כדין [עי' סי' קכ"א, ז'] מותר לחתוך בה גבינה [ט"ז סי' פ"ט סק"ו, וע' חכ"א כלל מ' סי"ד, אבל הש"ך סק"ב חולק], אבל למעשה כבר נהגו ישראל שלא לחתוך גבינה בסכין בשרית אפי' נקיה לגמרי ואפי' נעצו בקרקע כדין.

ולחתוך לחם או עוגה בסכין בשרית נקיה לגמרי, דהיינו שניקו אותה היטב בסקוטש וסבון כלים, שיטת הט"ז שמותר ואין גם מנהג להחמיר, כ"כ הט"ז שם סק"ז וכ"כ החכ"א שם ובינ"א [שער או"ה אות לח (נה)] ומנח"י [כלל ע"ו סוסקי"ח] ונדחי ישראל [כלל ל"ג ס"ד], וגם בזה יש שנהגו להחמיר, כן מבואר בש"ך שם, וכן הביא הפמ"ג במ"ז סק"ו שהעולם נזהרים בזה, וכתב הפר"ח

צריך להשליך כלי אחד לפי שאין שום כלי אסור, ורק בכלי טרף שנתערב בכלים מותרים כתב הש"ך שאין הפסד בהשלכת כלי אחד שהרי גם קודם התערובת היה כלי אחד טרף.

לט. ברמ"א [סי' צ"ה, ג'] אסר, והש"ך [סק"ה וסקי"ז] והט"ז [סקי"ג] הקשו על זה שהרי הוא לכל היותר נ"ט בר נ"ט שבדיעבד מותר, וביארו הש"ך והט"ז שדומה לכלים בשריים וחלביים שהודחו יחד שהמים קיבלו טעם גם בשר וגם חלבונאסרו וחוזרים ואוסרים את הכלי. ולמעשה, פסקו החכ"א [כלל מ"ח ס"א וסי"ג] והפמ"ג [סי' צ"ה בשפ"ד סק"ה] שלכתחילה יש להגעיל את הכלי, ולצורך שבת או במקום הפסד (אפי' אינו הפסד מרובה) יש להקל. ועי' פמ"ג בסדר השואל והנשאל באו"ה [סדר ב' אות ל] שכ' שלמעשה מותר וכל זה הוא רק חומרא בעלמא. ועיין עוד לקמן סי' ו' הע' ל"א.

בדיעבד - סכין בשרית בת יומה נקיה לגמרי שחתך בה גבינה צוננת, הכל מותר (וינקה היטב את הסכין)^{מב}.

סכין בשרית בת יומה נקיה לגמרי שחתך בה גבינה חמה, הכל אסור, אפילו אם הגבינה היתה בכלי שני^{מג}.

ולכן, אם חתך 'פיצה' חמה בסכין בשרית בת יומה, הכל נאסר, ואם היתה צוננת, הכל מותר.

- דיני חיתוך דבר חריף מבוארים בסימן ז'.

סלייסר (קוצץ ירקות)

פז. החותך מאכל חריף בסכין חלבית לשנים או ארבע חלקים, ואחר כך מכניס את החתיכות לסלייסר וקוצץ אותם שם, הכלי נעשה חלבי, ואם אחר כך יקצוץ בו מאכל חריף אחר, הוא יהיה חלבי^{מד}.

וצריך להיזהר בזה מאוד, מפני שאם פעם אחרת יחתוך מאכל חריף בסכין בשרית לשנים או ארבע חלקים ואח"כ יקצוץ את החתיכות בסלייסר הזה, הוא יהיה טרף, ואם אח"כ יקצוץ בו מאכל חריף אחר הוא יהיה אסור.

ולכן, יקפיד תמיד לחתוך את הדברים החריפים בסכין פרווה.

מעבד מזון ובלנדר

יז. מעבד מזון ו'בלנדר' - החותך מאכל חריף בסכין בשרית לשנים או ארבע חלקים, ואחר כך מכניס את החתיכות למעבד מזון או בלנדר ומרסק אותם שם, הכלי

סק"נ. אבל כיום שיש סקוטש וסבון כלים מפרק שומנים א"כ הסכינים נקיות לגמרי ואין בהם שמנונית בשר או חלב. וכן הוראת הפוסקים.

מג. סי' צ"ד, ז', שדוחק החיתוך גורם שיבליע בכולו. וגם בכלי שני - מפני שדבר גוש מעביר טעם גם בכלי שני, ש"ך שם סק"ל וט"ז שם סקי"ד ומשנ"ב סי' שי"ח סקמ"ה וסקע"ח וסקס"ה. ואם דוחקא מעביר טעם בחום פחות מחום שהיד סולדת בו, עי' לקמן הע' מ"ח.

מד. נתבאר היטב לקמן סי' ז' סעי' י"ג-י"ד.

סק"ד שהמדקדקין עושים ג' סכינים אחד של חלב ואחד של בשר ואחד ללחם, והובא בערוה"ש סט"ז ובדרכ"ת סקנ"ד.

עוד יש לדון אי חיישינן שישכח ולא ידיח, ובש"ך סי' ס"ט סקפ"ט כתב בת"י אחד שלא חיישינן לזה כי רואים את הסכין מלוכלך ובתי' שני כתב שבדרך כלל כן חוששים, והפ"ח והפמ"ג שם העתיקו את התירוץ הראשון שלא חוששים כי רואים את הסכין מלוכלך [ובפרט כיום שרגילים מאוד בנקיון, סכין מלוכלך הוא בולט].

מב. עי' סי' צ"ד, ז' וסי' פ"ט, ד' ודרכ"ת שם

נעשה בשרי, ואם אחר כך יקצוץ בו מאכל חריף אחר, הוא יהיה בשרי^מ. וצריך להיזהר בזה מאוד ולחתוך תמיד את הדברים החריפים בסכין פרווה.

יח. מעיקר הדין אפשר להשתמש ב'בלנדר' או ב'מעבד מזון' אחד לבשר ולפרווה הנאכל עם חלב^מ (ואפילו לחלב בעצמו - אבל רק פעם אחת או שתיים ולא בקביעות^מ), אלא שיקפיד שיהיו צוננים, וגם יקפיד שלא לחתוך יחד איתם דברים חריפים^מ.

למעשה, כיום יש להתייחס לחיתוך במעבד מזון כאל בישול בכלי, כלומר, אם חתכו בו בשר צונן, הכלי נעשה בשרי^מ.

שיש

טיפה חלבית רותחת שניתזה על שיש בשרי

יט. מלכתחילה אין להתקין כיריים לחלבי ולבשרי המונחים באמצע שיש חלבי או בשרי ['בילד-אין'] והכיריים מוקפות סביבן בשיש בלא הפסק, משום חששות מצויים מאוד שינתזו טיפות רותחות מקדירות הבישול על מאכלים הפוכים או על קדירות הפוכות (כלומר, בשרי על חלבי או חלבי על בשרי), או שינתזו טיפות על השיש וממילא השיש יהיה טריפה ויצטרך הגעלה, ועיין לקמן בסעיף כ"ב כיצד מגעילים שיש, ובמקרים מסוימים יתכן שהשיש יטריף מאכל חם שנוגע בו.

אם הכיריים נמצאות באמצע השיש, מן הראוי לבשל שם רק בסוג השיש המקיף את הכיריים [חלבי או בשרי], ולכל הפחות להקיף ולצפות בנייר כסף סביבות הכיריים. אם לא עשו כן, יש להגעיל את השיש שסביבות הקדירה בכל פעם שניתזו עליו הרבה טיפות רותחות הפוכות ממה שהוא (חלבי על שיש בשרי או להיפך) כדי שלא יבוא

מה. נתבאר היטב לקמן סי' ז' שם.

מו. חיתוך סכין כיום אינו אוסר בצונן כלל מפני שיש סקוטש וסבון כלים מפרק שומנים והכלים נקיים לגמרי משומן.

מז. סי' קכ"א, ה' ו' ש"ך סי' צ"א סק"ג.

מח. אם חותך ביחד איתם מאכלים חריפים והחריף הוא הרוב, א"כ החריף מבליע את טעם הבשר או החלב בסכין החיתוך, וכדלקמן סי' ז' סעי' י'.

מט. ע"פ בדיקת מכון התקנים לצורך בירור ההלכה, נבדקו כעשר פעמים חום להבי החיתוך במעבד מזון, והתוצאות היו בין 33 מעלות לבין 51 מעלות (חום שהי"ב הוא בסביבות 40-45 מעלות), וכמובן שמשנתנה ממאכל אחד לחבירו ע"פ הקושי והיבשות.

עוד יש להוסיף מה שכתב הגר"מ גרוס שליט"א במכתב בסוף ספר דבר חריף שנחלקו הגר"א והגרעק"א בהבנת הרמ"א בסי' צ"ד, ז' האם דוחקא מבליע גם בחום שהוא פחות מחום שהיד

למכשולות. ואם ניתזו רק טיפה אחת או טיפות בודדות (כל טיפה בנפרד) על השיש, יש להקל שאין צריך להגעיל את השיש כלל ואינו נאסר, ועיין בהרחבה בהערה².

מאכל או סיר בישול שהונחו על שיש טרף (או בשרי על שיש חלבי)

ב. שיש שנטרף, אם השיש בן יומו (כלומר, שנטרף בתוך כ"ד שעות לפני הנחת המאכל הרוחת) והניחו עליו מאכל רותח, יש לקלף את המאכל³. אם המאכל החם (ואם הוא צונן, עיין בהערה) הוא חריף, נאסר גם אם אינו בן יומו⁴.

לח על קדירה חמה הלחלוחית מעבירה טעם ומתיר רק בהפסד מרובה משום שטיפה אחת פסק כח חמימותה, וי"ל שטיפה שניתזת למרחוק כח חמימותה פוסק ולכן בזה מיקל יותר מלחלוחית שנמצאת בכיסוי הקדירה וכמש"כ הפר"ח ליישב את סתירת הש"ך מסי' צ"ב לסי' צ"ג [אמנם הפר"ח עצמו אוסר משום שפירש שטיפה אחת יש לה עכ"פ כח כמו כלי שני ואנו מחמירים גם בכלי שני כשיטת המהרש"ל]. וכן מבואר בדברי הפר"ת סק"ג, ועי' גם חמודי דניאל הל' כלי ראשון סוף אות א.

עלה בידינו, שאם ניתזה טיפה רותחת בשרית על כלי [ולא על אוכל] חלבי צונן, הכלי אינו נאסר לרוב הפוסקים, וכן יש להורות למעשה, אבל אם אפשר להגעיל בקלות טוב שיעשה כן.

וכל זה כשניתזה טיפה בשרית חמה על כלי חלבי צונן, אבל אם ניתזה טיפה רותחת בשרית על מאכל חלבי וכן לענין לחלוחית שעל מכסה בשרי שהונח על קדירה חלבית, הרי הדבר תלוי בשני חילוקי האחרונים הנ"ל, ויש להחמיר ולהגעיל, ואם אי אפשר להגעיל יעשה שאלת חכם.

ודע, שדין טיפות בודדות שניתזו כל אחת בנפרד שווה לדין טיפה אחת שניתזה, ורק אם ניתזו כמה טיפות ביחד אז אוסרים אפילו אם ניתזו על כלי צונן.

נא. שיש בשרי שנתזו עליו הרבה טיפות חלביות רותחות מקדירה שעל האש, נטרף במקום שניתזו וצריך הגעלה (ועי' עוד לקמן סי' י' סעי' ל"ו

סולדת בו, ודעתו שיש להחמיר בזה [ועי' כע"ז בט"ז סי' תס"ז ושמנ"ב שם סקמ"ז שחום מועט עם לישה ביד נחשבת כחום שהיד סולדת בו].

ג. נחלקו הפוסקים אם טיפה אחת חמה שנופלת על כלי צונן מעבירה טעם או שכיון שהיא טיפה אחת א"כ בטל כח חמימותה ואין בה כח להעביר טעם, שיטת הדרכי משה [סי' צ"ג ססק"ב] שטיפה אחת כח חמימותה פוסק וכ"כ ביד אברהם שם ובסי' צ"ב סעיף ז', והש"ך [סי' צ"ג סק"ו] חולק עליו ודעתו שגם טיפה אחת יש בה כח להעביר טעם. אמנם הש"ך עצמו בסי' צ"ב [סקל"ח] מיקל שאם נפלה טיפה אחת של חלב מספיק גרידה, והפמ"ג שם וכן בסי' ס"ח במ"ז סק"ט ד"ה מה הביא בשם המנח"י כלל נ"ה סקט"ו ליישב הסתירה בדברי הש"ך שעירוי מכלי ראשון שנפסק הקילוח מבליע רק באוכל ולא בכלי, ועוד י"ל שלחלוחית שבמכסה הקדירה יש בה כח יותר מטיפה שניתזה למקום אחר, ולכן בסי' צ"ג מצריך קליפה ובסי' צ"ב שמדובר בטיפה שניתזה למרחוק מספיק גרידה, וכן ביאר הפר"ח [סי' צ"ג סק"ט], ועי' חכ"א כלל נ"ט ס"ב, ובחוו"ד סי' צ"ב סק"ח תירץ שכלי קשה לקלף ולכן מקילים יותר מבמאכל, ובפלת"י סי' ק"ה סק"ה ד"ה לכן נראה חילק בין מאכל שבתוך כלי לבין צלי שנמצא אצל האש ממש.

והחכ"א בכלל מ"ה סעיף כ' ובכלל נ"ט סעיף ב' פסק להלכה שטיפה אחת כח חמימותה פוסק, ובכלל מ"ו סעיף ה' פסק כהש"ך שבהנחת כיסוי

אם השיש שנאסר הוא בן יומו, לכתחילה אסור עליו גם קדירה חמה אפילו אם היא יבשה מלמטה, ואם אינו בן יומו מותר אפילו לכתחילה²², ובדיעבד אם הניחו, בדרך כלל אין הקדירה נאסרת אפילו אם השיש בן יומו, ועיין היטב בהערה!²³.

הנחת סיר בישול או מאכל חלביים על שיש בשרי

כא. דינים אלו שוים לענין בשר וחלב, שאם הניחו מאכל פרווה חם על שיש חלבי בן יומו (שהונח עליו מאכל חלבי חם או שנשפך עליו חלב חם מכלי ראשון), הרי המאכל נעשה חלבי כדי קליפה. ואם המאכל היה בשרי, הרי נאסר כדי קליפה - בין אם המאכל הוא יבש או לח²⁴.

וכן אין להניח לכתחילה קדירת חלב חמה על שיש בשרי בן יומו גם אם הקדירה יבשה, ואם אינו בן יומו מותר מעיקר הדין, עבר והניח אין הקדירה והשיש נאסרים גם אם השיש היה בן יומו²⁵, אבל אם בקדירה הבשרית היתה לחלוחית רוטב בשרי

נאסר, אבל השיש עדיין צריך הגעלה. ואופן הגעלת שיש יתבאר בס"ד בסעיף כ"ב.

נב. סי' צ"ה, ב'.

נג. שהרי בכלי שאינו בן יומו מותר אפילו לכתחילה להניח עליו כלי אחר שהרי גם מכלי לכלי בלי רוטב הוא רק לכתחילה, וכמו שנתבאר לעיל סי' ד' סעי' ד' ובהע' ט'.

נד. שיש יבש ודאי אינו אוסר בדיעבד שאין הבלוע בכלי מעביר טעם לכלי אחר בלי רוטב כמבואר בס"ד צ"ב, ח' ובפמ"ג בס"ד ק"ה בשפ"ד סק"ב ובמשנ"ב סי' תנ"א סק"ל"ו.

ואם השיש היה רוטב הרי המים עצמם הם תתא (והתחתון גובר) והם צוננים והם עצמם הקליפה ואם כן אין הקדירה נאסרת.

(ורק אם יש מים חמים על השיש שייך שיקבלו טעם מהשיש ואח"כ יאסרו את הקדירה אם השיש בן יומו, וכל זה אינו מצוי כלל.)

נה. משום שהשיש תתא והוא תמיד צונן ואינו אוסר יותר מכדי קליפה.

נו. וכנ"ל בהע' נ"ג.

לגבי עירוי שנפסק הקילוח על כלי). ואם בתוך כ"ד שעות מזמן שניתזו הטיפות החלכיות הניח עליו מאכל רותח בין רטוב בין יבש [כמבואר בס"ד ק"ה, ז'], הרי שהמאכל נאסר כדי קליפה [בדרך כלל, שהרי אם יש עליון חם ותחתון צונן התחתון גובר גם בכלים וכמבואר בש"ך סי' ק"ה סק"י וכמעט תמיד השיש צונן ואינו אוסר את המאכל שעליו יותר מכדי קליפה, ולכן לא מועיל אפילו אם יש במאכל ששים כנגד הטיפות שניתזו (וגם מכלי לאוכל יבש אינו אוסר יותר מכדי קליפה כמש"כ שעה"צ סי' תנ"א סק"ל"ו)] כנגד המקום של הטיפות הרותחות שבשיש [שהרי ודאי לא אמרינן חם מקצתו חם כולו בכלי שאינו מתכת כמבואר בס"ד צ"ד, א', ולכן נאסר רק כנגד מקום נפילת הטיפות].

ודע, שאם המקום המדויק של הטיפות אינו ידוע יש להקל שהמאכל מותר בדיעבד - אבל השיש צריך הגעלה לכתחילה כמש"כ הפת"ש [סי' צ"א סק"ט].

ואם הניח עליו מאכל רותח לאחר כ"ד שעות מזמן נפילת הטיפות הבשריות, אין המאכל הרותח

מבחוץ, השיש החלבי נאסר כדי קליפה^{נז}.
 והמנהג להימנע מהנחת קדירת חלב אפילו צוננת על שיש בשריי^{נח}.
 - בדין הנחת מאכל בשרי צונן על שיש חלבי צונן, עיין לעיל סי' ב' סעיף י"ג.

באיזה אופן שיש נאסר

כב. האופנים בהם שיש נאסר:

א. נשפך רוטב בשר מכלי ראשון על שיש חלבי או להיפך. אבל אם ניתזה רק טיפה בשרית אחת (או כמה טיפות בודדות בנפרד) על שיש חלבי (או להיפך) אין השיש נאסר וכנ"ל בסעיף י"ט.

ב. הניחו גוש בשרי חם על שיש חלבי (או להיפך). אבל אם הניחו קדירת בשר חמה על שיש חלבי אין השיש נאסר.

וכן אם נשפך איסור חם (כגון, בישל עוף וראה שיש בו צרירות דם ונאסרה כל הקדירה משום איסור דבוק^{נח}, ונשפך רוטב על השיש) על השיש מכלי ראשון או שהניחו איסור חם יבש על השיש, השיש נאסר.

אופן הגעלת שיש

כג. שיש רגיל [העשוי מאבן - ולא 'אבן קיסר'] אפשר להגעילו.

אין אפשרות להכניס שיש לתוך מים רותחים ולכן יש להגעילו על ידי עירווי מכלי ראשון [כגון מתוך קומקום רותח] ויניח עליו אבן מלובנת (או משהו רותח) בזמן

עליו את הסיר החלבי כשהוא חם, וכ"כ במשמרת שלום על הפמ"ג סי' פ"ט סק"ב, והביא כך בשם כמה אחרונים. ולגבי הנחה במקרה לא הקפידו לנהוג בחומרא זו, וכנראה משום שלא מכניסים כלים חמים למקרר [וגם קשה מאוד להקפיד על כך לזמן ארוך] וגם לגבי הנחה על חצובות ועל כיריים לא נהגו להקפיד על חומרא זו. ועיין עוד לעיל סי' ב' סעי' ט'.

נט. כלומר, לא היה ששים בחתיכה כנגד הדם ולא היה ששים בתכולת הקדירה כנגד החתיכה, וממילא החתיכה עצמה נעשית נבילה משום שהאיסור דבוק בה, וכמו שכתבו הבית לחם יהודה סי' ס"ז סק"ב וערוה"ש שם סי"ז ויד

נז. כל ענין 'רוטב מועט' הוא ביחס לרוטב פרווה שאין בו כח להעביר טעם מכלי חלבי לכלי בשרי, אבל אם יש רוטב בשר או חלב, ודאי הוא עצמו אוסר אפילו במעט מאוד - והרי ודאי שטיפה אחת של רוטב בשרי אוסרת כיון שהגיעה מקדירה שלימה של רוטב ויש בה כח להעביר טעם. ובזה אין מקילים בכלי גדול וכנ"ל בסי' ד' סוף הע' י"ג. ומה שהשיש נאסר רק כדי קליפה, הוא משום שתתאה גבר והשיש הוא צונן.

נח. דרכ"ת סי' צ"ה סקצ"א בשם בית לחם יהודה בשם מהרש"ל שנוהגים להקפיד על כך שמא יטפטף שומן בשרי על השיש ואחר כך יניח

שפיכת המים הרותחים, וכן יעשה בכל פינה ופינה בשיש^פ. ועיין עוד בהערה שבדיעבד מותר בהגעלה על ידי עירווי לבד (ופעמים שאף לכתחילה אפשר להתיר אם היה עירווי המחובר לאש)^א.

הבדל באיכות הבליעה שבהם]. ובאמת תוס' בע"ז [עד: ד"ה דרש ובשבת מב: ד"ה אבל] דימו את דין תתאה גבר לדין עירווי מכלי ראשון, אלא שהדימוי הוא לכמות הבליעה שבשניהם הבליעה היא כדי קליפה, אבל יש הבדל באיכות הבליעה ביניהם כמו שיש הבדל באיכות הבליעה בין דבר שתשמישו באור לבין דבר שתשמישו במים רותחים. ואמנם, המהר"י ווייל עצמו סובר כהמהרש"ל הנ"ל, לפי שכתב שם שאפי' גרידה בשיש כדי קליפה לא מועילה ומוכח שסובר שהדבר גוש מבליע ואוסר את כל השיש, אלא שהמשנ"ב לא פוסק כן, ובהכרח שהוא יפרש כמו שביארנו שיש הבדל באיכות הבליעה בין הקליפה של גוש לקליפה של עירווי מכלי ראשון. ויש להוסיף עוד שדבר גוש מתמיד להעביר את טעמו זמן ארוך אבל עירווי מתפזר מיד, ובאמת לגבי כמה עירוויים בזה אחר זה כתבו כמה אחרונים שמעבירים טעם לכל המאכל ולא רק כדי קליפה וכנ"ל בהע' כ', ועי' גם לקמן סי' ו' סעי' כ' שאם יש בשר בקדירה הרי מעביר טעם לכל מה שמונח מעל המכסה, ואפשר שדבר זה רמוז בב"י [סי' ס"ט סט"ז עמ' עח], וזה לשונו: כתוב בהגהות שערי דורא [סי' י"ג סק"א] ציר שנטף על גבי כלי אין אותו כלי אסור אלא כדי קליפה כדין חם לתוך צונן ומכל מקום נראה לי דצריך הגעלה בכלי ראשון ולא סגי בעירווי משום דכל עירווי נידון ככלי שני אבל ציר הנוטף לתוך הכלי עדיין שם ברתיחתו. ועי' עוד לקמן סי' י' הע' ג'. ומהגרא"צ הכהן שליט"א שמעתי ליישב שחוששים לחומרא שעירווי מכלי ראשון נחשב ככלי שני לגמרי ואינו מגעיל את הכדי קליפה שנבלע מהגוש החם [וכן משמע מלשון הש"ך סי' ק"ה סק"ה

יהודה סי' ס"ט בקצר סקמ"ט ובארוך סקע"ו ודרכ"ת שם סקל"ז בשם בית לחם יהודה. וכ"כ בשבט הלוי ח"ג סי' ק"א.

ס. סי' תנ"א, כ' ומשנ"ב סקק"ד בשם המהר"י ווייל [סי' קצ"ג], מטעם שמניחים עליו דבר גוש רותח.

והנה, דינו של המהר"י ווייל תמוה, שהרי עירווי מכלי ראשון מבשל כדי קליפה, וגם אם מניח דבר גוש רותח על השיש, הרי השיש הוא צונן ותתאה גבר וממילא אין הדבר הגוש מבליע יותר מכדי קליפה, ואם כן למה אין עירווי מכלי ראשון מועיל להגעיל שיש, הרי גם הוא מפליט כדי קליפה. וכן הקשה היד יהודה בפיה"א סי' צ"ד סקל"ז.

וברמ"א [סי' ק"ה, ג'] מבואר שגם בכלים אמרינן תתאה גבר, וכן פסק בש"ך שם סק"ד, אבל הש"ך [שם סק"י] הביא שיטת המהרש"ל שסובר שבכלים לא אמרינן תתאה גבר, ואפשר שהמהר"י ווייל סבר כן ולכן דעתו שאם מניח דבר גוש על השיש הרי הוא מבליע בכל השיש. אלא שאנו פוסקים להלכה כהרמ"א וכהש"ך והמשנ"ב פוסק בפשיטות את דברי המהר"י ווייל ואינו מביא שיטה החולקת על דבריו. ויש לבאר ע"פ הפמ"ג [סי' צ"א בשפ"ד סק"יח] שעירווי מכלי ראשון אף שמפליט כדי קליפה הוא רק לחומרא ולא מועיל להתיר דבר שנאסר במליחה כדי קליפה, והיינו טעמא שאף שדבר גוש [או מליחה] וכן עירווי מכלי ראשון מבשלים כדי קליפה, זה רק דימוי בכמות הבליעה, אבל באיכות הבליעה אין לדמות את הכדי קליפה של דבר גוש לקליפה של עירווי מכלי ראשון ויש הבדל באיכות הבליעה שלהם שזה בליעה של דבר לח וזה בליעה של דבר יבש [וכמו שגם בישול וגם צליה מבליעים בכמות שווה בכל הכלי אבל אין הגעלה מועילה לדבר שתשמישו באור, לפי שיש

ובפסח המנהג לכסות את השיש בציפוי נייר כסף או פ.וי.סי., ומעיקר הדין כמעט אין הבדל בין זה לזה^{כב}, אלא שיש להקפיד שהנייר כסף יהיה עבה ולא יקרע.

כד. מי שנכנס לגור בבית שהיו בו אנשים שאינם שומרי תומ"צ או מי שהשיש שלו בלע בליעות אסורות [בשר בחלב או שאר איסורים], הרי קשה לו להשתמש בשיש רק עם נייר כסף, ולכן יכשיר כנ"ל שיניח אבן מלובן (או מגהץ רותח) על השיש בזמן שפיכת המים הרותחים עליו. [ואם אינו יכול לעשות כן, אפשר להקל להכשירו ע"י שפיכת מים חמים מקומקום בעוד שהגוף חימום דלוק, וכנ"ל בהע' ג"ז].

שים לב, שולחן שלנו דינו כמו שיש בדרך כלל.

שיש 'אבן קיסר'

כה. שיש "אבן קיסר", עשוי משחיקת אבנים מעורבת עם חומרים סינתטיים, ולכן אין אפשרות להגעיל^{כג}. ולכן, מי שיש לו שיש כזה ובלע בליעה אסורה [בשר בחלב או שאר איסורים] או שקנה בית ממי שאינו שומר תומ"צ ויש בבית שיש כזה, אין אפשרות להכשירו, ויכול להניח עליו קדירות חמות, אבל לענין מאכלים חמים

ובשפ"ד סקל"ב. ועי' שו"ת מנח"י ח"ד סי' מ"ו ושבות יצחק בישול פי"ב ושש"כ סי' א' הע' ק"מ, אלא שבמקומות שיש צירופי היתר באופן בליעת האיסור, לפעמים אפשר ע"פ הוראת חכם לצרף לקולא כיון שרוב תשמישו בצונן. ובדיעבד מועיל הגעלה בעירוי בלבד כיון שרוב תשמישו של השיש הוא בצונן וכמש"כ השעה"צ שם סקמ"ד.

סב. שהרי תתאה גבר גם בכלי צונן, וכנ"ל, וגם אם יניח מאכל רותח על הנייר כסף הרי שאין המאכל בולע יותר מכדי קליפה, והנייר כסף הוא הקליפה. יש מעלה בפ.וי.סי. שהוא עבה ואינו נקרע, ולכן אם מניח נייר כסף יקח סוג עבה שלא יקרע.

סג. כיון שאינו עשוי מאבן אלא מעירבוב חומרים שונים [שחיקת אבנים ועוד תוספות של חומרים סינתטיים שלא מועיל להם הגעלה], וגם בדרך כלל שיש כזה יכול להתקלקל בהגעלה ולא

שכתב דאנן קיימא לן לחומרא דעירוי מכלי ראשון מבליע כדי קליפה, וכן משמע מלשון הפמ"ג שם].

סא. הפמ"ג [או"ח סי' ש"ח סקל"ג] נטה לומר שאם מערה מכלי ראשון שעומד על גבי האש לתוך כלי אחר הרי שיש לכלי דין כלי ראשון כיון שניצוק שלא נפסק הקילוח {כלומר, שהמים נשפכו ברציפות מהכלי העליון לכלי התחתון} מכלי ראשון שעל גבי האש מחבר את הכלי למקור החום, וממילא דין הכלי שנשפך אליו גם כן ככלי ראשון. וכ"כ הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספר טעמא דקרא בשם החזו"א לגבי בישול בשבת. ואמנם להלכה נחלקו הפוסקים עליו [עי' שו"ת מנח"י ח"ד סי' מ"ו ושבות יצחק על הלכות בישול פי"ב ועי' עוד מש"כ בוביום השבת סי' א' סעי' כ"א] וכמבואר בפמ"ג [יו"ד סי' צ"ה סקי"ח, ובתוך דבריו שם צידד לחוש שנחשב כלי ראשון], ועי' חמודי דניאל הל' כלי ראשון אות א ובפמ"ג סי' צ"ב במ"ז סקכ"ה

יעשה שאלת חכם כיצד לנהוג למעשה^ד (ועיין בהערה אם אפשר לפגום את הבליעות האסורות ע"י שפיכת מים רותחים המעורבים באקונומיקה או חומר חריף מאוד^ה).
ודע, שאם ניתזו טיפות בשריות בודדות בנפרד על שיש חלבי או להיפך, אין השיש נאסר, וכנ"ל בסעיף י"ט.

כיריים 'בילד-אין' המוקפים שיש מסביבם ומשמשים לבישול גם בשרי וגם חלבי, עלולים לגרום לבעיות רבות^ו. ויש לדעת שאם השיש שמסביבם הוא 'אבן קיסר' הרי שאין אפשרות להגעילו ולכן יש להיזהר מאוד שלא ייאסר.

וכעין מש"כ האו"ה כלל נ"ח סעי' ס"א והמשנ"ב סי' תנ"א סקס"ח לגבי הגעלת כלים - והובא לעיל סי' ג' הע' ל"ח. אין לסמוך כלל על מה שנכתב כאן, ונכתב רק כהצעה לחכם שבקי היטב בענינים אלו.

סה. עי' לקמן סי' י"ז הע' נ"ו שאפשר לפגום את האיסור שנפלט מהכלי ע"י חומר חריף מאוד כמו אקונומיקה, אמנם עדיין יש לברר אם אפשר לפגום את הבליעות שבתוך הכלי ע"י הרתחת חומר חריף עם מים בתוכו. ובחזו"ד (סי' צ"ה ב"י סקי"ג) כתב שאי אפשר לפגום את הטעם שבלוע בכלי, אבל בנזירות שמשון [או"ח סי' תנ"ב והובא בארחות חיים שם סק"ה] כתב שאפשר, וכן דייק המהרש"ם [ח"א סי' קי"א] מדברי החכ"צ [סי' ק"א] ששאל בתוך דבריו למה צריך הגעלה נפגום ע"י חומר הפוגם, ובדרכ"ת [סי' צ"ה סקפ"ג] ובכה"ח [שם סקנ"ט] הביאו מח' הפוסקים בענין זה. ובחזו"א [או"ח סי' קכ"ב סק"ו ויו"ד סי' כ"ג סק"א] כתב שאפשר לפגום את הטעם הנפלט מהכלים אבל לא את מה שבלוע בכלים כיון שאיננו יודעים האם הפגימה נכנסה ונבלעה בכל מקום ושמה הפעם לא נכנסה לכל מקום.

ולמעשה, לענין הקונה מחילוני מטבח שיש בו שיש אבן קיסר, יש לצרף את צדדי ההיתר ע"פ הוראת חכם, ולהכשיר ע"י מים רותחים עם אקונומיקה [ואם אפשר, גם אבן מלובנת כמו מגהץ חם], ובלבד שיהיה ע"פ הוראת חכם בכירור צירוף צדדי היתר נוספים.

מועיל לו הגעלה וכדלקמן סי' י"ז סעי' מ"ג, וכן מורים הפוסקים. (ועי' אגרו"מ או"ח ח"ב סי' צ"ב).

סד. אם יכול לקלף שכבת שיש, ודאי טוב. אם אינו יכול - מבואר בסי' קכ"ב, ב' שגזרו חכמים איסור על כלי שאיננו בן יומו אטו כלי בן יומו, וא"כ לעולם יהיה אסור להניח מאכל חם על השיש אלא אם כן יצפה אותו בנייר כסף בקביעות או יגרד השיכבה שנאסרה. ולהניח עליו קדירות חמות, מותר, וכנ"ל בסי' ד' הע' ח' (וע"ע לעיל הע' נ"ג).

אמנם הפת"ש שם סק"א הביא יש מקילים בהפסד מרובה שכלי חרס אינו בכלל הגזירה, אבל הפת"ש עצמו חולק ואוסר אפי' בהפסד מרובה וכ"כ הפמ"ג בסי' ק"ג סקי"ז [בדיני נטל"פ אות א] ובהנהגות השואל באו"ה חלק ג' סעיף כ"ה, ובחכ"א [כלל נ"ה סעיף ז'] כתב שאין להקל גם בהפסד מרובה, אבל אם יש עוד צדדים להקל, אפשר להקל בהפסד מרובה. ולכן יש לפרט היטב את השאלה למורה אולי ימצא פתח וצירוף להקל בהפס"מ [בצירוף מה שאין רגילות להניח מאכל חם בלי צלחת על שיש - וממילא יתכן שנבלע רק מעט איסור, ולענין זה אפשר לצרף את החכ"א שכלי שמשמשים בו בשפע מקילים כשאינו בן יומו וגם אפשר לצרף מש"כ הפת"ש בסי' צ"א סק"ט להקל בכלי שא"א להגעילו ורובו לא נטרף ומקום האיסור לא נודע, אבל עכ"פ יש לדון את השיש שודאי נאסר (ולא כספק) משום שמצוי מדי פעם שנופל מאכל או משקה חם על השיש

כו. מותר להניח באקראי ולא בקביעות מאכל בשרי צונן על שיש חלבי נקי, וכן להיפך^{טו}. ואם השיש מסוג 'אבן קיסר' אסור להניח אפילו פעם אחת בעראי^{טז}.

אם השיש מלוכלך בחלב, אסור להניחו בכל סוגי השיש גם אם בדעתו להדיחו אח"כ. עבר והניח, בדרך כלל מספיק הדחת השיש והמאכל ואז המאכל מותר, ועיין בסי' י' סעי' ב' במקרים מסוימים שבהם אין הדין כך^{טז}.

שיש אבן קיסר שנאסר

כז. שיש אבן קיסר [או שאר שיש המצוי כיום שאינו אבן טבעית ממש] שנאסר, אי אפשר להכשירו.

אמנם למעשה בדרך כלל אפשר להמשיך להשתמש בו כרגיל, משום שמאכלים חמים לא רגילים להניח על השיש עצמו [אלא רק בתוך כלי^{טז}], ומאכלים צוננים [כמו לחם ופירות] שאסור להניח על שיש אבן קיסר [כנ"ל בסעיף כ"ו] זה רק כשנאסר מעיקר הדין אבל אם נאסר רק לחומרא אין להחמיר כך.

ולכן, אם ניתז רוטב בשרי על שיש חלבי הרי יש המקילים בעירווי שנפסק הקילוח על כלי וכדלקמן בסי' י' סעיף ל"ו, ובודאי אין צורך להחמיר במקום שאי אפשר להכשיר ויש הפסד מרובה, ולכן יכול להמשיך להשתמש כרגיל^{טז}.

אין צריך אפילו הדחה [רמ"א סי' צ"א, ב'], אבל אם אחד מהם חריף צריך הדחה - ועי' גם משנ"ב סי' תנ"א סקקכ"ז, ובדבר רך יתכן שצריך גרידה כמש"כ הפת"ש שם סק"א וסק"ד לגבי איסור שנגע בהיתר רך כקישואים.

ע. ואחרי כ"ד שעות מותר גם לכתחילה, כנ"ל סי' ד' סעי' ד'. ואין איסור הנאה מכלי אסור כמבואר בסי' צ"ד, ג'.

עא. ובודאי איסור להשתמש בשיש בקביעות נחשב הפסד מרובה. ולכן אין לחוש גם לרמ"א בסי' קכ"א, ה' שאסור בקביעות להשתמש אפילו בצונן גזירה שמא ישתמש בחמין כי יש כאן טעם להקל לגמרי בהפס"מ.

טו. מצוי שניתז רוטב מסביב לקדירה, וכשהכיריים צמודים לשיש עלול להינתז רוטב מקדירה שמבשל בה בשר על שיש חלבי או להיפך.

טז. רמ"א סי' קכ"א, ה' וט"ז סי' צ"א סק"ג ופמ"ג שם בא"א סק"ג ובמ"ז סק"ב. ולדעת הש"ך קינוח מספיק, אבל עיקר ההלכה שצריך הדחה במים וכשיטת הרמ"א והט"ז שם.

סח. כיון ששיש כזה אין אפשרות להגעילו ודינו כמו כלי חרס המבואר בסי' צ"א בפר"ח סק"ג ובפמ"ג סק"ג שאסור אפי' בעראי. ועי' סי' קכ"א, ה' וש"ך סי' צ"א סק"ג שבקביעות הכל אסור.

טט. אם המאכלים יבשים לגמרי בלי לחלוחית

אם הניח מכסה בשרי חם רטוב על שיש חלבי שאז השיש נעשה בשרי מעיקר הדין, אם השיש החלבי אינו בן יומו מחלב אם כן אסור להניח שם מאכלי חלב חמים או קרים אבל יכול להניח שם מאכלי פרווה חמים או קרים^{עב}.

מקרר

כח. מקרר - מותר להניח מאכלים חלביים ובשריים מבוסים [או לכל הפחות אחד מהם מכוסה] זה ליד זה במקרר או בכל מקום אחר [כשאינם נוגעים זה בזה?!]. אבל אם שניהם מגולים לכתחילה טוב להיזהר שלא להניחם זה ליד זה במקרר או בכל מקום אחר [כגון: על השיש במטבח או בקופסה אחת] בין אם שניהם יבשים ובין אם שניהם לחים ובין אם אחד יבש ואחד לח^{עב}. ועיין עוד לקמן בסוף סעיף י"ח.

ונראה שמותר לכתחילה להניח 'שניצל' מגולה ליד גבינה צהובה מגולה (ויזהר שלא יגעו זה בזה), מפני שאם יפול האחד על חברו ודאי ניכר ולא יטעה לאכול משניהם יחד.

שים לב: להניח חלב פתוח ליד מאכל פרווה הנאכל בקביעות בסעודה בשרית, חמור יותר מלהניחו ליד בשר עצמו!.

כט. מותר להניח מאכל חלבי מגולה במקרר [כשאיין שם מאכל בשרי מגולה], גם אם אין מתחתיו צלחת או תחתית, אלא שאם הניחו בלי צלחת או תחתית צריך

וחלב בנפרד, ואף שיש מנהג להכשיר כלי כזה גם לשימוש של פרווה [כמב' בס"י צ"ד, ה'. ועי' לעיל ס"י ד' סעי' כ"א], מ"מ הוא רק לחומרא כמב' ברמ"א שם ולכן במקום הפסד מרובה כזה בודאי אין צורך להחמיר.

ובאמת, בכל כלי יקר שאי אפשר להכשירו, אם למשל הוא כלי חלבי שהכניסו לתוכו בשרי חם כאשר הכלי לא היה בן יומו מחלבי, א"כ יהיה מותר להשתמש בו לפרווה כי הכלי לא נאסר אלא שהוא גם בשרי וגם חלבי בנפרד ורק ממנהג יש להחמיר להגעילו ואם אי אפשר להכשירו יש להקל, אבל בכלי זול ופשוט שאין זה הפסד מרובה אין להקל.

עג. טעמי הדין ביאורו ומקורותיו נתבארו בהרחבה לעיל ס"י ב' סעי' ח"י.

עב. השיש נעשה בשרי ממש מהרוטב הבשרי שהצטבר על המכסה, ואין זה נ"ט בר נ"ט אלא בשר ממש שהוא עצמו האוסר את השיש [לכל הפחות כעירוי שלא נפסק הקילוח], וכל שכן אם הניח מאכל בשר חם על שיש חלבי, אם כן אין להניח מאכלי חלב חמים או קרים במקום הזה משום גזירה שמא ישתמש בחמין וכנ"ל, ובודאי בקביעות שאסור מעיקר הדין כמבואר ברמ"א ס"י קכ"א, ה' ובאו"ח ס"י תנ"א, א' ובש"ך ס"י צ"א סוסק"ג [ואמנם יש לדון קצת להקל בשיש שאין הדרך להניח עליו מאכלים חמים בכלל אלא רק בתוך כלי, אלא שלא מצינו להדיא בפוסקים שכתבו כן]. ועי' עוד לקמן ס"י ה' ק' בדין כדי קליפה שנאסרה והתערבה. אמנם מאכלי פרווה קרים מותר להניח על השיש כי הוא לא נאסר אלא שנבלע בו בשר בנפרד

להדיח את המקרר לפני הנחת מאכל בשרי או קדירת בשר עליו (אם יש שמנונית לחה מתחת המאכל, ואם הוא יבש לגמרי ואין בו שמנונית אין צריך להדיח), ולכן רצוי להניח תמיד כל מאכל חלבי או בשרי רק על צלחת וכדומה ולא להניחו על המדף עצמו מפני שעלול לשכוח להדיח ולבוא לידי מכשול באכילת בשר שיש בו לחלוחית חלב או בכישול קדירה שיש בה בשר כשמבחוץ יש לחלוחית חלבית [וכן להיפך - במאכל בשרי]. ואם הניח מאכל בלי תחתית יש לבדוק שאינו לח מבחוץ שאז יכולה הלחלוחית לעבור מן החלבי אל הבשרי, וכן יש להיזהר ולבדוק בקדירות בשריות שהניחו במקרר שאין שם לחלוחית חלבית בתחתית.

וטוב לייחד מדף נפרד לחלבי ולבשרי, ועל כל פנים לכל הפחות יניח כל מאכל חלבי או בשרי בתוך כלי ויכסה במכסה.

אפיית עוגה

ל. האופה עוגה ויודע שאוכל אותה עם חלב, לא ימיס מרגרינה או שוקולד בכלי בשרי אפילו אינו בן יומו^ע.

פח אשפה

לא. פח אשפה - אין לזרוק לאשפה מאכל בשרי חם או רוטב בשר חם מבלי ראשון^ע ישירות על שיירי חלב שבאשפה (וכן להיפך) גם אם יש ששים כנגדם^ע.

ובבשר וחלב צוננים, יש להקל שאפשר להשאיר בשר בתוך חלב כ"ד שעות אע"פ שכבוש דינו כמבושל^ע - שאין איסור לכבוש בשר וחלב^ע. (ואם אינם נוגעים זה בזה

עד. עיין לקמן סי' ו' סעי' ב'.

עת. במנחת יעקב כלל פ"ה סקי"ט ובבא"ח [שנה ב' פ' בהעלותך ס"א] כתבו שמותר לכבוש בשר בחלב וכ"כ בפרי תואר סי' צ"א סקי"ז [אבל בסי' פ"ז סק"ד נוטה לאסור], אמנם בכה"ח [סי' צ"א סקע"ג] אסר לכבוש בשר בחלב. [אמנם, אפשר שעכ"פ יהיה איסור משום מראית עין כמו בישול בשר עוף בחלב המבואר בט"ז סי' פ"ז סק"ה, אבל בפח אשפה ודאי אין צריך לחוש לזה]. ובאיסור והיתר [כלל ל' סעי' ו'] כתב שאסור לכתחילה לכבוש בשר בחלב, אבל אפשר ששם האיסור הוא אם כובש בשביל ליהנות אח"כ וזה לא שייך בכבישה באשפה.

עה. כלי ראשון הוא הכלי שבו בישלו את המאכל או המשקה בין אם הוא על האש ובין אם הוסר מהאש. עירווי מכלי שני מותר כמב' בפמ"ג או"ח סי' שיי"ח סקל"ה.

עו. כמו שיבואר לקמן סי' י' סעי' ז' שחתיכות יבשות מעבירות טעם רק לחתיכות שנוגעות בהם וממילא אין השאר מצטרף לששים כנגדם.

עז. סי' ק"ה, א'. ויש לפלפל בדין איסור שמן שחציו מחוץ לכבישה המבואר שם - לענין אופן שיעור ששים בבשר שבחלב שבאשפה, ואכמ"ל.

ודאי מותר להשהותם יחד כ"ד שעות אם יש ששים בכל תכולת האשפה כנגדם ע"מ).

ובדרך כלל יהיה ששים כנגד הבשר או החלב
- ע"י סי' ק"ה, ט'. (וע"י לקמן סי' י' סעי' י"א
אם חלב נחשב שמן).

ע"ט. שהרי ממ"נ, אם הם כחושים, אין הטעם
עובר מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ואם הם
שמנים, א"כ מצרפים את כל מה שבפח לששים

דיני נ"ט בר נ"ט (טעם שני - לא ישיר)»

הקדמה

נ"ט בר נ"ט הוא טעם שני - טעם לא ישיר (נותן טעם בן נותן טעם), והוא כאשר בישלו בשר בקדירה, הוציאו את הבשר וניקו את הקדירה, ואח"כ בישלו מאכל פרווה בקדירה הבשרית, ורוצים לאכול את המאכל הפרווה הזה עם חלב (כלומר, אם בישלו בשר עם מאכל פרווה ביחד, המאכל הפרווה מקבל טעם ראשון מהבשר - טעם ישיר, אבל אם בישלו בשר בקדירה ואח"כ הוציאו את הבשר ובישלו בקדירה הזאת מאכל פרווה, הפרווה מקבל טעם מהסיר שקיבל טעם מהבשר, וזה נחשב טעם שני - טעם לא ישיר).

מפני שהשאלות בדיני נ"ט בר נ"ט מצויות מאוד, על כן נאריך קצת בעז"ה במקרים המצויים². ואל ידמה הלומד והמעייין דבר לדבר אלא אם ימצא מקרה שאינו מפורש כאן יעשה שאלת חכם.

כללי נ"ט בר נ"ט:

א. כלי נקי¹ בשרי² שבישל בו מאכל פרווה בתוך כ"ד שעות מבישול הבשר³, המאכל הפרווה נקרא נ"ט בר נ"ט (נותן טעם בן נותן טעם - טעם שני), והיינו

ב. בדרך כלל במקרים המצויים כתבנו ע"פ הרמ"א.

ג. ביארנו בהמשך (בסעי' ט"ז) שאם הטעם עבר בג' נותני טעם יש להקל, ויש שפירשו שזה כל טעם היתר נ"ט בר נ"ט שהבישול במים מחליש את כח הטעם וממילא המאכל הפרווה שהתבשל בכלי הבשרי קיבל טעם שלישי (דהיינו, מהבשר לקדירה ומהקדירה למים ומהמים למאכל הפרווה), ולשיטתם בצליה או לגבי מי הבישול יש להחמיר יותר, אלא שבכל נ"ט בר נ"ט אנו אומרים שבבישול עבר גם כן טעם ישיר מהקדירה למאכל שהרי המאכל מונח על קרקעית הקדירה

א. קיימא לן שטעם כעיקר מדאורייתא. אמנם, טעם המאכל שנכנס לכלי ואח"כ יצא מהכלי למאכל אחר כבר נפחת ונקלש טעמו, ולכן אם הוא היתר אין שמו עליו, דהיינו, אין לו שם 'בשר' או 'חלב' וממילא דינו קל יותר ביחס לערבו עם המין הנגדי, אבל אם הוא איסור הרי יש לו שם 'איסור' גם אם נקלש ונפחת טעמו שהרי לאיסור אין צורך בשם המין בין אם הוא בשר או חלב או כל דבר אחר, ולכן לא שייך קולת נ"ט בר נ"ט באיסור. וכעין זה כתבו הפוסקים לגבי עור שהתייבש, עי' סי' פ"ז, י' ופת"ש שם סקכ"א.

שהכלי קיבל טעם מהבשר והעבירו אח"כ למאכל הפרווה, וכיון שעדיין הכל היתר דינו קל יותר משאר דברים המעבירים טעם¹, וג' חילוקי דינים יש בו:

"בשר" כל כך ולכן אינו אוסר את החלב בתערובתו, אבל איסור גמור אינו צריך לשם המאכל שלו אלא סגי במה שיש לו שם "איסור" לעבור ממאכל למאכל כל עוד יש בו טעם.

וכעין זה מבואר בדברי הרא"ה [ב"ד ש"ד ל"ג ע"א]. וכעין זה כתב המג"א [אור"ח סי' תמ"ז סק"ד] שאין ראוי שיחול שם חדש של בשר וחלב על טעם קלוש של בשר, אבל איסור שמו הראשון עדיין עליו ולכן לא שייך בו קולת נ"ט בר נ"ט. וחילוק כעין זה הביא הפת"ש [סי' פ"ז סק"א] בשם הנובי"י [יוד ריש סי' כ"ו] לגבי עור יבש שלענין בשר בחלב אין הטעם הקלוש ראוי לקבל שם בשר בחלב ולענין איסור הרי נשאר שם האיסור*. ומצינו כעין זה בכ"י [בסוף סי' פ"ז] לגבי חלב הנמצא בתוך הקיבה, שכתב הב"י שמותר להעמיד בה כיון שאין כח בטעם שקיבל פרש זה מן העור להוליך עמו טעם בשר ויעשה אח"כ בשר בחלב, שהרי דגים שקיבלו טעם בשר מותר לחברם אח"כ עם חלב וכל שכן זה. והיינו, שאין לפרש כח ליתן שם "בשר" לטעם בשר שבו כיון שהוא דבר גרוע ולכן אם נתערב בחלב אינו אוסר אפילו אם באמת יש טעם בשר בחלב הזה, ולזה דימה לדגים שעלו בקערה שגם בהם יש טעם בשר אלא שהוא טעם קלוש ואין לו שם "בשר" ולכן אם נתערב עם חלב אינו אוסר את התערובת. וכן מבואר בש"ך שם [ולפי"ז מובן יותר הדימוי של הב"י לדין נ"ט בר נ"ט].

ובדרכ"ת [סי' צ"ה סק"ח] כתב שאין ראוי לחול שם איסור על טעם קלוש, אבל כאשר כבר היה שם איסור על מאכל, אינו נפקע גם כשהטעם נקלש.

ולכן חמור יותר ומצד שני עיקר הטעם הוא דרך המים שמסביבו ולכן בדיעבד מותר, ובצליה הטעם עובר ישירות מהקדירה למאכל בלי מים ולכן חמור יותר.

ד. אם הכלי מלוכלך משאריות בשר/ חלב, אין לו דין נ"ט בר נ"ט ודינו כבישול פרווה עם בשר ממש שאם אין ששים במאכל הפרווה כנגד הבשר אם כן אסור לאוכלו עם חלב וכמב' בס"י צ"ה, ג' ובש"ך סק"א ובס"י ק"ג, ה', וכתב הש"ך שם [סק"א] שסתם כלי נחשב נקי.

ה. כלי נעשה בשרי אם בישלו בו בשר או ששפכו לתוכו בשר חם מתוך הכלי שבישלו בו בשר, וכן יש להחמיר שדבר גוש מעביר טעם גם בכלי שני ושלישי ולכן אם הכניסו גוש בשר חם לקדירה, הקדירה גם כן נעשית בשרית. וכן יש להחמיר שכלי שני מעביר טעם, ולכן אם שפך חלב חם לתוך כוס והכניס לכוס כף פרווה, הכף נעשית חלבית, ונתבארו פרטי הדינים במקומם בס"י י' סעי' מ"ב-מ"ה.

יש המקילים בנ"ט בר נ"ט כשהכלי נעשה חלבי או בשרי בכלי שני, שמעתי מהגר"מ גרוס שליט"א ומהגרא"צ הכהן שליט"א, אבל רק בודאי כלי שני ולא במקרים שיש צד שאינם כלי שני (עי' לקמן סי' י' סעיפים מ"א-מ"ד).

ו. אבל לאחר כ"ד שעות אינו מעביר טעם שהרי הוא כבר נו"ט לפגם כמב' בס"י ק"ג, ה', אלא אם כן נשאר שיירי שומן בעין שהם אינם נפגמים לאחר כ"ד שעות. ולענין לעשות כן לכתחילה בכלי שאינו בן יומו, עיין לקמן סעי' ב'.

ז. ביאור קולת נ"ט בר נ"ט הוא שבאמת יש טעם גם בטעם שני, אלא שאין לטעם שני שם

* דהנה הראשונים נתקשו איך אפשר להגעיל כלי שיש בו בליעת איסור, והרי בליעת האיסור חוזרת ונפלטת בהגעלה, ולא ניתן הכלי ותאסור ג"כ היורה של ההגעלה.

האחד - לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי כדי לאוכלו עם חלב, אסור לכל השיטות¹.
השני - אחרי שבישל מאכל פרווה בכלי הבשרי, שיטת המחבר שמותר לערבו עם חלב כדי לאוכלם יחד (מלבד מים²), ושיטת הרמ"א שאסור לערבו עם חלב כדי לאוכלם יחד³. אמנם, אין צריך להמתין שש שעות, ומיד אחרי שאכל את המאכל הפרווה הזה יכול לאכול חלב⁴, גם אם המאכל הפרווה הוא מאכל חריף⁵.
השלישי - אחרי שבישל מאכל פרווה בכלי הבשרי וגם עירבו עם חלב, בדיעבד מותר לאוכלו [ועיין בהערה אם עירב במזיד כדי להתיר מה דינו]⁶.

יב. נתבאר שם סעי' י"ח.
 יג. סי' צ"ה, ב'.
 ואם עירב במזיד כדי להתיר, נח' הפמ"ג [שם במ"ז סק"ד שאוסר] והפר"ח [שם סק"א] והיד יהודה [בארוך סק"ט ובקצר סק"ב שמתירים] אם מותר בדיעבד או לא, אבל אם עירב בשוגג שלא ידע שאסור לעשות כן לכו"ע מותר בדיעבד וכמו בכל ביטול איסור לכתחילה.

ח. בין למחבר ובין לרמ"א כמב' בש"ך סי' צ"ה סק"ג. (ויש להעיר שהב"י בבדק הבית כתב להקל בזה, ועיקר ראיית הש"ך היא מהב"י, וצ"ע).

ט. מים אינם חשובים, ולכן תמיד נחשבים כמו 'לכתחילה', עי' לקמן סי' ח' סעי' י"ב.

י. סי' צ"ה, ב'.

יא. כמו שביארנו בסי' א' סעי' ח'-ט'.

ותירץ עלה הרא"ה [ומקור הדברים ברמב"ן חולין דף קח:]: "דמים בכלים מפליטין וממריקין הכלי ואינן מבליעים", והיינו דתכונת מים היא דאין הם אלא מריקים ומנקים את הכלי אבל לא מבליעים לו כלום, ולכך הגעלת כלים דהיא במים, הגם שיש במים איסור אין הוא נבלע ביורה [והו"ד להלכה או"ח תנ"ב, ה', ועי' בהגו"א שם].

אלא שהרא"ה הקשה על דבריו אלו, דנהי דתכונת מים כן היא, אמנם הרי מעורב בזה איסור דהיינו הבליעות שהיו בכלי ונפלטו למים, ובליעות אלו הרי אין להם תכונת מים אלא תכונת עצמם, כל איסור ואיסור לתכונתו, ומ"מ תכונת מים אין להם, וכיון שכן הרי שפיר חוזרים ונבלעים ביורה, ושוב קשיא איך מגעילים כלים הרי האיסור שנפלט בא הוא אל היורה והכל אסור.

ותירץ עלה הרא"ה וז"ל "שהבלע בפליטתו כחו קלוש וחלוש, ואין כח המים מתבטל בשבילו" עכ"ל, והיינו דהואיל וכחו קלוש אין תכונת המים משתנה, ואע"ג דאין ששים במים כנגדו, מ"מ אין כאן אלא תכונת המים, ולכך הוא כמו שאר מים שממריקים ואינם מבליעים.

והוסיף הרא"ה וז"ל "תדע לך שכן הוא, שהרי ירקות שנתבשל בתוכן בשר מועט בכדי שאין בירק ששים, אסור לאכלו עם גבינה, ואילו נתבשל בשר הרבה בקדירה בפני עצמו בלא שום תערובת, ואחר הדיוח הקדירה ובשלו בה ירק בו ביום, מותר לאכלה בחלב, כדקיימא לן דנותן טעם בר נותן טעם מותר, אלמא בלע נפלט קלוש כוחו וחלוש" עכ"ל.

ומבואר בדברי הרא"ה, שעיקר החיסרון בטעם שני הוא שכוחו חלוש ולכן בטל לעיקר שנמצא בו, ולכך אין לאיסור שנפלט במים כח לחזור ולהיבלע בקדירה לפי שקיבל את תכונת המים.

ובחולין ביאר יותר הרא"ה בחידושו, וכתב שטעם שני אין לו שם בשר כלל. והיינו, דאף שבאמת יש בו טעם, מכל מקום אין לזה שם טעם בשר, וטעם שאין לו שם בשר אינו אוסר בתערובת עם חלב.

נ"ט בר נ"ט בכלי שאינו בן יומו

ב. גם אם הכלי הבשרי אינו בן יומו, אין לחמם בו מאכל פרווה כדי לאוכלו עם חלב אלא אם כן אין לו כלי אחר^ט, אבל בדיעבד אם חימם בו מאכל פרווה מותר לאוכלו עם חלב^{טז}.

ולכן, אין לאפות עוגה בכלי בשרי אפילו אינו בן יומו אם יודע שרגיל לאכול את העוגה עם הקפה, וכן אין להמיס שוקולד ומרגרינה לעוגה בכלי בשרי אפילו אינו בן יומו, וכן אין לבשל ביצים או תפוא"א בכלי בשרי אפילו אינו בן יומו בכדי לאוכלם עם חלב, וכן אין לטגן ביצה במחבת בשרית אפילו אינה בת יומה כדי לאכול את הביצה המטוגנת עם חלב.

ג. ואם בישלו בכלי דבר חריף^{טז}, המאכל החריף נעשה בשרי גם אם הכלי אינו בן יומו^{טז}. וזה חמור יותר משאר נ"ט בר נ"ט, מפני שנחשב טעם ראשון ואוסר אפילו בדיעבד אם עירבו כבר עם חלב^{טז}.

דוגמאות מצויות

ד. ולכן, אם בישל תפוחי אדמה בקדירה בשרית בת יומה, אסור לאוכלם עם חלב, אבל מותר לאכול חלב מיד אחרי אכילתם.

ואם הקדירה אינה בת יומה, אין לבשל לכתחילה תפוא"א כדי לאוכלם עם חלב, אבל אם כבר נתבשלו מותר לאוכלם עם חלב.

גם אם הוסיף ובישל עם התפוא"א מעט בצל נשאר הדין כך^{טז}.

טו. סי' צ"ה, ב'.

טז. מהו דבר חריף יתבאר לקמן סי' ז' סעי' ה'. ועכ"פ רק אם רובו חריף אבל מעט בצל הניתן בקדירה ליתן טעם אינו נחשב דבר חריף כמבואר בסי' צ"ה, ב'.

יז. סי' צ"ה, ב' וסי' קכ"ב, ג'.

יח. מפני שחריף בולע את הטעם עצמו ואינו נחשב נותן טעם, סי' צ"ו, א' וש"ך שם סק"ב. יט. משום שמעט בצל אינו הופך את התבשיל לדבר חריף, ונתבאר לקמן בסי' ז' סעי' ט'.

יד. חכ"א כלל מ"ח ס"ב, וכע"ז כתב הפמ"ג [או"ח סי' תמ"ז בא"א סק"ג], וכן כתב המשנ"ב [שם סקנ"ח ושעה"צ סקע"ח] בשם הפמ"ג, וכ"כ התה"לד [י"ד סי' כ'], וכן הביא בשבות יצחק דיני שהיה וחזרה עמ' רה בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ואמנם הפר"ח [סי' צ"ה סק"ז] היקל שמוותר לבשל מים בכלי בשרי שאינו בן יומו כדי לשתותם עם חלב, וכן בבי" הגר"א [שם סק"י] משמע שדעתו להקל בזה, וכן בכה"ח [סק"ג] ובבא"ח [ש"ב פ' קורח אות יג] כתבו להקל בזה. ועי' ט"ז סי' קכ"א סק"ב.

ה. אין לבשל ביצים בכלי חלבי אפילו שאינו בן יומו אם רוצה לאוכלם עם כבד [אלא אם כן אין לו כלי אחר], אבל אם כבר בישלם בכלי שאינו בן יומו, מותר לאוכלם עם כבד.

ו. אפה עוגה בכלי בשרי [כלומר, בתבנית אפיה בשרית], אם הכלי הבשרי [הנקי!] היה בן יומו אסור לאכול את העוגה עם חלב וגבינה, ואם הכלי הבשרי לא היה בן יומו מותר לאכול את העוגה עם חלב - אלא שלכתחילה אין לאפות עוגה בכלי בשרי שאינו בן יומו אם רוצה לאכול את העוגה עם חלב.

ז. המכין עוגה וצריך להמיס שוקולד או מרגרינה פרווה בקדירה, לא ימיס את השוקולד והמרגרינה בקדירה בשרית אפילו אינה בת יומה (אלא א"כ אין לו כלי אחר) מפני שרגילים לאכול עוגה עם קפה או שאר משקה חלבי. ובדיעבד אם המיס אותם בקדירה בשרית, אם הקדירה אינה בת יומה מותר לאכול את העוגה עם חלב^כ, ואם הקדירה בת יומה, אסור לאכול את העוגה עם חלב, ואם כבר עירב את העוגה עם חלב, מותר לאוכלה.

ח. טיגן בצל או שום (לבדס, בלי תערובת מאכלים נוספים) בקדירה בשרית אפילו שאינה בת יומה, אסור לאוכלם עם חלב. ואפילו אם כבר עירבם עם חלב אסור לאוכלם.

ט. אסור לחתוך מאכל פרווה חם בסכין בשרית אפילו אינה בת יומה כדי לאוכלו עם חלב. ובדיעבד, מאכל פרווה חם שנחתך בסכין בשרית בת יומה, אסור לאוכלו עם חלב^{כא}. ואם הסכין אינה בת יומה מותר לאוכלו עם חלב. ואם עירב כבר את המאכל הפרווה עם חלב, בדיעבד מותר לאכול את התערובת.

י. 'טוסטר' חלבי, אין לחמם בו פרוסות לחם כדי לאוכלם עם בשר, ואם כבר חימם, אם היה ה'טוסטר' חלבי בן יומו, אין לאכול את הפרוסות עם בשר.

יא. אין לחמם חלות על קדירה בשרית [גם אם אין בה בשר] אם רוצה לאכול את החלות עם חלב (כפי שמצוי בסעודות שבת - שבסעודה שלישית אוכלים את

כא. וכל המאכל נעשה בשרי כמבו' בסי' צ"ד, ו' ובשר"ך שם סקכ"ז משום שדוחק הסכין גורם שיבליע טעם בכלול, ולכן גם כיום שהסכינים שלנו נקיות ואין עליהם שומן, ג"כ הדין כן כמבו' בפמ"ג שם בשפ"ד סקכ"ז ובמ"ז סקי"ב ובשפ"ד סוף סי' י'. וזה שונה משאר כלי שאינו מבליע

אבל אם צלה חתיכות בצל עם חתיכות תפוז"א והם נפרדים זה מזה בכלי אחד ואינם מעורבים יחד, נראה שאזו הבצל מטוגן בנפרד מהתפוז"א ואין מים שיחברו ביניהם וכל אחד מקבל טעם בנפרד.

כ. ואף שנחשב 'ניצלר' גם כן הדין כן, וכדלקמן סעי' י"ח.

החלות עם חלב), ובדיעבד אם חימם, למחבר מותר לאוכלם עם חלב [אם אין בקדירה בשר!]^{כב}, ולרמ"א אסור לאוכלם עם חלב אם הכלי הבשרי הוא בן יומו^{כג}.
[הבאנו בדוגמאות פעם כלי חלבי לגבי בשר ופעם כלי בשרי לגבי חלב. וכמובן, אין הבלד ביניהם, ובכל הדוגמאות הנ"ל, הוא הדין להיפך].

חימום מים לקפה בקומקום שנעשה בשרי

יב. קומקום שנעשה בשרי ע"י אדים חמים שעלו אליו מבשר חם (מי שרגיל לשפוך מקומקום ישירות לתוך קדירות בישול כשהם על האש, מצוי שהקומקום יהיה בשרי וכנ"ל בסי' ד' סעיף י"ד-ט"ו), אין לחמם בו מים כדי לערבכם בקפה עם חלב, ובדיעבד אם חיממו בו מים אסור לערבם עם חלב אפילו אם הקומקום אינו בן יומו וגם לשיטת המחבר^{כד}.

מיחם מים של שבת שנעשה בשרי אין לחמם בו מים גם בשבת הבאה כדי לשותתם עם חלב. ובפרטי הדין, עיין לעיל סי' ד' סעיף י'.

מאכל פרווה חם שהניחו אותו בכלי בשרי

יג. גם לרמ"א, אם כבר הניח מאכל פרווה חם בכלי בשרי בן יומו [צונן], מותר לאכול את המאכל הפרווה עם חלב, כיון שהנחה בכלי בשרי אינו מעביר טעם כמו בישול ממש [ואם הכלי עצמו גם היה חם - דינו כמו בישול בכלי בשרי]^{כה}.
ואם המאכל הפרווה נכבש בכלי בשרי, יש להסתפק אם מותר לערבו עם חלב^{כז}. אבל לכתחילה אין להניח מאכל פרווה חם בקדירה בשרית כדי לאוכלו עם חלב^{כז}.

וגם לשיטת המחבר אסור, שכיון שאינם חשובים נחשבים תמיד כמו לכתחילה שגם המחבר אסור. ועי' לקמן סי' ח' סעי' י"ב כעין זה לגבי מים בכלי איסור שאינו בן יומו.

כה. סי' צ"ה, ב' וש"ך שם סק"ו. וכ' הש"ך שאם גם הכלי עצמו היה חם וגם המאכל היה חם דינו כמו ניצלו - ולמעשה אנו מחשיבים ניצלו כמו נתבשל - ודינו כמו שאר מאכל פרווה שנתבשל בכלי בשרי, וכ"כ הט"ז שם סק"ג והחוו"ד בחי' סק"ז.

כו. גליון הגרעק"א שם.

כז. ט"ז שם סק"ד.

יותר מכדי קליפה אף שבלע איסור שמן [עי' משנ"ב סי' תנ"א סקקי"א ושעה"צ שם סקל"ו] משום שדוחק הסכין גורם שיבליע בכולו.

כב. אבל אם יש בקדירה בשר, אסור גם למחבר, שאין זה נחשב נ"ט בר נ"ט וכדלקמן סעי' כ'. אלא שאם אין בקדירה בשר, א"כ רק כדי קליפה מהחלות נעשה בשרי וכנ"ל בסי' ב' הע' נ"ז-נ"ח. כג. ועיין לעיל סי' ב' שם אם כל החלה נעשית בשרית או רק כדי קליפה.

כד. מים אינם חשובים ונחשבים תמיד כמו בני יומם גם בדיעבד וכמב' בב"ח [סי' תס"ז סי"ג] ובמג"א [שם סקכ"ז] ובמשנ"ב [שם סקס"ו].

העברת מאכל פרווה שכבר התבשל בכלי בשרי לכלי חלבי

יד. גם לרמ"א מותר להכניס מאכל פרווה שכבר התבשל בכלי בשרי [אפילו בן יומו] לתוך קדירה חלבית נקיה^{כ"ב}, וגם מותר לבשלו בכלי חלבי^{כ"ג}, אלא שאסור לשופכו כשהוא חם ישירות מהכלי הבשרי לתוך הכלי החלבי, ובדיעבד אם שפך כשהוא חם, המאכל והכלי התחתון אסורים אם הכלי העליון בן יומו (והכלי העליון מותר), ובמקום הפסד [מרובה] או בשעת הצורך [כגון לצורך שבת] יש להקל בדין המאכל והכלי התחתון^ל, לא.

בישול פרווה לכתחילה בכלי בשרי כדי ליתנו בכלי חלבי

נחלקו הפוסקים אם מותר לכתחילה לבשל מאכל פרווה בקדירה בשרית בת יומה כדי ליתנו או לבשלו או לאפותו^{ל"ב} אח"כ בקדירה חלבית נקיה^{ל"ג}. ולמעשה, אסור לעשות כן אבל בשעת הדחק אפשר להקל בזה^{ל"ד}. ובודאי מותר בשעת הדחק להניח מאכל

כח. סי' צ"ה, ב'.

כט. אף שלשון הרמ"א וכל הראשונים הוא שמותר ליתנו בכלי בשרי, כתב הגרעק"א (בהגהות מכת"י לשו"ע) דה"ה אם מבשלו בכלי בשרי גם כן מותר.

ל. אבל העליון בודאי מותר, ש"ך סק"ח ופמ"ג במ"ז סק"ג ומנח"י כלל נ"ז סק"ד.

לא. ברמ"א [סי' צ"ה, ג'] אסר, והש"ך [סק"ה וסק"ז] והט"ז [סק"ג] הקשו על זה שהרי הוא לכל היותר נ"ט בר נ"ט שבדיעבד מותר, וביארו הש"ך והט"ז שדומה לכלים בשריים וחלביים שהודחו יחד שהמים קיבלו טעם גם בשר וגם חלב ונאסרו וחוזרים ואוסרים את הכלי.

ובדיעבד אם שפך ישירות כשהמאכל חם, כתב הפמ"ג שם בשפ"ד סק"ה שבמקום הצורך במקום הפסד יש להקל שהמאכל מותר ובדרכ"ב סק"ב כ' שהפמ"ג מיקל רק בהפס"מ - וכך לשון הפמ"ג עצמו בשפ"ד סק"ז - אמנם בסדר השואל ונשאל [סדר ב' אות ל] כתב שהוא רק חומרא [וכ"כ הכרתי סק"י שהוא רק חומרא] וגם המנח"י בכלל

נ"ז סק"ד נטה להקל, ולכן למעשה יש להקל במקום הפסד או בשעת הצורך, וכ"כ החכ"א [כלל מ"ח סי"ג] שבמקום הפסד יש להקל בעירוי ישירות מכלי חלב לכלי בשר. עוד כתב החכ"א [שם סוף ס"א] כתב שלכבוד שבת יש להקל לערות אפילו לכתחילה אלא שטוב שימתין שיצטנן כבר. ועי' עוד לעיל סי' ה' סעי' י"א.

לב. אף שלשון הרמ"א וכל הראשונים הוא שמותר ליתנו בכלי בשרי, כתב הגרעק"א (בהגהות מכת"י לשו"ע) דה"ה אם מבשלו בכלי בשרי גם כן מותר.

לג. הפר"ח [שם סק"ה] מתיר, והפמ"ג [שם במ"ז סק"ה] אוסר, וכ' שם הפמ"ג שהמיקל לכבוד שבת וכיוצא בזה אין גוערין בו, וכ"כ בחכ"א [כלל מ"ח סוף סעי' א'] שבשעת הדחק, כגון שהוא על הדרך, יכול לבשל פרווה בכלי בשרי כדי ליתנו אח"כ בכלי חלבי.

לד. אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' י' אות ב. וגם הפמ"ג עצמו כתב שהמיקל לכבוד שבת וכדומה אין גוערין בו.

פרווה בכלי בשרי אף שיודע שאח"כ יניחו כשהוא חם בכלי חלבי^ל.

ולכן, אין לטגן ביצה במחבת בשרית בת יומה כדי להעבירה אח"כ לכלי חלבי, אבל אם כבר טיגן ביצה במחבת בשרית, יכול להניחה בכלי חלבי נקי, אלא שלא ישפוך ישירות את הביצה מהכלי הבשרי לכלי החלבי (ויעביר קודם לכלי אחר, או שימתין שהביצה תתקרר). וכן אין להמיס שוקולד או מרגרינה בכלי בשרי כדי להעבירם לכלי חלבי, ואם עשה כן, יעביר קודם לכלי פרווה ביניהם או ימתין שיתקררו. ובשעת הדחק (שקשה למצוא כלי אחר), יש להקל לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת ליתנו בכלי חלבי, אלא שיעביר דרך כלי אחר ביניהם.

טעם שלישי

טו. כל מה שנתבאר עד כאן הוא כשיש שני נותני טעם, אבל אם יש ג' נותני טעם דהיינו נ"ט בר נ"ט בר נ"ט, אין בזה איסור כלל לא לכתחילה^ל ולא בדיעבד, אלא שאין להחשיב ג' נותני טעם כי אם באופן שודאי יש ג' העברות טעם ולכן נחשב טעם שלישי, אבל בבישול רגיל אין להחשיבו כטעם נוסף משום המים שבין הכלי למאכל^ל.

ולכן, מותר לערב או לבשל יחד מאכל פרווה שנתבשל בכלי בשרי עם מאכל פרווה שנתבשל בכלי חלבי^ל, וכן מותר לשפוך מים חמים מקומקום פרווה על כלי חלבי (כלי חלב) גם אם יעלו אדים ויגיעו חמים לקומקום שמחממים בו לפעמים מים לבישול בשר.

ולכן אפשר להשתמש עם בלנדר ידני [מעבד מזון חשמלי ידני בצורת מוט] לרסק ירקות חמים בסיר בשרי בן יומו, כאשר אחר כך משתמשים בו לרסק ירקות חמים

וסי' צ"ה במ"ז סק"א שדן אם זה דאורי', ובאו"ח סי' תנ"ב סוסקי"א נטה שהוא דאורייתא, עיי"ש.

לז. פמ"ג סי' צ"ה סק"ט ובאו"ח סי' תנ"ב בא"א סק"א, וכן משמע במג"א ובמשנ"ב ובבאה"ל בריש סי' תנ"ב שזה הטעם להגעלת כלים. וביד יהודה [סי' צ"ה בארוך סק"כ ובקצר סקי"ב] כתב שאסור לכתחילה לעשות ג' נ"ט ורק בדיעבד מותר, וחילק שרק בהגעלת כלים שרי, עיי"ש.

לח. דין זה הוא גם לרמ"א, כי הרמ"א אסר להדיח כלים חלביים ובשריים ביחד משום שטעם

ואם מבשל בכלי בשרי שאינו בן יומו, כתב התה"ד [יו"ד סי' כ'] שיש להקל להניחו בכלי חלבי גם לשיטת הפמ"ג.

לה. אגרו"מ שם, שזה בודאי קל יותר שרק מניח בכלי בשרי על מנת להניח בכלי חלבי בלי בישול, אלא שכיום שאין טירחא יש להחמיר.

לו. תוס' בזבחים צו. ד"ה ואם טש ואו"ה כלל ל"ד סעי' ז' וב"י ריש סי' צ"ה בשם הר"ן [חולין מא.ו] והרשב"א [שו"ת ח"א סי' תקט"ז], ונתבאר טעם הדין בהערה ז'*, ועי' פמ"ג סי' צ"ד סקכ"ב

בסיר פרווה ואוכלים את הירקות האלו עם חלב, מפני שהטעם עובר דרך שני כלים ונחשב טעם שלישי.

נ"ט בר נ"ט באיסור

פז. קדירה שבישלו בה איסור או כאשר כבר נתערבו יחד בשר וחלב בתוך קדירה, אין זה נחשב נ"ט בר נ"ט, והטעם יכול להמשיך גם פעמים רבות, כלומר, שהמאכל שנתבשל בקדירה גם הוא נאסר ויכול לאסור מאכל או כלי אחר וכן הלאה, שכל קולת נ"ט בר נ"ט היא רק בהיתר, כלומר, בבשר או חלב שנתנו טעם בקדירה פרווה ומשם למאכל פרווה^ל.

מאכל פרווה שהתבשל בקדירה בשרית מלוכלכת בבשר

יז. מאכל פרווה שהתבשל בקדירה בשרית מלוכלכת [שנשארו בכלי שאריות בשר], אם יש במאכל הפרווה ששים כנגד הבשר, הכל נשאר כנ"ל. אם אין ששים כנגדם, המאכל הפרווה נעשה בשרי^ב, ולענין המתנת ו' שעות לאחר אכילת מאכל פרווה כזה, עיין לעיל בסי' א' סעיף ח'-ט'.

נ"ט בר נ"ט בצליה

יח. צלה פרווה בקדירה בשרית, יש אומרים שחמור יותר מבישול מפני שהוא נוגע ישירות בקדירה בלא שום הפסק ולכן גם למחבר וגם לרמ"א אסור לאכול את

ואות ל. ואמנם עדיין יש בזה נפק"מ להתיר באופן שיש ודאי ג' נותני טעם, כגון ששפך מים חמים מקומקום על כלי חלבי בן יומו ועלו אדים מהמים החמים לקומקום שיש כאן ג' נותני טעם, האחד מהחלב לכלי והשני מהכלי למים והשלישי מהמים לקומקום, ובכה"ג בודאי היו ג' העברות טעם, וכן באופן שודאי לא נגע בקדירה, כגון אם הכניס כף חלבית לתוך מים שמתבשלים בכלי בשרי ובודאי הכף לא נגעה בדפנות הקדירה, כמב' בש"ך סי' צ"ד סקט"ו, ולמעשה, עי' לעיל סי' כ' סעי' כ"ב בדין הכף והכלי והמים.

מ. סי' צ"ה, ג' וסי' ק"ג, ה'. וכשיש שיירי בשר בעין, גם לאחר כ"ד שעות נחשב נותן טעם לשבח עד שיתקלקל לגמרי, ורק בטעם בלוע בכלי נחשב נותן טעם לפגם לאחר כ"ד שעות.

החלב הנפלט מהכלי נפגש מיד בטעם הבשר [סי' צ"ה, ג' וש"ך שם סקי"ב וט"ז שם סק"ח], אבל כאן הטעמים נפרדים ומותר לערבם ביחד. לט. ש"ך סי' צ"ד סקט"ו ופמ"ג סי' צ"ד בשפ"ד סקט"ו וסי' צ"ה בשפ"ד סק"ב. וכן מבואר בדברי הרמ"א שלא הזכיר היתר כזה בבישול, והיינו טעמא משום שאנו חוששים שהמאכל נגע בכלי ישירות בלי המים שבאמצע, כ"כ המהרש"א בביאור תוס' בחולין קיא: ד"ה והילכתא (נמצא בדף קיב.), וכ"כ ההפלאה בסי' צ"ה, א' וביד יהודה סי' צ"ד סקי"א ד"ה והרא"ש וכן כ' בהגהות אמרי ברוך על החו"ד סק"ד, ובאו"ה [כלל ל"ד סעיף ז'] מבואר טעם אחר שבישול מכניס טעם ראשון ואין להחשיב את המים לטעם נוסף, ועי' מעדני יו"ט על הרא"ש שם אות כ

המאכל הפרווה עם חלב ואפילו אם כבר עירבו עם חלב אסור לאוכלו בדיעבד^א, אבל רוב הפוסקים חולקים על זה, ומתירים בדיעבד גם בצליה כמו בשאר נ"ט בר נ"ט, וכן ההוראה למעשה^ב.

ולכן, בכל בישול פרווה בקדירה בשרית דין הרוטב שווה לדין המאכל אף שהמים נוגעים ישירות בקדירה בלי שום הפסק ודינם כשאר נ"ט בר נ"ט בבישול כנ"ל. וכן אם חימם מים במיחם בשרי ואפילו אינו בן יומו דין המים מצד דין 'ניצלו' כשאר נ"ט בר נ"ט ואם כבר עירב אותם עם חלב מותר לשתותם, ולמעשה, עיין לעיל סי' ד' סעיף י' בפרטי הדין במיחם שנעשה בשרי.

[ויש מוסיפים ואומרים שאם חתך מאכל פרווה חם בסכין בשרית (בן יומו) גם כן דינו כמו ניצלו שהרי לא היה שום הפסק בין הסכין לבין המאכל^ג, ויש חולקים ומקילים בסכין^ד, ולמעשה, מקילים גם בניצלו כמו בשאר נ"ט בר נ"ט בבישול.

יט. יש אומרים שכל דין זה הוא רק אם גם את המאכל הבשרי צלה בקדירה, אבל אם מתחילה בישל בשר בקדירה ואח"כ צלה בקדירה מאכל פרווה דינו כמו נתבשל^ה, אבל הרבה פוסקים חולקים על זה^ו. ולמעשה, דין ניצלו כמו שאר נ"ט בר נ"ט בבישול].

מב. כן משמע במחבר ורמ"א סי' צ"ה, א', ב' וכ"כ החכ"א כלל מ"ח ס"א והפ"ח סי' צ"ה סק"א ומנחת יעקב כלל נ"ז סק"ב והפ"תי סי' צ"ו סק"ב והערוה"ש שם סק"ב והיד יהודה [שם בקצר סקי"ג ובארוך סקי"ז] וכן משמע מדברי הפמ"ג שם בשפ"ד סקי"ח, וע"ע בפמ"ג סי' צ"ו במ"ז סק"ט שמשמע גם כן כעין זה, וכן פסק השעה"צ סי' תמ"ז סקפ"א ע"פ הפמ"ג שם בא"א סקכ"ה וסקכ"ו שאף שבסקכ"ה הזכיר מה שמדובר שם בהתכת שומן שנחשב ניצלו ואעפ"כ בסקכ"ו צידד להקל (עי' בחזו"א הנ"ל שביאר יותר שכן פסק השעה"צ).

מג. חו"ד שם והובא בפת"ש שם.

מד. פת"ש בשם שו"ת פרי תבואה וכ' שהפמ"ג בסי' צ"ו במ"ז סק"ג הסתפק בדין זה, וכ"כ החזו"א או"ח סי' קי"ט סקי"ג.

מה. חו"ד שם והובא בפת"ש שם.

מו. דרכ"ת שם סקט"ו בשם שו"ת נפש חיה ובשם הרבה פוסקים כמבר' שם.

מא. ש"ך סי' צ"ה סק"ד בשם המהרש"ל, וכ"כ החו"ד שם בביאורים סק"ד ובחידושים סק"ה, וכ"כ בפת"ש שם סק"ב ובפת"ש סי' צ"ו סק"ד בשם שו"ת פרי תבואה וכ"כ בבית לחם יהודה סק"ד ובכנה"ג [הגהות ב"י סקי"א - הביאו הדרכ"ת סקי"ט] וכן פסק החזו"א [או"ח סי' קי"ט סקי"ג וסקי"ד].

ולפי זה בכל בישול מאכל פרווה בכלי בשרי, דין המים (הרוטב) כמו ניצלו ואסורים גם בדיעבד אפילו כבר עירבם עם חלב, וכ"כ החו"ד בבי' סק"ד ובחי' סק"ה והפמ"ג בשפ"ד סק"ד.

והנה, ביארנו לעיל [בהע' ג'] שהסיבה שאין כל נ"ט בר נ"ט נחשב לטעם שלישי הוא מפני שנוגע ישירות בקדירה, וא"כ מאי שנא מניצלו שגם נוגע ישירות בקדירה. ובחו"ד [סי' צ"ה בבי' סק"ד] הביא בשם הרשב"א [בתוה"ב] שבניצלו כל הטעם עובר ישירות, אבל בנתבשלו עיקר הטעם מתפשט דרך הרוטב ולכן קל יותר (אבל הרוטב עצמו נחשב כמו ניצלו).

נ"ט בר נ"ט בבישול אחד

כ. אם בשעת בישול אחד עברו שני טעמים (כלומר, נ"ט בר נ"ט בדרך כלל הוא בשני שלבים, כאשר בשלב ראשון בישל בשר בקדירה ובשלב שני בישל בה מאכל פרווה, אבל אם הניח מאכל פרווה על מכסה קדירה שמבשל בה בשר, טעם הבשר עובר למכסה ומשם למאכל הפרווה בבת אחת), נחלקו הפוסקים אם נחשב נ"ט בר נ"ט או טעם ראשון^{מז}, ולמעשה, דעת רוב הפוסקים להחשיבו כטעם אחד, וכן הלכה, אבל במקום הפסד מרובה אפשר לסמוך על המקילים.

ולכן, אם חימם חלה על מכסה של קדירת בשר, אסור לאכול את החלה עם חלב (ראה בהערה!)^{מח}, וגם אם כבר עירב את החלה עם חלב לא יאכל את החלה (אלא שבדרך כלל אין בחלה אחת איסור של פת בשרית, עיין לעיל סי' ב' סעי' י"ז בפרטי הדינים), אבל אין צריך להמתין שש שעות לאחר אכילת החלה^{מט}. ולכן, המניח

והיד יהודה [סי' צ"ה בפיה"א סק"ז] והערוה"ש [שם סק"ד] חששו לחו"ד שאין דין נ"ט בר נ"ט בבישול, וכתב החכ"א שבמקום הפסד מרובה יש לסמוך על המקילים, וכ"כ בכה"ח סי' צ"ה סקי"ב.

מח. השעה"צ [סי' תנ"א סקל"ו] והמשנ"ב [שם סקל"ו] נוטה לפסוק שכלי מעביר טעם למאכל יבש רק כדי קליפה ולא יותר ודלא כהש"ך [יו"ד סי' ק"ה סקכ"ג], אבל אם בקדירה הבשרית היה בשר א"כ מעביר טעם לכל המאכל כמש"כ החמודי דניאל והפמ"ג וכנ"ל בסי' ב' הע' נ"ז, ולכן אם בקדירה הבשרית התבשל בשר כל החלות נעשו בשריות, ואם התבשל בהם מאכל פרווה רק כדי קליפה נעשה בשרי ובמקרה כזה מעיקר הדין רק החלק התחתון נעשה בשרי ויכול להסיר החלק התחתון ולאכול השאר עם חלב, אלא שלמעשה לא כתבתי כל זה למעלה בפנים מפני שרובא דעלמא לא יעשו כן כדי שלא לקלקל את החלות.

מט. בפרטי הדין ובטעמיו, עיין לעיל סי' ב' הע' נ"ז.

מז. דעת החו"ד [סי' צ"ה בי' סק"א וסי' צ"ז בי' סק"ה] והגרעק"א [דרו"ח כתבים דף פז]. שבשעת בישול [כלומר טעם שעובר דרך כלי אל מאכל אחר בשעת בישול] אין דין נ"ט בר נ"ט והכל נחשב טעם אחד [ואין זה דוקא במחובר ומקושר דרך מים, אלא גם בכל בישול אחד אמרינן כך כמש"כ החו"ד סי' צ"ז סי' סק"ה לגבי תנור שמונח על קרקעיתו בצד אחד בשר ובצד שני מאכל פרווה והטעם עובר דרך קרקעית התנור ונחשב הכל טעם ראשון ואין זה נ"ט בר נ"ט. ועי' יד"י בארוך סק"ז] וכן משמע בדברי הט"ז [סי' צ"ה סק"ב] לגבי קליפת ביצה [ובאמת הפמ"ג שם במ"ז סק"ב תירץ את הרשב"א שהקליפה נחשבת טעם אחד והביצה טעם שני, והפמ"ג לשיטתו שגם בשעת בישול יש דין נ"ט בר נ"ט], וכן משמע בדברי הש"ך והט"ז סי' צ"ז סק"ב לגבי פת שנאפתה בתנור שנשפך עליו שומן בשר, אבל הבית אפרים [יו"ד סי' ל"ז] והפמ"ג [סי' צ"ה במ"ז סק"ב וסי' צ"ז במ"ז סק"ב] והאבן העזר והפלתי והיד אברהם בסי' צ"ז כתבו שגם בתוך הבישול יש דין נ"ט בר נ"ט. ולהלכה, החכמת אדם [כלל נ' ס"א]

חלות לחימום בליל שבת על הקדירות, יקפיד שהקדירה תהיה מכוסה במכסה ויניח נייר כסף על הקדירה ועליו יניח את החלות.²

הדחת כלים בשריים וחלביים יחד

כא. אסור לערות מים חמים מכלי ראשון על כלים בשריים וחלביים יחד.³ ובדיעבד, הכלים נאסרים וצריך להגעילם [ואם הכלים היו נקיים משיירי בשר וחלב אפשר להקל במקום הפסד מרובה שהכלים מותרים, וזה אינו מצוין], ובטעם הדין עיין לעיל סי' ה' הערה כ'.

ולכן, מי שיש לו כיור אחד במטבח, יקפיד להשתמש רק במים קרים או פושרים (עד 40 מע'), ונתבאר בהרחבה ענין זה שם סעי' ג'.

אבל לתוך מים חמים שבכלי שני מותר להכניס כלים חלביים ובשריים יחד, אפילו אם הם מלוכלכים משיירי חלב ובשר.⁴

- בדיני הדחת כלי בשר וכלי חלב בכיור אחד או במדיח כלים אחד, עיין לעיל בסי' ה' סעי' ג'-ה'.

נ"ט בר נ"ט דרך מאכל אמצעי

כב. בשר חם שנגע במאכל פרווה חם ואותו מאכל פרווה חם התבשל עם מאכל פרווה אחר, אותו מאכל פרווה שני נעשה גם כן בשרי והכל נחשב טעם אחד ואין זה נחשב נ"ט בר נ"ט.⁵

בשר חם שנגע במאכל פרווה חם ובישלו את המאכל הפרווה הזה בקדירה פרווה, הקדירה נעשית בשרית גמורה, ולכן אין לבשל בקדירה זו מאכל פרווה כדי לאוכלו עם חלב, וכן אם אח"כ בישלו בקדירה מאכל פרווה אין לאוכלו עם חלב לשיטת

נג. פמ"ג סי' צ"ה במ"ז סק"א וכ"כ החו"ד [בחידושים סק"ב ובביאורים סק"א. ומש"כ בסק"ד אינן ענין לכאן, כמש"כ בהגהות אמרי ברוך שם שאם כבר הגיע לכלי הוקלש ומעתה נחשב טעם שלישי גם דרך מאכל - וכ"כ הגרעק"א על הפמ"ג בסי' ק"ג סק"ו, ועי' גם בי' הגר"א סי' תס"ז סק"מ ודמשק אליעזר שם ושעה"צ שם סק"כ, ויל"ע עוד] והגרעק"א [סי' צ"ד, ו', ובשו"ת סי' ס"ז] ובערוה"ש סק"ג, ודלא כהפני אריה שהביא הפת"ש בסק"א שם. ועי' דרכת

ג. ובאופן זה אין החלות בשריות, שאין הבלוע יוצא מכלי לכלי בלא רוטב.

נא. וגם לשיטת המחבר אסור לעשות כן לכתחילה שהרי יש ממשות בשר וחלב בכלים, ואפילו אם אין ממשות לכתחילה אסור כמבוי' בש"ך סי' צ"ה סק"ט ובשו"ע סי' תנ"ב, ב' וסקי"ד.

נב. ט"ז ופמ"ג סי' צ"ה סק"ב, מפני שאין לכלי שני כח גם להפליט וגם להבליע יחד, וכדלקמן סי' י' סעי' מ"ג.

הרמ"א כמו בכל נ"ט בר נ"ט^י, ויש מקילים בזה ודעתם שאם הקדירה נעשתה בשרית דרך מאכל נוסף א"כ דינה קל יותר משאר נ"ט בר נ"ט ובזה מותר אף לבשל לכתחילה כדי לאוכלו עם חלב^י, ולהלכה יש להחמיר שהכל נחשב טעם ראשון אם לא במקום הפסד מרובה כשכבר נתבשל ורק עם צירוף היתר נוסף^י.

הכניס כף למאכל פרווה שמתבשל בקדירה בשרית

בג. בישל פרווה בקדירה בשרית בת יומה והכניס כף פרווה לתוך התבשיל, הכף נעשית בשרית, והיינו שמעטה ואילך יש להשתמש בה רק לבשר, אבל אם יכניסו את הכף לחלב, יש להקל שאינה אוסרת את החלב^י.

בשרית הכלי והמאכל נעשו בשריים וכן פסק הט"ז [בדף אחרון], אבל הש"ך [סקט"ו ובקונטרס אחרון] כתב שאין הכלי בשרי אפילו לשיטת הרמ"א כיון שיש ג' נותני טעם אלא שמעטה ואילך יש לקבוע בה שימוש רק לבשרי, ונפק"מ שאם יכניסו אותה למאכל חלבי, הוא לא ייאסר, אבל יש לקבוע את הכלי מעטה ואילך לבשרי. והנה, הרבה כתבו להקל כהש"ך [עי' חכ"א כלל מ"ח סעי' ג'-ה' וחוו"ד סי' צ"ד בחי' סקי"ד ובי' הגר"א]. אבל ביד יהודה בקצר סק"ה והביאו הדרכ"ת סק"ב כתבו שיש להחמיר לכתחילה כהמחבר והרמ"א והט"ז, אבל למעשה גם לש"ך הרי מעטה ואילך יש להשתמש בכלי כבשרי. והטעם להחמיר בזה יותר מבמקרה שתחב כף חלבית לקדירת בשר שלמחבר מותר ולרמ"א אסור רק מצד המנהג, ביאר הט"ז שפרווה חמור יותר שנחשב נ"ט בר נ"ט לכתחילה שהרי עדיין לא נקבע בו טעם ושונה מבשרי שכבר נקבע בו טעם ואינו נאסר מנ"ט בר נ"ט (וכעין סברא זו איתא בש"ך עצמו בסקכ"א).

ויש שכתבו שמחמת המנהג המובא ברמ"א [סי' צ"ד, ה'] לכן הכף נעשית בשרית ממש [עי' מנח"י כלל פ"ה סקכ"ה ופמ"ג סי' צ"ד בשפ"ד סקכ"א], אמנם גם לשיטתם נראה שאין צריך להחמיר לאסור אם יכניסו כף זו לתוך חלב חם [ופשוט הוא, שהרי אין הכף חמורה יותר מהמים והמים

סק"ו שהוכיח מהאור"ה ומהכרו"פ שאין להקל כהפני אריה כלל.

נד. פמ"ג שם, מפני שאין נ"ט בר נ"ט אלא רק כאשר טעם ראשון בכלי וטעם שני באוכל ולא כאשר שני הטעמים באוכל. וכן כ' הפמ"ג במ"ז סי' ק"ג סק"ו ובשפ"ד סי' פ"ז סקל"א ובסי' צ"ג סקי"ד ובסי' צ"ו סוסק"ב ובהנהגת השואל ונשאל סד"ב אות כט.

נה. פת"ש שם סק"א בשם שו"ת פני אריה [סי' מ"ח]. ובזה יש יותר צד להקל, עי' הטעם ביד יהודה סי' צ"ד סקי"ט ד"ה הפ"מ ובדרכ"ת כאן סק"ו. ועי' כה"ח סקי"א שאין להקל גם בטעם ראשון באוכל וטעם שני בכלי, ובפשטות כן דעת כל הסוברים שטעם דרך אוכל לא הוקלש.

נו. דרכ"ת [סק"ו], שהפמ"ג בס' גינת ורדים שלו יישב כל קושיות היד יהודה, וכ"כ בכה"ח סקי"א ובמשמרת שלום ובבא"ח ש"ב פ' קורח אות טו, ובפשטות כן דעת כל הסוברים שטעם דרך אוכל לא הוקלש, ורק היד יהודה מחלק בין טעם ראשון באוכל וטעם שני בכלי שנחשב נ"ט בר נ"ט לבין טעם ראשון באוכל וטעם שני באוכל אחר. וכן שמעתי מהגר"צ פרידמן שליט"א שלמעשה מחמירים בזה.

נז. שיטת המחבר והרמ"א [סי' צ"ד, ה'] שכלי פרווה שהרתיחו בו מים והכניסו לתוכו כף

בישל פרווה בקדירה בשרית בת יומה והכניס כף חלבית בת יומה לתוך התבשיל, למחבר הכל מותר, ולרמ"א הכל נאסר אם אין ששים בקדירה כנגד הכף^{נ"ח}. ועיין עוד בהערה^{נ"ט}.

טעימה אם יש במאכל טעם בשר או חלב

כד. בישל פרווה בקדירה בשרית בת יומה, אינו יכול לטעום המאכל כדי להרגיש שאין בו טעם בשר, שאין סומכים כיום אפילו על טעימת ישראל. ובדיעבד, אם ישראל כבר טעם והרגיש שאין בו טעם בשר, ואח"כ בישל את המאכל עם חלב, המאכל מותר גם באופנים שמעיקר הדין נאסר בדיעבד^פ

ע"י כמה מאכלים, ולכן יש פוסקים שכתבו שניצלו חמור מנתבשלו כי נתבשלו נחשב ג' נ"ט דרך מי הבישול.

ס. שיטת הש"ך [סי' צ"ו סק"ה וסי' צ"ח סק"ה] שרק על טעימת נכרי אין סומכים אבל על טעימת ישראל כן סומכים [ואין צריך דוקא אומן כמבוי בריש סי' צ"ח], והיינו בדיעבד אם כבר נתבשל אבל לכתחילה אין לבשל בחלב על סמך טעימה זו, והט"ז [סי' צ"ו סק"ב] כתב שגם על טעימת ישראל לא סומכים, ובחכ"א [כלל מ"ט ס"א] כתב כהש"ך [ועי' פת"ש סי' צ"ח סק"ג, וי"ל שכוונתו בדיעבד שהרי הש"ך עצמו לא הזכיר שם שהיינו דוקא בדיעבד ובסי' צ"ו הזכיר כן וכעיי"ז במנח"י כלל ס"א סק"ג [ועי' דרכ"ת סי' צ"ו סק"י], ובפמ"ג [במ"ז סי' צ"ו סק"ב] ובערוה"ש [סי' צ"ו סק"ו] כתבו שאפשר שגם הט"ז מודה לש"ך שבדיעבד אם כבר בישלו את המאכל בחלב המאכל מותר, וע"ע חכ"א כלל נ"א ס"ו.

ולמעשה, כל נ"ט בר נ"ט מותר בדיעבד, אבל במקרה שנאסר גם בדיעבד (כגון בבישול אחד, או לשיטות האוסרים בניצלו), מ"מ בדיעבד סומכים על טעימה [כלומר, שהישראל טעם לפני העירוב, או שנשאר חלק לא מעורבב שאותו יטעם הישראל]. ובאמת בגמ' [דף קיא:] לא הוזכר טעימה לגבי נ"ט בר נ"ט אלא רק לגבי חריף, וכנראה משום

עצמם אם התערבו עם חלב אינם אוסרים את החלב]. ועכ"פ בצירוף הש"ך וסייעתו ודאי יש להקל בדיעבד, אבל לכתחילה הכף נעשית 'בשרית' (כלומר, שישתמשו בה רק למאכלי בשר) גם לשיטת הש"ך.

בספר בדה"ש [סי' צ"ד סוסקנ"ו] ובספר דבר חריף [פ"ט הע' כ"א] צידדו שיהיה מותר להשתמש בכלי לפרווה בלי הגעלה, והמאכל הפרווה שיתבשל בו יהיה מותר לאוכלו בין עם חלב ובין עם בשר ולא אסרו אלא להשתמש בו למין ההפוך מהמין של הכף שנתחב בו, ולדעת הש"ך שקביעת המין היא רק הנהגה על הכלי מסתבר כך, אלא שהם חידשו כן גם לשיטת הט"ז שנחשב נ"ט בר נ"ט לכתחילה. ועי' עוד לעיל סי' ה' הע' כ"ג.

נח. ע"פ סי' צ"ה, ג' [ועי' ט"ז שם סק"ח] וש"ך סי' צ"ד סקט"ז, וזה חמור יותר משאר נ"ט בר נ"ט לפי שנחשב טעם ראשון שהרי הטעם של הכלי הבשרי נפלט למים ביחד עם הטעם של הכלי החלבי והם מתערבים במים. ולמחבר הכלים לא נאסרים אם לא נגעו ממש זה בזה.

נט. כתבו הגרעק"א [בהגהות לפמ"ג סי' ק"ג במ"ז סק"ו] והאמרי ברוך [בהגהות לחו"ד סי' צ"ה סק"ד] שאם הטעם כבר עבר דרך כלי ואח"כ עובר דרך שני מאכלים, נחשב טעם שלישי, שאחרי שהטעם הוקלש במים, א"כ נקלש יותר

נ"ט בר נ"ט עם דבר חריף שנחתך בסכין הפוכה

כה. יש להחמיר שלא לערב יחד פרווה שהתבשל בכלי בשרי בן יומו עם דבר חריף שנחתך בסכין חלבית או התבשל בכלי חלבי (או להיפך)^{א.}

למשל, טיגן חביתה בכלי חלבי בן יומו, יש להחמיר שלא לאכול את החביתה עם בצל שנחתך בסכין בשרית.

נ"ט בר נ"ט באדים

כו. טיגן או בישל מאכל פרווה בכלי בשרי בן יומו והניח על הסיר מכסה פרווה, מעיקר הדין המכסה אינו נעשה בשרי^{ב.}, אלא שמעתה יש לנהוג בו כאילו שהוא כלי בשרי^{ג.}

כז. טיגן או בישל מאכל פרווה בכלי בשרי בן יומו ותוך כדי הבישול הוסיף שמן או מים ועלו אדים חמים והגיעו לכלי העליון, הכלי העליון לא נעשה בשרי, וגם השמן [או התבלין] אינו נעשה בשרי^{ד.}

שהתבשל בכלי חלבי ועל זה לא מצינו הכרעה בפוסקים ולא מנהג להתיר, וא"כ הבו דלא לוסף עלה, ואין לנו להקל יותר ממה שהכריע בו הרמ"א להתיר.

ופשוט שאסור לאכול דבר חריף שנחתך בסכין בשרית ביחד עם דבר חריף שנחתך בסכין חלבית, שהרי דבר חריף כזה נחשב 'בשרי' ממש וגם מעביר טעם לסכין אחר שיחתוך בו כדלקמן סי' ז' סעי' י"ג.

כח. שהרי הוא טעם שלישי [מהאוכל לכלי ומהכלי למכסה דרך האדים ומהמכסה למאכל שיתבשל בו] ואין בו דיני נ"ט בר נ"ט כנ"ל בסעיף ט"ו, ונתבאר עוד לקמן בסי' ז' סעי' כ"ח.

כט. שהרי אם יש מכסה א"כ האדים אינם נחשבים טעם נוסף [עי' סי' צ"ב, ב'], וממילא יש בהם את המנהג לנהוג בכלי כבשרי או כחלבי וכנ"ל בסעי' כ"ג.

ל. שהרי הוא טעם שלישי ואין בו דין נ"ט בר נ"ט כנ"ל בסעי' ט"ו, ויבואר עוד לקמן סי' ז' סעי' כ"ט בס"ד.

שבדרך כלל בלאו הכי מותר בדיעבד, ועי' דרכ"ט סי' צ"ה סק"ה בשם יש"ש חולין פ' כל הבשר סי' ס"א. ועי' גם פמ"ג סי' צ"ז סק"א ופלתו ריש סי' צ"ב ושורת בית אפרים סי' ל"ז ד"ה ונחזור בהגבלות על טעימת ישראל.

לא. לא מצאתי בפוסקים מפורש על דבר זה, אמנם הרמ"א [סי' צ"ה, ב'] התיר לקחת פרווה שהתבשל בכלי בשרי ולהעלותו על כלי חלבי, ובי' הט"ז [סי' צ"ו סק"ה] שלגבי זה נהגו להתיר, ובכנה"ג [הגב"י אות כ] תמה על הרמ"א שהרי באו"ה עצמו משמע לאסור, וביד יהודה ביאר שנהגו להתיר, וגם בדרכ"ט [סקכ"ג] כתב להתיר ע"פ מש"כ הט"ז שצירפו את שיטות המתירים לענין זה. והנה, זה ברור שדבר חריף חמור יותר כי יש לו את טעם הכלי עצמו ואינו נקלש כלל, ואמנם לענין המתנת שש שעות קיימ"ל להתיר שלא להמתין שש שעות אחרי דבר חריף שנחתך בסכין בשרית כי הטעם נקלש במשהו אבל לענין דבר חריף שנחתך בסכין חלבית יש האוסרים [עי' לעיל סי' א' סעי' י"ח], ומ"מ בודאי דבר חריף שנחתך בסכין חלבית חמור יותר ממה

סימן ז

דבר חריף

הקדמה

חיתוך מאכלים חריפים בסכינים חלביות/בשריות גורמת פעמים רבות לשאלות חמורות לגבי המאכלים והכלים, ולכן החכם עיניו בראשו לייחד סכין פרווה לחיתוך כל המאכלים החריפים והחמוצים ובה מציל נפשו משאלות וספיקות.

ה' דברים נאמרו בדבר חריף: א. בולע טעם טוב ומושבח גם מכלי שאינו בן יומו. ב. מקבל את הטעם עצמו של הבשר שבתוך הכלי [ולכן אינו נחשב נ"ט בר נ"ט]. ג. מקבל ומפליט טעם גם בצונן - אם היה בו דוחק של סכין. ד. אם כבש מאכל ברוטב חריף, מעביר טעם בזמן קצר מאוד, שלא כמו בכבישה רגילה במים שמעביר טעם רק לאחר כ"ד שעות. ה. אם אפה בשר ודבר חריף בתנור, החריף נעשה בשרי.

בכל שאלה יש לפרט לרב כיצד הכלי נעשה חלבי/בשרי (למשל - סכין, האם חתכה גוש בכלי ראשון או בכלי שני או בכלי שלישי) והאם הסכין בת יומה, וכן יש לפרט את גודל ה'איסור' (למשל, סכין חלבית שחתכה בצל - מה גודל להב הסכין ומה גודל הבצל) וכיצד נחתך הדבר החריף (לשנים, לקוביות או לרצועות דקות).

במקרה שהכלי נאסר, יש לברר האם ניתן להכשירו וכיצד יש להכשירו.

כללי דבר חריף

א. מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית^א, אפילו אין הסכין הבשרית בת יומה ואפילו הסכין נקיה, המאכל נעשה בשרי^ב [ואם הסכין חלבית נעשה חלבי].

ב. כן פסק הרמ"א סי' צ"ו, ג' וסי' קכ"ב, ג' וסי' צ"ה, ב'. והמחבר בסי' צ"ו, א' הביא ב' דעות וסתם שאם אינו בן יומו אינו משביח את האיסור הפגום [אלא חילתית בלבד], ובסי' צ"ו, ג' סתם שדוקא בן יומו אסור ולא באינו בן יומו, אלא

א. או במדוכה בשרית. וכן מזלג וכף שמשמש בהם לחיתוך (כלומר, שחותך עם החוד של צד הכלי) נחשב דוחקא, ואם נועץ את שיני הברזל יל"ע אם נחשב דוחקא. ועי' דרכ"ת סי' צ"ד סק"א וספר דבר חריף פ"א הע' ע"א.

לכתחילה המאכל כולו נעשה בשרי, ובדיעבד אם כבר בישלו אותו בחלב וכדו' אינו אוסר אלא כדי נטילה ממקום החיתוך¹. אבל אם חתכוהו לכמה פרוסות אוסר גם בדיעבד כדי נטילה בכל פרוסה ופרוסה [ויש לשער ששים לא יותר מאשר גודל להב הסכין], ועיין בהערה².

[ושיעורו - לשיטת החזו"א 2.4 ס"מ ולשיטת הגר"ח נאה 2 ס"מ], למחבר רק כדי נטילה ולרמ"א כולו נעשה בשרי. וכתב הרמ"א שבדיעבד אם נתבשל אינו אוסר יותר מכדי נטילה.

סכין איסור שחתכה דבר חריף, י"א שנאסר כולו ורק אם יבשלו בכלי אחר אז נחשב כדיעבד ומחשבים ששים רק כנגד כדי נטילה שלו [ש"ך סי' צ"ו סק"י ופמ"ג שם וערוה"ש שם ס"י], וי"א שנאסר רק כדי נטילה וגם הוא עצמו דיעבד [מנח"י כלל ס"א סק"א, וכ"כ החכ"א כלל מ"ט ס"ב להקל בקצת הפסד], ועי' לקמן סי' ט' הע' ק"ו.

ד. ש"ך שם סק"ט. והיינו כמו שנתבאר לקמן בסעיף ב' שאין הבצל כולו נעשה בשרי - שהרי אין חנ"ג בהיתר - אלא יש לשער ששים רק כנגד הבשר הבלוע בו - והוא בודאי לא יותר מגודל להב הסכין.

ולכן, אם חתך את הבצל לשנים יש לחשב כדי נטילה מהבצל ואז לשער ששים ממנו [או מלהב הסכין - אם הוא קטן יותר מהכדי נטילה של הבצל], ואם חתך את הבצל לכמה חתיכות הרי איננו יודעים באיזה חתיכה נפלט טעם הבשר ולכן בכל חתיכה אם תבשל בפני עצמה בקדירה נפרדת יצטרכו ששים כנגד החתיכה [כלומר, כנגד הכדי נטילה מהחיתוך, ומסתמא במקרה כזה של כמה חתיכות אין חתיכה שתהיה יותר קטנה מלהב הסכין], ואם התבשלו כולם יחד א"כ יש לשער ששים רק כנגד גודל להב הסכין ולא יותר.

ודע, שמסתמא אמרינן שחתך בכל להב הסכין, אבל אם יודע שחתך רק בחלק מסוים מהלהב א"כ יש לשער רק כנגדו בלבד, ש"ך שם סק"ח וט"ז שם סק"ד.

שהש"ך והט"ז שם הקשו ממש"כ המחבר עצמו בסי' ק"ג, ו' שחריף משביח דבר פגום שאינו בן יומו וממילא אם בישל חריף בכלי איסור שאינו בן יומו נאסר, ומזה הוציא הש"ך שלהלכה בודאי אפילו אינו בן יומו אוסר ואפשר אף לדעת המחבר, אבל הפמ"ג שם בשפ"ד סק"ט ובמ"ז סק"י תירץ שהמחבר היקל רק בתרתי לטיבותא, היינו בשר היתר או חלב היתר שיש גם נ"ט בר נ"ט וגם אינו בן יומו ורק בכלי איסור החמיר וכ"כ הפלתי שם סק"ה, ולפי"ז למחבר אם אינו בן יומו מותר בבשר או חלב לבד.

ולהלכה, גם הפוסקים כהמחבר מחמירים גם בכלי שאינו בן יומו שמבליע ומפליט טעם בחריף בין בבישול ובין בחיתוך בין באיסור ובין בבשר או חלב לבד וכדעת כל הפוסקים, וכ"כ כה"ח שם סק"י וסק"א וסק"ג.

וגם למחבר שמיקל בדין כלי בשרי שבישלו בו פרווה שאין הפרווה נעשה בשרי, כאן החריף נעשה בשרי, כיון שחריף מקבל את הטעם עצמו ונחשב לטעם ראשון ולא לטעם שני. ש"ך שם סק"ב. אם בישל חריף בכלי בשרי שאינו בן יומו ואח"כ ניקה הכלי ובישלו בו מאכל פרווה, אין המאכל נעשה בשרי כמב' בסי' קכ"ב, ג' ובש"ך סי' צ"ה סק"ז.

וכתב בפמ"ג סי' צ"ו סק"א שחריף הוא דין דאורי' [ועי' בשעה"ת ח"ג פ"ו ד"ה עוד יש ובסי' ק"ב בשפ"ד סוסקי"ח], וכן מבואר בשו"ת הגרעק"א ח"א סי' מ"ט, אבל הפלתי ועוד אחרונים חולקים, עי' לקמן סי' י"ז סוף הע' ט"ז ובהע' ל"ו.

ג. המחבר והרמ"א נחלקו אם מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית נעשה כולו בשרי או רק כדי נטילה

וכן אם בישל דבר חריף בכלי בשרי או חלבי, גם אם הכלי אינו בן יומו, החרף נעשה בשרי או חלבי, ועייין בהערה^ה.

דבר חריף שנחתך בסכין בשרית וטוגן במחבת חלבית בלי שמן או שנגע במאכל בלי רוטב

ב. ודע, שהבשר נחשב "בלוע" בתוך המאכל החרף. ולכן, אם למשל טיגן בצל שנחתך בסכין בשרית בלי שמן או בשמן מועט מאוד^ו בתוך מחבת חלבית, אין המחבת החלבית נאסרת^ז [ורק הבצל נאסר ואפי' אין המחבת בת יומה, וכדלקמן בסעיף ד']. וכן אם הבצל הזה היה חם ונגע בבצל אחר חם אינו עושה את הבצל השני בשרי לפי שהבשר נחשב בלוע בבצל ואינו נידון כמו בשר ממש, ובלוע אינו

ז. והיינו כשיטת הט"ז [סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה] שבשר בחלב נחשב איסור בלוע ולא כאיסור בעצמו, דלהש"ך [שם סקי"ז וסי' צ"ב סק"ט (וסק"ו - עי' פמ"ג שם)] בשר בחלב נחשב לאיסור עצמו וא"כ הבצל בלוע בשר וגם חלב [מהמחבת] ונעשה איסור בעצמו וחזור ואוסר את המחבת גם בלי רוטב. וכן נקטינן להלכה כהט"ז כמו שפסקו המנח"י [סי' כ"ח סק"א] והפר"ח [סי' ק"ה סק"ג] והיד יהודה [שם בארוך סוסקכ"ח ובקצר סקמ"ו] והפלתי [שם סקי"א] והחזו"א [סי' ט"ז סק"ד], וכן משמע בחו"ד [סי' ק"ה בי' סקי"ב וחי' סק"כ]. וכהש"ך פסקו הפמ"ג [סי' ק"ה בשפ"ד סקי"ז ובמ"ז סקי"ג - אבל בהנהגת השואל ונשאל ח"ב אות כג ואות כה הביא השיטות ולא הכריע] והערוה"ש [שם סקל"ט], וכן נטיית החכ"א [כלל ס' ס"ט - אבל בכלל מ"ד ס"ו נוטה כהט"ז, וע"ע בכלל נ"ז ס"ו].

ומבואר בחו"ד [סי' צ"ד סקט"ו] שלשיטת הש"ך נחשב הבצל לאיסור עצמו, ולא נאמר שגם הש"ך מודה בבצל שבלע בשר ובלע חלב שנחשב איסור בלוע ורק בבשר שבלע חלב סובר שנחשב איסור עצמו ולא בלוע. [ועי' עוד לקמן סי' י"א הע' נ"ו בענין זה].

ה. סי' צ"ה, ב' ברמ"א. ובש"ך סי' קכ"ב סק"ב כתב שאם בישל דבר חריף בכלי בשרי שאינו בן יומו ואח"כ בישל בו חלב, החלב מותר כי הכלי נשאר אינו בן יומו אע"פ שהבצל עצמו בשרי. וכן לענין איסור, שאם בישל בצל בכלי איסור שאינו בן יומו הבצל אסור והכלי נשאר אינו בן יומו [ובנקה"כ כתב בנו של הש"ך שהכלי כן חוזר להיות בן יומו].

ויש להקשות, הרי אם הבצל הזה יתבשל בכלי אחר הוא יהיה בשרי [עי' לקמן הע' מ"ד] ואיך הכלי עצמו שהתבשל בו נחשב אינו בן יומו. ובאמת יש להעיר כן בכל פעם שמבשל פרווה בכלי בשרי בן יומו שהפרווה נעשה בשרי גמור ואם יתבשל בכלי אחר הוא יהיה בשרי בן יומו ואיך הכלי עצמו לא נעשה שוב בשרי. ואולי י"ל שמה שעובר דרך החרף וחוזר לכלי לא משביח יותר ממה שהיה מקודם ולכן ממשיך בתהליך להיות פגום אבל בכלי אחר עוד לא התחיל התהליך והוא קיבל טעם בשרי ולכן נחשב בן יומו, וצ"ע עוד.

ו. שמן מועט מאוד אינו נחשב כרוטב לענין להעביר טעם ממקום למקום וכמש"כ החו"ד [בסי' צ"א סק"ו ובסי' צ"ב סק"כ], אלא ימתין כ"ד שעות ואח"כ מותר, וכנ"ל בסי' ד' הע' י"ג.

מעביר טעם בלי רוטב ממש (אבל לגבי חיתוך נוסף בסכין אחרת, יתכן שהדין שונה, עיין לקמן סעיף י"ג וסעיף ט"ו).

ואפילו אם חתכו בעבר בסכין הזאת בשר שמן, גם כן הדין כך".

- לענין המתנת ו' שעות לאחר אכילת מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית או אם אכל בשר ורוצה לאכול מאכל חריף שנחתך בסכין חלבית, עיין בסי' א' סעי' י"ח.

מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונתבשל עם חלב

ג. מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ואח"כ התבשל בתוך חלב, הכל נאסר.

ואם יש בקדירה החלבית ששים כנגד הבשר הבלוע בבצל [ואין צריך ששים כנגד כל הבצל אלא רק כנגד הבשר הבלוע בבצל²], הקדירה החלבית מותרת, וגם הבצל עצמו מותר. ולכן, יש להחשיב ששים לא יותר מאשר להב הסכין או הבצל - הקמן מביניהם, וראה בהערה א⁴.

כ"ח - מובא בש"ך סי' צ"ד סקכ"ג, ט"ז סי' צ"ו סק"ה, מג"א או"ח סי' תמ"ז סקל"ח, וכ"כ בחכ"א כלל מ"ד סי"ב ובכרו"פ סי' צ"ד סק"ח וביד יהודה סי' צ"ד וכ"כ הערוה"ש סי' צ"ו סק"ט בשם החו"ד שם סק"א, ודלא כרעק"א בסי' צ"ד, ו' שכתב שצריך כנגד כל הבצלים, וטעמם מפני שאין חנ"ג כשבלע היתר וה"נ אין דין אפשר לסוחטו אסור כשבלע היתר וממילא אמרינן שטעם הבשר כבר יצא מיד ואין חנ"ג כלל. ועי' פמ"ג סי' צ"ו בשפ"ד סק"ח.

י. כן שיטת מהר"ם לובלין שם והט"ז שם וחכ"א שם, וכ"כ בבלי"י סק"ה ובמשמ"ש סקכ"ג, אבל הפמ"ג [סי' צ"ד בשפ"ד סקכ"ג] נוטה שהבצל עצמו אסור והביא שכן נטה הכרו"פ סק"ח [אמנם באו"ח סי' תמ"ז סקל"ח הביא את הט"ז שמתיר], וכן כ' במג"א באו"ח שם לענין חמין שאיסורו במשהו, ובמשנ"ב [סי' תמ"ז סקפ"ט] נוטה להקל כהט"ז אפי' בפסח וכל שכן בבשר בחלב שגם המג"א מתיר, ולכן נראה שיש להקל בזה אפי' שלא במקום הפסד, והמהדר יחוש לפמ"ג וכרו"פ ויחמיר לעצמו.

יא. בדרך כלל הבצל גדול יותר מהסכין ולכן

ח. אין שום משמעות לשמן כשנבלע בכלי, וכמש"כ המג"א סי' תנ"א סקל"ז [ומה"ט כלי מבליע לאוכל יבש רק כדי קליפה אפילו אם בלע איסור שמן, וכנ"ל בסי' ב' הערות נ"ז, נ"ח, ס"ה שכן פסק המשנ"ב וכן נקטינן להלכה], וכן פי' המחזה"ש שם והפמ"ג [סי' ק"ה סקכ"ג] והגרעק"א [שו"ת תליתאה סי' נ"ג] בדבריו וכ"כ החו"ד סי' ק"ה סקט"ו. ועי' עוד לקמן סי' י' הע' מ"ז. ועי' גם לקמן סי' י' סעי' ט"ז שכן שיטת האחרונים.

גם אם הבצל עצמו שמן, אין הוא מעביר טעם בלי רוטב מפני שה'אוסר' שלו, דהיינו הכלים, לא היו שמנים, וממילא גם לו עצמו אין כח להעביר טעם יותר מהכח שהיה ל'אוסר' שלו.

והנה המג"א בסי' תפ"ז סקל"ו והמשנ"ב שם סקפ"ד אסרו את כל המצה אם התרנגולת היתה שמינה אע"פ שלא נגעה במצה ממש אלא רק בכלי, והמחה"ש שם הק' מהמג"א עצמו בסי' תנ"א סקל"ז שכתב שטעם שמן אינו עובר דרך כלי. וי"ל שאם הבשר נמצא בצד אחד והפרווה בצד שני בפעם אחת אסור הכל ולא רק כדי קליפה וכדלקמן סי' י' סעי' ט"ו.

ט. כן שיטת רוב הפוסקים [מהר"ם לובלין סי'

ודע, שהבצל במקרה זה בטל בששים כיון שה'אוסר' (שהוא הברש) אינו חריף, ולכן שונה מבצל שהוא איסור בעצמו שאינו בטל בששים לפי שטעמו חזק ודינו כתבלין שאינו בטל בששים.

מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונתבשל בכלי חלבי

ד. מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית, נחשב בשרי. ואם יבשלוהו בכלי חלבי אפילו הכלי החלבי אינו בן יומו (לרמ"א), הכלי והמאכל יהיו אסורים מפני שהחריפות מחשיבה את הטעם הפגום לטעם טוב וגם אין בזה קולת נ"ט בר נ"ט, ולכן המאכל נאסר וחוזר ואוסר את הכלי.²

ומכל מקום דין זה הוא רק אם המאכל רובו או כולו חריף, אבל אם בישל ירקות עם מעט בצל בקדירה בשרית שאינה בת יומה אינו נעשה בשרי בכך.³
וכן אם בישל דבר חריף עם הרבה מים והרוב היה מים, אין החריף מוציא טעם מכלי שאינו בן יומו.⁴

מה נחשב מאכל חריף – ד' דרגות

ה. ישנן דרגות שנות במאכלים חריפים, ובפרטים מסויימים מקילים במאכלים שאינם חריפים לגמרי.

ואין לדמות למש"כ הש"ך בסי' קכ"ב סק"ב שאם בישל דבר חריף בכלי בשרי שאינו בן יומו, אע"פ שהחריף נעשה בשרי מ"מ הכלי נשאר אינו בן יומו, מפני ששם טעם ההיתר הוא מפני שנחשב נ"ט בר נ"ט כמש"כ המחזה"ש בסי' תנ"א סקל"א והנשמת אדם [כלל ק"ל אות כד] ובאיסור לא שייך הטעם הזה, וגם אם טעמו של הש"ך מפני שהטעם שבכלי היה פגום ואינו משביח יותר כשעבר דרך החריף כנ"ל בהע' ה', אבל כאן הרי החריף נעשה איסור מפני שבלוע בו גם טעם בשר וגם טעם חלב וממילא הוא האוסר ולא הטעם הראשון שהיה בכלי.

יג. סי' צ"ה, ב'. ויבואר לקמן סעי' ט'.

יד. מנח"י כלל ס"א סקל"ט.

יש לשער ששים רק כנגד גודל להב הסכין בלבד [שאינו חנו"נ בהיתר] וכמב' בסי' צ"ד, ו'. ובמקרה שהבצל נחתך רק לשני חלקים והבצל קטן ועובי ה'כדי נטילה' שלו [שהוא: לחזו"א 2.4 ס"מ, ולגר"ח נאה 2 ס"מ] יותר קטן מלהב הסכין, משערים רק כנגד ה'כדי נטילה' שלו בלבד, כמב' בסי' צ"ו, א' ובש"ך שם סק"ט ובט"ז סי' צ"ד סק"י שבדיעבד אם כבר נתערב מחשיבים לפי כדי נטילה בלבד. אם הבצל נחתך לכמה חתיכות צריך 'כדי נטילה' בכל חתיכה וחתיכה וממילא בדו"כ הבצל תמיד יהיה יותר גדול מלהב הסכין וישערו רק כנגד להב הסכין בלבד (שהרי אינו יכול להעביר טעם יותר מהגודל של להב הסכין). ועי' עוד רעק"א בסי' צ"ד, ו'.

יב. וכנ"ל בהקדמה ובהע' ב'.

המאכל החריף ביותר הוא חילתית והוא לכל השיטות נחשב חריף ומקבל טעם גם מסכין שאינה בת יומה^{טז}.

צנון, להלכה נחשב חריף ומפליט טעם גם מסכין שאינה בת יומה^{טז}.

וכן פלפל חריף, בצל, שום, חזרת [חרייין] זיתים^{יז} ודגים מלוחים הרבה [הערינג'] נחשבים דבר חריף ומפליטים טעם גם מסכין שאינה בת יומה^{יח}, אלא שבמקום ספק אם נחתכו בסכין או לא, מקילים בהם מטעם ספק ספיקא^{יט}. ודע, שהרבה פעמים כיום במטבח שלנו סכין חלבית היא ספק האם אכן השתמש בה בעבר לחיתוך מאכל חלב חם או לא, וא"כ אם חתך בסתם סכין חלבית בצל או שום ובישלן עם בשר ויש לו ספק אם חתך בסכין הזאת מאכל חלב חם, אפשר להקל בדיעבד משום ספק ספיקא, וכל שכן אם רוב הסכינים אינם חלביות באמת שאז ודאי המאכל מותר משום שאנו אומרים שהסכין היא מהרוב שאינו חלבי באמת^כ.

פירות חמוצים [כגון לימון ואתרוג, ויתכן שגם בצל ירוק בכלל זה] גם כן נחשבים

טו. כמב' בע"ז לט:.

טז. סי' צ"ו, א' ועי' ש"ך שם סקי"ב ופת"ש שם סק"ב.

יז. אור"ח סי' תמ"ז, ח'. אבל בשעה"צ שם סקל"ג מב' שזיתים נחשבים כמו פירות חמוצים.

יח. סי' צ"ו, ב' וש"ך סקט"ז. ובפת"ש סק"ג כתב שיש בצלים שכשהם קטנים עדיין אינם חריפים כ"כ ודינם שווה לפירות חמוצים שאם חתכם בסכין שאינה בת יומה יש להקל במקום הפסד.

יט. סי' צ"ו בש"ך סקי"ב ובפת"ש סק"ב ובבי' הגר"א שם.

כ. כן נראה לענ"ד כיון שספק אם אכן היה פעם חלבי וספק נוסף אם הוא בן יומו דומה לספק אם נחתך בסכין ואם היא בת יומה, ובזה אי"צ לספק ספיקא שיכול להתהפך לשני צדדים לפי שיש לנו ספק באמת האם היה פעם חלבי שאפשר שמעולם לא נעשה חלבי, וכמב' בש"ך בכללי הספק [יו"ד סוף סי' ק"י] סקט"ו. ובפרט, שבדרך כלל גם אם היה הכלי חלבי, הוא אינו

בן יומו, וזה לפחות רוב צדדים.

ונראה, שאינו דומה למש"כ הש"ך בסי' קפ"ז סק"ב לגבי דם ספק מן המקור ואת"ל מן המקור ספק ממכה ולמש"כ החו"ד בסי' קפ"ח סק"ח לגבי ספק ספיקא אם הקרטין אדומים ואם נימוחו או לא, ששם הכל שם ספק אחד אם זה דם נדה או לא, אבל כאן יש באמת שני ספיקות נפרדים וכמבואר בתוס' [ע"ז לח: ד"ה דאין] לגבי סתם כלים אינם בני יומם מס"ס ספק השתמשו היום וספק אם בדבר שפוגם הטעם או שאינו נו"ט, וכ"כ הש"ך בכללי הספק סקי"ב.

ולפי"ז גם בצנון היינו צריכים להתיר מטעם זה, אלא שיש לחוש לשיטות שאין זה מוגדר ספק ספיקא כיון שצנון ודאי חריף - עי' ש"ך ופמ"ג סקי"ב, ולכן בצנון יש להחמיר ובשאר דברים חריפים יש להקל, ולענין זה אין צריך להחמיר כחומרת הפמ"ג בסוסקי"ב שגם בצל ו'חרייין' חריפים כמו צנון. וכשרוב הסכינים חלביות, יש להתיר גם בצנון משום דכל דפריש מרובא פריש ויש לומר שהשתמש בסכין שאינה חלבית.

לדבר חריף^{כא}, אבל אם חתך אותם בסכין [שאינה בת יומה] יש להקל בהפסד מרובה, ועיין בהערה^{כב}.

מלח נחשב לדבר חריף^{כג}.

שורשי הבצלים והשומים וכן העלים הצומחים עליהם, אינם חריפים כל כך וכולעים רק כדי קליפה מסכין^{כד}.

מלפפון חמוץ, בימינו יש להקל שאינו נחשב חריף, וראה בהערה^{כה}.

חיתוך דבר חריף במעבד מזון או מגרדת

ו. אם ריסק ב'פומפיה', 'בלנדר', 'מיקסר' או 'מעבד מזון' מאכל חריף, אם המטחנה בשרית [כגון שבלעה פעם בשר חם או שריסק פעם בשר עם בצל ביחד והבצל היה הרוב (או שריסק בה בצל שנחתך בסכין בשרית^{כז})], הרי המאכל החריף נעשה בשרי.

שים לב, כיום יש להתייחס לחיתוך במעבד מזון כאל בישול בכלי, כלומר, אם חתכו בו בשר צונן, הכלי נעשה בשרי^{כח}.

טעימת המאכל החריף לבודקו

ז. ישראל שטעם את המאכל החריף ואמר שאין בו טעם בשר, לכתחילה אין לסמוך עליו, ובדיעבד אם כבר בישל את הבצל עם חלב או בכלי חלבי אפשר להקל בזה^{כט}.

כא. סי' צ"ו, ב'.
כב. בט"ז שם סק"ט כתב שיש להקל במקום הפסד וכ"כ הפמ"ג במ"ז סק"ט, ובמשנ"ב [סי' תמ"ז סקפ"א] העתיקם וכתב שיש להקל בהפסד מרובה. (ועי' לקמן סוף סי' י"ט בגדריהם).
ובחזו"א [סי' קי"ט סקט"ז ד"ה ובמ"ב] כתב שההיתר רק אם הסכין לא בת יומה, וכן משמע בש"ך סקי"ב שגם המהרי"א התיר רק כשאינו בן יומו וזה הרי המקור של הט"ז המתיר, אבל בשעה"צ סי' תמ"ז סקקל"ג כתב שאפי' בבן יומו שרי.

כג. ש"ך סי' צ"ה סקכ"ה וגליון מהרש"א שם סעיף ב'. ועי' גם סי' ק"ה, י"ג.
כד. תורת חטאת כלל ס"ו אות ו ורמ"א סי' צ"ו, כה. בערוה"ש [סי"ג] כתב שאינם נחשבים חריף, ובדעת הביא בשם הדעת קדושים שאינם נחשבים לחריף אבל כתב שמצא במקום אחר להחמיר שכן נחשבים חריף, וגם בדרכ"ת סקמ"ד כתב שאינם נחשבים חריף. ויש להעיר שכיום יש להקל יותר בדינים מפני שהמלפפונים הנמכרים בקופסאות שימורים ניכר שהם פחות חריפים מאלו הנכבשים בבית.

כו. מג"א סי' תנ"א סקל"א ומשנ"ב שם סקקל"ו ושעה"צ שם סקקל"ו.
כז. עיין לעיל סי' ה' סעי' ט"ז.
כח. שיטת הש"ך [סי' צ"ו סק"ה וסי' צ"ח סק"ה]

כט. מג"א סי' תנ"א סקל"א ומשנ"ב שם סקקל"ו ושעה"צ שם סקקל"ו.
כז. עיין לעיל סי' ה' סעי' ט"ז.
כח. שיטת הש"ך [סי' צ"ו סק"ה וסי' צ"ח סק"ה]

כז. עיין לעיל סי' ה' סעי' ט"ז.
כח. שיטת הש"ך [סי' צ"ו סק"ה וסי' צ"ח סק"ה]

כז. עיין לעיל סי' ה' סעי' ט"ז.
כח. שיטת הש"ך [סי' צ"ו סק"ה וסי' צ"ח סק"ה]

כג. ש"ך סי' צ"ה סקכ"ה וגליון מהרש"א שם סעיף ב'. ועי' גם סי' ק"ה, י"ג.
כד. תורת חטאת כלל ס"ו אות ו ורמ"א סי' צ"ו,

כד. תורת חטאת כלל ס"ו אות ו ורמ"א סי' צ"ו,

חיתוך חריף בסכין בשרית על צלחת חלבית

ח. אין לחתוך מאכל חריף בסכין בשרית על צלחת חלבית^{כז}. עבר וחתך מאכל חריף בסכין בשרית על צלחת חלבית, אין הצלחת והסכין והמאכל נאסרים בדיעבד^ל.

ולכן, מי שהשיש שלו בשרי ממש דהיינו שהניחו עליו פעם מאכל חם בשרי שלא בתוך כלי, לא יחתוך לכתחילה דבר חריף שם אם רוצה לערב את החריף הזה עם חלב.

מאכל שמקצת ממנו חריף

ט. בישל תבשיל שאינו חריף שמעורב בו תבלין חריף או בצל, והמאכל שאינו חריף הוא הרוב, בדרך כלל אינו נחשב לדבר חריף^{כח}, אבל אם במציאות מרגישים בו טעם חריף יש להחמיר שנחשב לדבר חריף^{כט}.

סק"ג וכן פסק בשעה"צ סי' תמ"ז סקע"ט, ובחזו"א סי' קי"ט סקי"ח מבואר לא כן. ועי' מנח"י כלל ס"א סקל"ט.

לב. בספר דבר חריף [בסוף הספר סי' ט'] הוכיח שכל דברי המשנ"ב הם לחומרא דהיינו שאם הרוב חריף אסור בכל גווני, אבל אם הרוב אינו חריף אין הכרח שאין המאכל חריף אלא תלוי במציאות אם עכשיו הוא חריף או לא, ואחד מראיותיו הוא מגוף דברי המשנ"ב בסי' תמ"ז סק"צ שאם הזיתים שהו הרבה במים ונתחמצו אז הכל נחשב חריף והיינו כיון שגם המים נעשו חריפים ואע"פ שהם הרוב, ואע"פ שיש לדון ששם המים נעשו חריפים בעצמם ואנו דנים במאכל שכל החריפות שבו רק מכח התבלין שמעורב בו, מ"מ מסתברים דבריו שאם במציאות מרגישים טעם חריף במאכל א"כ לא גרע מפירות חמוצים שבמציאות מרגישים בו טעם חריף. אמנם, רוב הקציצות דגים המצויים כיום וכן קוגל תפוז"א וקוגל אטריות וכדו' וכן בצל עם כבד בדרך כלל אין טעמם חריף אפי' שמעורב בהם בצל ותבלינים.

שרק על טעימת נכרי אין סומכים אבל על טעימת ישראל כן סומכים, והיינו בדיעבד אם כבר נתבשל אבל לכתחילה אין לבשל בחלב על סמך טעימה זו (ועי' רעק"א שם), והט"ז [סי' צ"ו סק"ב] כתב שגם על טעימת ישראל לא סומכים, ובחכ"א [כלל מ"ט ס"א] כתב כהש"ך [ועי' פת"ש סי' צ"ח סק"ג, וי"ל שכוונתו בדיעבד שהרי הש"ך עצמו לא הזכיר שם שהיינו דוקא בדיעבד ובסי' צ"ו הזכיר כן], ובפמ"ג [במ"ז סי' צ"ו סק"ב] ובערוה"ש [שם סק"ו] כתבו שאפשר שגם הט"ז מודה לש"ך שבדיעבד אם כבר בישלו את המאכל בחלב המאכל מותר, וע"ע חכ"א כלל נ"א ס"ו.

כט. חכ"א כלל נ"ו סעיף ב', וכ"כ בשו"ת טוטו"ד תליתאי סי' רט"ו ובדרכ"ת סי' צ"א סק"ט. [ולשיטתם הדבר דומה לחיתוך בשר וחריף יחד שהחריף גורם להבלעת טעם בשר בכלי החיתוך].

ל. הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובספר דבר חריף [פ"א הע' נ"ח] הביא שיש בעלי הוראה שהחמירו להגעיל הכלים אם גם הסכין וגם הצלחת הם בני יומם.

לא. סי' צ"ה, ב' וש"ך סי' קי"ד סקי"ג וסי' ע'

ואפילו אם בישל דבר חריף במים והמים הם הרוב כנגד החריף, כבר אין זה נחשב לדבר חריף^ל.

ואם המאכל החריף הוא הרוב, נחשב הכל לדבר חריף^ל.

חתיכות בצל וירקות שניצלו ביחד במחבת בשרית אלא שהחתיכות אינם נוגעות זו בזו ולא היה רוטב שמחבר ביניהם, נראה שהמחבת מעבירה טעם לבצל גם אם יש הרבה ירקות, מפני שאין הירקות נוגעות בבצל ואין קשר ביניהם וממילא הבצל לבדו נעשה בשרי.

ויש לדעת, שאם טיגן בצלים במחבת בשרית ואח"כ הוסיף להם עוד מאכל פרווה אחר ועירבב הכל יחד, הרי כבר בטיגון הבצל נבלע בו טעם בשר ונעשה בשרי ואין דין זה נפקע ממנו אח"כ בהמשך ולכן דין המאכל הוא בשרי גמור, ועיין בהערה^ל.

חיתוך מאכל חריף עם שאר מאכלים

י. חתך בשר עם מאכל חריף ביחד בסכין או במטחנה [מעבד מזון, 'בלנדר', וכדומה] פרווה, אם המאכל החריף הוא הרוב, הכל נחשב חריף. ולכן, אם חתך בשר עם בצל ביחד בסכין או במטחנה פרווה, הסכין או המטחנה נעשים בשריים. אם המאכל החריף הוא מיעוט, אין הכלי נעשה בשרי^ל.

וכן אם חתך מאכל פרווה עם המאכל החריף בסכין או מטחנה בשריים^ל, והחריף הוא הרוב, המאכל כולו נעשה בשרי. אם המאכל החריף הוא מיעוט, הסתפקו הפוסקים

ע"י הדוחקא ולהבליעו במטחנה, וזה ודאי לא שייך אם הם מיעוט.

אם הבצלים הם הרוב, המטחנה נעשית בשרית כמש"כ הטור [או"ח סי' תנ"א סט"ז] והמג"א [שם סקל"א] והמשנ"ב [שם סקפ"ו] וכ"כ החזו"א [או"ח סי' קי"ט סקט"ו ד"ה והא] בשם הבית מאיר סי' צ"ו ס"ג שחיתוך הבצל והבשר יחד גורם שהבשר יבלע בכלי ע"י הבצל.

לז. מטחנה ('מיקסר', 'בלנדר', 'מעבד מזון', 'פומפיה') יכולה להיות בשרית בשני אופנים, האחד, אם חתכו בה בשר חם (לגבי המציאות כיום, עיין לקמן סוף סעי' י"ד), השני, אם חתכו בה בשר צונן ביחד עם בצלים או שומים והבצלים או השומים היו הרוב.

לג. ש"ך סי' קי"ד סק"ג ומנח"י כלל ס"א סקל"ט ושעה"צ סי' תמ"ז סקע"ט ומשנ"ב שם סק"צ [ועי' גם א"ר שם סקל"ז].

לד. סי' צ"ה, ב'.

לה. גם אם יש ששים כנגד הבצלים מ"מ יצטרך להסיר את כל החתיכות של הבצלים שלא התרסקו לגמרי עד כדי שא"א להכירם, שהרי אם ניכר האיסור ואפשר להסירו לא מועיל ביטול בששים.

לו. אם הבצלים הם מיעוט ודאי אין המטחנה נעשית בשרית (עי' סי' צ"ה, ב'), ואינו דומה לנידון דלקמן הע' ל"ה ששם השאלה ביחס לבצלים מועטים שנטחנו עם הרבה בשר במטחנה בשרית והשאלה האם הם עצמם נעשים בשריים, אבל כאן הבצלים צריכים להוציא את טעם הבשר

בדינו^ל, ולכן לכתחילה יש לחוש שהחריף שבתערובת נעשה בשרי (ולכן אי אפשר לאכול את התערובת עם חלב משום שהבצל שבתערובת נעשה בשרי), אבל מותר לערבו בשאר מאכלים ולבטלו בששים^ל כדי שיהיה מותר לאוכלו עם חלב^ב. ועיין בהערה עוד צד להקל^א.

שים לב! מעבד מזון ובלנדר יכולים להיות בשריים בקלות, עיין לקמן סעיף י"ד.

חיתוך השיניים

א. השיניים עצמם אינם בולעים טעם בין מחיתוך וטחינת מאכל חריף ובין מאכילת מאכל חם בחום שהיד סולדת בו [שזה מצוי מאוד] מפני שדבר חי אינו בולע טעם [עיין לקמן סי' י' סעי' ג'^נ], אבל מי שיש לו סתימות או כתרים בפיו הרי הם בולעים טעם מדבר גוש חם שנאכל (בשר חם או פיצה חלבית חמה) וגם כלי שני חם יש להחמיר שמעביר טעם (כגון קפה חלבי חם)^ב. והורו הפוסקים^ב שלענין בשר וחלב יש להקל שהבל הפה מקלקל לגמרי טעם המאכל ולכן אין לחוש לבליעות ופליטות

לבטל איסור לכתחילה כשאין האיסור ברור.
מא. אם הכלי אינו בן יומו וחתך בו כל מאכל חריף א"כ יש מקום גדול להקל ע"פ מש"כ הש"ך [סי' צ"ו סק"ב] ופת"ש [שם סק"ב] שאם יש ספק ספיקא יש להקל, וכאן יש ג"כ ס"ס שהרי אינו בן יומו וגם יתכן שאם הרוב אינו חריף א"כ אינו מעביר טעם כלל ויש להקל בזה, ואף שהפמ"ג [שם סוסקי"ב] החמיר בבצל ו'חריין' וכתב שהם יותר חריפים מצנון, מ"מ הרי ספק ספיקא אפי' בצנון שרי כמבו' בש"ך שם סק"ט, וכאן הרי ס"ס ורק בספק אחד החמיר הפמ"ג.

מב. בדין כלי שני ובדין דבר גוש בכלי שני, ועיין לקמן סי' י' סעי' מ"ב ומ"ה. ובפשטות שתיית קפה חם נחשב כלי שני ולא עירווי מכלי שני משום שמכניס את פיו לתוך המשקה.

מג. שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קצ"ז, מנחת שלמה ח"ב סי' נ' {מ"ו}, ארחות רבינו [ח"ב עמ' כט] בשם הקה"י זצ"ל וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל [ועי' גם שבות יצחק בישול עמ' ריז-ריט ומנח"י ח"ח סוף סי' ל"ז]. ודע, שדין כלי שני בפסח חמור יותר מדינו בכל השנה, ובאמת בכל השנה

לח. ברשב"א [ח"א סי' קמ"ט] כתב שאם ריסק חריף ואינו חריף והאינו חריף הוא הרוב אם כן גם החריף אינו בולע טעם מהסכין, והבינת אדם [שער אור"ה סוף אות מט (סז)] הסתפק בזה דאפשר שהסכין פוגע בבצל בנפרד ומה יועיל לו מה שיש מסביבו הרבה ירקות שאינם חריפים, וכן ביד יהודה [סי' צ"ה בקצר סקכ"א ובארוך סקי"ח] הסתפק בזה, ובדרכ"ת סי' צ"ו סקנ"ט הביא ש"א שהחריף נעשה בשרי (ועי' ט"ז סי' צ"ז סק"א ופמ"ג שם - ולא הזכירו שיש חילוק בין רוב ומיעוט, וכן במשנ"ב סי' תנ"א סק"צ לא הזכיר זה, ומ"מ אין מזה ראייה).

ויש להוכיח כהרשב"א, שהרי החותך בשר ובצל ביחד במטחנה, היא נעשית בשרית כי החיתוך מוציא טעם משניהם ביחד, ואולי החכ"א חשש שפעם אחת ברגע אחד יבלע טעם מכל אחד בנפרד.

לט. ועיין לעיל סעיף ב' שאין צריך ששים יותר מגודל הבשר שבלוע בחריף, ולכן יש לשער כנגד להב הסכין או כנגד המאכל החריף - הקמח מביניהם.

מ. כמבואר בש"ך [סי' צ"ב סק"ח] שאין איסור

כלל בין חלבי חם לבשר חם, אבל לענין פסח יש להיזהר שלא לאכול חמץ חם בתוך כ"ד שעות לפני זמן איסור אכילת חמץ.

ולגבי בשרי או חלבי חריף, הורו הפוסקים שהבל הפה מקלקל כל כך את טעם המאכל עד כדי כך שגם חריף אינו מפליט ממנו טעם, אמנם לגבי פסח אין להקל כל כך ולסמוך על סברא זו וכנ"ל, ולכן יש להיזהר שלא לאכול מאכל חריף לבדו בפסח שהרי ודאי אכל פעם חמץ חם ועכשיו חיתוך החריף יפליט טעם חמץ. ולכן, יש לפקפק מאוד על אכילת חזרת 'חריין' למרור שהרי צריך ללועסו^מ ולהרבה אנשים יש סתימות ושיניים תותבות, ובכורך יש להקל לאכול אם יש מצה יותר מה'חריין' (וכדלקמן בסמוך). ויש המקילים בזה, ועיין בהערה^מ.

ולענין אכילת סלט ירקות עם חתיכות בצל, אם רוב הסלט חריף, דינו כנ"ל, ואם

כך פולטו פירושו להכשיר באחד מסוגי ההכשרים שבידינו ע"פ הכללים [וכדלקמן סי' י"ז סעי' י"א], כמב' באו"ה כלל נ"ח סעי' מ' בשם הסמ"ק שאם נאסר בחום שהיס"ב צריך הגעלה ברותחין גמורים ולא מועיל הגעלה בחום שנאסר [לפי שלא מצינו הכשר כזה כלל].

מד. שהרי בלע מרור ולא לעסו לא יצא [או"ח סי' תע"ה, ג].

מה. במנחת שלמה ח"ב סי' נ' (מ"ו) כתב שאפשר להקל ולומר שהבל הפה מקלקל טעם המאכל אפי' לגבי דבר חריף שלא יוכל להשביחו בצירוף שלא יאכל חמץ חם כ"ד שעות לפני פסח וגם ישתה מים חמים בחום שהוא רגיל לשתות תמיד ויהיה הכשרו כדרך שימושו ובצירוף השיטות ש'חריין' אינו חריף כמו חילתית וצנון.

והנה, כיון שצדדי הקולא כאן אינם פשוטים, לכן מי שסובר שיוציאים ידי חובת מרור בחסה, אין לו 'להדר' לאכול 'חריין' מפני שאין זה רק חומרא אלא גם קולא [או יאכל עולשין שהם מרים ולא חריפים]. ולשתות מים חמים כמו החום ששתה או לאכול מאכל חם כמו המאכל שאכל כדי שייחשב הגעלה, מב' באו"ה כלל נ"ח סעי' מ' בשם הסמ"ק שאם שתה משקה שהגיע ליס"ב צריך הגעלה ברותחין בכלי ראשון ולא מועיל הגעלה בחום ששתה.

כלי שני מעביר טעם אף שאינו מבשל וכדלקמן סי' י' סעי' מ"ב, ובפסח יש להחמיר יותר כמב' בס' תמ"ז, ג' וסקכ"ה ובס' תנ"א, א' וסקי"א ושם, ה' וסקל"ז ובבאה"ל סי' תס"ז, י"ב ד"ה אם, ומלבד זאת חום של יד נכוית בו מצוי מאוד בזמנינו, והוא דין כלי שני מחום של אמבטי המבואר בס' שי"ח, י"א שמבשל גם בכלי שני. ואף שמצינו בפוסקים שהבל הפה מקלקל את המאכל שבין השיניים [עי' לעיל סי' א' הע' ל"ה], הרי לא מצינו שגם מקלקל את הטעם הבלוע בכתרים שבשיניים [ועי' לעיל סי' ה' הע' ס"א שיש הבדל ביניהם].

ואכילת חמץ חם מצוי מאוד, שהרי חום שהיד סולדת בו לענין זה הוא בסביבות 40-45 מעלות כמו שנתבאר בפתיחה לספר, והבאנו שם בשם הפוסקים שאי אפשר לסמוך על מדידת היד ובודאי שבזמנינו א"א לסמוך על זה [שרגילים לאוכל ושתיה בחום גבוה]. ופיצה או בורקס חמים, וכן שניצל או קציצות בשר עם קמח, מצוי מאוד שחמים בחום כזה, ודבר גוש מעביר טעם גם בכלי שני וגם בכלי שלישי כמב' במג"א סי' תמ"ז סק"ט ובמשנ"ב שם סקכ"ד ובפמ"ג סי' שי"ח במ"ז סקכ"ד.

ושתיית מים רותחים אינה כלום, שהכלל "כבולעו

הרוב אינו חריף, עיין לעיל סעיף י' - ונראה שלענין זה אין לחוש כלל ומותר לכתחילה, אלא שיזהר שלא לאכול חתיכת בצל או צנון לבד.

מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונאפה בתנור עם מאכל פרווה

יב. חתך דבר חריף בסכין בשרית ואפאו בתנור עם מאכל פרווה, הכל נעשה בשרי אם אין במאכל הפרווה קכ"א כנגד הבשר שבדבר החריף. ואם אפאו עם דבר לח פרווה, הכל נעשה בשרי אם אין ששים כנגד הבשר שבדבר החריף¹².

מאכל חריף שנחתך בסכין חלבית ובסכין בשרית

יג. מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית, אין לחותכו בסכין חלבית. עבר וחתכו בסכין חלבית, הסכין החלבית נאסרת וצריכה הגעלה¹³. ועיין בהערה!¹⁴.

היקל אפי' בבלוע שמן שאינו יוצא בלי רוטב. אמנם למעשה החו"ד מיקל גם בבלוע שמן כיון שאף שהסכין השניה בלעה טעם מ"מ לא תעביר טעם למאכל פרווה אחרי שנחתך בה. ונ"מ ג"כ שלשיטת הפמ"ג וחור"ד א"כ אפי' אם אח"כ חתך בסכין חלבית גם כן אינה נאסרת כיון שאין הבלוע יוצא בלי רוטב, אבל להאבן העוזר א"כ יש לאסור בכה"ג שהרי אז אינו נחשב נ"ט בר נ"ט לפי שהטעם השני הוא כבר באיסור שנבלע בסכין גם בשר וגם חלב וחוזר ומוציא טעם איסור וכן נ"מ אם בישל את הבצל בכלי פרווה, שאז יש רוטב אבל הוי נ"ט בר נ"ט בהפלטת הטעם.

והנה, על סברות החו"ד והפמ"ג שדבר בלוע אינו יוצא בלא רוטב, יש לדון, שהרי כל דין חריף נובע מכך שחריף בלוע טעם דדוחקא דסכינא גם בלי רוטב שהרי הטעם שבסכין גם הוא בלוע [ואמנם שיטת הש"ך בסי' ק"ה סקכ"ג שאם הכלי בלע איסור שמן א"כ מפליט גם בלי רוטב, אבל המשנ"ב בסי' תנ"א סקקי"א וסקקל"ו ושעה"צ סקקל"ו מביא כמה אחרונים החולקים וס"ל שכלי בכל מקרה אינו מפליט יותר מכדי קליפה], אלא ששיטתם שחריף רק בלוע בלי רוטב אבל אינו מבליע בלי רוטב, ועל סברא זו חלקו המג"א והחכ"א והמשנ"ב וגם האבן העוזר עצמו חלק

מו. ריחא בחריף אוסר בדיעבד גם למחבר וכמב' בס' ק"ח, א'. בביאור הביטול בקכ"א ובששים, עיין לעיל סי' ג' סעי' י'.

מז. שיטת המג"א [סי' תנ"א סקל"א] שהסכין החלבית נאסרת שאין קולת נ"ט בר נ"ט בחריף, והחכ"א [כלל מ"ט סעיף י'] חושש לדבריו [וכ"כ בבית אדם אות מט וחיי אדם כלל קכ"ה סי"א ונשמ"א אות כד], וכן פסק המשנ"ב שם סק"צ [וכעין זה במשנ"ב שם סקק"ב]. אבל יש החולקים על דבריו משני טעמים שונים, שהפמ"ג [סי' תמ"ז במ"ז סקי"ג] מסתפק הרי הבשר בלוע בבצל ואין בלוע יוצא בלא רוטב ונשאר בצ"ע [ועיי"ש בא"א סקל"ב במש"כ ע"ז], וכעיי"ז כתב החו"ד [סי' צ"ו ביאורים סק"ו], והאבן העוזר [סי' צ"ו, ג'] חולק מטעם אחר והוא דבכה"ג יש דין קולת נ"ט בר נ"ט אפי' בדבר חריף משום שאין החריף מבליע בכלי כ"כ ורק בלוע מן הכלי את כל הטעם, ודייק כן בדברי הש"ך [סי' קכ"ב סק"ב] [אבל גם לשיטתו אסור לכתחילה לעשות כן, שהרי אסור לגרום נ"ט בר נ"ט לכתחילה]. ונפק"מ ביניהם בדבר שמן שיוצא גם בלי רוטב [כמש"כ החו"ד שם (ודבריו צ"ע דאין בלוע שמן נכנס לכלי, ע"י לעיל הע' ח)], וביד יהודה בארוך וקצר סק"ט

שים לב: בימינו לא כל סכין 'חלבית' אכן חלבית באמת, ורק אם חתך בה מאכל חם עם גבינה או חלב אכן היא חלבית²².

חתך את המאכל החריף הזה בסכין פרווה, היא נעשית בשרית. ורק במקום שמצטרפים צדדי היתר נוספים (כגון שמסופק אם אכן הסכין בשרית) אפשר להקל בדיעבד שאין הסכין נעשית בשרית²³. ואם חתכו את המאכל לפרוסות דקיקות או שריסקוהו ב'בלנדר' או ב'מעבד מזון' לפרוסות דקיקות, הם נעשים בשריים ואין להקל בשום אופן²⁴.

חיתוך דבר חריף במעבד מזון וב'סלייסר'

יד. מכאן למדנו, שאם חתך בצל או צנון לשנים או לארבע חלקים בסכין בשרית ואח"כ ריסק אותם במעבד מזון או ב'בלנדר' או ב'סלייסר', הוא נעשה בשרי²⁵. והדבר מצוי מאוד ויש להיזהר בו!. ועוד יותר יש להיזהר שאם אח"כ יחתוך בצל אחר בסכין חלבי לשנים או לארבע חלקים ואח"כ יריסק אותם במטחנה כזאת שנעשתה

האבן העוזר דהוי נ"ט בר נ"ט ומותר בדיעבד, ואף לרמ"א שמחמיר לכתחילה בכל נ"ט בר נ"ט ואף שסכין חמור משאר נ"ט בר נ"ט ודומה לניצלו י"ל דס"ל דהוי טעם שלישי, ובפרט שכל הנידון הוא להשתמש בסכין לחיתוך מאכל חם אחר וזה נחשב כהנחת מאכל חם בקערה ["עלו"] ולא כבישול וקל יותר, ובזה גם לרמ"א מותר אפי' לכתחילה. ולמעשה, אי אפשר להקל כנגד החכ"א והמג"א והמשנ"ב, אבל במקום שיש ספק על הכלי [מצוי בכלים חלביים שהרבה פעמים יש ספק האם הם באמת חלביים] יש לצרף את דעת המקילים ולהקל.

נא. לשיטת הפמ"ג שההיתר משום שאין הבלוע יוצא בלי רוטב א"כ כשחתך לפרוסות דקיקות הרי נחשב כמו שבלע מאיסור ממש בעין וא"כ הכל נעשה בשרי וכמש"כ הפמ"ג בא"א סי' תנ"א סק"א, ואמנם לשיטת האבן העוזר ג"כ מותר שיש קולת נ"ט בר נ"ט, אלא שביארנו לעיל שאין להקל כהאבן העוזר כנגד כל הפוסקים שאסרו בזה.

נב. וכנ"ל, כשיטת המג"א והחכ"א והמשנ"ב.

על זה [ולא התיר כי אם מטעם נ"ט בר נ"ט וזה לא שייך כאן], וגם הגרעק"א [בכת"י בהשגתו לפמ"ג בשפ"ד סק"ב] שכתב שאם בישל את הצנון עם מים א"כ אין המים בשריים כיון שאין בצנון טעם יותר מאשר בסכין, מ"מ גם הוא אפשר שאוסר אם חתכו את הצנון בסכין פרווה כיון שדוחקא דסכינא חמיר טפי ואפשר שמעביר טעם גמור כמו שבלוע טעם גמור. ולמעשה אין להתיר את הסכין בלא הגעלה.

מח. אם חתך במרחק גדול יותר משני כדי נטילה מהחיתוך הקודם [4.8 ס"מ לחזו"א, 4 ס"מ לגר"ח נאה], אינו נאסר בדיעבד וכנ"ל בסעי' א'.

מט. אם יודע שחתך מאכל עם חלב חם רק בסכין אחת מתוך הסכינים שלו, יש להקל כיון שרוב הכלים אינם חלביים ואמרינן כל דפריש מרובא פריש, ואף שהבאנו לקמן [סי' י"א הע' כ"ג] שיש המחמירים בכל דפריש בדבר שיל"מ, כאן נראה להקל, כיון שיש כמה פוסקים החולקים לגמרי על המג"א והחכ"א.

נ. נידון זה קל יותר לפי שכאן יש גם את היתר

בעבר בשרית, המטחנה תיאסר ותצטרך הגעלה, ואם אח"כ יחתוך דבר חריף במטחנה זו הוא יהיה מאכל טרף ואסור!.

מעבד מזון או סלייסר שנעשה בשרי באופן כזה, וחתך בו דבר חריף אחר, הדבר החריף נעשה בשרי ואסור לערבו עם חלב, אבל בזה יש להקל שאם כבר עירבו עם חלב, אין המאכל נאסר. [אבל אין להקל כן בחמץ, דהיינו שאם חתך מאכל חריף לשנים בסכין חמץ (כלומר, סכין שחתכו בו חמץ חם) ואח"כ ריסקו במעבד מזון ואח"כ ריסק במעבד מזון הזה דבר חריף אחר - באותה סכין חיתוך - ועירבו עם היתר, נאסר בפסח גם בדיעבד].²²

שים לב, כיום יש להתייחס לחיתוך במעבד מזון כאל בישול בכלי, כלומר, אם חתכו בו בשר צונן, הכלי נעשה בשרי.²³

מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ונתבשל או ניצלה בכלי פרווה

נו. מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ואח"כ התבשל בתוך מאכל פרווה בקדירה פרווה, יש להחמיר שהקדירה נעשתה בשרית²⁴ אם אין בקדירה ששים כנגד הבשר הבלוע בבצל, ועיין לעיל סעיף ג' כיצד משערים.

מאכל חריף שנחתך בסכין בשרית ואח"כ ניצלה בלי שמן [או אם טיפות שמן בודדות] בתוך קדירת פרווה, הקדירה נשאת פרווה²⁵.

נג. נשמ"א הל' פסח אות כד.

נד. עיין לעיל סי' ה' סעי' ט"ז.

ונתבשל במים האם המים ממשיכים להעביר טעם חריף ואינם נחשבים נ"ט בר נ"ט - ואמנם באבן העוזר להדיא כתב להקל בדין זה, וכנראה ס"ל כהגרעק"א שנחשב נ"ט בר נ"ט, וכן כ' ביד יהודה שם סוסק"ג והביאו הדרכ"ת תשובה שם סק"ג. ולמעשה, אין להקל בזה וכנ"ל בהערה מ"ד שאין לסמוך רק על שיטת אבן העוזר בלא סברת החו"ד והפמ"ג שאין הבלוע יוצא בלא רוטב. ולכן אם רוצה להשתמש בקדירה לחלבי יגעיל הקדירה, ובדיעבד יעשה שאלת חכם, שאפשר שהחכם ימצא צדדים נוספים להתיר.

נו. וכמו שביארנו לעיל סעי' ב', ונתבאר שם שאפילו אם הסכין חתכה בשר שמן, גם כן הדין כך.

נה. דין זה תלוי בשני נידונים, האחד האם המאכל החריף מפליט טעם גמור או רק בולע טעם גמור ומפליט רק טעם קלוש. ונחלקו בזה המג"א וסייעתו והאבן העוזר וסייעתו וכנ"ל בהע' מ"ד, אמנם לפמ"ג והחו"ד שהקילו בדין סכין חלבית שחתכה צונן שנחתך בסכין בשרית מפני שאין הבלוע מעביר טעם בלא רוטב, כאן לא שייך קולא זו לשיטתם שהרי נתבשל ברוטב, וא"כ אין לנו צד להקל אלא כדברי האבן העוזר בלבד. נידון שני הוא מח' הפמ"ג [סי' צ"ו בשפ"ד סק"ב] ורעק"א [בכת"י, הורפס במהדורת פרידמן בתחילת ריש סי' צ"ו] בדין צונן שנחתך בסכין בשרית

מאכל חריף שנתבשל

יז. בצל שבישלו אותו או טיגנו אותו, כבר אינו נחשב חריף¹³, אלא שאם התבשל או טוגן בכלי בשרי נעשה בשרי בשעת הבישול ולא מועיל מה שפגה חריפותו במהלך הבישול, ורק אם בישלוהו בכלי פרווה ואח"כ חתכוהו כשהוא צונן בסכין בשרית אינו נעשה בשרי¹⁴.

יז. ולכן, אם טיגן או בישל בצל בשרי ואח"כ בישלו או טיגנו (אפילו עם שמן) בכלי חלבי נקי שאינו בן יומו, אין הבצל נאסר מפני שכעת אינו חריף, אבל הכלי צריך הגעלה מפני המנהג שהביא הרמ"א¹⁵.

ובדבר שאר מאכלים חריפים שנתבשלו, אין להקל בלא הוראת חכם¹⁶.

דבר חריף המונח בתוך הרבה מים או שמן

יח. מאכל חריף שהיה מונח זמן קצר¹⁷ בתוך מים או שמן והמים או השמן היו יותר מהמאכל החריף¹⁸, אם היה מאכל חריף קטן [כמו זיתים או חתיכות של בצל חתוך], הרי המים או השמן מפיגים את חריפותו ועכשיו אינו חריף¹⁹, ואפילו אם המאכל החריף היה גדול [כמו בצל שלם] יש אומרים שהמים או השמן מפיגים את חריפותו²⁰, ויש חולקים ואוסרים במאכל חריף גדול²¹.

החריפות, ולמעשה יש לשאול חכם בכל מקרה לגופו.

סא. אבל אחרי זמן ארוך כבר המים עצמם יתחמצו והכל יהיה חריף כמבו' במשנ"ב סי' תמ"ז סק"צ ושעה"צ שם סקצ"ט.

סב. אם המאכל החריף הוא רוב אין להתיר בשום אופן כמבו' במשנ"ב ובשעה"צ שם, וכשיטת הש"ך ביו"ד סי' קי"ד סקי"ג שאם רובו חריף אסור בכל גווני.

סג. כמבו' בסי' קי"ד, ח' ובאו"ח סי' תמ"ז, ח' ובמשנ"ב סקי"ג לגבי זיתים שהיו בתוך מים.

סד. ערוה"ש סי' צ"ו סק"כ.

סה. דרכ"ת שם סק"כ, וכנראה ס"ל שאין המים או השמן מפיגים את החריפות הפנימית שבבצל גדול.

נז. פמ"ג סי' ק"ח סק"ט ופת"ש סי' צ"ו סק"ד ודרכ"ת שם סק"כ. [ומש"כ הפמ"ג שם במ"ז סק"ה אינו ענין לזה, אלא כתב שם פרט בדין חריף שהתבשל ברוב מים].

נח. שו"ת טוטו"ד תליתאי סי' קע"ט וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קפ"ח.

נט. הבצל אינו נאסר מפני שכבר אינו חריף וא"כ יש לו רק טעם בשר, אבל הכלי צריך הגעלה שהרי בלע טעם בשר [אלא א"כ צלאו בלי שמן, וכנ"ל בסעי' ב'], ואע"פ שהוא אינו בן יומו נוהגים להגעילו כמש"כ הרמ"א בסי' צ"ד, ה'.

ס. בפת"ש סי' צ"ו סק"ד הביא כמה שיטות בשאר דברים חריפים שבושלו אם נחשב עכ"פ ספק ספיקא להקל כשאין ידוע בבירור שבטל

חתך מאכל חריף ומצא בו תולעת

יט. חתך מאכל חריף ומצא שנחתך עמו תולעת, מסיר התולעת עם כדי קליפה מסביב והשאר מותר^{טז}.

מאכל יבש חריף ששהה בתוך כלי חלבי

כ. מאכל יבש צונן חריף, אינו בולע טעם מכלי^{טז}, והמחמיר לכתחילה תבוא עליו ברכה^{טז}.

ולכן, אם היה מלח יבש בתוך כלי בשרי, לכתחילה טוב להדר שלא לערכו עם חלב וכן שלא להניחו בכלי חלבי.

מאכל לח חריף ששהה בתוך כלי חלבי

כא. מאכל לח (ואפי' יבש אלא שיש בו לחות מבחוקן) חריף ששהה בתוך כלי חלבי, אין להניחו בכלי בשרי, אבל אם הונח כבר בכלי בשרי, מותר בדיעבד^{טז}. ולכן, אם הכניס סכין בשרית ל'סחוג' לח, לכתחילה אין לאכול את ה'סחוג' עם חלב וכן אין להכניס לסחוג סכין חלבית, ובדיעבד אין הכלי והמאכל נאסרים.

כבוש ברוטב חריף

כב. בדרך כלל מאכל שנכבש בתוך מים צוננים מעביר טעם רק לאחר כ"ד שעות, ואז דינו כמבושל^{טז}. מאכל שנכבש בתוך רוטב חריף, מעביר טעם הרבה יותר

ושיטת הט"ז [סי' צ"ה סקי"ח] שאין צריך להחמיר בזה כלל. ובמנח"י [כלל י"ז סק"ג] כתב שבבשר וחלב אין דין זה של תע"ב (אבל הפמ"ג חולק וכנ"ל), וכתב הדרכ"ת [סקצ"ז] שדין זה הוא בכל הכלים ודלא כהפת"ש שם סק"ח שכתב שדין זה רק בכלי חרס.

טט. ש"ך סי' ק"ה סקמ"ד [וכן לשון השו"ע שם דמאחר שהם יבשים אינם בולעים מן הכלין] וסי' קכ"א סקי"י וכ"כ בפמ"ג במ"ז סי' צ"ה סקי"ח וסי' צ"ו סק"ג ובשפ"ד סי' צ"א סק"ג וסי' ק"ה סקמ"ד ובאו"ח סי' תמ"ד בא"א סקל"ב וחק יעקב שם סקל"ח ומשנ"ב שם סק"פ וסקמ"ב. ובוה אין מחמירים בדיעבד ברוגע אחד כמו לעיל בסעי' כ', דאין מליחה בכלים.

ע. סי' ק"ה, א'.

סו. ט"ז סי' צ"ו סקי"ג ופמ"ג במ"ז שם וחכ"א כלל ל"ח סכ"ז. והיינו שחריף יכול רק להשביח דבר שנפגם מחמת שאינו בן יומו, אבל דבר הפגום מעיקרו [כמו שרץ] אין החריף יכול להשביחו, וכתב הפמ"ג שאפשר שגם הש"ך [בסי' פ"ד סק"ל לגבי תולעים] מודה בזה. ועי' כע"ז מנח"י כלל כ"א סקכ"ז. ועי' גם לקמן סי' י"ז הע' מ"ג.

סז. סי' צ"ה, ז' וסי' ק"ה, י"ג וסי' קכ"א, ה' ואו"ח סי' תמ"ז, ו' ופת"ש סי' צ"א סק"א ומשנ"ב סי' תנ"א סקס"א.

סח. תו"ח כלל ג"ז ס"ז ורמ"א סי' צ"ה, ז' ונקה"כ שם ופמ"ג שם בשפ"ד סקכ"ה וסי' ק"ה, י"ג ושפ"ד שם סקמ"ד, וכן כ' הבאה"ל סי' תמ"ז, ו' ד"ה מלח.

מהר משום שהחריפות ממהרת את הפלטת הטעם מהמאכל, ולכן למחבר אם שהה בשיעור 'כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל' הרי הוא כמבושל^ע, ושיעורו הוא 18 דקות, וי"א 6 דקות^פ. [נפחות משיעור זה נאסר רק כדי קליפה].

אמנם, לרמ"א גם אם שהה פחות מזמן זה בדרך כלל נאסר מטעם אחר, והוא משום שמליח כרותח ובנגיעה מיד נאסר, ושיעור זה הנזכר לעיל נצרך רק במקרים מועטים [מאכלים שודאי אינם שמנים ובאיסור דרבנן]^פ.

רוטב חריף ששהה בתוך כלי אחר

בג. ציר חריף ששהה בתוך כלי חלבי, יש להחמיר שנעשה חלבי אם שהה כשיעור זמן שיששה על האור ויתחיל להרתיח^פ, ובמקום הפסד יש להקל שאם לא שהה כ"ד שעות אינו נעשה חלבי. וכל זה דווקא בציר, אבל אם חומץ או שאר משקאות חריפים שהו בכלי חלבי בשיעור זה אינם נעשים חלביים ובודאי לא יעשו חלבי, מאכל הנכבש איתם^פ. ומאכל חלבי שנכבש בתוך חומץ או שאר משקאות חריפים, אם שהה כשיעור שיתנו על האור ויתחיל להרתיח נעשה הכל חלבי.

נעשה כבוש בפחות מכ"ד שעות. ובמשנ"ב שם סקע"א פסק כהש"ך שחומץ אפי' חזק אינו עושה כבוש כמבושל וכן משמע קצת במש"כ המשנ"ב בסי' תע"ג סקל"ח. והנה, במשנ"ב סי' תקכ"ז סקט"ו ובסי' תרמ"ח סקנ"ד ובשעה"צ שם סק"ס כתב שכבישה בחומץ חזק נחשב כמבושל, ומבואר שלענין כבישה בחומץ עצמו יש להחמיר שחומץ נחשב כחריף ובזמן קצר נעשה ככבוש, והיינו משום שנכבש בחומץ עצמו ובודאי חמיר טפי מחומץ ששהה בתוך כלי, ונפק"מ שאין לשרות את עלי החסה בתוך חומץ משום שלענין זה אנו מחמירים שחומץ נחשב כמו ציר [ועי' עוד במנחת שלמה ח"ב סי' נ"ב ובמנחת יצחק ח"ז סי' ל"א] ומרור מבושל אינו כשר למרור כמבואר באו"ח סי' תע"ג, ה', וה"ה לשאר משקאות חריפים שלגבי כבישה בהם עצמם הם נחשבים לחריף כמו ציר ולגבי להפליט טעם מכלי אינם מפליטים עד כ"ד שעות. ומהגר"צ פרידמן שליט"א שמעתי לחלק בין בליעת איסור לשאר ענייני כבוש כמבושל.

עא. שם.

עב. בדרכ"ת שם סקמ"ב הביא בשם בית לחם יהודה ותפאר"י שהשיעור הוא ח"י דקות כשיעור מליחה, והביא שי"א 6 דק', ולמעשה, נראה מדבריו שיעיקר הכרעתו היא 18 דק'.

עג. ש"ך סי' ק"ה סק"ג, וע"ע ש"ך שם סקל"ח ובסי' ע' סקמ"ו, וכ"כ חכ"א כלל נ"ח ס"ג.

עד. מג"א סי' תמ"ז סקט"ז וחכ"א כלל נ"ז סעיף י' וכשיטת הדרישה המובאת בש"ך סי' ס"ט סקס"ח, וכן נטה המשנ"ב סי' תמ"ז סקמ"ב וסק"פ, ודלא כהש"ך בסי' ס"ט סקס"ח. [ובזה לא מחמירים ברגע אחד כמו לעיל בסעי' כ"ב, שאין מליחה בכלים].

עה. במחבר [סי' ק"ה, א'] כתב שגם חומץ דינו כציר ואם שהה שיעור שיתנו על האור וירתיח הוי כמבושל וכ"כ הכרו"פ והבל"י, והש"ך שם חולק וסובר שחומץ אין דינו כציר וכ"כ הפר"ח והחוו"ד. ובמג"א [סי' תמ"ז סקכ"ח] חילק בין חומץ חזק לחומץ רגיל, וכתב שחומץ רגיל אינו

ציר חריף חלבי ששהה בתוך כלי פרווה

כד. רוטב או ציר חריף חלבי ששהו בתוך כלי פרווה כשיעור שיתנו על האור ויתחיל להרתיח, הרי הכלי נעשה חלבי^ע. ולענין חומץ או שאר משקאות חריפים, עיין בהערה.

חומץ או שאר משקאות חריפים ששהו בכלי חלבי

כה. חומץ או שאר משקאות חריפים, נחשבים לדבר חריף כמו ציר לענין מאכל הנכבש בהם, אבל לא לענין הפלטת טעם מכלי, אלא שלכתחילה אסור להניח מאכל חריף לח בכלי איסור וכן אסור להניח בתוך כלי בשרי מאכל חריף לח או משקה חריף שהיה בתוך כלי חלבי וכדלקמן.

ולכן, אם כבש מאכל חלבי בתוך חומץ או שאר משקאות חריפים, אם שהה כשיעור שיתנו על האור ויתחיל להרתיח נעשה הכל חלבי, ואם חומץ או שאר משקאות חריפים שהו בכלי חלבי כשיעור זה אינם נעשים חלביים ובודאי לא יעשו חלבי מאכל אחר הנכבש איתם עד שישהו בתוך הכלי כ"ד שעות.

אפיית בשר ודבר חריף בתנור אחד

כו. אפה בתנור אחד בשר ובצלים חריפים, הבצלים נעשו בשריים גם לשיטת המחבר אלא אם כן היו הבצל או הבשר מכוסים^ע.

אכילת חריף שנחתך בסכין בשרי עם חריף שנחתך בסכין חלבי

כז. אסור לאכול חריף שנחתך בסכין בשרית עם חריף שנחתך בסכין חלבית^ע.

חריף שנעשה בשרי ואחר כך בישלוהו בכלי פרווה

כח. טיגן או בישל דבר חריף בכלי בשרי והניח על הסיר מכסה פרווה, או שחתך דבר חריף ואחר כך בישל את החריף הזה בסיר בשרי, מעיקר הדין המכסה אינו

עו. נתבאר לעיל סעי' י"ג שדבר חריף יכול לקבל את הטעם עצמו שיש בכלי וא"כ אין זה נחשב נ"ט בר נ"ט כי יש כאן כאילו כלי בשרי עצמו וכלי חלבי עצמו - שכל אחד מהם העביר טעם לדבר החריף שחתך - ואסור לערבם ולאוכלם ביחד אפילו לשיטת המחבר [ובהודחה ביורה בסי' צ"ה, ג' יש פליטת טעמים, אבל את הכלים עצמם אסור לאכול ביחד גם לפי שיטת

עו. לגבי הבלעה לתוך כלי, נראה שדין כל חומץ ומשקאות חריפים שוים לדין ציר, ורק כשמפליט מכלי אז מחלקים ביניהם וכנ"ל, ולכן כל משקה חריף וגם חומץ, נחשבים לדבר חריף לענין זה. עז. סי' ק"ח, א'. ובט"ז שם סק"ה כתב שאם התנור היה פתוח או גדול יש להקל בדיעבד [למחבר, ולרמ"א אם היו בתוך קדירה בלא"ה מחמירים בדיעבד כמבוא' שם בסעיף ב'].

נעשה בשריע^ט, אלא שמעתה יש לנהוג בו כאילו שהוא כלי בשרי^פ.

אדים של דבר חריף

כט. טיגן או בישל דבר חריף בכלי בשרי ותוך כדי הבישול הוסיף שמן או מים ועלו אדים חמים והגיעו לכלי העליון, הכלי העליון לא נעשה בשרי, וגם השמן [או התבלין] אינו נעשה בשרי^{פא}.

[חולין קח-קט] ניער וכיסה [ואף שיש קולא קצת לענין שש שעות כנ"ל בסי' א' סעי' י"ז וסעי' י"ט, מ"מ דומה לבישול גמור, והמעייין שם ימצא שגם עצם הדבר אינו מוכרח, כי אפשר שכוונת הפרי הארץ שם רק ביחס לאדים עצמם אבל לגבי כח האדים להעביר טעם מבשר לחלב בתוך הכלי בזה יש להם כח כמו בבישול ממש].

פא. דבר חריף אינו יותר מאשר הכלי עצמו וכנ"ל, ולענין הכלי עצמו מבואר בפמ"ג [סי' צ"ב במ"ז סוסק"ט] שזיעה מהכלי נחשבת כמו נ"ט בר נ"ט [וכן משמע בלשון החור"ד בבי' שם סקכ"ו שכתב שלגבי איסור הוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא] וא"כ טעם ראשון מהבשר לכלי וטעם שני מהכלי [דרך הבצל] לזיעה והזיעה הנפגשת במאכל היא כבר כמו טעם שלישי [כי אחרי שעבר פעם אחת בכלי, כבר הוקלש ושוב יכול ליעשות טעם נוסף גם מאוכל לאוכל וכנ"ל בסי' ו' הע' נ"א], ועל זה לא שייך כבר המנהג לקבוע את הכלי לבשרי.

והחילוק בין שני המקרים הוא החילוק בין זיעה במקום פתוח שדינה קל יותר לבין זיעה במקום סגור שדינה חמור יותר כמב' בגליון הגרעק"א סי' צ"ב ס"ח בשם הב"ח, ומוכח כן בפמ"ג עצמו שלענין זיעה במקום סגור כתב [בסי' צ"ג שפ"ד סק"ד] שאין זה נ"ט בר נ"ט אלא הטעם עצמו מעורב כמו הדחת כלים בשריים וחלביים ביורה אחת, והיינו משום שזיעה במקום סגור נחשבת כמו בישול הדבר עצמו, ומצאתי הערה זו בליקוטי מגדים שם.

המחבר - אלא שבדרך כלל אי אפשר לאכול 'כלים' והטעם היוצא מהם כבר נ"ט בר נ"ט, אבל בדבר חריף שמשביח את טעם הכלי עצמו א"כ אסור לאכול שני חריפים אלו ביחד].

עט. דבר חריף משביח את הטעם שקיבל מהכלי אבל אינו יכול להיות יותר מהכלי בעצמו, ולכן המכסה יהיה נ"ט בר נ"ט בר נ"ט [טעם שלישי], שהרי טעם ראשון נכנס מהבשר לכלי, ומהכלי לבצל נשאר כמו שהיה בכלי בעצמו, ומהכלי עובר למכסה דרך אדים א"כ טעם שני מהכלי דרך האדים לכלי העליון וא"כ הכלי העליון לא נעשה בשרי לגבי מאכל אחר שיתבשל בו כי יהיה כבר טעם שלישי [כמב' בסי' צ"ד, ה']. ומה שהכלים נוגעים זה בזה, אם אין רוטב ביניהם אינם מעבירים טעם בדיעבד כמב' בסי' צ"ב, ח' - אלא שהאדים הם המעבירים טעם ביניהם, וכשהם מעבירים מכלי בשרי לכלי פרווה, הכלי נשאר פרווה.

פ. גדר הדבר נתבאר לעיל סי' ו' הע' נ"ה. ונתבאר שם שהמנהג רק להשתמש בו כבשרי מעכשיו (עד שיכשירו אותו בחזרה לפרווה), אבל אם יכניסו אותו לחלב חם, הוא לא ייאסר, עי"ש.

והנה, יש להסתפק אם מנהג זה שייך גם באדים העולים למכסה או רק באופן שהכניס כלי חלבי בן יומו לכלי פרווה, ובהערה הבאה הבאתי מקצת ראייה שגם בזה שייך המנהג אם האדים עולים למכסה סגור, וכן יש להכריע שהרי אדים בכלי סגור נחשב כבישול ממש לכל דבר כמב' בגמ'

ל. טיגן או בישל דבר חריף בכלי בשרי והניח על הסיר מכסה חלבי, המכסה החלבי נאסר, אבל אם המכסה החלבי לא היה בן יומו, הכלי הבשרי אינו נאסר וגם הדבר החריף עצמו לא נאסר^{פב}.

- לגבי נשפך חלב על בשר המתובל בדבר חריף, עי' לקמן סי' י' סעי' ג'.

מעיקר הדין שהרי בלוע בו גם בשר וגם חלב]. אבל הכלי הבשרי לא נאסר מפני שהאדים עצמם אינם חריפים וא"כ אינם משביחים את המכסה החלבי [ואף לפי מש"כ המשאת בנימין סי' נ"ח, כוונתו רק לעוצם הטעם שהאדים מעבירים את הטעם המובחר, אבל אינם חריפים בעצמם], וזה ודאי שאם נאמר שאדים אינם מעבירים טעם מלמעלה למטה אין הבצל משביח את המכסה, אבל אפילו לשיטת הדגמ"ר והגר"א יל"ע אם לשיטתם שהאדים מעבירים טעם מלמעלה למטה אם נחשב כמו בישול עד כדי שמשביח את המכסה, ולמעשה יש להקל משום שעצם הדין שהאדים מעבירים טעם מלמעלה למטה הוא רק לכתחילה וכנ"ל בסי' ד' הע' ל"ט, ואף שכאן המכסה סגור, אבל הרי מה שהמכסה סגור יכול לגרום לאדים להתפשט חזרה למטה אבל בשביל להוציא טעם מלמעלה למאכל הם מוכרחים להעביר טעם מלמעלה למטה וזוה יש להקל.

[ולעצם מח' החוור"ד והפמ"ג שם שהפמ"ג ביאר שהחלב הבלוע במחבת הוא נ"ט בר נ"ט והחוור"ד כתב שגם בלא טעם זה אין לו משמעות כי אינו יותר מהחלב עצמו שהרי הטעם עובר דרכו, י"ל שהפמ"ג סבר שהזיעה והאדים 'מעבירים' טעם כמו 'בישול' ממש, וכמו שאם יש זיעה העולה מחלב לבשר צריך ששים בבשר כנגד כל החלב ולא רק כנגד החלב כמבו' ברמ"א סי' צ"ב, ח', והטעם משום שהזיעה 'מעבירה' את כל החלב לבשר, א"כ ה"נ כאן נאמר שהזיעה 'מעבירה' את כל מה שבלוע במחבת לכלי העליון].

פב. המכסה נאסר כי הרי עלו אליו אדים מהבצל הבשרי, ואדים במקום סגור נחשבים כמו בישול ממש [ואמנם אם המכסה לא היה בן יומו א"כ האיסור רק משום שנבלע בו בשר בנפרד וחלב בנפרד ולגבי בישול פרווה בו הוא איסור קל יותר כי נאסר רק משום המנהג כמבו' בסי' צ"ד, ה' אבל בודאי שאסור להשתמש בו לבשר ולחלב

סימן ח

טעם לפגם - ואיסור שנפסל

כללי נותן טעם לפגם (נטל"פ)

א. מאכל איסור שהוא טוב ומשובח (כלומר, שאינו מקולקל מצד עצמו) ונתערב עם מאכל היתר, והאיסור מקלקל את טעם ההיתר, התערובת מותרת והקדירה אסורה, כיון שאין האיסור עומד בפני עצמו אלא בתוך תערובת ונותן טעם לפגם בהיתר^א, והיינו דוקא כשיש רוב היתר כנגד האיסור^ב. ואם יודע היכן האיסור חייב להסירו ולזורקו^ג.

חמץ הנותן טעם לפגם, לשיטת המחבר מותר ולשיטת הרמ"א אסור^ד.
מאכל שטעמו אינו משביח ואינו פוגם, אסור^ה.

ב. כל דין נטל"פ הוא בדיעבד שאינו אוסר את התערובת, אבל לכתחילה אסור לערב איסור הפוגם את טעם התבשיל כמו שאר ביטולי איסור לכתחילה שאסור^ו.

יש רוב במאכל כנגד הכלי, וקשה דאם כן מחבת שאינה בת יומה שטיגנו בה חביתה החביתה תהיה אסורה גם בדיעבד כי אין בחביתה שהיא דקה רוב כנגד גוף הכלי, וביאר הרשב"א [תוה"ב ש"ד פ"א] דהיינו דוקא באיסור בעין שמכניס טעם איסור בכל המאכל, אבל בכלי שמבליע במאכל ודאי יש רוב במאכל כנגד הבליעות שמקבל.

ג. שהרי מצד עצמו אסור שאינו פגום כ"כ וראוי לאכילת אדם אלא שפוגם בתערובת, ונמצא שדינו כשאר תערובת איסור שאם מכיר האיסור חייב לזורקו וכמו שנתבאר לעיל בסי' ט' סעי' י"ד, וכ"כ הדרכ"ת סי' ק"ג סק"ו.

ד. או"ח סי' תמ"ז, י'.

ה. ש"ך סי' ק"ג סק"ב.

ו. פמ"ג [סי' ק"ג בשפ"ד סק"ו ובמ"ז סק"א, וכעין זה בסי' צ"ט בשפ"ד סוף סק"ז ד"ה יראה לי לגבי כלי שאינו בן יומן], ועיי"ש אם נתערב איסור בהיתר ונטל"פ אם מותר לערבו במאכל אחר, ועיי' ש"ך סוף סי' קל"ד. ועיי' גם בדה"ש

א. סי' ק"ג, א', ב', וילפ"י לה בע"ז דף סח. מהא דכתיב 'לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה', נבילה הראויה לגר שמה נבילה ושאינה ראויה לגר אין שמה נבילה. וכשהאיסור בתוך תערובת היתר מותר אע"פ שראוי מצד עצמו אלא שמקלקל את טעם ההיתר, וב' דרכים מצינו בזה, שיטת הרשב"א שבתערובת האיסור רק מצד נתינת טעם וטעם כעיקר מדאורי' אבל כאן אדרבה מקלקל התבשיל, ושיטת הר"ן שאם האיסור בפני עצמו א"כ נהנה ממנו אף שפוגם קצת, אבל אם הוא בתערובת א"כ אינו נהנה שהרי מקלקל את החלק הטוב שבתערובת.

ולגבי נטל"פ של בשר בדגים ושאר דברים האסורים משום סכנה, עיי' אחיעזר ח"ג סי' ע"ט אות ג ודברי מלכיאל ח"ב סי' נ"ג, ואפשר שיש להוכיח מהט"ז סי' צ"ה סוסק"ג שמתור, עיי"ש.

ב. סי' ק"ד, ג' ופמ"ג בסי' ק"ג [במ"ז סק"א].
ועיי' לקמן סי' י"ז הע' ט"ז שהבאנו מש"כ הגרעק"א בסי' מ"ט שכל כלי שאינו בן יומו מותר כי תמיד

שרצים הנותנים טעם פגום

ג. גם שרצים הפגומים בעצמם תמיד, אם נפלו לתבשיל ואין ששים כנגדם, התערובת מותרת מפני שנותנים טעם לפגם, והמחמיר שצריך דווקא ששים כנגדם תבוא עליו ברכה! (ולכן, אם נפל לתוך תבשיל, טוב שימתין עד שיצטנן התבשיל לפני שמסיר את השרץ בכף, וכדלקמן בסי' ט' סעיף י').

ולכן, אם נפל שרץ או זכוב למאכל חם יבש, גם אם אין בו ששים (כגון, שנפל לתוך אורז יבש מבושל או ירק יבש קטן מבושל או שהיו הרבה תולעים בתבשיל), המאכל מותר.

ונחלקו הפוסקים אם תולעים נחשבים נותן טעם לשבח או לפגם, ולהלכה יש להקל שנחשבים נותן טעם לפגם, ולכן גם אם אין ששים כנגד התולעים המאכל מותר^ה.

שרצים שנפלו לתוך חומץ או שיכר, נחשבים נותן טעם לשבח^ז.

בריה פגומה

ד. שרץ שלם שנפל לתערובת ונאבד שם, כל התערובת אסורה מפני שהוא בריה ואינו בטל, ואפילו בריה הנותנת טעם לפגם אינה בטילה גם באלף^י.

שרץ שהסריח ונפגם, אין בו דין בריה ובטל בששים^{יא}.

וסקקכו^ו. ועי' גם סוף סי' צ"ו בט"ז ובפמ"ג שם לגבי תולע שחתכו עם חריף ובחכ"א כלל ל"ח סכ"ז.

ט. סי' ק"ד, ג.

י. פרי"ח [סי' ק"ג סק"א] ופמ"ג [שם במ"ז סק"ב ובסוף הקדמתו להל' תערובות] ובית מאיר שם בכיאר דברי הרמ"א [שם, א'] שכתב שבריה פגומה בטילה בששים, וכיאר דהיינו אם השרץ הסריח והתקלקל. וכן מבואר בדברי המחבר ריש סי' ק' שכתב שנמלה הוי בריה [ועי' גליין מהרש"א שם]. ובפת"ש [סי' ק' סק"ג] הביא בשם הפמ"א [ח"ב סי' ס"ז] שהבין את דברי הרמ"א כפשוטם ותמה עליו.

יא. רמ"א סי' ק"ג, א.

בביאורים סי' ק"ג, ב' ד"ה אינו. ועי' לקמן סעי' י"א ובהערות שם.

ז. רמ"א סי' ק"ז, ב' וט"ז בסי' ק"ד סק"ו וסי' פ"ד סקט"ו ופרי"ח סי' ק"ז סק"י. והש"ך שם סק"ז החמיר וכתב שאין להקל כן אלא בשעת הדחק או בהפסד מרובה לפי ששרצים תמיד פגומים ואם התורה אסרה אותם בהכרח שלא נאמר בהם דינא דנטל"פ, וכתב הפמ"ג [בשפ"ד סק"ז] שהעולם נוהגים להקל כהרמ"א והמחמיר תבוא עליו ברכה.

ח. דעת הש"ך [סי' פ"ד סק"ל] שנותנים טעם לשבח, ודעת הט"ז [שם סקט"ו] שנותנים טעם לפגם, וכ"כ הפמ"ג במ"ז שם והמנח"י [כלל מ"ו סקכ"ח וסי' נ"א סקכ"ו] והדרכ"ת [סקקכ"ה

נטל"פ שהשביח בהגדלת הכמות

ה. יש אומרים שאם נפל מאכל איסור לתוך מאכל היתר, והאיסור מצד אחד פוגם את טעם ההיתר ומצד שני משביח בהגדלת הכמות, והשבח בהגדלת הכמות גדול יותר מההפסד בפגימת הטעם, הרי שאז אנו דנים את האיסור כנותן טעם לשבח, ונחלקו הפוסקים כיצד יש לנקוט להלכה בזה^{טו}.

נטל"פ בבשר וחלב

ו. עירב בשר וחלב וחומרים מרים ובישולם יחד, אף שהבשר מצד עצמו היה נותן טעם בחלב, נחשב הכל נתינת טעם לפגם^{טז}.

עירב בשר וחלב ובישולם, ואח"כ עירב חומרים מרים נוספים ובישולם שוב, עדיין נשאר האיסור^{טז}.

דוגמאות לנתינת טעם לפגם

ז. בשר וחלב, נחשבים נותנים טעם לשבח זה בזה^{טז}.

בשר פוגם יין בבישול^{טז}.

בשר משביח דבש, ובמקום הפסד גדול יש להקל שפוגם את הדבש^{טז}.

יש להחמיר שבשר משביח שמן^{טז}.

טו. פשוט, שהרי התורה אסרה תערובתם והתירה נטל"פ.

טז. סי' ק"ג, ד'. דהיינו, היין משביח את הבשר והבשר פוגם את היין.

יז. כהרמ"א שם, ולמחבר שם נחשב לשבח [ועי' בי' הגר"א שם שחילק בין בשר המבושל בדבש שמשביח לבין הרבה דבש עם מעט שמנונית בשר שהשומן הבשר פוגם את הדבש].

יח. במחבר שם כתב שהבשר פוגם את השמן (זית) וברמ"א לא חלק על זה, אבל הש"ך [שם סקי"ד] כתב שבשר משביח את השמן, וכ"כ בחכ"א [כלל נ"ד סט"ו] וכ"כ כה"ח [שם סקל"ד].

יב. השו"ע בסי' ק"ג, א' הביא את שיטת הר"ן שסובר שאם בסופו של דבר נהנה מהאיסור שהרי השביח בהגדלת הכמות יותר ממה שהפסיד בפגימת הטעם, אסור כנותן טעם לשבח. ובדרכ"ת [סקכ"ו] הביא דעות כיצד יש לנקוט להלכה בזה לא הכריע, ועי' ט"ז סי' תרי"ב סק"ז שנטה לדברי הר"ן, גם בחכ"א לא הכריע בזה.

יג. פמ"ג [הנהגת שואל ונשאל ח"ב אות טז וביו"ד סי' צ"ד במ"ז סק"ד וכן בסוף הפתיחה לבשר וחלב] וגליון מהרש"א סי' צ"ד, א', ועי' דרכ"ת סי' פ"ז סק"ה עוד בדיון זה.

יד. רמב"ם פי"ד ממאכ"א הי"א, ועי' בפמ"ג שם ושם.

חלב ביין, נחלקו הפוסקים אם משביח או פוגם^א.
שרצים בשיכר וחומץ, יש לחוש שמשביחים^ב.

ספק אם משביח או פוגם

ח. אינו יודע אם האיסור משביח את התערובת או פוגם אותה, יש להחמיר ולאסור מספק עד שיברר, ועיין בהערה^א.

גם במקרה שיש ספק נוסף [כגון, ספק אם הכלי בן יומו או לא], אין להקל, ועיין בהערה^ב, ואם הוא חיסרון ידיעה לבל העולם יש להקל במקרה שיש ספק ספיקא בהפסד מרובה^ב.

כלי שאינו יודע מה בישלו בו ויש גם ספק אם הוא בן יומו או לא, מותר משום שהוא ספק ספיקא^ב.

[סי' צ"ח סק"ו] מבו' שיש להקל בזה לגמרי כיון שהוא ספק לכל העולם שאינם יודעים, והספק האם יש כאן איסור כלל או שאין כאן כלל איסור, וכ"כ הפר"ח [סי' ק"י סקמ"ד] וערוה"ש [שם סקקכ"ז (כד)] [וסד"ט "יוד" סי' ק"צ סקצ"ה סוד"ה ובשו"ת], אבל בנקה"כ שם מבו' שביין כך וביין כך אין ספק של חיסרון חכמה כלום אפי' אין חכם בעולם שיכול לדעת ואפי' כל העולם אינם יודעים, ואין להתיר אלא א"כ כל האיסור הוא רק חומרא, וכ"כ הבית שמואל [אבן העזר סי' קנ"ה סקל"ד] ותפל"מ [יוד" סי' ק"צ המובא ברעק"א שם על הש"ך סקס"א], והכרעת הפמ"ג שיש להקל בזה רק בהפס"מ. וע"ע פת"ש סי' ק"ג סק"ה.

כד. מבואר בתוס' וברא"ש [ע"ז לח:]: שזה הטעם לכלל שסתם כלים אינם בני יומם, משום שיש ספק אחד אם הכלי בן יומו או לא וספק נוסף אם המאכל איסור שנתבשל בו היה נטל"פ או נטל"ש, ואינו דומה לחיסרון חכמה שכאן יש ספק אמיתי שאי אפשר לדעת ואינו רק חיסרון חכמה.

יט. עי' בפמ"ג שם שפ"ד סק"ג ובמ"ז בסי' ס"ד סק"א ובחכ"א כלל נז סק"ז ובפת"ש סי' ק"ג סק"ו.

כ. סי' ק"ד, ג'. ובעיקר דין נטל"פ בשרצים, עי' לעיל סעי' ג'.

כא. חכ"א [כלל נ"ד ס"י], וכתב שאפשר שגם הפר"ח [סי' ק"ג סוסק"ת] מודה לזה כיוון שכללא אית לן שחוסר ידיעה אינו מוגדר 'ספק' אלא צריך לבררו, עי' סי' צ"ח, ג'.

וגם אם כל העולם אינו יודע, אין להקל, מלבד ספק ספיקא בהפסד מרובה וכדלקמן בסמוך. ושאני מספק חה"ל וספק דבר חשוב, ששם הוא ספק אמיתי לפי שא"א לשער דעת בני אדם וכדלקמן סי' י"א הע' נ"ז והע' פ'.

כב. ש"ך [סי' נ"ה סק"ד וסי' ק"י סקס"ה (כללי הספק אות לד)] [ופמ"ג [כללי הספק אות לד] וחכ"א [כלל ס"ג סעי' ל"ב], [וע"ע רעק"א סי' ק"ג, ה' ופת"ש סי' ק"ה סק"ג].

כג. פמ"ג סי' ק"י כללי הספק סקל"ד ובשפ"ד סי' נ"ה סק"ד ובסי' צ"ח במ"ז סק"ו, ובט"ז

כלי שאינו בן יומו

ט. כלי שבלוע בו טעם איסור, וכן כלי שבלוע בו טעם בשר ובישל בו חלב, אם בישל לאחר כ"ד שעות נפגם הטעם ואינו אוסר את המאכל שהתבשל בו. אבל אם נשאר מהאיסור ממש בעין (ולא רק טעם בלוע) וכן אם נשאר בשר ממש בעין ובישל בו חלב, אין מאכל בעין נפגם גם אחרי זמן רב עד שיפגם ויפסד מאכילת אדם וצריך ששים כנגדו [ואחר כ"ד שעות מספיק שיהיה ששים כנגד מה שנשאר בעין, והבלוע שבכלי הוא נותן טעם לפגם]^ז. ועיין עוד לקמן סעיף י"א.

ולכן אם בישל חלב בקדירה בשרית, אם עבר כ"ד שעות מזמן שבישל את הבשר והקדירה נקיה, אין החלב נאסר (אבל הכלי צריך הגעלה).

וכן אם הכניס כף בשרית לחלב חם, אם עברו כ"ד שעות מזמן שהכף נגעה בבשר חם, אין החלב נאסר (אבל הכף צריכה הגעלה).

וכן אם נפל מאכל לכיריים חמות שהם טריפה, אם לא נעשו טריפה בכ"ד שעות האחרונות והכיריים נקיות, אין המאכל נאסר.

- לגבי חיתוך דבר חריף בכלי שאינו בן יומו, עיין סי' ז' סעיף א'.

כלי שהיה כ"ד שעות מלא מים

י. כלי שהיה כ"ד שעות מלא מים, יש אומרים שטעמו לא נפגם, ויש להיזהר בזה כשמכשירים בתי מלון ומפעלים שהכלים יהיו יבשים כ"ד שעות לפני ההכשרה, כמו שביארנו לקמן סי' י' הע' ס'.

להשתמש לכתחילה בכלי איסור שאינו בן יומו

יא. דין זה הוא רק בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להשתמש בכלי שנאסר גם לאחר כ"ד שעות מזמן בישולו, וכן אסור להשתמש בכלי בשרי למאכלי חלב אפילו לאחר כ"ד שעות מהבישול^כ. [כלי שבלע איסור פגום, מותר בשימוש^{כז}].

כו. סי' קכ"ב, ב' משום שחכמים אסרו אינו בן יומו אטו בן יומו.
והנה, טעם זה מבואר ברא"ש [פסחים פ"ב סי' ז' ובע"ז דף עו] וברשב"א בע"ז דף עו, אבל יש טעם נוסף לאיסור זה והוא מבואר ברשב"א

כה. סי' ק"ג, ה' וסי' קכ"ב, ב', ג' וסי' קל"ד, י"ב, וכ' הפמ"ג [סי' ק"ג בשפ"ד סקט"ז] שבדרך כלל יש בקדירה ששים כנגד הלכלוך שנשאר בדפנותיו. ועי' רעק"א סי' ק"ג, ה' שבמקום שפק יש להקל בעבר לילה.

וכתבו הפוסקים, שאם בישל במזיד בכלי שאינו בן יומו, אסור לאכול כדין המבטל איסור לכתחילה^כ.

מעיקרא נכנס טעם פגום לכלי אין בו ביטול איסור לכתחילה.

וכעין זה כתב התורת חטאת [כלל נ"א ס"ג] ובמנח"י [שם סק"ז] ובחכ"א [כלל ל"ח סכ"ז] לגבי חתך חריף עם תולעת בסכין שטעם התולעת נכנס פגום מעיקרו והחריף אינו יכול להשביחו, והט"ז עצמו הביאו [בסי' צ"ו סוסקי"ג - ואולי היקל יותר בדיעבד].

ותוס' בע"ז דף עו. ד"ה מכאן כותב מה ראו להתיר המאכל ולאסור הקדירה, ותירצו כיון שבקדירה נבלע איסור תחילה אבל המאכל לא נבלע בו איסור מעולם [כלומר, אלא נכנס בו טעם פגום מעיקרו, ע"י מנח"י כלל פ"ה סקס"ה וכלל נ"א סקע"ג שבזה לא אוסרים].

והביאור הוא שאם נכנס טעם פגום מעיקרו אין כאן 'איסור' ולא שייך לאסור משום מבטל איסור לכתחילה, וגם גזירה אטו בן יומו לא שייך בכה"ג.

כז. גזירת חז"ל רק כשבלע איסור ונפגם ובה גזרו אטו בן יומו, אבל בבלע פגום מעיקרו לא שייך הגזירה (ולכן, בהגעלת כלים אם אין האיסור בן יומו מותר אפי' שאין ששים כנגד הכלי וממילא הכלי חוזר ובלוע איסור פגום) וגם אין דבר חריף משביח בליעת דבר הפגום מעיקרו. והט"ז בסי' צ"ט סקט"ו אינו ענין לכאן, שהוא מדבר על דבר טוב שנבלע רק פוגם בדבר אחר ויש בזה ביטול איסור לכתחילה.

כת. בפמ"ג [סי' צ"ט בשפ"ד סק"ז ד"ה יראה לין כתב שאם במזיד בישל בקדירה שאינה בת יומה, המאכל נאסר כדין המבטל איסור לכתחילה (ע"י לעיל הע' ו' כעין זה), והגרעק"א [בהגהות על הפמ"ג - מהדורת פרידמן] והאגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' מ"א] הביאו מקור לזה מדברי הרשב"א בתוה"ב [בית ד' שער ד], וכ"כ בשו"ת בית שלמה [יו"ד סי' קע"ה] ובשו"ת רדב"ז [ח"ג סי'

[משמרת הבית בית ד שער א ושער ד - והובא בפמ"ג סי' צ"א שפ"ד סק"ז וכן הובא בגרעק"א (כת"י - נמצא במהדורת פרידמן) על הפמ"ג ביו"ד סי' צ"ט סק"ז, ועי' גם חי' הגרעק"א חולין דף צז:; וכן כתבו עוד אחרונים כדלקמן בהע' כ"ח] שהוא משום ביטול איסור לכתחילה, ובאגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' מ"א] הקשה הרי אין כאן 'איסור' כלל אלא רק גזירה אטו בן יומו, אמנם לכאורה מוכרח שיש כאן 'איסור' שהרי במים אסרינן גם אינו בן יומו כיון שנחשב כמו לכתחילה [כדלקמן סעי' י"ב], ואם לא היה כאן 'איסור' אלא רק גזירה לא היה שייך לאסור מים.

והביאור הוא ע"פ מש"כ הרשב"א עצמו בתורת הבית וכן הרא"ה בבדק הבית [בית ד שער א בדיני התערובות] שעצם הבלע מושבח וטוב ורק מה שיוצא לאוכל הוא הפגום ופוגם באוכל ולכן שייך ביטול איסור לכתחילה, ונתבאר עוד לקמן בסי' י"ז הע' ט"ז.

והנה, בסי' תנ"ב הקשה הט"ז [סק"ז] איך מותר להגעיל כלים שאינם בני יומם הרי המים הפגומים חוזרים ונכנסים, ותירץ דטרידי למיפלט ולכן לא בלעי, ובחק יעקב [שם סקי"א] הביא רא"ש [פסחים פ"ב סי' ז] שתירץ שבהגעלת כלים לא צריך לגזור אטו בן יומו כי הוא נ"ט בר נ"ט וגם דבר מועט ותמה על הט"ז שלא הזכיר את הרא"ש, ובבי' הגר"א תי' שאם נכנס טעם פגום מעיקרו אין בו איסור כלל והמשנ"ב [שם סקי"ז] ובבאה"ל שם סעי' א' סוד"ה צריך] הביא רק את הטעם של הגר"א שאין איסור בטעם פגום שנכנס לכלי.

ויש לבאר שהרא"ש דן מצד גזירה אטו בן יומו, אבל הט"ז הקשה אחרי תירוצו של הרא"ש שעדיין יש לאסור מצד ביטול איסור לכתחילה על הבליעה שבכלי, ועל זה תירצו הגר"א והמשנ"ב שכל זה אם נכנס טעם טוב לכלי ואח"כ נפגם אבל אם

נטל"פ במים

יב. מים תמיד נחשבים כמו לכתחילה, ולכן נאסרים גם מכלי שאינו בן יומו, בין מאיסור ובין מבשר וחלב, לדוגמא: חימם מים בכלי איסור שאינו בן יומו, המים נאסרים, חימם מים בכלי בשרי בן יומו והכניס לתוכו כף חלבית שאינה בת יומה, המים נאסרים (וכן להיפך, שאם בישל מים בכלי בשרי שאינו בן יומו והכניס לתוכו כף חלבית בת יומה, המים נאסרים)^{כב}.

ולכן, אם חימם מים בכלי בשרי [לפעמים קומקום חשמלי נעשה בשרי מאדים בשריים חמים] שאינו בן יומו, והכניס למים כף חלבית בת יומה, המים נאסרים [אבל אם כבר הוסיף חלב, החלב חשוב ולכן בדיעבד מותר].

כלי ספק בן יומו

יג. סתם כלים אינם בני יומם^ל. והטעם משום שהוא ספק ספיקא, ספק אחד האם מה שנבלע בכלי הוא טעם שמשביח או שפוגם, וספק שני, גם אם משביח, אולי כבר אינו בן יומו ועכשיו כבר ודאי פוגם.

פת"ש סי' צ"ה סק"ה שהסתפק בזה [ולכן למעשה יש להחמיר [ועי' גם סי' תס"ז סקס"ו]. ובחכ"א כלל מ"ח ס"ב חילק בין אם חימם מים בכלי בשרי שאינו בן יומו שמותר בדיעבד לשתותם עם חלב לבין אם חימם מים בכלי איסור שאינו בן יומו שאסור לשתותם.

גם אם שני הכלים אינם בני יומם, המים אסורים, עי' חמודי דניאל הל' בב"ח אות כה ודרכת סקנ"ד דאפי' בכה"ג אוסרים המים לכתחילה, והביאם המעדני השולחן.

ועי' עוד לעיל סימן ו' סעיף י"ב וסימן ד' הערה ע"ד.

ל. תוס' בע"ז דף לח: ד"ה אי ורא"ש שם סי' ל"ה, ושו"ע סי' קכ"ב, ו' וש"ך שם סק"ד. והטעם ביארו הראשונים, משום שיש לנו ספק ספיקא, ספק אחד האם הכלי בן יומו, וספק שני האם המאכל איסור שנתבשל בו נתן טעם לשבח או לפגם, והרשב"א כתב שאולי השתמש בכלי לדבר מותר.

תרי"ז] וביד יהודה [סי' צ"ט בארוך סוסקי"ב] ובדרכת [סי' קכ"ב סקכ"ו] בשם החמודי דניאל [תערוכות ח"ב אות ג], ועי' גם פמ"ג באו"ח סי' תנ"א בא"א סקמ"א. ובאבנ"ז [או"ח סי' שנ"ד] כתב שנחלקו בזה המחבר וברמ"א [בסי' קכ"ב, ו' ולגבי נטל"פ בפסח באו"ח סי' תמ"ז, י'], וכע"ז העיר במנחת פתים [סי' קכ"ב, ו'] מלשון המחבר שם שמשמע שבדיעבד מותר, וגם באגרו"מ שם כתב שנראה שהמחבר לא פסק כן.

כט. תו"ח כלל נ"ז סי"ד וסי' צ"ה, ג' ונו"כ שם. והנה, התו"ח עצמו בכלל נ"ח כתב שאם חימם מים לשתיה הוי כדיעבד וכ"כ הש"ך סי' קכ"ב סק"ה בדעת הרמ"א והמנח"י כלל נ"ח סק"ד, אבל הפמ"ג סי' צ"ד בשפ"ד סקי"ט מחלק בין כלי איסור של נכרי דשרי בהוחם לשתיה לבין כלי אינו בן יומו של ישראל דאסור [וכ"כ במ"ז בסי' צ"ה סקי"ו ובסי' צ"ד סק"ט], והביאו הגרעק"א בסי' קכ"ב והיד"י סי' צ"ד בקצר סקל"ב [ועי'

ולכן, קדירות ציבוריות הנמצאות בחדרי אוכל של בתי חולים, ולוקחים מהם נכרים ומומרים (חילונים) בכף שלהם [לגבי כפות של בתי חולים שאין בהם השגחה, עיין לקמן סעיף ט"ו], בדרך כלל אין המאכל נאסר לפי שסתם כלי אינו בן יומו.

כלי חלבי ספק בן יומו שהכניסו לבשר

יד. אבל אם אנו יודעים ודאי שהטעם שנבלע הוא משביח בתערובת, ונשאר לנו רק ספק אחד האם הכלי בן יומו או לא, זהו ספק רגיל כשאר כללי הספיקות ואין להקל בלא הוראת חכם^{לא}.

אף על פי כן, גם בבשר וחלב אנו אומרים סתם כלי אינו בן יומו, ולכן, אם לקח כלי בשרי ממגירת הסכום והכניסו לתוך חלב, בדרך כלל אפשר לומר 'סתם כלי אינו בן יומו' ומותר בדיעבד, ועיין היטב בהערה!^{לב}.

כלים ששימושם תדיר

פו. כלים שמשתמשים בהם בקביעות בכל יום (במאכלים או משקים חמים) אין אומרים בהם 'סתם כלי אינו בן יומו' מפני שבפשטות השתמשו בהם במאכלים או משקים חמים בכ"ד השעות האחרונות^{לג}.

וספק נותן טעם לפגם. ומצאתי שהק' כן בישועות יעקב [סי' קכ"ב סק"ו], ועיקר תירוצו הוא שודאי בשר בחלב משביח, אבל יתכן שהכף נגעה בעוד מאכלים חמים (למשל, אם בישל בשר עם בצל וגזר ופטרוזיליה) ושילוב כל הטעמים האלו יחד פוגם בחלב, וכן להיפך, יתכן שהכף החלבית נגעה בעוד מאכלים חמים (למשל, חלב וקפה וקאו) ושילוב כל הטעמים האלו יחד פוגם בבשר, ואפילו אם בישל בשר לבד או חלב לבד, עדיין יתכן שהכף נגעה אחר כך [בתוך כ"ד שעות האחרונות] במאכל חם אחר ועכשיו יש בכף כמה טעמים שהם יחד פוגמים בבשר או חלב הנגדי. ורק אם יצוייר שהכף נגעה בבשר לבד ועכשיו בחלב לבד ואנו יודעים שלא נגעה בשום מאכל חם אחר בכ"ד השעות האחרונות אז לא נוכל לומר ס"ס זה ונצטרך להחמיר כדברי המנח"י הנ"ל בהע' ל"א.

לג. פר"ח או"ח סי' תמ"ז סק"ה ונוב"י מהדו"ק

לא. הראשונים והטור ביארו את טעם הדין לפי שהוא ס"ס וכנ"ל, ולפי"ז בדבר שודאי משביח, לא שייך דין זה והוא ספק רגיל ותלוי בדאורי' ובדרבנן ובשאר צדדי הכרעת ספק ואין להקל בלא הוראת חכם. וכן כתב במנח"י כלל נ"ט סק"ה וסק"ו ובמג"א סי' תמ"ז סק"ג [והוסיף שם שתלוי אם הס"ס הוא שמא ישתמש בטעם הפוגם א"כ יש מקרים שלא מצוי כלל טעם הפוגם אבל לרשב"א שהס"ס שמא השתמשו בדבר המותר א"כ בכל גווני שייך האי ס"ס].

לב. סי' צ"ד, ז', וכע"ז מבואר בסי' קכ"ב, ז', ועי' ש"ך סי' צ"ה סקי"ג וקו' הגרעק"א והחור"ד עליו. ועי' פמ"ג סי' צ"ה במ"ז סקי"ד ומנח"י כלל נ"ט סק"ט.

ובאמת, דבר זה קשה מאוד, שהרי בשר בחלב ודאי משביח כל אחד בשני (שהרי נטל"פ מותר מדאורי'), וא"כ אין אפשר לומר סתם כלי אינו בן יומו שהוא בנוי על ספק ספיקא ספק בן יומו

ולכן, כוסות חלביות אין לומר בהם סתם כלי אינו בן יומו, וכן סכו"ם בשרי (במקומות שאוכלים בשרי בדרך כלל ומשתמשים באותם הכלים בכל פעם) אין לומר כן, וכן בבתי מלון ובבתי חולים^{לד} וכדומה אין שייך לומר כלל זה לפי שמשתמשים בכלים תדיר.

כלי שבישלו בו בתוך הכ"ד שעות

פיז. כלי שבלע טעם, הטעם שבלוע בכלי נפגם לאחר שעברו כ"ד שעות מזמן הבישול. אם בישל בשר בקדירה ובתוך כ"ד שעות בישל מאכל פרווה ואח"כ בישל חלב בתוך כ"ד שעות מהבישול השני (של המאכל הפרווה), אם עבר לילה שלם^{לה} בין בישול הבשר לבישול הפרווה, א"כ מונים כ"ד שעות מהבישול הראשון, ואם לא עבר לילה שלם מונים כ"ד שעות מבישול המאכל הפרווה^{לי}.

בישול **איסור** בקדירה ובתוך כ"ד שעות מהבישול הראשון בישל מאכל אחר מותר, למחבר בכל מקרה מונים כ"ד שעות מהבישול הראשון, ולרמ"א במקום הפסד יש להקל ולמנות כ"ד שעות מהבישול הראשון^{לי}.

למעשה, אם היה בכלי מים **אפילו צוננים** במשך הכ"ד שעות, אין טעם הכלי נפגם, ובשעת הדחק אפשר להקל בזה^{לה}. ולכן כשמכשירים מטבחים ובתי מלון, יש להימנע

פוגמת ומותר. ונח' הרמ"א והש"ך אם בישל בשר ועבר לילה ואח"כ בישל חלב ואח"כ הוחמו המים, ואח"כ בישל מאכל מותר בתוך כ"ד שעות לחימום המים, האם גם אז יש להתיר, עי' רעק"א וחור"ד ופמ"ג וערוה"ש שם ומנח"י כלל פ"ה סקכ"ז בהבנת המחלוקת ובהלכה. ועי' גם בש"ך סי' צ"ד סקכ"ב.

ומשום שיש דין חנ"נ לכן אין להתיר עפ"י"ז רק במקום הפסד מרובה.

לז. בשאר איסורים חוץ מבשר וחלב למחבר אין דין חנ"נ ולרמ"א יש להקל במקום הפסד. ש"ך וט"ז שם. וקולא זו היא גם בלי לינת לילה.

לח. באה"ל סי' תמ"ז, ח' ד"ה אם, והביא שיטה זו בשם הפר"ח [סי' ק"ה סק"א] והבית הלל [סי' ק"ה סק"א (ובסי' ס"ט סק"ג)] והחק יעקב [שם סקמ"ג] והמקור חיים [שם בחידושים

יור"ד סי' ל"ו ופת"ש סי' קכ"ב סק"ד ודרכ"ת שם סק"י"ח וסק"י"ט וערוה"ש שם סט"ז, ועי' שם בגליון מהרש"א. ועי' באה"ל סי' תמ"ז, ה' ד"ה וכן כל.

לד. למעשה, הבאנו לקמן בסי' ט"ז סעי' ט' שבדרך כלל יש להקל בדיעבד אם לא ראינו ברור שלקחו בכפות של בית החולים, מפני שבדרך כלל יש שם גם כפות כשרות שארגוני החסד מניחים ואפשר לצרף לספק נוסף.

לה. ר"ת ורא"ש בע"ז דף עו, וכ"כ הפמ"ג בשפ"ד סי' ק"ג סק"י"ט וחור"ד סי' ק"ג סק"י"ז.

לו. סי' ק"ג, ז' וש"ך [שם סק"י"ח] וט"ז [שם סק"י וסק"יא], והיינו משום שנח' הראשונים אם ככה"ג שבישול מאכל פרווה באמצע מונים כ"ד שעות מהבישול השני או מהבישול הראשון, ואם עבר לילה מצרפים שיטת ר"ת שלינת לילה

מלה שאיר מים בכלים שעומדים להכשרה כדי שיעברו כ"ד שעות בלי מים בכלים^ל, ועיין עוד בהערה^ב.

איסור שנפסל מאכילה

איסור שנפסל מאכילת אדם

יז. מאכל איסור שנפסל מאכילת אדם (מלבד חמץ בפסח שצריך שיפסל מאכילת כלב^א), מדאורייתא מותר לאוכלו^ב, אבל אסור לאוכלו מדרבנן משום שאז מחשיבו שהרי רוצה לאוכלו^ב. ולכן, אם עירב בכוונה מאכל שנפסל מאכילת אדם עם שאר מאכלים בכדי לאוכלם כך יחד, אסור לאוכלם (אם אין המאכל האסור בטל בדיני הביטולים), וכל שכן שאסור לאוכלו בפני עצמו^ב. ואם נפל מאכל שנפסל מאכילת אדם לתוך מאכלי היתר, ואינו רוצה כלל את המאכל שנפסל המעורב, אם יש רוב היתר מותר לאוכלו^ב.

לא מוזכר בגמ' אלא הוא מהראשונים ויסודו כעין הגדרה של האיש הזה שהוא כן רואה את הדבר כמאכל, אמנם בשו"ע הגר"ז סי' תמ"ב סק"ב כתב שהוא דין דרבנן, ובאגרו"מ [י"ד ח"ב סי' ל"ז] כתב שהוא דין דרבנן שלגבי אדם זה מתבטל הנפסל כי הוא מחשיבו [ועפ"ז ביאר דין אחשביה גם לחו"ד שדבר שנפסל אין בו איסור גם אם יערבו בו דברים טובים ויחזור להיות בטעם טוב].

וכן כתבו האחרונים, [יד אברהם סי' פ"ד סי"ז וסי' פ"ז ס"א ופר"ח סי' ק"ג סק"א ופמ"ג בשפ"ד שם סק"ד [ובשעה"ת ח"ג פ"ו] וחוו"ד שם סק"ד, ועי"ש שנח' אם האיסור הוא מצד עצמו או רק מצד בל תשקצו [ועי' פמ"ג שם במ"ז סק"א שהביא נפק"מ בזה].

מד. יו"ד ריש סי' ק"ג ואו"ח סי' תמ"ב, ד', ט' וסקכ"א ויו"ד סי' קנ"ה, ג' וש"ך שם סקי"ג וסקי"ד ופת"ש שם סקי"ו ודרכ"ת שם סק"כ.

מה. נחלקו האחרונים בדינו, עי' פר"ח ופמ"ג ריש סי' ק"ג בדעת הפוסקים, וחק יעקב או"ח סי' תמ"ב סקי"ט - ולמעשה, המשני"ב בסי'

סקל"ה], והחזו"א [או"ח סי' קי"ט סק"ו ד"ה ובמ"ב ובסקי"ח ד"ה כבש] מיקל בזה.

לט. כן מורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

מ. לפי"ז יש ליישב הקושיא כיצד יתכן דין כבוש כמבושל, הרי עד שעובר כ"ד שעות שזה שיעור כבוש, כבר הכלי נותן טעם לפגם. ועיין לקמן סי' י' הע' נ"ו והע' ס"ב מה שכתבנו בענין זה.

מא. מג"א סי' תמ"ב סקט"ו ובאה"ל שם, ט' ד"ה עד.

מב. סי' ק"ג, א', ב'.

מג. רא"ש פסחים פ"ב סי' א' ותרוה"ד סי' קכ"ט ושו"ע יו"ד סי' פ"ד, י"ז ואו"ח סי' תמ"ב, ד' וט"ז סי' תמ"ב סק"ח. ומהט"ז שם משמע שדין אחשביה הוא מדאורי' והוא כעין ביטול הנפסל [שהרי לדידו אינו פסול מאכילה] אלא שהוא מדרבנן מטעם אחר משום שהוא אכילה שלא כדרך אכילה, והוא דבר אחר שכל מאכל רגיל שנפגם טעמו עד כדי שנחשב אכילה שלא כדרך אכילה איסורו מדרבנן, ונתבאר בהמועדים כהלכתם סי' ו' הע' י"ג [ובאמת דין אחשביה

מאכל שנפסל וחזר והושבח

יח. מאכל שנפסל מאכילה וחזר להיות בטעם טוב (או שעירבו אותו עם מאכלים אחרים שיש בהם טעם טוב ולכן עכשיו אפשר לאוכלו), נשאר בהיתרו¹⁰.

מאכל טוב שעירבוהו עם מאכלים מרים עד שנפסל מאכילת אדם, נחלקו הפוסקים בדינו אם נחשב נפסל או לא¹¹.

בסי' מ"ג ענף ה' הגביל דבריהם, עיי"ש. ואמנם בשו"ת מנחת יצחק [ח"ה סי' ה'] כתב שאין הלכה כן. ועי' כת"ס או"ח סי' קי"א והליכות שלמה פסח עמ' עג ומגילת ספר סוף סי' ק"ג. [ועי' בהערה הקודמת אם דבר שנפסל צריך רוב כדי לבטלו]. ועי' עוד לקמן הע' נ"ב.

מז. החו"ד [שם] כתב שגם זה נחשב נפסל ויהיה מותר להשתמש בו באופן שאין אחשביה - אבל אם יחזור ויפריד את הטעם הפגום א"כ חזר ותיקנו, וכן משמע בחזו"א או"ח סי' קט"ז סק"ח, אבל בשו"ת דברי מלכיאל [ח"ד סי' כ"ב אות ו] אוסר, ועי' קובץ תשובות [ח"א סי' מ"ט] שהביא מחלוקת האחרונים בנידון זה ובנידון איסור מעורב בדבר הפוגמו שאפשר להפרידו עיי' חומרים כימיים [וכמה פעמים היה חושש להחמיר בזה ובפרט לענין פסח, ואכמ"ל].

והנה, הנקה"כ בסוף סי' צ"ה אוסר סבון מפני הרכיבים הטובים המעורבים בו אע"פ שבדרך כלל סבון הוא פגום [עי' ריש סי' צ"ח שסבון הוא פגום, ועי' לקמן הע' ס"ב], ומחלק בין שיירי שומן שהם עצמם נפגמים מהאפר הפגום לבין חלב בסבון שהוא עצמו לא נפגם אלא שבסופו של דבר אין הטעם של הסבון טוב מפני שיש בו גם חומרים פגומים [גם בחכ"א כלל מ"ה סי"ז נראה שהבין כך את החילוק, וגם בערוה"ש שם סכ"ד מבו' כעיי"ז], וא"כ תלוי כך שאם האיסור עצמו נפגם והתקלקל מהדברים הפוגמים דעתו להקל ואם האיסור מצד עצמו לא נפגם אלא שהדבר לא ראוי לאכילה כי מעורב בו חומרים פגומים דעתו להחמיר,

תמ"ב סקמ"ג פסק שבטל ברוב היתר וכשיטת החק יעקב שם [ויש בזה נ"מ במה שנצרך דין ביטול ברוב, לדברים שאינם בטלים ברוב. אמנם לגבי פסח ג"כ מועיל נפסל, עי' משנ"ב סי' תמ"ז סקצ"ז בשם החק יעקב [והח"י עצמו מציין לדבריו בסי' תמ"ב], והיינו שהרוב מגדיר מהו המאכל ואין זה ביטול ברוב אלא הרוב קובע את הגדרת המאכל כמו לענין ברכה שאם יש תערובת הרוב קובע מהו המאכל ומהו ברכתו [עי' סי' ר"ח, ז' וסי' ר"ב, א'], ה"נ הרוב קובע את שם המאכל וממילא בהכרח מחשיב את מה שהרוב.

מו. החו"ד [סי' ק"ג ביאורים סק"א] כתב שאם נפסל מאכילת אדם חל עליו שם 'מותר' ואינו חוזר לאיסורו גם אם חזרו והשביחו את טעמו, וכן מבואר בפמ"ג שעה"ת ח"ג פ"ו [ומה שכתב בסי' ק"ג בשפ"ד סק"ב לגבי מאכל שהתייבש ונעשה כעץ וחזר והתלחלח שאסור, י"ל שאם התייבש לא נפקע שם איסור ממנו, אלא שהמציאות שהוא יבש, אבל כשנפסל מאכילת אדם פקע איסורו וכמש"כ הוא עצמו בשעה"ת וכדברי החו"ד], וכ"כ האחיעזר [ח"ג סי' ל"א אות ד [ועיי"ש ח"ב סי' י"א אות א ואות ה]] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"א סי' ע"ג, ורצה להתיר משום כן את המגנזיום סטיארט, ולמעשה דחה משום שאין טעמו נפגם אלא שמוציאים מרכיב שאינו טעים שבשומן] והשבט הלוי [ח"ב סי' ל"ח]. ובאגרו"מ יו"ד ח"א סי' רכ"ט ענף ה' הסכים לחו"ד ולפמ"ג - אבל

איסור שנפסל - לצורך רפואה

יט. מאכל שאסור מדרבנן, מותר לאוכלו שלא כדרך אכילה לצורך רפואה לחולה^{מח}. אמנם, בליעת המאכל לדעת רוב הפוסקים אינה נחשבת שלא כדרך אכילה^{מט}. (וטעם ההיתר לקחת תרופות הוא משום שנפסלו לאכילת אדם וכדלקמן בסעיף הבא).

כשרות תרופות

כ. תרופות שמרכיבי האיסור שבהם נפסלו מאכילת אדם (מלבד חמץ בפסח שצריך שיפסל מאכילת כלב), מותר לאוכלם (ועדיף לכולעם)^ל. ועיין בהערה!^{לא}.

תרופות מרות שעירבו בהם קצת טעם טוב, אם מרכיבי האיסור נפסלו מאכילת אדם אלא שמערכים בהם גם חומרי טעם מועטים ולכן יש בהם טעם טוב, אין בהם איסור מצד עצמם^{לב}, אבל מכיון שיתכן שהתוספות של הטעם הטוב מיוצרים מחומרי איסור שלא נפסלו מאכילת אדם, לכן יש להקפיד בהם על כשרות^{לג}.

נחשבת לאחשביה ואסורה, וכשכולע את התרופה מרויח עכ"פ את השיטות שבליעה נחשבת לאכילה שלא כדרכה [עי' נוב"י שם שהביא בשם התורת חיים שבליעה נחשבת שלא כדרך אכילה], ובאחיעזר [ח"ג סי' ל"א אות ד] כתב שאם כורך בסיב ובולע כך ודאי שרי לכו"ע.

נא. הרבה כדורי אנטיביוטיקה וויטמינים ארוזים ב'קפסולות' העשויות מג'לטין טרף, אלא שהוא פסול מאכילת אדם, ובודאי אין אחשביה בבליעתו שהוא רק כעטיפה לתרופה. [עוד יש להעיר, שישנם ויטמינים ותוספי מזון שנמצאים בתוך קפסולה המורכבת משני חלקים אחד בתוך השני ואינה מולחמת לגמרי ולכן חוששים שישפך החוצה ומורחים על הקפסולה 'גליצ'ין' טרף שאין טעמו פגום, ובקפסולות כאלו צריך לשטוף את הקפסולה לפני נטילתה].

נב. הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות ח"א סי' מ"ט וסי' ע"ג, שהרי האיסור עצמו פגום, ונהנה רק מהטעם הטוב השני ולא מהאיסור. ועי' בשש"כ פ"מ הע' קצ"ד בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל ובשו"ת הר צבי יו"ד סי' צ"ה. נג. ולכן יש לברר את כשרות התרופות שיש

ועי' יד אפרים ופמ"ג שם שכתבו שאם הסבון מקולקל מאוד גם הש"ך יודה להיתר.

מח. ש"ך [יו"ד סי' קנ"ה סק"ד].

מט. נוב"י סי' ל"ה, וכ"כ בשדי חמד אס"ד פאה"ש מערכת אכילה סי' ב' וסי' מ"ב וכללים מערכת ב' כלל ק"ה. ועי' מנחת שלמה ח"א סי' י"ז שכתב שכל דבריו רק בדברים הראויים לאכילה אבל גלולות של תרופות מרות בהם הבליעה ודאי נחשבת שלא כדרך, וע"ע שו"ת הר צבי סי' צ"ז.

נ. כן דעת רוב הפוסקים [יד אברהם סוף סי' פ"ד, כת"ס או"ח סי' קי"א, חזו"א או"ח סי' קט"ז סק"ח, אגרו"מ ח"ב סי' צ"ב וקובץ תשובות ח"א סי' ע"ג] שאין נטילה לצורך רפואה נחשבת 'אחשביה' [החשבת הדבר] כיון שנוטל רק לצורך רפואה ולאכילה לא היה לוקחו, ולכן נשאר דין התרופה כמאכל שאינו ראוי לאכילת אדם שמותר לאוכלו (אמנם בחזו"א משמע שלגבי הסמים יש אחשביה אע"פ שנוטלם לרפואה, ויל"ע בכונתו). ומה שכתבנו שעדיף לכולעו הוא משום שיש הסוברים [שאג"א סי' ע"ה, ועי' דרכ"ת סי' קנ"ה סק"ה] שנטילה לצורך רפואה גם כן

ויטמינים ותוספי מזון

כא. ויטמינים ותוספי מזון מלאים בעיות כשרותיות רבות מאוד²¹, וגם אם אינם ראויים למאכל אדם, אין ליטלם בלי הכשר²², ובודאי שאם הם ראויים למאכל אדם, ואפילו אם יש רק ממתיק מלאכותי, הם חייבים בהכשר מהודר²³.

כשרות משחת שיניים

כב. משחת שיניים שנפסלה מאכילת אדם, דינה כתרופות שמותר להשתמש בה לצחצוח (ואח"כ לפולטה)²⁴.

משחת שיניים שיש בה טעם טוב, דינה כתרופה שיש בה טעם טוב שיש לחוש שיש בה מרכיבי איסור שלא נפסלו מאכילת אדם ויש להקפיד בה על כשרות²⁵.

כשרות ה'ג'לטין'

כג. 'ג'לטין' הוא מרכיב מזון (שתכונתו לייצב ולהקריש) המופק מעורות ומפסולת בשר של בעלי חיים טהורים וטמאים, והוראת הפוסקים שאין לאוכלה אם מיוצרת

להקפיד על הכשר כראוי, וכן יש לנהוג. לגבי מעוברת שאומרת שכדורי הברזל הכשרים גורמים לה עצירות ויש לה סבל גדול מזה, עי' בספר משכן עולם.

נו. משום הממתיק עצמו, וכנ"ל.

נז. שאין זה נחשב ל'אחשביה' (החשבת הדבר) כי אינו נחשב כמאכל אלא כמוצר נקיון וכמו תרופה שניטלת רק לרפואה ואין בזה החשבה, כך גם המשחה ניטלת רק לצחצוח השיניים. עוד טעם להתיר משום שהי' טעימת איסור ע"מ לפלוט, עי' ט"ז ופת"ש תחילת סי' צ"ח, ועכ"פ באיסורי דרבנן פגומים ודאי מותר לטעם ולפולטם וגם אם יש חשש איסור דאורי' הלא הוא פגום, וכ"כ בשו"ת צבי [יו"ד סי' צ"ה]. וגם אם יש פס"ר שנבלע, אין לזה דין מתעסק בחלבנים ועריות שהרי אינו נהנה.

נח. אסור לטעום דבר שיש בו חשש איסור דאורייתא ואינו פגום, עי' סי' ק"ח, ה' וש"ך סק"ד, ועי' ט"ז ופת"ש ריש סי' צ"ח. ואף

בהם טעם טוב, ויש לשים לב שיש הבדל בין מקומות הייצור וישנם תרופות שהחששות רק בייצור מקומות מסויימים והדבר גם משתנה מזמן לזמן, ולכן ראוי שתהיה חתמת כשרות בקביעות על תרופות כאלו שיש בהם טעם טוב.

נד. הן ברכיבים עצמם שלפעמים יש בהם רכיבים מן החי והן בקפסולות והן בציפוי שעל הקפסולות. ולא תמיד מועיל ביטול, עי' לקמן סי' י"א סעי' מ"ט לגבי דבר שבקביעות מבטלים בששים, ושם סעי' מ"ב לגבי מעמיד וסעי' מ"א לגבי חזותא וסעי' ל"ז לגבי מילתא דעבידי לטעמא.

נה. ואף שהסיבה שלוקח היא בגלל ה'חומר' שיש בהם, ולכאורה גם אם היה מאוס היה לוקחו בשביל החומר [וכלשון האגרו"מ ח"ב סי' צ"ב לגבי תרופות], דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"מ גרוס שליט"א שהנוטל תוספי תזונה הרי הוא מחשיב את הכדור למאכל, דבשלמא בתרופה הוא לוקחו לאונסו, אבל כאן הרי רוצה את החומר כ(תוספת) מזון, ונחשב 'אחשביה' ל'מזון', ולכן הלוקח תוספי תזונה שאינם תרופות צריך

מבעלי חיים אסורים, אבל מותר לערב ג'לטיין של בהמות כשרות עם חלב או עם דגים, ועיין בהערה!^נ.

הציפוי המבריק שעל הפירות

כד. 'שלאק', הינו מרכיב מזון המופק מהפרשות שרצים ומשתמשים בו לציפוי התפוחים להגנה והברקה, ונחלקו הפוסקים אם מותר לאוכלו^פ. אמנם למעשה יש בציפויים בעיות כשרות נוספות מלבד השלאק ולכן יש לקלף את הציפוי המבריק אם אין עליו השגחה.

כשרות הגליצריין

כה. 'גליצריין' לפעמים עשוי מבעלי חיים ולפעמים צמחי, ואין טעמו פגום כל כך, ולכן יש להקפיד בו מאוד על כשרות.

סי' ה' כתבו לאסור מדינא ג'לטיין שעשוי מעור או מעצמות שהתייבשו, וכ"כ בשבט הלוי [ח"ז סי' קל"ה] ובתשובות והנהגות [ח"ב סי' שפ"א], ובקובץ תשובות [ח"א סי' ע"ג] כתב שכיום יש לחוש שהג'לטיין עשוי גם מפסולת בשר טרי ויש לחוש שנשאר בו טעם ולא נתייבש כעץ ואסור גם לדעת האחיעזר. אמנם ג'לטיין הנעשה מעור בהמה כשרה י"ל שמותר לערבו עם חלב וכנ"ל לפי שעירוב עור בהמה שנתייבש עם חלב קל יותר מעירוב עור אסור שהתייבש עם היתר. למעשה, כיום בכשרויות מהדרין מייצרים ג'לטיין מדגים כשרים, והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמותר לערבו עם מאכלי חלב גם לאלו שאינם אוכלים חלב עם דגים, מפני שעור שהתייבש יש לו רק שם 'איסור' ואין לו את שמו 'דגים', והאגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' כ"ז] התיר אפילו לערבו עם חלב, והיינו כמו שביארנו לעיל (סי' ו' הע' ז') שיש דברים שאין להם שם 'בשר' אבל יש להם שם 'איסור' שזה נשאר הרבה יותר.

ס. עי' אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' כ"ד וקובץ תשובות ח"א סו"ס ע"ג ושו"ת מנח"י ח"י סי' ס"ה.

שבתערוכת הם נפגמים, תלוי בנידון סעיף י"ח והע' מ"ז.

נט. בסי' פ"ז, י' מבואר שיעור קיבה שנתייבש ונעשה כעץ מותר לערב בו חלב, ובפת"ש שם [סקכ"א] הביא מח' אחרונים בדין בשר יבש אם גם כן דינו כך שהפמ"ג [בשפ"ד סקל"ג] אסור והנוביי [קמא יו"ד סי' כ"ו] והתפארת צבי מתירים וכן מדויק בש"ך [סי' קי"ד סקכ"א]. עוד הביא מח' אחרונים בדין עור יבש של איסור אם חמור מעור של בשר ביחס לחלב, שאפשר שההיתר רק ביחס של תערוכת בשר וחלב ולא ביחס לאיסור יבש, והיינו שעור שהתייבש יש לו שם 'איסור' אבל לא שם 'בשר', ולכן אם הוא עור של בשר כשר אין איסור לערבו עם חלב, אבל אם הוא עור של בשר טרף נשאר לו שם איסור בכל גוונא [וכעין המבואר בדיני נ"ט בר נ"ט].

ולמעשה, באחיעזר [ח"ג סי' ל"ג] כתב שיש להקל בג'לטיין שעשוי מעצמות שהתייבשו לגמרי, אבל באגרו"מ [יו"ד ח"ב סוף סי' כ"ז וסי' ל"ב] ובמשנת רבי אהרן [ח"א סי' ט"ז] ובשו"ת מנח"י [ח"ה

כשרות ויטמין D3

כז. ויטמין D3, הינו ויטמין המופק בדרך כלל מזיעת כבשים, ולמעשה מותר ליטלו גם לבריא^{כז}.

כשרות 'שפתון'

כז. 'שפתונים' המשמשים למניעת יובש בשפתיים, אם יש בהם טעם טוב יש להקפיד היטב על כשרותם, ואם אין בהם טעם טוב והם פסולים מאכילת אדם אין בהם איסור ואין צריך בהם כשרות, ועיין בהערה!^{כז}. ומכל מקום בפסח ראוי ונכון לקחת רק כשרים. ויש לברר היטב כי חלק מהשפתונים אינם פסולים לאכילת כלב וחלקם יש בהם רכיבים שאינם פסולים אפילו לאכילת אדם [ואף שבתערובת הם נפגמים, תלוי בנידון הנ"ל בסעיף י"ח והע' מ"ז].

כשרות מוצרי נקיון

כח. סבונים ו'שמפו', אין צריכים להקפיד על כשרותם, ועיין בהערה!. ומכל מקום בפסח ראוי ונכון לקחת רק כשרים^{כז}.

ולגבי פסח, צריך שיהיה נפסל לאכילת כלב והרבה תמרוקים אינם פסולים לאכילת כלב, וגם בזה טוב להחמיר משום חומרת חמץ [הגרי"ש אלישיב זצ"ל]. ועי' שו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ב סי' קמ"ח לענין סבון.

סג. נחלקו הפוסקים בדין סיכה כשתיה אם שייך בכל מקרה או רק באיסורי הנאה וביו"כ משום תענוג [עי' שיטת ר"ת תוס' יומא עז. ד"ה דתנן ונדה לב. ד"ה וכשמץ, וב"י ושו"ע סי' קכ"ג, ב', ועי' ט"ז נקה"כ פר"ח וערוה"ש יו"ד סוף סי' קי"ז, ועי' בי' הגר"א באו"ח סי' שכ"ו, י', ולמעשה כתב הבאה"ל שם שמותר אבל המדקדקים נזהרים ואם יש אפשרות להשיג סבון אחר ודאי נכון להיזהר, ועי' אגרו"מ ח"ג סי' ס"ב], ועכ"פ חמץ בפסח יש בו איסור הנאה. אמנם יש טעם להתיר, משום שהטעם נפגם ונפסל (ובפשטות בכל סוגי הסבונים והשמפו הטעם נפסל) והסיכה אינה נחשבת 'אחשביה' לענין זה

כיום, בארץ ישראל בדרך כלל אין איסורים בציפוי, אבל יש תקופות בשנה שחלק גדול מהתפוחים מיובא מחו"ל ואז צריך השגחה מהודרת על הציפוי.

סא. זיעת בעלי חיים מותרת לרוב הפוסקים [כנה"ג או"ח סי' רט"ז ס"ד ומשנ"ב שם סק"ז], וגם הזיעה פגומה ונפסלה מאכילת אדם ואין לומר בה אחשביה שהרי לוקח כתרופה ולא כמאכל, ועיין בקונטרס הלכות איסור והיתר לאאמו"ר שליט"א עמ' קיז-קכג שהאריך עוד בזה.

סב. מריחת השפתון אינה נחשבת 'אחשביה' כיון שאין כוונתו לאכול או ליהנות אלא רק לצורך מסוים, ומה שנכנס לפה בטעות אין בזה איסור לפי שנפסל לאכילת אדם, וסיכה כשתיה לרוב הפוסקים אינה אוסרת, וגם כשפגום אינו אוסר וכדקלמן בהע' ס"ב (ועיי"ש שיש ענין למדקדקים להדר בזה).

כשרות איפור

כט. שאר מוצרי נקיון ו'איפור', אם נפסלו מאכילת אדם אין צריך להקפיד בהם על כשרות^{כז}. אמנם בפסח ראוי ונכון להקפיד על כשרות האיפור המשמש להחלקת ועידון הגוף^{כח}.

עוד], וגם באגרו"מ [או"ח ח"ג סי' ס"ב] משמע ששייך סיכה כשתיה גם בנפסל, וגם בארחות רבינו [ח"א עמ' קנ"ה] הביא שהקה"י זצ"ל היה נזהר כל השנה מסכונ שאינו כשר, וא"כ יש ענין למדקדקין להדר בזה כל השנה.

והנה, יש להקשות לגבי פסח, למה לא נתיר את כל התמרוקים והסבונים מדין כופת שאור שייחודה לישיבה [סי' תמ"ב, ט'] שכתב המשנ"ב [סקמ"ב] שאפילו אם לא נפסל החמץ מאכילה מותר, והרי אין לך כופת שאור גדול מזה. ואפשר לבאר, שאם משנה את ייעוד החמץ לדבר אחר שהחומר מתאים לו ומיועד גם למטרה זו, אין זה ביטול החמץ ככופת שאור, וכעין סברת החזו"א והשו"מ הנ"ל ששמן שנפסל מאכילה וראוי לסיכה אסור, וכע"ז כתב במהר"ם שיק או"ח סי' רמ"ח, ורק אם משנה את החמץ לדבר שאין לחיטה שום משמעות כמו כסא א"כ החיטה 'מעשה עץ שימש' [כלשון הגמ' חולין דף קט. ותוס' פסחים דף מה:]: ובטל שם חיטה ממנו [ועי' גם תוס' הרא"ש בחולין שם].

סד. ברוב האיסורים אין איסור הנאה (עי' בהקדמה לסי' ט'), ואין דין סיכה כשתיה בדבר שאינו ראוי לאכול וכנ"ל בהע' ס"ג.

סה. עי' בהע' ס"ג, ואמנם חלק ממוצרי האיפור אינם מוגדרים סיכה אלא משמשים לצבע בלבד, אבל באלו שמטרתם להחליק או לעדן את העור, נחשבים סיכה ודינם כנ"ל בהע' שם שראוי להקפיד על כשרותם בפסח.

[כלומר, לא אסרו סיכה בדבר שאינו ראוי לאכילה, ורק בדבר שראוי לאכילה אסרו בו גם סיכה. עי' פ"ח סי' קי"ז סק"ד וערוה"ש שם סכ"ט ודרכ"ת שם סק"ל"ג ומאור השבת ח"ב מכתבי הגרש"ז אויערבך זצ"ל מכתב ל' אות ו ואור לציון ח"ג פ"ח תשובה ו', וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל], ועי' חזו"א דמאי סי' ד' סק"ג וסי' ט"ו סק"א שהסתפק בזה ונוטה להתיר וכתב שבשמן העומד לסיכה ודאי אסור דעכ"פ ראוי לסיכה [וסברא דומה מובאת בשו"ת שו"מ מהדו"ק סי' קמ"א, ועי' דרך אמונה הל' תרומות פ"ה הכ"ג באה"ל ד"ה מדמעות וסקר"ל"א], ויש שהחמירו בזה בפסח משום חומרת חמץ [הגרי"ש אלישיב זצ"ל - מובא באשרי האיש או"ח פנ"ח אות טו, ועי' תשובות והנהגות ח"ה סי' קכ"ז אות ח, ובפרט שלפעמים החמץ מצד עצמו אינו פגום ורק מעורב בו חומרים מרים שפוסלים אותו מאכילה - עי' לעיל סעי' י"ח והע' מ"ז, וגם בחמץ יש איסור הנאה ובשאר השנה איסורי הנאה פחות מצויים].

אמנם, בשבט הלוי [ח"ב סי' מ"ח] כתב שודאי כבר בעבר הסבון היה פגום, והנקה"כ והבאה"ל הנ"ל שכתבו שטוב להחמיר בסבון דיברו גם הם על סבון פגום [עי' ט"ז ונקה"כ סוף סי' צ"ה ופת"ש תחילת סי' צ"ח אם הסבון היה פגום בעבר, ומשמע בנקה"כ שם שהחלב שבסבון היה מעביר טעם טוב אף שבסך הכל הסבון היה פגום, וגם הפמ"ג והיד אפרים שם כתבו שסבונים שלנו שמקולקלים לגמרי גם הש"ך יודה להתיר, ויל"ע

הקדמה לתערובות

דיני התערובות מחולקים כאן לשלושה חלקים, החלק הראשון - כללי התערובות [ביטול ברוב ובששים, עילאה ותתאה, דין חנ"ג, איסור דבוק וכדומה], החלק השני - אופני העברת טעם [בישול, חום, מגע, כבישה, מליחה, תערובת נוזלית, כלי ראשון ושני וכו'], החלק השלישי - דברים שאינם בטלים ברוב [בריה, חתיכה הראויה להתכבד, ניכר האיסור, דבר שיש לו מתירין, בעלי חיים וכדומה].

סימן ט

כללי ודיני תערובות

הקדמה לדיני תערובות איסור והיתר

שיעורי ביטולי איסורים

רוב האיסורים [בשר בחלב, דם, נבילה וטריפה, בע"ח אסורים, חלב, אבר מן החי (אלא א"כ שלם), גיד הנשה] בטלים בששים^א.

חמץ בפסח אוסר בכל שהוא^ב.

יין נסך שאסור בהנאה^ג וע"ז וטבל בתערובת במינם^ד אוסרים אפילו במשהו.

ערלה^ה וכלאי הכרם^ו אוסרים במינם עד שיהיה בהיתר מאתיים כנגד האיסור בתערובת במינו, אבל שלא במינו בטל בששים.

תרומה אוסרת במינה עד שיהיה בהיתר מאה כנגדה^ז.

-
- א. ע"ז דף סט. וחולין דף צז: ורש"י שם ד"ה ואמור וסי' צ"ח, א'.
- ב. או"ח סי' תמ"ז, א'.
- ג. סי' קל"ד, א'. אבל אם היין מותר בהנאה בטל בששים, שם, ב'. ועיין לקמן סי' י"ד סעי' כ"ד.
- ד. רמב"ם [מאכלות אסורות פט"ו ה"ו] ושו"ע סי' קל"ד, א'-ה' וסי' ק"מ.
- ה. רמב"ם שם הי"ד וש"ך סי' רצ"ד סקל"ו.
- ו. פסחים מח. ורמב"ם שם.
- ז. רמב"ם שם הי"ג ושו"ע יו"ד סי' שכ"ג.

חלה אוסרת במינה עד שיהיה בהיתר מאה כנגדה¹, בין בחתיכת חלה שנתערבה בשאר פת, ובין בטעם חלה דהיינו חלה שנתנה טעם בפת (ואח"כ מצאו והסירו אותה)², אבל אפשר להישאל על החלה ובתנאי שלא אכל מהבצק שהופרשה ממנו החלה³. ונח' הפוסקים אם חלה מתבטלת לפי שם או לפי הטעם⁴.

פירות שביעית החייבים בביעור ולא ביערום והתערבו, אוסרים בכל שהוא במינם, ושלא במינם בששים⁵.

איסורים האסורים בהנאה

האיסורים האסורים בהנאה הם בשר בהמה וחלב שנתבשלו יחד, חמץ בפסח, ערלה, כלאי הכרם, יין נסך, ע"ז ותקרובת ע"ז, פטר חמור ובכור בהמה טהורה⁶.

שאר האיסורים [בשר עוף בחלב, בשר בהמה וחלב שלא נתבשלו יחד - עיין לעיל סי' ב' הערה ב', דם, נבילה וטריפה, חלב, בע"ח האסורים באכילה, אבר מן החי, גיד הנשה] מותרים בהנאה. אמנם יש איסור סחורה ברוב האיסורים⁷.

כללי ביטול יבש ביבש - מין במינו

א. חתיכת איסור שנתערבה בחתיכת היתר ושניהם יבשים וצוננים ואינו מכיר את חתיכת האיסור, הולכים אחר הרוב, ואם הרוב היתר הכל מותר, ואין צריך כפליים היתר כנגד האיסור אלא כל רוב מועיל להתיר⁸. אלא שאין לאדם אחד לאכול את כל

ח. רמב"ם ושו"ע שם.

ט. תוס' חולין צט. ד"ה אין וט"ז סי' שכ"ג סק"א.

י. סי' שכ"ג, א' ונקה"כ ופת"ש שם. ועי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' רנ"ג ושבת הלוי ח"ג סי' קנ"ז.

יא. עי' ש"ך סי' צ"ח סק"ו ומנח"י כלל ע"ד סק"ג.

יב. שביעית פ"ז מ"ז ורמב"ם שמיטה פ"ז הכ"ב.

יג. ע"ז דף עד. וקידושין דף נו: ורמב"ם פ"ח ממאכ"א הט"ו וסי' רצ"ד, א'. טבל אסור

בהנאת כללי, עי' שבת כו. ובתוס' יבמות סו: ד"ה לא יאכילנה ומל"מ פ"ב מתרומות הי"ד ומנ"ח מצוה רפ"ד אות ט.

יד. רמב"ם שם ויו"ד סי' קי"ז וסי' ס"ד, א', ועי' נובי"ת יו"ד סי' ס"ב וחת"ס יו"ד סי' ק"ו, ק"ז אם האיסור מדאורי'. ועי' גם מג"א סי' תס"ז סק"ב ומשנ"ב שם סק"ד.

טו. ש"ך סי' ק"ט סק"ו ומג"א ופמ"ג אר"ח סי' תנ"ה סקט"ו וכן כ' הגר"א שם [וכן פסק המשנ"ב

החתיכות אלא יחלק התערובת לשני בני אדם וכל אחד יאכל חלק מן התערובת^{טז}, וכל שכן שאסור לבשל את כל החתיכות יחד, ואם בישלם יחד הכל נאסר (אם אין ששים כנגד האיסור)^{יז}. וטוב להדר ולהשליך [או ליתן לנכרי - בדברים המותרים בהנאה] כשיעור האיסור שנתערב ואז אחד יכול לאכול את כל הנשאר^{יח}. ובמקום הפסד [מרובה^{יט}] יש להקל ולאכול את כל החתיכות יחד, אלא שאין מצוי שיהיה הפסד מרובה במה שאינו אוכל את כל החתיכות יחד כי אם במקום שכבר נתבשל הכל יחד [אחרי שידע כבר מהתערובת] שאז במקום הפסד [מרובה] יש להקל^כ. ועיין עוד בהערה!

ד"ה בריה [שפי"א] כשהתערובת מחולקת אין לאוכלה אלא לשני בני אדם אבל אדם אחד לא יאכל את כל החתיכות אפילו בנפרד, וכתב הרמ"א [שם] שיש לנהוג כן לכתחילה.

ויש ב' נפק"מ בין השיטות: א. בתערובת מין במינו יבש ביבש, אם מותר לאכול את כל החתיכות יחד או אפילו בזה אחר זה לאדם אחד. ב. אם נתערבו החתיכות ונודע התערובת ואח"כ בישלם יחד, אם הכל נאסר או לא.

יז. שם סעיף ב' וש"ך שם סק"ו וט"ז שם סק"ג. ועי"ש שמותר להוסיף לפני הבישול הרבה היתר שיהיה ששים כנגד האיסור ואין בזה משום ביטול איסור לכתחילה.

יח. סי' ק"ט, א' ופת"ש שם סק"ב.

יט. בפמ"ג [פתיחה להל' תערובות שער א' פרק ג'] כתב את היתר הרמ"א בלשון הפסד מרובה, וכ"כ הלבוש [בסעיף ב'], אבל בדרכ"ת [סקס"ז] כתב שאפשר להקל גם בהפסד רגיל. ועי' דברי חמודות חולין דף ק אות קפ. (ועי' לקמן סוף סי' י"ט מהו הפסד מרובה).

כ. רמ"א שם סוף סעיף ב'.

חתיכת היתר שהתערבה בשתי חתיכות איסור [וממילא הכל נאסר], ונפלו שתי חתיכות מתוך התערובת, גם החתיכה השלישית אסורה באכילה ולא אמרינן 'כל דפריש מרובא פריש' וממילא החתיכות שנפלו הם האסורות והשלישי הוא המותר.

שם]. וכ"כ בפר"ח ביו"ד סי' ק"ט סק"ד, ודלא כהמנחת יעקב שהובא בפמ"ג סי' ק"ט סק"ו [והפמ"ג עצמו אף שנשאר כאן בצ"ע, מ"מ באו"ח סתם להקל, ועי' בדבריו בהקדמה לתערובות ח"א פ"א סוד"ה שוב התבוננת].

ולכן, אם יש קופה בחנות שרוב המוצרים אינם פירות וירקות, מי שמקבל בשביעית עודף מהחנות הזאת, יכול להשתמש בכסף, כי יש ביטול ברוב של יבש ביבש מין במינו וזה אינו שייך לענין קבוע כלל וכמו שיבואר לקמן סוף סי' י"א. [ויש לדון אם נחשב דבר שבמנין, ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאינו נחשב דבר שבמנין, והגר"ש אויערבך זצ"ל נטה שנחשב דבר שבמנין, ועי' לקמן סוף סי' י"א]. לענין חתיכה שרוב החתיכה היתר או כלי שרובו היתר, עיין לקמן סי' י' הע' כ"ב.

טז. ג' שיטות נאמרו בדין ביטול ברוב: א. שיטת הרא"ש [חולין דף ק. סי' ל"ז] שמותר לאדם אחד לאכול את כל התערובת יחד מפני שנחשב שהאיסור נתהפך להיתר [ועי' לקמן הערה ע"ד].

ב. שיטת הרשב"א [תוה"ב שער ד' פרק א'] שאסור לאכול את כל התערובת יחד אלא יאכל כל פעם חלק מן התערובת. ובפשטות הוא מדין הלך אחר הרוב, כלומר, כל חתיכה הנפרשת ויוצאת מן התערובת אמרינן שיצאה מן הרוב ולשיטתו אין דין ביטול ברוב עדיף על כל דין הלך אחר הרוב והכל נובע מהכלל שכשיש לנו דבר שפרש מתערובת אנו אומרים שפרש מן הרוב, וכן פסק המחבר בסי' ק"ט, א'. ג. שיטת תוס' [בחולין ק.

- בביאור ההבדל בין ביטול יבש ביבש בתערובת לבין דין 'קבוע', עיין לקמן סי' י"א סעי' נ'.

ביטול יבש ביבש - מין בשאינו מינו

ב. במקרה הנ"ל, אם חתיכת האיסור אינה אותו מין של חתיכות ההיתר, כל התערובת אסורה עד שיהיה בהיתר ששים כנגד האיסור^{כא}.

ואמנם אין הדבר מצוי כל כך, כי אם האיסור הוא מין אחר א"כ מכיר האיסור וחייב לזרוקו [והרי אין העברת טעם בדברים יבשים וצוננים], אבל אם שני המינים חתוכים ודומים בצורתם החיצונית ואי אפשר להבדיל ביניהם, אז הדין כנ"ל. שם המין נקבע לפי טעמו ולא לפי שמו^{כב}, ולכן יתכן שיהיו שני מאכלים בשם שווה אבל יש להם טעמים שונים או להיפך. ועיין בהערה^{כג}.

סק"ט הביא פלוגתת האחרונים בזה, והחכ"א [כלל נ"א סי"א] הכריע כהש"ך וכ"כ בהנוב"י סי' ל' ד"ה וגם והפר"ח סק"ז והחור"ד פסק דלא כהש"ך. במקרה שהאיסור נטל"פ, עי' פמ"ג סי' ק"ד בשפ"ד סק"ד וסי' ק"ג סק"ג.

כב. ש"ך ופמ"ג סי' צ"ח סק"ו. מאכל שבלע טעם של מאכל אחר, כגון בשר שבלע טעם ירק, יש לדון אם נחשב כמינו כלפי בשר אחר או כלפי ירק אחר. והגרעק"א [סי' ק"ו סוף סעיף א'] הסתפק בזה רק מצד דברי הש"ך [בסי' צ"ב בנקה"כ סק"ד] שדבר היתר ואיסור יחד הם שאינו מינו כלפי דבר שהוא היתר לבד [ודבר זה צ"ע מצד עצמו לדון אחר דין החתיכה ולא אחר טעמה שהוא הקובע את שם המין להלכה כשיטת הש"ך], ואמנם י"ל שכיון שיש לו טעם אחר מטעם של בשר רגיל א"כ נוצר כאן טעם חדש המעורב מבשר וירק יחד ויש להחשיבו כאינו מינו גם לגבי הבשר וגם לגבי הירק (עי' בסוף דרו"ח שהגרעק"א דן בזה), ועי' לעיל סי' ה' הע' ל"ב.

איסור שאוסר גם ביותר מששים אזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא, שהרי אין טעם והקובע אינו הטעם אלא שם המין. ש"ך סי' ק"ב סק"ג.

כג. עי' פמ"ג שעה"ת ח"ג פ"ד ושפ"ד סי' צ"ח

והטעם, מפני שאין לנו ספק על שתי החתיכות כי ברור לנו שאחד מהם איסור, וממילא נשאר הספק רק על אחד משניהם אם נפל האיסור או ההיתר, ונשאר ספק השקול, וממילא החתיכה שנשארה אסורה [ולכן אינו דומה למקרה של שתי אנשים שהפקידו אצל שלישי סכום כסף אחד הפקיד מאה והשני מאתיים ונאבד מאה מתוך ההפקדה (עי' חו"מ סי' רצ"ב, י'), כי שם שייך לומר שנלך אחרי הרוב, אבל כאן הרי על אחד מהשתים שנפלו אין ספק כלל].

כא. רמ"א סי' ק"ט, א'. והטעם, ביאר הש"ך [שם סק"ט] כיון שאם יבשלם יחד יתנו טעם וייאסרו מדאורייתא, שמדאורי' טעם אוסר בדבר שהוא מין בשאינו מינו, ולכן במין במינו שטעם כעיקר בו רק מדרבנן [כמש"כ תוס' בחולין צח: ד"ה רבא] אין דין זה ובטל חד בתרי. [ודלא כהרמב"ם פט"ו מהל' מאכ"א ה"ד-ה"ה שכתב דין זה אפילו בתערובת מין במינו].

וכתב הש"ך [סי' ק"ט סק"ט] דהוא הדין לכל דבר שאין אפשרות להגיע בו לידי איסור דאורייתא בטל חד בתרי גם במין בשאינו מינו, והגרעק"א בגליון ציין שהש"ך עצמו כתב בכללי ספק ספיקא שבמקום שאין הפסד כ"כ גדול יש להחמיר ואם נאבד א' מהם אין להחמיר כלל, ובפמ"ג שם

- בדין כלים שנטרפו ונתערבו בכלים כשרים, ע"י לעיל סי' ה' סעיף ט'.

כללי ביטול לח בלח

ג. איסור לח שנתערב בהיתר לח²¹, בין אם הם חמים ובין אם הם צוננים, הכל אסור עד שיהיה ששים בהיתר כנגד האיסור²². ואם אכן יש ששים כנגד האיסור, מותר לאכול את כל התערובת יחד גם לאדם אחד ובפעם אחת²³. ולכן, אם נשפך מרק עוף צונן על חלב צונן, הכל אסור עד שיהיה ששים בחלב כנגד המרק.

הגדרת 'לח'

ד. הגדרת לח בלח לענין זה הוא כל דבר שמתערב היטב במין השני, ולכן, קמח היתר בקמח איסור נחשב תערובת של לח בלח, וכן גרגרי סוכר נחשבים לח בלח²⁴.
- אם נשפך חלב על סוכר או על מלח, עיין לעיל סי' א' סעי' ט"ז אם נחשב לח בלח.

כו. ע"י פת"ש סי' קט"ז סק"י שמסקנתו שאין להחמיר בזה. וכן משמע בלשון הרא"ש שכשנחלק עם הרשב"א אם מותר לאכול תערובת של דם יבש ביבש שנתערב במינו ובטל חד בתרי, כתב שמשמע שדינו כמו דבר הבטל בששים שבוה פשוט שמותר לאכול הכל יחד לכו"ע.

כז. בתו"ח כלל סי' ס"ג הביא בשם או"ה כלל מ' סט"ז שקמח בקמח נחשב כדבר לח, וכ"כ הש"ך סי' ק"ט סק"ג והמג"א וחק יעקב או"ח ריש סי' ת"ל והמג"א סי' תנ"ג סק"ו וכ"כ הפמ"ג סי' תמ"ז סק"ז, ובב"י הגר"א סי' תמ"ז סק"ב כתב שפירורים וחוטים מעורבבים היטב ונחשבים לח בלח, ולכאוי גם סוכר ומלח יחשבו לח בלח. וע"י פמ"ג סי' תמ"ז סק"ח שתערובת קמח של מצה אפויה הוי יבש ביבש, וי"ל שהריסוק שלהם לא היה ריסוק מוחלט ונשארו חתיכות גדולות יותר מגרגירי סוכר ומלח. וע"י מג"א ומשנ"ב ריש סי' תמ"ב שקמח בקמח בטל ברוב, ואפשר שהנידון שם לגבי ביטול בתערובת ולא לגבי העברת טעם. והיינו משום שהקמח דק מאוד ומתערב היטב כמו תערובת לח בלח. וע"י חו"ד שם סק"א שי"ל שגם תוס' מודו בזה כיון

סק"א ודרכ"ת שם סקל"א וכה"ח שם סק"ח-סקל"ו ונובי"ת או"ח סי' כ"ו ושו"ת חת"ס יו"ד סי' פ"ז דוגמאות למין במינו ומין בשאינו מינו.

כד. אם אחד יבש ואחד לח, אם שניהם צוננים בדרך כלל הכל מותר בהדחה, ועיין לקמן סי' י' סעיף א' אם אחד מהם חם, ע"י שם סעי' ד'.

כה. סי' צ"ח, א'. שאנו לא סומכים על טעימת גוי, וגם לא מחמירים שיטעם הגוי, מפני שאין אנו פוסקים כשיטת רש"י [חולין צח. ד"ה בס'] שסובר שצריך גם ששים וגם טעימת גוי, אלא כשיטת תוס' [שם צט. ד"ה אלא] שמועיל או זה או זה.

ובגדר ביטול בששים נחלקו הראשונים, י"א שאז כבר אין את טעם האיסור וממילא בטל האיסור [כ"כ בנובי"ת יו"ד סי' נ"ד וחת"ס או"ח סי' קכ"ט], וי"א שהוא דין ביטול גדול וחשוב יותר מביטול חד בתרי, והיינו שאם האיסור כ"כ מועט עד שאינו יכול ליתן טעם בהיתר א"כ בטל כ"כ במיעוט עד שאינו נחשב לכלום, וכן מבו' במשל"מ [פ"א מהל' מטמו"מ הי"ד] (ותלוי ג"כ אם טעימת קפילא מועילה בלי ששים, וגם תלוי האם האיסור נימוח או שהוציאווהו משם, ואכמ"ל).

תערובת לח ביבש

ה. איסור יבש שנפל להיתר לח ונתערב בו, וכן בשר יבש שנפל לחלב לח ונתערב בו, אם היו שניהם חמים או התחתון חם, צריך ששים בהיתר כנגד האיסור [אם רק העליון חם והתחתון צונן, יבואר לקמן סעיף כ']^כ. שים לב, בשר שנפל על חלב חם במקום שטוח בלי דפנות [כמו שולחן או כיריים], צריך שיהיה בבשר ששים רק כנגד החלב שמתחתיו גם אם הוא מחובר לחלב נוסף בצדדים^כ. ובכל מקרה, אם האיסור ידוע, חייב להסירו או לסננו גם אם יש ששים כנגדו^ל. איסור יבש שנפל להיתר לח ונאבד מקומו ואי אפשר לסננו [עיי' לקמן סעי' ט"ו], בטל בששים.

כללי ביטול בששים

ו. איסור שנפל להיתר ושניהם חמים או התחתון חם, ואחד מהם לח או שניהם לחים, צריך לבטל את האיסור בששים.

כללי ביטול בששים:

א. כל תכולת הקדירה מצטרפת כנגד האיסור. למשל, גבינה שנפלה למרק עוף, מצרפים את העוף והמרק והירקות לששים כנגד הגבינה^א. הקדירה עצמה אינה מצטרפת^ב.

ב. עצמות ההיתר מצטרפות לששים. עצמות קשות של איסור אינם מצטרפות לאיסור ולא להיתר, ובמקום הפסד מצטרפות להיתר^ג. וכל זה כשהאיסור

הפר"ח [סי' פ"ז סק"ט] ובא"ח [ש"ב קורח אות א] וכה"ח [סי' צ"ב סק"ב וסי' צ"ח סק"ב], וכ"כ במעדני מלכים סי' קל"א בשם האור לציון.

כט. חור"ד סי' צ"א סק"ו וסי' צ"ב סק"כ. ועיי' כעיי"ז בע"ז דף ס..

ל. וכדלקמן סעי' ט"ו.

לא. סי' צ"ט, ד'.

לב. סי' צ"ט, א'.

לג. סי' צ"ט, א'. ועיי' ש"ך סק"ג שביאר אמאי לא אמרינן איסור דבוק בעצמות.

שודאי האיסור מעורב בתוך ההיתר כמו בתערובת לח בלח, וכל דברי התוס' הם בשיטת ר' יהודה דס"ל שמין במינו לא בטיל והיינו דוקא בדבר הנותן טעם ועל זה כתבו שקמח בקמח אף שהוא לח בלח מ"מ אינו נותן טעם וגם לר' יהודה בטל. ועיי' לעיל סי' ב' הע' ל' שכן מבואר באו"ה [כלל מ' סט"ז] ובתו"ח [כלל ס' ס"ג].

כח. סי' צ"ח, א', ד'.

והנה, במחבר שם כתב שאפשר לסמוך על טעימת נכרי קפילא, אבל למעשה גם הספרדים הנוהגים מהמחבר אינם סומכים כיום על טעימת נכרי, כ"כ

וההיתר התבשלו יחד, אבל אם כל אחד התבשל בפני עצמו ואח"כ התערבו, ודאי עצמות האיסור מצטרפים לאיסור^ל. עצמות רכות [כמו של עוף] מצטרפות לאיסור^ל.

ג. משקה או מאכל שמעורב בו גם איסור ונשפך על היתר, צריך ששים כנגד כל המשקה או המאכל^ל.

ד. משקה שמעורב בו חלב ונשפך על בשר, צריך ששים רק כנגד כמות החלב שמעורב בו^ל. [כלומר, אם יודעים כמה חלב יש במשקה, אין צריך בבשר אלא ששים כנגד החלב בלבד].

ה. מאכל שמעורב בו חלב ונפל לבשר, צריך ששים כנגד כל המאכל^ל.

ו. איסור שנפל רק חציו לתוך היתר או בשר שנפל רק חציו לתוך חלב וחציו בולט החוצה, צריך ששים כנגד כל החתיכה^ל.

לד. שם, ב'.

לה. ש"ך ופמ"ג שם סק"א, וכ"כ במנח"י כלל פ"ה סק"נ ובחכ"א כלל נ"ב ס"א ובחור"ד שם סק"א.

ובתוס' פסחים דף קכ. ד"ה מפטירין כתבו שכבש בן שנה עצמותיו רכות, ובשו"ת הב"ח [סי' קכ"ז] כתב שעצמות תרנגולים כולם רכים.

עוד יש לדון שהרי כל העצמות נמלחו עם הבשר, וממילא הדבר תלוי אם אומרים שעצמות מצטרפות להיתר גם במליחה, ע"י פת"ש סק"א ודרכ"ת סק"ד - אלא שמצד זה לפעמים מעביר טעם רק כדי קליפה, ע"י לקמן סי' י' הע' פ'.

לו. כדלקמן סעיף ל"ג.

לז. סי' צ"ד, ו'. שאין חנ"נ בהיתר.

לח. מפני שהחלב נאסר מיד ואוסר את כל החתיכה באיסור דבוק, ונתבאר לקמן סעיף מ"ו.

לט. ואין זה שייך למח' רש"י ור"י, כי כשיש חתיכת איסור שחציה ברוטב, עובר הטעם מכולה כמבו' בחכ"א [בינת אדם אות מד (סא)] בשם

או"ה [כלל כ"ח אות ג] שבטיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר הרוטב גורם לפיעפוע בתוך החתיכה לכו"ע בין לרש"י ובין לר"י וכל המח' זה רק לגבי בליעה מבחוץ או להבליע לחתיכה אחרת אבל בתוך החתיכה הרוטב גורם להעביר מצד לצד ולכן כותב שאם נפלה חתיכת איסור לתוך רוטב וחציה בתוך הרוטב בין לרש"י ובין לר"י צריך לחשב כנגד כולה [ובזה תי' את קו' הש"ך בסי' צ"ב סק"ג], וכע"ז כ' במנח"י כלל כ"ז סק"ז שאם חצי בתוך הרוטב ודאי מפעפע מצד לצד גם לחלק שמחוץ לרוטב בחתיכה עצמה - ומטעם שהרוטב גורם לפעפע בכל החתיכה, וכע"ז כ' החור"ד סי' צ"ב סק"ו שהרוטב מעביר מצד לצד בתוך החתיכה לכו"ע בין לרש"י ובין לר"י וכל מחלוקתם זה ביחס לחתיכה אחרת, והוכיח כן מתוס' בחולין דף צו. וגם בפמ"ג ריש סי' ק"ה [שפ"ד סקא] דייק מלשון השו"ע לגבי כבוש שמקצתו מחוץ לרוטב שמפעפע כולו כמו בבישולי, ותמה הרי בבישול זה מח' רש"י ור"י, והוכיח מזה שבחתיכה עצמה לא נח' רש"י ור"י ולכן הטעם עובר מצד לצד בתוך

ז. בישל עוף עם ירקות במים ונשפך מהרוטב על חלב, וכן אם הכניס כף לתבשיל הזה כשהוא חם ואח"כ הכניסו לחלב, עיין בהערה אך משערים ששים^ב.

מ. יש להסתפק האם משערים ששים כנגד כל הרוטב או רק לפי חשבון החלק היחסי של העוף, למשל, אם התבשל חצי עוף וחצי ירקות האם נאמר שצריך להיות בחלב שלושים כדי להתיר [כי הרוטב קיבל טעם מעורב גם מהעוף וגם מהירקות] או שצריך ששים [כי יתכן שרק מהעוף נבלע ברוטב או שגם העוף וגם הירקות יכולים להבליע טעם שלם ברוטב].

ובאו"ה [כלל כ"ד ס"ח] כתב שמחשבים לפי כל הבשר [או האיסור], והק' מביטול בששים שמוכח שהטעם מתפשט בשווה בהכרח, ותי' שבביטול בששים הטעם בטל לגמרי ולכן לא שייך לאסור [ועי' נובי"ת יו"ד סי' נ"ד וחת"ס או"ח סי' קכ"ט], אבל כשאין ביטול בששים מחשבים לפי כל הבשר [או האיסור]. וכן מבוי' בפרישה סי' צ"ב סק"ח [עי"ש], וכדבריו פסק החכ"א [כלל מ"ד ס"ט וכלל מ"ו ס"ז], ופירש כן גם בדעת הט"ז סי' צ"ב סק"טו במה שהביא בשם הרש"ל שבבישול משערים לפי כל האיסור שנבלע [וגם החולקים, רק מטעם שלא אומרים חנ"ו. ואמנם הפמ"ג פי' שם בדבריו באופן אחר], ועי' כע"ז ביד יהודה סי' צ"ג סק"ב.

ובפמ"ג בסי' צ"ד סק"ב התחיל בדבריו שמשערים לפי חשבון יחסי, אבל בהמשך דבריו [בר"ה שוב ובר"ה תשובה] מסיק שמשערים לפי כל האיסור, וכוונתו ליישב דברי הט"ז בסי' צ"ב סק"ד שדבריו שייכים לגבי כמות ולא לגבי בליעות.

אמנם הפמ"ג בסי' צ"ב במ"ז סק"ד [ועי' בהגהות הגרעק"א הנדפס במהדורת פרידמן] ובסי' צ"ה בשפ"ד סק"א ובהנהגת או"ה חלק ב' כתב שמשערים לפי חשבון החלק היחסי של הבשר [או האיסור], וכן החו"ד [סי' ק"ג סק"ו] העיר על השו"ע שכתב שבנטל"פ משערים לפי חשבון האיסור, שתלוי בגודל הכלי (עי"ש), וע"ע בדבריו

החתיכה בגלל שהרוטב שולט עכ"פ בחתיכה עצמה.

ובנובי" [יו"ד קמא סי' כ"ה - והובא בפת"ש סי' ע"ב סק"א וסי' צ"ב סק"א] הוכיח מתוס' בחולין דף צו: שגם הש"ך שכתב שהר"ן מיירי רק ברוטב ולא בגושים זה רק בצליה ממש כמו ירך שצלאו בגידו - שזה מפורש בשו"ע סי' ק"ה, ד' שמעביר רק כדי נטילה - אבל אם היה רוטב אז הבל הקדירה מפעפע בתוך החתיכה לכו"ע בין לרש"י ובין לר"י, כי כולם מסכימים שבתוך החתיכה יותר קל לבלוע.

ולכאוי' לפי פי' הנובי" נרויח ליישב את דין דבוק שאין בו חילוק בין כחוש לשמן, והיינו משום שכיון שיש הבל הקדירה א"כ ההבל מחבר את כל החתיכה שכולה תבליע טעם מצד לצד גם מחוץ לרוטב וגם בכחוש מכיון שיש הבל הקדירה ומסתבר שגם אם החתיכה תצא מחוץ לרוטב עדיין היא תישאר בתוך כותלי ודופני הקדירה וההבל יעביר את הטעם מצד לצד בתוך הקדירה. ובאמת, דין דבוק מוכיח שבתוך החתיכה עצמה עובר הטעם בכל מקרה ואין הבדל בין שמן לכחוש, שהרי בדבוק לא מצינו חילוק בין כחוש לשמן.

ורק בצלי אומרים שתלוי בכחוש ושמן אפילו לגבי החתיכה עצמה, ולכן ירך שצלאו בגידו אוסר רק כדי נטילה, וכן לגבי מצות שחלק מהם חמץ שאין שם רוטב כלל כמבוי' בסי' תס"א, ה' ומשנ"ב סק"ד.

ואי תיקשי מכף שנכנסה לחלב הרי שם זה חתיכה אחת ולמה לא מחשבים גם את מה שבחוץ בגלל הבליעות, יש ליישב כמשכ החת"ס [יו"ד סי' פ"ב] שיש לחלק בין מאכל לכלי, ואדים לא מצליחים כל כך לפלוט בליעות של כלי [והדבר שייך גם להכשיר ע"י אדים בליעות כלי שנאסר] וכן תי' החכ"א והביני"א.

חלב שנשפך על חתיכות בשר שמחוץ לרוטב

ז. טיפות חלב שנפלו לתוך קדירת בשר חם על חתיכות בשר שכולם מחוץ לרוטב ומונחים על חתיכות בשר חמים אחרים שהם בתוך הרוטב, רק החתיכות שנפלו עליהן טיפות החלב נאסרות [אם אין בהם ששים כנגד החלב], ושאר חתיכות הבשר שבתוך הרוטב מותרות כולן. ועייין עוד היטב בהערה!^{מא}.

חלב שנשפך על חתיכות בשר שהציים בתוך הרוטב

ח. טיפות חלב שנפלו לתוך קדירת בשר חם על חתיכת בשר שחציה בתוך הרוטב וחציה מחוץ לרוטב, אם אין בחתיכה עצמה ששים כנגד החלב, החתיכה עצמה

פחות מכמות האיסור שנתבשל בו [כי נכנס גם מהמים] וא"כ יתכן מאוד שיהיה ששים כנגד הכלי. ומוכח שדעתו ג"כ שמחשבים לפי כל האיסור. ועכ"פ נראה שבאוכל ודאי יש לחשב ששים כנגד כל הרוטב ולא רק כנגד החלק היחסי של הבשר.

מא. הט"ז בסי' פ"ז סק"י ובסי' ק"ה סקט"ו ובסי' צ"ב סק"ג הקשה סתירה בפסק בשו"ע, שמצד אחד בסי' צ"ב שאם נפלה טיפת חלב על חתיכת בשר חמה נאסרה כל החתיכה ומבואר שחלב שמן ומפעפע בכל החתיכה וכן מבואר בסי' פ"ז, י', ומצד שני בסי' ק"ה, ז' משמע שחלב שנבלע בבשר אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, והיינו שהוא נחשב כחוש. ותירצו האחרונים, שחלב שמן רק לענין שמפעפע בכל החתיכה היבשה שנוגע בה, אבל לא לענין להעביר מחתיכה לחתיכה בלא רוטב. כן תירצו הגר"א [סי' ק"ה סקמ"ב] והפר"ח [סי' צ"ב סק"ג] והכרו"פ [פלתי שם סק"ד] והערוה"ש [שם סק"ב] וכמש"כ תוס' בחולין קח. ד"ה טיפת, והביאם הגר"א שם]. ולפי"ז גם אם אכן החלב נחשב שמן, מ"מ אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב. וברעת הש"ך נראה שלמסקנתו אין חלב נחשב שמן כלל [עי' ש"ך סי' צ"ב סק"ג וסי' ק"ה סק"ז], וגם בסי' צ"ב שמצדד שאולי כן נחשב שמן, היינו רק לענין שנבלע בכל החתיכה היבשה הסמוכה לו, אבל לא מפעפע מחתיכה לחתיכה

בסי' צ"ג בחי' סק"א), וכ"כ הנובי"ת סי' נ"ח והפת"ש סי' צ"ה סק"א והטוטו"ד [מהדר"ג סי' קכ"ז - ועיי"ש שחילק בגודל הכלין], ומצאתי בשו"ת מהרש"ם [ח"א סי' ר"ד] שעמד במח' הפוסקים בנידון זה.

ואפשר לחלק בין כלי לאוכל, והיינו, שבכלי יש הגבלה בכמות הטעם שנכנס בו [וכמש"כ הטוטו"ד והחוו"ד שרק בכלי גדול נכנס כל הטעם ומחשבים לפי כל האיסור, אבל בכלי קטן לא נכנס כל הטעם ולכן מחשבים רק לפי חשבון האיסור]. אבל באוכל אין הגבלה ויכול להיכנס גם כל הטעם מהבשר וגם כל הטעם מהירקות.

וראיה לזה, שהאו"ה עצמו בכלל ל"ד ס"ז ובכלל ל"א ס"ג כתב לגבי הכלי שנבלע רק לפי חשבון האיסור אע"פ שלגבי רוטב של בשר כתב שכל הרוטב כבשר ולא לפי חשבון וכנ"ל, ובע"כ החילוק בין אוכל לכלי שרק באוכל אין גבול לטעם שנכנס בו, ובוזה נרויה שאין המחלוקת גדולה כ"כ אלא שיטת האו"ה והמהרש"ל שבאוכל משערים לפי כל מה שנבלע אבל בכלים יתכן שיודו לדברי החוו"ד והפת"ש [עכ"פ בכלים קטנים] ודלא כהפרישה והחכ"א שכתבו שגם בכלים משערים לפי הכל.

ובש"ך סי' צ"ג סק"א תמה איך יתכן שיהיה ששים כנגד כל הקדירה, ואם נאמר שמחשבים רק לפי חשבון הרי כל בישול הוא במים וא"כ נכנס לכלי

נאסרת, ושאר הקדירה מותרת. [וכמובן אם אין בכל הקדירה ששים כנגד טיפות החלב, כל הקדירה נאסרת]^{בב}. ובמקום הפסד מרובה יש להקל שכל הקדירה

[וסק"ו - ע"י פמ"ג שם] שנחשב לאיסור עצמי ולא איסור בלוע, וממילא באופן שרק החתיכה נאסרה, גם מהחתיכות הנוגעות בה צריך להסיר כדי נטילה כמש"כ הש"ך שם סק"ז, וכ' הפמ"ג בשפ"ד שם ובסק"ו שהוא לשיטתו שחלב שנפל על בשר נחשב איסור עצמי ולא איסור בלוע וממילא מעביר טעם לחתיכות הנוגעות מסביבו.

מב. נח' רש"י ור"י בדין טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שחציה חוץ לרוטב, דעת רש"י שרק החתיכה עצמה נאסרת ולא שאר הקדירה, ויש בזה קולא וחומרא, קולא - שרק החתיכה עצמה נאסרה, חומרא - שאין כל מה שבקדירה מצטרף לששים כנגד החלב אלא צריך שיהיה ששים בחתיכה עצמה כנגד החלב. ודעת ר"י שכל הקדירה מצטרפת לששים כנגד החלב, וגם בזה יש קולא וחומרא, קולא - שכל הקדירה מצטרפת לששים, חומרא - שאם אין ששים בכל הקדירה א"כ כולה נאסרת. ולהלכה הש"ך [סי' צ"ב סק"ב וסקי"ג] פסק כר"י והט"ז [שם סק"ב וסקי"ד] פסק כרש"י, אלא שהט"ז הוסיף חומרא שלדעת רש"י כיון שהחתיכה עצמה נאסרה כולה ואין שאר הקדירה מצטרפת לששים כנגדה, א"כ אח"כ החלק של החתיכה שבתוך הרוטב מפליט טעם לתוך הרוטב שבפנים הקדירה ואוסר אותו (אם אין ששים כנגד כל החתיכה).

ולמעשה, החכ"א [כלל מ"ד סעיפים א', ב'] והערוה"ש [סי' צ"ב סיד'] כתבו להחמיר גם כרש"י וגם כר"י, ולכן כתבתי למעלה שאם אין בחתיכה ששים כנגד החלב היא נאסרה והשאר מותר (ממ"נ, ולחומרת הט"ז בדעת רש"י לא חששו הפוסקים), ואם אין בכל הקדירה ששים כנגד החלב כל הקדירה נאסרה, והיינו כשניהם לחומרא, ואמנם שיטת החו"ד [סי' צ"ב בחי' סק"ד אות ג] שיש להחמיר גם כהבנת הט"ז בדעת

בלא רוטב כמש"כ בסי' ק"ה, וגם י"ל כן בדעת הפמ"ג שכתב [בהנהגת השואל ונשאל סדר ב' אות כד ואות כה] שחלב ספק כחוש ויש להחמיר בספיקו, שאין זה לגבי הבלעה מחתיכה לחתיכה בלא רוטב. וע"י עוד דרכ"ת סי' צ"ב סק"ט.

ועדיין יש לנו להסתפק על פי מה שתי' הש"ך [סי' צ"ב סק"ג] שחתיכת בשר שבתוך קדירה רותחת מתוך שיש הבל וחום האיסור מתפשט בכלה, והוא תי' כן לגבי חתיכה שחציה ברוטב וחציה בחוץ, אבל לכאורה דבריו שייכים גם בחתיכה שכולה מונחת מעל חתיכות בשר שבתוך הרוטב זו שהבל ולחלוחית הקדירה מעבירים את הטעם לכל החתיכה כמש"כ הר"ן שם. אלא שהר"ן עצמו חילק בדבר וכתב שאע"פ שמה"ט כל החתיכה נאסרה, מ"מ אין שאר החתיכות הנוגעות בה נאסרים, וצ"ל שאין האדים וההבל והלחלוחית מוציאים טעם מהחתיכה אל שאר החתיכות שבקדירה אלא רק מעבירים את הטעם בתוך החתיכה ממקום למקום, ולכן אם החתיכה מקצתה ברוטב אז כולה נאסרת ויכולה לאסור את כל הרוטב לשיטת הט"ז ברש"י] אבל אם כל החתיכה מעל הרוטב לא אמרינן שההבל מפליט את הבלוע שבחתיכה ומבליע בקדירה, אלא שמצאתי באו"ה כלל כ"ח סעיף ג' שמשמע מדבריו שההבל יכול גם להוציא ולהפליט טעם ממה שבלוע במאכל ולהבליע בקדירה [אבל כבינת אדם שער או"ה אות מד (סא) נשמר מזה והביא את דבריו רק לגבי חתיכת בשר שחציה בתוך הרוטב, עי"ש].

והנה, כל זה רק אם נאמר שחלב הנבלע בבשר נחשב איסור בלוע ולא איסור עצמי, וכן הוא שיטת הט"ז [סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה], וכן נקטו הפוסקים להלכה וכמו שביארנו בסי' ז' הע' ו', אבל שיטת הש"ך [סי' ק"ה סקי"ז וסי' צ"ב סק"ט

מצטרפת כנגד החלב ואפי' החתיכות עצמם מותרות. ועיין עוד בהערה^ב.
ואם נפלה חתיכת גבינה יבשה על חתיכות בשר כנ"ל, גם כן הדין כך, ועיין בהערה^ב.

חלב שנשפך לקדירת בשר ויש שם חתיכות בשר שהציים מחוץ לרוטב

פ. חלב שנפל לתוך קדירת בשר (וכן איסור שנפל לתוך קדירת היתר), והיו חתיכות בשר שהציים מחוץ לרוטב, אין החצי חתיכות שחוץ לרוטב מצטרפים לששים כנגד החלב ולכן אם אין ששים ברוטב ובחתיכות שבתוך הקדירה, כל מה שבתוך הקדירה נאסר, ובמקום הפסד מרובה יש להקל^ה. [ואם אין בכל החתיכות ששים כנגד החלב, נאסרות כל החתיכות וגם מה שבולט מחוץ לקדירה].
[בכל סעיפים ז'-ט', אם כיסה מיד את הכלי, הכל מצטרף לששים].

איסור דרבנן. (ויל"ע במש"כ הט"ז סי' ס"ט סק"כ ח כר"י בדם שנפל על היתר שמקצתו תוך הרוטב, וצ"ע).

מג. למעשה, כיום יש קצת פחות שומן בחלב [עי' לקמן סי' י' הע' מ"ג], אלא ששיטת הרמ"א שאין אנו בקיאים מהו כחוש ומהו שמן ולכן אין כ"כ נפק"מ בזה, כי ביחס לחתיכות אחרות, חלב נחשב כחוש בלא"ה.

מד. מבו' בסי' ק"ה, ד' שמאכל יבש אינו אוסר מאכל יבש אחר יותר מכדי נטילה, ולפי"ז יל"ע מדוע כל החתיכה נאסרה, (ובשלמא לרמ"א שם סעיף ה' שאנו מסתפקים על כל מאכל שמא הוא שמן לא קשה, אבל למחבר קשה), ותי' הש"ך והט"ז [סי' צ"ב סק"ג] שאפשר שחלב הוא שמן ומפעפע בכל החתיכה (ולגבי זה אנו אומרים שחלב נחשב שמן, וכדלקמן סי' י' סעי' י"א) ועוד שהבל הקדירה מצרף ומחבר את החלב לכל החתיכה א"נ מיירי שהבשר הוא שמן, ועכ"פ יש לנקוט כתירוצים אלו שגם במאכלי חלב יבשים אוסר את כל החתיכה.

מה. כן דעת המנחת יעקב [כלל כ"ז סקי"ז] והביאו הפרמ"ג כמה פעמים [סי' ע"ב במ"ז סק"ט ד"ה כתב, סי' צ"ב במ"ז סק"ב, סי' ק"ה

רש"י ולאסור את כל הקדירה אם אין בחתיכה ששים כנגד החלב, שהחלק ששקוע בפנים אוסר את כל הרוטב, אבל אין דעת שאר הפוסקים כן. והפמ"ג בסי' ע"ב [במ"ז סק"ט] כתב להחמיר כרש"י [וכפסק הט"ז, אלא שלא ביאר להחמיר את הבנת הט"ז ברש"י] ובסי' צ"ב בשפ"ד סק"ד ציין שבסקי"ג הכריע בזה, ובסי' צ"ד במ"ז סק"א ד"ה הנה כ' דלכאו' קימ"ל כר"י, וכנראה למעשה הוא כנ"ל שעיקר הפסק כר"י אלא שלמעשה מחמירים כרש"י ובמקום הפס"מ יש להקל כר"י וכמש"כ החכ"א לפי שכך נקטו רוב הפוסקים וכמש"כ הגר"א בסי' צ"ב סקי"ח והש"ך שם סקי"ג. ובאופן שאין ששים בכל הקדירה כנגד החלב, א"כ כל הקדירה נאסרת וכשיטת ר"י לחומרא.

והנה, הפמ"ג [סי' צ"ב במ"ז סקי"ד] הסתפק מה הדין בתערובת דרבנן כגון עוף בחלב, אם בכה"ג אפשר לפסוק כר"י, אבל הגרעק"א שם דייק מדברי הש"ך סי' פ"ז סק"ג שאין הבדל בזה, וגם באיסור של עוף ברוטב ג"כ הדין כך, וכ"כ הפמ"ג עצמו שם בשפ"ד סק"ג. ומסתבר כן, לפי שעיקר הטעם להקל בשאר איסורים הוא משום צירוף שיטת רבינו אפרים שאין בשאר איסורים חנ"נ ולא משום

הוצאת האיסור

י. בכל מקרה שנפל איסור להיתר או בשר לחלב, יוציא את האיסור בכלי חד פעמי כדי שהכלי לא יאסר. [בשאר איסורים יכול גם כן להמתין שהקדירה תצטנן, אבל אם עירב בטעות בשר וחלב חייב להפרידם מיד אם עדיין לא התבשלו, כי יש איסור בכישול עצמו (ולגבי עוף בחלב עי' לעי' סי' ב' הע' ו').].

ספק אם יש ששים

יא. אם אינו יודע לשער אם יש ששים בהיתר כנגד האיסור או לא, אסור לאכול את התערובת וגם הכלי צריך הגעלה^{מז}.

יב. אם נשפך חלק מהתערובת, ומשום כך אינו יודע עכשיו האם יש בהיתר ששים כנגד האיסור [אבל ודאי יש רוב היתר], אם הספק באיסורי דרבנן [או באיסורי דאורי' בתערובת מין במינו שהוא מדרבנן], הכל מותר, ואם הספק באיסורי דאורי' במין שאינו מינו, הכל אסור^{מז}.

בתערובת של בשר עוף בחלב, אף על פי שהוא דרבנן, יש שכתבו שאינו כשאר ספק דרבנן ואין להקל גם בנשפך חלק מהתערובת ואינו יודע לשער האם היה ששים לפני שנשפך, ולמעשה יש להקל במקום הצורך שנחשב כשאר איסורים מדרבנן^{מז}.

מז. שם סי' צ"ח, ב', ומטעם שתערובת מין בשאינו מינו היא מדאורייתא ויש להחמיר בספק, ומין במינו הוא דרבנן וספק דרבנן לקולא. (ועי' פמ"ג סי' נ"ג בשפ"ד סקט"ו, ולא הוכיח מכאן כי שם נאבד כל הדבר המספק [כגון, האבר שעליו הנידון אם הוא טריפה] וכאן נשפך חלק מהתערובת והוא לפנינו ואעפ"כ א"א לדעת כי נשפך).
ואם נתערב במינו ובשאינו מינו, המינו מותר, והשאינו מינו מח' ש"ך וט"ז, עי"ש באה"ט סק"ט ופת"ש סק"ז.

מח. בדין עוף בחלב נחלקו הש"ך [סי' צ"ח סק"ז] והט"ז [שם סק"ה] אם דינו כבשר בהמה בחלב לפי שעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה לפי שיש לאיסור עיקר מדאורייתא, או שדינו כספק דרבנן [כמין במינו שודאי טעם כעיקר בו

בשפ"ד סק"א] וכ"כ הנוב"י [יו"ד סי' כ"ה] וכן משמע בבי' הגר"א [יו"ד סי' ק"ה סק"ו, עי"ש] שגם נידון זה תלוי במח' רש"י ור"י וממילא גם בזה אזלינן לחומרא לשני הצדדים מלבד במקום הפסד מרובה וכנ"ל. ודעת החו"ד [סי' צ"ב בי' סק"ו] שבזה לכו"ע מצטרפים כל החתיכות גם מה שמחוץ לרוטב לבטל בששים, ובב"ח כתב להיפך שבזה לכו"ע אין החלק שמחוץ לרוטב מצטרף לששים לבטל את החלב.
[ויל"ע, שלפעמים האדים החמים מהרוטב יאסרו את הכל אם אין ששים כנגד האיסור].

מו. סי' צ"ח, ג'. והוא מפני שחסרון חכמה אינו מוגדר ספק. ש"ך שם סק"ט וכן מבואר בסי' ק"צ, מ"ו וש"ך סקס"א וש"ך בכללי הספק (סוף סי' ק"י אות לד, ועי' פמ"ג בשפ"ד שם), וכ"כ הפמ"ג באו"ח סי' ק"ס בא"א סקי"ג.

ולכן, אם ניתז חלב לתוך קדירת עוף (שאיסורו מדרבנן) ולא היה יכול לדעת כמה ניתז [כגון שלא היה שם בזמן שניתז החלב או שילד קטן או נכרי שפכו בטעות חלב לתוך עוף] ומשום כך אינו יודע לשער האם יש ששים כנגד האיסור או לא, יש להקל במקום הצורך^{מג}.

בכל המקרים הנ"ל שיש ספק איסור, אין צריך להגעיל את הקדירה [אפילו בספק דאורי' שהמאכל אסור], אלא ימתין כ"ד שעות והכלי מותר^ג.

ביטול ספק איסור

יג. לקמן סעיף מ"ט הבאנו בשם הפוסקים שמותר לבטל ספק איסור, דהיינו, אם יש ספק איסור מותר להוסיף היתר עד שיהיה ששים כנגד האיסור והכל יהיה מותר.

ולכן, במקרה שיש ספק אמיתי האם נפל בשר לחלב, אפשר להוסיף עוד חלב עד שודאי יהיה ששים כנגד הבשר שאולי נפל.

אבל בספק אם יש ששים, גם באופן שאין אפשרות לדעת כמה נשפך [כגון בנשפך חלק מהתערובת וכנ"ל], אסור להוסיף עוד כדי לבטל בששים^{מג}.

כ"א [יש להמתין כ"ד שעות לפני השימוש בכלי וכמש"כ הש"ך בסי' ק"ז סק"ב]. ואין לדמות למה שכתבנו לקמן סי' י"א סעי' ט"ו שבספק כשהמאכל מותר מ"מ הכלי צריך הגעלה דהוי דבר שיל"מ, כיון שכאן יש ספק האם יש בכלל איסור ויש לכלי חזקת כשרות שלא נאסר. אמנם בחזו"א [סי' כ"ו סק"ב] כתב שאפילו בספק ששים בדרבנן שהמאכל מותר, מ"מ הכלי צריך הגעלה. ועי' במגילת ספר סי' צ"ח מש"כ בזה.

נא. שהרי לא מצינו שם בפוסקים עצה כזאת, והיינו משום שעיקרו דאורי' ובודאי נפל האיסור ורק יש ספק אם יש ששים לבטלו, פמ"ג סי' צ"ט בשפ"ד סק"ז. ושמעתי מהגר"ע אויערבך שליט"א להוכיח כן מדברי הש"ך סי' צ"ב סק"כ לגבי טיפה שנפלה מבחוץ על הכלי שאסור לשפוך דרך שם מפני שיתכן שהטיפה לא פיעפעה בכל הכלי ולא נתבטלה בששים ואסור לבטל איסור לכתחילה, ומבואר שבספק אם נתבטל אין מבטלין.

מדרבנן], ולהלכה, בפמ"ג [שם במ"ז סוסק"ה] כתב שהמיקל כהש"ך בהפסד מרובה לא הפסיד, וכתב שכן כתבו הפר"ח [סק"ט] והמנחת יעקב [סקמ"ו] שאפשר להקל לגמרי כהש"ך, ואמנם הפמ"ג עצמו בסי' פ"ז בשפ"ד סק"ד ובהנהגת השואל ונשאל ח"ב אות יז סתם להקל כהש"ך, וכן פסקו החכ"א [כלל ג"א סי"ד] והגרעק"א [שו"ת תליתאה סי' ס"ח] והחוו"ד [סי' צ"ח סק"ז] והיד יהודה [שם בארוך סק"ח], מלבד הפר"ח והמנ"י הנ"ל, ובערוה"ש [סקל"ח] כתב 'והסומך על דעה ראשונה לא הפסיד והמחמיר תבוא עליו ברכה'. ולמעשה, כיון שכמעט כל הפוסקים הקילו כהש"ך, יש להקל כן במקום הצורך.

מט. ע"פ הנ"ל, וכעין זה מבואר בפת"ש שם סק"ח בשם האמונת שמואל והפר"ח.

נ. או"ה כלל כ"ז סי"א וכע"ז ברמ"א סי' ק"ז, א' [ובאו"ה כ' להדיא גם על ספק איסור שנשפך], וכ"כ בתורת יקותיאל, וכ' התהל"ד [יו"ד סי'

איסור שהתבטל וידוע מקומו

יד. כל איסור שנתבטל, בין ברוב בין בששים, בין איסור דאורי' ובין איסור דרבנן, אם יודע היכן האיסור חייב לזורקו ואסור לאוכלו. ולכן, אם נפלה חתיכה בשר לתוך קערת חלב ובטלה שם בששים, וכן אם בישל עוף ומצא בו צרירות דם, גם אם הצרירות בטילה בששים (ועיין בהערה²²) חייב להסירה, וכן אם נפל שאר איסור לתוך ששים של היתר, אם מכיר ויודע היכן חתיכת האיסור חייב לזורקה, וכל דיני הביטולים הם רק אם אינו מכיר את האיסור²³.

ולכן אם תיפול החתיכה שוב לקדירה אחרת, יצטרכו ששים שוב כדי להתירה²⁴.

איסור שנתערב ואפשר למוצאו

טו. איסור שנתערב בהיתר, אפילו באלף היתר, ויש אפשרות לברר היכן האיסור, חייב לברר אפילו בטורח גדול²⁵, וזה חלוק ממה שבדרך כלל מחייבים לברר ספיקות איסורים רק אם אפשר לברר בקלות [וכדלקמן סעיף י"ז], מכיון שכאן יש ודאי איסור שנתערב, ומה שבדרך כלל יש חיוב לברר דוקא בקלות הוא כשיש לנו ספק האם יש כאן איסור כלל.

ולכן, אם נפל חלב²⁶ או חמאה שומנית²⁷ לתוך קדירת בשר ואפשר לברר את החלב או את החמאה ע"י שיצנן את התערובת וטבע החלב לצוף, חייב לעשות כן אפילו בטורח גדול.

מהרש"א בסי' צ"ח, ד' שמקור הדין מדברי הר"ן בסוכה דף ט. [דף ה. ברי"ף סוד"ה וגרסינן] וכ"כ הט"ז [או"ח סי' תרל"ב סק"ג] בשם תוס' בחולין דף צה. ד"ה ספיקו, וכ"כ בי' הגר"א [סי' צ"ח, ד'] שנחשב כאילו האיסור ניכר אם אפשר לבררו ולמוצאו. ועי' דרכ"ת סי' ק"י סקשע"ד. ועי"ש שאפשר שדין זה הוא מדאורי'. וכתב הדרכ"ת [סי' צ"ח סקס"ח] שחייב אפי' בטורח גדול, ועי' ערוה"ש סי' ק' סק"ז. ועי' גם בדה"ש סי' ק"ד, א' סוד"ה בין.

נו. כן כתב הערוה"ש סקנ"ה שרק חלב דרכו לצוף כשמצטנן, או שמדובר על שומן החלב שגם כן טבעו לצוף כשמצטנן, אבל חלב רגיל אין טבעו לצוף כשמצטנן.

נז. שגם כן דרכה לצוף כשמצטננת, פמ"ג [הנהגת

נב. ומשום איסור דבוק, אין הצרירות בטלה אלא אם כן היה בחתיכה ששים כנגד הצרירות או שהיה בקדירה ששים כנגד החתיכה. ולמחבר, מקילים באיסור דבוק, ולכן רק החתיכה כולה אסורה ושאר הקדירה מותרת, וכדלקמן סי' י"ג הע' צ"ג.

נג. סי' צ"ח, ד'.

וכבר ביארנו בהע' ט"ז שאין הביטול ברוב או בששים מבטל את האיסור באמת, אלא רק עושה היתר אכילה כלפי האדם האוכל, משום שאין בו חשיבות ומותר בכה"ג.

נד. סי' צ"ב, ג'.

נה. סי' צ"ח, ד', והיינו משום שנחשב כאילו ניכר האיסור כשאפשר לבררו, כ"כ הרא"ה בבדק הבית [בית ד' שער ד' ד"ה עוד כתב בכלי שטף] והביאו הש"ך [סי' ק"ב סק"ח], וכ"כ הגליהן

וכן אם קנה מאה סוכריות ונודע לו שאחד מהם אינו כשר [אפילו באופן שאין הסוכריה דבר שבמנין], חייב לבדוק את כולם ולחפש את האסור אם יש אפשרות לברר ולמצוא, ואפילו בטורח גדול.

ניכר האיסור ואי אפשר לבררו

טז. אם ניכר האיסור אלא שאי אפשר לבררו מחמת דקותו וקטנותו, נחלקו הפוסקים בדינו, ולמעשה כל המאכל אסור, ויש סומכים להקל בהפסד מרובה¹⁷. [אין המדובר בבעלי חיים קטנים שיש בהם דין בריה שאינו בטל אפילו באלף וכדלקמן בסי' י"א סעיף ט"ז].

שים לב, סעיפים אלו הובאו כאן משום חשיבותם, בלי ההערות למקורות הדינים, ולקמן בסימן י"ט סעי' ח'-ט' מובאים סעיפים אלו בשלמותם.

חיוב לברר בקלות כשיש ספק איסור

יז. ספק דרבנן שהולכים בו לקולא וכן כשיש ספק דאורייתא שהולכים בו לקולא מאיזה טעם [כגון ספק ספיקא, או שיש רוב לצד ההיתר או שיש חזקת היתר], והספק הוא האם יש כאן איסור או לא (בדין איסור ודאי המעורב בהיתר, עיין לעיל סעיף ט"ו), אם יכול לברר בקלות, חייב לברר. ולכן, יש לבדוק הציציות בכל יום לפני הברכה אף שיש חזקת כשרות לציצית שלא נפסלה, כיון שיכול לעיין ולראות בקלות אם נפסלה. וכן, יש חיוב לבדוק כל עוף ועוף בבית שאין בו צרירות דם, ואף שברוב העופות אין צרירות דם, כיון שיכול לעיין ולראות בקלות אם יש או אין צרירות דם בעוף, חייב לבדוק את העופות. וכן, אם מגיע למקום שיש רכיבה על חמורים ויכול לברר בקלות האם החמור בכור או לא, חייב לברר [דהיינו, לשאול לפי תומו את בעל החמורים].

שאפשר להקל בהפס"מ, וכן פסק החכ"א [כלל נ"א סעיף ג'], ובחור"ד כתב לחלק שאם יש איסור בגודל שחייב עליו מלקות אז אסור ואם אין איסור בגודל שחייב עליו מלקות מותר.

או"ח סדר השואל והנשאל סדר ב' אות כז]. ועי' ערוה"ש [סקנ"ה] שחלב אין דרכו לצוף כשמצטנן. נח. נחלקו בזה הש"ך והט"ז בסי' ק"ד, א', והפמ"ג [במ"ז סק"א] כתב שהפר"ח והמנ"כ הסכימו לאסור כהט"ז, אבל המנח"י כתב

וכן, באולמות ובתי מלון שאפשר לברר בקלות מי מבשל את המאכלים [גם בהשגחות מהודרות - אם מקפידים כהמחבר, למי שנוהג כהמחבר], חייב לברר.

חייב לברר בטירחה כשיש מיעוט המצוי

יח. אם יש טורח בבדיקה, אין צריך לטרוח בשביל לברר מיעוט קטן. [ויש מצריכים לבדוק גם בטירחה אם אין הפסד מרובה. ועיין בהערה!].

אבל מיעוט המצוי חייב לברר אפילו בטירחה גדולה.

ולכן, חייבים לבדוק את הריאות אפילו בטורח אף שרוב הריאות כשרות, והיינו משום שהוא מיעוט המצוי, וכן פירות שיש מיעוט המצוי שיש בהם תולעים, חייב לבדוקם אפילו בטורח.

וגדר מיעוט המצוי הוא שיש בכל רוב מעט מן האיסור, ואין זה תלוי כל כך באחוזים אלא בעיקרון שהאיסור מצוי מדי פעם.

- בענין בדיקת דם בביצים ובדיקת צרירות דם בעופות במוסדות גדולים ובאולמות שמחה, עיין לקמן סימן י"ג הע' י"ח והע' פ"ח.

תתאה גבר

הקדמה

שני מאכלים שנגעו זה בזה האחד צונן והאחד חם, אם התחתון היה צונן אין מעבירים טעם זה לזה אלא רק כדי קליפה בכל אחד מהם מפני שהתחתון גובר ואינו מניח לעליון להעביר טעם, ואם התחתון חם א"כ הוא גובר ומעביר טעם לעליון בכולו וכן מקבל טעם מהעליון בכולו.

שים לב! תתאה גבר דומה מאוד לעירוי מכלי ראשון שנתבאר דיניו לקמן סימן י' סעי' ל"ב-ל"ט אלא שעירוי שייך בנוזל הנשפך ותתאה גבר שייך גם בדבר יבש [ויש בו חומרא מצד אחד שהרי דבר גוש אינו מצטנן, וקולא מצד שני שדבר גוש תמיד נפרד מהכלי העליון שנפל ממנו אבל דבר נוזלי לפעמים מחובר לכלי שנשפך ממנו], וקצת חלוקים בדיניהם, וכאן כתבתי בעיקר מקרים של דברים יבשים שנפלו, ולכן יש לעיין גם בדיני עירוי מכלי ראשון להשלמת הענין.

מאכל חם על מאכל קר או להיפך

יט. בשר שנפל על גבינה, וכן מאכל פרווה שנפל על בשר - לגבי אכילתו עם חלב, וכן חתיכת איסור שנפלה על חתיכת היתר יבשה, אם היה התחתון חם והעליון צונן, הרי שהכל נאסר [אם אין ששים וכנ"ל], ועיין בהערה^נ, ואם היה התחתון צונן והעליון חם צריך לקלוף את העליון וגם את התחתון והשאר מותר בין העליון ובין התחתון [בבשר וחלב]^פ.

מאכל פרווה חם שנפל על בשר צונן, נעשה בשרי כדי קליפה והשאר נשאר פרווה. ולכן אם היה מונח עוף צונן ונפל עליו גבינה חמה, אין העוף נאסר יותר מכדי קליפה, וכן אם היה מונח עוף צונן על השיש ונפל עליו ירק חם מותר לאכול את רוב הירק עם חלבי חוץ מכדי קליפה [ולענין ירק חריף, עי' בסי' ז' סעיף כ'].^ג

הוא שמן ובדרך כלל הכל נאסר, וכדלקמן סי' י' סעי' ד'.

ס. סי' צ"א, ד' וסי' ק"ה, ג'.

נט. במאכלים יבשים חמים, שיטת המחבר שאם הם כחוישים אינו אוסר אלא כדי נטילה בלבד, אבל הרמ"א חשש על כל מאכל שמא

וכן, אם נפלו ביצים חמות על עוף צונן, או עוף רותח על ביצים צוננות, אם הביצים בקליפתם מותר לאוכלם עם חלב כיון שהקליפה שלהם עצמה היא כדי קליפה [ע"י לקמן סי' י' סעי' ל"ג], והשאר מותר.

וכן, אם הניח נייר כסף על השיש החמץ ונפל עליו בפסח מאכל חם אין המאכל נאסר מפני שהנייר כסף הוא הקליפה ואין המאכל בולע יותר ממנו.

- הניח כלי בשרי חם על חלב צונן, הכלי צריך הגעלה מפני שבלע כדי קליפה, אבל מכיון שרק התחתית בלעה לכן יכול להגעיל רק את החלק התחתון של הכלי מבחוץ^א.

תתאה גבר - כשאחד מהם לח

ב. איסור רותח שנפל להיתר לח צונן, וכן בשר רותח שנפל לחלב לח צונן, או גבינה קשה רותחת שנפלה לשומן בשר לח צונן, הכל מותר חוץ מכדי קליפה בבשר ובחלב^ב, אלא שבדבר לח הרי ה'כדי קליפה' שנאסרה מתערבת בשאר החלב ואי אפשר להסיר כדי קליפה, ולכן במקרה שצריך כדי קליפה מעיקר הדין, אם אין ששים כנגד ה'כדי קליפה' הכל אסור, ובמקרה שהכדי קליפה הוא רק חומרא, מותר בכל מקרה^ג.

וכתבו הפוסקים שהכלל בזה הוא שאם היה עירווי שנפסק הקילוח [כלומר, בשעה שהגיע למטה, כבר לא היה מחובר למעלה] ה'כדי קליפה' אסור רק מחומרא ולכן מותר גם אם אין ששים כנגד הכדי קליפה, ואם היה עירווי שלא נפסק הקילוח [כלומר, בשעה שהגיע למטה, עדיין היה מחובר למעלה] ה'כדי קליפה' אסור מעיקר הדין ולכן אם אין ששים כנגדו הכל אסור, וכדלקמן סי' י' סעי' ל"ח.

חמה בחום שהיס"ב גם אם הצדדים חמים מאד, ואם כן אין כאן שום העברת טעם מזה לזה].

סב. סי' צ"א, ד'. וע"י ש"ך שם סק"ו שאין צריך כדי נטילה אפילו בבשר צלוי או מבושל חם שנפל לחלב צונן, וכ"כ הפר"ח [שם סק"כ] והחכ"א [כלל נ"ב ס"ז], וכ"כ הדרכ"ת [שם סקע"ד] בשם היד יהודה. וע"י רעק"א במש"כ בגליון על דברי הש"ך ופת"ש שם סק"י.

סג. וכמו שנתבאר לקמן סי' י' סעי' ל"ח.

סא. ואף דקיימא לן שכלי שנטרף בצד אחד חייב להגעיל את כולו, היינו בסתמא שאז יש לחשוש שהאיסור פיעפע בכל הקדירה, אבל כאן כיון שתתאה גבר א"כ ודאי לא נכנס איסור יותר מכדי קליפה ולכן מספיק להגעיל רק את התחתית של הקדירה מלמטה [ומבפנים אין צריך להגעיל שעובי הקדירה הוא יותר מקליפה].

[הערה: במקרה שהניח קומקום חשמלי עם מים רותחים על חלב צונן, הרבה פעמים התחתית אינה

וכפי שביארנו בהקדמה, תתאה גבר עוסק בעיקר בדבר גוש יבש שנופל, והרי כל גוש שנופל נחשב תמיד 'נפסק הקילוח' כמובן [ואף שמחמירים בדבר גוש, נחשב עדיין כדי קליפה לחומרא], ולכן גם אם אין ששים כנגד ה'כדי קליפה' הכל מותר.

- עיין לקמן סי' י' סעי' ג' שבמקרים מסוימים הבשר כולו נאסר מפני שהחלב נכנס לסדקים וחריצים שיש בו.

- לגבי מאכל שנאסר כדי קליפה והתבשל, אם יש בו דין איסור דבוק, עיין לקמן סעיף מ"ה.

מאכל חם שנפל על כלי צונן

כא. דין זה הוא גם כן בכלים. כלומר, אם נפל בשר חם לתוך קדירה חלבית צוננת או על שיש חלבי צונן, הבשר נאסר כדי קליפה (באופן שהכלי החלבי הוא בן יומו) והכלי צריך הגעלה^כ. וכן אם הניח מאכל איסור חם על כלי כשר או שהניח מאכל כשר על כלי טרף, המאכל נאסר כדי קליפה והכלי צריך הגעלה.

חלב שנשפך על קדירת בשר מהצד [תתאה גבר כשהעליון בא מהצד]

כב. קדירה בשרית חמה שנשפך עליה מהצד קילוח חלב צונן, הקדירה נחשבת 'תתאה' [תחתון] והחלב נאסר, והקדירה צריכה הגעלה, והמאכל שבקדירה מותר רק אם יש ששים כנגד החלב שנגע בקדירה.

אבל אם החלב נכנס מתחת לקדירה, החלב הוא נחשב 'תתאה' [תחתון], ואינו אוסר ונאסר אלא כדי קליפה^כ [והקדירה צריכה הגעלה בחלק התחתון].

וכן להיפך, אם נשפך חלב חם על קדירה צוננת מהצד, הקדירה נחשבת תתאה, ואם החלב הגיע מתחת הקדירה החלב נחשב תתאה והכל נאסר אם אין ששים בקדירה

הכוונה לשיש שנגע בהם חלב חם או בשר חם [או שנשפך עליהם בשר/ חלב חם מכלי ראשון] בכ"ד שעות האחרונות.

סה. ע"פ ש"ך סי' צ"ב סקל"ה וסקל"ו וט"ז שם סקכ"ז ופמ"ג במ"ז סקכ"ז ובשפ"ד סקל"ה, ובי' החו"ד בבי' סקכ"ד שגם לש"ך אם החלב נכנס מתחת הקדירה א"כ החלב נחשב תתאה, וכ"כ הפר"ח [שם סקל"ב] והחכ"א [כלל מ"ה סי"ד].

סד. שלהלכה תתאה גבר גם בכלים, כמבוי' ברמ"א סי' ק"ה, ג' ובש"ך ובפמ"ג שם סק"י והרי בדרך כלל הכלי צונן. [אם הכלי עצמו גם כן חם אז ודאי נאסר הכל].

שים לב, במקרה שהבשר החם נפל לתוך הכלי הצונן ונגע רק בתחתית הכלי, אין צריך להגעיל את כל הכלי אלא רק את כל התחתית. שים לב, 'שיש חלבי' ו'שיש בשרי' שאוסרים,

כנגד החלב שנכנס תחתיו [אין צורך לחשב ששים כנגד החלב שבצדדי הקדירה גם אם מחובר לחלב שמתחת הקדירה, כמו שביארנו לעיל סי' ד' הע' י"ב].

תתאה גבר כשהעליון על האש

בג. נשפך חלב צונן מתחת קדירה העומדת על גבי האש, גם אם החלב נכנס מתחת הקדירה, הכל נאסר, לפי שהקדירה העליונה על גבי האש, ואין החלב התחתון יכול לצננו¹⁰.

תתאה גבר כשהתחתון בכלי שני

כד. נחלקו הפוסקים האם נאמר דין תתאה גבר כשהתחתון נמצא בכלי שני [והעליון נפל מכלי ראשון], ואמנם, בדרך כלל אנו מחמירים בכלי שני שבעצמו מעביר טעם, אבל במקרים שבהם אפשר להקל בכלי שני [למשל, בהפסד מרובה], אם נפל מאכל מכלי ראשון לכלי שני, יש להחמיר שאין לומר בו תתאה גבר כשנפל עליו מאכל חם מכלי ראשון. ויש מקילים¹¹.

ולכן, בשר חם שנפל מהקדירה שהתבשל בו לכוס קפה עם חלב [שהוא כלי שני], הכל נאסר. [לגבי מרק עוף בצלחת, עיין לקמן סי' י' סעיף מ"א שבמקרים מסוימים נחשב לכלי שלישי].

לגבי איסורי דאורייתא [אבל באיסורי דרבנן או בהפס"מ כתב להקל] אבל בסי' צ"א במ"ז סק"ה ובסי' צ"ב במ"ז סק"ה דחאו והוכיח שהש"ך והט"ז לא סברו כך [ע"י ש"ך סי' ק"ז סק"א וט"ז סי' צ"ב סק"ה וסק"ו]. וע"י עוד ביד יהודה סי' צ"ב בארוך סקמ"ה].

ולמעשה, כיון שבדרך כלל אנו מחמירים בכלי שני עצמו שמעביר טעם, א"כ גם במקום שיש צדדי קולא, כבהפס"מ, אם היה הכלי שני תתאה ונפל עליו דבר חם מכלי ראשון, יש לצרף לחומרא את שיטת המנח"י שאין כלי שני מצנן את מה שנפל עליו חם מכלי ראשון, ולא נוכל להקל בזה אלא רק באיסורי דרבנן בהפס"מ או בהצטרף צדדי היתר גדולים וע"פ הוראת חכם.

סו. ש"ך סי' צ"ב סקל"ג וסי' ס"ח סקל"ג ופמ"ג סי' צ"ב במ"ז סק"ה ובשפ"ד סקל"ג ובסי' צ"ה בשפ"ד סקי"ח וחור"ד סי' צ"ב בחי' סוסק"ד.

סז. הבאנו לקמן סי' י' סעי' מ"ב שלהלכה נקטינן שכלי שני מעביר טעם (גם אם אינו מבשל ממש) ומפליט ומבליע טעם, אמנם גם במקרים בהם אפשר להקל בזה, וכן לגבי להפליט ולהבליע טעם בבת אחת, מ"מ לגבי תתאה גבר [כלומר, שנפל איסור (או בשר) חם מכלי ראשון על היתר (או חלב) שנמצא בכלי שני] שיטת המנח"י [כלל נ"א סק"א וכלל נ"ו סק"א] שאינו מצנן את העליון גם אם אין לו כח להעביר טעם, והחכ"א [כלל מ"ה סי"ט] הביאו [אבל לא הכריע כך ברור], והפמ"ג בסי' ס"ח במ"ז סק"ט הביאו רק

כלי צונן שנפל על מאכל חם

כה. כלי צונן שנפל על מאכל חם, אין בו דין תתאה גבר אלא רק מה שנגע במאכל הוא נאסר ורק כעובי כדי קליפה בלבד^פ. ומכל מקום, למעשה הכלי צריך הגעלה^פ, אלא שאם נתבשל בו מאכל בדיעבד אינו נאסר מפני שבטל בששים^פ.

ולכן, אם נפלה קדירה חלבית על בשר חם ואח"כ בישלו בקדירה חלב, אין החלב נאסר, אבל הקדירה בכל מקרה צריכה הגעלה.

אבל כלי חלבי צונן שנפל על בשר חם בשעת הבישול בשהוא על האש, נאסר כולו^{פא}. - בענין מאכל שנאסר כדי קליפה ובישלוה בלא הסרת הקליפה, אם שייך בו דין 'דבוק', עיין לקמן סעי' מ"ה.

חם מקצתו חם כולו

שים לב, כל הנידון של חם מקצתו חם כולו שייך רק בכלי מתכות שמתכת מעבירה חום, אבל אם הידית פלסטיק או עץ, לא שייך כלל כל הנידון שהרי הם לא מעבירים חום.

כלי מתכת בשרי שחלקו נכנס לתוך כלי חלבי

כו. כלי מתכת חלבי שהכניסו אותו לתוך בשר, אינו אוסר אלא רק בחלק שנתחב בלבד, ולכן אין צריך ששים בבשר כנגד כל הכלי אלא רק כנגד מה שנכנס מהכלי^פ.

שם סקל"ג לגבי תתאה גבר כשהעליין על האש], כן תי' האמרי ברוך בהגהותיו על החוור"ד.

ט. שגם אם רק כדי קליפה שלו נאסר, גם כן צריך הגעלה לחלק התחתון של הכלי (ומספיק שיגעיל רק את התחתית של הכלי).

ע. אבל צריך ששים כנגד הכדי קליפה וכשיטת הט"ז. וכן נפסק להלכה וכדלקמן בסי' סעי' ל"ח.

עא. ש"ך סי' צ"ב סקל"ג ופמ"ג בשפ"ד שם.

עב. סי' צ"ד, א' וסי' קכ"א, ו' וש"ך סקי"ז, ועי' או"ח סי' תנ"א, י"ב ובמג"א סקכ"ד ובמשנ"ב

סח. רעק"א סי' ק"ה, ג' וחור"ד שם סק"ט, וכן נוטה הפמ"ג בסי' צ"ד במ"ז סק"א אלא שנשאר על זה ב"דוחק גדול", ועיקר ראייתם מכף שנתחבה בקדירה דלהלכה לא אמרינן חם מקצתו חם כולו אלא רק החלק שנתחב בקדירה הוא נאסר ולא יותר (כמב' בסי' צ"ד, א'), וכן משמע בש"ך סי' קכ"א סקי"ז.

ובחור"ד [סי' צ"ב ביאורים סקכ"א] הקשה ממש"כ הש"ך [שם סקל"ב] שיש תתאה גבר גם בכלים, וי"ל שאם החלב נמצא על האש עדיף טפי משאר "תתאה" כי כח האש שתחתיו נותן לו כח לחמם את כל הקדירה שמעליו [וכמש"כ הש"ך עצמו

כשהכלי כולו חם

כז. אם הכלי נמצא על האש ממש [וכן אם הכלי כולו חם מכל סיבה שהיא], הבליעה מתפשטת בכל הכלי. ולכן, אם ניתז חלב רותח על חצובות, הטעם מתפשט בכל החצובות. וכן אם ניתז רוטב בשר על דופן קדירה שעל האש מבחוץ או מבפנים או על דופן התנור מבפנים, נבלע טעם בכל הדופן הרוחתת^ט.

הכניס ידית בשרית לתוך חלב

כח. הכניס ידית של כלי בשרי לתוך חלב או להיפך, המאכל נאסר אם אין בו ששים כנגד מה שנכנס לתוך החלב, והכלי צריך הגעלה. ובמקום הפסד מרובה יש מקום להקל בהצטרף צדדי היתר נוספים^ט, ועיין בהערה.

- לגבי הגעלת ידידות הכלי, עיין לקמן סי' י"ז סעיף ד'.

זה רק לדעת הרמ"א שפסק [או"ח סי' תמ"ז, י'] שחמץ אוסר גם באינו בן יומו. אבל בשאר איסורים כבשר בחלב, יש לדון רק לפי מה שבלע בכ"ד השעות האחרונות, ואם ידוע שהידית לא בלעה בשר או חלב חם בכ"ד השעות האחרונות, א"כ מה שבלע עד היום הוא אינו בן יומו ואינו אוסר. ומש"כ הש"ך [סי' צ"ד סקכ"ח וסי' צ"ה סק"ח] לגבי להב סכין שבסתמא אינו יודע כמה חתך, היינו לגבי מה שבדרך כלל יכול לחתוך, אבל אם בדרך כלל אינו מכניס את הידית למאכל א"כ יכול לדעת שבכ"ד השעות האחרונות לא בלעה הידית מחלב או מבשר [או שאר איסורים], וכל זה מבואר שם, ועי' גם בפת"ש שם סק"א. ובודאי הדין כן אם יודע בבירור שלא הכניס את הידית לבשר או לחלב [או לשאר האיסורים]. ואמנם גם אם הידית לא נגעה בעצמה בבשר או בחלב החם, עדיין יש לדון האם הטעם עובר בכל הסכין לידית או לא, ונחלקו בזה המג"א [או"ח סי' תנ"א סקכ"ד] והש"ך [יו"ד סי' קכ"א סק"י] האם אנו פוסקים חם מקצתו חם כולו לענין זה שכל הכלי בלע את מה שנתחב בקצה [ורק לענין פליטה מהידית מקילים שאין הכלי פולט אלא מה שנתחב למאכל, למשל אם הכניס סכין בשרית

שם סקס"ח וסקס"ט. ועי' עוד לעיל סי' ד' הע' ס"ט.

עג. ש"ך סי' צ"ז סק"ב וסי' קכ"א סק"ז, וט"ז סי' צ"ז סק"ב, ורעק"א על המג"א סי' תנ"א סקכ"ד ופמ"ג בסי' צ"ד סימן א', [ועי' פמ"ג סי' צ"ז בשפ"ד סק"ב שביאר דברי הש"ך ויישב קו הכרו"פ בסתירת דברי הש"ך מסי' צ"ז לסי' קכ"א עפ"י זה]. ועי' אמרי ברוך בהגהותיו על החו"ד סי' צ"ב סקכ"א שביאר כן בדעת הש"ך שם סק"ב, ועי' דגמ"ר סי' ס"ט על הש"ך סקס"ד.

עד. יש לנו לדון בזה שני נידונים, האחד, האם הידית עצמה נגעה בעבר בבשר חם או שכל מה שהיא בשרית הוא רק משום שהכלי עצמו נגע בבשר חם, והשני גם אם הידית עצמה לא נגעה בבשר חם הטעם עובר בכל הכלי עד הידית או שרק מקום הנגיעה לברו הוא נעשה בשרי. ובנידון הראשון, האחרונים [ט"ז או"ח סי' תנ"א סק"ז, אליה רבה שם סק"י, גר"א בבי' שם] כתבו שכל ידית של סכין חמץ נחשב שודאי בלע בעצמו חמץ חם ואם הכניס את הידית בפסח למאכל חם, המאכל נאסר, ומקורו מהגמ' בפסחים דף ל': שצריך להגעיל גם את הידית של הסכין, וכן פסק המשנ"ב [שם סקס"ט]. ונראה, שכל

כלי שהתחמם מצד אחד ונגע איסור בצד השני

כט. כלי מתכת שהתחמם מצד אחד ונגע באיסור מהצד השני, נאסר כולו. וכן לענין בשר וחלב, שאם כלי בשרי היה חם בצד אחד ונגע בחלב מהצד השני, נאסר כולו^{ע"ה}.

חוזר וניעור

נוסף עוד איסור לתערובת

ל. איסור שנתבטל בהיתר, בין אם האיסור היה יבש ביבש וצונן והתבטל ברוב ובין אם האיסור היה לח או שנתבטל יחד ונתבטל בששים ואח"כ נוסף עוד לאיסור עד שעכשיו אין רוב בהיתר או אין ששים בהיתר, כל התערובת חוזרת ונאסרת^{ע"ה}. ולכן, אם נשפך חלב לתוך בשר ובטל בששים, ואח"כ נשפך עוד חלב לתוך הבשר ועכשיו אין ששים כנגד החלב, הכל נאסר.

בפמ"ג ובמשנ"ב משמע קצת כן, ואמנם בהפס"מ ובהצטרף צדדי היתר נוספים יש להקל, אבל בהפס"מ לבד צ"ע אם אפשר להקל.

עה. בזה גם הש"ך מודה כמש"כ בסי' קכ"א סקי"ז, וכ"כ הפמ"ג סי' צ"ד במ"ז סק"א. עו. סי' צ"ט, ו' וסי' קל"ד, ג' וש"ך סקי"ח, ועי' משנ"ב סי' תנ"ב סקי"ג.

ויש להבין אין יתבאר דין זה לשיטת הרא"ש [הובא לעיל בהע' ט"ז, עי"ש] שהאיסור נהפך להיתר ובפרט שהרא"ש [חולין פ"ז סי' ל"ז] כותב שבכל גווני אמרינן חוזר וניעור. ובשערי יושר ש"ג פ"י ביאר שהביטול הוא ענין תמידי וצריך כל הזמן כסדר שיהיה כח ברוב לבטל את המיעוט, ולכן גם לרא"ש האיסור נהפך להיתר, היינו דוקא בזמן שיש רוב היתר, אבל אם נהפך להיות רוב איסור א"כ חוזר וניעור, וה"ה לענין ביטול בששים [יסוד זה מובא גם כן בקוב"ש ביצה אות סח ובקובץ הערות סי' נ"ח סק"ב וסי' ע"א סק"ז לגבי דברים אחרים].

לתוך חלב א"כ הבשר מותר אם יש בו ששים כנגד מה שנכנס בלבד], או שאין נבלע בכלי אלא רק במקום שנתחב ולא יותר, והביאם הפת"ש בסי' צ"ד סק"ג. והחכ"א [כלל מ"ו ס"ו וכלל ע"ד סיא] ובבית אדם שער או"ה אות מו (סב) ואות מד (סא) פסק כהמג"א וכתב להקל רק בהפס"מ ובהצטרף צדדי היתר נוספים וגם הכרו"פ [סי' צ"ד סק"ד] פסק כהמג"א וכן צידד הפמ"ג [סדר השואל והנשאל חלק ב' אות יד ובאו"ח א"א סי' תנ"א סק"ד, אמנם ביו"ד סי' צ"ד במ"ז סק"א משמע מדבריו להיפך, עי"ש, וע"ע בסדר השואל ונשאל חלק ג' אות כב]. אבל הפר"ח [סי' קכ"א סקט"ו] והמנח"י [כלל פ"ה סק"כ] פסקו להקל כהש"ך וכ"מ בפמ"ג [סי' צ"ד במ"ז סק"א], ובמשנ"ב [סי' תנ"א סק"ח] משמע שנטה לדברי המג"א אבל בשעה צ"ע קע"ז לא הזכירו כטעם לאסור בדיעבד, ויל"ע בדעתו. ובשו"ע הגר"ו [סי' תנ"א סכ"ב] כתב להקל בהפס"מ כהש"ך. ולמעשה, קשה להקל כנגד המג"א והחכ"א ובפרט שגם

דין חוזר וניעור שייך גם באיסורים מדרבנן^ז.

יש שכתבו שבתערובת מין במינו יבש ביבש אפשר להקל בהפסד מרובה שאין חוזר וניעור אם נודע לו מהתערובת לפני שנוסף עוד איסור^ח.

ועיין בהערה מקרים שבהם הקילו שאין האיסור חוזר וניעור^ט.

חוזר וניעור בטעם

לא. יש חוזר וניעור גם בטעם^פ. כלומר, אם הטעם בטל בששים ונוסף עוד טעם ועכשיו אין ביטול בששים, הכל נאסר.

ולכן, אם בישל והמיס שוקולד בתוך כלי פרווה וטבל בשוקולד ופלים חלביים ('גליליות') שהיה ששים כנגדם אלא שטבל עוד ועוד (כל אחד בפני עצמו) עד שבצירוף הכל יחד לא היה ששים כנגד החלב, הכלי נעשה חלבי [ויש חוזר וניעור גם בהיתר, וכדלקמן].

אמנם טעם חמץ שנתבטל לפני פסח, אינו חוזר וניעור אם אין ממשות, ועיין בהערה^א.

סמכין על הפוסקים שלא נאמר דין חוזר וניעור. ועי' בוביוס השבת סי' כ"ה סעי' ל"ט.

פ. ש"ך סי' קכ"א סק"כ וסי' צ"ד סק"ה ומג"א או"ח סי' תנ"ב סק"ו ורעק"א שם ומשנ"ב סק"ג ושעה"צ סק"ד. ועי' או"ה כלל נ"ח סנ"ו שביאר שנחשב כמו 'העלמה אחת'.

פא. מג"א סי' תמ"ז סק"ז וסק"ג ומשנ"ב שם סק"א וסקל"ז [ועי' מחה"ש ופמ"ג סי' תנ"א סקנ"א], והחזו"א [סי' קי"ט סק"ה ד"ה ומבואר] חולק.

וביאר הגר"ע אויערבאך שליט"א [אליבא דהלכתא גליון פד עמ' כג] את ההבדל, שאם נוסף איסור בודאי חוזר וניעור גם בטעם שהרי סוף סוף הצטבר כאן טעם אסור, אבל אם השתנה שמו של הדבר מהיתר לאיסור בזה לא אמרינן חוזר וניעור בטעם, ולכן בחמץ שהיה שמו מותר ונהפך לאיסור לא אמרינן חוזר וניעור בטעם.

עז. הרמ"א שם, וכן סתמו כל הפוסקים באו"ח סי' של"ה [עי' מג"א סי' של"ה סוסק"ד ובפמ"ג ומחה"ש ומשנ"ב שם, ומדובר שם במשקין שזכו שהאיסור מדרבנן]. אבל הגר"א והפר"ח בסי' צ"ט כתבו שבאיסורים מדרבנן לא אמרינן דין זה.

עת. ש"ך ופמ"ג בסי' צ"ט סק"א, עי' מעדני השולחן שם שהביא כמה מ"מ על זה. וכ"כ החכ"א [כלל נ"א סכ"ח], ועי' פר"ח [סקכ"א], אבל החו"ד [חידושים סקט"ז] והכרו"פ [כרתי סק"ז ופלתי סק"ב] והפר"ת פסקו דלא כהש"ך.

עט. באו"ח סי' של"ה סוסק"ד כתב המג"א שאם מניח כלי מלא במים תחת מיץ שמטפטף מהענבים, מותר לטלטלו עם המיץ כיון שקמא קמא בטיל, והוסיף שנראה שלא נאמר בזה דין חוזר וניעור, ובפמ"ג שם בי' הטעם משום שלמחר יהיה מותר ובאיסור כזה לא מחמירים לומר חוזר וניעור, ובמחה"ש שם בי' שלענין דין ביטול כלי מהיכנו

חוזר וניעור בהיתר

לב. יש חוזר וניעור בהיתר²². ולכן, אם שפך חלב לתוך מים והיה ששים כנגדו, ואח"כ הוסיף עוד חלב למים עד שבצירוף הכל אין ששים כנגד החלב, אסור לשתות את המים עם בשר.

חתיכה נעשית נבילה

חתיכה נעשית נבילה בבשר וחלב

לג. חתיכת בשר שנפלה לחלב חם ולא היה בחלב ששים כנגד הבשר וממילא נאסר הכל, הרי כל התערובת נחשבת כמו האיסור עצמו, ואם ישפך מהחלב הזה או יפול מהבשר הזה לתוך מאכל חם אחר, יצטרכו ששים במאכל כנגד כל החלב או כל הבשר²³.

ולכן, אם נשפך חלב לתוך בשר ולא היה בבשר ששים כנגד החלב, ואח"כ נוסף²⁴ עוד בשר לתערובת ועכשיו יש ששים כנגד החלב, הכל אסור שהרי כבר מקודם הכל נאסר ונהפך להיות 'איסור' עצמי משום דין חתיכה עצמה נעשית נבילה.

ואדרבה, היתר בהיתר פחות שייך בו ביטול, עי' תוס' נדה סא: ד"ה בגד וש"ת הגרעק"א סי' ר"ז - אלא שהש"ך כתב בסי' צ"ט סקכ"ב שחלב בטל במים ושונה משאר היתר שאינו בטל בהיתר, ועי' רעק"א שם, אבל נראה פשוט שגם בזה יש חוזר וניעור כמו באיסורים.

ומה שכתב הפר"ח בסי' תמ"ז ס"ד שהיתר בהיתר גם כן מתבטל ואינו חוזר וניעור, כוונתו ששייך שם ביטול על חמץ לפני פסח וממילא טעמו אינו חוזר וניעור בפסח כשנהפך שמו לאיסור, אבל בנוסף עוד טעם היתר שלא היה מקודם (למשל, היה טעם חלב שבטל בששים ונוסף לו עוד טעם חלב) בודאי חוזר וניעור, ונתבאר עוד לעיל בהע' פ'.

פג. סי' צ"ב, ג' וסי' ק"ו, א'. ואין לזה שייכות עם מח' הש"ך והט"ז האם חלב בבשר נחשב בלוע או איסור בעצם.

פד. עיין לקמן סעי' מ"ז שבידיים אסור להוסיף בכל מקרה שאסור לבטל איסור לכתחילה.

ומוכח כן שיש הבדל בגדר חוזר וניעור, שהרי ביו"ד בסי' צ"ט, ו' כתוב שאם נוסף איסור לתערובת שבטלה בששים חוזר וניעור, ואילו בסי' ק"ט, ב' מבואר שתערובת יבש ביבש שבישולם יחד ונהפכו לתערובת לח בלח אינו חוזר וניעור לאיסור [שבלח בלח צריך ששים], וכן בסי' ק"א, ג' תרנגולת בנוצתה שנתערבה לא נחשבת חתיכה הראויה להתכבד, וגם אחרי שהסירו את הנוצות לא חוזרת להיות אסורה, והיינו דלא אמרינן חוזר וניעור. ומוכח שאם שם הדבר השתנה מהיתר לאיסור אין דינו להיות חוזר וניעור כמו בנוסף איסור.

וגם האומרים שחמץ בפסח לא חוזר וניעור, הוא משום שלדעתם היתר בהיתר לא בטיל ועדיין לא חל שם 'ביטול' על החמץ [כמב' במרדכי פסחים סי' תקנ"ד ובש"ת הר"ן סי' נ"ז], אבל אם החמץ כבר התבטל, בודאי אינו חוזר וניעור אע"פ שהשתנה שמו לאיסור.

פב. לא גרע מביטול איסור שיש חוזר וניעור,

לד. גם באיסורים דרבנן אנו אומרים חתיכה נעשית נבילה^ה.

חנ"נ בשאר איסורים

לה. לשיטת המחבר אין דין 'חתיכה נעשית נבילה' בתערובת של איסור והיתר אלא רק בתערובת של בשר וחלב. ולכן, אם נפלה חתיכת איסור להיתר חם ולא היה בהיתר ששים כנגד האיסור [וממילא נאסר הכל], ואח"כ נפלה חתיכה מה"היתר" הזה (שכבר נאסר) לתערובת אחרת, אין צריך ששים כנגד כולה אלא רק כנגד החלק היחסי של האיסור שנכנס בה, ולשיטת הרמ"א גם בזה נאמר דין חתיכה נעשית נבילה, ולכן אם נפלה חתיכה מה"היתר" הזה (שכבר נאסר) לתערובת אחרת, צריך ששים כנגד כולה כדי להיתר את הכל^ה. ועיין עוד בהערה לגבי ירקות שהתבשלו עם בשר וחלב^ה.

אמנם גם לרמ"א, אם התערובת היא לח בלח, יש להקל בהפסד מרובה שלא נאמר דין חנ"נ בשאר איסורים אבל בבשר וחלב אין להקל בשום אופן^ה.

ניכר ומובדל הוא נעשית נבילה ונאסרה לבדה כי אין יצטרף שום היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה ולפיכך אוסרת כולו אבל בדבר לח דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור מתערב היתר שני עם הראשון ולא שייך כלל למימר חנ"נ, וסברא זו כתבוהו הרשב"א בתוה"ב והר"ן בשם הראב"ד וז"ל דלא אמר חתיכה נעשית נבילה אלא באיסורא הבלוע בחתיכה דכיון שנתן טעם ואין ממש איסור זה יוצא ומתערב בחתיכות האחרות אלא בזו הרי הוא כנבלה עצמה אבל בלח כגון יין ביין או מים במים וכיוצא בהם אע"פ שהראשון נאסר מחמת מיעוטו כיון שנפל שם היתר ונתרבה בטל האיסור שהרי נתערב האיסור לגמרי בהיתר שנפל שם לבסוף כמו שנתערב בראשון ונמצא שאין ההיתר מעורב עכשיו בהיתר הראשון בלבד משא"כ בחתיכה שנבלע מאיסור עכ"ל.

והגרעק"א (סי' צ"ב על הש"ך סקי"ד) כתב נפק"מ בין ב' הטעמים, שלשיטת המרדכי אם נימוחה אח"כ הרי כבר נאסרה בגלל החשיבות של החתיכה ושוב לא תהיה מותרת אבל לשיטת הראב"ד

פה. ט"ז שם סקי"א, וכ' הפמ"ג במ"ז סקי"א שכן מוכח ברמ"א סי' ע"ב, ג' וסי' צ', א' לגבי חנ"נ באיסורים מדרבנן כמבואר שם. וכ"כ גליון מהרש"א בסי' ק"א, ב' והפמ"ג בפתיחה להל' בור"ח ד"ה חתיכה נעשית נבילה.

פו. סי' צ"ב, ד' וסי' ק"ו, א'. וכתבו הש"ך [סי' צ"ב סקי"ב] והט"ז [שם סקי"א] שהוא מדרבנן. אמנם גם למחבר אם נפלה חתיכת איסור לתוך ששים של היתר, החתיכה נשארת אסורה, עי' ש"ך סי' צ"ב סקי"א וט"ז שם סקי"י.

פז. בפר"ח סי' צ"ד סק"כ כתב שבמחבר ובב"י מוכח שאם בישל ירקות עם בשר וחלב יש להם דין חנ"נ לפי המחבר, והוא עצמו כתב שאין להם דין חנ"נ, וגם בגליון הגרעק"א ריש סי' צ' [סק"ג] כתב שאין להם דין חנ"נ, ועי' פלתי סי' פ"ז סוסקט"ו.

פח. נחלקו הראשונים האם אומרים דין חנ"נ בלח בלח. ולכאורה נאמרו בזה ב' טעמים, וזה לשון הב"י (סי' צ"ב ס"ד): והמרדכי כתב דוקא בחתיכה עצמה מטעם חשיבות החתיכה ואיסור

בלאו הכי בודאי אין דין חתיכה נעשית נבילה על בלוע שבכלי דלא עדיף מתערובת לח בלח. וביד יהודה [סי' צ"ב סק"ח] עמד בקושיא זו, וכתב שבאמת כל הנידון על בלוע שבכלי אינו לשיטת המרדכי.

אבל נראה שיש ליישב הדבר.

דהנה הבאנו לעיל את לשון המרדכי לענין לח בלח, וצריך להבין מה כוונתו במה שכתב 'כי אין יצטרף שם היתר אליה לבטל האיסור'. ויש לבאר שכוונתו במה שכתב שהאיסור ניכר ומובדל, לא שיש כאן איזה 'חשיבות' עכשיו בפני עצמה אלא כוונתו להמשך, כלומר, כאשר החתיכה נפלה למקום אחר והרי אפשר לסוחטו אסור והאיסור נשאר שם א"כ עכשיו האיסור נשאר בפני עצמו לכן יש דין חנ"נ אבל אם האיסור אינו ניכר בפני עצמו והוא מתערב א"כ כבר מעכשיו אין לו שם חנ"נ כי אנחנו יודעים שהאיסור לא יהיה בפני עצמו, והכל טעם אחד הוא כי כוונתו לחשיבות ולהיכרו בזמן שיתערב ולא עכשיו.

ולפי"ז אין הכרח לומר שהראשונים חולקים בטעם שאין חנ"נ בלח בלח וכפשטות לשון הב"י שהכל דבר אחד הוא על שני סברות הראשונים.

והדברים מפורשים בפמ"ג [משב"ז סק"ט"ו] שפירש שהמרדכי והראב"ד אמרו דבר אחד ושם [בשפ"ד סק"ד] כתב שלא מבין למה הש"ך כתב 'כלומר' והרי הדברים פשוטים שאם בסוף התערב חזק ויפה כתערובת לח בלח א"כ אין על זה דין חנ"נ אף שמתחילה נתערב ע"י בישול. וייצא לפי דבריו שאם בזמן שהתערב היה חתיכה ואח"כ התרסק יהיה מותר לפי שיטת המרדכי, ודלא כהגרעק"א והחוו"ד. [ועי' חוו"ד סי' צ"ח סק"ו שאם אנחנו יודעים שייצא האיסור א"כ כבר מעכשיו אין חנ"נ].

והנה, הנוב"י [תנינא יו"ד סי' מ"ט] מסתפק לגבי שומן שנקרש [והובא בפת"ש סי' צ"ב סק"ב], וכתב שלפי הטעם שתלוי במה שניכר א"כ

שמתערב חזק א"כ אם נימוחה ונתערבה לא יהיה דין חנ"נ, וכ"כ החוו"ד [סי' צ"ב בי' סוסקי"ב]. וצ"ע קצת כי הב"י כותב בלשון שנראה כאילו שניהם טעם אחד להם ואין כלל מח' ביניהם, וגם הש"ך [סי' צ"ב סק"ד] והט"ז [שם סק"ט"ו] לא הזכירו בכלל את הראב"ד ונראה שהבינו שאינו חולק [מדלא הביא והוה כלל].

ובאמת, נראה לענ"ד שבאחרונים לא ברירא להו שיש כאן בכלל מחלוקת בראשונים.

ונקדים, הראשונים דנו לגבי בלוע שבכלי האם יש בו חנ"נ או לא, וברמ"א נראה שעיקר הפסק הוא שיש חנ"נ בבלוע שבכלי [כמבו' בסי' צ"ב, ה' ובסי' צ"ח, ה' וש"ך שם סק"א וט"ז שם סק"ח, ועי' סי' צ"ד, ב' לגבי תוחב כף ב' פעמים שפירשו הש"ך וט"ז שם שהטעם לאסור הוא מפני דין חנ"נ בבלוע שבכלי].

והנה למרדכי הדבר תלוי במתכות וחרס דהיינו האם אפשר להפריד את האיסור או לא, ונח' הט"ז והש"ך [בסי' צ"ח] האם המרדכי סובר להקל בבליעה שבכלי מתכות שגם זה לא נעשה חנ"נ כי אפשר להכשירו או בודאי הבלוע שבכלי נעשה נבילה ונחלק רק על הכלי חרס עצמו, ועי"ש בחוו"ד סק"ו.

ויש לתמוה, אם לא אומרים חנ"נ בתערובת של לח בלח, א"כ אין אפשר לומר חנ"נ על בלוע שבכלי, הרי הטעם של לח בלח הוא חיסרון בחשיבות החתיכה כמש"כ המרדכי [וטעם זה הובא בש"ך ובט"ז כנ"ל], ואם כן אין יתכן שיהיה חנ"נ בבלוע שבכלי שבודאי אין לו חשיבות, וצריך לפרט לשיטת המרדכי שאין חנ"נ בלח בלח גם לא יהיה חנ"נ על בלוע שבכלי.

ובפרט שהרמ"א עצמו [תורת חטאת כלל פ"ה] מביא מרדכי אחר להוכיח כהראשונים שאין חנ"נ על בלוע שבכלי [מצד שיכול להכשירו בהגעלה] ולא הביא את המרדכי שסובר שאין חנ"נ בתערובת של לח בלח. ובאמת הינו יכולים להקשות על המרדכי עצמו למה לא כתב שלשיטתו

עוד יש קולא בשאר איסורים, שאם לא ידע מהתערובת כשעדיין לא היה ששים, ואח"כ נוסף עוד היתר ועכשיו יש ששים כנגד האיסור, יש להקל בהפסד מרובה^פ.

חנ"נ בתערובת יבש ביבש

לו. בתערובת יבש ביבש בלי בישול יחד לא שייך דין חתיכה נעשית נבילה. ולכן אם היתה תערובת איסור והיתר באופן שכל התערובת אסורה ונפלה חתיכה מהתערובת לתערובת אחרת או שנוסף חתיכת היתר לתערובת, אם יש עכשיו בסך הכל רוב בהיתר הכל מותר [בתערובת מין במינו, וכנ"ל בסעיף א']^ג.

הב"י והנוב"י.

ולפי זה יהיה אפשר ליישב את הרמ"א שדן על בלוע שבכלי שהרי לכאור' אפילו לח בלח לא ניכר אלא כוונתו שבתערובת השניה זה לא עומד בפני עצמו ואע"פ שהבלוע שבכלי הוא פחות חשוב מלח בלח אלא החשיבות היא רק ביחס לתערובת הבאה כלומר האם כשיתערב בתערובת הבאה האם עומד בפני עצמו או לא והבלוע שבכלי כן עומד בפני עצמו כשהוא בתוך הכלי ולא מתערב בתערובת [חוץ מהגעלת כלים - וזה שיטת המרדכי עצמו שאומר שהרי אפשר להכשיר בהגעלת כלים וכנ"ל], ולכן יתכן שלח בלח לא יהיה חנ"נ אבל בלוע שבכלי כן יהיה חנ"נ לפי זה.

פט. נח' בזה הרמ"א [סי' צ"ט, ה'] והש"ך [שם סקט"ו] אם נאמר דין חנ"נ בלא נודע מהתערובת עד שנוסף עוד היתר. ולהלכה הפמ"ג [בשפ"ד שם] הסתפק אם יש להקל בהפסד מרובה, והחכ"א [כלל מ"ד ס"י] והפת"ש [שם סק"ו] והמנח"י כלל פ"ה סקל"ח כתבו שאפשר להקל בהפס"מ או לצורך מצוה בשאר איסורים חוץ מבו"ח, ועי' בגליון רעק"א שם ובשו"ת רעק"א סי' ס"ו. וע"ע גם פמ"ג או"ח סי' ש"י במ"ז סק"ד.

צ. סי' צ"ט, ה' וסי' צ"ב, ד'.

ולגבי תערובת קמח בקמח, עי' פמ"ג סי' תמ"ז סקי"ט וחור"ד סי' צ"ט סק"א, וצ"ל שאם אי אפשר להפריד ביניהם א"כ נחשב שמעביר טעם כי אם טעם אחד בהכרח יטעם גם את המעורב עמו.

כנראה יהיה מותר והסתפק בזה ולענ"ד ספיקו בדיוק בנידון זה, ולכאור' הבין ג"כ שכוונתו שניכר בזמן התערובת ולכן אינו מתבטל ולא שניכר סתם כך לעצמו, והוא מסתפק האם אנחנו יכולים אח"כ לחדש איסור כיון שבזמן התערובת השומן כבר קרוש ועכשיו הוא ניכר לעצמו ו'ואין לך בו אלא חידושו' - אבל עצם הדבר פשיטא ליה שלכאורה העיקר תלוי בזמן התערובת.

ולענ"ד הפמ"ג בסי' צ"ב סקט"ו מתכוון לזה שדן שם לגבי חתיכה שבלעה דם ונתערבה באחרות בתוך רוטב ויש שם גם שני חתיכות היתר הרי החתיכה עצמה צריכה להיות בדין יבש ביבש ומבחוץ לא ניכר כלום וא"כ החתיכה עצמה מותרת מדין יבש ביבש ורק הדם הוא האסור וא"כ עכשיו אין חשיבות לחתיכה אלא רק נשאר הדם הבלוע ויהיה מותר, וכתב הפמ"ג שזו טעות וזה לשונו: דאנן הכי קאמרינן כיון דחתיכה ניכרת ומובדלת ואין הטעם נסחט ממנה לגמרי דאין הגעלה באוכלין אם כן ודאי צריך ששים נגד כל החתיכה ואם לאו אסור הכל אף שיש שתי חתיכות של היתר נגדה דשויא רבנן כחתיכת נבילה. כלומר, ה'חשיבות' היא במה שהטעם בלוע ולא ייצא בהמשך בתערובת הבאה.

וגם הפמ"ג בסי' צ"ו במ"ז סקי"ב הבין כך לגבי מי לימוני"ש שחותך הלימון בסכין ומרסק אותו וכ' הפמ"ג שאין דין חנ"נ כי זה לח בלח אע"פ שבתחילה הלימונים היו שלמים, אלא שבסוף הם יתחברו, וזה כוונת המרדכי כמו שהבינו

חנ"נ בבריה ובתבלין

לז. דין חתיכה נעשית נבילה הוא רק הגדלה של גודל האיסור, דהיינו שמעתה צריך לשער ששים כנגד כל החתיכה ולא רק כנגד החלק היחסי של אחוז האיסור שמעורב בה, אבל אין דין חנ"נ יכול לחדש כוחות שלא היו באיסור הראשון. ולכן אם בריה כשרה נאסרה בכישול עם איסור אחר, ואח"כ הבריה התערבה בששים היתר כנגדה, בטלה, משום שהאיסור הראשון לא היה בריה ולא נוצר כח איסור של בריה^{צא}.

וכן, אם דבר שיש בו טעם חזק נאסר בכישול עם איסור אחר, אין דינו כמו תבלין או שאר דבר שיש בו טעם חזק שאינו בטל בששים (כדלקמן סי' י"א סעי' ל"ז), מפני שהאיסור הראשון לא היה דבר חריף ולא נוצר כח איסור של דבר חריף.

חנ"נ בהיתר

לח. דין חנ"נ הוא רק באיסור אבל לא בהיתר, ולכן אם נשפך חלב לתוך מים ונשפך מהתערובת לתוך בשר, צריך לשער ששים רק לפי כמות החלב [כלומר, אם יודעים כמה חלב נשפך למים, אין צריך בבשר ששים אלא רק כנגד כמות החלב בלבד]^{צב}.

וכן בצל שנחתך בסכין בשרית והתבשל עם חלב, משערים ששים רק כנגד הבשר שבלוע בו - לא יותר מגודל להב הסכין הבשרית, וכמו שביארנו לעיל סי' ז' סעיף ב'^{צג}.

לט. אבל בחתיכות יבשות שיש בהם חלב או בשר בעין ממש [כמו קוביית שוקולד חלבית או קציצה שיש בה בשר טחון], למעשה לא שייך כלל זה משום איסור 'דבוק', וכמו שיבואר לקמן סעיף מ"ו.

והיינו שאם בישל קציצות בשר עם ירקות ונפלה קציצת בשר לתוך חלב, יש לשער ששים כנגד כל הקציצה משום שיש בשר ממש בקציצה והבשר שבקציצה נאסר מיד וחוזר ואוסר את כל הקציצה באיסור 'דבוק', וממילא מעתה יצטרכו ששים כנגד כל הקציצה. וכן אם נפלה קוביית שוקולד חלבי לתוך בשר, צריך לשער ששים כנגד כל הקוביה ולא רק כנגד החלב שבה, כיון שהחלב שבקוביה נאסר מיד וחוזר ואוסר את כל הקוביה באיסור דבוק, ומעתה צריך בבשר ששים כנגד כל הקוביה.

צא. בפמ"ג שפ"ד סקכ"ב ובסי' צ"ב במ"ז סקכ"ד ובחוו"ד ריש סי' צ"ג כעין זה.

צג. ויש להבחין שכאן אין בשר בעין, ולכן אם יש ששים כנגד הטעם הבלוע בבצל הכל מותר

צא. תוס' חולין דף ק. ד"ה בשקדם. ובביאור דבריו, עי' ט"ז סי' צ"ב סקט"ז ונקה"כ שם ופמ"ג במ"ז שם ורעק"א סי' ק"ו סק"ג.

צב. סי' צ"ד, ו', שאין חנ"נ בהיתר. ועי' שם

חנ"נ בבלוע שבכלי

מ. דין חנ"נ שייך גם בבלוע שבכלי, והיינו שאם לקח כף חלבית שעירב בה הרבה חלב חם ואח"כ עירב בה מעט בשר חם, החלב הבלוע שבכף נעשה כולו איסור, ומעתה אם יכניס את הכף לתערובת חמה אחרת יצטרכו ששים כנגד כל הכף בשביל להתיר את התערובת^א. ובהפסד מרובה יש להקל בכלי עץ וכלי מתכות שמספיק ששים רק כנגד הבשר שבלוע בכף^ב.

[דין זה הוא גם בשאר איסורים. ובהפסד מרובה יש להקל שמספיק רק ששים כנגד האיסור המועט שנבלע בהיתר^ג].

איסור דבוק

מא. איסור שדבוק בתוך חתיכת היתר, לרמ"א אותה חתיכה אסורה מיד אם אין בה עצמה ששים כנגד האיסור וממילא יצטרכו בכל הקדירה ששים כנגד כל החתיכה, ואם אין ששים כנגד כל החתיכה כל הקדירה נאסרת^א, והמחבר חולק על דין דבוק בשאר איסורים, כמו שחולק על דין חנ"נ בשאר איסורים, עי' לעיל סעי' ל"ה^ב. - לענין דבוק כשהחתיכה בודאי כחושה, עי' לעיל הע' ל"ח.

משום שהחתיכה הדבוקה ממהרת לבלוע, והשני, שמא יצא פעם אחת מחוץ לרוטב ובלעה לבד. ויש להבין, אם כן, מי שחולק על דין חנ"נ בשאר איסורים, מדוע שיחלוק גם על כללים אלו, ולמה לנו לומר שהמחבר שחולק על דין חנ"נ בשאר איסורים, חולק גם כן על דין דבוק בשאר איסורים. וביותר, הרי המחבר מסכים לדין אפשר לסוחטו אסור כמבו' בסי' ק"ו, א', וא"כ אם החתיכה ממהרת לבלוע א"כ נאסרה כבר ומעתה תישאר באיסורה גם בלי דין חנ"נ שהרי כבר נאסרה ושוב לא תחזור להתירה.

והנה, יש מקום לומר דאה"נ שיש כאן ב' מחלוקות נפרדות, והמחבר חולק גם על דין חנ"נ בשאר איסורים וגם על דין דבוק וס"ל שהחתיכה הדבוקה אינה ממהרת לבלוע וגם לא חיישינן שייצא לבלוע מחוץ לרוטב.

ובאמת, מצאתי שהפמ"ג בסי' כ"ב סק"ח כתב שלמ"ד דס"ל דבוק לא בהכרח שגם יסבור דין

שאז הטעם יוצא וכנ"ל סי' ז' הע' י'.

צד. סי' צ"ח, ה' וש"ך סק"א וט"ז סק"ח, וכן מבו' בסי' צ"ב, ה' לגבי פיעפוע בבלוע שבכלי, ועי' גם סי' צ"ד, ב' וש"ך שם סק"ד וט"ז שם סק"ב לגבי תוחב כף ב' פעמים שפירשו הש"ך וט"ז שם שהטעם לאסור הוא מפני דין חנ"נ בבלוע שבכלי.

צה. ש"ך סי' צ"ח סק"א.

צו. ש"ך שם סק"ח.

צז. סי' ע"ב, ג'. וע"ע סי' ע"ג, ו' ובט"ז סי' צ"ב סק"ב ובסי' ק' סק"ד ובש"ך סי' ע"ה סק"ח וסי' ק' סק"ח וסי' כ"ב סק"ח וסי' צ"ו סק"ט ובבי' הגר"א סי' ע"ג סק"ו.

צח. סי' ק"ו, ב' וסי' ק', ב'.

והנה, הפמ"ג [סי' צ"ב במ"ז סק"ב וסי' ע"ב במ"ז סק"ו וסי' ק"ו במ"ז סק"ב וסי' כ"ב בשפ"ד סק"ח] ב"י שיש שני טעמים לאיסור דבוק, האחד,

ומצאתי שהפמ"ג הק' קושיא זו בג' מקומות, המקום הא', בסי' ע"ב במ"ז סק"י, ותי' שם שהטור חולק על הרשב"א וסובר אפשר לסוחטו מותר ולכן אי לא חנ"נ לא יהיה גם דין דבוק כי החתיכה תחזור להתיירה, ולכאור' עדיין יקשה לדין דנקטינן כהמחבר שם שאפשר לסוחטו אסור אפי' אי נימא דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים.

המקום הב', בסי' ק"ו בשפ"ד סק"ז ובמ"ז סק"ב הק' כן דלכאור' גם בלי דין חנ"נ הרי החתיכה צריכה להישאר באיסורה שהרי אפשר לסוחטו אסור גם לפי המחבר, וא"כ מה יושענו שיטתו שאין חנ"נ הרי החתיכה נאסרה מיד ואח"כ שוב לא תחזור להתיירה כי אפשר לסוחטו מותר.

המקום הג', הש"ך בסי' ס"ט סקל"ה כתב שאם המחבר ס"ל שאין חנ"נ בשאר איסורים א"כ בודאי ה"נ לא אמרינן דבוק בשאר איסורים, והקשה הפמ"ג שם מנין לו זה, דילמא איסור דבוק אית ליה על כל פנים דממהר לבלוע יותר משאר ואותה חתיכה על כל פנים אסורה כמו שכתב בסימן ק"ו סעיף א' [שאפשר לסוחטו אסור].

ונראה ליישב הדברים, בהקדם קו' מפורסמת על דין דבוק ממש"כ תוס' בחולין [דף ק. ד"ה בשקדם] שכתבו וז"ל 'א"כ אין אסור אלא החתיכה שנפלה עליה החלב והשאר מותרות ואם הוא מפעפע מחתיכה לחתיכה א"כ בדין הוא שכל החתיכות מסייעות לבטל ולא אמרינן שתיעשה נבלה אותה חתיכה שנפלה עליה חלב מאחר שסופו להתפשט בכל החתיכות מידי הוזה אטיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר דאם אין נותן טעם מותר אע"פ שקודם שתתפשט הטיפה נותנת טעם במקום נפילתה ולא אמרינן שיעשה אותה הבשר נבלה כיון דסוף הטיפה להתפשט בכל החתיכה'.

ולפי"ז יש להבין א"כ מה הטעם שדבוק נאסר הרי סופה של החתיכה לפשט הטעם בכל הקדירה, וכבר העיר מזה החו"ד [סי' צ"ב סק"ח] ועוד אחרונים.

חנ"נ ומי שסובר דין חנ"נ לא בהכרח יסבור דין דבוק.

אבל בכמה מקומות מצינו שהשוו דין חנ"נ לדין דבוק, ומשמע שדין אחד להם. והנה, זה פשוט שלגבי לאסור את כל הקדירה בודאי צריכים לדין חנ"נ, אבל משמע שגם לגבי החתיכה עצמה הוצרכנו לדין חנ"נ כדי לאוסרה מדין דבוק. וצ"ב הטעם.

האחד, הרמ"א בסי' ק"ו, ב' לגבי חתיכה שיש בה חלב שנתבשלה בקדירה שיש בה ששים כנגד החלב, כותב לפי מה דקיימ"ל חנ"נ מסיר החתיכה משם והשאר מותר, ובי' הש"ך [שם סק"ז] והגר"א [שם סק"ט] שכוונתו שיש איסור דבוק וא"כ כל החתיכה אסורה בגלל החלב שבה, והק' הפמ"ג [שם בשפ"ד סק"ז] דא"כ הול"ל איסור דבוק ולמה כתב חנ"נ.

ועוד, הש"ך בסי' ע"ב סק"ז כותב שאם בישל את הלב בלי קריעה הלב אסור משום שהדם מתייבש ונשאר בפנים ואינו יוצא לחוץ, וכתב הלבוש [שם ס"ב] שטעם האיסור משום שחתיכה נעשית נבילה. ולכאור' לא מובן, הרי טעם האיסור משום דין דבוק ולא מטעם חנ"נ, שהרי הנידון לגבי הלב עצמו ולא לגבי שאר הקדירה.

ועוד, הש"ך שם בסקט"ו מבאר שאין דין דבוק אם לא אמרינן חנ"נ ולכן למחבר דאין דין חנ"נ בהכרח שגם אין דין דבוק, ולכן אם בישל עוף עם הלב שהוא מלא בדם העוף לא יאסר למחבר כי אין דין חנ"נ למחבר בשאר איסורים. ובאמת, כל לשונו שם צ"ב שפתח שאין דין חנ"נ וסיים שגם אינה ממהרת לבלוע ונראה ששניהם משורש אחד ולכאור' הם שני דברים נפרדים.

ועוד, הש"ך בסי' ע"ג סק"ב כותב שאם נמצא כבד דבוקה בעוף לשיטת המחבר העוף מותר כי לא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים, ולכאור' הרי הנידון לאסור מצד דבוק ולכאור' הוא נידון אחר לגמרי וגם טעם אחר בהיתר.

וגם בסי' ס"ט סקל"ה מבואר כן וכדלקמן בסמוך.

מב. ולכן, מי שבישל עוף ומצא בו צרירות דם בחתיכה אחת, אם הצרירות היא מסוג שאוסר גם בדיעבד, הרי הכל נאסר אלא אם כן יש בחתיכה עצמה ששים כנגד הדם - או שיש בשאר הקדירה ששים כנגד כל החתיכה ואז רק החתיכה אסורה והשאר מותר^{צט}.

מהו 'דבוק'

מג. יש שני אופנים באיסור דבוק, האחד, איסור שנמצא בתוך היתר ומוקף מכל צד בהיתר [ואפילו אינו דבוק מתחילת יצירתו^ק אלא שנדבק לפני הבישול, אבל דיבוק שנעשה מחמת הצטמקות המאכל בבישול אינו נחשב דבוק^{קא}], ובזה גם באיסור דרבנן יש דין דבוק כנ"ל^{קב}.

מתפשט בהמשך כי עכשיו האוסר הוא כל החתיכה ולא רק האיסור עצמו והוא לא היה כלל בשלב הראשון של התפשטות האיסור.

צט. בית לחם יהודה שם סק"ב וערוה"ש סי' ס"ז סי"ז ויד יהודה סי' ס"ט בקצר סקמ"ט ובארוך סקע"ו ודרכ"ת שם סקל"ז בשם בית לחם יהודה. וכ"כ בשבט הלוי ח"ג סי' ק"א. ולענין איזו צרירות אוסרת בדיעבד - עי' לקמן בסי' י"ג הע' ל"א.

ק. ט"ז בסי' צ"ב סקט"ו וחכ"א כלל מ"ד סט"ו וכ"כ הפמ"ג בהנהגת שואל ונשאל ח"ג אות לח וכן משמע בש"ך סי' צ"ו סק"ט [שרק משום שאין דבוק בחצי חתיכה היתר] ודלא כהחור"ד [סי' צ"ב בביאורים סק"ח ובחידושים סק"ט] והיד יהודה [סי' ע"ב בארוך סקי"א] שכתבו שאין איסור דבוק אלא א"כ דבוק כך בתולדה מיצירתו, וע"ע פמ"ג סי' ע"ב סקי"ז שצייד כהחור"ד, ועי' דרכ"ת סי' צ"ב סקמ"ז שהביא כמה פוסקים דס"ל שאין צריך דוקא דבוק בתולדה.

קא. ש"ך סי' ע"ב סקי"ז ופמ"ג שם. וע"ע בזה בדרכ"ת סי' צ"ב סקמ"ז.

קב. פמ"ג סי' צ"ב ב"מ"ז סקי"ב ובהנהגת השואל והנשאל ח"ג אות לח, והיינו משום שההיתר

יש לבאר שדין חנ"נ מחלק את המקרה לשנים, כלומר, לכו"ע החתיכה הדבוקה כן ממהרת קצת לבלוע טעם יותר משאר חתיכות אלא שאם לא סוברים חנ"נ א"כ אין לזה הרבה משמעות כי המשך הטעם יתפשט בכל הקדירה וזה לא סיבה לאסור את החתיכה יותר משאר חתיכות וכמש"כ תוס', אבל אם סוברים שיש דין חנ"נ בשאר איסורים א"כ מיד כשנאסרה החתיכה היא קיבלה שם 'איסור' של האיסור הדבוק לה ועכשיו מתחיל דבר חדש והוא מה שהחתיכה אוסרת את שאר הקדירה א"כ זה כבר דבר חדש ולא המשך התפשטות הטעם, ולכן התפשטות הטעם 'נעצרת' כשהושלם השלב הראשון של החלת האיסור בכל החתיכה.

וממילא דין חתיכה נעשית נבילה גורם לדין דבוק, כי רק משום כך הטעם לא ממשיך להתפשט אלא 'נעצר' בהחלת האיסור בחתיכה, ומאן דלית ליה חנ"נ א"כ יסבור כמש"כ תוס' שאם הטעם בסוף מתפשט בכל החתיכה לא שייך לומר דין דבוק. ואפשר לבאר יותר שהרי אם נעשה חנ"נ א"כ מעכשיו מתחיל נידון חדש כי האוסר אינו האיסור עצמו אלא כל החתיכה היא האוסרת וזה נידון שונה מהנידון הראשון שהיה כשהאיסור הוא היה האוסר, וא"כ לא מועיל מה שהטעם

והשני, איסור שדבוק להיתר אבל אינו מוקף מכל צד אלא הרוטב מקיפו, ובזה רק באיסור דאורייתא יש איסור דבוק^פ.

שרץ הדבוק למאכל בבישול

מז. נמצאה נמלה דבוקה למאכל שהתבשל וכן זכוב שנמצא דבוק לירק בתוך מרק וכן פרי שנתבשל ונמצאה תולעת בתוכו, מסיר את השרץ או התולעת והשאר מותר, ואין בזה איסור דבוק משום שרק בשרץ כזה שנותן טעם לשבח שייך לאיסור משום דבוק ולא בשרצים שנותנים טעם לפגם [ועי' לעיל סי' ח' סעי' ג' שגם בשרצים שייך דין נטל"פ]^פ.

ודע, שאם השרץ נאכד בתוך המרק, הרי כולו אסור ויש להשליכו^ה.

דבוק במאכל שנאסר כדי קליפה או כדי נטילה

מז. מאכל שנאסר כדי נטילה או כדי קליפה וממילא רק חלק ממנו אסור, אין בו איסור דבוק^פ.

[שם סק"י] חולקים ומקילים שגם בשרץ שייך דין נטל"פ, וכתב הפמ"ג שם שיש להקל כדבריהם והמחמיר תע"ב, וכ' הבית מאיר כאן שגם לשיטת הש"ך מ"מ לענין איסור דבוק אי"צ להחמיר בשרץ כלל.

קה. משום איסור בריה שאינו בטל אפי' באלף כמבו' בסי' ק', ואף שהוא נטל"פ, להלכה נקטינן להחמיר בבריה אף שהוא נטל"פ כדלקמן סי' י"א הע' ל"ח.

קו. ש"ך [סי' צ"ו סק"ט וסי' כ"ב סק"י] וחכ"א [כלל מ"ד סט"ז] וחוו"ד [שם בחי' סק"ה] ומנח"י [כלל ל"ד סק"ח וכלל ס"א סק"ט] וערוה"ש שם סק"ח, אבל הפמ"ג שם [ובסי' כ"ב סק"י] חולק על הש"ך ומסכים לכרו"פ שיש בזה דין דבוק - ועי' ברעק"א שם [כת"י - מובא בשו"ע 'פרידמן'] שציין לפמ"ג בסי' ק"ה במ"ז סק"א שנטה לדברי הש"ך [וגם בהנהגת השואל ונשאל ח"ב אות לה מסכים לש"ך], וצ"ע, והיד יהודה

ממהר לבלוע מהאיסור הדבוק לו וכמבו' בש"ך סי' ע"ב סק"י"ח.

קג. פמ"ג שם [אבל בסי' ע"ב בשפ"ד סק"י"ח ובמ"ז סק"י הביא בשם האו"ה שאפי' באיסורי דרבנן הדין כן], וכ"כ החוו"ד בסי' צ"ב בחידושים סק"ט [אלא שהצריך דבוק בתולדה כנ"ל בהע' צ"ד]. והיינו משום שהחשש הוא שמא חתיכת ההיתר יצאה מהרוטב עם חתיכת האיסור ונאסרה בחוץ וחזרה פנימה, ובזה רק באיסור דאורייתא מחמירים דספק דאורייתא לחומרא.

קד. חי' בית מאיר בסי' צ"ב, ד' על דברי הט"ז שם סק"ב. ומסתברים דבריו, שהרי מבו' בסוף סי' ק"ד ובסי' ק"ד, ג' ששרץ מאוס בטל ברוב אם נמחה ואינו שלם [שאו הוא בריה] או שהסירו משם כיון שהוא נותן טעם לפגם וא"כ ה"ה באיסור דבוק. ואמנם הש"ך בסי' ק"ז סק"ז כתב להחמיר שבשרץ שהוא תמיד נטל"פ לא שייך היתר נטל"פ שזהו מה שהתורה אסרה, אבל הט"ז [סי' ק"ד סק"ו וסי' פ"ד סקט"ו] והפר"ח

ולכן, אם חתך בצל בסכין של איסור^{קז} ובישל את הבצל בהיתר, לא שייך לומר בו איסור דבוק, ואם יש ששים כנגד ה'כדי נטילה' הכל מותר (ולענין הבצל עצמו, עי' בהערה^{קח}, ועי' עוד לעיל סי' ז' הע' ג'). וכן בשר חם שנפל על חלב צונן ונאסר כדי קליפה ואח"כ בישל אותו ויש ששים כנגד ה'כדי קליפה' אין אומרים בו איסור דבוק והכל מותר (ויחתוך כדי קליפה מהבשר והשאר מותר)^{קפ}.

שוקולד חלבי או עוגת גבינה שנפלו לבשר, וכן קציצת בשר שנפלה לחלב

מז. שוקולד חלבי או עוגת גבינה או בורקס חלבי שנפלו לתוך הבשר, הרי החלב שבהם נאסר מיד ואוסר את כל החתיכה, ולכן צריך ששים בבשר כנגד כל קוביית השוקולד או כנגד כל העוגת גבינה ולא מספיק ששים רק כנגד החלב שבהם^{קפ}.

קי. ואין לדמות לבשר הבלוע בבצל [בסי' צ"ד, ו'] ששם הבשר רק בלוע, אבל כאן יש חלב ממש בעין אלא שהוא מעורב בשאר מרכיבי השוקולד ותערובת לא נחשב בלוע אלא בעין מעורב (וכדלקמן סי' י' סעי' ז'), וא"כ אין שייך לומר אפשר לסוחטו מותר בדבר היתר שזה שייך רק בהיתר בלוע כמו הבשר שבלוע בבצל, אבל כאן יש חלב בעין והוא נאסר מיד מהבשר ואוסר את כל החתיכה לכל הפחות מדין דבוק [ואולי אף יותר חמור מדבוק שההיתר והאיסור מעורבים לגמרי, ויל"ע], וכן מבואר בחו"ד סי' צ"ב בביאורים סק"א.

ואינו ענין למש"כ הט"ז [סי' ק"ה סקי"ג] שחלב בבשר הוי איסור בלוע ולא איסור בעין, שכל זה שייך רק לענין אם הטעם יוצא בלא רוטב, אבל לענין דבוק הרי יש חלק מהשוקולד שנאסר ואין הטעם יוצא ממנו אלא אדרבה מתפשט בכל החתיכה מיד שהרי הוא חלב בעין וא"כ צריך ששים כנגד כל החתיכה.

ועדיין פש לן לברורי אם החלב שבתוך השוקולד נחשב איסור בלוע או איסור בעין. והנה, נחלקו הש"ך והט"ז [ט"ז סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה וש"ך סי' ק"ה סקי"ז וסי' צ"ב

[סי' ע"ב בארוך סקי"א] ביאר דעת המקילים, ועי' דרכ"ת סי' צ"ב סקמ"ו.

קז. אם חתך בצל בסכין של בשר ובישלו בחלב, ודאי לא שייך כל הענין, שאין חנ"נ בהיתר, ומחשבים ששים רק כנגד הבשר הבלוע בבצל.

קח. ש"ך סי' צ"ו סקי"י ופמ"ג שם [מפני שלאסור אותו עצמו נחשב לכתחילה, ורק לגבי התבשיל שנתבשל בו נחשב דייעבד ומשערים לפי כדי נטילה], וכ"כ הערוה"ש שם סי', אבל במנח"י כלל ס"א סקי"א כתב שבצל שנחתך בסכין של איסור הוא עצמו נחשב בדיעבד ורק כדי נטילה ממנו נאסר, ובחכ"א כלל מ"ט ס"ב כתב שבמקום הפסד הסומך להקל לא הפסיד. [ולענין ריחא בסי' ק"ח מבר' שאם אפה פרווה עם בשר בתנור נחשב לכתחילה לענין לאוכלו עם חלב כי הרי יכול לאוכלו בפני עצמו בלי לערבו עם המין השני הנגדי].

קט. עי' חו"ד סי' צ"ב ב' סק"ט ורעק"א על הט"ז סי' צ' סק"ד שאם איסורו מגופו יש לצדד ששייך בו איסור דבוק, ולמעשה, נקטינן להלכה שנחשב איסור בלוע וכנ"ל סי' ז' הע' ו'.

וכן להיפך, אם נפלה קציצת בשר וירקות לתוך חלב חם, הבשר שבקציצה נאסר מיד מהחלב ואוסר את כל החתיכה משום דין דבוק ויצטרכו בחלב ששים כנגד כל הקציצה להתירו.

חתיכה קיימת ונפל עליה טיפות חלב א"כ הוי איסור בלוע כי אין הם מתמזגים בה אלא נבלעים בה [מצינו תתאה גבר לענין בליעות, אבל כאן חידוש החזו"א הוא שאם יש חתיכה קיימת א"כ מה שנופל עליה הוא נבלע בה ולא נעשה ממש חלק ממנה ולכן נחשב בלוע]. והפמ"ג שם בי' באופן שונה את דברי הש"ך, ע"ש.

ולכן חלב שנפל על חתיכה בשר שייך להחשיב את החתיכה כאיסור בלוע, וכן חלב שנשפך על קרקע או על בגד הוי איסור בלוע, אבל בצק שיש בו רכיבים של חלב א"כ החלב אינו בלוע בבצק אלא חלק ממנו ממש.

וממילא בשוקולד חלבי או עוגת גבינה שיש תערובת רכיבים שיש בהם גם חלב א"כ החלב נחשב כמו חלק מהדבר בעצמו ולא רק איסור בלוע, וא"כ הבשר שנבלע בו אוסר את החלב מיד וחוזר החלב ואוסר מיד את כל השוקולד או העוגה באיסור דבוק, ומדין חנ"ג נאסרת כל הקדירה אם אין בה ששים כנגד כל השוקולד או העוגה.

ורק בבשר הבלוע בבצל שהאיסור בלוע ולא ממשי לכן לא שייך בבליעות האלו דין חנ"ג והכל מותר ואפילו הבצלים עצמם אם יש בחלב ששים כנגד הבשר.

ואין לזה שייכות עם דבוק בתולדה כי הכוונה לדבר שרק עטוף ולא מחבר ממש ולא מצד שנוצר כך מתחילת ברייתו כמב' בחזו"ד סי' צ"ב סק"ח ובפמ"ג הנהגת שואל ושאל סדר ג אות לח ובדרכ"ת סי' צ"ב סקמ"ז [ועי' לעיל הע' ק' בענין זה].

ואין להתיר משום שלא נודע התערובת [אף אם שייך לומר כן גם בדבוק - עי' תורת חטאת כלל פ"ה ס"ח ושו"ת הגרעק"א סי' ס"ז], שהרי בבשר וחלב לא מקילים בזה גם בהפס"מ כמב' בס"י

סק"ט (וסק"ו - עי' פמ"ג שם) האם חלב שנפל על בשר האם עכשיו יש לחתיכת הבשר שם איסור בעצם או איסור בלוע, ונפק"מ אם האיסור יעבור לחתיכה אחרת בלי רוטב כדין איסור עצמי או שלא יעבור לחתיכה אחרת בלי רוטב כדין איסור בלוע, וזה נפק"מ גם האם בצל שנחתך בסין בשרית וטיגנו אותו במחבת חלבית בלי שמן האם עכשיו המחבת תיאסר מהבצל או לא תיאסר כי הבצל רק בלוע באיסור והבלוע לא יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב. ולכאורה שיטת הט"ז תמוהה הרי החלב הוא ממשי בתוך הבשר ואיך אפשר לקרוא לזה איסור בלוע.

עוד מצינו בחכ"א [כלל מ"ה ס"ט] לגבי חלב שנשפך על הקרקע שכתב שנחשב איסור בלוע ואינו יוצא מהקרקע בלי רוטב, ותמוה הרי יש כאן חלב בעין מעורב. ובשו"ת האלף לך שלמה [יור"ד סי' ק"נ] כתב שאם נשפך חלב על בגד הרי זה נחשב איסור בלוע ואינו יוצא בלי רוטב. ויש להבין דבריהם.

ויש לבאר בהקדם דברי הש"ך [סי' ק"ה סק"ח] לגבי דם שנפל על חתיכת בשר שנחשב לאיסור בלוע בחתיכה, וכתב שכל זה בדם שהגיע מבחוץ אבל אם הדם הוא מהחתיכה בעצמה כגון שלא מלח את החתיכה ונגעה בחתיכה אחרת א"כ הוי איסור עצמי ואוסרת את החתיכה השניה גם בלי רוטב.

ובי' החזו"א [סי' כ"ב סק"י] שאם עירב חלב בבצק א"כ נחשב אוסר מחמת עצמו ומעתה יאסור גם בלי רוטב אבל אם החלב נשפך על בשר מבחוץ א"כ הוי איסור בלוע ואינו יוצא בלי רוטב, וטעם החילוק כיון שאם מראש עירבו כמה רכיבים ויצרו מהם עיסה א"כ כל אחד מהם הוא חלק מהמותר והוי כאיסור עצמי אבל אם יש כבר

בדין חנ"נ ודבוק בלא נודע התערובת עד שהתערב עם הכל, עיין בהערה ק"א.

ביטול איסור לכתחילה

ביטול איסור בידים

מז. אסור לבטל איסור בידים. כלומר, אסור להכניס בשר לתוך ששים חלב כנגדו, וכן אם נפלה חתיכת איסור לחמשים היתר כנגדה או אם נפלה חתיכת בשר

ומצאתי שהגרעק"א [בגליון סי' צ"ט, ה' במהדורת פרידמן ובשו"ת סי' ס"ז] תמה על התשובה של התורת חטאת מה כוונתו, ולכן מבאר את דבריו שהעוף והלב נשארו עדיין חמים בזמן שנודע והרי אנחנו חוששים שלא יצא כל הטעם האסור דמטעם זה אפשר לסוחטו אסור.

ומוכרח כך שהרי האו"ה כותב [או"ה הארוך כלל כ"ד אות י, והובא בפמ"ג בשפ"ד סי' צ"ט סקט"ו] שאם לא נודע אז גם החתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת, א"כ להדיא אין חילוק בין דבוק לחנ"נ אלא כמו שפי' הגרעק"א בין אם נודע כשזה עדיין חם בתוך התערובת או כשהצטנן או יצא החוצה. ובסי' קי"א, ז' כתוב אם נפל איסור לאחת משתי קדירות ואין ידוע לאיזו מהן נפל ובשניהם יש ששים ביחד כדי לבטלו שתיהן מצטרפות לבטלו אם עתידות להתערב. ובש"ך [סקי"ז] הביא בשם הב"ח דהיינו דוקא למאן דס"ל שאין חנ"נ בשאר איסורים, כי הרי למ"ד דאמרינן חנ"נ זה לא יתכן, והוא עצמו דחה את דבריו וכתב 'נראה ברור דאפילו לפי מאי דקיימא לן חנ"נ מצטרפים דלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אלא היכא דידוע להיכן נפל אבל כאן דלא ידענו להיכן נפל אם כן כל שנכנס הכל לספק והוא עתיד להתערב רואין אותו כאלו הוא כבר מעורב'.

וכתב שם הש"ך 'ולא דמי למה שכתבתי בסימן צ"ט ס"ק ט"ו דהיכא דנעשה נבילה אף על גב דניתוסף אחר כך היתר קודם שנודע אסור דשאני התם דנודע אחר כך להיכן נפל ואם כן בשעת נפילה לא נכנס הכל בספק מה שאין כן כאן שלא

צ"ט, ה' ובש"ך ובפמ"ג שם סקט"ו ובחכ"א כלל מ"ד ס"י [וגם למקילים, הרי כאן אין זה נחשב לח בלח].

קיא. לגבי חנ"נ כתב הרמ"א [סי' צ"ט, ה' שם לא נודע יש צד שלא אומרים חנ"נ וכתב להקל כן בהפסד מרובה, ועי' ש"ך [שם סקט"ו] אם נאמר דין חנ"נ בלא נודע מהתערובת עד שנוסף עוד היתר, והפמ"ג שם כתב שבבשר וחלב אין להקל כן בכל מקרה ורק בשאר איסורים יש צד להקל, וגם החכ"א כלל מ"ד ס"י כתב שבבשר וחלב אין להקל בשום אופן, אבל במנח"י [כלל פ"ה סקל"ח] ובפת"ש [סי' צ"ט סק"ו] נראה שציידו להקל אפילו בבשר וחלב בלח בלח.

ולגבי דבוק, הרמ"א הקשה בתורת חטאת [כלל פ"ה ס"ח] מאי שנא מדין נמצא חלב דבוק בעוף אחרי הבישול שכל העוף נאסר וממילא גם כל הקדירה נאסרת [בסי' ע"ג, ו' והרי שם 'נמצא' ומשמע שלא ידע מזה], וכתב 'וצ"ע דא"כ למה אסרינן באיסור הדבוק כמו שנתבאר לעיל גבי כבוד סי' כ"ה דהיה לנו להתיר שאר התבשיל אם יש ששים נגד האיסור לבד, מיהו י"ל דבאיסור הדבוק אינו מצטרף. ולכאור' מחלק בין דבוק לבין חנ"נ דהיינו שבדבוק לא אמרינן כלל זה של 'לא נודע' וזה ודאי אסור כי ממחר לבלוע או כי חיישינן שיהיה פעם אחת חוץ לרוטב.

אבל זה תמוה כי לפי זה דבוק אינו שייך לדין חנ"נ, והרי הרמ"א והאחרונים מדמים את דין דבוק לחנ"נ.

לתוך חמשים חלב כנגדה אסור להוסיף עוד עשר היתר או חלב כדי שהאיסור או הבשר יתבטל בששים [כתבתי כדוגמא מבלי להיכנס לענין חנ"נ] פ"ב. וכן אם נפל שרץ שהוא "בריה" לתוך תערובת ואינו מוצא אותו וממילא כל התערובת נאסרת, אסור לרסק את כל התערובת כדי שאז יתבטל האיסור בששים.

יתירה מזאת, אסור לבטל חלב בששים מים כנגדו כדי לערב את התערובת עם בשר פ"ב. - בדין ביטול איסור מראית עין, ע"י לקמן סי' י"ג הערה כ"ח.

ביטול איסור בידים - דין התערובת

מזה. עבר וביטל איסור, אם ביטל בשוגג [ואם עשה ע"פ הוראת חכם נחשב שוגג פ"ד] מותר, ואם ביטל במזיד אסור למבטל ולבני ביתו פ"ב ולמי שביטל בשבילו ומותר לשאר אדם פ"ב.

אם הבעלים לא ידע כלום מענין הביטול וגם לא ציוהו לכך, נחלקו הפוסקים אם מותר לו לאכול את התערובת פ"ב.

ביטול ספק איסור

מזה. מותר לבטל ספק איסור אפי' ספק איסור דאורייתא [ויש חולקים] פ"ה. ולכן, אם יש לנו ספק אם נפל בשר לתוך חלב, מותר להרבות עוד חלב כדי לבטל את הספק בששים (ועיין לעיל סעיף י"ג). [אבל מי שאינו יודע לשער אם יש ששים, חייב להביא לחכם היודע לשער, וכנ"ל בסעיף י"א].

וכ"כ חכ"א [כלל ג"ב ס"ז] וחוו"ד [שם בחי' סק"י] וערוה"ש [שם ס"כ] וכה"ח [שם סקמ"ד]. אבל הפר"ח [שם סק"ג] אוסר אפי' בכה"ג, והביאו הפמ"ג שם, וכ"כ הגרעק"א בגליון, וכ"כ ביד יהודה [בקצר סק"ג]. ועי' אגרו"מ [י"ד ח"א סי' ס"ג] שהביא שיטת המקילים כצירוף להקל כשיש צדדי קולות נוספים.

ק"ח. ש"ך [סי' צ"ב סק"ח], וכן מבואר בש"ך סי' פ"ד סק"מ וסי' קט"ו סק"ח וסי' קי"ד סק"א [וכ"כ החכ"א [כלל ג"ב ס"ח] והחת"ס [י"ד סוף סי' ס"ב] והגרעק"א [בשו"ת סוף סי' ר"ז ובחי' לחולין דף צז. ד"ה קדירה] וכ"כ השדי חמד [פאת השדה מערכת האלף אות ה בשם הפר"ת בסי' צ"ט סק"ה וכנה"ג סקט"ז

נודע מעולם להיכן נפל אם כן נכנס הכל בספק וק"ל.

קיב. סי' צ"ט, ה', ולדעת המחבר אם האיסור מדרבנן ולא מצד עצמו ונתערב כבר, מותר להוסיף היתר כדי לבטלו.

קיג. וכדלקמן סעי' נ"א.

קיד. מג"א או"ח סי' שיי"ח סק"ג ופמ"ג י"ד סי' צ"ט במ"ז סק"ט. וכ' הפת"ש [שם סק"ה] שאם שאל את הלומדים ולא את בעלי ההוראה המפורסמים לא מיקרי שוגג.

קטו. ט"ז סי' צ"ט סק"י.

קטז. שם.

קיו. ט"ז סי' צ"ט סק"י ופמ"ג שם בשם הפר"ת,

וכן אם יש לנו ספק אם נפל זבוב לתוך מרק, מותר לרסק את התערובת כדי לבטל את הזבוב שספק אם נפל.

דבר שהמציאות ידועה אלא שיש ספק בדין האם הוא אסור - שנתערב בהיתר, אסור לבטלו בששים^{קכ}. ולגבי ספק דרבנן - עיין בהערה.

ביטול איסור במעשה הנעשה לשם מטרה אחרת

ג. מותר לבטל איסור אם עושה את המעשה למטרה אחרת ולא לשם ביטול האיסור^{קכ}. למשל אם נפל שרץ שלם לתוך תערובת ואינו מוצא את השרץ, ורצונו לרסק את התערובת לא בשביל לבטל את האיסור אלא מפני שרצונו להשתמש ברסק להכנת מאכל, מותר לרסק את התערובת אע"פ שע"י כך התערובת חוזרת להיתר. ומטעם זה, מותר לרסק דג שלפעמים יש בו תולעים כדי להכין ממנו קציצות דגים.

וכל זה רק אם אי אפשר לו להשיג את המטרה שרוצה בלי לבטל את האיסור. אבל אם יש לו אפשרות להשיג את המטרה בלי לבטל את האיסור [שלא בטירחה מרובה^{קכא}], אסור לעשות באופן כזה שהאיסור יתבטל^{קכב}.

והנה, לשון הפמ"ג [שם ושם] שספק דאורי' אין לבטל, ומבואר שבספק דרבנן מקילים לבטלו, וכן משמע במנח"י [בתורת השלמים סקל"ה], ועי' שו"ת הר צבי [יו"ד סי' ל"ו] שהביא שגם יש המקילים לבטל ספק איסור דאורי' ולכן עכ"פ בספק איסור דרבנן יש להקל ובהפס"מ אפי' בספק איסורי דאורי' יש לצדד להקל במקרים מסוימים, וכן שמעתי מהגר"ע אויערבך שליט"א.

קכ. ט"ז סי' פ"ד סק"ח, וע"ע מש"כ הט"ז בסי' צ"ט סק"ז ובסי' קל"ז סק"ד, וכ"כ המג"א באו"ח סי' תמ"ז סקמ"ה וסי' של"ה סק"ד ומשנ"ב סי' תמ"ז סק"ו. ועי' שו"ת הגרעק"א סי' ע"ז.

קכא. פת"ש סי' צ"ט סק"ד, בשם הפמ"ג שם במ"ז סק"ז.

קכב. ט"ז שם ושם.

ובית שלמה סי' צ"ו ועוד פוסקים] וכן משמע במשנ"ב [סי' י' סקכ"ז, עיי"ש]. אבל שיטת הפמ"ג [סי' צ"ח בשפ"ד סוף הסימן ובסי' צ"ט בשפ"ד סק"ז ובאו"ח סי' תס"ז בא"א סק"ד, ועי' שו"ת מגידות סי' ל"ג] שאסור לבטל ספק איסור דאורי' ושאני היכא שמסתבר שאין איסור כהא דסי' פ"ד שמסתבר שהתולעים כבר יצאו מהקול. ושיטת החו"ד [סי' צ"ב ביאורים סק"ו] שאם כבר יש שם איסור אסור לבטל ואם עדיין אין שם איסור [כבשר שעדיין לא מעורב בחלב] מותר. וע"ע דרכ"ת סי' צ"ט סקל"ז.

קיט. שו"ת רעק"א סי' ע"ז ופמ"ג או"ח סי' תמ"ה במ"ז סק"ד וסי' תס"ז בא"א סק"ד. ושאני מהנ"ל שיש ספק במציאות האם יש איסור או לא, וכ"כ באגרו"מ יו"ד ח"ב סי' ל"ז. ועי' חו"ד שם סק"ו.

ביטול האיסור לפני שנוצר האיסור

נא. אסור לבטל איסור אפי' קודם שנוצר האיסור בכדי למנוע שלא יהיה איסור קב"י. ולכן, אסור לערב חלב בששים מים כנגדו כדי שיוכל ליתן את התערובת בתוך בשר קב"י, וכן אסור לערב חמץ לח לפני פסח בששים היתר כנגדו כדי שיתבטל לפני פסח ויוכל לאוכלו בפסח קב"י [אבל אעפ"כ מותר לערב סכך פסול ולבטלו ברוב סכך כשר שכנגדו קב"י].

יש להסתפק אם מותר לבטל חלב בששים מים כדי לשתותו בתוך ו' שעות מאכילת בשר קב"י.

- בדין כלי איסור שהתערב בכלי היתר וכלי חלבי שהתערב בכלים בשריים, עיין לעיל סי' ה' סעי' ט'-י'.

איסורים מבטלים זה את זה

נב. קדירה שיש בה נ"ט כזיתים היתר ונפלו לתוכה ביחד שני כזיתים של שני איסורים שונים, האיסורים מבטלים זה את זה וכל אחד מהכזיתים של האיסורים מצטרף לנ"ט היתר בכדי להתיר את האיסור האחר קב"י.

ובמסכת] שחולק והביאו בשו"ת הר צבי סי' צ"ט, וכ"כ ביד אברהם סי' צ"ט.

קכה. משנ"ב סי' תנ"ג סק"כ. ועי' סי' תמ"ז סק"ב.

קכו. משנ"ב סי' תרכ"ו סק"ה ועי' בשעה"צ שם סק"ו הטעם.

קכז. אפשר שאין איסור לבטלו כי אינו חפצא דאיסורא רק יש איסור לגברא לאוכלו, וצ"ע, ועי' לעיל סי' א' הע' נ"ב והע' ס"ד במה שהרחבנו בזה.

קכח. סי' צ"ח, ט'. והיינו באופן שלא נעשה חנ"נ מקודם, ולכן ציינו באופן שנפלו שתי חתיכות האיסור ביחד, ועי' ש"ך שם סק"ד מש"כ בזה. ומפני שאין דין זה מצוי לא הארכתי בפרטיו.

קכג. ש"ך סי' צ"ט סק"ב ורעק"א בשו"ת סי' ל"ח וכן פסק המשנ"ב בסי' תנ"ג סק"כ ודלא כהט"ז בסי' תרכ"ו סק"ב ובסי' תמ"ז סק"ה שמתיר, ועי' שעה"צ בסי' תנ"ג סק"ל שהביא עוד פוסקים דלא כהט"ז.

קכד. עי' ש"ך סי' צ"ט סק"ב, ובג' מהרש"א שם כתב, אבל לבטל החלב במים לכתחילה כדי לערבו בבשר אסור, שדוקא לערב את המים שכבר נתערבו בחלב עם בשר התיר הש"ך אבל לא לערב את החלב במים כדי לשתותו עם בשר, וכ"כ הפמ"ג שם ובסי' צ"ד במ"ז סק"א בשם הצמח צדק סי' פ', וכ"כ במג"א סי' תמ"ז סקמ"ה ובמשנ"ב שם סק"ו ובשו"ת הגרעק"א סי' ל"ח ובשו"ע הגר"ז [או"ח סי' תמ"ב קו"א סק"ג] ובערוה"ש [סי' צ"ט סמ"ו] וביד יהודה [סי' צ"ט בקצר סקי"ח], ודלא כהצל"ח [ביצה ד: ד"ה

נג. לענין מחזיקים איסור מזמן לזמן וממקום למקום, עיין בהערה קכט.

בא"א סקכ"א וביו"ד סי' ק"ה מ"ז סק"ג ד"ה
ואי שכתב כעין זה. ועי' בינת אדם שער רוב
וחזקה סי' ל'-ל"ח שהאריך בנידון זה וכתב
שאם היה חזקת כשרות לא אמרינן מחזיקין
מזמן לזמן.

קכט. בט"ז סי' פ"ד סקי"ז ובפמ"ג שם מבו'
שמחזיקים איסור מזמן לזמן אבל לא ממקום
למקום, וכעי"ז מבו' במג"א או"ח סי' תס"ז
סקט"ז ובפמ"ג שם בא"א סקט"ז וסקי"ח
ובמשנ"ב שם סקמ"ט וסקנ"ג, ועי' גם פמ"ג שם

סימן י

אופני העברת טעם

הקדמה כללית

האופנים להעביר טעם הם: א. בישול, ב. צליה, ג. מליחה, ד. כבישה 24 שעות במים, ה. תערובת לח בלח, ו. זיעה (אדים), ז. ריחא - אפיה ביחד בתנור.

וכן דיני כלי ראשון, שני, עירוני מכלי ראשון ומכלי שני, דבר גוש, והאם דיניהם שוים לדיני בישול בשבת, יבואר בסימן זה בעז"ה.

להלכה אנו נוקטים שבתערובת מין בשאינו מינו טעם כעיקר מדאורייתא^א, ועיין בהערה אם צריך שיהיה בתערובת כזית בכדי אכילת פרס [כזית איסור (או בשר - ביחס לתערובת עם חלב) בתוך כמות שיכולים לאוכלה בשיעור זמן של כדי אכילת פרס]^ב.

הקדמה - זמן העברת טעם

בכל פעם שמאכל חם מעביר טעם הוא מעביר את הטעם ברגע אחד, וגם אם סילק את האיסור מיד, אין זה מועיל להתיר. ועיין בהערה^ב.

ולענין איסורים מעורבים, עי' דרכ"ת סי' צ"ח סקל"ב שהביא מח' הפוסקים אם יש איסור דאורייתא כשיש פחות מכזית איסור בתערובת, שלחחור"ד [סי' ק"ט סק"ה] ולכרו"פ [סי' צ"ב סק"ט] ולבית יצחק [יו"ד סי' קכ"ג אות ז] אין איסור, ולפמ"ג [בשער התערובת ח"ב פ"ב ד"ה אמנם] ולגרעק"א [ח"ג סי' ע"ו] יש איסור דאורייתא.

ג. כתב החמודי דניאל [תערובות ח"ב סי' א'] שבכל פעם שאיסור אוסר היתר ע"י חום, צריך שיששה מעט אבל אם סילק מיד את האיסור, אינו אוסר את היתר משום שלא הספיק לפלוט

א. ש"ך סי' צ"ח סק"ו וט"ז שם סק"ג וש"ך סי' ק"ט סק"ט ופמ"ג בפתחה להל' בשר וחלב אות ג. ב. עי' או"ח סי' ר"ח, ט' ומשנ"ב סקמ"ח וסי' תנ"ג, ב' ומשנ"ב סקי"ד ויו"ד סי' שנ"ד, ט'. והעולה, שבדרך כלל צריך כזית בכדי אכילת פרס חוץ מתערובת אורז בדגן, ולשיטת החק יעקב בדר"כ אי"צ כזית בכא"פ.

ולענין חמץ בפסח, עי' שו"ע הגר"ז סי' תמ"ב ס"ג ומנ"ח מצוה י"ב ובאה"ל סי' תמ"ז, י"א ד"ה בין ואגרו"מ או"ח ח"ה ריש סי' ל"א ובמשנ"ב דרשו בתחילת סי' תמ"ב הע' 2 מח' הראשונים.

הקדמה - העברת טעם בלי מים

מאכלים שמתבשלים עם מים, מעבירים טעם מזה לזה על ידי המים החמים, ואם הם ניצלים יחד בלי מים (או שנגעו חמים זה בזה), אינם מעבירים טעם אלא רק לחתיכה שנוגעת בהם, ואם יש הרבה חתיכות- אין החתיכה שנגעה באיסור מעבירה טעם לחתיכה אחרת שנוגעת בה אלא אם כן האיסור היה שמן [כלומר, יש בו שומן].

הפוסקים האריכו לדון אם חלב נחשב שמן או כחוש, וכיום השתנה הייצור לגמרי, ועיין לקמן סעיף י"א.

בין כלי שנכנס למים חמים שהכל המים גורם לבליעה מהר לבין חם בחם בלא רוטב שדעתו שצריך כמה רגעים להעביר טעם [או החילוק שמכלי לאוכל טעם עובר מיד וממאכל למאכל אחר יש איזה זמן להעברת טעם, ויש חילוקים כעין זה לגבי בלוע שיוצא מכלי לאוכל ולא ממאכל למאכל אחר]. וגם בדעת הפמ"ג אפשר לומר כך, שהפמ"ג בפתחה להל' בור"ח ובסי' ס"ח במ"ז סק"ט כותב שהטעם עובר מיד אבל בסי' צ"ב בשפ"ד סק"ח כתב שהנר נפל ושהה קצת, ואולי מחלק גם כן כך שאם נכנס לתוך מים חמים א"כ מעביר טעם מיד ואם יבש ביבש צריך שהה קצת. וגם בשו"ת מהרש"ם [ח"ג סי' שס"א] וביד אלימלך [מובא בדרכ"ת סי' ק"ה סקס"ח] מובא חילוק זה, וגם במשנ"ב אין הוכחה לגבי יבש ביבש [ועי' גם מנח"י כלל ב' סק"ה ופמ"ג בשפ"ד ס"ט סקמ"ד].

אמנם, הרבה פוסקים דחו את דברי החמודי דניאל, עי' דרכ"ת שהביאם, ועי' גם שו"ת האלף לך שלמה יור"ד סי' קנ"ג, בית שלמה אה"ע סי' י', פרי השדה ח"א סי' ל"ו, יד יהודה סי' ק"ה בארוך סוסקיי"ב וסי' צ"ב בארוך סקנ"ז שמבואר בדבריהם שלא כהחמודי דניאל.

ולכן למעשה, במקרה של כלי למים חמים [כגון כלי בשרי שנכנס לחלב חם] אין להתיר בשום אופן וגם לא לצרף לקולא, וגם במקרה של נגיעת

ולהעביר טעם, וכן כ' בשו"ת רדב"ז [ח"א סי' מ"ז וסי' רכ"ג] ובערוה"ש [סי' ק"ה סקמ"ג] ובפת"ש [שם סק"ח]. אמנם, הדרכ"ת [שם סקס"ה] הוכיח שרוב הפוסקים חולקים עליו, שכן לשון האו"ה [כלל ל' סי"ד] 'ואי"צ בזה שהיה כלל דכח הרתיחות מוציא טעמו מיד'. וכן מבו' בדברי הטור סי' תנ"ב לגבי הגעלת כלים שמיד ברגע אחד נפלט האיסור, ואמנם הט"ז שם כתב שיש להשהות מעט את הכלי שיספיק הטעם לצאת, אבל השעה"צ [סי' תנ"ב סק"ג] הביא שהפר"ח ביאר את דברי הטור כפשוטו שאין צריך שהיה כלל, ונטה כן לדינא - אלא שכתב שטוב להשהות את הכלי מעט במים החמים, וכן משמע בשעה"צ סי' תמ"ז סק"א שכתב שהאיסור מבליע אפי' ברגע אחד, ומה שהוכיח החמו"ד מדין נייער וכיסה [בסי' צ"ב, ב'] היינו לענין להעשות חנ"ג כמו שתירץ היד יהודה [סי' ק"ה בארוך סוסקיי"ב], ולכן גם הוא מסיק שלא כדברי החמו"ד, וגם הפמ"ג בפתחה להל' בור"ח ושו"ת טוטו"ד [קמא סי' ק"ז] ועוד חבל פוסקים [המובאים בדרכ"ת שם] חולקים על החמו"ד, וכן פסק המשנ"ב [סי' שי"ח סקפ"א ושעה"צ סי' תנ"ב סק"ג].

והנה, החמו"ד עצמו [הל' כלי ראשון אות ה] כותב שטעם עובר ברגע אחד כמו בהגעלת כלים שמפליט ברגע אחד, וכנראה הוא עצמו מחלק

בשר וחלב (או איסור והיתר) יבשים וצוננים שנגעו זה בזה

א. בשר וחלב או איסור והיתר יבשים וצוננים שנגעו זה בזה, אם שניהם יבשים לגמרי, שניהם מותרים ואין צריך אפילו הדחה¹ [ואין כלל בזה, אלא יש לשער לפי ראות העין אם יתכן שהבשר נדבק והתלכלך מהחלב²]. ואם אחד מהם לח מעט מבחוץ, צריכים הדחה והכל מותר, ולכן לכתחילה אין להניח שיגעו זה בזה שמא ישכח ולא ידיח³. וכן אפילו שניהם יבשים לגמרי, אם אחד מהם חריף צריכים הדחה⁴!

ואם אחד מהם שמן, צריך שפשוף היטב ולא מספיק הדחה רגילה, ויש אומרים שרק אם חתך בשר בסכין חלבית צוננת צריך שפשוף כיון שיש גם שומן וגם דוחקא⁵.

בשר או חלב שנגעו בלחם באופן שצריך הדחה כנ"ל [שהיו הבשר או החלב לחים מבחוץ או חריפים, ורוצה לאכול את הלחם עם המין ההפוך], צריך לגרד שיכבה דקה מהלחם במקום הנגיעה [וי"א שכל הלחם אסור, עי' בהערה ט'⁶], וכן הדין בכל דבר רך כיוצא בזה שצריך לגרד את השיכבה שנגעה באיסור מפני שאין הדחה מועילה לדבר רך⁷. ולכן, אם חתך בסכין בשרית מלובלבת בבשר ירקות רכים (כגון מלפפונים וקישואים) ורוצה לאוכלם עם חלב, יש לגרד מהירקות שיכבה קודם

אינו מפליט מבלי אבל ממאכל חריף כן מפליט, וכן משמע בפמ"ג ובפת"ש שדימו לדין מאכלים חריפים ויבשים המבוארים בסי' צ"א, ה'.

ח. כ"כ הפמ"ג [במ"ז סי' צ"א סק"א] והחכ"א [כלל מ"ב סעי' א'] והערוה"ש [ס"א], אבל החו"ד [בי' סק"א וחי' סק"ב] והיד יהודה [בארוך סק"א] כתבו שאין צורך להדיח אלא אם היה דוחק דסכינא וגם שמנונית. ועי' מש"כ בזה הדרכ"ת סק"ה והפת"ש סק"א.

ט. משום שהוא רך ואין הדחה מועילה לו, כ"כ הפת"ש שם סק"א וסק"ד, וכתב שעכ"פ גרידה תועיל, ובפמ"ג בסי' צ"ו במ"ז סקי"ד כתב להדיא שמועיל גרידה, ובחו"ד סי' צ"ז סק"ו כתב שאם נשפך חלב על לחם שיש בו בקעים, כולו אסור כמו חלב שנשפך על בשר שיש בו בקעים [כדלקמן סעי' ג'], אמנם אפשר שאם הלחם נגע בגבינה א"כ מספיק גירוד גם לשיטתו כי הגבינה אינה מחלחלת לעומק.

יבש ביבש אין להקל בשום אופן וכן שמעתי מהרבה גדולי הוראה [אבל במקרה זה יש מקום לצרף לקולות נוספות במקום הפסד מרובה רק על פי הוראת חכם].

ד. סי' צ"א בש"ך סק"א ופר"ח סק"א ובאה"ט סק"א ופת"ש סק"א ופמ"ג בשפ"ד סק"א, ובמ"ז סק"א משמע שטוב להדיח אפי' יבשים.

ה. יד יהודה [שם בארוך סק"ב] והובא בדרכ"ת [שם סק"ד].

ו. סי' צ"א, א', ב'.

ז. פמ"ג [שם בשפ"ד סק"א] וחו"ד ופת"ש שם סק"א. ועי' משנ"ב סי' תנ"א סק"ו. אמנם בש"ך סק"ג משמע לא כן שכתב שתבלין יבש שהונח בכלי איסור מותר לאוכלו בלא הדחה, ובפמ"ג [במ"ז סק"ג] עמד בזה, וכן משמע בש"ך [סי' צ"ה סק"ה] שדבר חריף יבש בכלי אינו מפליט טעם מהכלי, ויש לומר שמאכל חריף

שיאכלם עם חלב. (ואם חתכם בסכין בשרית נקיה, אין צריך שום הדחה ומותר לאוכלם עם חלב אלא אם כן הם חריפים - עי' לעיל סי' ה' סעי' י"ג) וכן לחם שניתזו עליו טיפות חלב צוננות ורוצה לאוכלו עם בשר, צריך לגרד את המקום שהחלב נטף שם והשאר מותר.

שים לב, לגבי המתנת ו' שעות, אין צריך להמתין ו' שעות ממאכל פרווה שנגע בבשר [ושניהם צוננים] גם כשצריך הדחה, אבל אחרי שאכל בשר אסור לאכול מאכל פרווה שנגע בחלב צונן באופן שצריך הדחה עד שידח'.

כלי עם בשר צונן שנגע מבחוץ בכלי עם חלב צונן, הכל מותר [ואם אחד הכלים מלוכלך מבחוץ, ידח את הכלים].

מאכל שצריך הדחה ולא הדיחו

ב. בשר שנגע בלחם והיה צריך הדחה או גירוד כנ"ל, בדיעבד אם לא הדיח והלחם התערב עם חלב, המאכל מותר אפילו אם לא היה ששים כנגד מה שהיה צריך להדיח או לגרד". אבל אם עירבו בכוונה, נאסר, משום שביטל איסור לכתחילה".

[סק"א] כתב שבדיעבד מותר וקל יותר מקליפה, וכ"כ החו"ד סק"ג, וביאר שמה שכתב הט"ז בסק"כ לגבי הקונים קישואים בקערה של גויים אסור בדיעבד היינו משום שעשו כן במזיד לבטל איסור לכתחילה, אבל בשוגג מותר כמשי"כ הט"ז עצמו בסק"א, והביאו הפת"ש [סק"ב], וכ"כ החכ"א [כלל מ"ב סעי' ב' ובביני"א אות לט (נו)] ורעק"א [בהגהותיו לפמ"ג בשם הרשב"א] והמנח"י [כלל ט' סק"ג וכלל ס"א סק"ז], וכן נטיית הדרכ"ת [סק"ב] ועי' פמ"ד בשפ"ד סק"י. אמנם, הפמ"ג במ"ז סק"א כ' שדין הדחה שווה לדין קליפה וכיון דנקטינן בקליפה שצריך ששים כנגד הקליפה, ה"נ בהדחה צריך ששים כנגד ההדחה. ובמ"ז סק"ב כתב בשם מהרש"ל שלשיטת הט"ז שאוסר כדי קליפה אם אין ששים כנגד הקליפה, ה"נ בהדחה אסור אם אין ששים כנגד ההדחה, אבל כל זה הוא שיטת המהרש"ל לדעת הט"ז, והט"ז עצמו מחלק בין קליפה להדחה וכנ"ל.

יב. חו"ד שם סק"ג.

י. מאכל פרווה שנגע בבשר אינו חמור יותר מממשות שומן בשר שנשארה בקדירה שאין צריך להמתין ו' שעות ממנה כמשי"כ בש"ך סי' פ"ט סקי"ט, והבאנו לעיל (סי' א' הע' ל') שלהרבה פוסקים אפי' אין ששים כנגד הבשר גם כן הדין כך. אבל מאכל פרווה שנגע בחלב וצריך הדחה, אין לאוכלו בתוך ו' שעות לאכילת בשר שכיון שאכל בשר וכבר נתחייב בהמתנת ו' שעות, א"כ גם מאכל שיש בו שמנונית חלב בכלל החיוב המתנה.

יא. לגבי קליפה שנתערבה ואין ששים כנגדה, כתב הרמ"א [סי' צ"א, ד' ובתו"ח כלל כ"ב ס"א] שבדיעבד מותר, וכן מבו' בשו"ע [שם] לגבי דבר שאי אפשר להדיחו, אבל הט"ז שם סק"ז פסק שצריך ששים כנגד הקליפה ואם אין ששים אסור, וכן נקטו להלכה הפמ"ג שם במ"ז סק"ז והפת"ש שם סק"ה. והוא הדין אם לא גירד מותר בדיעבד, חיי אדם כלל קכ"א ס"ט ופת"ש סי' צ"ו סק"ה בשם חוות יאיר סי' קע"ט.

אמנם בנידון של הדחה גם הט"ז עצמו כאן

וכן באופן שנפל בשר יבש צונן לחלב לח צונן או איסור יבש צונן להיתר לח צונן והרי הלח אי אפשר להדיחו, מדיח המאכל היבש והכל מותר".

בשר שנגע בגבינה והיו צריכים הדחה ואין אפשרות להדיח, אם ניכרים טיפות החלב על הבשר או שניכרים טיפות שומן הבשר על הגבינה, הכל נאסר עד שיקלף את השכבה שמעורב בה החלב והשומן".

חתיכת בשר צוננת שנפלה לחלב צונן

ג. חתיכת בשר צוננת שנפלה לחלב צונן [ושניהם אינם מלוחים¹²], אם הבשר חי, מדיח את הבשר והכל מותר¹³. ואם הוא מבושל או אפוי או צלוי¹⁴, צריך לקלף את הבשר כדי קליפה והשאר מותר¹⁵. ואם הוא מבושל או אפוי או צלוי ויש בו סדקים ובקעים [כמו שמצוי בדרך כלל בבשר בהמה¹⁶] או שהוא מתובל בתיבול חזק

לו ונשאר בצ"ע, וגם הגר"א כאן נוטה להחמיר כשיטה זו [שהובאה בש"ך סקכ"א בשם סה"ת והרא"ש], ומ"מ למעשה סתמתי להקל כיון שהש"ך לא חשש לשיטה זו, וגם הגר"א עצמו ושאר הפוסקים בהלכות פסח [מג"א סי' תס"ה סק"ד, בי' הגר"א שם סעיף ג', חק יעקב שם סק"ו, פמ"ג א"א שם סק"ד, משנ"ב שם סק"י] סתמו כשיטה זו שחי אינו נאסר כולו אפילו מתובל ועם בקעים, וכ"כ הערוה"ש כאן סו"ס צ"א שדעת רוב הפוסקים כהרמ"א. [מלבד לענין איסור חמץ בפסח כמבוי' שם, ועי' גם סי' תס"ז סוסקע"ח בשם הח"א כלל קכ"ב סי"ח].

יז. למחבר [סי' צ"א, ז'] דוקא צלוי ולא אפוי או מבושל, וכתב הכה"ח [סק"ע] שראוי להחמיר כהרמ"א. ואם הוא כבוש, צ"ע. רעק"א בגליון.

יח. כל זה שיטת הרמ"א, אבל למחבר רק אם הבשר היה חם צריך קליפה (ומועיל קליפה כי החלב צונן ותתאה גבר).

יט. וכתב הערוך השולחן [סי' צ"א סל"ז] שבדרך כלל יש בקעים בבשר אפוי או צלוי או מבושל, ונראה שדבריו מיידי בבשר בהמה.

יג. סי' צ"א, ד' ופמ"ג בשפ"ד סק"י. וכן מבואר בחו"ד הנ"ל ובשאר פוסקים הנ"ל. ועי' פת"ש סי' צ"ו סק"ה. ועי' דרכ"ת סק"ה מה שהביא בשם יד יהודה.

יד. בתו"ח [כלל ס"א דין י"א, והביאו הדרכ"ת שם] כתב שאם חתך בשר דק דק בסכין חולבת הכל אסור דא"א להדיח. ובמנח"י תמה עליו והלא כשר בדיעבד בלא קליפה ובלא הדחה, ונראה דכוונתו שיש ממשות שמנונית על הבשר ואינו בטל אלא שא"א להסירו ולהדיחו ולכן הבשר נאסר שהרי אם ניכר האיסור וא"א להסירו אסור כמבוי' בט"ז סי' ק"ד סק"א (ועי' נקה"כ שם), וכן נקטינן להלכה כמבוי' בפמ"ג שם במ"ז סק"א (ובהפסד מרובה שרי וכמו שנתבאר לקמן סי' ט' סעי' ט"ז), ולכן בכה"ג שנגע בשר בחלב וניכר טיפות שומן החלב או טיפות חלב בבשר, הכל נאסר, ובזה לכו"ע אסור.

טו. ואפילו אינם מלוחים כלל. ש"ך סי' צ"א סקכ"ב.

טז. שיטת הפר"ח [סי' צ"א סקי"ח] שגם בשר חי צונן שיש בו בקעים או שמתובל בתבלין נאסר כולו, וגם החכ"א [כלל מ"ב ס"ו] חושש

עד כדי שטעמו התקלקל ואינו נאכל כרגיל מחמת התיבול החזק^כ, נאסר כל הבשר^{כא} ולא יועיל ששים להתירו [אלא רק אם יש בבשר קכ"א כנגד החלב, ועיין בהערה]^{כב}, והחלב מותר.

החלב בכל מקרה אינו נאסר, גם אם הבשר צלוי ועם סדקים ובקעים ומתובל^{כג}. ולכן, בדרך כלל אם בשר בהמה מבושל נופל לחלב, הבשר נאסר כולו אפילו שניהם צוננים.

בשר וחלב יבשים וחמים שנגעו זה בזה

ד. בשר יבש חם שנגע במאכל חלב יבש חם, נאסרו שניהם לגמרי^{כד}. ולשיטת המחבר

צ"א סק"ט לגבי כלי שניתזו עליו טיפות וחלקו נאסר, שבטל ברוב בשאר הכלי המותר. אם ראה היכן נפלו טיפות החלב, המקום ההוא אסור באכילה כי לא שייך בו ביטול ברוב. כג. ש"ך סקכ"ה.

כד. רמ"א סי' ק"ה, ה' שאין אנו בקיאים מהו שמן ומהו כחוש ולכן אנו חוששים על כל דבר שהוא שמן ומפעפע בכלו, חוץ מדברים שודאי אינם שמנים כמו חמץ (לענין נגיעה במצות כשרות - עיי' אר"ח סי' תס"א, ה' וסי' תמ"ז, א' וסי' תנ"א, י"ט ושעה"צ סקקל"ו), וכ"כ הש"ך בסי' ק"ה סקט"ו שדם נחשב ודאי כחוש אלא שהפמ"ג [סי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ח וסקל"ח אות ב] כתב שדם שמעורב בו שומן וציר צריך ששים כנגד כולו. ואין חילוק בין אפיה [בחום התנור] לצליה [באש ממש], באה"ל סי' תמ"ז, א' ד"ה וכן.

והנה במג"א סי' תס"ז סקל"ב משמע שחמץ אינו ודאי כחוש אלא יש צד שהוא שמן, וכ"כ המשנ"ב שם סקע"ג, ואמנם הפמ"ג שם פי' שהצד לאסור הוא משום פיתום אבל אין צד שהחמץ הוא שמן, ותי' הגר"ז [שם סנ"ג] שרק לענין חומרת חמץ בפסח עצמו מחמירים שיש צד שאינו כחוש [ועיי' גם פמ"ג סי' ק"ה שפ"ד סקל"ח ד"ה הגי'], ועיי' גם שעה"צ שם סקקמ"ד.

כ. חו"ד [שם בי' סקט"ו וחי' סק"כ] וחכ"א [כלל מ"ב ס"ו] בשם בית לחם יהודה [ועיי' בחו"ד שם לענין בצלים ושומים]. וביד יהודה [סקל"ח] כתב שאם מרגישים חריפות בתבשיל כבר נחשב מתובל בתבלין.

כא. סי' צ"א, ז'. ולמחבר דין זה הוא רק אם הבשר היה חם, וכתב הרמ"א שאפשר להקל כן בהפסד מרובה, אבל הש"ך [סקכ"א] כתב שאין להקל כן אפי' בהפס"מ, וכ"כ הפמ"ג [בשפ"ד שם סקכ"א] והחכ"א [כלל מ"ב ס"ו]. ובחו"ד [סקכ"ג] כתב שאפשר להקל בהפס"מ כהרמ"א כשהחלב אינו מלוח כלל. ולמעשה, אין להקל אפי' בהפס"מ בלא צירופי היתר נוספים. בפר"ת סקט"ו כתב שבבשר בהמה לא אמרינן כך, אבל שאר הפוסקים סתמו ולא חילקו ומשמע שהשוו דין זה גם לבשר בהמה, וכן משמע בתוס' פסחים עה: ד"ה ואם.

כב. פר"ח [שם סקי"ח] וחו"ד [שם סקי"ד] וחת"ס [יור"ד סי' פ"ב] ודרכ"ת [שם סקע"ז], ועיי' בדרכ"ת שם בשם יד יהודה [בארוך סי' ע' סוסקי"א וסי' צ"א סקל"ד] ובשם נפש חיה [יור"ד סי' ל"ג] שאם יש יותר מפעמיים ששים בבשר כנגד החלב, הבשר מותר כי הבשר האסור בטל ברוב (כדין יבש ביבש מין במינו, וכנ"ל סי' ט' סעי' א') בבשר המותר. ועיי' כעיי"ז בפת"ש סי'

אם שניהם^כ כחושים אוסר רק כדי נטילה^כ [גבינה נחשבת כחושה ואינה אוסרת את הבשר אלא כדי קליפה^כ, אבל עיין לקמן סעיף י"א בדיני החלב והגבינות שלנו], ולכן אם נגע איסור יבש חם בהיתר יבש חם ושניהם כחושים, אוסר רק כדי נטילה לשיטת המחבר^כ.

גם אם יש ששים בהיתר כנגד האיסור או בגבינה כנגד הבשר, צריך ליטול כדי נטילה מההיתר^כ.

הפסד אפי' לדעות האוסרות. ומ"מ צ"ע ממש"כ בסי' תס"א סק"ד. ובסי' תס"ז סקע"ד חיישינן לפיטום מהתרנגולת ולכן נוהגים לאסור הכל, וכ"כ החזו"א סי' קכ"א סקי"ד ד"ה שם ומיהו. ובאיסורי דרבנן לכו"ע לא נאסר הכל אם ודאי כחוש.

כז. סי' צ"ד, ה' וש"ך סק"ב, ובפמ"ג [במ"ז סקט"ן] ובערוה"ש [סל"ג] ביארו שגבינה קלה יותר משאר מאכל כחוש ואוסרת רק כדי קליפה ולא כדי נטילה (ולענין חלב נוזלי, ביארנו לקמן סעי' י"א שלגבי לאסור את החתיכה שהחלב נגע בה יש להחמיר שחלב נחשב שמן ואוסר את כל החתיכה, ולגבי בליעה מחלב שתעבור מחתיכה לחתיכה בלי רוטב אנו אומרים שחלב נחשב כחוש ואינו עובר). וכיום יש גבינות צהובות וחמאה והם שמנות גם למחבר, ויבואר בסעיף י"א.

וכל זה למחבר, אבל לרמ"א אין אנו בקיאים מהו שמן ומהו כחוש ולכן אוסר הכל, פמ"ג בשפ"ד סק"ב ודגמ"ר שם וחוו"ד שם בי' סקי"ז וחי' סק"ח. וכיום יש גבינות בלי שומן כלל או עם מעט מאוד שומן ודינם יבואר בסעיף י"א.

כת. סי' ק"ה, ד', ה' וש"ך סי' צ"ד סק"ב ומשנ"ב סי' תמ"ז סק"ו. וה"ה אם נגע איסור יבש חם בכלי חם הכלי נאסר כדי נטילה אלא א"כ האיסור שמן ולרמ"א חוששים על כל מאכל שמא הוא שמן [ועי' ש"ך סי' צ"ד סק"ג]. ושיעור נטילה הוא - לחזו"א 2.4 ס"מ ולגר"ח נאה 2 ס"מ.

כט. סי' ק"ה, ד', ה' וחכ"א כלל ס' סעיף ז', כיון

כה. אבל אם אחד כחוש ואחד שמן, מפעפע בכולו, ואפילו ההיתר שמן והאיסור כחוש, שהשומן מפטם את האיסור הכחוש וחוזר ומפעפע בהיתר, ובזה נקטינן להלכה כדעת הש"ך [סי' ק"ה סקי"ט] שיש פיטום וכמש"כ המחבר סי' ק"ה, ה', ודלא כהט"ז שכתב [שם סק"י] שאין פיטום. וכן פסק הפמ"ג בשפ"ד ובמ"ז שם ושם, וכן פסק המג"א בסי' תס"ז סק"ב והמשנ"ב בסי' תמ"ז סק"ח ובסי' תס"ז סקפ"א והחזו"א או"ח סי' ק"כ סקי"ב וסקי"ד.

ובדין פיטום איסור כחוש בלוע, עי' מג"א סי' תמ"ז סק"ב [ופמ"ג שם] וח"י שם סק"ח שנחלקו אם יש פיטום בבלוע, ובש"ך [סי' ק"ה סקי"ט] ובפמ"ג שם כתבו שאין פיטום בבלוע, ובחכ"א [כלל ס' ס"ה] נטה להקל בזה, ובמשנ"ב [שם סק"ח] פסק שיש פיטום בבלוע לאסור כדי קליפה [ואולי משום חומרת חמץ], ועי' חזו"א סי' קי"ט סקי"א וסי' ק"כ סקי"ב וסקי"ד.

כו. והנה, הש"ך [סי' ק"ה סקט"ז וסקל"ח] כתב שבאיסורי דאורייתא המנהג לאסור כולו אפי' בודאי כחוש [וכמש"כ התורת חטאת כלל ל"ח ס"ה], מ"מ דעת האחרונים שלא נפסק כן ורק בחמץ נהגו להחמיר כן משום חומרת חמץ כמב' במשנ"ב סי' תס"א סק"ד בשם האחרונים, וכן סתם שם סק"ט וסק"ל ובסי' תס"ז סקל"ג ובסי' תמ"ז סק"ו. והבאה"ל בסי' תמ"ז, א' ד"ה ואין גם כן כ' להחמיר רק בפסח משום חומרת חמץ, והביא את הפמ"ג בסי' ק"ח סקל"ח רק לגבי היתר במקום הפסד (כלומר, שאפי' אם נרצה להחמיר בפסח, הרי אפשר להקל במקום

ולכן, אם תפוח אדמה חם נגע בבשר חם, אסור לאכול את התפוח אדמה עם חלב. וכן אם גבינה חמה נגעה בשניצל חם אסור לאכול את שניהם אלא אם כן יש ששים בשניצל כנגד הגבינה, שאז הגבינה אסורה והשניצל מותר וצריך להסיר מהשניצל כדי נטילה.

ש"ם לב, כיום יש מוצרי חלב שמנים מאוד ומוצרי חלב כחושים, עיין לקמן סעיף י"א, ולכן במקרה שהחלב או הגבינה כחושים, למחבר יש להקל שהבשר נאסר רק כדי נטילה, ואם ודאי כחושים, יש להקל כן גם לרמ"א.

- לגבי בשר שנאסר מחלב בשיעור 'כדי נטילה' ואח"כ התבשל כך בלי שהסירו ממנו את החלק האסור, ע"י לעיל סי' ט' סעי' מ"ה.

בשר וחלב (ואיסור והיתר) יבשים שאחד מהם חם ונגעו זה בזה

ה. איסור והיתר שאחד מהם רותח ונגעו זה בזה מהצד, אם האיסור הוא החם [בחום שהיד סולדת בו] הכל נאסר [כשאין ששים כנגד האיסור] אלא אם כן יש הפסד מרובה שאז מספיק כדי קליפה, ואם האיסור הוא הצונן, אין ההיתר נאסר אלא כדי קליפה^ל.

בשר וחלב יבשים שאחד צונן ואחד חם ונגעו זה בזה מהצד, הרי שהצונן כולו נאסר [מלבד בהפסד מרובה] והחם אינו נאסר אלא כדי קליפה^{לא}.

קליפה [וכן משמע בהגהות הגרעק"א שם, והוא כתב כן גם לגבי בשר חם שהונח על גבינה חמה, וצ"ע עוד בדבריו], אבל החכ"א [כלל ס' סי"א] פוסק כהט"ז שהצונן כולו אסור, וכן פסקו החו"ד [חי' סקי"ב] והמנח"י [כלל כ"ג סק"ב]. ובאמת לשיטת המחבר שיבש חם ביבש חם בדבר שאינו שמן אינו אסור אלא כדי נטילה, אם אינם שמנים כל הצונן מותר חוץ מכדי נטילה. אבל לרמ"א [שם סעיף ה'] אין אנו בקיאים מהו שמן ומהו אינו שמן ותמיד אוסרים הכל ולכן הצונן כולו אסור.

ומבואר שאין צריך בתערובת בשר וחלב ששניהם יתנו טעם זה בזה, אלא אם אחד נותן טעם בשני נאסר השני גם אם הוא אינו יכול לחזור וליתן טעם בראשון. ועיין לקמן בהערה פ"ב.

שכל מה שאנו אומרים שהכל בחשש שמן הוא רק לחומרא, אבל מאידך גיסא צריך נטילת מקום שהרי יתכן שהמאכל כחוש ולא מצטרף כל החתיכה לביטול בשישים וצריך להסיר כדי נטילה מן החתיכה. וכתב הפמ"ג סי' ק"ה במ"ז סקי"א, והביאו הפת"ש שם סקי"א, שאם בישלו בלא נטילת מקום, אם הדבר נראה שמן, מותר בדיעבד, ואם נראה כחוש או ספק, אסור בדיעבד (וכשיטת המג"א סי' תמ"ז שאם בישלו דבר שצריך כדי נטילה או כדי קליפה מדינא, אסור בדיעבד).

ל. סי' ק"ה, ג' וט"ז סק"ה וש"ך סק"ט. לא. פמ"ג שם במ"ז סק"ה, וכשיטת הט"ז שם, וכ"כ הפמ"ג במ"ז סי' צ"א סק"ה. ואמנם, הש"ך [סק"ט] עצמו כתב ששניהם צריכים

גם אם יש ששים כנגד האיסור, כגון שבבשר יש ששים כנגד החלב, אין להתיר את כל הבשר אלא צריך להסיר ממנו כדי קליפה וכנ"ל בסעיף ג'ל^ב. ולכן, אם תפוח אדמה צונן נגע בבשר חם אסור לאכול את התפוח עם חלב, וכן אם גבינה צוננת נגעה בשניצל חם אסור לאכול את הגבינה (מלבד בהפס"מ), והשניצל מותר חוץ מכדי קליפה.

העברת טעם בתערובת לח בלח

ו. מאכל לח שהתערב במאכל לח אחר, בין בשר בחלב בין איסור והיתר, בכל מקרה מתערב ומעביר טעם בין צונן ובין חם והכל נאסר [אם אין ששים כנגד האיסור]^ל. ולכן, חלב שנשפך על מרק בשרי הכל נאסר אפילו אם שניהם צוננים. וכן דם שנשפך על מרק, הכל נאסר (אם אין ששים כנגד האיסור).

העברת טעם מטעם שבלוע במאכל

ז. מאכל יבש שבלוע בו טעם איסור (או טעם בשר) אינו מעביר טעם למאכל יבש אחר בלי רוטב אלא אם כן האיסור (או הבשר) היה שמן שאז הטעם יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב^{לד}.

ולכן, אם בישל ירקות עם בשר, והירקות נגעו כשהם יבשים במאכל חלב חם, אין החלב נאסר מפני שאין הירקות בשריים מצד עצמם אלא רק מצד טעם בשר שבלוע בהם והטעם אינו יוצא ממאכל יבש למאכל יבש בלי רוטב, אלא אם כן הבשר היה שמן שאז הטעם יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב. וכן הדין לגבי היתר שהתבשל עם איסור בקדירה אחת.

ולכן, אם היו כמה חתיכות בשר חמות ויבשות [כגון 'שניצלים'] זו לצד זו, ונפל חלב או גבינה בחושים על אחת מהם, רק היא נאסרה ולא השאר^{לה} (גם אם הבשר עצמו שמן^{לו}).

סק"ה] שבשר שבלוע בחלב נחשב איסור בלוע ולא איסור עצמי ואינו עובר בלי רוטב, וכן נקטו הפוסקים להלכה וכמו שביארנו בס"ד הע' ו', ואמנם שיטת הש"ך [ס"י ק"ה סק"ז וס"י צ"ב סק"ט (וסק"ו - ע"י פמ"ג שם)] שבשר בחלב נחשב איסור עצמי כנבילה ולא איסור בלוע, ולשיטתו ודאי מפעפע בלי רוטב לחתיכה הסמוכה.

לו. ע"י ש"ך ס"י ק"ה סק"ט.

לב. חכ"א [כלל ס' סעיף ז'], והיינו מחשש שהמאכל כחוש ונאסר רק בכדי נטילה וכשיטת המחבר [בסעיף ה'] וא"כ אין כל הבשר מצטרף לששים כנגד החלב אלא רק הכדי נטילה הוא הנאסר ובו אין ששים כנגד החלב.

לג. חולין דף צ. וע"י ס"י ק"ו, א'.

לד. ס"י ק"ה, ז'.

לה. וכשיטת הט"ז [ס"י ק"ה סק"ג וס"י צ"ב

שיום לב, כיום יש מוצרי חלב שמנים בודאי (כמו חמאה וגבינה צהובה) ועוברים גם מחתיכה לחתיכה בלי רוטב, עייץ לקמן סעיף י"א.

וכן, אם היו כמה חתיכות רותחות של 'קוגל' יבש בצלחת ואחד מהחתיכות נגע בבשר, אין שאר החתיכות בשריות, אלא נשארן פרווה כפי שהיו קודם לכן (גם אם הקוגל עצמו היה שמן), אלא אם כן היה הבשר שמן.

שיום לב, לחם המרוח בגבינה או בורקס המרוח בבשר שחיממו בכלי, הכלי נעשה חלבי כי הגבינה עוברת דרך הלחם לכלי [עי' לעיל סי' ג' הע' מ"ה].

לחם שנשפך עליו חלב - האם נחשב בלוע

בשר או לחם שנשפך עליו חלב וכן בצק שנשפך עליו איסור לח, החלב או האיסור נחשבים בלועים במאכל ואינם יוצאים בלי רוטב. אבל בצק שנעשה מקמח וחלב וכן שוקולד חלב שנעשה מקקאו וחלב וכן קציצת בשר שנעשית מקמח וירקות ובשר, החלב והבשר נחשבים לממשות 'בעיץ' בתערובת ואין דינם כבלוע ולכן מעבירים טעם בלי רוטב¹.

בלוע [אלא א"כ נשפך הרבה והחלב או הרוטב נוטף לצדדים] וכע"ז מבואר בדברי החזו"א [סי' כ"ב סק"ז] וכע"ז מובא בשו"ת מגידות לפמ"ג סי' קל"ז במה שחלם בשם אביו לגבי כבד עם דם שנגע בקדירה יעוי"ש, וכע"ז כ' בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שס"א בשם שו"ת האלף לך שלמה יו"ד סי' ק"ג לגבי איסור שנבלע בבגד שנחשב בלוע, וכע"ז מבו' בחכ"א כלל מ"ה סי"ט שאם נשפך חלב על קרקע נחשב בלוע בקרקע ולא בעיץ (ועי' גם חו"ד סי' ע"ג סק"ג).

ובשו"ת בית שלמה [יו"ד סי' ק"ס] כתב שעיסה שנבללה במים האסורים מיקרי המים בלוע בעיסה ובשו"ת מהרש"ג [ח"ב סי' ק"פ] תמה עליו שהרי זה פת שמעורבת מכמה רכיבים וממילא המים נחשבים בעיץ ולא בלוע, וכמשנת לעיל. וע"ע בית מאיר סי' צ"ד ס"ז על הט"ז סקי"ד ויד יהודה סי' ע' פיה"א סק"ג ד"ה ולענין וסי' ק"ה פיה"א סק"ט ואגרו"מ יו"ד ח"ג סי' ק"ה.

לז. בספר התרומה סי' ל"ה וברמב"ן וברשב"א בחולין דף קח. כתבו שטיפת חלב שנפלה על בשר נחשב החלב בלוע בבשר אע"פ שנכנס ממשות חלב לבשר [וכ"כ בשערי דורא בהל' דג טמא] וכן מלח שבלע דם של בשר אינו חוזר ואוסר את הבשר מפני שהדם נחשב בלוע במלח, וכ"כ הש"ך סי' ק"ה סקי"ח - עי' פמ"ג שם בשפ"ד סקי"ח [ועי' תוס' בחולין שתירצו תירוץ אחר על קושיא זו], ובט"ז סי' ק"ה סקט"ז כתב שחתיכת בשר שיש בה דם הדם נחשב בלוע בבשר, אבל הפמ"ג במ"ז שם מבאר שזה ודאי אינו כן שהרי בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב הכלי נאסר ומבו' שהדם נחשב בעיץ ולא בלוע - אלא כוונת הט"ז לבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב ואח"כ נגע בחתיכה אחרת כשהם חמים שאז נחשב בלוע, ומבו' בדברי הט"ז והש"ך והפמ"ג שיש לחלק בין עיסה שנוצרה כך מדבר יבש ולח ביחד שזה נחשב בעיץ ולא בלוע לבין עיסה שנשפך עליה רוטב חלב או בשר שנחשב

בלוע שמן בכלי

ה. מה שנתבאר ששמן יוצא בלי רוטב, הוא רק במאכל, אבל אם נבלע בכלי מאכל שמן, דינו כמו כחוש ואינו יוצא בלי רוטב למאכל יבש אלא רק כדי קליפה^ל. [ואם יש בשר בכלי, כל המאכל שעל הכלי נעשה בשרי וכדלקמן סעי' ט"ו].

ולכן, בשר יבש חם שמונח על כלי חלבי חם (בן יומו), המאכל נאסר רק כדי קליפה [והכלי צריך הגעלה].

וכן בצל שנחתך בסכין בשרית וטיגנו אותו בלי שמן במחבת חלבית אין המחבת החלבית נאסרת אפילו אם הסכין חתכה בשר שמן^ל.

וכן אם בישלו אורז בקדירה פרווה והוציאו מהאורז בכלי בשרי, אין הקדירה נעשית בשרית אפילו אם הכלי הבשרי היה בן יומו^מ, כיון שהטעם הבשרי נבלע באורז היבש ואינו יוצא ממנו בלי רוטב.

מה נחשב רוטב

נ. בכל פעם שצריך 'רוטב' כדי להעביר טעם, הכוונה לרוטב ממש, אבל לחות או טיפות מעטות אינם נחשבים רוטב ואינם מעבירים טעם מטעם בלוע.

ולכן, בכל המקרים הנ"ל ודומיהם, אם יש מעט לחות או טיפות בודדות, עדיין נחשב כ'כלי רוטב' ואינו מעביר טעם מטעם בלוע^נ.

מה נחשב שמן

י. לענין זה [של העברת טעם מחתיכה לחתיכה בלי רוטב] אין צורך לחוש על כל דבר שמא הוא שמן [כלומר, יש בו שומן], אלא אם החכם המורה מבין שאין האיסור שמן אינו עובר ואינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב^נ.

מא. ע"י היטב לעיל סי' ד' הע' י"ג. ובנידון זה, גם אם נחמיר לגבי הטיפות האלו שהם עצמם כן נאסרות, מ"מ תמיד יהיה ששים כנגדם, והרי הם אינם מעבירים טעם ממאכל אחד למאכל שני וכל הנידון הוא רק ביחס למה שהם עצמם נאסרות.

מב. בדבר הבלוע אין חוששים על כל דבר שהוא שמן כמש"כ הש"ך סי' ק"ה סקי"ז סקי"ח והחכ"א כלל ס' סעי' ט'.

לח. וכדלקמן סעיף ט"ז וכו"ל בסי' ז' סעי' ב'.
לט. אבל הבצל נאסר מהכלי, שכלי מעביר טעם איסור גם בלי רוטב מכיון שהוא נח לפלוט, וכדלקמן סעי' י"ד וכשיטת הט"ז שכן נקטינן להלכה כמבואר שם.

מ. כלומר, אע"פ שאם בישלו משקה פרווה בקדירה והכניסו למשקה כף בשרית הקדירה נעשית בשרית כנ"ל בסי' ד' סעי' כ"ב.

האם חלב נחשב שמן

יא. בפוסקים מבואר שחלב נחשב שמן לענין שמעביר טעם לכל החתיכה אבל לא לענין שמעביר טעם בבלוע בלי רוטב. כלומר, אם חלב חס נשפך על חתיכת בשר חמה כל הבשר נאסר, וכן אם נשפך על מאכל פרווה יבש חס נעשה כולו חלבי, אבל אם נבלע טעם חלב במאכל פרווה אין הבלוע יוצא לחתיכה אחרת בלא רוטב²¹. [ולגבי גבינה, עיין לעיל הערה כ"ו שנחשבת יותר כחושה מחלב].

כיום יש חלב דל שומן [בחלב פרה לפני עיבוד יש בערך 3.5% שומן] ומצד שני יש מוצרי חלב מלאים בשומן, ולכן מוצרים שמנים [כמו חלק מהגבינות הצהובות וחמאה] עוברים אפילו מחתיכה לחתיכה בלי רוטב בין למחבר ובין לרמ"א ובודאי שמעבירים טעם לכל הבשר שנגע בהם, ומוצרים כחושים [כמו חלב וחלק מהגבינות] למחבר נחשבים כחושים ואינם מעבירים טעם אפילו לבשר שנגע בהם יותר מכדי נטילה, ולרמ"א אין אנו בקיאים מהו כחוש ומהו שמן ולכן תמיד מחמירים שמעבירים טעם לכל הבשר שנוגע בהם אבל אינם מעבירים טעם מחתיכה לחתיכה אחרת [אלא אם כן הרב מכריע על מוצר חלב מסוים שהוא ודאי כחוש, ועיין בהערה]²².

ובדעת הש"ך נראה שלמסקנתו אין חלב נחשב שמן כלל [עי' ש"ך סי' צ"ב סק"ג וסי' ק"ה סקי"ז], וגם בסי' צ"ב שמצדד שאולי כן נחשב שמן, היינו רק לענין שנבלע בכל החתיכה היבשה הסמוכה לו, אבל לא מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כמש"כ בסי' ק"ה, וגם י"ל כן בדעת הפמ"ג שכתב [בהנהגת השאל ונשאל באו"ה סדר ב' אות כד ואות כה] שחלב ספק כחוש ויש להחמיר בספיקו, שאין זה לגבי הבלעה מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ועי' עוד דרכ"ת סקכ"ט.

מד. שמעתי מהגרמ"ש קליין שליט"א ומהגרמ"מ גרוס שליט"א שחלב וגבינה דל שומן (פחות מ- 3%) נחשבים ודאי כחוש. לגבי חלב של היום, אין הבדל גדול בינו לבין החלב שהיה בזמן חז"ל, אבל השומן עובר ריסק ומתערבב היטב בכל החלב ולכן גם אינו ניכר, ושמעתי מהגר"ע אויערבך שליט"א שאי אפשר לומר ודאי כחוש על זה, ומהגרמ"מ גרוס שליט"א

וישנם דברים שודאי אינם שמנים כמו חמץ ודם וכנ"ל בהע' כ"ד.

מג. הט"ז בסי' פ"ז סק"י בסי' ק"ה סקט"ו ובסי' צ"ב סק"ג הקשה סתירה בפסק בשו"ע, שמצד אחד כתב בסי' צ"ב שאם נפלה טיפת חלב על חתיכת בשר חמה נאסרה כלה חתיכה ומבואר שחלב שמן ומפעפע בכל החתיכה, ומצד שני כתב בסי' ק"ה שחלב שנבלע בבשר אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, והיינו שהוא נחשב כחוש ובכל המקומות הנ"ל כתב שחלב נחשב שמן.

ותירצו האחרונים, שחלב שמן רק לענין שמפעפע בכל החתיכה היבשה שנוגע בה, אבל לא לענין להעביר מחתיכה לחתיכה בלא רוטב. כן תירצו הגר"א [סי' ק"ה סקמ"ב] והפר"ח [סי' צ"ב סק"ג] והכרו"פ [פלתי שם סק"ד] והערוה"ש [שם סקי"ב] וכמש"כ תוס' בחולין קת. [ד"ה טיפת, והביאם הגר"א שם]. ולפי"ז גם אם אכן החלב נחשב שמן, מ"מ אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב.

מאכל פרווה יבש עם טעם בשר שנגע בחלב או להיפך

יב. כללי בליעת חלב ובשר במאכלי פרווה יבשים וחמים, והעברת הטעם מהבלוע:

א. מאכל פרווה יבש שנבלע בו טעם חלב ונגע כשהוא חם בבשר יבש חם, המאכל הפרווה נאסר והבשר מותר^{מ"ה}, אבל אם בלע טעם מחלב שמן, גם הבשר נאסר.

ולכן, אם ירקות נגעו בגבינה חמה ונעשו חלביים ואח"כ נגעו בבשר חם, הירקות נאסרו והבשר מותר, ואם הירקות נגעו בגבינה שמינה (פיצה, חמאה) חמה, גם הבשר נאסר.

ב. מאכל פרווה יבש שנבלע בו טעם בשר ונגע כשהוא חם בחלב יבש חם, המאכל הפרווה נאסר, והחלב - תלוי אם הבשר הבלוע היה שמן נאסר החלב, ואם הבשר הבלוע היה כחוש אם כן החלב לא נאסר^{מ"ו}.

ולכן, אם בישל גזר או תפו"א עם בשר ונגעו כשהם חמים ויבשים במאכל חלב חם ויבש, הירקות אסורים, והחלב לא נאסר אלא אם כן הבשר הבלוע היה שמן.

ג. מאכל פרווה יבש שנבלע בו טעם בשר ונגע כשהוא חם במאכל פרווה יבש שנבלע בו טעם חלב, אם הבשר הבלוע היה שמן, אם כן המאכל שבלוע בו טעם חלב נאסר, ואם הבשר הבלוע היה כחוש, אם כן המאכל שבלוע בו טעם חלב לא נאסר. וכן לגבי הפרווה שבלוע בו טעם בשר, שאם נגע בפרווה שבלוע בו חלב שמן א"כ מפעפע בלי רוטב ונאסר, ואם נגע בפרווה שבלוע בו חלב כחוש אינו נאסר.

מו. המאכל הפרווה נאסר כנ"ל, והחלב - אם הבשר שנבלע בפרווה היה שמן א"כ מפעפע גם בלי רוטב [אבל אינו מפטם את החלב הבלוע - עי' ש"ך סי' ק"ה סקי"ט, ונראה שגם הבלוע אין בו כח לפטם], והחלב נאסר כולו, ואם הבשר היה כחוש א"כ גם החלב לא נאסר. ודע, שאם הבשר הבלוע היה כחוש, א"כ גם במקרה שהמאכל הפרווה היה שמן, אין הבשר עובר בלי רוטב כמבוא בש"ך סי' ק"ה סקי"ט, וכנ"ל בהערה כ"ה.

שמעתי שיש להסתפק אם נחשב ודאי כחוש משום כן, ומהגרמ"ש קליין שליט"א שמעתי שיש לצדד שנחשב ודאי כחוש משום כן.

מה. המאכל הפרווה נאסר כי בלוע בו בשר וחלב, הבשר מותר כי לענין בליעות אנו אומרים שחלב נחשב כחוש וכנ"ל בסעי' י"א, והיינו לשיטת הט"ז [סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה] שמאכל פרווה שבלוע בו בשר וחלב נחשב איסור בלוע ולא איסור עצמי, ודלא כהש"ך, והכי נקטינן כהט"ז וכנ"ל בסי' ז' הע' ו'.

ולכן, אם בישל גזר או תפו"א עם בשר והירקות נגעו כשהם חמים בירקות שנתבשלו עם חלב, אם הבשר והחלב שניהם היו כחושים א"כ הכל מותר, ואם הבשר הבלוע היה שמן, א"כ נאסרו הירקות שהתבשלו עם חלב, ואם החלב היה שמן [כמו בחמאה וגבינה צהובה] א"כ נאסרו הירקות שהתבשלו עם בשר.

ד. ודע, שלחות מועטת [או טיפות בודדות] אינם נחשבים רוטב לענין זה.

ולענין זה אין מחמירים על כל מאכל שמא הוא שמן, אלא הכל לפי מה שנראה למורה, וכנ"ל בסעיף י'.

העברת טעם ממאכל לכלי בלא רוטב

יג. מאכל שבלע איסור, וכן מאכל שבלע טעם בשר או חלב, אינו מעביר טעם לכלי בלי רוטב.

אמנם, אם המאכל בלע איסור שמן, וכן אם בלע בשר או חלב שמנים, מעביר טעם בין למאכל אחר ובין לכלי גם בלי רוטב¹ [ולענין זה אין אומרים שכל המאכלים שמנים מספק]. ויש חולקים ודעתם שאין בלוע שמן אוסר כלי אלא רק מאכל אחר².

ולכן, אם מאכל בלע טעם בשר [כגון שהתבשל עם בשר או נגע בבשר חם] והמאכל החם נגע בכלי, אם בלע מבשר כחוש אין הצלחת נעשית בשרית, ואם בלע מבשר שמן הצלחת נעשית בשרית.

ולענין זה אין מחמירים על כל מאכל שמא הוא שמן אלא הכל לפי מה שנראה למורה, וכנ"ל בסעיף ט'.

החור"ד בסי' צ"ו בבי' סוסק"ו שמבליע בלי רוטב, כבר תמחה עליו בשו"ת בית שלמה ח"א סי' נ"ה אות ח ובהגהות כתר כהונה ושו"ת רבי עזריאל [מובא בהגהות במהדורת מכון ירושלים], ואפשר לומר דהיינו לענין מדוכה, לפי שודאי הבלוע מדבר שמן מפליט בלי רוטב, אלא שאין בכוחו של הבלוע הזה להיבנם לכלי שאינו ממהר לבלוע כ"כ כמו מאכל, אבל ע"י מדוכה נבלע

מז. סי' ק"ה, ז' וט"ז שם סקט"ז וכן משמע בפמ"ג שם במ"ז סקט"ז, וכן דעת החכ"א [כלל נ"ז סעי' ו'] והיד יהודה [שם בארוך סקל"ו ובקצר סקנ"ה] ובשו"ת בית שלמה יו"ד ח"א סי' קס"ח, וכן הביא הדרכ"ת [שם סקמ"ג] בשם כמה פוסקים.

מח. חור"ד שם בבי' סקט"ו ובחי' סקכ"ד ובסי' צ"ה בבי' סק"ה ובסי' צ"ו בבי' סק"ד. ומש"כ

העברת טעם מכלי למאכל בלי רוטב

יד. על אף האמור, כלי מעביר טעם למאכל גם בלי רוטב כדי קליפה^מ. ולכן, אם צלה בשר בלי מים בכלי חלבי (בן יומו), הבשר נאסר כדי קליפה [נפשוט שהכלי נאסר], וכן במקרה הנ"ל בסעיף ח' שחתך בצל בסכין בשרית וטיגנו בלי שמן במחבת חלבית, הבצל עצמו נאסר כדי קליפה.

העברת טעם מכלי למאכל בלי רוטב - כשיש בשר בכלי

טו. אם הניח חלות על מכסה של קדירה בשרית שמתבשל בה בשר, החלות נעשות בשריות כולם ולא רק כדי קליפה^י.

העברת טעם מטעם שבלוע בכלי - לכלי אחר

טז. קדירה שיש בה חלב רותח שנגעה בקדירה שיש בה בשר רותח, אין הקדירות ותכולתם נאסרות כלל אלא אם כן היה מבחוח הרבה רטיבות ממים או כל משקה אחר^נ, מפני שאין כלי מעביר טעם לכלי אחר בלי רוטב ביניהם^נ. [אבל לכתחילה יש להיזהר שלא יגעו זה בזה אפילו כששניהם יבשים לגמרי מבחוח^נ].

קליפה א"כ לא שייך לומר כן), וכן משמע בט"ז ובש"ך סי' צ"ז, א' לגבי פת שהיתה מונחת על תנור שנשפך עליו רוטב בשר שכל הפת נעשית בשרית ולא רק כדי קליפה, ועי' עוד בענין זה לעיל סי' ב' הע' נ"ז. ואמנם בדרו"ח לרעק"א במכתבים בסוף הספר (לר' זעקיל בק"ק ווילעהן לגבי פירות יבשים בתנור בפסח) לגבי אפייה בתנור שאולי נשאר בו מעט חמץ משמע שגם כשיש ממשות חמץ מבליע רק כדי קליפה.

נא. וגם רוטב פרווה אוסר מפני שמקבל טעם משני הקדירות ונאסר וחוזר ומבליע טעם איסור בשני הקדירות ולא מועיל ששים להתיר את הכלי עצמו כמבואר בסי' צ"ב, ו' ובש"ך סקי"ט.

נב. סי' ק"ה, ג' וש"ך סקי".

נג. סי' צ"ב, ח'. ונתבאר לעיל סי' ד' הע' ח' שכן דעת הפוסקים.

ונכנס לכלי היטב, ובזה מודה החור"ד שנאסר הכלי כיון שהיה דוחק וחריף, וכע"ז הביא הדרכ"ת סי' ק"ה סקמ"ג.

מט. פת"ש יו"ד סי' ק"ה סקי"ג בשם המג"א סי' תנ"א סקל"ז והנוב"י יו"ד סי' ל', משנ"ב סי' תנ"א סקי"א וסקל"ו ושעה"צ שם סקל"ו שכן פסקו רוב הפוסקים, ודלא כהש"ך [יו"ד סי' ק"ה סק"ג] שכתב שאם הבלוע בכלי היה שמן אוסר את כולו. וכן מבו' בפמ"ג סי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ג ובאו"ח סי' תנ"א בא"א סקל"ז. ועי' גם בשו"ת רעק"א תליתאה סי' נ"ג.

נ. כאן שיש בשר בקדירה חמור יותר ומבליע בכולו כמבואר בחמודי דניאל ח"ב אות לו ובפמ"ג או"ח סי' קע"ג ובפת"ש סי' צ"ז סק"ה בשם בית אפרים (במש"כ שהחמאה דבר מועט ואינו נותן טעם בפת ואם נאמר שנבלע רק כדי

ולכן, אם הניח קדירה בשרית על שיש חלבי או על כיריים חלביות או על חצובות גז חלביות, אפילו הם בני יומם מחלב, אין הקדירה נאסרת אלא אם כן יש הרבה רוטב ביניהם.

וכן קדירה שיש בה בשר רותח (או חלב רותח) שנגעה בכלי אחר, אינו נעשה בשרי (או חלבי) גם אם הכלי הפרווה היה חם.

וכן מי שהניח צלחת בשר חמה על שולחן, אין השולחן נעשה בשרי [אלא שלכתחילה טוב להיזהר כנ"ל בסי' ב' סעי' ז'].

בלוע בכלי לא מעביר טעם לכלי אחר גם אם הבלוע היה שמן^{יז}.

ועיין לעיל סימן ד' סעיף ה' שאם יש רק לחות מועטת או טיפות בודדות, אין זה נחשב 'רוטב', אלא ימתין כ"ד שעות והכל מותר.

העברת טעם בכבישה - כבוש כמבושל

יז. מאכל שנכבש ושהה כ"ד שעות רצופות בתוך מים, נחשב כמבושל ומפליט וכולע טעם, ועיין בהערה^{יח}. ולכן, בשר ששהה כ"ד שעות רצופות בתוך קדירה חלבית בת יומה מלאה מים, הבשר והקדירה נאסרו^{יט}. וכן בשר וגבינה ששהו יחד כ"ד שעות בתוך כלי מלא במים הבשר והגבינה והכלי נאסרו. וכן בשר ששהה כ"ד שעות רצופות בכלי פרווה עם מים הרי הכלי נעשה בשרי. וכן מאכל ששהה כ"ד שעות בתוך רוטב האסור באכילה, וכן מאכל ששהה כ"ד שעות בתוך מים בכלי איסור, המאכל נאסר באכילה.

שים לב, כבישה מצויה כיום בעיקר בכיורים ובכלי איחסון. כלומר, אם היו בתוך כלי מלא במים כף בשרית עם כף פרווה ושהו שם כ"ד שעות, הכף הפרווה תהיה בשרית

שם סקי"ד והגר"ז שם ס"ס, וכע"ז בש"ך סי' ס"ט סק"ס עי"ש לגבי בשר הכבוש לפני מליחה.

נו. דבר זה צריך ביאור, הרי כבישה היא כ"ד שעות, וכל כלי לאחר כ"ד שעות כבר נותן טעם לפגם, וא"כ כמעט לא יתכן דין זה, והקשו כן הש"ך [סי' ק"ה סוסק"ב] והט"ז [שם סק"א], וכן כתב הפמ"ג [שם במ"ז סק"א] שודאי עברו יותר מכ"ד שעות מזמן הבישול. אמנם, למעשה, כתב הבאה"ל [סי' תמ"ז, ח' ד"ה אם] שכיון שהבית הלל והפ"ח תירצו שכלי שיש בו מים לא נפגם טעמו ורק כלי ריק נפגם טעמו, לכן

נד. ט"ז סי' צ"ז סק"ד וחור"ד סי' ק"ה בי' סקט"ו וכ"כ בשו"ת כת"ס סי' נ"ד וביד יהודה סי' צ"ב סקנ"ו ובפמ"ג סי' צ"ג בשפ"ד סק"ו ובסי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ב וסקכ"ג. והיינו מפני שאין חשיבות שמן לבלוע בכלי. ועי' לעיל סעיף ח' וסי' ז' הע' ח' כע"ז. [והערנו שם בסתירת החור"ד. ועי' שו"ת בית שלמה ח"א סי' נה אות ח].

נה. סי' ק"ה, א'.

דעת רוב הפוסקים שאין כח לכבישה להעביר טעם מטעם הבלוע במאכל למאכל אחר, שעה"צ או"ח סי' תמ"ז סקקכ"ח בשם המג"א שם סקל"ח והט"ז

[אם הכף הבשרית בת יומה או שהיא מלוכלכת ואין ששים כנגד הלכלוך], ואם היו כף חלבית עם כף בשרית, שניהם נאסרו (אם הכלים בני יומם). וכן יש להיזהר בכלי איחסון שנמצאים במקרה כ"ד שעות, שלא יכניס מרק עוף לכלי שהיה בו מאכל לח חלבי כ"ד שעות.

כ"ד שעות שאינם רצופות

יח. כבוש הוא רק כאשר שהה כ"ד שעות רצופות במים, אבל אם שהה י"ג שעות ואח"כ עוד י"ג שעות, אין זה נחשב כבוש כמבושל^נ.

ויש שלמדו מכך, שאם המים מתחלפים, כלומר, אם היה זרם מים על האיסור, אינו נחשב כבוש. אבל למעשה אין להקל כדעה זו אלא בהפסד מרובה^נ.

כבישה בקרח ובשומן קרוש

יט. מאכל הכבוש בשומן קרוש שאינו נוזלי [הנקרא 'ג'לי'] וכן בשר הכבוש בגבינה כזאת שאין המאכל שבתוכה זו ממקום למקום, אינו נחשב כבוש^נ. מאכל הכבוש בקרח, אינו נחשב כבוש, ויש הסוברים שלכתחילה יש להחמיר שנחשב כבוש ובהפסד מרובה יש להקל בזה^פ, אמנם למעשה כיום הקפאה בקרח היא יבשה לגמרי

סק"א ד"ה איסור וסי' ס"ט בארוך סק"ד ד"ה ובזה] והאגרו"מ [יור"ד ח"ב סי' כ'] תמהו על הדימוי, שכל ההיתר הנ"ל הוא משום חיסרון ברציפות כח המים, אבל מי יימר לן שצריך דוקא אותם מים ולא מים אחרים. ועי' עוד שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קפ"ו בענין זה.

נט. בזה לכו"ע אין כבוש, וכל הצד להחמיר בקרח זה רק אם נחלק בין קרח שיש בו לחלוחית לבין שומן קרוש כמש"כ האליה רבה [או"ח סי' ש"כ סקי"ב] בשם הלבוש, וכן פסק השעה"צ בסי' תמ"ז סקע"ז ובסי' תרמ"ח סקס"א, ועי' כעיי"ז בפמ"ג [סי' ק"ה מ"ז סק"א וסי' ס"ט שפ"ד סק"ס וסי' ק"ד סק"ג ד"ה ודע ואו"ח סי' תמ"ז סק"ג ושו"ת מגידות סי' כ"ט].

ס. כל הצד להחמיר הוא משום שיטת הא"ר בשם הלבוש שבקרח יש לחלוחית, וא"כ כיום

יש להחמיר לכתחילה שכלי מלא במים אינו נחשב נטל"פ גם לאחר כ"ד שעות ורק בשעת הדחק יש להקל. ועי' משנ"ב שם סקל"ט וסק"צ שנטה קצת להקל בזה. ובחזו"א [סי' קי"ט סק"ו ד"ה ובמ"מ וסקי"ח ד"ה טור] כתב להקל.

נו. נקה"כ סי' קל"ה סקט"ז, מנח"י כלל כ"ד סק"ב, חת"ס יור"ד סי' פ"א, פמ"ג [או"ח א"א סי' תע"ג סקי"ד ושער התערובות ח"ב ריש פ"ג, ובמ"ז יור"ד סי' ק"ה סק"א כתב להקל כן רק בהפסד מרובה והגרעק"א הגיה עליו בגליון מדברי הנקה"כ. ועי' עוד בשפ"ד סי' ס"ט סק"ס]. חוור"ד סי' ק"ה ח"י סק"ב, ערוה"ש שם סי"ב, אגרו"מ יור"ד ח"ב סי' כ'.

נח. בפת"ש [סי' ס"ט סקל"ג] ובטוטו"ד [תליתאי סי' רי"ד - והובא בדרכ"ת סי' ק"ה סק"ח] דימו למים מוחלפים, אבל היד יהודה [סי' ק"ה בארוך

ואין לה דין כבוש גם לשיטה זו^א. ולכן, מי שחיים בשר בתוך קופסת גלידה חלבית, אין הבשר נאסר, מפני שהגלידה היתה קפואה יבשה בקופסה ולכן הקופסה לא בלעה טעם חלב (אמנם לכתחילה אין ראוי לעשות כן, וגם מביא לתקלות).

בליעה מכלים בכבישה

ב. מאכל היתר ששהה במים כ"ד שעות בתוך כלי איסור, וכן בשר ששהה בתוך מים כ"ד שעות בקדירה חלבית, אם בשעה שהתחילה השריה היה הכלי בן יומו מבשר [או מאיסור], יש להחמיר שהכל נאסר, ובשעת הדחק אפשר להקל^ב. ולכן, חלב ששהה כ"ד שעות בקדירה בשרית, אם בשעה שהתחילה השריה היה הכלי בן יומו מאיסור, יש להחמיר ובשעת הדחק אפשר להקל. ואם בשעה שהתחילה השריה היה הכלי אינו בן יומו, רק הכלי צריך הגעלה והחלב מותר.

וכן אם שהה כלי פרווה כ"ד שעות רצופות בתוך כלי חלבי מלא במים (מצוי בכיורים במטבח), אם הכלי החלבי בן יומו מחלב, הכלי נעשה חלבי. ובשעת הדחק אפשר להקל.

כמבושל רק לאחר כ"ד שעות א"כ אז כבר נפגם טעם האיסור שהרי אחר כ"ד שעות כבר הטעם נפגם והוי נטל"פ. והחזו"א [סי' קי"ט סק"ו] כתב להקל כשיטת הש"ך והט"ז.

והנה, טעמו של הבאה"ל הוא מפני שכאשר הכלי מלא אין נפגם טעמו, ולפי"ז גם אם היה מלא במים זמן ארוך ואח"כ בישלו בו מיד דבר היתר הרי הוא נאסר כיון שלא נפגם הטעם שבלוע בכלי. אבל בספר דבר חריף סי' כ"ב הוכיח מלשון האחרונים שהביא הבאה"ל לא כן, אלא שטעמם מפני שהניחו בו את ההיתר עצמו בתוך כ"ד שעות וכבר התחיל ליתן טעם בו עצמו, ומבואר שאם היה מלא במים כ"ד שעות ואח"כ שפך את המים כבר נפגם טעמו ואם יבשלו בו כבר לא יתן טעם. אכן, למעשה הביא שם בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל להחמיר בזה כהמטה יהונתן שפירש שגם אם הכלי מלא במים סתם מעלמא גם כן אין נפגם טעמו, ולכן כשרוצים להכשיר בית מלון או מפעל יש להמתין כ"ד שעות בלי שהכלים יהיו מלאים במים שרק אז נפגם הטעם האסור.

שההקפאה יבשה לגמרי, לכו"ע אין כבוש כמבושל בכבישה בקרח. ע"פ חמודי דניאל סי' מ"א והאגרו"מ יו"ד ח"א סי' כ"ז, וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי] והגר"ע אויערבך שליט"א, וכ"כ בד"ס סי' ס"ט סקל"ב.

סא. דעת המנחת יעקב [בתשובה סי' י"ד] והחוו"ד [סי' ק"ה סק"א] והחכ"א [כלל נ"ח ס"א] והערוה"ש [סי' ק"ה ס"ח] והיד יהודה [שם בארוך סק"א ד"ה איסור] שיש להקל גם בקרח שאין בו דין כבוש, אבל הפמ"ג [שם במ"ז סק"א וסי' ס"ט שפ"ד סק"ס] חשב לדעת הא"ר [אר"ח סי' ש"כ סקי"ב בשם הלבוש שם, והובא בבל"י כאן סק"א] שיש בקרח דין כבוש, אף שהוא עצמו נוטה שגם בקרח אין כבישה, וסיים שיש להקל בהפס"מ.

סב. באה"ל סי' תמ"ז, ח' ד"ה אם [ובסי' תמ"ז סקל"ט כתב להקל בדיעבד ולא הזכיר שעת הדחק], ודלא כהש"ך והט"ז בריש סי' ק"ה והמג"א בסי' תמ"ז סק"ה שכתבו שכיון שכבוש

ועיין בהערה שלפי זה, כל כלי שהיה מלא במים אפילו צוננים, אין טעמו נפגם גם אחרי כ"ד שעות.

בליעה מכבוש בכלי מתכות ובכלי זכוכית

כא. כל מה שביארנו שגם הכלי בולע, הוא ברוב סוגי הכלים, וגם בכלי מתכות יש להחמיר כן²¹ [ועיין בהערה!].

כלי זכוכית שבלע איסור בכבישה, גם כן נאסר, ובהפסד מרובה יש להקל²². כלי חרס חדשים, בולעים איסור מיד גם בפחות מכ"ד שעות²³.

כבוש בחריף

כב. מאכל שנכבש בתוך רוטב חריף או מלוח נחשב כמבושל לאחר זמן קצר מאוד²⁴. ונתבאר הדין ופרטיו לעיל סי' ז' סעיפים כ"ב-כ"ה.

חצי כבוש וחצי בולט החוצה

כג. חתיכת בשר שחלקה היתה כבושה בחלב וחלקה בלטה החוצה ולא היתה כבושה בחלב, יש להקל שמה שמחוץ לכבישה אינו נאסר²⁵. ואם המאכל

אות ב, וכ"כ בדה"ש ומעדני השולחן.

סד. פמ"ג שם במ"ז סק"א ובאו"ח סי' תנ"א במ"ז סק"ל וסקל"א ועי' בשעה"צ [או"ח סי' תנ"א סק"צ"ז] אלא שהפמ"ג כאן הביא דעת התו"ח שמחלק בין חמץ לשאר איסורים, ומביא שהמג"א [סי' תנ"א סקמ"ט] משמע שאין לחלק ביניהם, ומסקנתו שאין להקל אלא בהפסד מרובה. סה. פמ"ג סי' ק"ה במ"ז סק"א וחוו"ד שם בחי' סק"ג ודרכ"ת סי' צ"ג סקל"ז ויד יהודה סי' ס"ט בארוך סק"ט. וכתב הפמ"ג [סי' צ"ג במ"ז סק"ב] שבהפס"מ יש להקל כהנקה"כ סו"ס צ"ג [עיי"ש מח' הט"ז ונקה"כ], ויש שחילקו בין כלי חרס חדש לבין כלי חרס שבלע קצת אלא שלא שבע לבלוע.

סו. סי' ק"ה, א'.

סז. שם וש"ך סק"א וט"ז סק"ב, וכ"כ הרמ"א סוף סי' ע', וכ"כ המג"א סי' תמ"ז סקט"ז.

סג. הפמ"ג [סי' ק"ה מ"ז סק"א] הביא חולקים בזה [שהמנח"י והבל"י אוסרים כשיטת הט"ז שם סק"א, והפלתי וערוה"ש ויהיד יהודה מקילים כהאו"ה שהביא הט"ז] וכתב שיש המתירים בהפסד מרובה, ומלשונו משמע שאין להקל כלל ורק בכלי זכוכית הכריע למסקנא שיש להקל בהפסד מרובה, וכן נראה שפסק בסי' צ"ג במ"ז סק"ב ובאו"ח סי' תנ"א במ"ז סק"א ובסוף סי' תנ"א. אמנם במ"ז סוף סי' ס"ח כתב שלמעשה אפשר להקל שהכלי בלע רק כדי קליפה בלבד בצירוף השיטות שכבוש מבליע בכלי רק כדי קליפה. ובהנהגת או"ה ח"ב אות ד כתב שיש לצדד להקל בצירופי היתר כגון בהפס"מ או בער"ש [ולצדד באיסורי דרבנן], ועי' בחכ"א סוף כלל נ"ז. ועי' דרכ"ת כאן סק"א שנטה להתיר לגמרי כלי מתכות אם לא נכבש בדבר חריף. ולמעשה, ההוראה המקובלת היא שיש כבוש בכלי מתכות, שבט הלוי ח"ח סי' קפ"ז

האיסור (או בשר בחלב) היה שָׁמֵן וחציו בתוך הכבישה, יש להחמיר שכולו אוסר ויצטרכו ששים כנגד כולו, ובהפסד מרובה יש להקל בזה^{סח}.

ספק כבוש

כד. היתר שנכבש עם איסור ויש ספק אם נכבש מעת לעת או פחות מכך, ברוב האיסורים יש להחמיר מספק, ובבשר וחלב יש להקל לפי שהוא ספק דרבנן^{סח}. [אבל לא יבשלם יחד^ע].

אם יש ספק האם בכלל היה כבוש וגם אם כן האם היה שרוי כ"ד שעות, מותר^{סח}.

כה. חלב שהיה בתוך כלי, ולאחר כ"ו שעות ראה שהחלב נשפך מהכלי, ויש ספק אם החלב נשפך לפני הכ"ד שעות או לאחר שכבר היה כ"ד שעות, הכלי נעשה חלבי, ואם הכלי היה בשרי הוא נעשה טרף^ע.

ריעותא שאנו רואים את המאכל בתוך המים. וכ"כ המג"א סי' תס"ז סק"א [ובמשנ"ב שם סק"ג הביא]. ובחכ"א [כלל נ"ח סעיף ד'] כתב שיש להקל בהפס"מ. וכל זה רק בספק האם נכבש כ"ד שעות, אבל בחתיכה שודאי נכבשה והתערבה עם חתיכה אחרת, ודאי שאין להקל, שאין בה חזקת היתר, ודומה לשאר כל תערובת איסור והיתר שצריך לכה"פ רוב להתיר כדיניו. ע. רעק"א שם ופת"ש שם סק"ד ופמ"ג בפתיחה לבשר וחלב ד"ה הנאה.

עא. שזה ספק ספיקא, יד אברהם ריש סי' ק"ה. **עב.** ע"פ סי' ק"ד בש"ך סק"ז ובט"ז סק"ג בדין עכבר שנפל לשומן רך ועכשיו הוא קשה ויש ספק אם נתקשה לפני כ"ד שעות או לאחר מכן ואסרו הש"ך והט"ז, והק' האחרונים [יד אברהם שם, חו"ד שם בכיאוורים סק"ג, פלתי שם סק"ד] מהא דקיימא לן [בנדה דף ב: ובחולין דף י. ובשו"ע וביו"ד סי' ר"א, ע"א] כשיש חזקה דמעיקרא כנגד חזקה דהשתא א"כ המכריע הוא האם יש חזקת היתר או איסור נוספת ויהיה תרתי לטיבותא או תרתי לריעותא ותי' החו"ד [שם] שכאן יש ריעותא בחזקה שאנו רואים את העכבר

סח. בש"ך שם סק"א כ' שאם האיסור שמן מפעפע גם מהחלק שבחוץ, וכ"כ החכ"א [כלל נ"ח סעי' א'] והפר"ח [שם סק"ב], ובוזה אין אומרים שאין אנו בקיאים בכחוש ושמן, אלא רק דבר שהוא ודאי שמן אוסר כך, אבל המנח"י [כלל כ"ב סק"ז] והגרעק"א [על השו"ע שם] והחו"ד [שם ב' סק"ג] הקילו אפי' בשמן שאין החלק שמחוץ לכבישה מצטרף, ועי' חזו"א סי' סק"ז במש"כ ליישב את דברי הש"ך מקושיית הגרעק"א, ובפמ"ג [בשפ"ד שם סוסק"א] כתב להקל בהפס"מ. וכ' הש"ך שלא מחמירים בזה על כל דבר שמא הוא שמן, אלא אם החכם מבין שאינו שמן אינו אוסר את החלק שמחוץ לכבישה.

סט. שבשר וחלב שנכבשו יחד אסורים באכילה מדרבנן לפי שלא נתבשלו כדרך בישול. סי' ק"ה, א' ונקח"כ על הט"ז סק"א וכן הכריע הפמ"ג [במ"ז סק"א] כדעת הפר"ח והפת"ש [סק"ג] ועוד פוסקים, ודלא כהט"ז שכתב שיש להקל בספק מעת לעת שמעמידים על חזקת כשרות [אך עי' בט"ז סי' ק"ד סק"ג, והק' כן הבאה"ט סי' ק"ה סק"ג], והטעם, כמש"כ הנקה"כ שבאופן שרואים את המאכל בתוך מים הרי יש לנו לפנינו

וכן היתר שהיה כבוש באיסור ואחרי כ"ו שעות מצאנו שכבר אינו כבוש ויש ספק מתי התרוקנו המים, ההיתר נאסר.

כו. כבדים שהיו במגשיות בתוך מים ולאחר כ"ו שעות מצא אותם יבשים ויש ספק אם המים התרוקנו לפני כ"ד שעות או לאחריהם, הכבדים מותרים, ונתבאר לקמן סי' י"ג סעיף י"א.

כבוש בלחות

כז. כבוש הוא רק במים ממש או בשאר נוזל, ולא בלחות"י.

זיעה [אדים]

כח. אדים העולים מעבירים טעם כבישול אם הגיעו חמים בחום שהיד סולדת בו למעלה, וצריך במאכל העליון ששים כנגד כל המאכל או המשקה שממנו עלו האדים"י. אם האדים הגיעו צוננים לכלי חם גם כן מעבירים טעם ובוזה מספיק ששים רק כנגד האדים עצמם - אבל הכלי יצטרך הגעלה"י.

על מנת להטפוח. וכן משמע בטור וב"י סי' תמ"ז ס"ה שאין כבוש בגבינה לחה. ואמנם טעם המחמירים במים קרושים [כנ"ל סעי' י"ט] הוא משום שיש לחלוחית על הקרח ונקטינן בו לחומרא בדרך כלל וכנ"ל שם, ומ"מ כל זה רק בלחלוחית שעל מים קפואים שמצטרף לנידון כבישה במים קפואים לחומרא, אבל בשאר לחות הנמצאת על כלים או על שאר מאכלים, נראה פשוט שאין בו כבישה לכו"ע. ועי' פמ"ג או"ח סי' תמ"ז סקמ"ו ובפתיחה לסי' תס"ו.

עד. סי' צ"ב, ח' וסי' קכ"ג, כ"ד. ועיין לעיל סי' ד' סעי' י"ד-ט"ו בפרטי הדין.

ע"ה. האדים החמים מעבירים טעם מכל המאכל או המשקה שלמטה, אבל אדים שהגיעו צוננים לכלי חם, רק הם עצמם נאסרים, אלא שכלי שבלע מעט איסור מבחוץ לא מועיל לו ששים וצריך להכשירו - אלא א"כ הוא כלי גדול שמשתמשים בו תמיד ששים כנגד האיסור, ונתבאר לעיל סי' ד' הע' ו'.

בתוך השומן אלא שספק לנו אם השומן היה רך או התקשה [והנה, נח' הט"ז סי' ק"ה סק"ג ונקה"כ שם בכל ספק כבוש וכל טעם הנקה"כ לאסור הוא מפני שיש ריעותא בחזקה וכאן נולד ריעותא במה שראינו את החלב בתוך הכלי או את ההיתר בתוך האיסור], ועי' חת"ס [יור"ד סי' צ"ד] מש"כ בזה.

ואינו ענין למש"כ לעיל שבספק בשר וחלב יש להקל, שזה דוקא לענין בשר שנכבש בחלב שאיסורו אכילתו מדרבנן, אבל חלב שנכבש בכלי הרי ביחס לכלי נחשב ספק דאורי' אם ישתמשו בו לבשר חם, וכמו שהבאנו לעיל סי' ט' סעי' א' שאסור לבשלם יחד מטעם זה. ונראה שגם לאחר בן יומו אסור, כיון שכבר חל עליו האיסור, ממשיך גם אח"כ גזירה אטו בן יומו.

עג. פמ"ג [סי' ק"ה במ"ז סק"א] ופר"ח [סי' ק"ד סק"ח]. ועי' שו"ת קנאת סופרים השמטות לטוטו"ד סי' י"ב ופמ"ג בהקדמה לאו"ח סי' תס"ז לגבי כבוש בטיפות מועטות שהם טופח

ולכן, צריך להיזהר מאוד במטבח שלא לשפוך שמן או תבלינים או מלח על קדירה בשרית בזמן הבישול, שאז המאכל חם והאדים מגיעים לשמן או לתבלינים ועושים אותם לבשריים, וכל שכן שיש להיזהר שלא לשפוך מים מקומקום ישירות לקדירת בשר / חלב חמה.

שים לב! גם אם האדים הגיעו צוננים לשמן או לתבלינים, צריך שיהיה ששים כנגד הממשות של האדים, ואם אין ששים, הם נעשים בשריים^ט.

וכן יש להיזהר בזמן בישול בשר שלא יהיו קדירות חלביות או פרווה גבוהות הסמוכות לקדירת הבשר, שהאדים העולים בבישול בזמן שהקדירות אינם מכוסות יכולים לאסור את הכלים או לעשות אותם לבשריים (אם הם פרווה).

- האם אדים מעבירים טעם מלמעלה למטה, עיין לעיל סי' ד' סעי' ל"ט.

- לגבי זיעת בשר לדגים, עיין לקמן סי' י"ב סעי' ה'.

- לגבי המתנת ר' שעות מזיעה, עיין לעיל סי' א' סעי' י"ט.

זיעת אוכלין

כט. במאכלים יבשים בדרך כלל אין חוששים לזיעה אלא אם כן ראינו שעלו אדים שאז דין האדים גם כן כהמאכל עצמו (כמו אדים של משקיץ)^ט.

- לגבי זיעה בתנורים, עי' לעיל סי' ג' הערה א' והערה ז'.

ריחא

ל. שני מאכלים שנאפו יחד בתנור, מעבירים טעם זה לזה, בין אם הם לחים ובין אם הם יבשים, ונתבארו הדינים היטב לעיל סימן ג'.

ובביאור דין ריחא ראה בהערה^ט.

- לגבי ריחא בחריף, עיין לעיל סימן ז' סעיף י"ב וסעיף כ"ו.

עו. וכנ"ל בסי' ד' הע' מ"ח.

עז. עי' לעיל סי' ג' הע' א' והע' ז'.

והנה, במח' הראשונה נפסק להלכה בטור ובשו"ע [סי' צ"ז וסי' ק"ח] שלכתחילה אין לצלות איסור עם היתר ביחד בתנור, אבל במח' השנייה נפסק [שו"ע סי' ק"ח, ה'] שבת תיהא מותר גם לכתחילה, ורק לגבי איסורי הנאה כמו ע"ז נפסק בשו"ע שאסור להריח, ובפמ"ג סי' ק"ח סקכ"ד כתב שמותר להריח כל איסור ואפילו בחוטמו - וסיים אולי רק בת תיהא אסור, ולקמן [סי' י"ט סעי'

עת. בפסחים דף עו: נח' רב ולוי לגבי צליית היתר עם איסור בתנור האם ריחא מילתא או לא, ובע"ז דף סו: נח' אביי ורבא לגבי בת תיהא שרוצה להריח בפה יין נסך האם ריחא מילתא או לא.

העברת טעם בחתיכות מלוחות - מליח כרותה

הערה: מפני ריבוי הפרטים שנחלקו בהם המחבר והרמ"א וגם מפני שאין כל ענין זה מצוי, כתבתי סעיף זה ע"פ הרמ"א, ובהערות הבאתי את שיטת המחבר.

לא. חתיכה מלוחה מאוד, והיינו, שטעם המלח מורגש בה ביותר - ובהפסד מרובה יש להקל שרק אם התקלקל טעמו ואינו ראוי להיאכל כרגיל בטוב מחמת מילחו נחשב מלוח^{ע"ב} - שנגעה בחתיכה מלוחה מאוד גם כן, ואפילו שניהם צוננים, מעבירים טעם זה מזה, ואם הם בשר וחלב או איסור והיתר הכל נאסר. ואין הבדל אם האחד עליון או תחתון או אם שניהם מן הצד^פ, ועין פרטי דינים בהערה !.

ע"ט. שיטת המחבר שמלוח היינו כעין שמולחים בשר להוציא את הדם, וכתב בס"י ס"ו, ד' דהיינו עד כדי שהבשר לא ראוי לאכילה, ורש"י בפסחים דף ע"ו. כתב שאין הכוונה שאי אפשר לאוכלו לכל העולם, אלא שהתקלקל טעמו וכבר אינו נאכל בטוב כרגיל.

שיטת הרמ"א [ס"י צ"א, ה'] שאין אנו בקיאים מהו מלוח ולכן גם מליחה מועטת כפי הנהוג לעשות לצליית בשר [כמב' בס"י ע"ו, ב'] גם כן נחשב מלוח, וכתב היד יהודה [ס"י צ"א בקצר סקכ"ד] וכה"ח [שם סקל"ז] והובא בדרכ"ת [שם סקמ"ג] דעכ"פ צריך שיהיה טעם המלח מורגש ביותר.

פ. ס"י צ"א, ה' וס"י ק"ה, ט"י-י"א וס"י ע', ד' ואו"ח ס"י תס"ז, י"ד, ט"ו. ובדרך כלל נאסר מיד כמב' בש"ך ס"י ק"ה סק"ג, ועי' עוד לעיל ס"י ד' הע' ע'.

ויש כמה פרטים שנחלקו בהם המחבר והרמ"א, האחד, שלשיטת המחבר רק מליח כדרך שמולחים בשר להכשירו מדמו וצריך שיהיה בשיעור שאינו יכול להיאכל מחמת מילחו נחשב מלוח ולרמ"א גם אם מלוח מעט כדרך שמולחים בשר [או כבד] לפני צליה נחשב מלוח. השני, אם מלח שכבר שהה על החתיכה כשיעור מליחה [כ- 18 דק'] עדיין יש לו כח להבליע ולהפליט טעם, ובזה אף שהרמ"א מיקל בהפסד מרובה לצורך סעודת מצוה אם המלח כבר שהה כן, דעת הש"ך והחכ"א

ב' הבאנו את הכרעת הפוסקים שבדרך כלל מותר גם לכתחילה אם אין איסור הנאה מלבד חשש שמא יאכלנו.

ובפמ"ג ס"י ק"ח סקכ"ד יישב שבבת תיהא הקילו, והיינו כי מזיקו כמש"כ התוס' בע"ז דף יב: ובדף סו: ד"ה רבא, והרשב"א [תוה"ב ומשמרת הבית בית ד שער א פיסקא מ'] חילק שבבת תיהא אינו מתכוון להריח אלא רק לבדוק את חוזה היין, וממילא אפשר ולא מכוון הוא ומותר.

אבל להלכה נפסק לכאו' בפר"ח ובפמ"ג ובמשנ"ב שאין איסור להריח איסור גם אם לא מזיקו וגם באף. וגם בפת"ש [י"ד ס"י צ"ח סק"ג] הביא בשם שעה"מ שמתר לעשן סיגריה בלי הכשר, ודימה לבת תיהא, ולכאו' להרשב"א היה צריך להיות אסור כי מכוון לזה.

ואפשר הביאור שיש הבדל קצת בין מח' אביי ורבא לבין מח' רב ולוי, שבבת תיהא זה רק ריח בעלמא ובזה לא נפסק כלל גם לא לכתחילה, אבל במאכל איסור הניצלה עם מאכל היתר ביחד הרי נכנס משהו טעם באוכל, ויש בו ביטול, אלא שהמשהו הקטן הזה משפיע על הטעם כי הריח משפיע על הטעם כידוע, כלומר אין כאן טעם אמיתי אלא 'מעין' טעם ו'הרגשת' טעם אבל לא טעם ממש אלא האדם 'חושב' שיש כאן טעם בגלל הריח המלווה אליו, ובזה נפסק שיש להחמיר לכתחילה.

מאכל המלוח מאוד והמלח מורגש ביותר אבל עדיין לא התקלקל טעמו מחמת מילחו וגם הוא כחוש, נחלקו הפוסקים אם אוסר בכולו או רק כדי קליפה^א.

אבל אם חתיכה אחת מלוחה מאוד והשניה אינה מלוחה ושניהם צוננים ויבשים, המלוח מעביר טעם לתפל אבל התפל אינו מעביר טעם למלוח, וממילא המאכל התפל נאסר כולו^ב והמלוח צריך הדחה ומותר [ואם נוגעים זה בזה, עיין בהערה]^ג.

ונחלקו הפמ"ג ורעק"א אם יש מחמירים בשני חומרות שאין אנו בקיאים בהם, לפמ"ג [סי' ק"ה בשפ"ד סקכ"ו] מחמירים, ולרעק"א [סי' צ"א, ה' בחי' בגליון השו"ע] אין אנו מחמירים שני חומרות מחוסר בקיאות.

פב. ולמחבר רק כדי קליפה אלא אם כן אחד משניהם שמן שאז מבליע בכולו [עי' ש"ך סי' צ"א סקכ"ב]. והנה, י"א שרק אם האיסור שמן אוסר את כל ההיתר [ודעת הש"ך בסי' ק"ה סקכ"ח שפיטום שייך רק אם שניהם מלוחים] אבל אם ההיתר שמן והאיסור כחוש אין הכל נאסר, ולגבי חמץ בפסח החמיר המשנ"ב בסי' תס"ז סקפ"א, אבל לגבי שאר איסורים הרבה מקילים שאין פיטום במליחה, כ"כ הש"ך בסי' ק"ה סקכ"ח והפמ"ג שם במ"ז סק"י ובשפ"ד סקל"ח וסקכ"ח, ובחכ"א [כלל מ"ג סי"א] כתב להקל רק בהפס"מ. ועי' משנ"ב סי' תס"ז סקע"א וסקע"ה וחזו"א או"ח סי' ק"כ סקי"ב. ועי' סי' תמ"ז ססקנ"ד וחזו"א סי' קי"א סקי"ב, ואפשר שאם האיסור בלוע בודאי לא אמרינן פיטום במליחה שהרי בכל איסור בלוע להרבה שיטות אין אומרים פיטום וכנ"ל בסי' י' הע' כ"ה.

פג. דין זה הוא גם בכשר וחלב, וכמב' בסי' צ"א, ה'.

ואם נוגעים זה בזה, ברמ"א [סי' ק"ה, י'] כתב שאין להקל אלא במקום הפסד, ועי' ש"ך סי' ע' סק"כ שהביאו בלשון הפסד מרובה, והגרעק"א שם הביא מכנה"ג שמותר בכל הפסד, ובסי' צ"א, ה' לא הגיה הרמ"א כלום [ובתו"ח התיר גם בלא הפסד וכמש"כ הש"ך בסי' ע'].^ד

[כלל מ"ג ס"ד] והערוה"ש שאף בהפס"מ אין להקל, אבל בט"ז [סי' ס"ט סקמ"ז] כתב להקל בהפס"מ וסעודת מצוה, אמנם הפמ"ג שם פי' דבריו רק במליחה שהשתמשו בה להוציא דם מבשר, וכן כ' בדבריו בסי' צ"א במ"ז סק"ח. השלישי, אם מלוח מבליע טעם בכל התפל או רק כדי נטילה [עי' במחבר סי' ק"ה שצידד כדי נטילה ובסי' צ"ב כתב כדי קליפה, ותי' הגר"א (סי' ק"ה סקנ"ז) שאם השניה גם כן שמינה מפעפע כדי נטילה (אע"פ שאין פיטום במליחה, עי' לקמן סי' י"ג הע' צ"ב) ואם השניה כחוושה רק כדי קליפה], שלמחבר אם המאכל המלוח כחוש - וי"א שרק אם שני המאכלים כחושים מבליע רק כדי קליפה ולרמ"א אנו חוששים על כל מאכל שהוא שמן וממילא מבליע בכל הכחוש ויש בזה גם צד קולא שהטעם בטל בששים ומצרפים את כל החתיכות לששים, ובאיסורים דרבנן מקילים בכחוש, ש"ך סי' ק"ה סק"ג וסקל"ח וחכ"א כלל נ"ח ס"ג. הרביעי, האם יש דין תתאה גבר במליחה, כלומר, אם החתיכה המלוחה נמצאת למעלה והחתיכה התפילה נמצאת למטה, שלמחבר יש דין תתאה גבר ובאופן כזה התפל לא ייאסר אלא רק כדי קליפה], ולרמ"א אין דין תתאה גבר במליחה ובכל מקרה הכחוש נאסר כולו. [עי' ש"ך סי' צ"א סקי"ב].

פא. יש כאן שני חומרות מחוסר בקיאות, האחת, מה שכתב הרמ"א ש'אין אנו בקיאים' מהו מלוח הרבה ולכן מחמירים בכל פעם שטעם המלוח מורגש היטב גם אם לא התקלקל מחמת מילחו, והשני שאין אנו בקיאים מהו כחוש ומהו שמן,

ומתנאי מלוח הוא שהמאכל יהיה עדיין לח מחמת המליחה [ואם לאו ידיחנו ומותר]^ד.
ואם החתיכה המלוחה המותרת נפלה למשקה אסור לח הכל נאסר, אפילו אם
המשקה אינו מלוח אלא אם כן החתיכה המותרת יבשה לגמרי^ה.

כלי ראשון, שני ושלישי

כלי ראשון

לב. כלי ראשון הוא הכלי שבו התבשל התבשיל על האש, בין אם נמצא עדיין על גבי
האש ובין אם כבר הוסר מהאש^א.

כלי ראשון מבשל כל דבר, כל עוד מה שבתוכו חם בחום שהיד סולדת בו, ואם חם
פחות מחום שהיד סולדת בו אינו מבשל אפילו אם הוא על גבי האש^ב.

שיעור חום שהיד סולדת בו לענין זה הוא כ- 45-40 מעלות.

ולכן, בשר שנתבשל ונמצא בכלי שהתבשל בו והצטנן לחום שאין היד סולדת בו,
ונפל עליו חתיכת גבינה צוננת, שניהם מותרים, ולענין הדחה עי' לעיל סעי' א'. [ואם
נשפך עליו חלב צונן, עי' במה שנתבאר בסעי' ג'].

ולענין סכין שחתכה בחום פחות מהיד סולדת בו, עי' לעיל סי' ה' הע' מ"ה.

ונבאר בעז"ה. התורת חטאת בכלל נ"ו סי"ב כתב
שכלי ראשון אפילו על האש אם אינו חם בחום
שהיס"ב אינו מבליע כלל, ובכלל כ"ג ס"ג כתב
שכל כלי ראשון אפילו אינו על האש אסור כדי
קליפה. ותירצו הש"ך [סי' ק"ה סק"ה] והמנח"י
[כלל כ"ג סק"ד] והחכ"א [כלל נ"ט ס"א] שגם
כשאין היס"ב מעביר כדי קליפה למאכל אחר
אבל לא לכלי. ושיטת המהרש"ל והמג"א [או"ח
סי' ש"ח סקכ"ג - וכמו שפירש בדבריו הפמ"ג
שם] שאם הכלי ראשון על האש מעביר טעם כדי
קליפה גם כשאין היס"ב.

אמנם, להלכה, המשנ"ב [שם סקס"ד] פסק כשיטת
התור"ח בכלל נ"ו וכמו שפסק הט"ז [סי' צ"ד
סק"א] והגר"א והא"ר בסי' ש"ח סקכ"ג והפר"ח
[יור"ד סי' ס"ח סקי"ח], שכלי ראשון אם אינו חם
בחום שהיס"ב אינו מעביר טעם כלל אפי' עומד
ע"ג האש. ועי' פת"ש סי' ק"ה סק"ו.

ומבאר שאין צריך בתערובת בשר וחלב ששניהם
יתנו טעם זה בזה אלא אם אחד נותן טעם בשני
נאסר השני גם אם הוא אינו יכול לחזור וליתן
טעם בראשון. ועי' בשו"ת הגרעק"א ח"א סי' ר"ז
שדייק בדברי הרמב"ן [בחולין דף קיב]. לא כן.
ואמנם יש מקום לומר שכוונת הרמב"ן שם שאין
לטעם השני דנ"ט בר נ"ט שם "בשר" אלא טעם
גרידא בלא שם בשר, וממילא כמו שאינו אסור
את החלב כיון שאין לו שם בשר, הכי נמי אין
הבשר אסור אותו כיון שאין לו שם "בשר" להיאסר
ע"י החלב. ועי' גם לעיל הע' ל"א.

פד. סי' צ"א, ה'.

פה. שם וש"ך סקט"ז.

פו. או"ח סי' ש"ח, ט'.

פז. משנ"ב שם סקס"ד.

עירווי מכלי ראשון^{פח}

לג. עירווי מכלי ראשון מבשל כדי קליפה^{פג}, בין אם היה הקילוח רצוף מהכלי ראשון ובין אם נפסק הקילוח ולא היה רצוף מהכלי ראשון, נכלומר, כשהגיע למטה לא היה מחובר אל הכלי שנשפך ממנו^{פז}. ועיין עוד בהערה אם יש משמעות לכמות

את כל הכלי והא בהא תליא, והיינו שהפמ"ג ביאר [במ"ז סוף סי' ס"ח ובסי' ק"ה סק"ד ד"ה הנה] שכל הצד לומר שכלי שני מבשל הוא רק אם נאמר שאין דין תתאה גבר בכלים, ולכן באמת הא בהא תליא שגם עירווי מכ"ר אוסר כל כל הכלי אבל למעשה אין אנו פוסקים כמהרש"ל ולכן יש לנקוט כתי' החו"ד וכדברי הגרעק"א על הפמ"ג בסי' ס"ח והפר"ח שם שאין לדמותם וכל תתאה גבר הוא רק ביחס לצונן התחתון שאינו נאסר ממה שנפל עליו איסור חם (וכן אם התחתון היה איסור צונן, אין העליון שנפל עליו נאסר יותר מכדי קליפה), אבל האיסור החם עצמו לא הצטנן באמת ויכול לאסור היתר אחר שיפול עליו. נמצינו למדים שגם אם כלי שני מבליע טעם, והכי נקטינן בדרך כלל (אם לא בהפס"מ וכיו"ב), מ"מ כיון שיש דין תתאה גבר לכן הכלי עצמו לא נאסר כולו אלא רק כדי קליפה וכשיטת הפר"ח והגרעק"א והחו"ד, ורק הבשר שנכנס לתוך חלב חם שבכלי שני הוא שנאסר.

פט. סי' צ"ה, ג' וסי' צ"ב, ז' וש"ך סי' ק"ה סק"ה, ועי' פמ"ג סי' ס"ח סק"ט בהרחבה בדיני כלי ראשון ועירווי מכלי ראשון וכלי שני, ועי' או"ח סי' שי"ח, י' ומשנ"ב סקע"ד וסקל"ט לגבי עירווי מכלי ראשון לענין בישול בשבת.

צ. ש"ך סי' ק"ה סק"ה ופמ"ג שם, וכ"כ הפמ"ג בסי' צ"ב בשפ"ד סקל"ד ובמ"ז סקכ"ו, וכן מסיק הפמ"ג בסוף סי' ס"ח בדין הרביעי, וכן הדין לענין שבת כמב' בסי' שי"ח, י' ובמשנ"ב שם סקע"ד וסקל"ט, [אלא שיש נ"מ ביניהם לגבי בדיעבד וכדלקמן]. ומש"כ הש"ך [סי' צ"ב סקל"ח] לגבי חלב מהותך דסגי בגרידה כיון שנפסק הקילוח, היינו משום ששם נטף רק טיפה

פח. יש להבין את כל ענין העירווי מכלי ראשון שאנו דנים שאוסר רק כדי קליפה, והרי אפילו בכלי שני אנו מחמירים שמעביר טעם בכולו, א"כ כל שכן עירווי מכלי ראשון יאסור בכולו. והנה, הטעם שעירווי אוסר לכל היותר רק כדי קליפה הוא משום שנשפך על צונן ותתאה גבר, ובאמת שיטת הרש"ל שגם כלי שני מעביר טעם צ"ע, שהרי קיימא לן תתאה גבר, וא"כ כל מים חמים שבכלי שני הרי הונחו על כלי צונן וכיון שתתאה גבר א"כ היו צריכים להצטנן מהכלי, שהרי הכלי שתתתיהם לא נאסר יותר מכדי קליפה, ובאמת משום כך הוכיחו תוס' [שבת דף מב: ד"ה אבל וע"ז דף עד: ד"ה דרש] שעירווי אינו מבשל יותר מכדי קליפה שהרי תתאה גבר ולא יתכן שיבשל בכולו, והק' כן הנקה"כ סי' ק"ה [על הט"ז סק"ד].

ותי' החו"ד [סי' צ"א ביאורים סק"ה] שכל דין תתאה גבר הוא רק ביחס לדבר התחתון הצונן שאינו נאסר מהעליון החם, אבל אינו מצנן באמת את העליון החם והעליון נשאר חם ואוסר כל מה שנופל לתוכו, שהרי כל דבר גוש חם שהונח על כלי צונן אין הכלי הצונן נאסר יותר מכדי קליפה, אבל ודאי שהדבר הגוש ממשיך לאסור כל דבר שנופל עליו, וכן כלי חם עם מאכל איסור חם בכלי ראשון שהונח על מאכל צונן, אין המאכל הצונן נאסר יותר מכדי קליפה אבל אין הכלי העליון מצטנן ועדיין אם נפל היתר לתוכו ודאי יאסר. וכן כתב הגרעק"א בהגהותיו על הפמ"ג במ"ז סוף סי' ס"ח בשם הפר"ח שם סקי"ח, אבל הפמ"ג עצמו שם וכן במ"ז סי' פ"ז סק"א ד"ה תשובה וכן בסי' ע"ה בשפ"ד סקי"ג כתב שאם כלי שני מבשל א"כ ה"ג עירווי מכלי ראשון אוסר

המים שנשפכו^א.

וכן אם נשפך חלב חם מכלי ראשון על בשר צונן או על כלי בשרי צונן, הכלי או הבשר נאסרים כדי קליפה, וממילא הכלי צריך הגעלה והבשר צריך קליפה. וכן אם נשפך רוטב בשר חם על מאכל צונן פרווה, הם נעשים בשריים כדי קליפה (וממילא הכלי יהיה בשרי עד שיגעילו אותו). שים לב: אם נשפך חלב חם על ביצים צוננות או שנפלו ביצים חמות על בשר צונן, קליפת הביצים היא ה'כדי קליפה' והביצה נשארת פרווה^ב.

שם סקע"ח שכן מבשל כדי קליפה כיון שהוא שומר על החום שלו וכדברי המג"א שם סקל"ה, אבל בס' מאור השבת ח"א סי' ג' הע' לג* הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהתיר להכניס קדירה חמה לתוך הרבה מים צוננים עד כדי שלא יתחממו בחום שהיס"ב מותר, וכתב שהמג"א והמשנ"ב מדברים על רוטב שיש לו קצת יציבות ורק בזה מבשל כדי קליפה אבל בחלב צונן שהוא מתערב ומתחלף תדיר אינו מספיק לבשל אפי' כדי קליפה משום שמתחלף כל רגע. וא"כ נ"מ לגבי דבר גוש חם בשרי שנפל להרבה חלב צונן עד שהחלב אינו יכול להתחמם בחום שהיס"ב, וכן לגבי הרבה חלב צונן שנפל על בשר גוש חם והחלב אינו יכול להתחמם לחום שהיס"ב, שלשיטתו מותר (מלבד בשר צלוי או מבושל וכו"ל בסעיף ב') ועי' חזו"א יו"ד סי' ט' סק"כ ד"ה בפמ"ג. וע"ע שבט הלוי ח"ג סי' מ"ה. וכן נפק"מ לגבי לאסור בהנאה, עי' לקמן סעי' ל"ט.

ועי' עוד בפמ"ג סי' ס"ח סק"ט בדין הרביעי ובמ"ז סי' צ"ב סק"ה ובשפ"ד שם סקל"ג לגבי עירוי מכלי ראשון על כלי שני אם שייך בו תתאה גבר למקילים שכלי שני אינו מפליט ומבליע כלל, אמנם, לדידן מחמירים בכל כלי שני אם לא בהפס"מ וכדלקמן סעיף מ"א.

צב. ואף לשיטת הרשב"א [ח"א סי' תקט"ז והובא בט"ז סי' צ"ה סק"ב] שקליפת הביצה מנוקבת והטעם עובר דרכה, היינו רק בזמן הבישול שהוא

אחת ובטיפה אחת אומרים שכח חמימותה פוסק וכמו שביאר הפמ"ג שם ובסי' צ"ג סק"ו, ונתבאר לעיל בסי' ה' הע' מ"ז. וכתב הפמ"ג [סי' צ"ב בשפ"ד סקל"ד ובמ"ז סק"ו] שאם נפסק הקילוח וגם נזחל על גבי הכלי [דהיינו שנשפך איסור מכלי ראשון ונפסק הקילוח וגם הנוזל לא נשפך ישירות על המאכל אלא על גבי דפנות הכלי עד שהתפשט והגיע להיתר - או בשר שנשפך על חלב בצורה כזאת] נחשב ככלי שני וכמב' ברמ"א סי' צ"ב, ז'.

צא. אם נשפך רוטב היתר חם מועט מכלי ראשון להרבה רוטב איסור צונן, מב' במשנ"ב סי' שי"ח סקע"ח וסקפ"ג וסקפ"ד שאם כל המים לא יהיו חמים בחום שהיס"ב משום שיש הרבה מים צוננים א"כ אין בזה איסור ואפי' אין כדי קליפה משום שהכל מתערב מיד ואינו מספיק להתבשל. ועי' בדרכ"ת סי' צ"א סקי"ח שהביא שנח' בזה הערוה"ש והיד יהודה ולמעשה כתב להחמיר שאפי' נשפך לתוך צונן מרובה אסור. וכן בפמ"ג סי' ס"ח סק"ט בדין השלישי ד"ה ויש כתב שאין הבדל בין הרבה או מועט. אמנם בבית מאיר או"ח סי' שי"ח ס"א כתב שלענין בשר וחלב ודאי יש להקל בהרבה צונן עד כדי שלא יוכל להתחמם עד חום שהיס"ב.

והנה, לכאורה אין בזה נפק"מ כלל כיון שאם מתערב לח בלח הצונן נאסר בכל מקרה, ולא נשאר נ"מ כי אם לגבי לח שנפל על גוש - ולגבי הרבה צונן לח שנפל על מעט גוש חם כתב המשנ"ב

שיום לב: נשפך קפה חם על כלי בשר או על בשר צונן, אינו אוסר כלל [מלבד במקרים המפורטים לעיל סעיף ב' שנאסר כל הבשר אפילו בצונן], מפני שעירוי מכלי שני אינו אוסר כלל.

- בדין כמה פעמים עירוי מכלי ראשון ביום אחד האם מבליע בכולו או רק כדי קליפה, עיין לעיל סי' ה' הע' י"ט.
- לענין חצובות וכיריים שנשפך עליהם בשר או חלב חמים, עיין לעיל תחילת סי' ד'.
- לגבי טיפה בודדת שנפלה על כלי, עיין לעיל סי' ה' הע' מ"ז.

עירוי שנפסק הקילוח

- לד. עירוי שנפסק הקילוח, גם כן אוסר כדי קליפה, ומכל מקום יש בו כמה קולות:
- א. אם נפסק הקילוח וגם נזחל על הכלי שנשפך אליו (כלומר, שהנוזל לא נשפך ישירות על המאכל אלא שנשפך בצד הכלי והמשיך לרדת בתוך הכלי עד שהגיע לאיסור - או בשר שנשפך על חלב בצורה הזאת), אינו אוסר כלל^צ.
 - ב. עירוי שנפסק הקילוח אינו יכול לעשות שני פעולות אלא רק פעולה אחת. ולכן, אם נשפכו מים חמים (למשל, בכיור) ועברו בדרך על כלי בשרי ונפלו על צלחת חלבית, אם נפסק הקילוח אין הכלי החלבי נאסר^ד.
 - ג. עירוי שנפסק הקילוח שנפל על כלי, במקרים מסוימים דינו קל יותר, וכדלקמן.

עירוי שלא נפסק הקילוח - על כלי

- לה. עירוי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח (כלומר, כאשר הגיע הקילוח למטה, עדיין היה מחובר לכלי שנשפך ממנו ולא התנתק עדיין), אוסר גם כלי כדי קליפה, וממילא הכלי צריך הגעלה.
- ולכן אם נשפך חלב רותח על כלי בשרי צונן, הכלי צריך הגעלה משום שהחלב מבשל בו כדי קליפה^ה, והחלב צריך גם כן קליפה ואם יש בו ששים כנגד הקליפה הוא מותר.

צג. רמ"א י"ד סי' צ"ב סעיף ז' ופמ"ג שם בשפ"ד סקל"ד ובמ"ז סקכ"ו.
 צד. עי' לעיל סי' ה' סעי' ג'-ד'.
 צה. שעירוי מבשל כדי קליפה גם בכלי, כמבואר בש"ך סי' ק"ה סק"ז וסק"י.

זמן ארוך להעביר טעם, אבל עדיין היא נחשבת קליפה שאין הביצה נעשית בשרית בעירוי כמבואר בש"ך סי' ס"ו סקי"ג ונתבאר לעיל סי' ג' הע' י"ד, ועי' גם דרכ"ט סי' צ"ה סקי"ג לגבי בליעה בקליפת הביצה.

עירווי שנפסק הקילוח - על כלי

לו. עירווי מכלי ראשון שנפסק הקילוח על כלי, נחלקו הפוסקים אם גם כן אוסר כדי קליפה או שכיון שנפסק הקילוח וגם הוא על כלי יש להקל שאינו מעביר טעם כלל, ובמקום הפסד מרובה יש להקל אחרי שהכלי אינו בן יומו, ואם יש אפשרות יגעיל בעירווי מים חמים מכלי ראשון, ואם הוא סוג כלי שאינו ניתר בהגעלה יערה ג' פעמים מים חמים³¹.

ולכן, אם נשפך חלב חם על כלי בשרי [או על כלי פרווה - ביחס לעשותו לחלבין], אם נפסק הקילוח [כלומר, שכאשר הגיע הנזול למטה, כבר אינו מחובר למקום שממנו נשפך], יש להקל במקום הפס"מ.

שים לב, אם ניתזו טיפות בודדות (כלומר, כל טיפה בנפרד) על כלי צונן, אינם אוסרות כלל את הכלי וכנ"ל בסי' ה' הע' מ"ז, ועיינן גם כאן בהערה צ"ב.

עירווי המחובר לכלי שעל האש

לו. עירווי מכלי ראשון מבשל כדי קליפה גם אם מחובר לכלי ראשון שנמצא על האש, ומה שנשפך לכלי התחתון נידון ככלי שני, ויש חולקים וסוברים שעירווי המחובר לכלי ראשון שנמצא על האש נידון ככלי ראשון ממש ולא כעירווי מכלי ראשון³². [דין זה חשוב מאוד לגבי האפשרות להגעיל שיש שנאסר על ידי עירווי מים רותחים מקומקום בעודו פועל (וכן לגבי הכשרת שיש לפסח), ועי' לעיל סי' ה' סעי' כ"ב מה שנתבאר בזה].

ומבואר שנחלקו האחרונים אם עירווי מכ"ר שנפסק הקילוח מבליע בכלי כ"ק, והבאנו ענין זה לעיל סי' ה' הע' מ"ז, עיי"ש.

ולמעשה, נראה שיש להקל במקום הפס"מ כיון שעירווי שנפסק הקילוח הוא קל יותר והוא רק חומר ארץ ובצירוף מש"כ היד אפרים [סי' צ"ב, ז']. ועי' חת"ס יו"ד סי' צ"ה והובא בדרכ"ת סי' צ"ב סקצ"ב שלענין זה מהני עירווי ג"פ אפי' לכלי חרס.

צז. נח' בזה הפמ"ג [או"ח סי' שי"ח סקל"ג, ועי' פמ"ג סי' צ"ה בשפ"ד סקי"ח ובסי' צ"ב במ"ז סקכ"ה ובשפ"ד סקל"ב] והחמודי דניאל [הל' כלי ראשון אות א], והכריעו הפוסקים [שו"ת מנח"י ח"ד סי' מ"ו, שש"כ פ"א הע' ק"מ בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שבוות יצחק

צו. הש"ך בסי' צ"ב סקל"ח כתב שטיפת חלב שנטפה על כלי אין הכלי צריך קליפה ומספיק גרידה. והקשו האחרונים ממש"כ הש"ך בסי' ק"ה סק"ה שעירווי מכלי ראשון מבשל כדי קליפה. ותירצו המנח"י [כלל נ"ו סקט"ו וסקט"ז] והפמ"ג [סי' צ"ב בשפ"ד סקל"ח וסי' ס"ח במ"ז סק"ט בדין הד' ד"ה מה] שעירווי מכ"ר שנפסק הקילוח מבליע רק במאכל כדי קליפה ולא בכלי שהוא קשה, והחכ"א [כלל נ"ט ס"ב] תירץ שטיפה אחת כח חמימותה פוסק וכעיי"ז תי' הפר"ח [סי' צ"ג סק"ט], והחור"ד [סי' צ"ב סק"ח] מחלק שבמאכל צריך קליפה שיכולה להינטל כולה כאחת ובכלי מספיק קליפה שאינה ניטלת כולה כאחת [עי' ש"ך סי' צ"ו סקכ"א].

'כדי קליפה' שנאסרה והתערבבה

לח. אם נשפך חלב חם מכלי ראשון על בשר צונן או שהיתה מונחת גבינה צהובה צוננת ונשפך עליה רוטב בשר חם מכלי ראשון, צריך לקלף כדי קליפה מהגבינה והשאר מותר, והרוטב הבשרי גם צריך קליפה אלא שהקליפה מתערבבת ואי אפשר להסירה, ולכן בעירווי שלא נפסק הקילוח, מותר רק אם יש ששים ברוטב הבשרי כנגד הקליפה^צ. וכן הדין בכל מקרה שבישל את החתיכה בלי קילוף, שכל החתיכה אסורה אם אין בה ששים כנגד ה'כדי קליפה'. ובהפסד מרובה יעשה שאלת חכם^צ. אבל אם היה עירווי שנפסק הקילוח, מותר בדיעבד אם אין ששים כנגד הקליפה^ק, אבל לכתחילה צריך לקלף אם יכול.

פרוה שאז ביש ששים כנגד הקליפה חוזר להיתרו כנ"ל בס"י ז' סעי' ג'.

ק. בס"י צ"א, ד' התיר הרמ"א בדיעבד אם לא קילף, אבל בס"י ס"ט, ט"ז הצריך ששים כנגד הקליפה גם בדיעבד, ומכח זה פסק הט"ז כהריב"א שגם בדיעבד אסור אם אין ששים כנגד הקליפה, והש"ך [ס"י צ"א סק"ח וס"י ס"ט סק"ג] חילק בין אם הקליפה נתערבבה [כגון בחלב לח או שהחתיכה התרסקה] ואינה ניכרת שאז מותר בדיעבד לבין אם החתיכה יבשה והקליפה ניכרת שאז אם נתבשלה גם בדיעבד אסור, וכדבריו פסק הפר"ח [סק"ח]. והמג"א [או"ח ס"י תס"ז סק"ג] חילק בין אם הקליפה אסורה מעיקר הדין - כמו בעירווי שלא נפסק הקילוח וכן בנמלח איסור בכלי שמעיקר הדין נאסר כדי קליפה - לבין אם קליפה אסורה רק מחומרא - שהוא בעירווי שנפסק הקילוח כמש"כ הפמ"ג בס"י ק"ה בשפ"ד סק"ה ובהנהגות השואל ונשאל סד"ב אות כא], ובשאר תתאה גבר - שאינו אוסר בדיעבד, וכדבריו פסקו הפמ"ג [ס"י צ"א במ"ז סק"ה וסק"ז] ורעק"א [ס"י צ"א, ד'], וכן הפת"ש [סק"ה] כתב שאם נפסק הקילוח יש להקל עכ"פ בבב"ח שהוא מדרבנן, וכן פסקו הערוה"ש [שם ס"טז וס"יז] והיד יהודה [שם בקצר סקי"ז], ואפשר שגם המשנ"ב [או"ח ס"י תס"ז סקע"ה]

פי"ב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל] כהחמו"ד שדינו ככלי שני. אמנם בס' טעמא דקרא כתב שהחזו"א החמיר כהפמ"ג שאם היה קילוח רצוף מכלי ראשון העומד על גבי האש דינו ככלי ראשון, ועי' חזו"א או"ח ס"י נ"ח סק"ט ד"ה ומינו. ועי' מש"כ בזה בוביום השבת ס"י א' סעיף כ"ב אות ד והערה צ"ח.

צח. ט"ז ס"י צ"א סק"ז שהקליפה אוסרת גם בדיעבד אם אין ששים כנגדה, וחולק על הרמ"א שם שמתיר בדיעבד אם בישלו את החתיכה בלי קליפה או שהקליפה מתערבבת בלח שנשפך, וכן פסק החכ"א [כלל מ"ב ס"י] והפמ"ג [שם במ"ז סוסק"ז] והמשנ"ב [ס"י תס"ז סק"ז]. ועי' גם ב' הגר"א סק"ד ששמע שנוטה לאיסור. ועי' חזו"א יו"ד ס"י ט' סק"ז ואו"ח ס"י קכ"ב סק"י. ועי' עוד בהערה הבאה.

צט. נתבאר בהערה הקודמת שיש להחמיר כשיטת הט"ז, אמנם החכ"א [כלל מ"ב ס"י] כתב שבמקום הפסד מרובה אפשר להקל כהש"ך, אבל בפמ"ג משמע שאוסר אפי' בהפס"מ כמש"כ הדרכ"ת [סקכ"ט].

אם הקליפה ניכרת, כתב הש"ך [ס"י צ"א סק"ח] שאסור גם בדיעבד. וצריך ששים כנגדה, וכשיש ששים צריך גם כן לקלוף מלבד בעירווי בשר על

ואם לא קילף ובישל בכוונה לבטל האיסור, הכל אסור ככל מבטל איסור לכתחילה במזיד^א.

- לגבי בשר שנאסר מחלב בשיעור 'כדי נטילה' ואח"כ התבשל כך בלי שהסירו ממנו את החלק האסור, עי' לעיל סי' ט' סעי' מ"ה.

לפ. נשפך חלב רותח על רוטב בשר צונן, התערובת בכל מקרה אסורה באכילה שהרי תערובת לח בלח אוסרת הכל גם בצונן, אמנם עירווי מבשל כדי קליפה ובזה יש גם כן איסור הנאה בבשר בהמה וצריך שיהיה בבשר ששים כנגד הכדי קליפה של החלב, ואם אין ששים כנגד הקליפה הרי התערובת נאסרה גם בהנאה. אבל אם היה עירווי שלא נפסק הקילוח, אינו אוסר בהנאה אם הקליפה נתערבבה ונאבדה וכנ"ל בסעיף ל"ח^ב.

עירווי בקילוח ארוך

מ. נשפך הרבה חלב חם על בשר צונן, אם העירווי היה בנחת ולא נפסק הקילוח, כל החלב נאסר מפני שכל חלב וחלב נאסר כדי קליפה^א, (ורק אם כל החלב נשפך בשפיכה אחת בבת אחת או שהיה עירווי שנפסק הקילוח, אז דינו כנ"ל).

ויש שכתבו, שבמקרה של קילוח ארוך, גם הבשר נאסר יותר מכדי קליפה עיין בהערה^ב.

לשיטת הט"ז שכדי קליפה צריך ששים וגם בדיעבד אוסר בלי ששים.

קג. פמ"ג סי' ק"ה במ"ז סק"ו, רעק"א סי' צ"א, ד' (בהוצאות החדשות), פת"ש שם סק"ו בשם החת"ס [יו"ד סי' פ']. ובהכרח לומר כן, דאל"כ יקשה מסי' ק"ד, ב' שמבואר ששפיכה ארוכה אוסרת כל מעט ומעט שנשפך עד שהכל נאסר.

קד. שיטת הט"ז [סי' צ"ה סק"ב] שאם היו כמה עירוויים ביום אחד, מבליע בכולו ולא רק כדי קליפה, והבאנו לעיל בסי' ה' הע' י"ט שכן נוקטים הפוסקים להלכה. וכתב בטוטו"ד [תליתאה סי' קמ"ו] שקילוח ארוך בנחת נחשב ככמה עירוויים ומבליע בכולו [ואין צריך כמה

יפסוק כמותם, ורק במליחה שהקליפה מעיקר הדין אסר בדיעבד כהמג"א, וגם החו"ד [סק"י ובבי' סי' צ"ב סק"ח וסי' צ"ד סק"ח] פוסק כהש"ך ואעפ"כ כתב שבנפסק הקילוח לכו"ע שרי בכל וגם הש"ך יודה בזה דשרי בכל גוונא, וכדאי הם כל הני פוסקים להקל בדיעבד, ובודאי לגבי החלב שנתערבב יותר יש להקל מהחתיכה שלא קילפה ונתבשלה כך. וע"ע חזו"א או"ח סי' ט' סק"ה.

קא. יד יהודה [סי' צ"א בקצר סקי"ז].

קב. כן נטה הפמ"ג בסוף סי' ס"ח בדין הג' ובאו"ח סי' ש"יח בא"א סק"ה [ונפק"מ ג"כ לענין בישול בשבת], ונשאר בצ"ע. וכל זה

עירו ממצקת (ושאר כלי שואב)

מא. עירו ממצקת נחשב כעירו מכלי ראשון, אבל הכלי שעירו לתוכו ממצקת נחשב כלי שלישי^ק. ולכן, אם נשפך מרק עוף ממצקת על כלי חלבי, הוא נאסר, ואם נשפך על כלי פרווה הוא נעשה בשרי.

אם שהתה המצקת זמן רב בכלי ראשון עד שהעלה רתיחה שם, ודאי נחשבת לכלי ראשון^ק.

אינו מבשל מדאורייתא ורק מדרבנן אסור בדרך כלל וכדלקמן הע' ק"ד, וממילא לגבי כלי שני הוי ספק דרבנן ולכן יש ללכת בו לקולא שהוא כבר כלי שלישי, אבל עירו מכלי ראשון מבשל כדי קליפה מדאורייתא ולכן הוי ספק דאורי' ולחומרא.

ויש שפירשו, שבסקמ"ה [לגבי כלי שעירו לתוכו ממצקת] יש צירוף להקל כיון שהמשנ"ב מיירי בפת וי"א שאין אפיה אחר בישול. אמנם, במשנ"ב שם ממשיך וכותב דה"ה לגבי בצלים ושומים ושם לא שייך צירוף זה, וע"כ יש לפרש כמו שפי' הפוסקים הנ"ל.

ובחזו"א או"ח סי' קכ"ב סק"ג חילק אם הכלי ראשון נמצא על האש או שהוסר מהאש, אמנם ביו"ד סי' ל"ב כתב להדיא לא כן והוכיח דבריו עיי"ש, וגם רוב הראיות שהביא הט"ז שייכות בכל גווני [כמו ראייתו מתוס' ע"ז לג: ומתוס' שבת מ: והתם מיירי בכ"ר שהוסר מהאש].

ובהגדה של פסח מהגרי"ש אלישיב זצ"ל כתבו בשמו שהיה רגיל להזהיר שלא יתנו המצות במרק שבצלחת משום בישול לאחר אפיה והרי בדרך כלל המרק נשפך ממצקת, ואולי חזמיר בזה. [ועי' סי' רנ"ג סקפ"ד, ואמנם שם לא כתב שישאב בכף, ואולי ישפוך מהכלי ראשון לכף]. ועי' וביום השבת סי' א' סעי' כ"א.

קו. בט"ז ובחזו"ד שם, וכ"כ המשנ"ב בסי' שיי"ח סקפ"ז, ובסי' תנ"ב סק"כ בשם המג"א.

עירוים נפרדים], ואף שהוא כותב לשיטתו שרק כשהכלי חם שייך דינו של הט"ז, מ"מ נראה שבזה לא נחלקו הפמ"ג והחזו"ד, שהרי אין צריך איזה 'כח גברא' בתחילת עירו חדש, אלא שצריך הכרעת חכם מה נחשב 'קילוח ארוך' שמבליע יותר מקליפה ומתי נחשב המשך העירו. אמנם בחמודי דניאל דיני כלי ראשון אות ד מבואר שקילוח ארוך אינו נחשב כמו כמה עירוים.

ועכ"פ הבאנו לעיל שם שבלשון האו"ה מבואר שכל עירו מבליע כדי קליפה נוספת, ולכן בדרך כלל לא יאסר כל הבשר אלא רק שנים או שלש קליפות.

קה. הט"ז ונקד"כ ופמ"ג [סוף סי' צ"ב] הסתפקו בדין כלי שואב כמו מצקת אם נחשב כלי ראשון או כלי שני, והכריעו שיש להחמיר מספק, וכ"כ הש"ך סי' ק"ז סק"ז וחכ"א כלל נ"ט ס"ג.

והנה, המשנ"ב כתב [סי' שיי"ח סקפ"ז] שדין מצקת [או שאר כלי ששאבו בו מכלי ראשון] ככלי ראשון, ועירו ממצקת דינה כעירו מכלי ראשון, ובמקום אחר [שם סקמ"ה] כתב המשנ"ב שכשמערה ממצקת לכלי אחר נעשה הכלי האחר כלי שלישי מחמת המצקת שהיתה בינתיים, וביארו הפוסקים [שו"ת מנח"י ח"ה סי' קכ"ז ואז נדברו ח"ה סי' נ"ב] שלגבי המצקת עצמה מחמירים להחשיבה ככלי ראשון ועירו ממנה נחשב כעירו מכלי ראשון, ולגבי הכלי שעירו לתוכו מן המצקת מקילים שנחשב לכלי שלישי. והיינו שכלי שני

כלי שני

מב. כלי שני, נחלקו הפוסקים אם מעביר טעם או לא^פ. ולהלכה, יש להחמיר שמעביר טעם, ובמקום הפסד מרובה יש להקל שאינו מעביר טעם כלל ואפילו כדי קליפה לא, ולענין חמץ בפסח יש להחמיר יותר^פ. ועייין עוד בהערה^פ.
ולכן אם נשפך חלב רותח לתוך כלי ונפל לתוך החלב גוש בשר הכל נאסר אלא אם כן יש הפסד מרובה [או שיש ששים בחלב כנגד הבשר שאז החלב עכ"פ מותר, או אם יש ששים בבשר כנגד החלב שאז עכ"פ הבשר מותר].

להפליט ולהבליע יחד, מ"מ יש בו כח להפליט ולהבליע טעם. וכן כתבו הפר"ח [סוף סי' ס"ח ובסי' ק"ה סק"ה] והחוו"ד [סי' ק"ה בחי' סק"י וסי' צ"ב בבי' סקכ"ב ובחי' סקכ"ו וסי' צ"א בחי' סק"ח], והיד יהודה [סי' ק"ה בקצר סקכ"ג], וכן כתב החכ"א [כלל נ"ט ס"ו - ונקט לשון "הפסד"] וכתב החת"ס [יו"ד סי' צ"ה] שרגילים להחמיר בכלי שני וכ"כ בשבט הלוי [ח"ו סי' נ"ו אות ג] שיש להחמיר שכלי שני מבשל לגמרי בכולו ובמקום הפסד יש להקל. וכן נראה שהכריע השעה^צ [סי' תמ"ז סק"כ וסי' תנ"א סק"י] ע"ש מש"כ בשם האליה רבה. ובבית מאיר [סי' ק"ה ס"ב] ובערוה"ש [שם ס"ט] כתבו להקל בכלי שני עכ"פ לענין בבי"ח. ולגבי פסח, כתב הרמ"א סי' תנ"א, א' [ובמשנ"ב סק"א] וסי' תמ"ז, ג' שמחמירים בכלי שני, וביאר הש"ך [סי' ק"ה סק"ה] שמשום חומרא דחמץ החמירו בכלי שני. [ועיי' גם בפמ"ג הנהגת שואל ונשאל ח"ב אות טו].

קי. ואף שלענין עירוי אנו מקילים שרק כדי קליפה, כאן חמור יותר וכמו שנתבאר לעיל הע' פ"ז.

ועיי' עוד בפמ"ג סי' ס"ח במ"ז סק"ט בדין הרביעי ובמ"ז סי' צ"ב סקכ"ה ובשפ"ד שם סקל"ג לגבי עירוי מכלי ראשון על כלי שני אם שייך בו תתאה גבר למקילים שכלי שני אינו מפליט ומבליע כלל, אמנם, לדידן מחמירים בכל כלי שני אם לא בהפס"מ וכנ"ל.

קז. לעיל הע' פ"ח תמהנו איך יתכן שמחמירים שכלי שני אוסר בכולו ועירוי מכלי ראשון אינו מבשל יותר מכדי קליפה, וביארנו בטוטו"ד, עיי"ש.

קח. נחלקו בזה הש"ך והט"ז והנקה"כ בסי' ק"ה, ב', דעת הש"ך לפסוק שאין כלי שני אוסר מלבד כדי קליפה במאכל חוץ מחמץ בפסח משום חומרא דחמץ וחוץ מכלי חרס שיש להחמיר בו שכלי שני מעביר טעם, ודעת הט"ז לפסוק שאוסר לגמרי אלא שאינו מפליט ומבליע ביחד (אין להוכיח משבת, משום שלכו"ע כלי שני אינו מבשל, רק הנידון האם מעביר טעם או לא, כגון בשר שנפל לחלב חם שבכלי שני שהנידון האם החלב מעביר טעם לבשר וכולע טעם מהבשר - ולכו"ע אינו מבשל, היינו אינו יכול גם להפליט וגם להבליע בפעם אחת).

קט. הכרעת הפמ"ג סי' ק"ה במ"ז סק"ד, וכ"כ הפמ"ג באור"ח סי' תס"ז מ"ז סק"ג בשם הש"ך סי' ס"ח סקס"ג וט"ז סי' ק"ה סק"ד ומג"א סי' תמ"ז סק"ט וסי' תנ"א סק"ג וסק"ג [ושם מדבר לענין חמץ בפסח והוא חמור יותר], וכ"כ מנח"י כלל ל"ג סק"ג (לא רק לענין חמץ בפסח, עיי"ש) וחק יעקב סי' תנ"א סק"ח וסי' תס"ז סקל"ג. וכ"כ הפמ"ג בפתחה לבב"ח ד"ה עוד ובשפ"ד סי' פ"ז סק"ט ובמ"ז סי' פ"ז סק"ד ד"ה תשובה שכלי שני אוסר וכ"כ בהנהגת השואל ונשאל סד"ב אות ז, ואף שאינו מבשל ואין בו כח

וכן מי שהכניס כף בשרית בת יומה לכוס קפה עם חלב חם (שהוא כלי שני), הכל נאסר. וכן אם הכניס כף פרווה לתוך חלב חם שבכלי שני, הכף נעשית חלבית. אין חוששים ל'קלי הבישול' בכלי שני כפי שחוששים בשבת (מלבד חמץ שאפשר שיש להחמיר)^{ק"א}.

מג. אין בכח כלי שני להפליט ולהבליע יחד^{ק"ב}. ולכן אם הכניסו לתוך מים חמים שבכלי שני כף חלבית וכף בשרית, אין הכפות נאסרות, ורק המים נאסרו, וכן אם הכניס כף חלבית לתוך מים חמים שבכלי בשרי, אין הכלים נאסרים רק המים נאסרים. שים לב, אם המים חמים בחום שהיד נכוית בו, דינו ככלי ראשון והכל נאסר.

יד נכוית בו

מד. אם המשקה שבכלי שני חם בחום שהיד נכוית בו^{ק"ג}, להרבה מן האחרונים דינו ככלי ראשון וכן יש לנהוג^{ק"ד}, ואין בזה כל כך נפק"מ להלכה כי הרי בדרך כלל מחמירים בכל כלי שני וכו"ל, אלא שבמקרה של הפסד מרובה או במקרה שצריך גם להפליט טעם וגם להבליע שאז מקילים בכלי שני, יש להחמיר אם המשקה חם בחום שהיד נכוית בו.

דבר גוש

מה. דבר גוש מבשל גם בכלי שני, וגם בכלי שלישי, כיון שאינו נשען על דפנות הכלי וממילא רק המקום שנוגע בדפנות הכלי מצטנן ולא כולר^{ק"ה}, ובהפסד מרובה יש

בו מבשל גם בכלי שני [וכמש"כ המשנ"ב בהל' בישול בשבת בסי' שי"ח סקמ"ח וכ"כ החזו"א סי' נ"ב סקי"ט, וכן מבואר שם סי"א בדין אמבטי], ובפמ"ג [סי' שי"ח במ"ז סקי"ח] כתב שלגבי איסור והיתר לא מחמירים ביד נכוית בו מפני שהוא דין רק בהלכות שבת שנראה כמבשל. אמנם בט"ז ובחכ"א מבו' שדין זה שייך גם לגבי איסור והיתר ולא רק לגבי שבת, וגם הפמ"ג בספרו ראש יוסף [שבת מב:] כתב דין זה גם לגבי איסור והיתר, וכ"כ המהרש"ם בדעת תורה סי' ק"ה, ב' שדין זה שייך גם לגבי איסור והיתר. ועי' דרכ"ת שם סקנ"ו שהביא שהב"י כתב שאפי' הכלי שני מעלה רתיחה אינו מבשל.

קטו. ש"ך סי' ק"ה סק"ח וסי' צ"ד סק"ל וט"ז

קיא. שו"ת מהרי"ל סי' פ"ה (במהדורת מכון ירושלים סי' קנ"ז אות יד), והובא באג"ט מלאכת אופה סקט"ז אות א וביד יהודה סי' ק"ה סקי"ח [ועי' חזו"א או"ח סי' נ"ב סקי"ח].

ועי' מג"א סי' תמ"ז סוסק"ט ומחה"ש ופמ"ג שם שאפשר שלענין חמץ יש להחמיר בקלי הבישול בכלי שני.

קיב. סי' ס"ח, י"ג וסי' ק"ה, ב' ומשנ"ב סי' תמ"ז סקכ"ה.

קיג. ושיעורו נתבאר בוביום השבת סי' א' הע' פ"ג.

קיד. הט"ז [סי' ק"ה סק"ד] והחכ"א [כלל נ"ט ס"ו] והחיי אדם [כלל כ' ס"ד] כתבו שיד נכוית

להקל^{ק"ח}. ועיין במה שביארנו בוביום השבת סי' א' סעיף כ"ה דיני דבר גוש ובטעמיו. גרגרי אורז הצלולים ונשפכים כרוטב אינם מוגדרים דבר גוש כיון שהם קטנים ומצטננים בשפיכה לכלי שני^{ק"ו}.

מו. דבר גוש שנמצא בתוך רוטב, והעבירם יחד לכלי אחר, יש אומרים שהרוטב מצנן את הגוש ודינו ככלי שני, וי"א שאין הבדל ודינו גם אז כדבר גוש^{ק"ח}.

אלישיב וצ"ל נטה להקל רק כשהרוטב מכסה את כל הגוש ואינו בולט למעלה. והנה, ביאור הצדדים הוא כך, בט"ז סי' צ"ד סקי"ד הביא את דברי האו"ה שדבר גוש מבשל בכלי שני, והוסיף וכתב וזה לשונו 'וכך הם דברי רש"ל פרק גיד הנשה חולין פ"ז סימן מ"ד וז"ל דלא שייך כלי שני אלא במים ורוטב וכל דבר הצלול שמתערב מיד ונתקרב במהרה אבל לא בחתיכת בשר ודג וכל דבר שהוא גוש דכל זמן שהיד סולדת בו עומד בחמימותו ומפליט ומבליע שפיר ומשום הכי נראה דדוחן ואורז ג"כ אחר שנתערבו מקדירה לתוך קערה כל זמן שהיד סולדת בו הם ככלי ראשון. ובפשטות מבו' בדבריו שהאו"ה והמהרש"ל שניהם אמרו דבר אחד. אבל לכאורה אפשר שיש קצת הבדל בין המהרש"ל לבין האו"ה, כי לאו"ה סברת הטעם בדבר גוש הוא משום שמתקרב מהדפנות ולכן אם הגוש בתוך רוטב א"כ הוא כבר לא מבשל, אבל למהרש"ל [חולין פכ"ה סוף סי' ע"א] סברת דבר גוש כי הוא אוצר ושומר את החום בתוכו ולכן גם אם הגוש בתוך רוטב עדיין הוא מבשל.

וזה לשון האו"ה [כלל ל"ו ס"ז] 'ולא דמי לכלי שני בדבר יבש ליכא דפנות המקורות ומבשל ובכלי שני איכא דופני הכלי שמצננות אותו בכל שעה, ואע"ג דאין כאן גם דופני הכלי ראשון שמחזיק לו החמימות זמן ארוך, מכל מקום מיבלע מיהא בלע'.

אבל לשון המהרש"ל [פ"ח סוף סי' ע"א] קצת שונה, וזה לשונו 'ודע שאין כלי שני אלא בדבר המתערב אבל חתיכת בשר או דג או אורז או

סי' צ"ד סקי"ד בשם הפוסקים וכ"כ המג"א באו"ח סי' שיי"ח סקמ"ה והמשנ"ב שם סקמ"ה וסקע"ח וסקס"ה וסקקי"ח כתב שיש להחמיר כן וכן פסק המשנ"ב בסי' תמ"ז סקכ"ד. והיינו משום דנקטינן שלכלי שני יש מעלה לקולא מפני שדפנותיו מצננות את המים ובדבר גוש לא שייך קולא זו כי אין פנים הגוש נוגע בדפנות [וכמש"כ היד יהודה סי' ק"ה סקי"ד, ועי' חו"ד סי' צ"ה סקכ"ז שביאר שאם אין קולת דפנות מצננות אין לא שייכא קולת כלי שני]. וע"ע פמ"ג סי' צ"ד במ"ז סוף סקי"ד.

קטז. כ"כ החכ"א [כלל ס' סיי"ב] והחת"ס [יו"ד סי' צ"ה] והפמ"ג [או"ח סי' תנ"א בא"א סקל"ח] שבהפסד מרובה יש להקל בדיעבד בדבר גוש. קיז. ש"ך שם. ועי"ש שכתב שזכוב נחשב דבר גוש.

קיח. בפת"ש סי' צ"ד סק"ז הביא בשם תורת האשם שהרוטב מצנן את הגוש ואז אין דינו כדבר גוש, וכ"כ היד אברהם שם וכ"כ הפמ"ג באו"ח סי' רנ"ג בא"א סקל"ב. אמנם הפמ"ג עצמו ביו"ד סי' ק"ז במ"ז סק"ב [וכן משמע מדבריו בסי' ק"ה במ"ז סק"ב] כתב שהגוש אינו מצטנן וכ"כ החו"ד סי' צ"א סקי"ג וסי' ק"ז סק"ג, וכ"כ החת"ס [חולין דף קד ובשו"ת יו"ד סי' צ"ה והובא בקיצור בפת"ש שם], וכ"כ ביד יהודה סי' ק"ה סקי"ד. ובדרכ"ת [סי' צ"ד סקצ"ח] הביא את הדעות וכתב להקל רק בהפסד מרובה. ועי' מאור השבת [ח"א פ"ו הע' כ"ח] שהגרי"ש

עירווי מכלי שני וכלי שלישי

מזז. עירווי מכלי שני, וכן כלי שלישי, אינו אוסר כלל חוץ מדבר גוש^{קכ}. ויש שכתבו שמחמירים בכל כלי אם עדיין היד סולדת בו^{קכ}. ולכן, אם נשפך חלב רותח מכוס קפה על בשר, אינו אוסר את הבשר. וכן אם נשפך מרק עוף חם מצלחת קכא על כלי חלבי אינו אוסר אותו (או אם נשפך על כלי פרווה, אינו נעשה לבשרי).

יד נכוית בו בכלי שלישי

מחא. יש אומרים שאין לחוש ליד נכוית בו בעירווי מכלי שני ובכלי שלישי^{קכב}. ויש מחמירים לחוש ליד נכוית בו אפילו בעירווי מכלי שני ובכלי שלישי^{קכג}. ועייין עוד בהערה קכד.

או"ח סי' נ"ב סק"ט שכ' שאין מקור לחלק בין כלי שני לכלי שלישי, אבל בסוף דבריו כתב שהקילו בכלי שלישי כיוון שבדר"כ אין היד סולדת בו, וכן כ' בסי' נ"ח סק"ט ד"ה ומיני.

קכא. צלחת ששפכו לתוכה ממצקת, נחשבת כלי שלישי, וכנ"ל בסעי' מ"א, אבל גם באופן שהצלחת כלי שני, אין מה שנשפך ממנה אוסר כלל.

קכב. כן משמע בחזו"א שם, וכן כ' באגרו"מ סי' ע"ד אות ד ובשבט הלוי ח"ז סי' מ"ב וח"י סי' ס"ז. וע"ע שו"ת מנח"י ח"ה סי' קכ"ז.

קכג. כ"כ בשבות יצחק [פ"ט עמ' קא לגבי עירווי מכלי שני ועמ' צט לגבי כלי שלישי] בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכ"כ בברית עולם מלאכת מבשל אות נא. וכן הביא בספר משנ"ב הוצאת דרשו [על המשנ"ב סי' שי"ח סקמ"ה סוף הע' 63] בשם הגר"ח קניבסקי והגר"נ קרליץ זצ"ל.

קכד. בהלכות שבת נתבאר שקלי הבישול ביותר אסורים גם בכלי שלישי, כ"כ המשנ"ב בסי' שי"ח סקל"ו וסקל"א [וביארנו בוביום השבת סי' א' הע' צ"א ד"ה שאף שהמשנ"ב מיירי לענין עירווי מכלי שני הוא הדין גם לכלי שלישי], וכ"כ בערוה"ש סי' שי"ח סכ"ח ובחזו"א סי' נ"ב סק"ט וכן דעת הגר"שז איוערבך זצ"ל [שש"כ פ"א הע' קסט] והגרי"ש אלישיב זצ"ל.

דוחן שמערין חם מן הקדירה אם היד סולדת בו דינו ככלי ראשון.

ובפרק ז' סי' מ"ד כתב וזה לשונו 'דלא שייך כלי שני ורוטב וכל דבר הצלול שמתערב מיד באחת ומתקרר במהרה אבל לא בחתיכת בשר או דג וכל דבר שהוא גוש'.

ומבואר שנחלקו בטעם מעלת דבר גוש האם רק בגלל שאין לו דפנות שמצננות אותו או גם בגלל שמחזיק את החום בתוכו ולא מתפזר, ונפק"מ כשהדבר גוש הוא עם רוטב המצנן אותו שלטעם הראשון אין הבדל בין דפנות המצננות לרוטב המצנן ויהיה דינו כשאר כלי שני ולטעם השני הרי הוא מחזיק את חומו בתוכו ויהיה דינו כדבר גוש. ונראה שבזה נחלקו האחרונים הנ"ל בדין דבר גוש שנשפך עם הרוטב שלו לכלי שני.

ק"ט. פמ"ג או"ח סי' שי"ח בא"א סקל"ה ובמ"ז סק"ז, וכן מוכח במג"א סי' תמ"ז סק"ט וכן פסק במשנ"ב סי' שי"ח סקל"ה לענין עירווי מכלי שני ושם סקמ"ה וסקמ"ז ובשעה"צ סי' תנ"א סק"י לענין כלי שלישי, וכן כ' הפת"ש יו"ד סי' צ"ד סק"ז. ועי' שבט הלוי ח"ח סי' קפ"א וח"י סי' ס"ד וח"ז סי' מ"ב.

קכ. חת"ס [יו"ד סי' צ"ה] וכשיטת הפר"ח סוף סי' ס"ח, וכן הביא הדרכ"ת [סי' צ"ד סוסקצ"ח] בשם ערוגות הבושם סי' ק"ה סק"ט. ועי' חזו"א

דבר גוש בכלי שלישי

מזא. דבר גוש מבשל גם בכלי שלישי^{קכ"ב}. ועיין עוד בוביום השבת סי' א' סעיף כ"ג בדיני כלי שלישי.

נ. הכניס כף חלבית לצלחת מרק עוף ובשר, אם הכף לא נגעה בעוף עצמו אלא רק בירקות ובמרק, הכף והעוף לא נאסרו^{קכ"ג}.

העברת טעם מבעל - חי חי

נא. יש אומרים שגם בעל חי כשהוא חי מפליט טעם ויכול לאסור, בין אם הוא בעל חי טמא ונפל לקדירה רותחת [ובתנאי שנותן טעם לשבח, אבל זבובים ושאר שרצים בדרך כלל נותנים טעם לפגם ואינם אוסרים התערובת אם מצאו אותם והסירו אותם. ואם לא מצאו אותם בתערובת הכל אסור משום בריה], ובין אם נפל לתוך חלב רותח ואז נאסר מדין בשר בחלב, אבל הרבה פוסקים חולקים וכותבים שאין בעל חי מפליט טעם כלל וגם אם ייצא משהו טעם אינו אוסר כלל^{קכ"ד}, וכן הכריעו

צריכה הגעלה או ליבון, נראה שאם טיגנו בה מאכל שבלוע בו איסור ואינו איסור בעצם א"כ ודאי מועיל הגעלה כי הרי אין בלוע יוצא בלא רוטב ואם עבר האיסור דרך רוטב ודאי מועיל הגעלה לזה]. וביארנו עוד בענין זה בוביום השבת [מהדורה שלישית סי' א' הע' ק"ה].

קכו. בחת"ס [י"ד סי' צ"ד] כתב שגם בעל-חי חי מפליט טעם, בין אם נפל למאכל חם ובין אם שהה כ"ד שעות ברציפות במים צוננים [מדין כבוש כמבושל - ונ"מ למים של אקוריום דגים טמאים], וכתב שאף שהפמ"ג [באו"ח סי' תמ"ז בא"א בסוף הסימן] כותב שאין בליעה בדג חי, כוונתו רק לגבי חמץ שנבלע בדג חי, והיינו שהחמץ שנבלע בו נהפך לבשר ודם ואין לו שם 'חמץ', אבל לגבי המים גם חי יכול להפליט טעם איסור במים, אמנם הפמ"ג [י"ד סי' צ"ח בשפ"ד סק"א] כ' להדיא שאין בעל חי מפליט טעם, והפת"ש [סי' ק"ד סק"ג] הביא בשם עיקרי דינים שג"כ פשוט לו שאין חי מפליט טעם, וכן כ' הטוטו"ד [קמא סי' קנ"ה בשם החו"ד, ועי'

אמנם כתב בשו"ת מהרי"ל סי' פ"ה שלענין איסור והיתר ותערובות אין לחוש לקלי הבישול כלל לפי שביחס לשבת אנו חוששים שהם פועלים בהם איזה בישול אבל לענין בשר וחלב אין לחוש לזה, וכנ"ל בהע' ק"ז.

קכה. או"ח סי' תמ"ז בפמ"ג סק"ט [ולגירסת הנתיב חיים במג"א שגרס מקערה א"כ גם במג"א כתוב כך] ובמשנ"ב שם סק"ד בפמ"ג סי' ש"ח במ"ז סק"ד. וכן מורה הגר"ש אלישיב זצ"ל. ועי' בשש"כ פ"א הע' קע"ג.

קכו. מפני שהמים נחשבים ככלי שלישי [וכנ"ל בסעיף מ"א] והירקות רק בלוע בהם בשר [ואם הכף נגעה בהם - בלוע בהם גם חלב אם הכף בת יומה], ואין הבלוע יוצא בלי רוטב. ומה שיש מרק אין זה כלום כי המרק נחשב צונן [מפני שהוא בכלי שלישי] ואינו מעביר טעם [ואולי יש לפרש כן בשו"ע הגר"ז סי' תנ"א בהג"ה לסי"ג, שכוונתו שהבשר נבלע ע"י האש והחלב ע"י המים. וכן לגבי הנידון אם מחבת

הפוסקים להלכה קכח.

ונראה, שהכל מודים שאדם הנוגע במאכל רותח בין בשרי בין חלבי ולא היתה לו כויה, אינו אוסר את המאכל קכט.

אצבעו בכוס חלב (או בשאר מאכל חם, שבשר אדם אסור באכילה) ומרגיש שהחום לא "פעל" בו כלום ואין לו כויה וכדו', נראה שגם לחת"ס אין בליעה כלל. ורק אם החום "פעל" כויה וכיו"ב שייך לומר שיעביר טעם [וסברא מעין זו מובאת בחמודי דניאל (תערובות ח"ב סי' א')] שלדעתו אין חום מעביר טעם מיד אלא לאחר זמן שהחום פועל העברת טעם, אלא שלמעשה רוב הפוסקים דחאוהו וכנ"ל בהקדמה לסי' י', אמנם היינו מחשש שהטעם עובר מיד, אבל כשמרגיש בעצמו שהחום לא פעל כלום נראה שפשוט כן].

בשדי חמד [אסיפת דינים מערכת ד' אות ז] ובדרכ"ת [סי' ק"ד סק"כ וסי' קט"ז סקט"ו] (בשם שו"ת ארץ צבי יו"ד סי' ל"ב) [שהביאו השיטות בזה. ובקה"י [חולין סי' ח'] כתב שרק אבר שנפסק ממנו החיות מעביר טעם.

קכח. כן הביא בספר אהל יעקב עמ' תלט בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל [וכפסק הפת"ש סי' ק"ד סק"ג].

קכט. כל החשש בליעה הוא רק משום חשש שהחום "פעל" באיסור והעביר ממנו טעם ואין ידוע אם העביר או לא, אבל אם אדם מכניס

סימן יא

דברים שאינם בטלים ברוב ובששים

הקדמה

א. ישנם כמה דברים שאינם בטלים ברוב ובששים:

א. דבר שיש לו מתירין שנתערב עם מינו - כלומר דבר שיש אפשרות לאוכלו בהיתר לאחר זמן או באופן מסויים [כגון נולד בשבת שאפשר לאוכלו לאחר שבת וכדו'] שנתערב עם מינו.

ב. בריה - כלומר, בעל חי שלם [גם אם כבר מת].

ג. חתיכה הראויה להתכבד - חתיכה גדולה שאפשר לכבד בה אורח מכובד.

ד. דבר העשוי לטעם - תבלין וכדו' שטעמו חזק.

ה. חזותא - איסור הניכר לעין.

ו. מעמיד - איסור שפועל ומייצב את מרקם ההיתר.

ז. דבר חשוב - למחבר ז' מינים, ולרמ"א כל דבר חשוב שנמנה ביחידות [נמכר לפי יחידות ולא לפי משקל].

ח. בעל חי - אם הוא חי.

ט. דבר שרגילים בקביעות ליתנו בתערובת, יש אומרים שאינו בטל בששים.

י. קבוע - איסור שאינו מעורב בהיתר, אלא שיש מקום שיש בו איסור ומקום אחר שיש בו היתר ולקח מאחד מהם חתיכה ואיננו יודע מהיכן לקח.

יא. איסור הניכר - חתיכת איסור שנתבשלה בששים היתר אבל מכיר את חתיכת האיסור [ואז החתיכה עצמה אסורה ושאר התערובת מותרת].

- לגבי איסור המעורב בהיתר מתחילת ברייתו, עי' לקמן סי' י"ג הע' כ"ו.

כללי דבר שיש לו מתירין

ב. האחד- דבר שיש לו מתירין. איסור שנתערב בהיתר ואפילו איסור דרבנן ואפילו ספק איסור דרבנן [ועיין בהערה!]*, והאיסור ודאי יחזור להיות מותר בהמשך, אין לו ביטול ואסור עד שעת ההיתר.²

דין זה הוא רק בתערובת של מין במינו, והגדרת מין במינו לענין זה הוא לפי השם ולא לפי הטעם (כלומר, המודד הוא האם שוים ב'שם' הדבר ולא בטעמו), אף שבדרך כלל אנו מחשיבים מין במינו לפי הטעם ולא לפי השם.³

תוספת למאכל - האם נחשב מין במינו

ג. תבלין שניתן כדי לתת טעם במאכל נחשב במינו, וכן כל מרכיב יסודי שאי אפשר בלעדיו נחשב כמינו.⁴ ולכן, מים נחשבים מין במינו עם העיסה שהרי אי

אל תאכלנו באיסור, וכן כ' הט"ז [יו"ד סי' ק"ב סק"א] וכן משמע בש"ך [שם סק"ד, שהוא לשיטת רש"י, עיי"ש בט"ז סק"ה], והר"ן בנדריים [נב.]. כ' הטעם משום שאז נחשב כמו מין במינו כיון ששניהם דומים במה שיהיו מותרים ואינו בטל גם לרבנן דר' יהודה שסוברים בדרכי שמין במינו בטל. ועי' קוב"ש בביצה [אות ד] שהוכיח שגם הר"ן מסכים לשיטת רש"י אלא שהוסיף עוד טעם. ועי"ע שו"ת הגרעק"א סי' קפ"ט. חתיכה שנאסרה באיסור משהו [למשל, דבר שיל"מ] ונפלה לתבשיל, נח' הט"ז ונקה"כ [סי' צ"ב סקט"ז] אם אוסרת את התבשיל השני או שלא אומרים תרי משהו, ובמג"א סי' תס"ז סקי"ג כתב כהש"ך בנקה"כ, ועי' באה"ל סי' תמ"ז, א' ד"ה ויש מחמירין.

ובתערובת לח בלח, לכו"ע אם נפלו טיפות מהתערובת לתערובת אחרת נאסר הכל, כ"כ הט"ז שם, והוזכר בשעה"צ סי' תס"ז סקט"ו.

ג. סי' ק"ב, א' וש"ך שם סק"ג וט"ז שם סק"ה. שהרי לא ה'טעם' הוא האוסר (שהרי אוסר גם ביותר מששים) אלא שם הדבר.

ד. סי' ק"ב, א'. ומקור הדין בתוס' ביצה לט. ד"ה משום.

א. ש"ך סי' ק"י סקנ"ט. ועי' משנ"ב סי' תקי"ג סק"ה שיש להקל בהפס"מ.

ונחלקו הפוסקים האם אפילו בספיקא דדינא אומרים כך, יש שכתבו שבספיקא דדינא אין אומרים כך [יד אברהם סי' ק"י שם, פמ"ג בפתיחה להל' יו"ט ח"ב פ"א אות כז, פרי"ח סי' תצ"ז סק"ג ד"ה והשתא, שאג"א סי' צ', רעק"א בשבת לח: ובמגילה ה:], ויש שכתבו שגם בספיקא דדינא אומרים כן [שו"ת תורת חסד או"ח סי' ל"ח, ועי' מנחת שלמה ח"ג סי' קל"ט שהביא כן בשם השעה"מ סוף הל' עירובין ובשם המלא הרועים סוף דיני ברירה, ובקובץ תשובות ח"ב סי' כ"ד הביא כן בשם התורת חסד. ועי' גם שדי חמד מערכת חמץ ומצה סי' א' ובאסיפת דינים מערכת חדש אות יד שנטה כן].

והיה מקום להוכיח כן מדברי המשנ"ב סי' שיי"ח סק"ב שבספק מעשה שבת מקילים אע"פ שהוא דבר שיל"מ, אבל הגרי"ש אלישיב זצ"ל [בקובץ תשובות שם] דוחה הראיה ומחלק שדוקא בקנס מקילים בספק דרבנן ולא בשאר גזירות דרבנן. ועי"ע מש"כ לענין ספק מוקצה בוביום השבת סוף סי' כ"ה ובהערה נ"ו שם.

ב. ובטעם הדין כתב רש"י בביצה [ג: ד"ה אפילו] שהוא משום שאם יש אפשרות לאוכלו בהיתר

אפשר לעיסה בלא מים, וכן 'פפריקה' נחשבת מין במינו עם הבשר שהרי ניתנת לטעם, וכן כל כיוצא בזה.

ד. תוספת לקדירה שיש לה טעם וחשיבות בפני עצמה ואינה ניתנת רק להטעים את המאכל העיקרי, אם הקדירה לא מוכרחת לתוספת הזאת, נחשבת למין בשאינו מינו ובטילה גם אם היא דבר שיל"מ. ולכן, עוגת פירות שהכניסו בה חתיכות פרי שהוא דבר שיל"מ, הפרי נחשב מין בשאינו מינו, וכן מי שהניח פלח לימון מעל כוס תה בשבת, וטיפות הלימון מטפטפות לתוך התה, נחשב מין בשאינו מינו והמשקה מותר בדיעבד אם יש ששים כנגד המיץ של הלימון⁷. [אבל אסור לעשות כן גם אם אין בזה איסור בישול משום שמבטל איסור לכתחילה, ואם עשה כן כדי לבטל את האיסור, הכל נאסר].

תערובת מעשה שבת

ה. מעשה באחד שקילף בליל שבת ביצים וירקות לצורך כל סעודות השבת באופן שברור בודאי שאין צורך בכל הסלט לסעודת ליל שבת וממילא התוספת המיותרת נאסרה במעשה שבת⁸, ונמצא שנתערב מאכל האסור באכילה עם מאכל המותר באכילה. ולמעשה, הכל נאסר באכילה משום שמעשה שבת שנעשה בשוגג הוא דבר שיש לו מתירין. ועיין עוד בהערה⁹. [לגבי מעשה שבת שנעשה במזיד, עיין לקמן סעיף י"ב].

ודע, שהמג"א [באו"ח סי' תקי"ג סק"ז] מפרש שרק אם גם ניכר במראה וגם ניתן להטעים קדירה אז נחשב כמין במינו אבל אם רק אחד משניהם לא, ודלא כהש"ך והגר"א כאן, והמשנ"ב שם פסק כהש"ך והגר"א כאן.

ו. נתבאר בוביום השבת סי' ו' סעי' י"ג.

ז. כמו שנתבאר בוביום השבת סי' ה' סעי' כ"ב והע' ע"ח שקילוף לאלתר מותר ולאחר זמן אסור מדאורייתא.

ח. ואין לומר שיאכל הכל עכשיו ויתקן את מעשהו, לפי שאין היתר לברור לאלתר אלא שברירה לאלתר נחשב תיקון אוכל ולא מעשה ברירה שאינו כדרך הבוררין כמש"כ רש"י בשבת עד. ד"ה ובורר, וכ"כ הבא"ח [ש"ב פ' בשלח

ה. בתוס' שם ביארו הטעם דאי אפשר לעיסה בלא קמח ומים ואי אפשר לקדירה בלא תבלין, וכן לשון הרשב"א בתשובה [סי' ת"ק], וכן כתב הפר"ח [שם סק"ה] לגבי שאור בעיסה שכיון שא"א לעיסה בלא שאור א"כ חשיב מינו, ומשמע שתוספת נוספת שאין העיסה מוכרחת לה כבר נחשבת למין בשאינו מינו.

ומסתבר גם כן, שתוספת בעלת חשיבות בפני עצמה שלא ניתנה רק כדי להטעים את התבשיל אלא יש לה גם כן חשיבות בפני עצמה (כמו מי שמוסיף פירות לעוגה) אין דינה כמין במינו מפני שלא ניתנת רק לטעם אלא שיש לה חשיבות בפני עצמה, ולכן מיץ לימון שיש לו חשיבות בפני עצמו ואינו ניתן רק לטעם נחשב כמין בשאינו מינו.

דבר שיש לו מתירין, ואח"כ יחזור לאיסורו

ו. דבר שיש לו מתירין, אבל יחזור שוב לאיסור לאחר זמן, אינו נחשב לדבר שיש לו מתירין. ולכן, חמץ שנתערב בהיתר בערב פסח [לאחר ו' שעות עד הלילה] אינו נחשב דבר שיל"מ כיון שחזור לאיסורו בשנה הבאה.^ז
וכן מוקצה שהתערב בהיתר, אין להחשיבו לדבר שיש לו מתירין משום שיחזור לאיסורו בשבת הבאה.^ח

דשיל"מ כשרוב צדדים שאין איסור כלל

ז. דבר שיש לו מתירין שייך באחד משני אפשרויות, או איסור שנתערב בהיתר ואנו רוצים להתירו מדין ביטול ברוב או כשיש איסור והיתר בעולם ופרש מהם דבר שספק מנין פרש, וכן ספק איסור שנתערב בהיתר.^ט אבל דבר שהוא ספק איסור ספק היתר, ויש רוב צדדים שאינו אסור, מותר, ואין לאוסרו מדין דבר שיל"מ [אם לא איתחזק איסורא].^י

היי"ב], אמנם המשנ"ב בסי' תמ"ז סק"א הביא את שיטת הרמב"ם שנחשב דבר שיל"מ ובשעה"צ סי' תס"ז סקי"ט כתב שבמקום הדחק יש להקל שחמץ אינו נחשב דבר שיש לו מתירין. ובפסח עצמו, חמץ אינו בטל אפילו באלף משום חומרת חמץ כמב' בסי' תמ"ז, א', ט', י'.

י. ע"פ הנ"ל, וכ"כ במנחת כהן [חלק התערובות] והביאו השעה"מ [הל' יו"ט פ"ב ה"ו ד"ה ועוד אפשר לפרש] [ודלא כהרמב"ם לשיטתו שם ה"ט], ורק אם האיסור יפקע לעולם במוצ"ש (כשהאיסור משום מעשה שבת בשוגג או משום נולד או משום משקין שזבו) אז נחשב דבר שיל"מ.

יא. כשהצדדים שקולים. סי' ק"ב, א' וט"ז סק"ג.

יב. ר"ן בביצה ז, וכן מוכח שם דף י: -יא. לגבי גודלות שזימן שחורים ומצא לבנים ובאים להתירם ולאוסרם מדין רוב וקרוב, והביאו בגליון מהרש"א סי' ק"ב סק"ב, וכ' דהיינו דוקא בלא איתחזק איסורא, וכן מבואר בדברי הש"ך [סי' ק"י סקנ"ו]

אות ג-ד ושו"ת רב פעלים סי' י"ב] וכה"ח סי' שיי"ט

סקל"ו. ואמנם בלבוש שם ס"ב מב' לא כן, אבל השעה"צ שם סק"ה הביא את דברי הפמ"ג שכתב שאם בירר לאלתר ונמלך להשאיר לאחר זמן לא אריך למיעבד הכי, ותמה עליו שצריך טעם לדבריו דהא עביד בשריותא, ומב' שפסק דלא כהלבוש, ומטעם הנ"ל שחלוק מעשה ברירה לאלתר שנחשב תיקון אוכל בעלמא ממעשה ברירה לאחר זמן שהוא מעשה של ברירה כדרך הבוררין, ותלוי במעשהו ולא במה שיקרה אח"כ. [וע"ע אמרי בינה הל' יו"ט סי' ג' ואבי עזרי הל' יו"ט פ"א ה"טו].

ומה שאוכל קצת מכל ביצה שהרי הכל מעורב יחד, זה אינו מתיר, עי' סי' תקכ"ז סק"ע וסי' תק"ג סקי" שכוין שיכול לאכול הכל מביצה אחת לכן אין להתיר.

ט. סי' ק"ב סוף סעיף ד'. והביא שם ויש חולקים, אבל בסי' תמ"ז, ב' סתם שאינו נחשב דשיל"מ, וכ' הבאה"ל שם [ד"ה חמץ] שפסק כדעה ראשונה שבי"ד סי' ק"ב [ודלא כהרמב"ם פט"ו ממאכ"א

ולכן, אם יש כלי שיש לנו ספק האם נאסר או לא, ורוב צדדים שלא נאסר, אין צורך להגעילו משום דבר שיל"מ.

וכן איסור שהוא ספק ספיקא, אין בו דין דבר שיל"מ שהרי יש רוב צדדים להתיירו וכדלקמן סעיף י"ג.

- לגבי קניית משקה פרווה ממכונת קפה חלבית, עיין לעיל סי' א' סעי' כ"א.

דשיל"מ בספק ספיקא

ח. איסור שהוא ספק ספיקא, מותר אפילו אם הוא דבר שיש לו מתירין. אבל אם הספק השני מכח תערובת, יש להחמיר אם לא בהפסד מרובה".

אם לא ניכר האיסור לפני שנתערב

ט. אם לא ניכר האיסור כלל לפני שנתערב, בטל כדינו ואין לו דין דבר שיל"מ". ולכן, החותך ענבים לסלט פירות בשבת, אם חותך את הענבים בתוך מיץ

יג. נתבאר לעיל סעיף ז' שדבר שרוב צדדים להיתר אינו בכלל דבר שיש לו מתירין, ולכן כל דבר שהוא ספק ספיקא אם יש כאן איסור אינו בכלל דבר שיל"מ, וכן מבואר בש"ך סי' ק"י סקנ"ו ובפמ"ג שם ובמג"א או"ח סי' תצ"ז סק"ד ומשנ"ב סק"א ושעה"צ סק"יט. [ולכן לא הבנתי מש"כ השעה"צ בסי' תס"ז סק"ט לגבי חטים שיש ס"ס אם הם נאסרו שטעם החומרא משום דבר שיל"מ, הרי יש ס"ס גמור ורוב צדדים להתיר].

אבל בספק איסור שהס"ס נוצר ע"י תערובת, יש לאסור אם לא בהפס"מ, סי' ק"י, ח' וש"ך סקנ"ח ומג"א ושעה"צ שם, ועי' או"ח סי' תקי"ג, ב'.

יד. סי' ק"ב, ד', ובי' הש"ך כגון חבית מלאה ענבים בתוך יין ומשקה זה מן הענבים בשבת והרי גזרו על משקין שזכו בשבת, מ"מ שרי כיון שלא ניכר האיסור לפני שנתערב, אבל אם הענבים נפרשים מן היין מלמעלה ונוטפים על היין, הכל אסור כיון שניכר האיסור לפני שנתערב ביין. וכן מבו' באו"ח סי' ש"כ, ב' ובמשנ"ב שם סק"ד ובחזו"א או"ח סי' נ"ב סק"יט.

בשם הרא"ש שחילק בין ספק ספיקא שמותר בדבר שיל"מ לבין שני תערובות שאסור, והיינו שבס"ס רוב צדדים שאין איסור כלל ובשני תערובות יש ודאי איסור אלא שיש ספק האם נמצא בתערובת השניה. וכ"כ הפמ"ג שם ושורת הגרעק"א ח"ג סי' נ"ו [ועי' רעק"א בגליון על המג"א סי' תקי"ג סק"ג]. וכן נקט המג"א בסי' תצ"ז סק"ד והמשנ"ב שם סק"א (ונתבאר לקמן בסעיף ח'). ועיי"ש במש"כ הפר"ח [סוסקמ"ג] על דברי הש"ך.

וטעם הדבר יבואר ע"פ מה שביארנו לעיל סי' ט' הע' ט"ז והע' ע"ו שכל ביטול בתערובת חמור יותר מרוב צדדים להיתר, לפי שלעולם אין היתר לאיסור גמור אלא רק היתר אכילה כלפי הגברא. ובשעה"מ [הל' יו"ט פ"ד הכ"ד] פ"י בדברי הר"ן דס"ל דלא מהני רוב כלל בדשיל"מ. אמנם, בר"ן עצמו מוכח שמתיר כשיש רוב ורק באיתחזק איסורא אוסר, וכמש"כ החת"ס בביצה דף ז. שהרי הר"ן עצמו סובר לאיסור בביצים שספק נולדו ביו"ט ומתיר ברוב צדדים להיתר גבי קינה של תרנגולת (וגם בר"ן בסוף פ' אין צדין מבואר כן).

והמשקה אינו ניכר לפני שנתערב, מותר, וכן המניח לימון בשפת כוס תה ומי הלימון נוטפים לתה, אם הלימון שקוע בתוך המים מותר לעשות כן [באופן שאין איסור בישול, וכגון שהתה בכלי שלישי או שאין היד סולדת בו], ואם אינו שקוע אלא נוטף לתוך המים, אין לעשות כן^{יז}.

אם יתכן שלעולם לא יהיה היתר

י. דבר שלא ברור שההיתר יגיע לבסוף אינו נחשב לדבר שיש לו מתירין^{יח}. ולכן, חלב של פרה שהיא ספק טריפה שנתערב בחלב של סתם פרות^{יט}, אם יש ששים כנגדו מותר אפילו שאפשר לברר את הספק על ידי שחיטת הפרה ובדיקתה.

אם עלול להתקלקל

יא. אם המאכל יתקלקל [או יפגם^י] עד שיגיע זמן ההיתר, אינו נחשב לדבר שיש לו מתירין^{יא}.

וכן השוכר אולם ויש שם ספק על מאכלים או כלים, לא שייך דבר שיל"מ, מפני שבמוצ"ש כבר לא יוכל לאכול ולהשתמש בכלים.

מעשה שבת במזיד

יב. דבר שהוא אסור להרבה אנשים ואח"כ יהיה מותר רק לחלק מהם, יש אומרים שנחשב דבר שיל"מ גם לאלו שישאר להם תמיד אסור, ואם נתערב אינו מתבטל, ויש חולקים על כך^{יב}.

יז. שחלבם ודאי מותר שהרי רוב צדדים שאינם טריפה וכנ"ל בסעיף ז'.

יח. ערוה"ש סי"ט. וכע"ז בשדי חמד כללים מערכת הדל"ת אות לז ד"ה ודבר. ועי' דרכ"ת סי' ק"ב סקמ"ט שהביא דעת הפוסקים בשיעור הקלקול הנצרך לזה.

יט. סי' ק"ב, ד'. וכן כתב השעה"צ סי' תצ"ז סק"י. ובגרעק"א בגליון הביא שהיש"ש חולק, והמנח"י כלל ע"ד סק"ח דחה דבריו והחזיק כהמחבר.

כ. רמ"א בסוף סי' ק"ב. ועי' פת"ש שם סק"ב שהביא דברי המג"א בסי' שי"ח סק"ב שאם

בסלט פירות שיש שם ענבים חתוכים, גם אם זב מהם מיץ והוא ניכר, יש להקל, כיון שהמיץ מטפף ודומה לסחיטת ענבים לתוך אוכל שמותר [או"ח סי' ש"כ, ד'] שבודאי אין שם איסור של משקין שזבו.

טו. משום ביטול איסור לכתחילה. ובדיעבד אם עשה כן דינו כנ"ל סי' ט' סעי' מ"ח שאם עשה כן במזיד נאסר גם בדיעבד ואם עשה כן בשוגג מותר בדיעבד. ועי' בוביוס השבת סי' א' סעי' כ"ב-כ"ג לגבי בישול הלימון בכלי שני ובכלי שלישי.

טז. סי' ק"ב, ב'.

ולכן, מעשה שבת שנעשה במזיד בשבת שאסור לו עולמית ולאחרים מותר במוצ"ש, ונתערב בהיתר, תלוי במח' זו [אבל אם נעשה בשוגג ודאי נחשב דשיל"מ].

דבר שאיסורו יקטן

יג. דבר שיש לו שני איסורים, ולאחר זמן ירד איסור אחר וישאר איסור שני, נחשב דבר שיש לו מתירין, ואוסר בתערובתו^{כא}.

כלי של איסור שנתערב בכלי היתר

יד. כלי של איסור שנתערב בכלים של היתר, ויש היתר לכלי לאחר זמן, נחלקו הפוסקים אם דינו כדבר שיש לו מתירין או לא, והטעם להקל הוא מפני שיכול להשתמש בכלי גם היום וגם מחר. ולהלכה אין להקל בזה אלא במקום הדחק^{כב}. ולעיקר הדין בזה, עי' לעיל סי' ה' סעי' ט"י.

ולכן כלי איסור שנתערב בכלי היתר, וצריך להמתין כ"ד שעות לפני ההגעלה, נחשב כדבר שיל"מ וצריך להמתין.

וכן, כסא שנעשה בסיס והוא מוקצה ונתערב בשאר כסאות, כל הכיסאות אסורים, ובשעת הדחק אפשר להקל.

מחר, אבל הש"ך סי' ק"ב סק"ח (ועי' פת"ש שם סק"ו) והפנ"י בביצה דף כד: והגרעק"א בדרו"ח מערכה ד' פקקו וחלקו עליו (ואף שהגרעק"א בביצה כד. יישב דברי הצל"ח, מ"מ להלכה לא פסק כמוהו), וכן מבו' בדבריו באו"ח סי' ש"ח, ז' לגבי מוצא שברי כלי וספק אם זרקו לאשפה בשבת או בער"ש והביאו הבאה"ל שם. וכן מבו' בדבריו לגבי מלאכה בפורים דמוקפין, והביאו הדרכ"ת בסק"ה. (ואף שיש מקום לחלק, שבסי' ק"ב האיסור הוא בבליעה והשימוש הוא בכלי ולא באיסור הבלוע וגם הצל"ח יודה להחמיר, מ"מ כיון שיכול להשתמש גם היום וגם מחר, י"ל דאין לאסור הכלי מחמת בליעת האיסור שיש בו). ולמעשה, הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שאפשר להקל רק בשעת הדחק כהצל"ח.

יהיה מותר לאחרים במוצ"ש חשיב דבר שיל"מ גם למי שבשיל בעצמו אף שלו עצמו אסור לעולם. ובמשנ"ב סי' ש"ח סוסק"ה הביא את המג"א והביא את החו"ד כאן [סק"ח] שחולק עליו ומחלק בין דבר שיש לו שני איסורים ולאחר זמן ירד איסור אחד וישאר איסור שני לבין דבר שיש חלק מהאנשים שלעולם אסור להם ולחלק מהאנשים יהיה מותר שבזה אינו נחשב דשיל"מ למי שאסור לו לעולם.

כא. כן משמע בש"ך סק"ח שהצריך לחכות עד שיעברו כ"ד שעות שאז הכלי מותר מן התורה. וכ"כ הפת"ש שם סק"ד בשם כמה פוסקים וכ"כ החו"ד סק"ח.

כב. שיטת הצל"ח [בפסחים דף ט: ובנובי"ת או"ח סי' ע"ד ובאבה"ע סי' ל"ח] שאין דין דבר שיל"מ בכלי שאפשר להשתמש בו גם היום וגם

כלי ספק חלבי שנכנס לקדירה בשרית

פז. לקח כף חלבית ממגירת הסכורם והכניס אותה לתוך קדירת בשר ולא היה בבשר ששים כנגד הכף החלבית, ויודע שכף אחת מכל הכפות שלו היא חלבית בת יומה והשאר אינם בני יומם, הבשר מותר, והכף צריכה הגעלה, ולגבי הקדירה אם צריכה הגעלה, עיין בהערה^ב.

אלא רק במאכל, דלעיקר נקטינן כהש"ך בסי' ק"ב סק"ח והגרעק"א בעירובין מערכה ד' [ובאו"ח סי' ש"ח, ז' ד"ה מבעוד לגבי שברי כלי שספק אם נזרקו לאשפה בער"ש או בשבת] שחולקים על הצל"ח, והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין לסמוך עליו אלא בשעת הדחק.

ואין להקשות דהוי תרתי דסתרי שאנו פוסקים שהמאכל מותר והכלי צריך הגעלה, לפי שהמאכל אין לו מתירין והכלי אין לו מתירין, שדבר זה נכון רק ביחס לביטול בששים, כלומר, שאם איסור בטל בהיתר בששים לא נצריך להגעיל את הקדירה אפי' שזה דבר שיל"מ כיון דהוי תרתי דסתרי, אבל ביחס לביטול ברוב, הרי כל תערובת יבש ביבש חד בתרי שבטל ברוב אסור לבשלם ביחד ואם בישל הכל נאסר [כמב' בסי' ק"ט, ב'], כי אין זו סתירה לביטול ברוב שעכ"פ יתכן שנשאר טעם, וה"נ לגבי כל דפריש אין סתירה לומר שביחס להעברת טעם לא סומכים על הרוב, וכ"כ הפר"ח [סי' ק"ט סק"י] לגבי חד בתרי דבטל ברוב ונתבשל בשני קדירות נפרדות שהמאכל מותר והקדירות צריכות המתנת כ"ד שעות כיון שביחס אליהם הוי דבר שיל"מ, ועי' כע"ז בחזו"א [יו"ד סי' כ"ז סק"ב] ולעיקר דבריו, עי' מש"כ לעיל סי' ט' הע' מ"ח].

ואין לומר כיון שנפסק כבר שהכף מותרת ובטלה ברוב, א"כ איך נחזור ונאסור את הקדירה הבשרית, והרי נתבאר בסי' ק"א, ג' שתרגולת בנוצתה שנתערבה באחרות בטילה ברוב ואין לה דין חתיכה הראויה להתכבד וגם אם אח"כ יפשיטו הנוצה ואז תהיה חתיכה הראויה להתכבד ישאר הדין

כג. הבשר מותר כיון שיש רוב כלים שאינם בני יומם וממילא שייך לומר על הכף שבטילה ברוב שאר הכלים וגם יש לומר כל דפריש מרובא פריש [וזה שייך יותר כאן שהספק התעורר לאחר שפרש], ואין שייך לומר שנאסור גזירה שמא יקח מן הקבוע [עי' סי' ק"י, ר'], שהרי אפי' כשהם במקומם י"ל שהכף בטילה ברוב משום שאם אין האיסור ניכר במקומו לא שייך דין קבוע כמש"כ תוס' בזבחים עג: ד"ה אלא ובנזיר יב. ד"ה אסור ובגיטין סד. ד"ה אסור [ומש"כ תוס' בחולין ק. ד"ה בריה, אינו ענין לכאן כלל, ופשוט למעיין היטב שם] ונתבאר לקמן סעיף נ', ואף שכף היא דבר שבמנין [שהרי קונים כפות לפי יחידות], מ"מ הרי החלב שבלוע בכף אינו דבר שבמנין וכמש"כ הפמ"ג סי' ק"ב במ"ז סק"ח.

ואף שהמאכל הבשרי מותר, הקדירה הבשרית צריכה הגעלה משום שביחס אליה היא דבר שיש לו מתירין שאפשר בהגעלה וכמו שנקטינן להלכה [כשיטת הש"ך בסי' ק"ב סק"ח וסק"ט והפר"ח והגר"א שם, וכן פסק המשנ"ב סי' תקי"ג סק"ח - אם לא במקום מניעת שמחת יו"ט שיש להקל] שגם בטעם אמרינן דבר שיל"מ לא בטיל. ומצד הצורך להמתין כ"ד שעות לפני ההגעלה, הבאנו לעיל הע' כ"ב שלהלכה לא מקילים כדברי הצל"ח והנוב"י [תניינא אה"ע סי' ל"ח ומהדו"ת או"ח סי' ע"ד וצל"ח בפסחים דף ט: והובא בפת"ש סי' ק"ב סק"ו] לגבי ספק מוקצה שנתערב, שלא שייך בזה דשיל"מ כיון שרוצה להשתמש גם היום וגם מחר וממילא לא שייך לומר בכלי דין דשיל"מ

כללי בריה

טז. השני- בריה, שאם נתערב איסור שהוא בריה [כלומר, בעל חי בין חי בין מת] בתוך תערובת אינו בטל לא ברוב ולא בששים^{כז} בין אם נתערב במינו ובין שלא במינו, בין באיסורי דאורי' ובין באיסורי דרבנן^{כח}. ותנאיה חמשה^{כט}:

[ומצד מה שיש ספק ספיקא שהרי יש גם כן צד לומר שנטל"פ דמה"ט אמרינן סתם כלי אינו בן יומו אפילו בבשר וחלב כמו שנתבאר לעיל סי' ח' סעי' י"ד, י"ל ש"ס"ה כ"ג שספק אחד בתערובת יש להחמיר בדבר שיל"מ וכנ"ל בסעי' ח].

ואין לומר שיש חזקת היתר לכלי, וכמו שכ' הגרעק"א סי' א' על הט"ז סק"ו שאין חזקת היתר על הבליעה שבכלי. ואף שבסי' ק"ז מתירים את הכלי משום חזקת היתר, אין לדמות, ששם הספק הוא האם נבלע בכלי היתר או איסור ואין בזה הכרעה, אבל באופן שודאי נבלע בכלי דבר שהוא 'ספק טריפה' אסור, ולכן גם כאן שיש ודאי כלי חלבי בן יומו ונתערב לא שייך חזקת היתר בכלי וכמש"כ הש"ך סי' ק"ב סק"ח. ולדינא, טוב להדר ולהגעיל הקדירה לחוש להדעות שאין כל דפריש בדשיל"מ.

כד. סי' ק', א', ב' וסי' ק"א, ו'. בריה הוא דין דרבנן, והטעם לגזירתם כיון שמן התורה לוקין על אכילת בריה אפילו פחות מכזית, א"כ חזינן שהוא דבר חשוב ולכן גזרו רבנן שלא יתבטל בתערובת [ט"ז סי' ק' סק"א].

כה. פמ"ג [סי' ק' בשפ"ד סק"א וסי' צ' במ"ז סק"ד] [ועי' בראש יוסף חולין צו. שהאריך לדון בזה ובפתיחת הפמ"ג לתערובות ח"ג פ"ב ד"ה הנה ובמ"ז סי' ק' סוסק"א], פלתי סי' ק' סק"א, יד אברהם, מנח"י [תורת השלמים קונטרס הספקות סקל"ה - וכתב להקל בספק דרבנן], וביד יהודה כתב להקל בדרבנן. ועי' רעק"א בהגהותיו לחו"ד סק"ה.

כו. ד' התנאים הראשונים מבוארים בסי' ק', א'.

שמותרת כיון שכבר נפסק שבטלה ברוב, זה אינו, לפי שכל זה רק אם נודע התערובת ונתבטלה קודם שנולד הספק, אבל כאן הרי לא חשבנו מעולם לבטל את הכף הבת יומה באחרות וגם לא ידענו מעולם שיש כאן תערובת של כלי בן יומו וכלים שאינם בני יומם שלא עלה דבר זה על דעת איש כלל עד שנתערור הספק והי כלא נודע התערובת עד שנולד הספק שבזה אין שייך ההיתר כמב' בפמ"ג שם סק"ח ובפר"ח שם סק"ה ע"פ הש"ך בסי' ק"ט סקי"ב והפר"ח שם סק"י.

אלא שדין הגעלת קדירת הבשר תלויה במח' האחרונים אם אמרינן כל דפריש מרובא פריש בדבר שיש לו מתירין, והיינו שהרי דעת הרבה פוסקים [הובאו לעיל סעיף ז'] שאם יש רוב צדדים שאין כאן איסור כלל אין בזה דין דבר שיל"מ, וא"כ גם ככה"ג שיש כל דפריש נאמר כן, ונח' בזה המג"א [סי' תקי"ג סקי"ג] והצל"ח [ביצה י, והוכיח דבריו מדברי השו"ע יו"ד סוף סי' ט"ז], ולמעשה, הפמ"ג [או"ח סי' תל"ט בא"א סק"ב ויו"ד סי' ט"ז במ"ז סק"ז ובסי' ק"י בא"א סקל"ב] נטה שגם בדבר שיל"מ אמרינן כל דפריש להקל לילך אחר הרוב, אבל הפת"ש [יו"ד סי' ק"ב סק"א] נטה שלא אומרים כל דפריש בדבר שיל"מ, ועי' חזו"א [דמאי סי' א' סקט"ו וביו"ד הל' תערובות סוף סי' ל"ז] שיש לחלק בין רוב צדדים שאין איסור כלל [שבזה הבאנו לעיל סעי' ז' שלא אומרים דשיל"מ] לבין כל דפריש ממקום שודאי היה איסור שבזה החמיר הפת"ש, ובאגרו"מ [יו"ד ח"ד סי' מ"ו אות ג] כתב שקשה להתיר כנגד המג"א והמהרש"ל שסברו שלא אומרים כל דפריש בדשיל"מ.

- א. דבר שיש בו נשמה או שהיתה בו נשמה - ולא פרי שלם שאין בו נשמה, ואבר מן החי^כ שלם נחשב בריה שהרי בא מדבר שיש בו נשמה.
- ב. אם יחצה לשנים ישתנה שמו. ולכן, בעל חי בין אם הוא חי או מת נחשב בריה, אבל חתיכת בשר איסור שאם ייחצה לשנים עדיין ישאר שמו 'חתיכת בשר איסור' אינו נחשב בריה.
- ג. איסורו מתחילת ברייתו - אבל עוף טהור שמת ונהיה נבילה אינו בריה, שהרי בתחילת ברייתו היה טהור.
- ד. שלם [עכשיו] - ואם נחתך או נתרסק כבר אינו בריה, ואפילו אם נחתך לאחר שנודע התערובת - ובתנאי שלא נעשה בכוונה לבטל האיסור. וכן בריה שנתבשלה, ויצא ממנה מעט ע"י הבישול כמו שרגיל לצאת ולהתנתק מעט, כבר אינו בריה^כ.
- ה. אסורה בעצמה - אבל בריה מותרת שקיבלה טעם איסור (בבישול עם איסור) אין בה דין בריה^כ. כגון, אם בישל דג טהור שלם עם איסור ואח"כ נתערב הדג בדגים טהורים אחרים, בטל ברוב או בששים כדינו.
- ולכן, בכל מקרה שהתערובת נאסרת משום בריה, אין הקדירה צריכה הגעלה^ל.

בריה שנחתך אבר ממנה

יז. בריה שנתרסקה או שנחסר אבר ממנה, כבר אינה אוסרת וכנ"ל בסעיף ט"ז, אבל אסור לרסק את התערובת שהרי אין מבטלין איסור לכתחילה וכמו שנתבאר לעיל סי' ט' סעי' מ"ז, ואם ריסקו בכוונה להתיר את התערובת, הכל אסור גם אחרי

איסור לכתחילה לעיל סי' ט' סעי' מ"ז.
 כט. תוס' חולין קח: ד"ה אמאי ושו"ע סי' צ"ח,
 ח' וסי' ק"ה, י"ד לגבי תבלין וה"ה לשאר דברים
 שאינם בטלים ברוב ובששים, וכן פסקו הפמ"ג
 בפתיחה לתערובות ח"ג פ"ב ד"ה דין הבריה
 ובסי' ק"ב בשפ"ד סק"ח והפר"ח סי' ק' סק"ה.
 [ועי' פמ"ג סי' ק' בשפ"ד סק"ד וחור"ד שם
 ביאורים סק"ה מה שלמדו מזה לענין הנולד
 טריפה, עיי"ש].

ל. שו"ת הרשב"א ח"א סי' ק"א.

כז. אבל אבר של בעל חי טמא או של נבילה
 אינו נחשב בריה, ש"ך סי' ס"ג סק"ג ופר"ח
 שם. והובא בחור"ד סי' ק' סק"ב ובחכ"א כלל
 נ"ג ס"ג, וכן מבואר בשו"ת הרשב"א סי' תקי"ב.

כח. סי' ק"א, ו'. ועי' ש"ך שם סקט"ז, ומ"מ
 להלכה כן הוא כמש"כ הפמ"ג שם בשפ"ד
 סקט"ז דהכי קיימא לן גם בסי' צ"ט, וכ"כ
 הערוה"ש סקכ"ב, וכ"כ המשנ"ב סי' ר"י סק"ח.
 ואם חתך בכוונה לבטל האיסור, אסור למבטל
 ולמי שביטלו בשבילו כמו שנתבאר בדיני המבטל

הריסוק. אבל אם נתרסק בשוגג הותר המאכל כדין שאר תערובות בששים או ברוב^א.

ספק בריה

יח. דבר שהוא ספק בריה - מותר. דבר שהוא ודאי בריה וספק איסור דאורייתא - אסור. דבר שהוא ודאי בריה וספק איסור דרבנן - מותר^ב.

זבוב שנפל לתבשיל ואי אפשר למוצאו

יט. זבוב או נמלה שלמים שנפלו ונתערבו בקדירת מאכל [כגון קדירת חמין ('טשולנט') או מרק שיש בו ירקות עלים] ואי אפשר למוצאם ולהסירם או לסנן המאכל, הרי כל קדירת המאכל אסורה באכילה^ג. ויש לשאול לחכם שפעמים ימצא עצה איך לבדוק שאין הזבוב נמצא עכ"פ בחלק מסוים של המאכל (על ידי סינון במסננת וכדומה)^ד.

תבשיל שנאסר משום בריה, הקדירה אינה צריכה הגעלה^ה.

- האם צריך ביטול בששים לזבוב ונמלה שהסירו מתבשיל, עיין לעיל סי' ח' סעי' ג'.

ירקות עלים שיש ספק האם יש בהם תולעים

כ. ירקות עלים שיש בהם ספק תולעים שהוכנסו לתבשיל, בדיעבד התבשיל מותר^ו.

צלחות ואינו יודע לאיזו מהם, נראה להתיר הכל שבטלים חד בתרי אפילו של אדם אחד, ורק לגבי היתר בדרבנן מצרפים את כל הצלחות יחד בסי' קי"א, ז' ולא לאסור הכל, וגם אינו שייך למבו' בסי' ק"י, ח' לגבי חלק מהתערובת שנפלה לתערובת אחרת, כי כאן אין תערובת וכל צלחת שייכת לרוב המותר.

לה. כיון שטעם של בריה בטל בששים. שו"ת הרשב"א ח"א סי' ק"א.

לו. סי' פ"ד, ט', משום ספק ספיקא, שספק יש תולעים, וגם אם כן, ספק נימוחו בתבשיל. ולפי"ז יש להקל במי שאוכל במקום שיש ספק השקול האם משתמשים בירקות ללא תולעים או ח"ו לוקחים ירקות עם תולעים.

לא. סי' ק"א, ו'.

לב. ט"ז [סי' ק' סק"א וסי' ק"א סק"א וסי' ק"ב סק"ג] ומנח"י [תורת השלמים קונטרס הספקות סקל"ה].

לג. סי' ק', ג'. ועי' לקמן הע' ל"ח.

לד. חתיכות בשר, מבואר שיש אפשרות לפעמים לרוחצם ולבודקם שאין שם בריה - עי' בסוף סי' ק' שכתב השו"ע 'הבשר ירחצנו ויבדקנו ומותר' (וכדברי הרשב"א בשו"ת סי' ק"א). ולגבי פירות וירקות מבושלים, מבו' בש"ך שם סקי"א ובפמ"ג שפ"ד סקי"א שאי אפשר לבודקם מתולעים. והכל לפי הענין. וגם תלוי בסוג התבשיל, למשל, קדירת חמין אי אפשר לסנן ומרק צלול אפשר. אם נפל שרץ לאחד מכמה

'ספק תולעים', לרוב הפוסקים היינו ספק השקול¹, אבל כשבפשטות רוב צדדים שיש תולעים אין זה נחשב ספק והכל נאסר. ולכן, אם הכניס חסה או שאר ירקות עלים שמצוי בהם תולעים ואינם מחממות השמורות מתולעים בדרך כלל, רוב צדדים שיש תולעים והכל נאסר.

תולעת שנמצאת בפרי או בדג ואי אפשר למוצאה

כא. תולעים שנמצאים בתוך פרי או בתוך דג, ואי אפשר למוצאם ולהסירם, הרי כל הפרי או הדג אסור באכילה².

פירות וירקות שנמצאו בהם ג' תולעים

כב. פירות וירקות חיים שנמצאו בהם שלשה תולעים, הירקות כולם אסורים עד שיכדוק אותם, ואם נמצאו רק תולעת אחת או שתיים, מוציא אותם והפרי מותר³.

אלא רק ללמד זכות על המבשלים, ועי' בשד"ח (ח"א מערכת הבי"ת - בריה). ומצד מה שהם פגומים, ברמ"א סי' ק"ג, א' כתב שבריה פגומה בטילה בששים, והפת"ש שם סק"א הביא דעות החולקות עליו, ומ"מ אינן פגומים בעצמם שהרי לא הסריחו, ורק פוגמים את טעם התבשיל, ובזה נחשב בריה לכו"ע כמבואר שם, ועי' פמ"ג כאן סק"א בזה.

ובביאור דברי הרמ"א בסי' ק', א', עי' פר"ח [סי' ק"ג סק"א] ופמ"ג [שם במ"ז סק"ב ובסוף הקדמתו להל' תערובות] ובית מאיר שם בביאור דברי הרמ"א שכתב שבריה פגומה בטילה בששים, וביארו דהיינו אם השרץ הסריח והתקלקל. וכן מבואר בדברי המחבר ריש סי' ק' שכתב שנמלה הרי בריה [ועי' גליון מהרש"א שם]. ובפת"ש [סי' ק' סק"ג] הביא בשם הפמ"א [ח"ב סי' ס"ז] שהביין את דברי הרמ"א כפשוטם ותמה עליו.

- בדבר תולעי ה'אניסקים' הנמצאים במעי הדגים, עי' לקמן סעי' כ"ז.

לט. סי' ק', ד' וסי' פ"ד, י'. והטעם, משום שאם יש ג' תולעים כנראה שיש עוד.

וכן, אם הכניס למרק ירקות המוחזקים 'ללא תולעים' אלא שבכל זאת צריך שטיפה מחשב חרקים שנדבקו לירקות, המרק מותר. [שי"ם לב, הבאתי מקרה זה לדוגמא, אבל באמת נראה פשוט שירקות הבאים מחממות שמורות מתולעים, בדרך כלל אין בהם תולעים אלא שעדיין צריך לשוטפם מפני חשב לחרקים שנדבקו (אבל אין צורך לבודקם שהרי אחרי השטיפה הם פחות ממיעוט המצוי), ולכן אינם נחשבים 'ספק' לענין דיעבד אלא יש לתלות שלא היו תולעים, ויש להקל בדיעבד שמותרים גם בלי ספק שנימוחו].

לז. נקה"כ על הט"ז סי' פ"ד סקי"ז ופר"ח שם סק"ג וגליון מהרש"א שם, ושיטת הט"ז שם שאפילו ספק שרוב צדדים שיש תולעים מצטרף כאן לספק ספיקא להתיר.

לח. ע"פ הנ"ל. ועי' פת"ש סי' ק' סק"א שהביא מח' אם התולעים שנוצרו מהפירות ופירשו ונאסרו נחשבים שאוסרים מתחילת ברייתם או לא. אבל רוב הפוסקים הכריעו שנחשב בריה [פמ"ג סי' פ"ד סק"א, חו"ד סי' ק' סק"ה. וגם הכרו"פ עצמו שהביא הפת"ש אינו מיקל למעשה

פירות וירקות מבושלים שנמצאו בהם ג' תולעים, לפעמים הירקות נאסרו ולא מועיל בדיקה להתירם², אבל מאכלים אחרים שהתבשלו איתם לפעמים אפשר להתירם בבדיקה לפי הענין.

תבשיל שנמצא בו ג' נמלים או זבובים

כג. נחלקו הפוסקים אם הסעיף הנ"ל מדבר דוקא בירקות ופירות מתולעים שאז אם יש ג' תולעים כנראה שיש עוד ולא מצאנו אותם, אבל אם מצאו בקדירה ג' נמלים או זבובים א"כ מוציא אותם והשאר מותר, או שגם בזה אם מצאו שלש כנראה שיש עוד והכל נאסר אם אי אפשר לסנן [כגון פירות וירקות מבושלים]³.

ולמעשה, אין להקל בזה אם לא בהפסד מרובה או לצורך שבת⁴.

ולכן, אם מצאו בקדירה ג' נמלים או זבובים, בדרך כלל הפירות והירקות אסורים, ושאר המאכלים - תלוי אם אפשר לסננם או לא. ובהפס"מ או לצורך שבת אפשר להקל.

ועיין בהערה לגבי מי שאפה עוגה ומצא נמלים בסוכר⁵.

- אם אין בתבשיל ששים כנגד השרצים שהוסרו, עיין לעיל סי' ח' סעי' ג'.

מג. מי שאפה עוגה ומצא מיד לאחר האפיה שהיו נמלים בסוכר, אבל היו כמה חבילות סוכר ואינו יודע מהיכן לקח את הסוכר לעוגה, העוגה אסורה, ובהפסד מרובה או לצורך שבת יש להקל. והטעם, משום שנחשב 'קבוע' [כמו תשעה חנויות מוכרות בשר כשירה ואחת מוכרת בשר טריפה ואינו יודע מהיכן לקח - יו"ד סי' ק"י, ג']. ובהפס"מ או לצורך שבת יש להקל ע"פ הט"ז [סי' פ"ד סק"ז] שאם מצאו נמלים במאכל אין צורך לחוש שהיו עוד נמלים [ורק בתולעים צריך לחוש שיש עוד תולעים], והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבמקום הפסד מרובה או לצורך שבת יש להקל כן.

עוד יש צד להקל ע"פ הט"ז שם שנחשב ספק ספיקא, ספק נימוח וספק אם הנמלים באו תוך זמן קצר, ואמנם הנקה"כ שם חולק וגם הפר"ח חולק ועי' גם ג' מהרש"א שם שכתב שלא מסתבר שבאו

מ. ירקות מבושלים בדר"כ א"א לבודקם. וכ' הש"ך (שם סק"ד) שפירות ושאר מאכלים שאפשר לבודקם גם אחרי הבישול, יבדקם ומותרים.

מא. הט"ז [סי' פ"ד סק"ז] הביא בשם מהרש"ל שכל החשש לתולעים נוספים הוא רק בפירות וירקות שהתליעו שאז אם אנו מוצאים ג' תולעים כנראה שיש עוד ולא מצאנו אותם, אבל בנמלים וזבובים שבאים מבחוץ, אפי' אם מצאנו ג' אין לאסור אחרי שהוצאנו כל מה שראינו. וכן הסכים המג"א [או"ח סי' תס"ה סק"ה וסי' תס"ז סק"ב], אבל החק יעקב [סי' תס"ז סק"ה] חולק וכותב שאין הבדל ביניהם ובכל מקרה הכל נאסר אם א"א לסנן, והביאו הפת"ש [סי' פ"ד סק"ז].

מב. הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ועי' כע"ז במגילת ספר בסוף הספר סי' י'.

ביצה עם דם שנתערבה

כד. ביצה שיש בה דם אין לה דין בריה לאסור התערובת^מ. ואם צריך ביטול בששים לכל הביצה או רק לדם שבה, עי' לקמן סי' י"ג סעי' ב'-ג'.

ריסוק מאכל שיש בו תולעים

כה. בריה שנתרסקה אינה אוסרת וכנ"ל בסעיף ט"ז-י"ז ובתנאי שלא נחתך בכוונה להתיר את האיסור.

בימינו מצויים תולעים רבים בדגי קרפיון ובתותים, ואעפ"כ מצוי שמרסקים אותם ללא בדיקה ומתירים לאוכלם משום שהבריה נתרסקה [כשבטלה בששים]. ויש סמך להתיר, מפני שהריסוק אינו בשביל להתיר את התולעים באכילה אלא משום שכך צורת המאכל [כגון "גפילטע פיש" - קציצות דגים שנעשים ע"י ריסוק הדג או מעדני חלב שמרסקים בתוכם תותים^מ], וכיון שאין אפשרות למצוא את התולעים ולהסיר לפני הריסוק, אין זה נחשב ביטול איסור לכתחילה^מ. אמנם, מאכל שמרסקים אותו בשביל להתיר את התולעים באכילה, אסור לאוכלו גם לאחר הריסוק^מ.

כו. מי שרוצה לרסק דג בשביל קציצות דגים, צריך לקנות דוקא דגים בלי תולעים. ואם ההפרש במחירים גבוה, יש לשאול למורה הוראה, ועיין בהערה^מ.

מי שנתבטל בשבילו לא ידע מכלום מותר לו לאכול דלגביו חשיב שוגג. אבל בני ביתו והסמוכים על שולחנו דינם כהמבטל ממש ובכל גווי אסורים לאכול כמבואר שם.

מח. הט"ז [שם] כתב שאם יכול לעשות בדרך אחרת א"כ המעשה נחשב לביטול איסור לכתחילה. ויש לדון אם הדגים בלי התולעים יותר יקרים בהפרש גדול אם גם כן נחשב יכול לעשות בדרך אחרת, שהרי הט"ז עצמו בסוף סי' קל"ח כתב שאם יש טורח לעשות בדרך אחרת אין זה נחשב לביטול איסור לכתחילה. ועי' ברמ"א סי' ק"ח, א' לגבי קניה מנכרי אם נחשב בדיעבד או לכתחילה, וכתב שם שאם קשה להשיג אחר נחשב בדיעבד [ובסי' קכ"ב, ו' כתב שבכל מקרה נחשב בדיעבד אפילו אם יכול להשיג אחר, עי' ש"ך שם ושם, ועי' שדי חמד מערכת אלף כללים אות שס וש"ת בית שלמה

בזמן כל כך קצר, והפמ"ג מיקל בהפס"מ, ותלוי אם מחזיקים מזמן לזמן, ולעיקר נקטינן שמחזיקין מזמן לזמן, עי' לעיל סוף סי' ט' והע' קכ"א.

מד. סי' ק', א' וש"ך סק"ב.

מה. בועדת מהדרין של 'תנובה' לא סומכים למעשה על הנ"ל בלבד, אלא שעושים בדיקות מדגמיות לפני ואחרי החיתוך וגם שוטפים חזק מאוד את התותים מבחוץ וכן לוקחים דגימות מהתוצרת הסופית.

מו. וכמב' בסי' פ"ד, י"ג, וכ"כ הש"ך שם סק"מ לגבי התכת דבש שיש בו נמלים. ועי' ט"ז סי' צ"ט סק"ז וסי' קל"ז סק"ד דהיינו דוקא אם אינו יכול לעשות בדרך אחרת שאחרת נחשב המעשה לביטול איסור לכתחילה.

מז. סי' צ"ט, ה'. ומבואר שם שגם למי שנתבטל בשבילו אסור. אמנם הט"ז שם סק"י כתב שאם

תולעי ה'אניסקיס' בדגים

כז. תולעים שבמעיי הדגים, הורו הפוסקים שאסורים באכילה, כיון שמוכח שמגיעים מבחוץ וממילא אינם התולעים המוזכרים בשו"ע להיתרם.²²

בריה לגבי ברכה אחרונה

כח. לגבי ברכה אחרונה, יש אומרים שפרי שלם נחשב בריה. ולכן, נכון להיזהר שלא לאכול פרי שלם שהוא פחות מכזית [כגון, ענב אחד או זית אחד] מפני שאז יהיה ספק האם לברך עליו ברכה אחרונה.²³ ואם אכל, לא יברך מספק.²⁴

חתיכה הראויה להתכבד

כט. השלישי - חתיכה הראויה להתכבד. איסור שנתערב בהיתר בין במינו בין שלא במינו²⁵, בין באיסורי דאורייתא ובין באיסורי דרבנן, אם האיסור הוא חתיכה חשובה שראויה להתכבד, דהיינו, שראוי לתת אותה לפני אורחים חשובים²⁶, אינה בטילה אפילו באלף²⁷.

ולכן, עוף טרף [או חלקיו החשובים המוגשים לאורחים מכובדים] שנתערב באלפי עופות היתר, אינו בטל והכל אסור. וכן פרי גדול וחשוב של איסור שנתערב בפירות אחרים אינו בטל והכל אסור.

כמה חתיכות קטנות שביחד מכובדים

ל. כמה חתיכות קטנות שכל אחד מהם אינו ראוי להתכבד בפני עצמו, אבל כולם יחד ראויים להתכבד בצירוף יחד, אינם נחשבים חתיכה הראויה להתכבד [ויש חולקים]²⁸.

נב. סי' ק"א, ר'.

נג. פמ"ג שם במ"ז סק"א.

נד. סי' ק"א, א', ודין חה"ל שאינו בטל הוא מדרבנן, ש"ך שם סק"ב וט"ז שם סק"ב, ולכן מקילים בספק חה"ל, וכדלקמן. ודין זה הוא גם באיסורי דרבנן כמבואר ברמ"א שם ס"א. לגבי הגעלת הכלי כשנאסר משום חה"ל, עי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' ק"א.

נה. נקה"כ שם על הט"ז סק"י ודלא כהט"ז שמחמיר בזה, וכהש"ך פסקו הפמ"ג [במ"ז שם

סי' צ"ז]. ולכן יש לשאול למורה הוראה ובמקום שההפרש גדול יש מקום לצדד להקל לפי הענין.

מו. שהרי בבירכות סגורות ונקיות אינם נמצאים כלל, וגם אין בשום דג בעולם תולעים קטנות וגלמי תולעים כי אם תולעים מגודל בינוני והלאה - מגודל שיכולים לחדור למעי הדג. כן הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל והגר"ע אויערבך שליט"א.

נו. או"ח סי' ר"י, א' ומשנ"ב שם.

נא. שם וסי' רט"ו סק"כ שאפי' בהצטרף ספק נוסף לא יברך.

ולכן, אשכול ענבים לא נחשב חה"ל [וגם לא בריה וכנ"ל סעיף ט"ז]. וכן סרדינים קטנים או חתיכות בשר קטנות שכל אחד מהם בפני עצמו אינו ראוי להתכבד, אינם נחשבים חה"ל.

טעם בלוע בחה"ל

לא. דין זה הוא רק כשהאיסור עצמו הוא חתיכה הראויה להתכבד, אבל חה"ל שקיבלה טעם מאיסור שאינו חשוב ואינו ראוי להתכבד, בטל ברוב או בשישים כדינו¹. בשר שנשפך עליו חלב נחשב לענין זה כמו איסור עצמי ולא כאיסור בלוע².

ספק חה"ל

לב. המסופק אם החתיכה ראויה לכבד אורחים חשובים או לא, ישאל לחכם. אם גם החכם מסופק, יש להקל בספיקו³.

חה"ל שנאסר כדי קליפה

לג. חתיכת בשר חם שהונח על חלב צונן ונאסר כדי קליפה, אינו נחשב חתיכה הראויה להתכבד מפני שרק כדי קליפה נאסר והקליפה אינה ראויה להתכבד⁴.

חה"ל באיסורי דרבנן ובבישול נכרי

לד. אע"פ שבשאר איסורי דרבנן גם כן יש דין חה"ל, מכל מקום בפת נכרי ובבישולי נכרי הקילו שחתיכה הראויה להתכבד בטילה ברוב או בששים כדינה⁵.

אמנם שיטת הבי"י [סי ק"ג, והובא ברעק"א סי' צ' בט"ז סק"ד ובפמ"ג סי' ק"א מ"ז סק"ד] שגם חתיכה שקיבלה טעם מבשר שנשפך עליו חלב, נחשבת כאיסור עצמי ולא כאיסור בלוע.

נח. סי' ק"א, א' וש"ך שם סקי"ג ופמ"ג במ"ז סק"ב ובשפ"ד סקי"ג, וכן מבואר ברמ"א סי' ק"י, א'.

והיינו שכל דבר שיכול להתברר אינו נחשב ספק, אבל בחה"ל אין ספיקו מוגדר חסרון ידיעה כי הוא דבר שמצד עצמו באמת לא ניתן להתברר, וכדלקמן בהערה ע"ט.

נט. סי' ק"א, ב'.

ס. ש"ך סי' קי"ב סקכ"ג.

סק"י] והחכ"א [כלל נ"ג סי"א] והחור"ד [בחיידושים סקי"ב] וערוה"ש [סי"ט].

נו. סי' ק"א, ב'. וכנ"ל בהע' כ"ט.

נז. סי' ק"א, ב', ובוה לכו"ע נחשב כאיסור עצמי מכיון שבבשר ודאי שיש איסור עצמי, אלא שביחס להפלטת הטעם נחלקו הש"ך והט"ז בסי' ק"ה, ז' אם נחשב כאיסור עצמי או כאיסור בלוע [וכנ"ל בסי' ז' הע' ו'].

בשר שנשפך עליו חלב ונתבשל עם בשר אחר, לרוב הפוסקים הבשר האחר נחשב איסור בלוע, וכנ"ל בסי' ז' הע' ו', וכל מה שנחלקו הש"ך והט"ז [כמובא שם] היינו לענין הבשר עצמו שנשפך עליו חלב אבל לענין חתיכה אחרת שנגעה בבשר הזה, בודאי הוי איסור בלוע.

חה"ל המחוסר הכנה

לח. חתיכה הראויה להתכבד המחוסרת מעשה תיקון גדול, כגון תרנגולת שעדיין לא הסירו ממנה את הנוצות, אינו נחשב חה"ל, אבל אם מחוסר מעשה תיקון קטן כגון שאינו מבושל או שהוא גדול מדי ויש לחותכו לחתיכות בגודל המתאים להגשה, נחשב חה"ל לרמ"א^א. ועיין עוד בהערה^ב.

חה"ל שנחתכה או התרסקה

לו. חה"ל שנתערבה באיסור ואח"כ התערובת התרסקה ומעתה אין החתיכות ראויות להתכבד חזרה התערובת להיות מותרת ואפי' אם נתרסקו לאחר שנודע שהתערב כאן איסור^ב. ועיין עוד בהערה אם נחתך לאחר הבישול יחד. ואסור לרסק התערובת כדי לבטל האיסור שאסור לבטל איסור לכתחילה^ב (ואם ריסק, עיין לעיל סעיף סי' ט' סעי' מ"ח). קציצה מעוף או בשר טחון, נחשבת חתיכה הראויה להתכבד^ב.

תבלין או דבר שיש לו טעם חזק

לוז. הרביעי - מילתא דעבידי לטעמא. דבר האסור מצד עצמו [ולא רק משום שנכנס בו טעם איסור] והוא תבלין או מלח שנותן טעם חזק בתערובת, אינו בטל בשישים אלא בטל רק ברוב גדול מאוד כשאין הטעם שלו מורגש כבר בתערובת^ב.

וכתב להקל כן בהצטרף צדדי קולות נוספים. סג. שם סעיף ו', ודין זה הוא גם לדין שיש דין חנ"נ, משום שבתערובת יבש ביבש לא שייך דין חנ"נ שהרי אין העברת טעם, ואם הכל נתבשל יחד וכבר נעשה חנ"נ א"כ גם אם עכשיו כל התערובת תתרוסק לא תחזור להיתר כיון שהתערובת כבר נאסרה ונכנס בה טעם איסור ולא יועיל החיתוך.

סד. וכמו שנתבאר לעיל סי' ט' סעי' מ"ז.

סה. יד יהודה סק"א, והיינו שעכשיו החתיכה גדולה וראויה להתכבד.

סו. חולין דף ו. ודף צז: וביצה דף לח: ותוס' בע"ז דף סו. ד"ה תבלין [א] ודף סט. ד"ה כתבלין ונפסק בשו"ע סי' צ"ח, ח' וסי' קי"ד,

סא. סי' ק"א, ג'. ולמעשה רוב המאכלים שלנו נחשבים מחוסרים מעשה קטן, ורק תרנגולת בנוצתה או רגליים שלא נחרכו משערן אינם נחשבים חה"ל מפני שמחוסרים מעשה גדול, ודעת המחבר [שם] שגם אם מחוסר מעשה קטן כבר אינו נחשב חה"ל, ולפי"ז גם אם הבשר אינו מבושל או שהוא גדול יותר מדי באופן שאין דרך ליתנו לפני אורחים כבר אינו נחשב לחה"ל. אם אחרי שהתערב הסיר את הנוצות, אינו חוזר לאיסורו, ואינו דומה לדין חוזר וניעור, מפני שלא נוסף עוד איסור, א"כ האיסור נשאר בהיתרו [ועי' עוד בהמועדים כהלכתם סי' ל"ו הע' כ"ו].

סב. בפת"ש [שם סק"ד] הביא בשם החת"ס [סי' צ"א] שבהפס"מ גדול במיוחד יש להקל בחתיכה גדולה וגם אינה מבושלת שאינה נחשבת חה"ל,

דין זה הוא גם באיסור דרבנן¹⁰.

ולכן, מי שבישל בצל שיש בו איסור ספיחין בשביעית או זית של ערלה, אינם בטלים בששים אלא צריך יותר לפי הענין עד שבטל הטעם. וכן חומרי טעם שמכניסים במאכלים אינם בטלים בששים.

תבלין או מלח שקיבלו טעם חלב או טעם בשר, בטלים בששים כשאר בשר או חלב¹¹. לח. דבר שניתן לטעם אינו תלוי בכוונת הנותן בין לקולא ובין לחומרא, אלא תלוי במציאות שאם הוא דבר שניתן טעם ביותר משישים א"כ אינו בטל בששים ואם אינו ניתן טעם ביותר משישים א"כ בטל בששים, ולכן מי שהכניס שומן או רגלי עוף למרק, גם אם כוונתו רק למתק בהם המרק, בטלים בששים^{12, 13}. ועיין היטב בהערות בשיטות האחרונים בזה ובדוגמאות !.

נתן את השומן בתבשיל בכוונה בכדי להטעים אותה א"כ לא בטל, והיינו דס"ל שטעם הדין הוא מפני שאם ניתן בתערובת בכוונה בכדי להטעים אותם א"כ לא בטל משום חשיבותו ולכן תלוי בדעתו, אמנם רוב האחרונים נח' עליהם וכו"ל. וברמ"א [סי' קי"ד, ו'] כתב לגבי שמרים 'והוא דלא עבידי לטעמא דמשמעשתלויבכוונתו, אבלהג'המהרש"א שם מבאר שדבריו כשיטת הש"ך שאין השמרים האלו חזקים בטעמם כמלח ותבלין ואין הדבר תלוי בכוונתו דא"כ הלא כל בשר ניתן להטעים המרק שמתבשל עמו ואטו לא יתבטל בששים.

ואינו ענין למש"כ השו"ע [או"ח סי' תקי"ג, ג'] שאם ליבנו בביצה את התבשיל א"כ לא בטלה, ומשמע שתלוי בכוונתו, ששם מדובר לגבי דבר שיל"מ שאז אם נתן הביצה בכדי להטעים א"כ נחשב מין במינו ובוה באמת תלוי בכוונתו כמש"כ הגר"א ביו"ד סי' ק"ב סק"ו ופסק כן המשנ"ב באו"ח סי' תקי"ג סק"ט, אבל אינו ענין לדין דבר שניתן לטעם. ואינו ענין למש"כ המג"א [או"ח סי' תמ"ב סק"א] בשם הרשב"א [בתשובה ח"ג סי' רי"ד והובא בבי' יו"ד סו"ס קל"ד - אבל הנובי"ת יו"ד סי' נ"ו חולק] שאם נתן חומץ אסור בתוך דבש אינו בטל כיון שעיקרו כך, דכוונתו שטעם האיסור הוא משום שניתן כך באופן קבוע וכל הביטולים הם כשנפל

ו' וסי' קכ"ג, ט"ו ואו"ח סי' תקי"ג, ג' ומשנ"ב שם סק"ט. ובפמ"ג [יו"ד סי' צ"ח בשפ"ד סקכ"ט] הביא דעות אם דין זה הוא מדאורי' או מדרבנן.

סז. ש"ך סי' צ"ח סקל"א.

סח. תוס' בחולין דף קח: סוד"ה אמאי וסי' צ"ח, ח' וסי' ק"ה, י"ד.

סט. נח' האחרונים אם דין מילתא דעביד לטעמא לא בטל הוא רק דין מציאות, דהיינו שבמציאות מרגישים את הטעם גם ביותר משישים, או שהוא דין בחשיבותהמאכל, והיינו שאם ניתן כדי להטעים המאכל א"כ הוא דבר חשוב ואינו בטל. ויש בזה כמה נפק"מ, ועיקר הנ"מ הוא אם הכניס מאכל שאינו חריף כ"כ כמו תבלין אבל נתנו בתבשיל כדי להטעים אותו [ולא כשאר תערובת]. ולמעשה, כתב הש"ך [סי' צ"ח סקכ"ח] שדין זה נובע רק מהמציאותשמסתמאהטעמםמשיךביותרמשישים, אבל אם כבר בטל הטעם א"כ ודאי בטל, והט"ז והפמ"ג במ"ז [סקי"א] פסקו שאם הכניס שומן רק לטעם, בטל כשאר מאכלים וכן פסקו החו"ד [בחידושים סקי"ט] והחכ"א [כלל נ"ג סעיף ל'] והערוה"ש [סי' צ"ח סע"ג] והבית לחם יהודה [סקכ"ב], ודלא כשיטת חי' הגרשוני ששומן ג"כ אינו בטל. ודעת הפר"ח [סי' צ"ח סוסקכ"ד] ושו"ע הגר"ז [שם ובאו"ח סי' תקי"ג בקו"א סק"ד] שאם

נתינה לנכרי לטעום

לפ. לענין זה אפשר לסמוך על נכרי הטועם התבשיל ומסיח לפי תומו שאין טעם התבלין האסור מורגש, וכן אפשר לסמוך על נכרי אומן המעיד על כך [ובבו"ח גם על ישראל - אלא שאינו מצוי בבו"ח] ע"א.

אבקת מרק בשרית בחלב או בדגים

מ. אבקת מרק בשרית, בטילה בששים, ולמעשה בדרך כלל יש בה מעט מאוד בשר [בערך 4-7%] וצריך ששים רק כנגד הבשר שיש בה ובקל מאוד יש ששים כנגדו [אלא אם כן יש קוביית אבקת מרק בשרית שאז צריך ששים כנגד כולה וכנ"ל בסי' ט' סעיף מ"ו] ע"ב.

משום שהוא חומר רגיש וכל שינוי בסביבה משנה את טעמו.

ואפשר לבאר יותר, ישנם דברים המעוררים את 'דמיון הטעם', למשל, רוב משקאות קלים מוגזים יש להם טעם אחד בלבד אלא שהצבע והריח נותנים 'דמיון' של טעם [טעם תפוזים טעם לימון וכדומה], ומי שאין לו חוש ריח לא יבחין בהבדל בין הטעמים.

כך גם חומר זה הוא מעורר את 'דמיון הטעם', כלומר, החוזק שלו נותן למי שאוכל 'דמיון' כאילו יש טעם של בשר אבל הטעם באמת אינו טעם של 'בשר מורחב' אלא טעם חדש אחר, והמינון המדויק של אחוזי הבשר עם החומר נותן 'הרגשת דמיון' של טעם בשר.

כלומר, החומר אינו 'זכוכית מגדלת' של טעם הבשר, אלא הוא 'מדמה' טעם בשר, ממש כמו שמי ששותה משקה מוגז בטעם תפוזים אין לו שם שום תפוזים ואעפ"כ הוא 'מדמה' טעם תפוזים בגלל הריח והטעם והצבע.

ולכאורה הדומה ביותר לדבר כזה הוא ענין ריחא מילתא, ע"י לעיל סי' י' הע' ע"ח שבריחא יש גם כן הרגשת 'דמיון הטעם' על ידי הריח, ויש לעיין אם לדמות לזה. ואם נדמה אבקת מרק לריחא הנכנס במאכל, א"כ אפשר שיש מקום להחמיר

איסור לתוך היתר בדרך עראי וכמב' בפסחים דף מב [ועיי"ש בבעה"מ ובמלחמות], אבל אין כוונתו שהדבר תלוי במחשבת הנותן אם נתן לשם טעם או לא. ועי' דרכ"ת סי' צ"ח סקצ"ח בזה.

ע. בצל ושום [שאסורים מחמת עצמם ולא מחמת טעם שנבלע בהם] אינם בטלים בששים מפני שהם חריפים ונותנים טעם יותר משאר מאכלים וכמש"כ תוס' בחולין צז: ד"ה כל, אמנם צריך לשער לפי הענין כי אינם נותנים טעם כמו תבלינים [עי' מנח"י כלל פ"ה סקס"א ופמ"ג במ"ז סי' צ"ח סוסקי"ד ופר"ח שם סקכ"ד]. ולענין זה אפשר ליתן לטבח אומן נכרי או לנכרי מסיח לפי תומו לטעום כמש"כ הש"ך סי' צ"ח סקכ"ט והפמ"ג בשפ"ד שם סקכ"ט.

עא. ש"ך שם סקכ"ט ופמ"ג שם, ושאני משאר איסורי דרבנן שלא מועיל בהם קפילא כיון שששים הוא שיעור ביטול ואין להקל בפחות מכך, אבל בשיעור יותר מששים סמכינן על קפילא, ע"י יד יהודה שם בקצר סקמ"ב ופמ"ג סי' פ"ז בשפ"ד סקל"ד וסי' צ"ח בשפ"ד סקכ"ט.

עב. כפי שביירתי אצל כמה מומחים, אין טעם הבשר עצמו מורגש כלל, אלא שכשיש בשר מרגישים טעם שונה בחומר הטעם [מונוסודיום]

איסור שנותן מראה בהיתר

מא. החמישי- חזותא. איסור שנתבטל בששים אבל צבעו ניכר בתערובת, אינו בטל. ובאיסורי דרבנן מותר להרבות מההיתר עד שהאיסור לא יהיה ניכר^ע.

ולכן, צבע מאכל אינו בטל בששים.

איסור שתפקידו להעמיד

מב. הששי- מעמיד. איסור שתפקידו להעמיד ולייצב את ההיתר או לפעול בו שינוי במהותו, אם הוא לבדו יכול להעמיד ואינו צריך סיוע ממעמיד אחר של היתר, אינו בטל בששים^ע. ועיין עוד בהערה^ע.

דבר חשוב - דבר שבמנין

מג. השביעי- דבר חשוב - דבר שבמנין. דבר חשוב אינו בטל ברוב בין במינו ובין

סק"ז] כתב שרק מילתא דעבידא גם לחזותא וגם לטעמא לא בטיל. ועי' גם סי' קי"ב, ו' ובגר"א ופר"ח שם בכ"י דברי הרמ"א.

עד. סי' פ"ז, י"א ומשנ"ב סי' תמ"ב סקכ"ה, וכתב המג"א [או"ח סי' תמ"ב סק"ט] שדין זה הוא מדאורייתא, אבל הפמ"ג [יו"ד סי' ק' במ"ז סקי"א ובהקדמה לתערובות ח"ג פ"א] שדין זה הוא מדרבנן.

בהגדרת 'זה וזה גורם' כתבתי ע"פ הט"ז שם סקי"ג ושעה"צ סי' תמ"ב סקמ"ה שההיתר רק באופן שהאיסור אינו יכול להעמיד בלא סיוע ההיתר, ועי' ש"ך שם סקל"ו שג"כ נטה להחמיר כן.

עה. לגבי שמרים הממהרים את החמצת היין, עי' פת"ש סי' צ"ד סק"ה ודרכ"ת שם סקכ"ג. לגבי חומר משמר, עי' שו"ת הר צבי סי' פ"ג ושו"ת מנח"י ח"ו סי' ע"א ותשובות והנהגות ח"ב סי' שפ"א אם נחשב מעמיד.

לגבי אמולסיפייר (המחבר שמן ומים במאכלים שיש את שניהם), עי' אגרו"מ יו"ד ח"ב סוף סי' ל"ב.

לכתחילה, אבל אחרי שנתערב הרי אין כאן באמת טעם בשר אלא רק דמיון של הרגשה כאילו יש טעם בשר, ודבר כזה אינו אוסר.

ולגבי אבקת מרק בשרית בדגים, הנה יש לומר תוספת צד היתר, והוא, שבדבר שאיסורו משום סכנה אין בכלל האי דינא דמילתא דעבידי לטעמא, והוא מפני שטעם בשר בדגים מותר להלכה, ורק הממשות אסורה אלא שביטול בשישים הוא ביטול גמור כמו שהאריכו הראשונים והאחרונים, וא"כ גם אם במקרה יש טעם חזק הרי הממשות בטלה לגמרי ונשאר רק ה'טעם' ודבר כזה אין סכנה כמו שאין סכנה בטעם לבד בלי הממשות.

עג. ש"ך סי' ק"ב סק"ה ובי' הגר"א שם, וכן מסקנת הפמ"ג [סי' ק' במ"ז סוסק"א, ועיי"ש בהגדרת 'חזותא' שהוא דבר הניכר בתבשיל] וכן פסק המשנ"ב [סי' תקי"ג סק"ט], ודלא כהמנח"י [כלל ע"ד סק"ה] שהיקל שאין דין חזותא במאכל, והפר"ח [סי' ק"ב סק"ה] חילק אם נעשה לשם מראה או לא והפר"ת [סי' ק"ב סק"ג] הסכים להתיר כהמנחת יעקב. והמג"א [או"ח סי' תקי"ג

שלא במינו^ע בין באיסורי דאורי' ובין באיסורי דרבנן^ז. ודבר חשוב הוא כל דבר שנמכר לפי יחידות ולא בהשערה לפי אומדן או לפי משקל, כמו אנוס שלם או ביצים או אתרוגים^ח, וכן כל דבר חשוב כמותם שנמכר לפי יחידות (לרמ"א)^ט. ולכן, כלי שאינו טבול שנתערב באחרים, אינו בטל והכל צריך טבילה [וע"ע לקמן סימן י"ח סעי' י' אם נחשב גם כן דבר שיל"מ]. והיינו כשאיסורו מחמת עצמו ולא כשבלע טעם של איסור, וכנ"ל בסעי' ט"ז.

ספק דבר שבמנין

מד. דבר חשוב [דבר שבמנין] אינו בטל מדרבנן, ולכן כשיש ספק על דבר אם הוא חשוב או לא, ישאל לחכם, ואם גם החכם אינו יודע, הולכים בזה להקל^א. ואין זה נחשב כחיסרון חכמה שבדרך כלל אינו ספק^ב.

דבר שנמכר באריזות גדולות

מה. דבר שנמכר לפי יחידות רק משום שיקולי נוחות ולא מחמת חשיבותו, כגון, שקית חלב שהחלב עצמו נמכר לפי משקל אלא שקונים כל יחידה של ליטר

ולא לפי הקניה בסיטונאות, וגם אתרוגים ולולבים של ד' מינים נמכרים בסיטונאות לפי משקל אבל ודאי הם דבר שבמנין כיון שנמכרים לקונים הרגילים לפי יחידות.

עט. רמ"א סי' ק"י, א', ולמחבר רק ז' דברים הנמנים שם נחשבים דבר חשוב. דבר הנמנה לפי משקל, אינו נחשב דבר שבמנין שאין לו חשיבות לפי יחידות. משנ"ב סי' תרע"ג סק"א ושעה"צ שם סק"ה וכ"כ היד יהודה שם בקצר סק"ד.

פ. סי' ק"י, א'.

פא. פמ"ג [שם בשפ"ד סק"י ובסי' ק"א במ"ז סק"ב ובשפ"ד סק"ג] ופר"ת [סי' ק"א סק"ד] ואחיעזר [ח"ב סי' ט"ו אות ו'] ויד יהודה [סי' ק"א בקצר סק"ז]. והיינו לפי שאין אפשרות לשער דעת בני אדם ואין זה חיסרון חכמה אלא חוסר אפשרות אמיתית (ולכן שונה מספק האם יש ששים שאסור כנ"ל סי' ט' סעי' י"א).

לגבי ג'לטין, עי' שו"ת הר צבי יו"ד סי' פ"ג, משנת רבי אהרן ח"א סי' ט"ז וי"ז, שו"ת מנח"י ח"ב סי' כ"ח אות א.

לגבי חומצת לימון, עי' אור לציון ח"א סי' ל"ד.

עו. ש"ך [סי' ק"י סק"א] ופמ"ג [בשפ"ד שם סק"א וסי' ק' בשפ"ד סקי"א וסי' ק"א בשפ"ד סקי"ח ובמ"ז סקי"ח] ופר"ח [סי' ק"י סק"א] וחור"ד [שם בחידושים סק"א] וחכ"א [כלל נ"ג סט"ו] ויד יהודה [שם בארוך סק"ב ובקצר סק"ב] וערוה"ש [שם ס"ז].

עז. פמ"ג סי' ק' בשפ"ד סקי"א ויד יהודה סי' ק"י בקצר סק"א.

עח. עי' ש"ך סי' ק"י סק"ט ופת"ש שם סק"א. ואף שיש תבניות בגדלים שונים, מ"מ נחשבים שנמכרים לפי יחידות בגדלים שונים.

אבטיח נמכר כיום לפי משקל, ורק בעלי החנויות קונים אותו בסיטונאות לפי יחידות, אבל נראה שיש לקבוע הדבר לפי המכירה לקונים הביתיים

בשקית, וכן אריזות ממתקים שכל ממתק אינו נמכר בפני עצמו אלא שנארזים בשקיות בגודל מסוים, אינם נחשבים דבר שבמנין^{פב}.

דבר שנמכר לפעמים במנין

מו. דבר שלפעמים נמכר לפי משקל ולפעמים לפי יחידות, נחשב דבר שבמנין, ובמקום הפסד מרובה יש להקל^{פג}.

מוז. ממתקים שנמכרים לפי משקל, אלא שיש מוכרים מועטים שמוכרים אותם גם לפי יחידות לילדים קטנים^{פז}, נראה שאינם נחשבים לדבר שבמנין^{פח}.

בעל חי

מח. השמיני- בעל חי. בעל חי כשהוא חי נחשב לדבר חשוב. ומשום כך כל בעל חי כשהוא חי אינו בטל אפילו באלף מפני חשיבותו (בין למחבר ובין לרמ"א)^{פז}.

משקל, אבל המכירה ביחידות היא רק לילדים ואין לזה חשיבות, וכן שמעתי מהגר"צ פרידמן שליט"א.

ולכאורה אפשר להוכיח בפשיטות דבר זה שהרי הש"ך כותב [סי' ק"י סק"ד] שחביות קטנות אפילו אם נמכרות לפי יחידות אינם נחשבות דבר שבמנין משום שאינם חשובות, ודבריו ע"פ הרמ"א בסי' קל"ד, ב', אלא שכנגד זה הרי ביצים נחשבות דבר שבמנין כמב' בש"ך סי' ק"י סק"ט ולכאורה ביצים פחות חשובות מחביות קטנות, ולכן קשה לדעת מה נחשב 'חשוב' לענין זה.

ועי' גם תרוה"ד סי' ק"ג ובגרעק"א סי' תרע"ג ס"א ובמשנ"ב ששם סק"א לענין נרות שדרכם להימכר במשקל ויש להם חשיבות משום המצוה, אמנם יש לחלק ששם הצד להחמיר הוא משום חשיבות המצוה בימי החנוכה ואין זה רק מצד מה שיש מי שמוכר ביחידות במקרה.

פו. סי' ק"י, א', ב'. [בדרך כלל בעל חי הוא גם דבר שבמנין, ותלוי לפי חשיבותו, אבל גם בע"ח קטן ביותר שנמכר לפי אומד או לפי משקל אינו בטל אפי' באלף משום חשיבות בע"ח כשהוא

פב. כיון שמצד עצמם אינם חשובים, אלא שהרגילות למוכרם בשקיות לפי משקל מסוים, וממילא נחשב שנמכרים לפי משקל ולא לפי יחידות. וכן שמעתי מהגר"צ פרידמן שליט"א.

פג. ברמ"א סי' ק"י, א' כתב שרק אם דרכו לימנות תמיד נחשב דבר שבמנין, והש"ך [סק"ט] הביא שיש חולקים הסוברים שגם אם יש חלק מהאנשים המוכרים לפי יחידות נחשב לדבר שבמנין ולכן חולק על הרמ"א, והט"ז [סק"א] כתב שבמקום הפסד אפשר להקל כהרמ"א, והחכ"א [כלל נ"ג סט"ז] סתם כהרמ"א, והחור"ד [סק"ו] הביא את ב' השיטות, ולמעשה הכריעו הפמ"ג [שם במ"ז סק"א] והפת"ש [שם סק"א] להקל במקום הפסד מרובה והערוה"ש [שם ס"ה] כתב להקל במקום הפסד.

פד. מצוי בדרך כלל בממתקים שנמכרים בדרך כלל לפי משקל ויש מוכרים שמוכרים לילדים גם ביחידות בודדות.

פה. נראה שממתקים כאלו אינם חשובים, וגם מה שנמכרים ביחידות זה רק משום שהם כ"כ לא חשובים עד שכמעט אין אפשרות למכור לפי

ולכן, בכור בהמה שנתערב בבהמות אחרות, אינו בטל אפילו באלף ונהיינו כאשר אנו יודעים שיש כאן בכור שנתערב באחרים ולא בספק האם יש כאן בכור, אבל כל בהמה שתצא מעצמה מהרוב תהיה מותרת, ובתנאי שיצאה מעצמה ולא הוציאה בכוונה^פ, וכן תולעת חיה או נמלה אינם בטלים אפילו באלף.

דבר שרגילים לבטלו תמיד

מט. התשיעי- דבר שרגילים תמיד לבטלו. יש אומרים שאין ביטול מועיל בדבר שרגילים לבטלו תמיד, ויש חולקים. ולכן תערובת מאכל שרגילים בקביעות להוסיף בזה מרכיב איסור, יש אומרים שאפילו אם בטל בשישים אסור לאוכלו, ויש מתירים^פ.

קבוע

נ. העשירי- קבוע. איסור שאינו מעורב בהיתר, אלא שיש חנות אחת שמוכרת איסור וכמה חנויות אחרות שמוכרות היתר ולקח מאחד מהם חתיכה ואיננו יודע מהיכן לקח [או שראה שנפלה חתיכה משם ולא ראה מהיכן נפלה], הבשר אסור אפילו שרוב החנויות היתר, משום ש'קבוע' אינו בטל^פ.
אם האיסור אינו ניכר במקום קביעותו, כלומר, שלא ניכר איזו חנות מוכרת בשר היתר ואיזו חנות מוכרת בשר איסור, גם כן נחשב קבוע^פ.

[והביאם הר"ן בע"ז דף יג:], וכתב שיש להוכיח שהשו"ע בסי' ק"א פסק בנידון דומה היוצא במח' זו להיתר.

ולהלכה, בשו"ע הגר"ז [סי' תמ"ב סק"ו] החמיר ובשעה"צ [סי' תמ"ז סק"א] ציין לדבריו, ועי' פת"ש סי' קל"ד סק"ח, ועי' שו"ת מנח"י ח"ב סי' כ"ח, ושמעתי מהגר"ע אויערבך שליט"א שההוראה להחמיר כהגר"ז.

פט. סי' ק"י, ג'. ועי' תוס' בזבחים עג: ד"ה אלא ובחולין דף צה. ד"ה הכא וברף ק. ד"ה בריה (ולזה כוונת תוס' לדבריהם לעיל - בד"ה הכא, ועי' תוס' הרא"ש שם).

צ. תוס' בכמה מקומות כתבו שאין דין קבוע אם אין האיסור ניכר במקום קביעותו (כלומר, לא ניכר איזו חנות מוכרת כשר ואיזו מוכרת איסור - אבל אין תערובת איסור והיתר), כ"כ תוס'

חי. וכן כל בעל חי בדרך כלל הוא גם בריה, אבל גם כשלא נאסר מתחילת ברייתו וגם כשנחתך ממנו אבר עדיין אינו בטל מפני שבעל חי חשוב ואינו בטל, עי' פמ"ג בשפ"ד סק"ז].

פז. עי' סי' ק"י, ו'. אם פרשה לפני שנודע מהתערובת, מותרת.

פח. במג"א [או"ח סי' תמ"ב סק"א] הביא בשם הרשב"א [בתשובה ח"ג סי' רי"ד והובא בב"י סוף סי' קל"ד] שכל דבר שרגילים לערבו בקביעות אין בו דין ביטול בשישים או ברוב וכ"כ הדעת בסי' תמ"ב [והוכיח כן מתוס' בפסחים קיד. ד"ה אע"פ], וגם ברמ"א [סי' קי"ד, ו' ובדרכ"מ שם] נראה שפירש דברי הרשב"א שאם מכניסם בקביעות א"כ הוי מילתא דעביד לטעמא ולכן אינו בטיל. אבל הנובי" [תנינא יו"ד סי' נ"ו] חולק ומביא ראשונים החולקים על הרשב"א

אבל כל דבר יבש המעורב בתערובת לא שייך בו דין קבוע, ובטל ברוב אם הוא מין במינו [כנ"ל בסי' ט' סעי' א']^{צא}.

ונטל עכבר משם לא נחשב קבוע והביאו המשנ"ב שם סק"ד, והיינו משום שתערובת איסור היתר יבש ביבש ודאי בטל ואין זה שייך לקבוע כלל. ומש"כ המשנ"ב בסי' ל"ב סקל"ה לענין קונה גידין מבית הנכרי, זה מדובר באופן שישנכרים שמוכרים גידים טהורים ויש נכרים שמוכרים טמאים ואין תערובת אלא דומה לדברי הרמ"א בסי' קי"ד, י' שאם יש חנות המוכרת איסור ואין ידוע איזו חנות זה נחשב קבוע (עכ"פ מדרבנן), וכך מש"כ בסי' תקי"ג סקל"א לענין ביצים מיירי בכה"ג שיש נכרים שיש להם ביצים שנלקטו היום ואין ידוע לנו מי הם ואין הנידון שם מצד תערובת ולכן שייך בזה דין קבוע [וידיעת הנכרי אינה חשובה ידיעה וכנ"ל].

ולכן, בשנה השביעית, אם יש קופה בחנות שרוב המוצרים אינם פירות וירקות, מי שמקבל עודף מהחנות הזאת, יכול להשתמש בכסף, כי יש ביטול ברוב של יבש ביבש מין במינו וזה אינו שייך לענין קבוע כלל. [ויש לדון אם נחשב דבר שבמנין, ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאינו נחשב דבר שבמנין, והגרש"ז אויערבך זצ"ל נטה שנחשב דבר שבמנין. ולכאור' לפי מה שנתבאר לעיל סעי' מ"ה שדבר שנמכר באריות גדולות אין לו שם דבר שבמנין א"כ מטבעות אינם מוגדרים בהכרח דבר שבמנין כי חשיבותם רק מפני האריות של הסכום על המטבע אבל עצם האגורות אינם בהכרח דבר שבמנין ואם היו מחלקים כל אגורה לבדה אפשר שבמנינו לא היתה לכל אגורה חשיבות בפני עצמה].

בחולין דף צה. ד"ה ספיקו ובניזיר דף יב. ד"ה אסור ובגיטין דף סד. ד"ה אסור, אמנם בפסחים דף ט: ד"ה היינו מבואר שעכ"פ יש לו דין קבוע מדרבנן. וברמ"א [סי' קי"ד, י'] פסק שיש דין קבוע גם כשלא ניכר האיסור במקומו, וכן הכרעת הפמ"ג [סי' ק"י בשפ"ד סקי"ד בחלק הב' - וכתב שבהפס"מ יש להקל שהוא קבוע מדרבנן] וכן מבואר במשנ"ב סי' ל"ב סקרכ"ה וסי' תקי"ג סקל"א [ואין לדחות ששם המוכר הנכרי יודע אם הגידים טמאים ואם הביצים נלקטו היום דבכה"ג ודאי נחשב קבוע כמש"כ הפמ"ג בסי' ק"י שם בשם הפר"ח והפר"ת, שלא נראה כלל שידיעת נכרי נחשבת ידיעה, וכוונתם לידיעת מוכר או שליח ישראל], ועי' מנח"י כלל מ"ג סקל"ח וסקמ"ו.

צא. כל הנידון בקבוע שאינו ניכר במקומו הוא כאשר יש כמה חנויות מוכרות בשר ואחד מהם מוכר בשר איסור ולא ניכר מי המוכר בשר איסור שאין כאן תערובת איסור והיתר אלא שאין ידוע מי מוכר איסור ומי מוכר היתר, אבל כשיש תערובת איסור והיתר ודאי בטל יבש ביבש ברוב כמבוב' בסי' ק"ט, וזה אינו שייך לדין קבוע כלל [ועי' חזו"א סי' ל"ז סוסקי"ב וסקב"א מתי נחשב 'תערובת'], ולכן הפמ"ג והלבושי שרד בסי' תרע"ג תמהו על הט"ז [סק"ו] שכתב שיש דין קבוע כשהתערבו נרות חנוכה בשאר נרות, שהרי זה ביטול חד בתרי וודאי אינו שייך לדין קבוע וגם לא מדרבנן [והביאם השעה צ"ש ססק"ד], וכ"כהמג"א בסי' תל"ט סק"ד שאם התערבו ציבורי חמץ ומצה

סימן יב

דברים האסורים משום סכנה

אכילת דג ובשר יחד

א. צריך להיזהר שלא לאכול דגים ובשר יחד מפני שקשה לצרעת^א. ומי שאכל דג ורוצה לאכול בשר, יאכל איזה מאכל וישתה איזה משקה ביניהם^ב, אבל אין צריך להדיח ולרחוץ את ידיו ופיו ביניהם^ג.

טעם בשר וטעם דגים

ב. אין צריך להיזהר מבליעת טעם של בשר בדגים או להיפך. ולכן, מותר לבשל דגים בכלי שמבשלים בו בשר או להיפך, אלא שיש לנקות הכלי היטב בין הבשר לדגים. וכן מותר להשתמש במזלג או כף לדגים חמים ולבשר חם אלא שינקה הכלי היטב בין הדגים לבשר, ועיין בהערה^ד [ולכן אם הכניס כף של דגים עם רוטב לתוך בשר, משערים ששים רק כנגד הרוטב ולא כנגד הכף].

בשעת הצורך אפשר להקל בזה גם בחריף, כגון להקל בשעת הצורך לרסק במכונה דג עם הרבה בצל לאחר שריסקו בה בשר עם הרבה בצל, וטוב להחמיר בזה, ועיין בהערה^ה.

ובסי' צ"ז בשפ"ד סק"ג ובסי' ק"ח בשפ"ד סקי"ח ורעק"א ריש סי' קט"ז וחכ"א כלל ס"ח סעיף א' [והביא גם את שיטת המחמירים המובאת בטור דלקמן] וחת"ס יו"ד סוף סי' ק"א ומנחת יעקב סי' נ"ז סק"א ויד יהודה סי' צ"ה בארוך סק"ד ובקצר סק"ד.

ואמנם בטור סי' קט"ז, ב' כתב שיש מחמירים לייחד כלים לבשר וכלים לדג וחוששים שיש העברת טעם מזה לזה, וכן דעת החזו"א, ועי' שבט הלוי ח"ו סי' קי"א שהמדקקים מייחדים כלי בשר ודגים לבישול בנפרד.

ה. בחריף נחשבת הבליעה כטעם ראשון ממש ולא כטעם שני שהרי החותך בצל בסכין בשרית

א. סי' קט"ז, ב'.

ולגבי נטל"פ של בשר בדגים ושאר דברים האסורים משום סכנה, עי' אחיעזר ח"ג סי' ע"ט אות ג ודברי מלכיאל ח"ב סי' נ"ג, ואפשר שיש להוכיח מהט"ז סי' צ"ה סוסק"ג שמותר, עיי"ש.

ב. שם סעיף ג' ואו"ח סי' קצ"ג, ב' וסק"ד.

ג. רמ"א שם, ובמחבר כתב שירחוץ ידיו ביניהם, ואמנם כיום שאוכלים בכלים ולא נוגעים בידים י"א שאין צריך לרחוץ ידיו ונתבאר לעיל סי' א' הע' ד'.

ד. שו"ת מהרי"ל החדשות סי' פ"ו, ט"ז סי' צ"ה סק"ג בשם האו"ה (עיי"ש) ופמ"ג שם סק"ג

ולכן, כשמכין סלטים לסעודות שבת שאוכל בהם דגים, טוב שיחתוך את המאכלים החריפים בסכין או במעבד מזון פרווה, ובשעת הצורך יכול להקל ולאכול את החריף עם דגים.

אפיית בשר ודגים יחד

ג. אין לאפות בשר ודגים ביחד בתנור אחד. עבר ואפה בשר ודגים ביחד, הכל נאסר (אם אין ששים באחד מהם כנגד השני)¹.

מותר לאפות מאכל פרווה עם בשר בתנור אחד ולאכול את המאכל הפרווה עם דגים, וכן מותר לאפות מאכל פרווה עם דגים ביחד בתנור ולאכול את המאכל הפרווה עם בשר¹.

בפרטי הדינים בזה, עיין לעיל בתחילת סי' ג'.

כ"כ בשבט הלוי [ח"ו סי' קי"א] וכ"כ בספר דבר חריף [סי' ט"ו סעיף ו'], אבל דעת כמה פוסקים לאסור כמו שהביא הדרכ"ט סי' קט"ז סקכ"ז בשם כמה פוסקים, ולכן טוב להחמיר בזה אם אפשר. (עי' לעיל סי' ז' סעי' י"ד וסי' ה' סעי' ט"ו-ט"ז מתי מעבד מזון ובלנדר נעשים בשריים).

ו. ברמ"א [סי' קט"ז, ב'] כתב שבדיעבד מותר, וכ"כ ערוה"ש [שם סק"ג], אבל הש"ך שם סק"א הביא בשם תשובות באר שבע שבדיעבד אסור, וכ"כ הפר"ח [שם סק"ד] והחכ"א [כלל ס"ח, א'] והמנחת יעקב [כלל פ"ו סקכ"ו] שאם שניהם היו מגולים והתנור קטן אסור אפי' בדיעבד, וכן מבואר בדברי הט"ז [שם סק"ג], והפמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סקי"ח וסי' צ"ז סק"ג] הביאו וכתב שתלוי אם נאמר שאין ביטול בששים ה"נ בזה אסור אפי' בדיעבד, ובשאר הפוסקים הנ"ל משמע דלא תליא הא בהא אלא אפי' אם אמרינן שכן בטל בששים מ"מ אם נאפו יחד בתנור אחד והיו שניהם מגולים והתנור היה קטן הכל נאסר בדיעבד.

ז. ט"ז סי' קט"ז סק"ג וסי' צ"ה סק"ג.

הבצל נעשה בשרי ואינו נחשב נ"ט בר נ"ט. ומ"מ הוכיחו הפוסקים שלגבי סכנה דיינינן ליה כטעם ראשון אבל לא כממשות ואין סכנה בטעם בלי ממשות, כן מוכח מהא שאין סכנה במליחת בשר ודג יחד אף שעובר טעם מזה לזה [שאינו נחשב לנ"ט בר נ"ט] כמו שהביא הגרעק"א כאן בשם הט"ז והש"ך בסי' ע' [ש"ך שם סקט"ז וט"ז סק"ג], ולגבי כבישת דגים ובשר הסתפק המנח"י [כלל כ' סקכ"ז - והביאו הגרעק"א כאן והפמ"ג בסי' ע' סקט"ז והפת"ש שם סק"א] אף שכבישה מעבירה טעם, וכן לגבי טיפת בשר שניתזה על כלי של דגים שהתיר הגרעק"א אף שסובר שנ"ט בר נ"ט בשעת בישול אחד נחשב לטעם ראשון ולא לנ"ט בר נ"ט, ומכל זה מוכח שאין סוף דבר שאם מעביר טעם נאסר אלא רק טעם שיש בו ממש אבל טעם שאין בו ממש אף שאינו נ"ט בר נ"ט אין בו סכנה. ולגבי ריחא, כתב הפמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סקי"ח אות ז'] שאין חשש אפילו אם צלו בשר עם דבר חריף בתנור, מותר לאכול את החריף עם דגים. ולמעשה, הפוסקים נטו להקל בזה בשעת הצורך,

מאכל שהתבשל עם בשר

ד. מאכל שהתבשל עם בשר, אין לאוכלו עם דגים. וכן מאכל שהתבשל עם דגים, אין לאוכלו עם בשר⁷.

מאכל שבלע זיעת בשר

ה. מאכל פרווה שבלע זיעת בשר שבמקום פתוח, ומצוי מאוד בתבלינים ושמן שמוסיפים לקדירת בשר תוך כדי הבישול ואדים חמים עולים למאכל, נראה שמותר לאוכלו עם דגים⁸.

ביטול בששים לדג שנפל לבשר

ו. יש ביטול בששים גם לבשר בדגים או להיפך. ויש מחמירים⁹.

- לענין טעם חזק של בשר בדגים או להיפך, עי' לעיל סי' י"א הע' ע"ב.

אבל זיעה שבמקום סגור נחשבת ממש כבישול ממש (כנ"ל סי' א' הע' נ"ד) וגם צריך להמתין ו' שעות ממנה (כנ"ל סי' א' סעי' י"ט וסי' ג' סעי' ז'), ונראה שזיעת בשר כזאת אסורה עם דגים.

י. [עי' שו"ת מהרי"ל החדשות סי' פ"ד] בט"ז [סי' קט"ז סק"ב] כתב שאין מועיל ששים לבטל סכנה, אבל הנקה"כ שם חולק וסובר שמועיל ששים גם לסכנה, וכ"כ החכ"א [כלל ס"ח סעי' א'] והפר"ח [סק"ד] והחת"ס [יו"ד סי' ק"א] והשבות יעקב [ח"ב סי' ק"ו] וחוות יאיר [סי' ס"ד] וערוה"ש [סי' קט"ז סק"י] וכ"כ הפת"ש שם סק"ג בשם שו"ת חוט השני [סי' ס"ז] וכ"כ כה"ח [שם סק"יב], ובשבט הלוי [ח"ו סי' קי"א] כתב שהעיקר שיש ביטול בששים ואפי' בספק אם יש ששים נטה להקל. וע"ע בדרכ"ת שם סק"א מש"כ בענין זה.

ולענין ביטול דג בבשר לכתחילה, עי' פת"ש כאן סק"ג ופמ"ג בסי' ק"ט בשפ"ד סק"יב ובדרכ"ת כאן סק"כ.

ח. כן משמע באו"ה [כלל ל"ט סעי' ל'] ובט"ז סי' קט"ז סק"ג וסי' צ"ה סק"ג, שהתירו פת שנאפתה עם בשר לאוכלה עם דגים רק משום שריחא לאו מילתא היא.

ט. מבואר באו"ה שם שדין טעם האוסר לסכנה הוא רק טעם חזק במיוחד (וכנ"ל בהע' ה'), ולכן טעם הבא דרך כלי וכן דרך ריחא (כלומר, פת שנאפתה עם בשר מותר לאוכלה עם דגים), אף שטעם כעיקר, אינו אוסר לענין סכנה. ונראה שתלוי בהמתנת ו' שעות, והיינו שאם טעם חזק כל כך עד כדי צריך להמתין ממנו ו' שעות, א"כ אוסר גם בדגים, ואם אינו טעם חזק כ"כ שאמנם המאכל בשרי אבל מ"מ אין צריך המתנת ו' שעות ממנו, א"כ אינו אוסר לענין סכנה בדגים, ולפי"ז יש להקל בזיעה במקום פתוח שאמנם מעבירה טעם אבל אין צריך המתנת ו' שעות ממנה כנ"ל בסי' א' סעי' י"ט וכמו שכתבו הפוסקים [כנ"ל שם] שאין הטעם העובר דרך זיעה שבמקום פתוח חזק כל כך.

ביטול סכנה בששים לכתחילה

נחלקו הפוסקים אם מותר לבטל סכנה בששים לכתחילה [למשל, דג שנפל לבשר - להוסיף עוד בשר כדי שהדג יתבטל בששים], ובמקום הפסד יש להתיר^א.

כלי שבישלו בו בשר ודג

ז. בשר ודגים שנתבשלו יחד בכלי, הכלי צריך הגעלה^ב. ולענין זה מועילה הגעלה לכלי לפלסטיק, ואפילו כלי חרס יכול להגעיל ג' פעמים^ג. ויש אומרים שאין צריך הגעלה כלל אלא ימתין עד שהכלי לא יהיה בן יומו^ד.

העלאת בשר ודג על שולחן אחד

ח. מותר להביא בנפרד צלחת של בשר וצלחת של דגים לשולחן אחד בלי הפסק ביניהם^ה.

טיפת בשר שניתזה על כלי של דגים

ט. כלי שמתבשלים בו דגים, וניתזו עליו טיפות בשר מבחוץ, אין המאכלים והכלים נאסרים^ו.

א. סי' קי"א. ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קכ"ד ודעת תורה סי' ס' סק"י שדן בזה.

ב. שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קכ"ד.

ג. דברי מלכיאל ח"ב סי' נ"ג, כה"ח סי' קט"ז סק"ג, הגהות הגר"פ עפשטיין זצ"ל על ספר שמירת הנפש אות יב שכתב שהלכה למעשה אין נוהגין כן, וכן הביא בספר אהל יעקב סי' צ"ה בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל וכ"כ בתשוה"נ ח"ד סי' קפ"ט. ועי' אחיעזר ח"ג סי' ע"ט אות ג.

ד. שבט הלוי ח"ו סי' קי"א, ולא שמענו איסור מלבד העלאת בשר וחלב לשולחן אחד שאז צריך הפסקה ביניהם.

ה. מנחת יעקב [כלל נ"ז סק"א] וכ"כ הפמ"ג [סי' ק"ח בשפ"ד סוסקי"ח] והביאו הגרעק"א [סי' קט"ז], וכ"כ היד יהודה [סי' צ"ה בקצר סק"ד ובארוך סק"ז].

יא. בפמ"ג [סי' ק"ב מ"ז סוסקי"ב וסי' ק"ט שפ"ד סקי"ג] נסתפק בדין זה, ובפת"ש [סי' קט"ז סק"ג] התיר, וכן בחמודי דניאל [תערוכות סי' ט"ז ותערוכות הב' סי' ט'] התיר, וכן בשו"ת מהר"ש ענגיל [ח"א סי' פ"ג] ובשו"ת עין יצחק [סי' כ"ד] ובאבני נזר [יור"ד סי' פ"ה] ובארץ צבי [ח"ב סי' ל"ג] התירו, אבל הדרכ"ת סי' צ"ט סקל"ח הביא בשם היד יהודה שאוסר [ועי' דרכ"ת סי' קט"ז סק"כ], וכן בשו"ת שו"מ [רביעאה ח"א סי' כ"ח] ובמשמרת שלום [סי' ק"ח אות ד] נוטה לאסור. ולמעשה, יש להקל במקום הפסד כהפת"ש וחמודי דניאל ושאר הפוסקים המתירים, ועי' גם שבט הלוי ח"ו סי' קי"א אות ב שכתב להתיר במקום הפסד אפילו לקידוש.

יב. פת"ש סי' קט"ז סוף סק"ג ושבט הלוי ח"ו

אכילת דגים וחלב יחד

י. בבית יוסף כתב שלא לאכול דגים וחלב יחד. והרבה פוסקים כתבו שהוא טעות וצ"ל דגים ובשר אבל דגים וחלב מותר ואפשר לאוכלם יחד, וכן הרבה נוהגים לאכול דגים וחלב יחד על פי הגירסא שהביאו הפוסקים הנ"ל, ומכל מקום הרבה מקפידים שלא לאכול חלב ודגים יחד - אבל בחמאה עם דגים גם הם מקילים". ג'לטין דגים המצוי במעדני חלב, אינו בכלל איסור אכילת חלב ודגים יחד גם לאלו שנזהרים מזה".

מים ויין מגולים

יא. מעיקר הדין אין איסור לשתות מים מגולים או יין מגולה או כל משקה אחר שהיה מגולה מפני שאין הנחשים מצויים כיום", אבל יש שנזהרו והקפידו על כך גם כיום".
יין שהיה מגולה זמן רב, נפסל לקידוש, ואף שאין נחשים כיום, משום שטעמו נפגם

בתנובה] והגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי סיון תשס"ח].

יט. יו"ד סי' קט"ז, א' ואו"ח סי' ער"ב, א', וכן סתימת הגר"א ביו"ד והמשנ"ב באו"ח שם, וכ"כ הברכ"י וכנה"ג [הגהות ב"י אות ח].

כ. כן דעת הגר"א [מעשה רב הארוך סי' צ"ז] ואף שבהגהותיו לשו"ע יו"ד סתם להיתר כהשו"ע, וכתב האליה רבה [סוף סי' ק"ע] שהנזהר בזה קדוש יאמר לו. וכ"כ הפר"ח [סי' קט"ז סק"א] שכיום יש נחשים באר"י אלא שהמחבר דיבר על ארצות המערב שאין בהם נחשים, וכ"כ הערוה"ש [סק"ב] ופר"ת [סק"ב] וכה"ח [סק"ו] ופאת השולחן [פ"ב סכ"ה], וכן הביא הפת"ש [סק"א] בשם השל"ה. וכן החזו"א והקה"י זצ"ל היו מאוד מקפידים על כך.

אבל כבר תמהו המנחת יצחק [ח"ט סי' פ"ה] והאז נדברו [ח"ה סי' מ"ז] שהמחבר עצמו כתב את השו"ע באר"י בצפת, ומבואר שגם באר"י [עכ"פ בצפון אר"י] לא היו נחשים, וגם תמוה לומר שהשו"ע כתב את ספרו בלי לברר את המציאות במקומות אחרים.

יז. בב"י [סי' פ"ז, ג' ד"ה דגים] כתב שלא לאכול דגים וחלב יחד, וכתבו הט"ז [שם סק"ג] והש"ך [שם סק"ה] והמג"א [או"ח ריש סי' קמ"ג] שהוא טעות ויש לגרוס דגים ובשר יחד אבל בדגים וחלב אין חשש, וגם הדרכי משה [סי' פ"ז] כתב שאין צריך לחוש לזה. וגם הא"ר [או"ח סי' קע"ג במסקנתו] והפר"ח [סי' קט"ז סק"ג] והחת"ס [או"ח סי' ק"א] והמח"ב [יו"ד סי' פ"ז סק"ד] והפת"ש [סי' פ"ז סוסק"ט במסקנתו] כתבו שאין לחוש לזה ומותר לאכול דגים וחלב יחד.

אבל בפמ"ג [סי' פ"ז במ"ז סק"ג ובאו"ח סי' קע"ג] ובפת"ש [שם סק"ג בשם תשובת חינוך ב"י] ובמור וקציעה כתבו שיש להיזהר מלאכול חלב ודגים יחד, וכ"כ הכה"ח [או"ח סי' קע"ג סק"ג וסק"ד ויו"ד סי' פ"ז סק"ד]. וכתבו הפמ"ג וכה"ח שחמאה בדגים ודאי מותר. [עי' הערות (הגר"ש"א זצ"ל) חולין דף קד. ד"ה חוץ שיש נוהגים לא לבשל דגים בחלב].

יח. כן הורו הגר"ש אלישיב זצ"ל [במענה לשאלת הגר"מ גרוס שליט"א לגבי מעדני חלב

בכך שמגולה זמן רב^א. [ולכן, ייזן שהיה בלי פקק בתוך מקרר זמן רב, נפסל לקידוש].

פירות וירקות מנוקרים

יב. פירות וירקות מנוקרים, דינם כמשקיף מגולים. ולכן, מי שמקפיד על משקאות מגולים צריך להקפיד גם על פירות שלא יהיה בהם ניקור, ומי שאינו מקפיד על משקיף מגולים יכול להקל גם בפירות מנוקרים, ועיין היטב בהערה^ב.

ביצה ושום קלופים שעבר עליהם לילה

יג. אין לאכול ביצה קלופה או שום קלוף או בצל קלוף שעבר עליהם הלילה^ב. ואם היו מעורבים בתוך סלט עם מינים שונים או עם שמן ומלח, מותר^ב. ואם נשאר מעט קליפה, הרבה כתבו להקל^ב.

אין זה נחשב נחשים מצויים אתי שפיר מה שאין מקפידין על זה.

כג. נדה יז., והובא בפר"ח [סי' קט"ז סק"ט] ובליקוטי הלכות [נדה שם בעין משפט אות ז] ובערוה"ש [סי' קט"ז סק"ב] ובשו"ע הגר"ז [חור"מ הל' שמירת גוף ונפש ה"ז] ובשו"ת בית שלמה [ח"א סי' קפ"ט] ובכה"ח [יור"ד סי' קט"ז סק"ב] ובאגרו"מ [יור"ד ח"ג סי' כ']. ועי' תוס' בכיפה יד. ד"ה איכא ובשבת קמא. ד"ה הני. ודעת רוב הפוסקים שהאיסור שייך הן בביצה חיה והן בביצה מבושלת, עי' דרכ"ת סי' קט"ז סקע"ד ומהרש"ם [ח"ד סי' קמ"ח] וחלק"י [ח"א סי' קי"א], ודלא כהבית שלמה [יור"ד ח"א סי' קפ"ט]. ובבא"ח [ש"ב פ' פנחס אות יד] ובכה"ח [אור"ח סי' תק"ד סק"א ויור"ד סי' קט"ז סק"ג] כתבו להקל בשום ובצל מבושלים [ואולי יש לחלק בין בצל ושום מבושלים שהשתנו ביותר שהרי פגה חריפותם לבין בצל מבושל שלא השתנה ואדרבה השביח וכך דרכו].

כד. כ"כ הבא"ח [שנה ב' פ' פנחס אות יד] וכה"ח [יור"ד סי' קט"ז סק"ב ואור"ח סי' תק"ד סק"א], וכן דעת החזו"א [דינים והנהגות פ"י ס"י] והגרי"ש אלישיב זצ"ל.

כה. בא"ח [שם] וכ"כ היעב"ץ [שם ד"ה עיקרן].

כא. סי' ער"ב, א' ומשנ"ב סק"ג. ונתבארו שיעורי הזמנים לפסול היין בוביום השבת סי' ל"ז סעי' י"ב.

כב. פירות וירקות מגיעים מהשדות בכל חלקי אר"י [וגם מחוצה לה לפעמים] ובשדות יש נחשים. אבל מסתימת השו"ע נראה שכיום אין נחשים מצויים, והיינו שבדור שלנו ירדה כמות הנחשים ואין זה תלוי במקום זה או אחר וגם בשדות אין כ"כ נחשים [ועכ"פ אין מצוי כלל סכנה ממים מגולים ומפירות וירקות מנוקרים - והיינו מפני שאין כ"כ הרבה נחשים ארסיים ולכן הסיכון שאחד מהם שתה מהמים או ניקר מהפירות הוא רחוק וקטן מאוד], כמו מה שהיה בעבר, וכן הוא לשונות הראשונים - מלבד הב"ח בסי' קט"ו, ה' וברי"ש סי' קט"ז שהביא בשם הסמ"ק שיש מקומות שכן מצויים בהם נחשים, אבל יתכן כוונתו למקומות נידחים כמו מדבריות באפריקה ובדרום אמריקה ולא במדינות מיושבות גם בשדות שבהם. ובכנה"ג [הגהות ב"י אות יח, הובא בדרכ"ת סק"ח] עמד בחקירה זו אם דוקא במקומות מסוימים אין נחשים או שבאופן כללי ירדו הנחשים בדורות האחרונים. עוד נ"מ יש בזה אם מותר לדרוך ברגליים יחפות על מים מגולים בשדות [כמב' ברמב"ם הל' רוצח סוף פי"א ובטור כאן], ואם כדברינו שכיום גם בשדות

לגבי אבקת שום ואבקת בצל הנמכרים בלי ערבוב מינים נוספים הקילו הפוסקים, ועי' בהערה^ב.

אוכלין תחת המיטה

יד. אין להניח אוכלין או משקין תחת המיטה^ב, בין אם היו מכוסים ובין אם היו מגולים^ב, ואם הניח אוכלין או משקין אין לאוכלם^ב. והרבה כתבו להקל בדיעבד שמותר לאוכלם^ל.

מאכלים הנמצאים בתוך 'תא מטען' של אוטובוס וישנים באוטובוס, אין לחוש כלל לאוכלין שתחת המיטה^א.

יש להיזהר שלא להניח מאכלים מתחת עגלת תינוק, ובפרט אם עשוי גם לשינה [עגלת 'אמבטיה']^ה, ואם הניח, כמה פוסקים מקילים בדיעבד, ועיין בהערה^ל.

תשס"ח) הביא בשמו להיפך], ולענין אוכלים שהיו בתוך שני כסויים הביא בשו"ת אבני ישפה שם שהגרש"ז אויערבך זצ"ל החמיר והגר"ש ואזנר זצ"ל היקל.

ל. הגרעק"א שם בגליון ופת"ש שם סק"ד, ויד אפרים שם ושו"ת בית שלמה ח"א סי' קפ"ט, וכן נטיית הבינת אדם עצמו בדבריו שם, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קי"א אות ה, וכ' שאפשר שה"ה לגבי בצל ושום קלופים.

לא. נראה שנחשב כמו שתי רשויות שונות, כמו שתי קומות בבנין, שלא שייך דין אוכלים שתחת המיטה, וגם כשישן שלא במיטה יש מקילים, ובכה"ג ודאי שומעין להקל.

לב. בזה אין להחשיב את המקום שתחת העגלה לרשות אחרת, ולא נשאר לנו כי אם הצד המובא בדרכ"ת [סקל"ח] שהאיסור רק במיטה העומדת לשינה ולא בשאר מקומות שישן עליהם, וכיום העגלה עומדת ומיועדת גם לשינת התינוק [עגלת 'אמבטיה'] א"כ קשה להקל. אמנם בפוסקים [שו"ת מנח"י ח"ד סי' קי"ז, או נדברו ח"ז סי' ע"ב, מבית לוי על יו"ד] צידרו להקל בזה, ועיקר טעמם משום שאין העגלה עומדת לשינה ובצירוף השיטות שאין רוח רעה בתינוק, והנה, כיום

ובדרכ"ת [שם סקע"ד] הביא בשם הגר"ז [חו"מ הל' שמירת הנפש ס"ז] שאם נשאר מהשורש שלהם (השיער שבראש השום או הבצל) מותר.

כו. אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' כ' - משום שהאיסור רק בשכח והניח ללילה ולא כשהדרך לעשות כן, שו"ת מנח"י ח"ב סי' ס"ח אות יג, הר צבי סי' ע"ד, וכע"ז כתב בשבט הלוי ח"ו סי' קי"א שבדיעבד אין להחמיר כמו באוכלין ומשקין שתחת המיטה. ועי' תל תלפיות קובץ ס"ג בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם נשתנה צורתו מותר ולכן התיר בשום ובצל מיובשים.

כז. סי' קט"ז, ה'.

כח. ש"ך שם סק"ד ופר"ח שם סק"ו.

כט. בינת אדם [סי' ס"ג] בשם הגר"א, אמנם בספר כתר ראש להגר"ח ואלו"ז [אות פ] כתב שהגר"א החמיר לעצמו והיקל לאחרים, ולמעשה דעת הפוסקים [הגרש"ז זצ"ל והגריש"א זצ"ל] להחמיר בזה כהגר"א, ובספר טעמא דקרא הביא בשם החזו"א שאפשר לחלק המאכלים לעניים, ועי' בשו"ת אבני ישפה יו"ד סי' קמ"א שהביא בטו"ו דעת גדולי ההוראה בזה [אמנם מה שהביא בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל להקל אם ישן רק שינת צהרים במיטה, בקובץ מבית לוי (סיון

יש שהחמירו שלא ליטול ידים שחרית ממים שהיו תחת המיטה^{לג}.
תרופות שהיו מתחת המיטה אינן נאסרות, שאינם אוכל^{לד}.

שתיית מים אחרי אכילת דגים

טו. אין לשותות מים אחרי דגים^{לה}, אבל אם עירב בהם משקין אחרים [כגון תה, קפה, סוכר וחומרי טעם] מותר^{לו}.

שתיית מים פושרים

טז. אין לשותות מים פושרים שלא רתחו די צרכם, אבל אם רתחו והצטננו מותר. ואם מכניס בהם תה או קפה או קקאו וכדו', מותר בכל מקרה^{לז}.

שתיית קצף העולה מן המשקה

יז. יש שכתבו להיזהר מקצף העולה מן המשקה כשמוזגו לתוך כוס^{ליז}.

אכילת קצה הלחם

יח. בענין אכילת קצה הלחם, עיין בהערה^{לב}.

אכילת דגים, ועי' מש"כ תוס' שם שכיום אוחזים
שהוא סכנה.

לו. מבית לוי (על יו"ד).

לז. פר"ח [סי' קט"ז סק"ט] וערוה"ש [שם סי"ד]
ושו"ע הגר"ז [חור"מ הל' שמירת הגוף והנפש
ס"ד] כמבוא' בגמ' ב"מ כט: ובחולין פד:.

לח. אליה רבה [סי' ק"ע סק"ד] בשם השל"ה,
וכ"כ בשו"ע הגר"ז [חור"מ הל' שמירת הגוף
והנפש סעיף ט'] ובכה"ח [שם סקפ"ב].

לט. יש שחששו לשכחה באכילת קצה הלחם
ולא נודע המקור [עי' שו"ת מנח"י ח"ט סי' ח'
אות ז], ונראה שהדבר נשתרש עקב המקובל
בעבר שהיה נחתום העיר וכל העיר אפו אצלו
לחמים, וכל אחד חשש שהלחם שלו נדבק בלחם
אחר שאינו כשר או שדפנות התנור אינן כשרות,
לכן הסירו את קצה הלחם [עי' משנ"ב סי' תנ"א
סקי"א ושעה"צ שם סקל"ו].

העגלות האלו מיועדות גם לשינה ואינם רק כלי
להעביר תינוק ממקום למקום אלא צורתם גם
לשינה - ויש שרגילים להרדים בהם תינוקים,
ומצד רוח רעה הרי למעשה המשנ"ב [או"ח סי'
ד' סק"י] פסק כהפמ"ג שגם בקטנים יש רוח
רעה ולא כהגר"ז, ולכן קשה להקל, וכן דעת
הגר"מ שטרנבוך שליט"א [תשובות והנהגות
ח"א סי' ט' וסי' י' - וכתב לצרף השיטות להקל
עכ"פ לענין אוכלין שאינם מבושלים] והגר"ח
קניבסקי זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל.

לג. הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרש"ז אויערבך
זצ"ל [הליכות שלמה הל' תפילה סי' ז' הע' 4].

לד. הגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי סיון תשס"ח]

לה. גליון הגרעק"א על השו"ע סי' קט"ז, ה'.
וכ"כ ערוה"ש סעי' י' וכה"ח או"ח סי' ק"ע
סקע"ט, ועי' דרכ"ת סקי"ז מה שהביא בשם
הכס"מ פ"ד מהל' דעות הי"ח. ועי' בגמ' מו"ק
דף יא. (בסוף העמוד) שטוב לשותות מים אחרי

סימן יג

דיני דם המצויים בבית*

ענייני דם המצויים בבית מחולקים כאן לד' חלקים. האחד, דם בביצים. השני, דם [ועור ובשר] אדם. השלישי, צליית כבד. הרביעי, דיני צרירות דם המצויה בעופות בבית [גם למי שקונה עופות מוכשרים]. לא ביארתי בסימן זה את דיני המליחה להוציא את הדם מהעופות והבשר מפני שאינם מצויים כל כך בבית בימינו ונעשים במשחטות.

דם בביצים

הקדמה - כללי דם בביצים

ישנם שני סוגי ביצים, ביצים שנוצרו ע"י התרנגולות בלולים שיש בהם גם תרנגולים, וביצים שנוצרו ע"י תרנגולות הנמצאות בלול שאין בו תרנגולים. דיני הדם שבביצים שונה מאוד בין סוגי הביצים, מפני שביצים שנוצרו בלולים שאין בהם תרנגולים אינם יכולים לגדל אפרוחים ונקראים "ביצים מזורות".

כיום רוב מוחלט של הביצים נוצרו ע"י תרנגולות הנמצאות בלולים שאין בהם תרנגולים כלל, והביצים מתגלגלות מיד בסיום ההטלה למתקן נפרד מכלוב התרנגולות, ואילו הביצים שנוצרו ע"י תרנגולים ותרנגולות מועברות למדגרות נפרדות כדי לגדל מהם אפרוחים. ולמעשה, יתבאר דינם לקמן.

להל' מליחה בשם הרשב"א שאין להקל בספיקות בדם שבישלו לפי שהוא קרוב מאוד לאיסור דאורי'], אלא שבספק אם הבשר נמלח, נח' הט"ז ונקה"כ [סי' ס"ט סקכ"ד] אם יש להקל בספיקן או לא כיון שאיתחזק איסורא וגם יש מקומות שהחמירו בספק דרבנן [וכמו שהביא בפמ"ג בשם הרשב"א] והפמ"ג [במ"ז שם] נשאר בצ"ע על זה, וגם הגרעק"א שם נטה להחמיר בספיקן, ולכן למעשה אין להקל בספיקות דם שבישלו

א. כמעט כל איסורי דם המצויים בבית הם מדרבנן, מפני שלהלכה אנו פוסקים שדם שכבר נתבשל איסורו מדרבנן [ש"ך סי' ס"ט סקמ"ב וסקע"ו וסי' פ"ז סקט"ו (וכ' שכן דעת המחבר, וכ"כ בה"ח סי' פ"ז סק"ג, ועי' בי"י סי' פ"ז, ר'), ט"ז סי' ס"ט סקכ"ד, פמ"ג בשפ"ד סי' ס"ח סקל"ד וסי' ק"ה סק"ב ובמ"ז סי' פ"ז סק"ו, בי' הגר"א סי' ס"ט סקמ"ה], ולפי זה יש מקום להקל בספיקות [אבל עי' פמ"ג בתחילת הקדמתו

דם הנמצא בביצה

א. דם הנמצא בביצה, אם הביצה נוצרה כלול שיש בו תרנגולים ותרנגולות, כל הביצה אסורה² [ונהגו כן גם הנוהגים כהמחבר³], ואם טיגן רק אותה לבדה במחבת או בישל אותה בכלי, הכלי נאסר וצריך הגעלה, והמחבת נאסרה - ובדרך כלל אין אפשרות להכשירה בשום אופן⁴. אבל אם בישל ג' ביצים יחד בכלי ומצא דם בביצה אחת, אין הכלי ושאר הביצים נאסרים⁵. ולכן יש הנוהגים לבשל תמיד ג' ביצים או יותר כדי שאם ימצא דם בביצה, הכלי ושאר הביצים לא יאסרו. וכן אם ראה דם בביצה ועירבו בעוגה עם עוד ביצים נוספות, הכל מותר⁶, אבל אם לא היו ביצים נוספות, הכל נאסר אם אין ששים⁷ כנגד הביצה.

ב. דם הנמצא בביצה, אם הביצה נוצרה כלול שיש בו רק תרנגולות, מעיקר הדין זורק את הדם בלבד ושאר הביצה מותרת⁸, אבל למעשה בביצים המצויות שלנו, אף שכמעט כולם מלולים שיש בהם רק תרנגולות, מכל מקום אם מצא דם בביצה, יש לזרוק את כל הביצה⁹. אלא שאם טיגן או בישל ביצה כזאת במחבת או

המים, ובמה שביאר בטעם הדין. ועי' כה"ח [סקי"ח] שכך הדין גם למחבר.

ו. ט"ז שם סק"ה.

ז. ואין צריך ששים ואחד כיון שהביצה טרופה ולא שלימה וגם לא נתערבה בביצים אחרות אלא בתבשיל, א"כ לשני הטעמים שרי, עי' ש"ך סי' פ"ו סקט"ז.

ח. שם סעיף ז'.

ט. אגרו"מ יו"ד ח"א סי' ל"ו ואו"ח ח"ג סי' ס"א ומנחת יצחק ח"א סי' ק"ו וח"ד סי' נ"ו אות ג, ומטעם שיש גם מיעוט המגיעים ממדגרות ויש קצת ריעותא ברוב במה שיש דם לפנינו ובדר"כ לביצים מוזרות אין דם, ועוד שיש לחוש אם אכן קיימים כל התנאים להחשיב את הביצים לספנא מארעא, שהרי צריך שלא יהיה תרנגול במרחק ס' בתים כדאיתא בביצה דף ז. ובסי' תקי"ג, ו' שאם יש תרנגול זכר תוך ס' בתים ואין נהר מפסיק ביניהם אינה רוצה להתעבר מהקרקע [אלא שלמעשה הזכר אינו יכול להיכנס

(בלא הוראת חכם - בצירוף צדדי היתר נוספים ע"פ הענין).

דם אדם - איסורו מדרבנן, משום מראית העין בלבד, ויש בו היתרים בתערובת וכדלקמן.

ב. סי' ס"ו, ג' וש"ך סק"ח.

ג. דרכ"ת סקי"ט בשם כנה"ג [הגהות ב"י אות כד ואות לד] ובא"ח [ש"ב פ' מצורע אות ה ובשו"ת רב פעלים ח"ב יו"ד סי' פ'] ועי' מח"ב סי' ס"ו סק"ב וסי' ס"ט סק"י.

ד. מפני שרוב המחבתות שלנו מצופים 'טפלוין' ואי אפשר להגעילם וכדלקמן סי' י"ז סעי' ז' וסעי' ט"ז, וליבון אי אפשר לעשות למחבת מפני שיש בזה חשש קלקול וא"א ללבן כלי שיכול להתקלקל בליבון, כמו שנתבאר שם בסעיף י"ד.

ה. ע"פ סי' ס"ו, ד' וש"ך וט"ז שם, וה"נ כיון שיש ספק אם הוא במקום האוסרו והרי חד בתרי בטל מדאורי' ונשאר רק ספק דרבנן, יש להקל בתערובת ואין צריך ששים כנגד הביצה. ועי' ממנחת שלמה ח"ב סי' ס' במה שדן לאסור את

בכלי, אין הכלי נאסר ואינו צריך הגעלה, אלא ימתין כ"ד שעות לפני השימוש בה.¹ וכן אם הביצה נתערבה בעיסה או בעוגה, אפילו אם לא היו ביצים נוספות בעיסה או בעוגה, הכל מותר.² ולכן, בביצים כאלו המצויות בימינו, אין שום צורך לבשל דוקא ג' ביצים ואפשר לבשל גם ביצה אחת.³

בדיקת ביצים

ג. המבשל ביצים אינו צריך לבדוק אותם לפני הבישול,⁴ אבל כשפותחים ביצה לטיגון או לעוגה צריך לבדוק את הביצה, משום שכלל יש לנו שכל ספק אפילו אם יש רוב גדול להתיר אבל אפשר לברר את הספק בקלות, חייב לברר ולבדוק,⁵ ולכן צריך לבדוק את הביצה לפני השימוש בה כשהיא כבר פתוחה⁶. (ואין הבדל בין יום ללילה לענין זה⁷).

פתח ביצה ועירב אותה בעוגה או שטיגן אותה בלא בדיקה, בדיעבד הכל מותר.⁸ ועיין עוד בהערה לגבי בדיקת ביצים במוסדות גדולים.⁹

טז. כיון שכיום יש אור בלילה ואפשר לבדוק בקל דבר זה.

יז. משום שבדיעבד סומכים על הרוב, ורק לכתחילה יש חיוב לברר.

יח. במוסדות גדולים (אולמות שמחה, ישיבות, בתי מלון וכדומה) בדיקת הביצים כרוכה בטירחה רבה, שהרי צריך לבדוק מאות או אלפי ביצים. והנה, מצד דין אפשר לברורי בקל, הרי אם יש טירחה מרובה אין צריך לבדוק אלא א"כ יש מיעוט המצוי [וכדלקמן סי' י"ט סעי' ח'-ט'] וכיום אין מיעוט המצוי כלל של דם בביצים, ומצד המנהג שהביא הרמ"א, י"ל שגם מנהג זה מקורו מדין אפשר לברורי, אבל אם יש טירחה מרובה אי"צ לזה כיום שאין מיעוט המצוי אלא רק מיעוט קטן מאוד, ובפרט שכיום רוב הביצים הם ספנא מארעא שכל איסור דם בהם קל יותר. ובספר דרכי הלכה הביא בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל שהמנהג להקל בזה, ועי' שבט הלוי ח"ב סי' ל'.

לול ואפשר שבמשך הזמן מבינה את זה ומתעברת מהקרקע].

י. אגרו"מ שם, וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל. ועי' בארחות רבינו ח"ג עמ' ע שהקה"י זצ"ל היה מגעיל גם בספנא מארעא, אמנם כיום בדר"כ א"א להגעיל מחבתות שלנו משום שמצופים 'טפלון', ולכן ימתין כ"ד שעות ודיו. ומצד הדם עצמו, נראה שיש להקל שבטל בששים בביצה עצמה שנמצא בה, שהרי מעיקר הדין הביצה מותרת אלא שנוהגים לאוסרה מהחששות הנ"ל, ולגבי הכלים יש להקל שהביצה עצמה מותרת והדם בטל בה בששים.

יא. כן נראה פשוט, ועי' מנחת יצחק ח"ד שם.

יב. שהרי מותר בדיעבד וכנ"ל ואין צריך לחוש לכתחילה לזה, שהרי רוב הביצים מותרות.

יג. סי' ס"ו, ח'.

יד. נתבאר לקמן סי' י"ט סעי' ח'.

טו. שם.

מראות הדם בביצים

ד. ביצה שיש בה כתם אדום או שחור, יש לזורקה. אבל כתם חום או אפור מותרים ואינם דם^ט.

דם אדם ועור אדם

כללי דם אדם

ה. דם אדם שפירש מהאדם, אסור לשתותו, אבל דם שבין השיניים ולא פירש מותר לשתותו^י. ולכן, האוכל תפוח או גזר ותוך כדי אכילתו נדבק על הפרי דם שיצא מבין השיניים והחניכיים, אם הוציא את הפרי מפיו אסור לאוכלו וצריך לחתוך את מקום הדם. וכן מי שמצחצח שיניים ויצא דם על המברשת, אם הוציא את המברשת מפיו אסור להחזירה לפיו שוב וצריך לשטוף את הדם מהמברשת^{יא}, וכן המקלף או חותך ירקות ונשרט באצבעו והדם נטף על הפרי, חייב לחתוך את המקום שהדם נטף שם.

דם אדם שנתערב

ו. דם שפירש מהאדם ונתערב ואינו ניכר [ולא רואים אותו], מותר, ואפי' רוב התערובת היא דם^{יב}, ולכן אם נתערב דם במשקה ואינו ניכר, מותר לשתות את המשקה. (בכל המקרים הנ"ל בסעיף ו' מדובר כאשר הדם ניכר על הפרי או על המברשת ולכן חייב להסיר החתיכה או לנקות המברשת^{יג}).

מציצת דם מפצע

ז. אם יש לאדם חבורה או שריטה בידו או בשפתיו מבחוץ או בשאר גופו, נחלקו הפוסקים אם מותר למצוץ את הדם בפיו ממנה, ודעת רוב הפוסקים להקל בזה^{יד}, וכן נראה להקל^{יז}. ולכן, מי ששפתיו נתבקעו ומצבצב מהם דם וכן אם יש לאדם פצע באצבעו המוציא דם, מותר למצוץ את הדם.

יט. דרכ"ת סי' ס"ו סקכ"ב וסקכ"ג, וכן הורה

הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

כב. שם ופמ"ג בשפ"ד סקט"ז.

כג. ע"י יד אברהם סוף סי' ס"ו.

כ. סי' ס"ו, י'.

כד. במנחת יעקב סוף כלל ס"ב כתב שאם אצבעו מטפטף דם, תלוי בפלוגתת רש"י ותוס' [כתובות ס. ובכריתות דף כא:]: אם מותר למצוץ הדם מן

כא. ואין להקל משום שהוא ספק דרבנן, שהרי יכול להסתכל במברשת ולראות אם יש בה דם, ובאפשר לברורי בקל אינו נחשב ספק כלל,

דם שיוצא מהפה בטיפול שיניים

ה. אין לחוש בטיפול שיניים אצל רופא שיניים לדם שיצא מהפה ונמצא על המכשירים, ובסיום הטיפול יקפיד להריק ולהסיר את כל הנוזלים שבפיו ולא לבלוע, וישטוף את פיו^כ.

שאבה חלב והמראה נוטה לאדום בגלל פצעים

ז. אשה שיש לה פצעים [שלפצעים נוצרים מחמת ההנקה], וממילא התינוק יונק דם עם החלב, האם מותר להניק את התינוק, כי מותר למצוץ דם מפצע ואין בזה איסור כלל [וגם למבוגר מותר למצוץ דם מפצע]^כ.

אמנם, אם שאבה חלב ויש בו מראה נוטה לאדום, החלב נאסר, ואפילו אם יודעת בבירור שיש ששים כנגדו גם כן החלב אסור, ואם אין בו מראה אדום מותר גם אם אין ששים כנגדו^כ.

כו. דם שנפרש מהשיניים אסור משום מראית העין, ומצוי מאוד שהרופא מוציא מכשיר עם דם ומחזירו לפיו, ואעפ"כ מותר בצירוף כמה היתרים. בחלק מהטיפולים אין זה פס"ר שיהיה דם כזה ואינו מתכוין לזה, ואפי' במקרים שאכן פס"ר שיצא דם על המכשירים, מ"מ הוי פס"ר דלא ניחא ליה שהרי דם הוא מאוס שהוא שקץ (עי' יד יהודה סי' ס"ו בארוך סקי"א ודרכת סי' ס"ז סקל"ג) ועי' רעק"א סי' פ"ד, ו', ואף שהמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, יש להסתפק אם דין זה שייך גם בדבר מאוס [עי' פמ"ג בפתיחה כוללת ח"ג אות ה - והביאו הבאה"ל בסי' תע"ה, ד' ד"ה כגון, ואמרי בינה הל' בו"ח סוף אות ד ומנחת שלמה ח"א עמ' לו], וגם שיטת הש"ך [סי' פ"ז סק"ז] שיש להקל באיסורי מראית העין משום רפואה. אבל מיד שמסיים את הטיפול יריק ויסיר כל מה שבפיו וישטוף את הפה.

כז. כנ"ל בהע' כ"ד.

כח. דם אדם אסור בשתיה משום מראית העין [י"ד סי' ס"ו, י'].

האצבע, שלרש"י ההיתר רק באופן שאין ניכר הדם לחוץ ולתוס' בכל אופן שניכר שהדם הוא של אדם שרי, וכתבו האורח מישור [הובא בספר תוספת מרובה בהוצאת מכון י-ם] והבא"ח והפר"ח והכרתי והכה"ח [סי' ס"ו סקמ"ז] להקל בזה שהרי גם דם דגים אסור כמו דם אדם משום מראית העין, ואם הכניס קשקשים לדם דגים א"כ הדם מותר שכבר אין מראית העין כשיש בו קשקשים וניכר שהוא מדגים, והאדם עצמו שיש בו פצע לא גרע מקשקשים של דג שאם יש פצע א"כ ניכר שהדם בא מהאדם ואין מראית העין, וגם ביד אברהם כתב להקל בזה, אבל בכנה"ג ובבל"י אסור [והיד יהודה כתב לאסור משום שקץ]. ועי' הפלאה [כתובות ס.]. שדן בזה ונטה להתיר. ועי' דרכת שם סקס"ח שהביא בשם נחל אשכול שכתב להתיר.

כה. משום סברת המתירים שהיא נראית מאוד, שדומה לקשקשים בדגים, ועוד שלשיטת רש"י יצא חומרא גדולה שאם היה דם בפיו ופתח את פיו ורואים את הדם מבחוץ כבר אסור לבלוע את הדם.

דבריו שכוונתו שאינו מתבטל ברוב, אבל עכ"פ הדרכ"ת הוכיח ממנו ומהמגדל עוז שאינו בטל אפילו בששים.

ובתשובת נחלת שבעה [סי' כ' - ומובא בפת"ש סי' פ"א סק"י] כתב לגבי פרה שחלבוה ומצאו דם מעורב, שיש לאסור מפני שאולי אין ששים ויעוד שכמה פעמים נתאדם החלב מחמת הדם, ומשמע שבכה"ג לא יועיל ששים - אמנם דבריו לגבי דם בהמה שאסור מדינא ולא לגבי דם אשה שאיסורו משום מראית העין.

ובפת"ש [סי' פ"א סק"י] הביא עוד מתשובת נחלת שבעה הנ"ל ומתשובת חינוך בית יהודה [סי' ל"ח] לגבי דם המעורב בחלב שחשש שהדם לא נעכר היטב להיות חלב והרי קיימא לן [נדה דף ט.] דם נעכר ונעשה חלב, אמנם במקרה שלנו בודאי תלין בפצעים הקיימים ולא בדבר שכמעט אינו מצוי בעולם [וגם גוף דבריו אינם מוסכמים, עי' נובי"ת יו"ד ס' נ"ד וסי' נ"ה].

והנה, אם הצבע קלוש מאוד ולא ניכר אדמומית אלא שניכר שהחלב נעכר באיזה צבע צבעוני, עי' דרכ"ת סי' ק"ב סק"ל שהביא בשם הכנפי יונה לגבי חזותא שיש להקל, וצ"ע אם נוכל לומר כן גם בדבר שאיסורו משום מראית העין.

והנה, מלבד כל הנ"ל יש לדון מצד אחר שהדם לא יתבטל בחלב אפילו אם יש ששים כנגדו. במרדכי [חולין סי' תשל"ז] חידש שאם ההיתר לא היה ניכר מעולם לפני שהתערב באיסור, וא"כ נוצר תערובת איסור והיתר מתחילת ברייתו, תערובת כזאת לא תתבטל לא ברוב ולא בששים, והוכיח דבריו מדין יבמה שרקקה דם מעורב ברוק [יבמות דף קה.], והובאו דבריו במשל"מ הל' מטמאי משכב ומושב [פ"א הי"ד].

והאחרונים הקשו מהנפסק בשו"ע [יו"ד סי' ק"ב, ד' ואו"ח סי' ש"כ, ב'] שאם האיסור לא

והנה, במקרה כאן לכאור' יש ספק האם יש ששים כנגדו או לא, וביו"ד [סי' צ"ח, ב' ובט"ז שם סק"ו] מבואר שאם הספק הוא לכל העולם ואינו יכול להתברר הרי שאם הנידון הוא על איסור דרבנן יש להקל בספיקו, ואמנם הנקה"כ שם חולק, והבאנו לעיל סי' ח' הע' כ"ג שכך נקטו רוב הפוסקים וכן הכריעו הפמ"ג והפת"ש, אלא שגם הנקה"כ מיקל בדבר שהוא רק חומרא ולכאור' איסור דם אדם משום מראית העין הוא רק חומרא.

אמנם, יש לעיין האם מועיל כאן ביטול, כי דם אדם בטל גם בפחות מששים אם לא ניכר וכמו שנפסק בשו"ע שם ובפמ"ג שם בשפ"ד סקט"ז כתב שבטל אפילו בפחות מרוב אם אינו ניכר, וא"כ אפשר שגם לאורך גיסא נחמיר שאם ניכר לא יתבטל גם ביותר מששים.

ומצינו שאיסור שציבעו ניכר בתערובת לא בטל גם ביותר מששים באו"ח סי' תקי"ג, ג' וביו"ד סי' ק"ב, א', ונתבאר בהשולחן כהלכתו סי' י"א סעי' מ"א, ואמנם האחרונים נחלקו בדין איסור דרבנן שציבעו ניכר האם בטל בששים או לא - עי' פר"ח יו"ד סי' ק"ב סק"ה שהסתפק בזה והציע להרבות בהיתר עד שלא יהיה ניכר ולזה לא חיישינן לביטול איסור לכתחילה, ועי' פמ"ג סי' ק' סוסק"א שכתב כע"ז, אלא שלגבי איסור משום מראית העין מצד אחד האיסור קל יותר כי הוא רק משום מראית העין אבל מצד שני כיון שניכר א"כ טעם האיסור קיים וכמו שבטל גם ברוב ואפילו במיעוט אם אינו ניכר, הכי נמי לא יתבטל בששים אם ניכר.

ומצאתי בדרכי תשובה [סי' ס"ו סקע"א] שכתב שאפילו אם נתבטל בששים, אם ניכר מראה אדמומית אסור, והוכיח מדברי המגדל עוז ה"ל מאכ"א ריש פ"ו, וכנראה כוונתו למה שכתב שם ה"ב וה"ג שדם אדם אסור כל עוד ניכר בו אדמימות. וגם מה שהוכיח מדברי היד אברהם שם שכתב שאם ניכר אינו מתבטל, אפשר לפרש

ואם הדם ניכר, יכולה להוסיף עוד חלב עד שהדם לא יהיה ניכר.^כ

אמנם, יתכן שלא צריך כאן כלל תורת 'ביטול' כי הדבר תלוי רק אם ניכר או לא ניכר, וא"כ אפשר שגם תערובת מתחילתה תבטל אם הדם לא יהיה ניכר, שהרי אפילו רוב דם מותר אם אינו ניכר.

[ושמעתי לדון להיתר אם החלב ורוד ולא ברור אם מחמת דם או בגלל יין וכדו', ולענ"ד אין הדבר פשוט].

כט. בש"ך [י"ד סי' ס"ו סק"א] כתב שגם בדבר שאיסורו משום מראית העין אסור לבטלו לכתחילה, והובא גם בגליון הגרעק"א סי' פ"ז, ד' [סק"א].

אמנם, ביד יהודה [י"ד סי' ס"ו בארוך סק"ב ובקצר סק"ח] מחלק בין לערב לכתחילה שזה אסור לבין אם כבר נתערב שמותר להוסיף עליו עד שלא יהיה ניכר, והובא בדרכ"ת [שם סקע"ב], וכן הוזכר ביד יהודה סי' צ"ט [בארוך סקט"ו ובקצר סק"ח] והובא בדרכ"ת שם [סקפ"ב]. ומצינו דומה לזה ביו"ד סי' צ"ט, ו' ובמג"א סי' תק"ז סק"א לגבי ביטול איסור דרבנן לכתחילה שכתבו שאם כבר נתערב מותר להוסיף עליו ולבטלו אבל לערבו לכתחילה אסור, וכשיטת הרשב"א [תוה"ב בית ד שער ג] והרא"ש [ביצה פ"א ה"ב], ונתבאר במאיר דרך עמ"ס ביצה. ולפי"ז במקרה שלנו שכבר נתערב החלב בדם, יהיה מותר להוסיף עליו ולבטלו בידיים כדי שלא יהיה ניכר.

ובחכמת שלמה [אר"ח סוף סי' ש"כ] מתיר לבטל מראית העין לכתחילה, והוכיח מהירושלמי כלאים פ"ב ה"א, והנה גם שם מיירי בכה"ג שכבר נתערב והנידון לגבי להוסיף עליו יותר ולבטלו, ואפשר שגם החש"ל כוונתו רק לזה.

ניכר לפני שנתערב אם כן אפילו בדבר שיש לו מתירין כן יתבטל, א"כ מוכח להיפך שאם האיסור לא ניכר לפני שנתערב הוא טעם להיתר ולא לאיסור.

ותירצו האחרונים [נובי"ת י"ד סי' נ"ד, חו"ד סי' ק"ב סק"ז וסי' ק"ו סק"ג, פמ"ג שם במ"ז סק"א (וכע"ז בשו"ת גינת ורדים סי' מ"ז ובפמ"ג סי' ס"ט במ"ז סק"ה)], פלתי שם סק"ח, מהרי"ט אלגאזי בכורות פ"ג סוף סי' ל', שעה"מ הל' יו"ט פ"ה ה"כ, מנ"ח מצוה ג', ועי' לשון המג"א אור"ח סי' ש"כ סק"ה] שאם ההיתר כבר היה קיים בעולם א"כ בודאי הוא סיבה להקל כי האיסור נוצר לתוך היתר קיים, אבל אם ההיתר לא היה קיים בעולם לפני שהתערב באיסור א"כ הוא טעם לאיסור כי מעולם לא היה כאן 'היתר' לפני התערובת. ובנוב"י שם הביא בשם אביו תי' אחר לחלק בין ביטול ברוב לביטול בששים [והאחרונים תמהו על תי' זה, עי' יד אפרים סי' י"ד ס"ה וקרן אורה נדרים דף נט. ד"ה ויש ויד יהודה סי' ס"ט סק"ג אות ט ושו"ת עונג יו"ט סי' ס"ב], ובשד"ח [חלק ז כללים מערכת הבי"ת סי' לט סק"ו ד"ה והנה לפי חילק באופן אחר שרק אם בכל מקרה התערובת מוכרחת להיות ביחד כמו דם ורוק של יבמה או צחצוחי זיבה אז לא יתבטל אבל אם יכול להיות כל אחד לעצמו כן יתבטל, ולתי' אלו במקרה שלנו הדם כן יתבטל, אמנם לרוב האחרונים הדם לא יתבטל כי החלב מעולם לא היה ב'היתר' לפני שהתערב בדם.

א"כ לרוב האחרונים החלב אינו יכול לבטל את הדם כי מעולם לא היה לו שם חלב לפני שהתערב וכיום שנוצר לתוך תערובת אינו מבטל את הדם אפילו בששים לרוב האחרונים הנ"ל.

אכילת עור אדם שנתלש

י. בשר אדם אסור לאוכלו^ל, וגם עור האדם אסור באכילה כבשרו^{לא}. ולכן יש להיזהר לאלו הרגילים לכסוס את עור האצבעות בפיהם, שלא לבלוע עור הנתלש מן האצבע, אלא יזהר לפלוט כל עור הנכנס לפיו^{לב}. [ומי שאינו יכול להזהר מזה יש לו לפרוש ולהימנע לגמרי ממנהג זה, ובלאו הכי ראוי להימנע מהרגל זה כדי שלא יעשה כן בשבת ויעבור על איסור גוזז^{לג}].

צליית כבד

כבד ששהה כ"ד שעות במים המעורבים בדם

יא. כבד ששהה כ"ד שעות בתוך המים הנפרשים ממנו לתוך הכלי, נחלקו הפוסקים בדינו האם כבד כבוש נאסר, ולמעשה יש להחמיר בזה, אבל כשיש ספק אם נכבש כ"ד שעות או לא, יש להקל בספיקו^{לד}.

הביא את דברי הבא"ח וכתב שהם רק חומרא משום דברי הרשב"א הנ"ל, וצ"ע. ואין להקשות א"כ יהיה איסור לכסוס את עור האצבעות גם בלי לבלוע משום איסור טעימת איסור [עי' לקמן סי' י"ט סעי' א'], זה אינו משום שאינו טועם כלום אלא פולט מיד את העור ובעור עצמו אין טעם [עכ"פ כשהוא כך] וכעין המבואר בסוף סי' פ"ז, וכן הביא בספר זר השולחן [סי' צ"ח עמ' ו] בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

לב. עי' בא"ח שם וכה"ח שם סק"א.

לג. עי' וביום השבת סי' כ' הע' ב' אם איסור הגזיזה הוא מדאורייתא או מדרבנן.

לד. הפוסקים נחלקו בדין כבד כבוש האם דינו כשלוך שאוסר הרמ"א [סי' ע"ג, א'], שדעת המנח"י [כלל כ"ד סק"ב] והפמ"ג [בשפ"ד סי' ס"ט סק"ס וסי' ע"ג סק"י וסקי"ד] והחוות יאיר [סי' כ"ז] וג' מהרש"א [סי' ע"ג, א'] ושו"ת צמח צדק [סי' קכ"א] לאסור, ודעת הפר"ח [שם סק"ט] והכרו"פ [שם בכרתי סק"ה ובפלתי סק"א] ושו"ת

ל. הכרעת הרמ"א סי' ע"ט, א', שאיסורו מדאורייתא. ואמנם הראב"ד [מאכ"א פ"ב ה"ג] והרשב"א [שו"ת ח"א תשובה שס"ד] חולקים ומתירים עכ"פ מדאורי', אלא שלרשב"א יש בו דין לפרוש ממנו מדרבנן, ועי' פר"ח סק"ו. והאיסור הוא בין באדם חי ובין במת כמש"כ הש"ך שם סק"ג.

לא. רמב"ם הל' מאכ"א פ"ד הכ"א שעור האדם כבשרו גם לענין אכילה. וכ"כ הבא"ח [ש"ב פ' אמור אות ה]. ובפמ"ג [סי' ע"ט סק"ג] כתב שברשב"א [שו"ת סי' שס"ה] כתב שעור האדם מותר מדאורייתא ואפשר שאסור מדרבנן, אמנם המעייין ברשב"א ימצא שמדבר שם לענין הנאה ולא לענין אכילה, ואפשר לדחוק שגם הפמ"ג כוונתו לזה כי כתב שם מקודם בשם המשל"מ בהל' אבל לגבי נהנה מקדשים וגם שם מיירי לענין הנאה ולא לענין אכילה, וא"כ דבריו שייכים על סוף דברי הש"ך שם שכתב שיש איסור הנאה מבשר אדם מת, אמנם בכה"ח סק"י וסקי"א

עוד יש להעיר, שהרבה פעמים הכבד נמכר בתוך כלי 'קלקר' מנוקב שרגיל לספוג את הנוזלים לתוכו, ויש צד נוסף להקל בספיקות כבוש שאינו מצוי שהדם ישאר שם כ"ד שעות לה.

צליה לאחר ג' ימים מהשחיטה

יב. אפשר לצלות כבד גם אם עברו ג' ימים משחיטתו, אלא שאסור לבשלו לאחר הצליה אם עברו ג' ימים משחיטת העוף עד צליית הכבד [ובדיעבד אם בישלו מותר באכילה]^ל. ואע"פ כן אין חיוב לצלות כבד בתוך ג' ימים שמא ישכח ויבשל את הכבד לאחר צלייתו^ל.

לענין כבד שהיה קפוא כמה ימים קודם צלייתו, עיין בהערה לה.

וכנראה שהצבע האדום המעורב עם המים הנפרשים מן הכבד אינו דם ממש אלא מוהל שנפרש מן הכבד עם המים [ודם בעין אין כיום על הכבד שהוא נשטף היטב ונשרה במים במשחטה].

לה. ע"פ החכ"א [כלל נ"ח סעיף ט' ובבינת אדם שער רוב וחזקה אות לד'] שכתב שיש לתלות אחר המצוי יותר בכה"ג. ועי' פמ"ג [סי' ק"ד סק"ז] בדין חזקה ממקום למקום.

לו. מנח"י [כלל ד' סק"ג] ופמ"ג [סי' ס"ט במ"ז סקל"ב סוד"ה מה שהביא] ויד יהודה [סי' ע"ג קצר סוסק"ד]. ובחכ"א [כלל ל"ד סי"ג] הביא בשם הכרו"פ שמיקל בזה.

לז. סי' ס"ט, י"ב ופת"ש סקכ"ו בשם חמודי דניאל [סי' ל"ד]. ובשאר בשר חוץ מכבד אסור להשהותו ג' ימים בלי מליחה שמא יבשלנו בלא צליה, אבל בכבד לא חששו לכך שודאי לא יבשלנו כי צריך לצלותו, ולחוש שמא יבשלנו אחר הצליה אין צריך כי כל דבר שבדיעבד מותר לא חיישינן ליה.

לח. האחרונים נחלקו אם בשר שהיה קפוא נחשב כאבן ויש למנות ג' ימים רק מיום הפשרתו או לא, ולא הכריעו בזה, וכ' המנח"י [והביאו הפמ"ג סי' ס"ט סק"ס, ועע"ש סקנ"ג] והפת"ש שם סק"ו שממ"נ אסור שאם הקרח נחשב כמו מים

שער אפרים [סי' פ"ח] וחוו"ד [שם בחי' סק"ח] ויד אפרים [סי' ע"ג, א' וכה"ח [שם סקכ"ד] ויד יהודה [שם בארוך סק"ז ובקצר סקי"ב] להקל שמותר, ועי' דרכ"ת [שם סקל"ג] ופת"ש [שם סק"ד]. ועי' שעה"צ סי' תס"א סקכ"ח.

ולמעשה, אין להקל בזה שאין בזה הכרעה במחלוקתם כמש"כ החכ"א [כלל ל"ד סי"ב], וגם הפמ"ג מחמיר בזה, אבל בספק האם נכבש או לא, אף שבדרך כלל אין מקילים בספק כבוש - כאן יש להקל, שיש מחלוקת על עצם הכבישה אם אוסרת או לא, וכמש"כ הפמ"ג בסי' ק"ה בשפ"ד הסק"ב ובסי' ל"ג בשפ"ד סקי"ד.

והנה, בכל פעם שנפרש מים מכבד הרי מעורב בו גם דם בעין, וכבד שנכבש בדם בעין חמור הרבה יותר מכבד שנכבש במים כי הנידון אינו רק מצד שהוא מבושל ואי אפשר לצלותו אלא גם מצד שנכבש איסור ונבלע בו טעם איסור, וכתבו החוו"ד והמעיל צדקה [הובא בפת"ש שם] שבכבד הכבוש בדם אין להקל, וא"כ למעשה יהיה חמור יותר ואפי' בספק לא נוכל להתיר. אמנם באמת נלע"ד בכל זאת להעמיד הדין כנ"ל, שהרי בכל פעם שהכבד שרוי במים כ"ד שעות לא יתכן שלא יפריש דם לתוך המים, וא"כ כל הפוסקים הנ"ל שדיברו על כבד הכבוש במים, וכי לא ידעו שכל כבד השרוי במים מפריש דם,

הטבלת רשת הצליה

יג. יש להטביל את רשת הצליה, ואם צולה במכשיר חשמלי, צריך להטביל את כולו^ט.

חיתוך והדחה קודם הצליה

יד. כל בשר שרוצה לצלותו, וכן כבד קודם הצליה, צריך להדיחו היטב מדם שעליו^ט. ואמנם, כיום הכבד עובר הדחה היטב במשחטות, אלא שיש להדיחו לאחר החיתוכים שעושים בו מפני שהחיתוכים מוציאים דם הכנוס בעומק הכבד ובסימפונות (החוטים הדקים שבכבד)^ט. ודע, שכיון שאנו מולחים את הכבד לפני הצליה [וכדלקמן], לכן החובה להדיח כפולה ומכופלת^ט. עבר וצלה בלי הדחה, ואפילו עם מליחה קלה כמו שאנו מולחים לפני הצליה, הכבד מותר בדיעבד^ט, ובתנאי שלא שהה הכבד בעודו מלוח לפני הצליה יותר מ-18 דקות^ט.

צרירות דם בכבד

טו. אין צורך להסיר צרירות דם הנמצאת על הכבד^ט.

מא. דברי סופרים [קיצור הל' מליחה פס"ח סעי' י].

מב. כמבו' ברמ"א שם, שהמלח מבליע את הדם בעין שעל הכבד, וכיון שהחיתוכים מוציאים דם בעין, על כן חובה להדיח לפני המליחה והצליה.

מג. כיון שבמליחה לצלי יש להקל בדיעבד כהרמ"א שם שאם לא שהה כשיעור מילחו מותר, והש"ך [שם סק"ט וסי' ס"ט סק"יג] פסק כהרמ"א, אבל הט"ז [שם סק"ה ובסי' ס"ט סק"ז] פסק שאפי' לא שהה שיעור מילחו אסור, והפמ"ג [סי' ס"ט בשפ"ד סוסקי"ג] כתב שאף שלעיקר הדין קשה להכריע להיתר או לאיסור, מ"מ אם מלח כמו שאנו מולחים לצלי [שהוא פחות ממליחה רגילה וכדלקמן], מותר בדיעבד.

מד. שזה שיעור מליחתו מעיקר הדין [כמבו' בסי' ס"ט, ו']. ועי' סי' ע"ו, ב'.

מה. צליה מוציאה גם צרירות דם (גם בלי חיתוך), כמבו' בסי' ס"ז, ד'.

א"כ הוי כבוש ואם אינו מים א"כ שהה ג' ימים בלא מליחה, אבל כיום הכבד הקפוא אינו נוגע בקרח וגם הקרח יבש לגמרי ונשאר הספק, ועי' ערוה"ש סע"ט ודרכ"ת סק"נ שג"כ דנו בזה, ולמעשה, כ' באגרו"מ [יור"ד ח"א סי' כ"ד וח"ב סי' כ"א] שלכתחילה יש להחמיר ובדיעבד מותר, ובשבט הלוי [ח"ב סי' כ"ה] כתב שיש להחמיר בזה. אמנם לגבי כבד שדינו קל יותר וכו"ל שיש המקילים בו לגמרי, יש שצירפו להקל שגם אם קפוא יותר מג"מ מותר לבשלו לאחר הצליה, וכ"כ הדברי סופרים בקיצור הלכות מליחה סי' נ' סעי' ס"ז וכן הביא שם סעי' ס"ו בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל.

לט. סי' ק"כ, ד', כיון שהכבד מונח על המכשיר והרשת, ולכן שונה משאר חצובות גז שרק הקדירה מונחת עליהם והמאכל אינו נוגע בהם. וצריך להטביל את כל הכלי, עי' לקמן סי' י"ח סעי' מ"ט.

מ. סי' ע"ו, ב'.

חיתוך בכבד לפני הצליה

מז. לפני הצליה יש לחתוך בכל חלק בכבד (הכבד מחולק לשני חלקים) שתי וערב (בין לנוהגים כהמחבר ובין לנוהגים כהרמ"א¹²), ויעמיק החיתוך עד הסימפונות (הם חוטי הדם הדקים שבכבד), ולאחר החיתוך ידיח היטב את הכבד עד שהמים יהיו נקיים מדם. ועי' לעיל סעי' י"ד.

סדר הצליה

מליחה קודם צליה

יז. יקח את הכבד החתוך והמודח, וימלחנו מעט¹³ יותר ממה שרגילים להוסיף מלח לאכילתו (פחות ממליחת בשר רגיל להוציא את הדם¹⁴), ומיד יצלה את הכבד בלי שהייה כלל בין המליחה לצליה (לפני שהמלח יתמלא בדם). ויש להזהיר שלא ישתהו כלל בין המליחה לצליה.

והחוו"ד [סק"י] והחכ"א [כלל ל"א ס"ו] נקטו בשיטת הרמ"א שכבד לא צריך ניקוב כלל, אבל בבית הלל [שם סק"ב] כתב בשיטת הרמ"א המנהג להקל הוא רק אחרי הסרת המרה, וגם הפמ"ג [מ"ז סק"ה] כתב שמנהג האשכנזים שצריך להסיר את המרה לפני הצליה, וגם בנוב"י [תנינא סי' מ'] מבואר שהבין בשיטת הרמ"א שהמנהג רק אחרי הסרת החשש שיש בסימפונות [ופי' שהחשש מפני דם הבלוע בהם ויש להסירם ואפשר להסירם גם אחרי הצליה - ועי' רעק"א בגליון].

ולמעשה מנהג האשכנזים הוא לחתוך את המרה לפני הצליה, והוא לפעמים מוכרח אם רוצה לבשל את הכבד אחרי הצליה שאז לכל השיטות חייב לחתוך לפני הצליה [ופעמים שיש בישול בלי שימת לב כמו עירווי רוטב חם מכלי ראשון וכדו']¹⁵, אלא שבימינו יש לעשות חיתוך גם בכבד עצמו מפני שהמשחטות מקפידים מאוד על הכבד וכנ"ל.

מז. סי' ע"ג, ה', וסי' ע"ו, ב', וסי' ס"ט, ב', י"ח.

מח. עי' סי' צ"א, ה' וסי' ע"ג, ה'. ועי' בי' הגר"א סי' ע"ו סק"ה.

מו. למחבר יש לחותכו שתי וערב, וגם לרמ"א שסומכים (עכ"פ בכבד עוף) על חיתוך המרה עם קצת מהכבד [סי' ע"ג, א' וט"ז סק"ב, ועי"ש ס"ג], מ"מ כיום שהכבד יקר ומקפידים מאוד שלא לחתוך כלום מהכבד עם המרה, יש לחתוך שתי וערב בכבד גם לדעת הרמ"א. ד"ס שם פס"ז סעי' ל"ב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל והיכל הוראה [ח"ג סוף סי' מ"ו] בשם הגר"מ בראנדסדורפר זצ"ל.

והנה, האחרונים נתקשו בביאור שיטת הרמ"א, כי בסעיף א' כתב שיש לנקב את הכבד ובסעיף ג' כתב שנהגו להקל שאם צולה את הכבד ואינו מבשלו אחר כך אין צריך שום חיתוך, והט"ז [שם סק"ב] הביא בשם מהרש"ל שהרמ"א בסעיף א' היקל שמספיק נקיבת חורים בכבד או נטילת המרה עם קצת מהכבד מפני שסמך על השיטות שמעיקר הדין כבד לא צריך חיתוך לפני צליה ורק לחומר אחרות חותכים אבל שם סק"ה כתב שהרמ"א בסעיף א' ביאר דבריו רק לפי השיטה שכבד צריך חיתוך אבל באמת שיטתו כבסעיף ג' שלא נהגו לחתוך כלל.

כבד שנמלח ולא נצלה מיד

יח. אם השתהה בין המליחה לצליה, אם הכבד היה בכלי שאינו מנוקב בתחתית ואין מקום לדם לצאת, הכבד נאסר מיד לאחר זמן קצר מאוד (כאשר נראה ציר אדום בכלי - דקות מועטות מאוד)^מ. ואם הכבד היה בכלי מנוקב בתחתית, אין הכבד נאסר אלא אם כן שהה יותר מ-18 דק' במלח^נ, ולכן ידיחנו היטב לפני הצליה מהמלח^{נא}, ונותן מלח חדש וצולוהו. ואם לא שהה כל כך, יכול בדיעבד להדיחו לאחר הצליה^{נב}, ואם לא הדיחו לאחר הצליה ובישלו, אין הכבד נאסר^{נד}.

השיש שבמטבח בדרך כלל הוא חלק, וכששופכים עליו מים יש בו מידרון קל לכיוון הכיור, ולכן נחשב לכלי מנוקב, ואם הכבד היה מונח עליו, דינו ככלי מנוקב.

האש שצולים עליה

יט. יצלה על אש נמוכה^{נז} או על מכשיר חשמלי (מנגל חשמלי)^{נח} בדרגת חום נמוכה (אפשר למרוח שמן על הכבדים לפני הצליה). וטוב יותר לצלות על מכשיר חשמלי שהחום שווה בכל מקום^{נא}. ולכן גם לכתחילה ירחיק מהאש את הכבד שעדיין לא ניצלה, ובדיעבד הכבד מותר.

נד. שו"ת מנח"י ח"ה סי' י"ז וכן דעת הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל, והיינו משום שאם האש גבוהה וחזקה מדי, יתכן שהכבד יתייבש מבחוץ אבל מבפנים לא יצלה אפי' חצי צלייתו, ואמנם לענין אכילתו כך יש להקל, אבל לענין בישול אחר צליה יש להזהר בזה, עיי"ש.

נה. כן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאפשר לצלות על מכשיר חשמלי. וכ"כ בשבט הלוי ח"ו סי' ק"ז.

ומבואר ברמ"א סי' ע"ח שאפשר למרוח את הכבדים בשמן לפני הצליה.

נו. עי' שו"ת מנח"י שם לגבי כבד הנצלה על גז ואין אפשרות שכל הכבד יהיה מונח על האש עצמה אלא יש חתיכות על האש וחתיכות סמוך לאש, ודן להתיר ע"פ הט"ז [סי' ע"ו סק"ט] לגבי כבד שהוסר מהאש קודם חצי צלייתו אם נאסר, וכתב להתיר [דלא כהב"ח, עיי"ש], ומ"מ המעיין שם יראה שאין ההיתר מרווח, וגם הפמ"ג

מט. סי' ס"ט, י"ח, ופמ"ג שם בשפ"ד סק"ס וחכ"א כלל ל"ד סט"ז ומנח"י כלל כ"ד סק"ב. ודוקא החתיכות שלמטה השקועות בציר האדום נאסרות, אבל החתיכות שמעליהם שאינם שקועות בציר אינם נאסרות, רמ"א שם.

נ. סי' ע"ו, ב', ונתבאר לעיל סעי' י"ד.

נא. ש"ך סי' ע"ג סקט"ז [וסי' ס"ט, כ'].

נב. נטיית הפמ"ג סי' ע"ו בשפ"ד סק"ט וסקט"ו ובמ"ז סק"ה. ועי' דרכ"ת סקכ"ח שהביא שהיד יהודה מיקל בזה אם נצלה צליה גמורה, וסיים וצ"ע.

נג. פמ"ג סי' ע"ח בשפ"ד סק"ב [ואף שבסי' ע"ו בשפ"ד סק"ט ובמ"ז סק"ה הסתפק, בסי' ע"ח פשט שמותר בדיעבד], וכ"כ המנח"י [כלל ה' סק"ה וכלל ט' סק"ד] והכנה"ג [הגהות ב"י סוסק"ד], והיד יהודה [סי' ס"ט סקי"א] חולק ואוסר.

אין לצלות כבד במיקרוגל, ואינו מועיל¹¹.

אין לצלות כבד בכלי שאינו מנוקב¹², ולכן אין להניח כבד על קרקעית מכשיר הצליה אלא על רשת מנוקבת. וכן אין לעטוף את הכבד בנייר כסף בזמן הצליה¹³.

סדר צליית הכבד ושיעור הצליה

כ. יקח את הכבד וימלחנו מעט ומיד יניחנו על רשת הצליה (כדאי להניח את הכבד בתוך רשת על מכשיר הצליה כדי שיוכל בקלות להופכו בשעת הצליה. ויש עוד סיבות לכך, ע"י לקמן סעיף כ"ג וסעיף כ"ה), ויקפיד שהחיתוך שתי וערב שנעשה בכבד יהיה כלפי מטה [ואם קשה לו להקפיד כן, יעשה חיתוכים משני הצדדים]¹⁴. וימתין עד שייצלה מצידו האחר ואז יהפכנו כדי שייצלה גם מצידו השני¹⁵.

כא. מעיקר הדין אם צלה את הכבד חצי צלייתו די בכך¹⁶, אבל בימינו איננו בקיאים מהו חצי צליה ולכן למעשה נוהגים לצלותו צליה גמורה, והיינו, כמו שהוא טוב ומוכן לגמרי לאכילה [כלומר, כאילו היינו צולים אותו לאכילה ולא בשביל להפליט את הדם]¹⁷.

בשם הנוב"י ובנדחי ישראל [פל"א ס"ז] להח"ח ובקצוש"ע סי' ל"ו סכ"א.

ס. סי' ע"ג, א'. [ולענין כבד עוף, ע"י לעיל סעי' ט"ז].

סא. אבל אין צריך לעשות חיתוכים שתי וערב משני הצדדים ומספיק שיעשה חיתוכים בצד אחד. והוא משום שהטעם לחיתוך הוא מפני שיש ריבוי דם בכבד ואין הדם יוצא בלא חיתוך, אבל אחרי שניצלה צד אחד כבר יצא רוב הדם ושוב מהני הצליה גם בלא חיתוך [ד"ס קיצור הל' מליחה פס"ז הע' א']. ואם קשה לו להקפיד שהחיתוכים יהיו כלפי מטה, יעשה חיתוכים משני הצדדים.

סב. ש"ך סי' ע"ג סק"ב ע"פ הרמ"א בסי' ע"ו ס"ב וס"ה.

סג. ט"ז סי' ס"ט סקנ"ד ופמ"ג שם, וכתבו בקצוש"ע [פפופר] עמ' קג ובד"ס קיצור הל' מליחה [פע"ב סעי' י'] שכן המנהג.

נחלק על הט"ז ומסכים לב"ח - ע"י לקמן סעיף כ"ג, ולכן לכתחילה טוב להקפיד על זה. וע"י גם בחו"ד [שם ב"י סק"א] שהתיר בדיעבד בזה. וכן העיר במועו"ז ח"ג סי' רל"ו שבגז החום ממהר לצלות מבחוץ ולא תמיד אפשר לשים לב שהכל צלוי בפנים בשיעור שראוי להיאכל.

נז. שש"כ פמ"ב סכ"ג בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, וכ"כ בקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל.

נח. חו"ד סי' ע"ו בחי' סקי"ז ומנחת יעקב [כלל כ"ד סק"ב] וחכ"א [כלל ל"ד טט"ז] ופמ"ג [סי' ס"ט סק"ב].

נט. הט"ז [סי' ס"ה סק"ב] מתיר, וכ"כ הכרתי סק"ג והחק יעקב [או"ח סי' תפ"א סק"ז], והפמ"ג [סי' ס"ה במ"ז סק"ה] תמה עליו הרי הוי כניצלה בכלי שאינו מנוקב, ובחכ"א [כלל ל"א ס"ז וכלל ל"ד סט"ז ובבינ"א אות כו] אוסר מטעם שניצלה בכלי שאינו מנוקב, וכ"כ בפת"ש סי' ע"ג סק"א

כב. כאשר הכבד צלוי צליה גמורה והסירו מהאש, יסירנו מרשת הצלייה או מהמנגל ולא ישהה את הכבד שם⁷⁰. ובדיעבד אם השהה מותר.

הסרת הכבד מהאש

כג. אין להסיר את הכבד מהאש לפני שניצלה כל צרכו. אם הסיר את הכבד מהאש באמצע הצליה לפני שניצלה חצי צלייתו, הכבד והכלי מותרים בדיעבד, ויש שאסרו את הכלי והכבד, ונראה להקל בדיעבד⁷¹. ויש לשים לב כשהופכים את הכבד שישאר סמוך לאש ולא להרים את הרשת גבוה לפני שניצלה צליה גמורה, ובדיעבד מותר.

ולכן עדיף לצלות את הכבד בתוך רשת שאפשר בקלות להפוך את הכבד כשהוא עדיין צמוד וסמוך לאש.

(אם הסיר את הכבד וראה שניצלה צליה גמורה, לא יחזירנו לאש, וכנ"ל).

באיזה כלי מסירים את הכבד מהאש

כד. מזלג שהפך בו את הכבד בזמן הצליה, לא יסיר בו את הכבד הצלוי אלא יקח מזלג אחר, ובדיעבד מותר⁷².

שימוש בכלים שצלו בהם

כה. הכלים שצלו בהם את הכבד [הרשת, כלי הצליה שהכבדים נגעו בו, המזלגות שהפכו בהם את הכבד החם וכדומה], צריכים לכתחילה ליבון לפני השימוש

מותר ודלא כהב"ח והפמ"ג שאסרו גם בדיעבד), ולכן נראה שאף שלכתחילה יש להיזהר בזה, מ"מ בדיעבד שרי, ובפרט שהט"ז כותב שכן המנהג, גם בד"ס [קיצור הל' מליחה פע"ה סמ"ב] נטה להקל בזה.

סו. סי' ע"ו, ד' וכדלקמן סעי' כ"ה שאחרי שהוסר הכבד מהאש כבר לא נאמר בו כבולעו כך פולטו והרי המזלג בלע דם בזמן הצליה וא"כ יבליע איסור בכבד. ובדיעבד מותר כמש"כ הרמ"א שם.

סד. סי' ע"ו, ד' וש"ך סק"כ, וכ' הרמ"א שאם השהה, בדיעבד שרי.

סה. נחלקו בזה הב"ח והט"ז [סי' ע"ו סק"ט], ולמעשה, רוב הפוסקים נקטו כהט"ז שמותר בדיעבד, כ"כ החכ"א [כלל ל"א סי"ד] והפר"ח [שם סק"ג] והחור"ד [שם ח"י סק"ז] וכנה"ג [הגהות ב"י סק"ח], ודלא כהפמ"ג [במ"ז סק"ט וסק"י] שאסר הכלים והכבד, וגם הכרתי [שם סק"ד] והבא"ח [ש"ב קדושים אות ו] נטו להחמיר לכתחילה (אבל בכרתי משמע שבדיעבד

בהם, ובדיעבד אם השתמש בהם בלא ליבון מותר^{טז}. ועייין עוד בהערה^ח. ולכן, בגמר הצליה יש להשהות את הרשת עוד מעט על האש כדי שיהיה עכ"פ ליבון קל^{טז}. ויש מקילים ברשת שאין צריך ללבנו, ודעתם שרק ב"שפוד" מחמירים כן ולא ב"רשת", וזה טעם נוסף להשתמש ב"רשת" לצליה שאז אין צריך לנעוץ מזלג בתוך הכבד בזמן הצליה, ויש יותר לצדד להקל^ע. וכן, התוחב מזלג או סכין בכבדים לפני גמר צלייתם, אינו יכול להשתמש בהם למאכלים אחרים [ולכן לא יוציא בהם את הכבדים הצלויים, וכנ"ל בסעיף כ"ד], ובדיעבד אם השתמש בהם, המאכל לא נאסר.

צליית כבד במכונה מסתובבת

כו. אין לצלות כבד במכונה שמסתובבת תדיר כל הזמן^{טז}.

צליית כמזה שכבות של כבדים זה על גבי זה

כז. אין לצלות הרבה שכבות של כבדים, אלא יצלה את הכבדים זה לצד זה בלבד^ע.

מנגל השמלי שיש מים מתחת לאש

כח. מתקן צליה שיש בו כלי תחת האש לקבל המים, יש להשאירו יבש וריק ממים בזמן הצליה^ע.

דחוק בה כמו בשפוד [ע"י ס' הכשרות פ"ט הע' רצ"ה וס' קצור שו"ע (פפויפר) עמ' צב ובארחות רבינו ח"ג עמ' שפט בשם החזו"א]. ויש שצירפו להקל כך בצירוף מש"כ היד יהודה [סימן ע"ו בקצר סוסקכו"ן] שכיום לא נהגו ללבן הכלים, וביאר בקצו"ע שם שכנראה טעמו כי אנו צולים את הכבד צליה גמורה, והמשך הצליה לאחר חצי צליה משמש גם לליבון הכלים והרשת.

עא. שם, ב'.

עב. ע"י מועדים וזמנים ח"ג סי' רל"ו ושו"ת מנח"י ח"ה סי' י"ז ותשובות והנהגות ח"א סי' תכ"ה, ואמנם אם יש הרבה שכבות א"כ דומה לצליה בכלי שאינו מנוקב שאין לעשות כן וכנ"ל בסעי' י"ט.

עג. מצד האדים העולים מן המים ונחשבים בישול

סז. רמ"א סי' ע"ו, ד' ובאו"ח סי' תק"ט, ה', ומנח"י כלל י"ח סק"ג ובפמ"ג בשפ"ד סי' ע"ו סקכ"ג ודרכת"ש שם סקל"ח.

ואמנם בפמ"ג שם מתיר בדיעבד בשפוד רק במקום הפס"מ, אבל ברמ"א מבואר שגם בשפוד מתירים בדיעבד, וכ"כ החו"ד [שם בי' סק"ב], וכן משמע במג"א [או"ח סי' תק"ט סק"ב] ובמשנ"ב [שם סקכ"ז], וע"י כע"ז בשבט הלוי ח"ב סו"ס קנ"א.

סח. כל זה הוא משום שצלו בו כבד, אבל אם צלו בו איסור אין להקל בדיעבד, ט"ז ופמ"ג שם סק"י.

סט. פמ"ג בשפ"ד שם סקכ"ג ובמ"ז שם סק"י שמספיק ליבון קל.

ע. בדרכת"ש שם כתב שרשת הוא כמו שיפוד שצריך ללבנו, וכ"כ בקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל, אבל יש שהקילו ברשת שאין הכבד

[מנגל חשמלי שהוראות הבטיחות שלו מחייבות למלא מים במגש התחתון, בשעת הצורך יכול לעשות כן, ויקפיד להחליף את המים כל זמן קצר^{ע"ה}].

הדחת הכבד לאחר הצליה

כט. מיד לאחר הצליה ידיח את הכבדים היטב במים ג' פעמים^{ע"ה} (ונראה שאין צריך לסגור ולפתוח את הברז ג' פעמים אלא ישהה את הכבדים איזה זמן תחת זרם מים שבברז^{ע"ה}), ואם לא הדיח את הכבדים ובישולם כך, מותר בדיעבד^{ע"ה}. וגדולי הפוסקים הספרדים כתבו שאם אוכל את הכבד צלוי ולא מבשלו, אין צריך להדיחו אחר הצליה^{ע"ה}.

צרירות דם^{ע"ה}

כללי צרירות דם בעופות

ל. רבים סבורים כי חותמת ההכשר על העוף מתירה להכניס את העוף כמו שהוא לבישול גם אם רואים עליו צרירות דם (דם שנתאסף מחמת מכה וכדומה), ולא כן הוא.

דם שנצרך [התאסף, מחמת מכה וכדומה] אינו יוצא על ידי מליחה אלא אם עשו בו חיתוך לפני המליחה^פ [עיין לקמן סעיפים מ"א-מ"ג], וממילא המוצא דם צרור בעוף שכבר נמלח והוכשר, חייב להסירו ולחותכו מהעוף.

העולים בחזרה לכבד.

עד. בשעת הדחק יש להקל וכנ"ל שאין הענין חמור כ"כ, ויחליף מים מדי זמן קצר בכדי שהדם הנוטף יתבטל בשישים ולא יהיה חוזר וניעור עד שלא יהיה ששים כנגדו.

עה. סי' ע"ו, ב' וש"ך סקט"ו וסי' ע"ג, א', ה'.

עו. שאין צריך 'כח גברא' אלא ג' הדחות.

עז. שם.

עח. פ"ח סי' ע"ו סקט"ז, בא"ח ש"ב קדושים אות ח, כה"ח סי' ע"ו סקכ"ט.

עט. ניתן להשיג קונטרס עם תמונות צבעוניות להמחשה בטל' 025376523 או 0504118843.

פ. יו"ד סי' ס"ז, ד'. ולכן, אם רואים חיתוך

- יש להקל מכיון שמעט אדים עדיין לא נחשבים בישול [עי' דרכ"ת סי' ע"ג סק"ז ויד אפרים סי' ע"ו, ב' וקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל וקיצור ד"ס בסוף הספר בשם הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל], אמנם הדם הנוטף מן הכבד מתערב במים ואם אין במים ששים כנגדו הרי האדים עולים מדם המעורב במים ויש לחוש שיאסרו את הכבד.

וכשהכלי יבש ונקי, בדרך כלל לא מצטבר דם כ"כ והוא נשרף ומתייבש מיד ואין אדים מהדם]. ובדיעבד יש להתיר כמש"כ בקיצור ד"ס [פס"ג עמ' תשיח] בשם הגאון מטשיבין זצ"ל שבזיעת דם אמרינן כבולעו כך פולטו ומישרק שריק. אם נוטף הרבה דם כדאי למלאות הרבה מים כדי שהדם יתבטל בשישים וכך לא יהיה חשש באדים

המציות שבכל המשחטות ללא יוצא מן הכלל אין אפשרות לבדוק היטב את העופות מצרירות דם מפני שישנם מקומות נסתרים וגם מחמת מהירות הבדיקה^א, אלא במקרים טובים בודקים היטב שאין צרירות דם גדולה וניכרת, ובמקרים פחות טובים בודקים בצורה שטחית שאין צרירות דם גדולה וניכרת - אבל הכל שווים שאין הבדיקה מקיפה ומוחלטת. כל מי שבודק בכיתו עופות יוכל להעיד תוך זמן לא ארוך שמצא והסיר חתיכות צרירות דם מהעופות.

מלכתחילה לפני הבדיקה במשחטה צרירות דם מצויה מאוד (תלוי בחוזק העופות ובעוד סיבות משתנות), אבל במקומות שבודקים היטב ומסירים צרירות גדולה וניכרת, נשאר הצרירות המצויה בבית בערך ב-5% מהעופות^ב, ובמקומות שבודקים פחות כמובן שהיחס עולה בהתאם.

מהי צרירות דם?

א. בשר שהאדים בין מחמת מכה ובין מחמת קשירת הרגלים או מכל סיבה שהיא, נחשב נצרר הדם^א, ויש שהקילו שרק אם יש דם בעין נחשב נצרר הדם, ולהלכה, חייבים להסיר כל צרירות גם אם רק האדים הבשר (בדומה למראה של אדם שנחבל ולא יצא הדם החוצה), אבל יש לסמוך לענין דיעבד שאם כבר בישל את החתיכה

אור חזק זה מסנוור ולא רואים את הצרירות (דס).

ב. מבואר ברמ"א שם ובסעי' ג' שצרירות דם היא גם לאחר שחיטה, וכתב בשו"ת טוטו"ד תליתאה סי' קי"ט שהוא רק מנהג, אבל דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמעיקר הדין אין שום חילוק בין לפני שחיטה לאחר שחיטה. ועכ"פ אם נתאסף דם ממש פשוט שאין הבדל אם לפני או אחרי שחיטה ורק לשיטות שנצרר הדם הוא כשהאדים הבשר שייך לחלק כן.

ג. כן שיטת הרמב"ם [מאכ"א פ"ו הי"ב והי"ג] והרא"ש והר"ן בחולין צג: וכן סתימת טוש"ע ובי" ושאר פוסקים [וכן פסק השו"ע א"ח סי' שט"ז, ח"ז], ובשו"ת טוטו"ד תליתאה סי' קי"ט כתב שבראב"ד משמע שרק דם בעין נחשב צרירות דם, ועי' דע"ת סי' נ"ה סקמ"ז. והוסיף הטוטו"ד שם שלא דוקא נצרר מחמת מכה,

במקום הצרירות, כנראה שהוא נעשה כבר במשחטה לפני המליחה ואז אין הצרירות אסורה כלל. ישנם כשרויות שעושות חיתוכים במקומות המיועדים לצרירות (בפרט בחלק התחתון של השוק) ואז גם אם אכן היתה צרירות, המליחה מוציאה את הדם במקום החיתוך.

פא. בדרך כלל בודקים מצרירות דם מעל 20 עופות בדיקה, מלבד 'חבורות' מיוחדות שיש בודק נוסף שבודק היטב עוף עוף (במקומות הגלויים שבו), ובאמת, כיון שכל חיוב הבדיקה הוא משום שאפשר לברר בקל א"כ קל לכל אחד לעיין בכיתו בזמן קצר, אבל במשחטות קשה לברר מפני שיצטרכו להעמיד הרבה בודקים (עי' אגרו"מ יו"ד ח"א סוף סי' ע"ב, ועי' המועדים כהלכתם סי' ס"ד הע' מ"ג שדבר שיש בו טירחה גדולה נחשב כמו בדיעבד). (עוד יש להעיר, שיש מקומות שיש פרוזקטורים חזקים, וכשיש

שנצרך בה הדם שאם רק האדים הבשר אינה אוסרת את הקדירה ואת שאר החתיכות, ויש אוסרים גם בדיעבד גם בהאדים הבשר^פ, אבל ודאי שצריך לחתוך ולהסיר את מקום הצרירות גם אחרי הבישול וגם ראוי לזרוק את כל החתיכה שהצרירות נמצאת בה^ה.

שים לב! לא כל מראה אדום בעוף הוא צרירות דם אלא רק אדום גמור (ולא ורוד או כתום)^ב, ובן מים אדומים הנפרשים מהעוף אינם אסורים כלל^א - אלא רק בשר שהצטבר בו דם, ומתחילה יש לשאול לרב הבקי בעניינים אלו עד שידע מתי הוא צרירות ומתי לא.

צרירות שהיא רק בעור ואינה חודרת לבשר, טוב לחותכה אם אפשר בקלות, אבל אם גילה צרירות בעור רק לאחר הבישול, אינה אוסרת^ה.

נקודות דם קטנות המצויות בחזה, עד רוחב של וריד [של עוף - כפי המצוי בכנפיים] אינם אסורות ואין צורך להסירם כלל.

פו. לשון הבי"י (סי' ס"ז, ד') בשם הר"ן [חולין צג:] אומצא דאסמיק בשר שהוא אדום ביותר וניכר שהדם נצרך בתוכו. וכן ההוראה למעשה המקובלת כיום בכל המקומות. וכן המנהג [קיצור ד"ס עמ' ו, וכן דעת הגר"ע אויערבאך שליט"א]. גם יש צבע כהה שהוא ממש עצמות [בפרט בצמוד לעצם שבורה (אין לחוש לטריפה) וכן כשהעוף מונח בקירור לאחר השחיטה] ואינו צרירות דם כלל, אלא שצריך הרבה נסיון להבחין בין זה לבין צרירות דם (יש הבדל בצבע ובמרקם).

פז. והם מוהל שאינו אסור כמבוי בסי' ס"ט, י"ט, כ' וש"ך סקע"ח בשם התו"ח סוף כלל ט"ו, ועיי' פמ"ג בפתיחה להל' מליחה בעיקר הב' שביאר דבר זה.

פח. בט"ז (סי' כ"ג סק"ז) כתב שאין דם בעור, ובג' מהרש"א שם הסכים עמו בעוף, אבל בתבואות שור סק"כ השיג על דבריו.

אמנם יש להתיר מטעם אחר לפי שעור העוף הוא דק וצרירות דקה כל כך דומה לורידיים של עוף שהתיר הרמ"א (סי' ס"ה, ג') משום שהם דקים והדם יוצא מהם ע"י מליחה, ומכאן פתח להתיר

וה"ה נצרך מחמת קשירת הרגלים או מכל סיבה אחרת נחשב נצרך הדם. וכ"כ בדע"ת שם. במציאות רוב מוחלט של הצרירות הם ממכות ושפופים שהעוף מקבל כשנחבט בכלוב או מחבלות מעופות אחרים.

פד. בשו"ת טוטו"ד שם אסר אפי' בדיעבד ואפי' בהאדים הבשר, וכ"כ הדרכ"ת סי' ס"ז סקכ"ט והדע"ת סי' נ"ה סקמ"ז וכן פסק הגר"ש ואזנר זצ"ל בשבט הלוי [ח"ג סי' ק"א], והנה בטוטו"ד שם היקל בדיעבד בהפסד מרובה באסמיק בישראל [שרק האדים הבשר], והגר"ש אלישיב זצ"ל פסק להקל כן בדיעבד אפי' בלא הפס"מ שלא לאסור הכלי ושאר העופות עכ"פ, ויש להקל כן משום שלענין זה יש לסמוך על השיטות שדם שנתבשל הוא דרבנן וספק דרבנן לקולא וכמבואר בסי' פ"ז, ו' וש"ך סקט"ו, וגם דין חנ"נ להרבה פוסקים הוא מדרבנן, עיי' ש"ך סי' צ"ב סקי"ב ופמ"ג ורעק"א שם וט"ז שם סקי"א.

פה. שדינה חמור יותר משאר החתיכות, וכנ"ל. וכדלקמן הע' צ"ה.

דין הורידים

לב. ורידים מלאי דם המצויים בעוף (מצוי מאוד בכנפיים), אין צורך להסירם^פ (רק בבהמה יש להסיר ורידים), ולשיטת המחבר יש להסירם, והמנהג בכל מקום הוא כהרמ"א^צ.

ורידים של 'הודו'

ורידים של עופות הודו הם גדולים וחייבים להסירם מכל מקום שבעוף ככל שאר צרורות דם^{צא}. ועיין עוד בהערה!^{צב}.

לפני המליחה וכן יש לחתוך בסוף הכנף [בחלק השלישי החיצוני], וכן יש להסיר את הורידים שבצואר או לעשות חיתוך עמוק בצואר [כולל העצמות] לפני המליחה.

והנה, לפי שיטת המחבר [סי' ס"ה, ג'] דין ורידי העוף כדין ורידי בהמה ולכן חייבים להפריד את הכנף לגמרי מהעוף לפני המליחה כמש"כ הרשב"א בחולין דף צג. שחיתוך הוריד לבד אינו מועיל, וכמב' בב"י שם, וזה לשונו: הרוצה לצאת ידי חתיכתן לא יסמוך על חתיכת הבשר לבד כי פעמים שהחוטין סמוכים אל העצם הרבה ונדבקים בו ואם חתך הבשר לבד שמא עדיין החוטין קיימים אלא יחתוך הבשר והעצם לשנים, והביא כן בשם הרשב"א הנ"ל ובשם הארחות חיים, וכן כ' הרמ"א לגבי חוטי הצואר שלשיטתו צריך לחותכם עד המפרקת וכן כתבו האחרונים בשיטת המחבר והדבר כמעט מפורש בלשון השו"ע עצמו], ועי' מחזיק ברכה שם ודרכ"ת שם סק"ב [בדעת המחבר - לגבי כל עוף, וגם זה קולא קצת כי לכתחילה יחתוך את הכנף עצמו לשנים, והוא הדין לדידן בעופות הודו], ועי' ערוה"ש ס"ח שבלא חתיכת המפרקת א"א למצוא את כל הורידים ולחותכם.

אמנם לפי שיטת הרמ"א יש להקל בורידי העוף שאין צריך להסירם חוץ מורידי הצואר, וכיום כל בעלי המשחטות אינם מסכימים להסיר את הכנף לגמרי מהעוף מפני חשש לנזק ולכן מולחים את

כל אותם נקודות אדומות שאם הם דקות כמו ורידים של עוף אין צריך להסירם.

פט. רמ"א סי' ס"ה, ג'. וכתבו הש"ך [סק"ז] והחכ"א [כלל כ"ח סי"ז] שכן המנהג.

צ. מחזיק ברכה סק"ג וזבחי צדק סק"ח וכה"ח סי' ס"ה סק"ט. וכן המנהג ברוב המשחטות כהרמ"א [ביחס להקפדה על חיתוך הורידים שבכנף ובצואר - אבל בראש הכנף הרבה מקפידים לחתוך כמש"כ הרדב"ז ח"א סי' ש"ג, ויש כמה ועדות כשרות שחותכים גם כן בין הכנף לגוף העוף ומסירים לגמרי את הורידים שבצואר].

צא. עופות הודו הם הרבה יותר גדולים, ולא היו בזמן הרמ"א, והרמ"א שכתב להתיר ורידי עופות מפני שהם קטנים ודקים [כשיטת הר"ן] לא דיבר כלל על עופות גדולים כמו הודו שהורידים שלהם גדולים, וכ"כ הלבוש [סי' ס"ה, ג'] שכל היתר הוא רק בעופות שהורידים שלהם קטנים ודקים.

צב. כיום המנהג בכל הכשרויות למלוח את העופות עם הכנפיים ולא מפרידים את הכנפיים מהעופות לגמרי אלא רק חותכים בסוף הכנף בחלק החיצוני ויש שעושים חיתוך קטן בבשר סמוך לחיבור של הכנף לעוף.

אמנם, בעופות הודו אין נכון לנהוג כך אלא יש לעשות חיתוך עמוק עד העצם בין הכנף לעוף ואף טוב להדר להפריד את הכנף מהעוף לגמרי

מה צריך לעשות?

לג. כיון שזה מיעוט שאפשר לבדוק בקלות רבה [וגם נחשב 'מעלים עיניו מן האיסור'] לכן יש חיוב לבדוק כל עוף במקום שמצוי צרירות דם²² וכמו שנפרט בסמוך, הבדיקה קלה מאוד ובהסתכלות שטחית ניכר בביורור אם יש צרירות דם או לא.

כיצד ניתן להבחין מהי צרירות האסורה?

לד. באופן כללי קל מאוד להבחין ב'מכה' בבשר הגורמת צרירות דם (ריכוז אדמומית בבשר), בדומה למראה 'מכה' בבשר של אדם שנחבל. מי שאינו רגיל בזה, בפעמים הראשונות כשיש לו ספק, יחתוך באמצע הכתם האדום לעומק פנימה לתוך הבשר, וכך יוכל להכיר אם הכתם האדום הוא רק צבע ורוד חיצוני או מכה שחודרת אל תוך הבשר ויש להסירה²³.

ולא כתבתי כך למעלה מפני שאפשר לדון בזה האם אכן נחשב מיעוט המצוי, והטעם המובא למעלה הוא טעם מוחלט. מלבד זה, מבואר ברשב"א [חולין ט. ד"ה ועוד טעם] שאם מחזיק את הספק ביד ואינו מעיין בו, נחשב כמעלים עיניו מן האיסור, ועי' דרכ"ת סי' ל"ט סק"ד ואגרו"מ יו"ד ח"א סי' י"ט ושו"ת מנח"י ח"ח סי' ס"ה שהביאו דבריו להלכה. והנה, ביחס למשחטות, היקל הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאינם צריכים לבדוק בשר שהאדים. אמנם, במשחטות קשה מאוד לבדוק צרירות ואפשר שנחשב כדיעבד ועל כל פנים אינו 'אפשר לברורי בקל' [עי' אגרו"מ יו"ד ח"א סוף סי' ע"ב], אבל בבית שקל מאוד לבדוק עופות בודדים ודאי צריך לבדוק.

צד. כאשר יש מכה כמעט לא יתכן שהצבע האדום יישאר רק מבחוץ אלא כמעט בהכרח ייכנס מעט בפנים, ולכן אם חותך באמצע הצבע המסופק וניכר שהוא רק מבחוץ ואינו חודר כלל לעומק הבשר, הרי מוכרח להיות שאין זה צרירות דם של מכה [וגם עובי דק אינו אוסר באמת וכנ"ל בסעיפים ל"א-ל"ב].

הכנף כשהוא מחובר לעוף אלא שחותכים את סוף הכנף בחלק החיצוני שלו, ויש שגם עושים חיתוך קצת בין הכנף לעוף ומשתדלים לחתוך את הוריד, וכן המנהג בעופות רגילים, אבל בהודו הורידים גדולים והרמ"א לא דיבר על עוף זה כלל.

צג. וכדלקמן סי' י"ט סעי' ח' שאין שם ספק לדבר שאפשר לבררו בקל. כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ק"י, ט' ובסי' א', א' ובאר"ח סי' תל"ז, ב' ובסי' ח', ט' ובפמ"ג בסי' צ"ח [במ"ז סוסק"ג] וביד יהודה [סי' ק"י בקצר סקע"ח] ובשעה"צ סי' רנ"ב סקל"ט וסק"מ. ועי' פמ"ג בפתיחה לאר"ח הנהגת השואל והנשאל ח"ג אות כ ואות כד. וכתבו המנחת יעקב [כלל נ"ט אות ח] והפמ"ג [סי' ל"ט בשפ"ד סק"א ובפתיחה לסי' ל"ט ד"ה ואתחיל] שחיוב הבדיקה והביורור הוא אפילו במיעוט שאינו מצוי כל כך [ועי' בי' הגר"א סי' א' סק"ד שכתב לא כן]. ועי' לקמן סי' י"ט סעי' ח'-ט' מהו 'מיעוט המצוי' המחייב בדיקה אפילו בטורח ומהו 'מיעוט שאינו מצוי' המחייב בדיקה רק בקלות. והאמת שיש טעם נוסף להצריך בדיקה משום שהוא מיעוט המצוי ומחייב בדיקה אפילו בטורח,

היכן מצוי צרירות דם?

לה. המקומות שמצוי בהם צרירות דם בעופות, הם בחלק התחתון של השוק (בצד הפנימי של השוק), בכנפיים, בגרון ובפינת הירכיים מצד פנים במקום שנפגש עם הגוף (מול החיבור לשוק) - במקום זה מצוי יותר גם במקומות שבודקים היטב מפני שהעור מסתיר).

בחזה מצוי גם כן צרירות בעומק שבדרך כלל מוסתרת ורק כאשר פורסים אותו לפרוסות רואים את הצרירות, אבל אין צורך לחתוך אותו לפרוסות כדי לבודקו, אלא שאם חותכו לפרוסות, יש לראות שאין בהם צרירויות.

יש מדינות שבהם מצוי צרירויות בחיבור בין השוק לירך (ולפעמים גם בראש השוק). מצוי מאוד שיש כתם אדום-סגול על הירכיים (ה'משולש') באמצע הצד החיצוני (החלק) ואינו צרירות דם, אלא אם כן יש שם כתם גדול יותר מהרגילות^ז. בעופות 'הודו' מצוי צרירות יותר משאר עופות, וגם בפנים בעומק הבשר. בבשר בקר מצוי בעיקר בחלק הצואר^ז.

האם יש צרירות דם בעצם?

לו. בעצמות אין צרירות דם, ואם יש כתם אדום בעצם, הוא נוצר מסביב לעצם. ולכן יש לבדוק מסביב לכתם, אם יש אדמומית בבשר סמוך לעצם, כנראה הדם יצא משם והגיע לעצם דהיינו שהצרירות התפשטה עד העצם וצריך לקלפה^ז, ואם הכל נקי מסביב, כנראה שהצבע נוצר מהפרשה אדומה נוזלית שהעוף מפריש בטבעו ונחשב מוהל ואינו דם (כנ"ל בהערה פ"ד). ועיין עוד בהערה^ז.

שמסביב אז יש להסירו. צז. צריך לגרד שיכבה דקה מהעצם בסכין, ואם הדם נספג עמוק יותר בעצם, צריך לזרוק את כל העצם [אם הדם ספוג רק מעט מלמעלה אינו אוסר וכנ"ל בהע' פ"ה, אבל יש לקלף העצם משום שיתכן שהדם נספג יותר עמוק בעצם ואז צריך להסיר את כל העצם שנספג בה דם הצרירות]. צח. כשקונים עוף מוכשר ממשחטה ויש בעוף עצם שבורה אין צריך לחשוש לטריפה משום שבמשחטה משתמשים בכלי חיתוך חזקים ויש

צה. מקובל ברוב משחטות המהדרין [מהגר"מ בראנדסדורפר זצ"ל] שיש שם מח עצם שמתפוצץ ומזה הכתם האדום-סגול.

צו. אבל בשאר חלקי הבשר פחות מצוי צרירות מפני שהם גסים יותר והמכות אינם משפיעות לגרום צרירות כל כך מהר.

יש לשים לב שלפעמים מוסיפים צבע לבשר ולכן אם יש מראה הנראה כצרירות מקודם יש לשטוף היטב את המקום ורק אם הצבע לא יורד ונראה שיש בו צבע אדום כהה יותר מהצבע הרגיל

מה עושים כשרואים בבית צרירות דם לפני הבישול?

לז. במקרה ורואים בבית צרירות דם בעוף, יש לחתוך את החתיכה האדומה או את הדם הצרור - ועוד מעט מסביב^פ - ולהשליך. והשאר מותר, ועיין בהערה פ. שים לב! אם יש חיתוך בבשר במקום צרירות הדם, אם כן במשחטה שמו לב לצרירות

ואמנם, היה מקום ליישב ע"פ מש"כ הש"ך בסי' ק"ה סקט"ו שדם נחשב ודאי כחוש וגם לרמ"א אינו אוסר יותר מכדי קליפה [או כדי נטילה להמחבר שם], ובאמת כבר הק' הדגמ"ר על הש"ך שם סקל"ח שכתב שבאיסור דרבנן סגי בכחוש רק כדי קליפה והק' הדגמ"ר מדם שהוא דרבנן והוא בודאי כחוש ואעפ"כ צריך ששים כנגדו. אלא שהפמ"ג [סי' ק"ה בשפ"ד סק"ח וסקל"ח אות ב] כתב שדם שמעורב בו שומן וציר צריך ששים כנגד כולו, וי"ל דהני מילי בדם בעין הנפרש מבשר שלכן מעורב בו שומן וציר אבל דם שנצרר מחמת מכה הוא כחוש ולפי"ז דין זה תלוי במח' המחבר וש"ך וט"ז [סי' ק"ה, ט] אם יש פיטום במליחה, דהיינו שאם האיסור כחוש וההיתר שמן האם נאמר שההיתר השמן [הבשר] מפטם את האיסור הכחוש [הדם] וחוזר הדם ואוסר את כל הבשר, ולהלכה, הפמ"ג [שם סקל"ח] מתיר והחכ"א [כלל מ"ג סי"א] מתיר רק בהפס"מ ובמשנ"ב [סי' תס"ז סקע"ה] משמע קצת דלא אמרינן פיטום במליחה ורק בצליה אמרינן פיטום [כמש"כ שם סקפ"א, ובסי' תס"א סק"ו] והחזו"א [או"ח סי' ק"כ סקי"ב] כתב שאומרים פיטום במליחה, ועי' לעיל סי' י' הע' ע"ט.

ושמעתי ליישב שגם ה"דם בעין" של צרירות דם אינו נידון כדם בעין ממש, וראיה, שצליה מתירה כל צרירות דם ואפי' דם בעין, אבל אין הצליה מתירה דם בעין ממש שנסף על הבשר כמב' בריש סי' ע"ו, וא"כ גם ה"דם בעין" של צרירות דם אינו נידון לגמרי כדם בעין אלא הוא רק חמור יותר מאסמיק בישרא אבל נידון כדבר בינתיים ולכן אינו מבליע בכל הבשר שמסביב.

תלות את שבירת העצם בחיתוך לא זהיר ולא במקום. ואם יש בצמוד אליה [כעין 'טבעת' דקה ורודה-אדומה מסביב לעצם] כתם אדום, לפעמים הוא מח עצם שנשפך מהעצם השבורה, וצריך נסיון להכיר בין דם למח עצם.

צט. עי' סי' כ"ב, א' וש"ך שם ועי' גם סי' ס"ה, א' וש"ך שם, ובלא"ה הוא דבר נכון מפני שקשה לדייק, וכן כתב הגרמ"ש קליין שליט"א.

ק. והנה יש לתמוה, כאשר אנו מוצאים צרירות דם לפני הבישול, שמספיק לחתוך את מקום הצרירות והשאר מותר, והרי לכאורה המליחה מעבירה את טעם הדם לכל החתיכה שהרי מליח כרותח [כמב' בסי' צ"א, ה' ובסי' ק"ה, ט], וא"כ מטעם זה יש לאסור את כל החתיכה ואפילו מעט מהחתיכות הנוגעות בה [עי' לעיל סי' י' סעי' ל"א]. ובד"ס [קיצור הל' מליחה פ"ב ס"כ] יישוב בשם החו"ב שלענין זה אנו אומרים שכיון ששאר החתיכה והחתיכות טרודים למיפלט הדם לא בלע וכבולעו כך פולטו, וכמב' בסי' ע', א' לגבי דם פליטה, אבל אין תירוץ זה מיישב רק לגבי הצרירות הבלועה בבשר (שהאדים הבשר) שהוא דם פליטה, אבל אם יש דם בעין לא אמרינן כבולעו כך פולטו ולא אמרינן שאם טריד למיפלט לא בלע וכמש"כ תוס' בחולין ק"ג. ד"ה אין ונפסק להלכה בסי' ס"ט, ב', וזה הטעם להא דאמרינן שאם מלח הבשר ולא הדיחו מקודם מדם שעליו נאסר הבשר גם בדיעבד וכמש"כ בב'י הגר"א שם, וגם הש"ך בסי' ע' סק"ג הק' מהמבואר שם שמותר למלוח חתיכות בשר זו ע"ג זו, ותי' שדם בעין שאני [א"נ אפי' דם בעין מותר בתוך זמן פליטת הדם].

ועשו חיתוך בבשר לפני המליחה ואז המליחה מתירה גם את המקום האדום ואין צורך לחתוך כלום^א.

שים לב! אם נצרר הדם בצומת הגידים, העוף כולו נטרף^ב, ולכן אם הצרירות היא בחלק התחתון של הרגל מבחון ששם יש גידים, והצרירות היא במקום של צומת הגידין, הרי זה טריפה לדעת רמ"א - ויש לשאול לרב הבקי בעניינים אלו, ועיין בהערה^ג.

מה עושים אם רואים צרירות דם לאחר הבישול?

לח. אם הצרירות היא דם ממש וגילו את הצרירות רק אחרי הבישול, צריך שיהיה בחתיכה ששים כנגד הדם שבה, ואם אין בחתיכה ששים כנגד הדם החתיכה נאסרת [משום איסור דבוק] ואוסרת את הקדירה ואת שאר המאכל שנתבשל אם אין בשאר המאכל שנתבשל עם החתיכה ששים כנגד החתיכה^ד. אם רק האדים הבשר,

קא. עי' לקמן סעי' מ"ג.

דם בצומת הגידים יש לשאול לחכם הבקי בעניינים אלו.

קג. במקרה שהעוף נטרף לפעמים נוצר ספק על כמה חתיכות אם הם מהעוף הזה או לא, והרי חתיכה הראויה להתכבד אינה בטילה ברוב [כנ"ל בסי' י"א סעי' כ"ט], ולכן אם קנו עוף שלם והתערבבו החתיכות מהעוף הטרף עם שאר העופות הרי הכל נאסר, אבל אם קנו חתיכות [למשל מגש של כרעיים בלבד וכדו'] א"כ מצוי שהכרעיים מגיעים מכמה עופות נפרדים ולכן אין לאסור את הכל שהרי יתכן שחלקי העוף נמצאים במקום אחר.

קד. בית לחם יהודה שם סק"ב בשם הבית הלל סי' ס"ז, וכ"כ בערוה"ש סי' ס"ז וביד יהודה סי' ס"ז בקצר סקי"ב ובדעת סי' נ"ה סקמ"ז ובדרכ"ת שם סקל"ז. וכ"כ בשבט הלוי ח"ג סי' ק"א. ועי' פמ"ג סי' ע"ו בשפ"ד סק"ב. כתב הכף החיים [סי' ס"ז סקי"ז וסי' ע"ב סקי"א] שגם הנוהגים כהמחבר מחמירים בחתיכה עצמה כהרמ"א שצריך בה ששים כנגד הדם שבה ואם אין אסורה כולה, ולגבי שאר החתיכות מקילים

קב. רמ"א סי' נ"ו, ט'. והיינו כאשר המכה היא על הגידים ולא כשהמכה היא בצד הגידים ומתפשטת עליהם, ולכן אם יש צרירות דם בחלק התחתון של העוף ואינו יודע היכן צומת הגידים, אפשר לפתוח (לקרוע בסכין) את העור ולראות בקלות בכירור את הגידים הלכנים (ניתן לראות בקלות את מיקום הגידים ולראות אם המכה עליהם או בצד אחר), ועיין שבט הלוי ח"ג סי' ק' שעמד בזה, והוסיף, שצריך בקיאות ויר"ש בזה ומי שאינו בקי יטריף בכל צרירות דם בצומת הגידים. עוד מבואר בש"ך ובפר"ח שם שרק בצרירות גדולה עד שהגידים לא ניכרים מפני הדם צריך להטריף (ובדרכ"ת כתב שעכ"פ יבדוק שאין ריקבון בגידים), וביאר בעמודי שש (פ"ד הע' ב') שאז יש ריעותא גדולה ואין אנו בקיאים בכדיקתם, ולכן גם אם ישטוף או יחתוך את הצרירות והגידים יהיו ניכרים לא יועיל. וכן יש שיטות עד היכן מקום הגידים בגובה השוק ולפעמים שהמכה גבוהה יותר ממקום צומת הגידים (ועכ"פ לפעמים אפשר לצרף לשיטות המקילות לפי הענין). ולכן במקרה של צרירות

יש להקל בדיעבד^פ.

מי שלא בדק עד היום את העופות, מה דין הכלים שלו?

לפ. גם מי שלא בדק עד היום צרירויות, הכלים שלו מותרים, שבדיעבד אנו סומכים על הרוב שלא היתה כל צרירות עד היום (ולכל היותר בשר שהאדים ולא דם בעיני).

צליית צרירות דם

מ. אם צולה את הבשר, אין צריך לעשות חיתוכים במקום הצרירות (אבל מליחה נהוג לעשות קצת כדרך שעושים בצליית בשר כנ"ל בסעיף י"ז)^פ.

חיתוך הנעשה בצרירות לפני המליחה

מא. אם עשו חיתוך בצרירות לפני המליחה, הכל מותר^פ. גם באופן שעשה חיתוך כראוי, אם יש צרירות מרובה של דם עד שנראה כמכה, אין לאוכלו משום מיאוס^פ.

משום שלפעמים מתייבש הדם בתוך חללו ואינו יוצא לחוץ אבל דין דבוק לשיטתו אין בלב [נורק שיטת הלבוש כך וכנ"ל], וא"כ מהיכ"ת שהמחבר חולק, ואמנם הש"ך הביא שכ"כ הבי"י, אבל הכנה"ג מסופק דילמא בשו"ע לא פסק כן בהכרח, ולזה אין הכרח ממה שהמחבר חולק על דין דבוק. ולפי"ז יש מקום גדול להחמיר בכל פעם שמוצאים צרירות דם בעופות אחרי הבישול (במקרה שהצרירות אוסרת את השאר וכנ"ל), שגם הנוהגים כשיטת המחבר, מ"מ יזרקו את החתיכה עצמה שהצרירות דבוקה בה אם אין ששים בחתיכה כנגד הדם.

קה. כנ"ל בהע' פ"א.

קו. סי' ס"ז, ד' וש"ך סקי"א ודלא כהט"ז שם סק"ב, ובר"ס [קיצור הל' מליחה פ"ב ס"ה] הביא בשם שו"ת בנין עולם [יור' ד' סי' ה'] שכך המנהג כהש"ך.

קז. סי' ס"ז, ד'.

קח. דרכ"ת שם סק"ג בשם הדע"ת סי' נ"ה סקמ"ז ועוד פוסקים.

כהמחבר שאפי' אין בהם ששים כנגד כל החתיכה אלא רק כנגד הדם שבתוכה גם כן מותר. ויש להרחיב הביאור בזה, הרמ"א כתב [סי' ע"ב, ב'] כתב שאפילו אם יש ששים כנגד הלב מ"מ הלב עצמו אסור, והק' הש"ך [שם סק"ו] שהרי לשיטת המחבר הלב עצמו מותר וא"כ היה לו לרמ"א לכתוב דבריו בלשון 'ויש אומרים' שהלב עצמו אסור ולא בלשון כביכול המחבר מסכים לדין זה.

ובכנה"ג [שם הגב"י סקי"ז] כתב דמספקא ליה לרמ"א האם המחבר חולק על דין זה או מסכים לו, ויתכן שגם למחבר הלב עצמו אסור. והובא דבריו בכנה"ח [שם סקי"א ובסי' ס"ז סקי"ד] לגבי נצור הדם בחתיכה. וגם הפמ"ג תי' על קושיית הש"ך [בשפ"ד סק"ו] שהמחבר לא כתב להדיא בשו"ע להיפך ולכן הרמ"א לא כתב את דבריו בלשון 'יש אומרים'.

אבל בחכ"א [כלל ל"ד ס"ג] ובפר"ח [סי' ע"ב סק"כ] כתבו בפשיטות שגם החתיכה עצמה מותרת לשיטת המחבר, וכמשמעות דברי הש"ך הנ"ל. ויש להעיר, שהרי טעם הרמ"א אינו בגלל דין דבוק כמש"כ הש"ך עצמו שם סק"ז שהטעם

מב. לשון הראשונים הוא שיחתוך במקום שנצרר כמה חיתוכים^{קט}, אמנם למעשה מבואר בפוסקים^{קי} שמספיק חיתוך אחד בכל מקום שנצרר ואפי' הוא מקום גדול, וכן המנהג.

מג. לכתחילה יש להקפיד שהחיתוך יהיה כלפי מטה בזמן המליחה, אבל גם אם לא היה כך, אין צורך בדיעבד להסיר את הצרירות^{קיב}. ולכן, עופות עם צרירות דם המגיעים ממשחטות, אם יש בהם חיתוך במקום הצרירות, הכל מותר, אע"פ שאי אפשר לדעת האם אכן החיתוך היה כלפי מטה, מפני שבדיעבד יש להתיר.

דניאל [סי' ב'] התיר בדיעבד והביאו הדרכ"ת סי' ע"א סק"י [וכן כ' במעדני השולחן סי' ס"ח סקס"ג], וביד יהודה [סי' ס"ח סק"ה] אסר בדיעבד. ובתו"ח כלל ט"ו סי"ד כתב לגבי טלפיים שדינם ככלי שאינו מנוקב ואעפ"כ אינו מעכב בדיעבד, ובמנח"י סקל"א הניח דין זה בצ"ע אם מעכב בדיעבד [והביאו הגרעק"א בגליון סי' ס"ח, ח'], ואפשר שדומה לכאן שצרירות דם שנמלחה בתוך כל חתיכה הבשר אפשר שדומה לכלי שאינו מנוקב. ולמעשה נראה שיש להקל, שהרי יש ספק האם החיתוכים הונחו כלפי מטה, וכיון שהרבה מצדדים להקל, יש להתיר.

קט. רש"י בחולין צג: [ד"ה חתכה] וכ"כ הר"ן שם, וכ"כ הבא"ח [ש"ב טהרות אות ג], ועי' בטוטו"ד שם בסוף דבריו שהתפלא שהפוסקים לא הזכירו לעשות כמה חיתוכים.

קי. שו"ת בנין עולם סי' ה' והובא בדרכ"ת שם סקל"ו, וכן לשון הכה"ח סקט"ו 'עשה בו קרע', וכן המנהג.

קיב. שיטת הגאונים שצריך להניח החיתוכים כלפי מטה והביאם הטור, אבל בשו"ע לא הזכיר דבר זה, ולמעשה הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש לעשות כן עכ"פ בצרירות דם בעין. ואם לא הניח החיתוכים כלפי מטה, בחמודי

סימן יד

הלכות יין נסך וסתם יין נכרי

כל מקום שמוזכר בסימן זה בקבוק 'סגור' הכוונה לבקבוק שיש לו פקק ולא חתום ומודבק, אלא שיש פקק. בקבוק 'פתוח' הכוונה לבקבוק שאין לו פקק. בקבוק 'חתום בחותם' הכוונה לבקבוק שיש לו פקק והפקק מחובר ל'טבעת' לסימן שלא נפתח.

איסור יין נסך

א. יין שנתנסך לעבודה זרה, אסור מן התורה בשתיה ובהנאה*.

סתם יין של נכרים, וכן יין של ישראל שנגע בו נכרי, אסור בשתיה ובהנאה מדרבנן. וטעם הגזירה משום שרצו חז"ל שיתרחקו מבנותיהם ועוד הוסיפו וגזרו גם על ההנאה כמו ביין שנתנסך לע"ז עצמו².

נכרי שנגע ביין או בבקבוק

ב. נכרי שנגע³ ביין עצמו בידו או בכלי, וכן אם טילטל בקבוק יין פתוח (כלומר, שאין לו פקק) ממקום למקום, וכן אם מזג יין מבקבוק, וכן אם שיכשך יין

קכ"ג, א' כתב שאסור ליהנות מסתם יינם משום גזירה אטו יין שנתנסך לאלילים.

ג. מעיקר הדין אין מגע ביין אוסר בהנאה כמבואר בסי' קכ"ד, י"א ובש"ך סק"כ ובט"ז סק"ט, אלא שלמעשה בכל מגע נכרי ביין יש לחוש ששיכשכו מעט, ולכן בכל מקרה נאסר בהנאה, כ"כ הט"ז [שם סוסקי"א], וכ"כ הדרכ"ת [שם סקי"ח], וכ' החזו"א [סי' מ"ט סק"א] שגם הש"ך מסכים לדברי הט"ז.

א. ע"ז דף כט: ונלמד מקרא "אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם". ומבארים תוס' (שם ד"ה יין) שאינו נלמד משאר תקרובת ע"ז אלא הוא ענין בפני עצמו של איסור יין שנתנסך.

ב. תוס' שם ד"ה יין. ובר"ן שם כתב שהם שתי גזירות וגם באופן שגזירה אחת לא שייכת [כגון במומר שאין לאסור משום בנותיהם כמש"כ הפת"ש בסי' קי"ב סק"א] עדיין אסור משום גזירה משום יין נסך גמור. וברמ"א [יו"ד סי'

שבבבוק בידו או בכלי, היין נאסר בשתיה ובהנאה⁷. ולמעשה, במקום הפסד מרובה⁸, פעמים שיש להתיר בהנאה ובמקרים מסוימים אפילו בשתיה, ונתבאר בהערה¹.

נגיעה וטילטול בבבוק סגור

ג. נכרי שנגע, ואפילו טילטל, בבבוק יין סגור [גם בלי חותם, רק סגור בפקק], אין היין נאסר כלל אפילו בשתיה (אלא אם כן שהה הנכרי עם היין במקום סגור שאז יש לחשוש שפתח את הפקק, וכדלקמן)¹.

נגיעה בבבוק פתוח

ד. נכרי שנגע בבבוק פתוח מבחוץ ולא הזיזו כלל ממקומו, היין מותר אפילו בשתיה¹.

סקע"א] שאין להקל כן אלא במקום הפסד מרובה. ובדרכ"ת [סקע"ב] כתב דהיינו שלא לפרסם טעם ההיתר בפני ע"ה שלא יתיר הרבה יותר, אבל את עיקר הדין שהיין מותר יכול לומר לעם הארץ.

ולכן למעשה נכרי שנגע ביין עצמו יש להקל במקום הפסד מותר בהנאה ואם נגע או טילטל רק בבבוק פתוח מבחוץ יש להקל במקום הפסד מרובה שמותר בשתיה ואין לפרסם כן בפני עם הארץ - אלא שאם הנכרי היה סגור עם היין יש לחוש שנגע ביין עצמו ונאסר בשתיה אפי' הנכרי שאינו עובד ע"ז.

וכל זה בנוצרים ובסתם נכרים, אבל ישמעאלי שטילטל בבבוק פתוח או שמזג יין מבבוק פתוח, אינו אוסר את היין אפילו בשתיה כיון שאינו עובד ע"ז וכדלקמן.

ז. סי' קכ"ה, ט' וש"ך סקי"ז, ועי' גם סי' קכ"ד, כ"ה וש"ך שם סקע"ד. ונתבאר לעיל שאם הנכרי נגע בבבוק יין פתוח בלי לטלטלו גם כן אין היין נאסר.

ח. סי' קכ"ד, י"ז, י"ח וש"ך סקמ"ג וסי' קכ"ה, י', וכ"כ בא"ח ש"ב פ' בלק סי"א.

ד. סי' קכ"ד, י"א.

ה. בסי' קכ"ג, א' כתב הרמ"א לשון 'הפסד', ובש"ך בסי' קי"ד סקי"ז כתב לשון 'הפסד מרובה' ובסי' קכ"ה סק"ב נקט לשון הפסד מועט (וע"ע בש"ך סי' קכ"ד סקע"א. ועי' ש"ך סי' קי"א סק"כ וסי' ק"ח סק"ח שכל מקום שכתוב הפסד הכוונה להפסד מרובה), ובחכ"א כלל ע"ו סי"ב נקט לשון הפסד מרובה, ובחזו"א [סי' ג' סק"ט] כתב שכדי להתיר יין רק בהנאה [כשהנכרי נגע ביין עצמו] יש להקל בהפסד רגיל, אבל כדי להתיר יין בשתיה [כשהנכרי טילטל בבבוק פתוח] יש להקל רק בהפסד מרובה.

ו. כיום אין הנכרים רגילים לנסך יין לע"ז, ולכן במקום הפסד כ' הרמ"א [סי' קכ"ג, א'] שיש להקל שסתם יינם אסור רק בשתיה ולא בהנאה, עוד כ' הרמ"א [סי' קכ"ד, כ"ד] שאם הנכרי לא נגע ביין עצמו אלא רק טילטל את הבבוק או נגע ביין באמצעות כלי א"כ מותר אפי' בשתיה וכדין הישמעאליים שאם נגעו בבבוק ולא ביין אינם אוסרים את היין אפי' בשתיה כמב' בסי' קכ"ד, ו', ז' - וכתב הרמ"א שאין לפרסם ההיתר בפני עם הארץ - אמנם למעשה כתב הש"ך [שם

נמצינו למדים שהאיסור שייך אם נכרי טילטל בקבוק יין פתוח, או שמזג ממנו יין, או ששהה במקום סגור עם בקבוק יין סגור שאין בו חותם.

דחיפת בקבוק פתוח

ה. נכרי שדחף בקבוק פתוח של יין בלי להגביהו (ובלי לגעת ביין עצמו), למחבר אסור בשתיה, ולרמ"א יש להקל במקום הפסד שהיין מותר גם בשתיה^ט.

נגיעה וטלטול שלא בכוונה

ו. נכרי שנגע ביין שלא בכוונה, אם נגע ביין עצמו היין נאסר בשתיה ולא בהנאה [אבל המקרה אינו מצוי - אלא בנגיעת תינוק נכרי וכדלקמן בסעיף ח' וכן באופן שהכניס יד לחבית והיה סבור שהיא של מים או שמן ונמצא אח"כ שהיא של יין], ואם נגע שלא בכוונה באמצעות כלי או שטילטל בקבוק יין פתוח שלא בכוונה, היין מותר אפילו בשתיה^י.

ולכן, אם היה בקבוק יין פתוח בדלת של המקרר ונכרי פתח את המקרר, אין היין נאסר^י. [לתשומת לב, יין פתוח במקרר נפסל לקידוש!^י].

ישמעאלי ביין נסך

ז. נכרי ישמעאלי בכל מקרה אינו אוסר את היין בהנאה אלא רק בשתיה, אלא שאם נגע או שיכשך ביין עצמו בידו אוסר את היין בשתיה, ואם לא נגע ביין כלל אלא שטילטל בקבוק פתוח או שנגע ביין באמצעות כלי אינו אוסר את היין אפילו בשתיה^י.

יג. משום שטעמו נפגם לאחר כמה שעות, שזה הטעם לפסול יין מגולה, ונתבאר בספר וביום השבת סי' ל"ז סעי' י"ב.

יד. סי' קכ"ד, ו', ז' ע"פ הרמב"ם. וכתב הדרכ"מ [סקי"ז] שבישמעאלים יש להקל אפי' שלא בהפס"מ כיון שאנו יודעים שאינם עובדי ע"ז ואינם מנסכים יין לע"ז. ולכן, כל האמור לעיל בסעי' ב' הוא רק בנוצרים או בשאר נכרים [דוגמת 'פיליפינים' וכדומה], אבל ישמעאלים נידונים כנכרים שודאי אינם עובדים ע"ז.

ט. סי' קכ"ד, י"ז וסי' קכ"ה, א', וכ"כ החכ"א כלל ע"ו ס"ט, ועי' פת"ש סי' קכ"ד סק"ג.

י. עי' סי' קכ"ד, י"ב אם הכניס ידו לחפש חפץ שנפל ליין, ועי' שם ס"כ אם הנכרי נפל לתוך בור מלא יין ועלה משם חי, שבכל אלו היין נאסר בהנאה.

יא. סי' קכ"ד, י', י"ד, כ"ד.

יב. ע"פ הנ"ל, וכ"כ בקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל.

נגיעת תינוק נכרי

ח. תינוק נכרי עד גיל שמבין מהי עבודת אלילים ומשמשיה, אוסר את היין רק בשתיה ולא בהנאה^{טו}. [תינוק אפילו בן יומו אוסר את היין בשתיה].

דין מומר ביין נסך

ט. מומר גמור אוסר את היין בשתיה ובהנאה כנכרי^{טז}.

מומר לחלל שבתות, גם אם אינו מומר לע"ז, אוסר את היין^{טז}. ואם אוסר רק בשתיה או גם בהנאה, עיין בהערה כ"א.

מומר להכעיס, אפילו לדבר אחד, ואפילו לשאר עבירות שאינם ע"ז ושבת, אוסר את היין בשתיה ולא בהנאה^{טז}.

מי שאינו מאמין בדברי חז"ל, אוסר את היין בשתיה ולא בהנאה^{טז}.

דין חילונים ביין נסך

י. אותם שאינם שומרי תורה ומצוות של ימינו הנקראים 'חילונים' שהם מומרים לחלל שבת ולשאר איסורים אבל אינם עובדי ע"ז, נחשבים כולם [מלבד אלו שבמדינות נידחות] למומרים להכעיס ואף גרועים יותר מהם מפני שיצאו מכלל ישראל בכל דרכיהם^{טז} [מלבד לענין הצלת נפשות שמקילים להצילם מפני צד רחוק

טו. סי' קכ"ד, א'.

טז. סי' קכ"ד, ח'.

גמור, אבל יש הסוברים ששייך במומר גם גזירה שלא ישא את בתו וגם משום כך אוסר לשתות את יינו, עי' דרישה ריש סי' קכ"ד וחכ"א כלל ע"ה סי"ג ופת"ש ריש סי' קי"ב וריש סי' קי"ג, ועי' חזו"א יו"ד סי' ב' סקכ"ג.

יח. ב"י ופרישה יו"ד סי' קנ"ט וש"ך סי' קי"ט סקט"ז. ועי' סי' קכ"ד, ח' וסי' ב', ה' שמומר להכעיס נידון כנכרי לכל דבר. ומה שאינו אוסר בהנאה, נתבאר בהע' כ"א.

יט. שו"ת הרשב"א ח"ז סי' קע"ט, וכ"כ החזו"א סי' ב' סקכ"ד, והיינו כשאומר כן בפיו בפירושו.

כ. גדר מומר להכעיס הוא שחוטא גם כשאין לו תאוה לזה [כמבואר ברש"י הוריות יא., ע"ז כו:; חולין ג.], כגון, אם יש שני חנויות בשר

יז. ב"י סי' קי"ט, ז' בשם שו"ת הרשב"א [ח"א סי' ת"ל ותרפ"ז] ונקה"כ ריש סי' קכ"ד, וכן מבו' בב"י ובפרישה יו"ד סי' קנ"ט, וכן פסקו הפמ"ג [פתיחה להלכות שבת ד"ה נסתפקתי הא דקיי"ל] והמשנ"ב [סי' תקי"ב סק"ב] והחזו"א [סי' ב' סקכ"ג וסי' מ"ט סק"ז]. ומש"כ הפרישה והט"ז ריש סי' קכ"ד לגבי הקראים, היינו משום שסברו שקראים אינם מחללי שבת או שסברו שהם תינוקות שנשבו, ונתבאר בש"ך סי' קנ"ט סק"ו. ועי' דרכ"ת סי' קכ"ד סק"ב שהאריך בזה. ובטעם הדבר, כתבו החת"ס [יו"ד סי' ק"כ] והחזו"א [סי' מ"ט סק"ז] שקנסוהו להיות נכרי

מאוד שאולי אינם יודעים מספיק על התורה ומצוותיה, וגם מפני שיש בכך סכנה אם לא יחללו שבת להצילם], ונחלקו הפוסקים אם דינם כנכרים שעובדים עבודה זרה או כנכרים שאינם עובדים עבודה זרה, ודעת רוב הפוסקים שנחשבים כנכרים שאינם עובדי עבודה זרה ואם נגעו ביין עצמו היין אסור בשתיה ולא בהנאה, ואם טילטלו בקבוק יין מבחוץ או שמזגו ממנו יין היין מותר אפילו בשתיה^{כא}.

המצוות משום שקשה להם להתגבר על התאוות ושקועים בהם וגם מוסתים כל הזמן כסדר נגד שומרי התומ"צ והדבר מקשה עליהם ביותר להתגבר על תאוותיהם ולשוב לדרך הישרה, והדבר משול כמעט, להבדיל, למי שהתחנך היטב לדרך מסוימת ולמד בישיבה שהיננו שונה בדרך עבודת ה', שאם לא יהיה כמותם אין זה מחיסרון ידיעה אלא מחמת שחינכוהו אחרת והשרישו בו בינקותו דרך אחרת בעבודת ה'.

והנה, נחלקו הרמב"ם [ממרים פ"ג ה"ג] והנמוק"י [ע"י ב"י סי' קנ"ט, ג' וש"ך שם סק"ו] בדין תינוק שנולד להורים מומרים ושמע שיש יהודים, אם נחשב תינוק שנשבה או מומר, ודעת הפוסקים להחמיר בזה [ע"י שבט הלוי שם שהוכיח מהרמ"א ב"ר"ד סי' ש"מ, ה' להחמיר בזה, וכן פסקו הש"ך והגר"א בסי' קנ"ט, ג'], ומ"מ כ' המל"מ [מלוה ולוה פ"ה ה"ב ד"ה עוד כתב ולענין הקראים] שגם לשיטת הרמב"ם אם הודיעוהו את התורה והמצוות ולא חזר בו נחשב כמומר. וכיום, נחשב כהודיעוהו שהרי כל אחד יודע ומכיר שיש בורא לעולם ויש תורה ומצוות אלא שתאוותיו מונעות אותו מלחיות על פי זה [ויש כאלו שתאוותיהם גורמות להם לומר שכאלו אינם מאמינים בזה, וכל זה כדי שלא יהיה להם מניעה למלא את תאוותיהם, עפ"ל].

כא. נתבאר לעיל הע' ו' ששיטת הרמ"א [סי' קכ"ד, כ"ד] שכל הגוים כיום אינם עובדים ע"ז ואינם מנסכים יין לע"ז, והש"ך [שם סקע"א] כתב שאין הדבר ברור ולכן יש להקל כן רק בהפס"מ, אבל לגבי החילונים הדבר ברור שאינם

בטעם ובמחיר שווה והאחד כשר והשני אינו כשר והוא אוכל מהאינו כשר, וכמעט כל החילונים מחללי השבת כיום מדליקים אור גם לצורך אחרים בלי שיש להם צורך כלל ובלי תאוה ודינם כמומרים להכעיס, וגם במג"א סי' קפ"ט סק"א מבואר שכל החוטא כסדר ויוצא מן הכלל נידון כמומר להכעיס [וע"י דרכ"ת סי' ב' סק"ג שביאר זה, וע"י וביום השבת סי' ל"א סעי' א' בהערות שם בהרחבה בנידון זה], וכתב הש"ך [סי' קנ"ט סק"ד] שהיוצאים מן הכלל הם גרועים יותר ממומרים להכעיס.

והורו הפוסקים [אגרו"מ אהע"ז ח"ד סי' נ"ט וח"ב סי' כ' ענף ד', הגרשז"א (מובא בשבות יצחק הל' פסח פי"ד בשמו), והגר"ש ואזנר זצ"ל (שבט הלוי ח"ב סי' קע"ט וח"ט סי' קצ"ח, וע"י גם ח"י סי' ס"ה), וכן מורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל] שחילונים של ימינו אינם מוגדרים תינוקות שנשבו מפני שכולם יודעים את ענייני התורה ומצוותיה אלא שמוסתים מאוד שלא לשמור תורה ומצוות וגם ההרגל לשקוע בתאוותיהם מפריע להם לחזור לחיי עולם כראוי, וממילא דינם כמומרים להכעיס, וכמש"כ החזו"א [י"ד סי' א' סק"ו וסי' ב' סקט"ז] שענין תינוקות שנשבו מסור לחכמי הדור להכריע האם המציאות שהם יודעים מספיק מענין התורה והמצוות, והכריעו חכמי הדור שכיום שיש תקשורת מרובה מאוד כל החילונים יודעים היטב שיש תורה מן השמים וכולם מלים את בניהם ויושבים שבעה על קרוביהם וכולם 'חוגגים' את מועדי התורה (באופן שאינו מפריע לתאוותיהם) אלא שאינם מקיימים את

ולכן, אף שלכתחילה אין להניח לחילונים למזוג יין מבקבוק, מכל מקום בדיעבד אם חילוני מזג יין מבקבוק או טילטל בקבוק יין פתוח, היין מותר אפילו בשתיה. חילוני קטן נחשב כתינוק שנשבה, ולכן אינו אוסר יין אפילו נגע ביין עצמו^{כב}.

נכרי או חילוני המפעילים מכונה חשמלית

יא. נכרי שנוגע ביין באמצעות כלי, כגון כף, אוסר את היין כמו במגעו^{כג}. ובהפסד מרובה יש להקל שמותר בשתיה^{כד}.

וגם אם לא נגע ממש אלא הפעיל מכונה חשמלית בלחיצת כפתור [כגון כף טרקטור, או מכונה הפועלת ביקב בתוך היין], נחשב גם כן ליין נסך^{כה}.

בנותיו י"א שהם בכלל הגזירה וגם יש איזה חשש למכשולות, אבל אם חילוני מזג יין או שחילוני טילטל בקבוק יין פתוח, אין היין נאסר אפילו בשתיה.

כב. שבות יצחק דיני יו"ט בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושבת הלוי ח"ח סי' פ"ט אות ב, וזה ברור שהרי כשהוא קטן נחשב באמת כתינוק שנשבה שהרי עדיין אינו יודע מהתורה ומצוותיה וגם אין לו דין מומר כשאין לו עדיין חיוב מצוות [ובגיל י"ג שנתחייב במצוות כבר ודאי יודע מהתורה ומצוותיה], ועי' מג"א ובית מאיר ורעק"א אור"ח ריש סי' ש"ל על זה. [וע"ע מועדים וזמנים ח"ג סי' רס"ד].

כג. סי' קכ"ד, י"א.

כד. ע"פ הש"ך סי' קכ"ד סק"ט וסקע"א. והיינו, שהרי אם נגע שלא בכוונה באמצעות כלי אינו אוסר בשתיה כמש"כ ברמ"א שם סעיף י"ד וסעיף כ"ד. וכתב הרמ"א שנכרים כיום דינם כמו שלא בכוונה ולכן מותר אפילו בשתיה ואין לפרסם הדבר בפני עם הארץ, אמנם הש"ך שם חולק וסובר שאין להקל כן אלא רק במקום הפסד מרובה.

כה. לגבי ציצית נחלקו הפוסקים אם הפעלת מכונה חשמלית נחשבת כוחו [עי' חזו"א אור"ח סי' ו' סק"י, שו"ת אחיעזר ח"ג סי' ע', שו"ת

עובדי ע"ז ולא שייך האי חששא דהש"ך וממילא דינם כישמעאלים שגם בלי הפס"מ אינם אוסרים את היין כשלא נגעו ביין עצמו אלא רק מזגו מהבקבוק או שטילטלו אותו, וכן מבואר בנקה"כ ריש סי' קכ"ד, וכ"כ בחזו"א סי' מ"ט סק"ז שמומר לחלל שבתות נידון כנכרי שודאי אינו עובד ע"ז ומגעו ביין על ידי דבר אחר אינו אוסר את היין אפילו בשתיה, ועי' כע"ז במנחת פתים סי' קכ"ד ובשו"ת להורות נתן ח"א סי' ל"ט.

אמנם בשו"ת ציץ אליעזר [חי"ב סי' נ"ו] הירבה להרעיש על ההיתר הזה, וכן בתשובות והנהגות ח"ב סי' ת', וטעמו משום שהש"ך היקל רק בהפס"מ - וכבר כתבנו שכל זה רק ביחס לנכרי שיתכן שעובד ע"ז ולא ביחס לחילוני שודאי אינו עובד ע"ז ודינו לכל היותר כישמעאלי, ועוד כתב שאם הבקבוק מלא יש חשש שיגע ביד ביין עצמו - וזה לא שייך כלל כיום שכידוע שהמלצרים המוזגים יין אינם נוגעים ביין עצמו בשום אופן גם כשהבקבוק מלא, ועוד הביא ממה שכתב בספר הר צבי [יור"ד ח"א סי' ק"ה] שבני ישראל יודעים להתרחק מיין של מחללי שבתות - אבל אין מזה ראיה כלל אם המומר אינו נוגע ביין עצמו אלא רק בבקבוק או בכוחו [ועי' לשון החת"ס יו"ד סי' ק"כ].

ולכן, ודאי אין להניח לכתחילה לחילוני למזוג יין מבקבוק מפני שודאי יש להתרחק ממנו שגם

נכרי ישמעאלי, וכן חילוני, שהפעילו מכונה חשמלית בלחיצה על כפתור, אין היין נאסר^{יב}.

יין מבושל

יב. יין מבושל אין בו איסור יין נסך^{יב}. ולכן, יין מבושל של ישראל שנכרי נגע בו או שהיה בידי הנכרי ויש בו חותם אחד, מותר בשתייה. והגדרת מבושל הוא משירתח על האש והתמעט מכמותו מחמת הרתיחה.

ויש להקפיד שהנכרי יידע שהיין מבושל^{יב}.

יין מבושל שנמצא בבית הנכרי, אסור לשתות^{יב}.

יין מפוסטר

יג. יין ומיץ ענבים מפוסטר, הורו הפוסקים שאין דינו כמבושל שבפיסטור לא שייך היתר זה מפני שכמעט כל היינות שלנו מבושלים וממילא זה היין המצוי והמקובל בכל מקום ובהכרח שמנסכים אותו^ל, ועוד טעם מפני שאין משתנה

שם סק"ג שהביאם, והפרישה ביאר ששני הטעמים צריכי, משום שטעם לא שכיח אינו טעם להקל בפני עצמו שהרי כל היינות שלנו לא שכיח כיום שמנסכים לע"ז ואעפ"כ אסורים.

כח. דרכ"ת שם סק"ג.

כט. רעק"א בגליון על הט"ז סק"ד.

ל. ביארנו לעיל שיש מפרשים את טעם ההיתר כיון שנכרים אינם מנסכים יין פגום וגם דבר שאינו שכיח לא גזרו עליו רבנן אבל כיום הרי כל יין הוא מפוסטר והדר דינא שאסור. הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות ח"א סי' ע"ה.

ובאמת, תוס' [ע"ז כט: ד"ה אין] כתב ששנה שכל הענבים בוסר לא שייך להתיר היין, שהרי באותה שנה כל היין כן, והרי ודאי שבאותה שנה גם כן הנכרים מנסכים לע"ז, וכן גם בנידון זה, אם כל היינות מפוסטרים לא שייך ההיתר.

מנח"י ח"ב סי' צ"ו-צ"ט, שבט הלוי ח"א סי' ו', ציץ אליעזר ח"ו סי' ט"ו - אמנם בציצית יש צד נוסף להקל דלא בעינן כח גברא], וכן לגבי מצות מכונה [עי' שו"ת חסד לאברהם או"ח סי' ג', מקראי קודש פסח ח"ב סי' ג', דברי חיים סי' כ"ג]. ולגבי נכרי המפעיל כפתור של מכונה חשמלית, הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שנידון ככח ראשון ואסור משום יין נסך, ועי' ספר היכל הוראה סי' קי"א.

כו. כנ"ל בסעי' י' ובהע' כ"א שכוחו שלא בכוונה מותר בשתייה וישמעאלי וחילוני דינם כנכרים שלא עובדים ע"ז ולכן דינם כנגיעה שלא בכוונה.

כז. סי' קכ"ג, ג'. ובטעם הדין כתב הטור שהוא משום שאין מנסכין יין מבושל לע"ז, והב"י כתב שהוא משום שייך מבושל הוא דבר שאינו שכיח ורבנן לא גזרו על דבר שאינו שכיח. ועי' ט"ז

טעמו בפיסטור^{לא}.

מכירת ונתינת יין לנכרי ולמומר (חילוני)

יד. אסור ליתן או למכור יין למומר ולחילוני שדינו כמומר מפני שמכשילו בשתיה אסורה^{לב} (ולגבי נכרי, עיין בהערה^{לד}), ובאמת כל מאכל אסור ליתן להם [מפני שאינם מברכים], אלא שאם יכולים להשיג את היין או את המאכל האסור במקום אחר יש להקל בהצטרף איזה צד קולא כלשהו נוסף^{לז}.

הוא כשנתמעט ממידתו ע"י החום, אלא שצידד להקל כשיטת הרשב"א שמספיק הרחצה גרידא ודלא כפסק הש"ך, ולמעשה אינו מיקל בפיסטור לענין נכרי.

ועי' באגרו"מ שם ובקובץ תשובות [ח"א סי' ע"ו] שדנו אם מספיק חום שהיס"ב או שאין היין מתמעט ממידתו בכך.

לב. ואף שביארנו לעיל שחילוני אינו אסור יין כשנוגע בבקבוק, מ"מ היין נאסר, שהרי גם מגע בפה אסור בשתיה כמגע ברגל שאוסר בשתיה כמבו' בס"י קכ"ד, י"א.

לג. לפני עיור שייך גם בנכרי ביחס לאיסורים השייכים לו, כמבו' בע"ז כב. תוד"ה שחשודין, וכן מבואר בגמ' ע"ז דף ו. ודף ו. ולכן נראה שאין להכשיל נכרי באיסור יין נסך שאסור לו לנסך יין לע"ז, אבל כשאין חשש שינסך יין לע"ז והאיסור רק מצד סתם יינם שאסרו חכמים, א"כ מותר. ולכן, אפשר שהיום שאין חשש ניסוך מצוי א"כ אין בזה איסור אלא אם כן נראה לפי הענין שיש חשש אמיתי.

לד. אם יש לנכרי או למומר אפשרות לקנות יין במקום אחר, אין בזה איסור לפני עיור, שהרי אינו כ'תרי עברי דנהרא' והם יכולים להשיג יין במקום אחר. ומצד מסייע לדבר עבירה, יש לסמוך על שיטת הש"ך והדגמ"ר ביו"ד סי' קנ"א סק"ו שאין איסור מסייע בנכרי ובמומר, ובפרט שההכשלה אינה ישירה כמו במקרה של מכירת

ובשו"ת מנח"י [ח"ז סי' ס"א] נטה להקל בזה כיון שלא גזור על יין מבושל ומעתה אם נגזור הוי גזירה חדשה. ועכ"פ לענין מגע מחללי שבת כיום מיקל בזה. [ועיין בשבט הלוי ח"ב סי' נ"א וח"ז סי' רל"ד שדן בזה ומצדד לכאן ולכאן ולמעשה נוטה להחמיר לגבי נכרים ולהקל לגבי מחללי שבת, אמנם ביארנו לעיל סעי' י' שכיום החילונים הם מומרים גמורים ודינם כנכרים לגמרי].

לא. מנחת שלמה [ח"א סי' כ"ה]. והנה, כיום פיסטור יין הוא בסביבות 85 מעלות ופיסטור מיץ ענבים הוא בסביבות 100 מעלות, אבל אעפ"כ דעתו שהפיסטור אינו מועיל מפני שהפיסטור נעשה באופן שלא ישתנה כלל טעם היין. ואם מבשל יין בביתו, ודאי מועיל לכל השיטות. ואם מבשל מיץ ענבים בביתו, י"ל שמועיל גם כן לכל השיטות, מפני שטעמו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל הוא מכיון שכל היינות כך אבל ודאי שבישול בבית שונה מפיסטור בבית חרושת שנעשה באופן שלא ישנה את טעם היין, כן נלענ"ד.

ובאגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' נ"ב וח"ג סי' ל"א] כתב שאם היין הגיע לחום של קע"ה מעלות [שזה כ-80 מעלות צ"ל המקובלות בישראל כיום] נחשב כמבושל מפני שאז כבר נתמעט ממידתו ואין צריך רתיחה גמורה של 100 מעלות. וכיום פיסטור רגיל מגיע ל-80 מעלות לפחות.

ובשבט הלוי [ח"ז סי' רל"ד] כתב שאין הפיסטור מגיע לחום הנצרך כדי להתיר כמש"כ הש"ך

ודע, שאיסור גמור לתת שוקולד או דברי מתיקה לחילוני! לה.

אבן היין וחומצה טרטריית

מז. חומצה טרטריית העשויה מיין שנקרש בשולי החבית, יש להקפיד שיהיה רק מיין הנעשה ע"י יהודים שומרי תומ"צ"ל.

נכרי שנגע ביין כדי לאוסרו

מז. נכרי שנגע ביין כדי להכעיס את הישראל ולאסור את יינו, אין היין נאסר. ויש לשתות היין הזה מיד בפני הנכרי כדי שלא ירגיל עצמו לעשות כן שוב"ל.

יין שהיה אצל נכרי

יז. נכרי ששהה בחדר סגור עם יין ולא היו ביין חותמות, היין נאסר מפני ג' חששות:
א. שמא פתח את הבקבוק ונגע ביין ושכשכו לע"ז. ב. שמא שתה מן היין ואסר את היין בנגיעה בפיו. ג. שמא החליף את היין הכשר ביין של איסור (עיין לקמן סי' ט"ז).
כתב הרמ"א שבאופן שהחשש היחיד הוא שמא פתח את הבקבוק ונגע בו, אבל החששות האחרים שמא שתה מהיין ושמא החליף ביין אחר אינם קיימים, יש להקל בדיעבד שהיין מותר אפילו אם הנכרי נעל את הדלת ואפילו הוא עובד קבוע בבית ויכול לנעול את הדלת.

ולכן, אם ראינו שהנכרי שנעל את הדלת נכנס בלי יין [או שהיין פשוט מאוד ואין ענין להחליפו באחר או ששהה שם זמן קצר^{לח}] וממילא אין חשש החלפה, יש להקל

לו. מעיקר הדין מקילים באבן היין לאחר שהיית "ב חודש כמבו' בסי' קכ"ג, ט"ז וחכ"א כלל ע"ה ס"ז, אלא שלמעשה אין ממתנים י"ב חודש, וגם י"ל שאם מחשיבו כ"כ שמשתמש בו להשביח המאכלים הדר דינא שאסור כאחשביה, ועי' בית מאיר שם, ומלבד כל זה כיום אין החומצה הטרטרית עשויה רק מיין יבש כעפר אלא ממיץ ענבים שיש בו לחלוחית.

לז. סי' קכ"ד, כ"ז. ועי' בנקה"כ שם שאם הנכרי יודע שכאשר נוגע להכעיס היין מותר ואעפ"כ נגע, הרי שנגיעתו אוסרת. ובחזו"א [סי' מ"ט סק"ח] כתב לא כן.

לח. עד דק' 20 אין חשש החלפה, עי' סי' קכ"ח, א'.

יין לנכרי ולחילוני וכעין מש"כ האגרו"מ ביו"ד ח"א סי' ע"ב והקובץ תשובות ח"א סי' כ' וסי' מ' וח"ב סי' כ"ה לגבי השכרת אולם למומר חילוני ולגבי נתינת אוכל למומר חילוני, וכ"כ בספר מנחת פתים [יו"ד סי' קנ"א] וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל כמוהו (הובא בשו"ת אבני ישפה ח"ב סי' ס"א).

ועי' גם בית שערים ח"ב סי' ר"כ ופת"ש סי' קנ"א סק"ה בשם חוות יאיר סי' קפ"ה [שהוא מקור ההיתר של המנחת פתים] שהתירו בהצטרף היתר זה שהיה יכול לקנות במקום אחר וא"כ אין זה לפני עיוור אלא רק מסייע. אמנם עי' חת"ס גטין דף נב: ד"ה והנה ומועו"ז ח"ח עמ' טז.

לה. יבואר בס"ד לקמן בסי' י"ט סעי' כ"ד.

בדיעבד שהיין לא נאסר אם אנו רואים ויודעים בבירור שהיין לא נחסר ממידתו (עיינ בהערה)^ל וממילא אין חשש ששתה ממנו, ונשאר רק החשש של ניסוך לע"ז ובזה מקילים בדיעבד^ב. [ולמעשה בדרך כלל קיימים גם החששות האחרים ולא נוכל להקל על יין שאין בו חותם אחד לפחות].

יין שהיה אצל חילוני

יח. חילוני ששהה בחדר סגור עם יין ולא היה ביין חותם^א, היין נאסר מפני ב' חששות: א. שמא שתה מן היין ואסר את היין בנגיעה בפיו, ב. שמא החליף את היין הכשר ביין של איסור^ב.

ולכן, אם ראינו שהחילוני שנעל את הדלת נכנס בלי יין [או שהיין פשוט מאוד ואין ענין להחליפו באחר או ששהה שם זמן קצר] וממילא אין חשש החלפה, היין לא נאסר אם אנו רואים ויודעים בבירור שהיין לא נחסר ממידתו (עיינ בהערה)^ב וממילא אין חשש ששתה ממנו. [ולמעשה בדרך כלל קיימים גם החששות האחרים ולא נוכל להקל על יין שאין בו חותם].

ישראל יוצא ונכנס

יז. נכרי או חילוני ששהה בחדר עם יין זמן קצר^א וישראל יוצא ונכנס שם מדי פעם, היין אינו נאסר וגם לכתחילה מותר להשאירו באופן כזה.

מב. סי' קכ"ח, א', ד' וש"ך סק"א. אין חשש החלפה בפחות מ-20 דק' [עי' סי' קכ"ח, א'], ולכן אם שהה עם היין זמן קצר יש להקל באופן שאין חשש שתה מהיין.

מג. שים לב, בבבוק שחלקו חסר קשה מאוד לסמוך על ידיעה כזאת כי לא זוכרים בדיוק כמה היה לפני כן ואין אדם מדייק בדבר שראה בלי שהוא נוגע למעשה [עי' סי' צ"ד בש"ך סק"ח ובט"ז סקי"ב ופת"ש סק"א בשם הנוב"י והפמ"ג, ועי' גם סי' א', ג' וסי' י"ח, ד'], ולכן אין הדבר מצוי אלא בבבוק מלא כולו או שהבחינו היטב בכמות היין שיש בבבוק.

מד. זמן קצר הוא בסביבות 20 דק', כמב' ביו"ד סי' קכ"ח, א' ובי' הגר"א שם סק"ד ובסי' קכ"ט סק"ב, ומקור השיעור הוא קצת יותר משיעור

לט. שים לב, בבבוק שחלקו חסר קשה מאוד לסמוך על ידיעה כזאת כי לא זוכרים בדיוק כמה היה לפני כן ואין אדם מדייק בדבר שראה בלי שהוא נוגע למעשה [עי' סי' צ"ד בש"ך סק"ח ובט"ז סקי"ב ופת"ש סק"א בשם הנוב"י והפמ"ג, ועי' גם סי' א', ג' וסי' י"ח, ד'], ולכן אין הדבר מצוי אלא בבבוק מלא כולו או שהבחינו היטב בכמות היין שיש בבבוק.

מ. סי' קכ"ח, א', ד' וש"ך סק"ד וחכ"א כלל ע"ב ס"ב וס"ז, ועי' בפת"ש שם סק"א. ובאופן שיש חשש שהחליפו ביין אחר, צריך ב' חותמות כמב' בסי' קי"ח, א', ובדיעבד סגי בחותם אחד, כמב' ברמ"א שם, והובא לקמן בסעי' כ"ג.

מא. בחילוני מספיק חותם אחד מפני שאין בו חשש ניסוך לע"ז, ש"ך סי' קי"ח סק"ד.

נכרי או חילוני ששהה בחדר עם יין זמן ארוך, וישראל יוצא ונכנס שם מדי פעם, היין אינו נאסר אבל אסור לכתחילה להשאירו באופן כזה^מ.

עובד זר נכרי שנמצא בבית

כ. במקום שקשה מאוד לשמור את היין [כגון: עובד זר נכרי קבוע בבית של אדם מוגבל או זקן, וכן בבתי מלון ואולמות שמחה], אפשר להתקין מצלמות על היינות ולהודיע לנכרים שאפשר בכל רגע לראות האם נוגעים ביין ושאסור להם לגעת ביין^מ.

יש גם אפשרות לבשל את כל היינות הפתוחים, וכן^ל בסעי' י"ב.

עוזרת בית נכריה

כא. עוזרת בית נכריה שמנקה, אם יש מי שמסתובב בדירה ומדי פעם נכנס לחדר שמנקה, אין היינות נאסרים אפילו אם אינם חתומים כחותם ובלבד שהפקק יהיה סגור^מ. אם היא נמצאת בדירה לבד זמן רב, לכתחילה אסור לעשות כן אם אין

ובסוף סי' ק"ל שאם יש נקב בדלת שהישראל יכול לראות את הנכרי מבחוץ אין היין נאסר, ומשמע אפי' לכתחילה מותר. ואין חילוק בין יום ללילה שהרי אפשר לראות את התמונות גם למחרת שהרי הכל נשמר.

[כמובן שיש להקפיד על כך שהנכרי אינו יכול לשנות ולמחוק קטעים במצלמות וכן לבדוק את המצלמות מדי פעם, אבל אין צורך להקפיד כל כך כמו שיפורט לקמן בסוף סי' ט"ו כי כאן אין האיסור בעצם אלא נובע מחשש נגיעה והחלפה ובמקרה שיש סיכויים שייתפס הוא כבר מפחד].

מז. אין לעוזרת פחד מלהזיז בקבוק ממקום למקום שהרי היא מנקה וזה תפקידה [ועי' ש"ך סי' קכ"ט סקי"א], אבל אין היין נאסר אם הפקק סגור, ולפתוח את הפקק היא כן פוחדת שעל זה ודאי נתפסת כגנב, ולכן אם יש ישראל היוצא ונכנס [ואפילו ילד פחות מגיל מצוות - ש"ך סי' קי"ח סקל"ג, ולעינין זה הוא נאמן כמבוא בסוף סי' קכ"ז] מותר להשאיר אותה עם היין אפי' לכתחילה למשך זמן מועט וכן^ל.

מיל כמבוא ברש"י ע"ז דף סד: ד"ה אבל וכתב הב"ח שם בגליון שמקורו של רש"י הוא מדברי הגמ' שם דף סט., וכן הוא ברמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב פי"ג ה"ה ובמאכ"א פי"ב הט"ז ובכ"מ ולח"מ שם שהכוונה מעט יותר משיעור מיל [שהוא י"ח דק' כמבוא באו"ח סי' תנ"ט, ב' וביו"ד סי' ס"ט, ו' ובמשנ"ב סי' רל"ה סק"ד וסי' רס"א סקכ"ג].

מה. סי' קי"ח ש"ך סקל"ב וסי' קכ"ט, א' וש"ך סק"ב, והיינו שלזמן מרובה אסור לכתחילה ולזמן מועט מותר גם לכתחילה, וכ"כ בחכ"א כלל ע"ח סעי' ז' וכלל ע' סעי' ט' ובערוה"ש סי' קי"ח סכ"ט.

מו. יש בזה שני צדדי היתר, האחד, הוי כיוצא ונכנס ולא שהה זמן רב שמותר אפי' לכתחילה וכן^ל, ואף שהנכרי אינו רואה את הישראל בפועל, אבל גם ביוצא ונכנס ושהה זמן קצר גם כן בתחילה לא ראה הנכרי את הישראל אלא שאחר זמן ארוך פג פחדו, אבל כשיש מצלמות מפחד תמיד. והשני, ע"פ המבוא בסי' קכ"ח, ג'

חותם ביינות, אבל בדיעבד היינות מותרים רק אם התקיימו שני תנאים: א. הדלת אינה נעולה. ב. העוזרת הנכריה לא יודעת שבמשך הרבה זמן לא יכנס שם ישראל^מ.

והבאנו לעיל שבמקרה ואין חשש שהנכריה שתתה מהיין [שרואים שהכמות לא השתנתה] ואין חשש שהחליפה אותו ביין אחר [שהוא יין פשוט מאוד], יש להקל בדיעבד שהיין לא נאסר.

- לגבי שאר המאכלים שהיו בבית, עיין לקמן סי' ט"ז.

מאושפז בבית חולים שמביא איתו יין

כב. מאושפז בבית חולים שמביא איתו יין ויש שם מאושפזים ועובדים נכרים וחילונים, יכול להשאיר את הבקבוק בחדר כשהוא סגור בפקק [אפילו אינו חתום בטבעת] ולצאת למשך זמן קצר. אבל אם יוצא לזמן ארוך, חייב לקחת איתו את הבקבוק או לנועלו במקום שמור. ובדיעבד, אם לא עשה כן, היין מותר^מ. ואם השאיר בבקבוק פתוח, היין נאסר^ג.

יין שהיה אצל נכרי או חילוני

כג. נכרי או חילוני ששהה בחדר עם יין באופן האוסר את היין, וכן יין שנשלח ממקום למקום, יש לעשות בו חותם ואין צריך ב' חותמות לא בנכרי ולא

בקבוק סגור ופוחדות לפותחו [עי' ש"ך סי' קכ"ט סק"ד] מותר בדיעבד. ואפי' אמר שהולך לזמן ארוך גם כן מותר בדיעבד מפני שהמקום מעבר לרבים היוצאים ונכנסים מדי פעם ויש פחד לפתוח בקבוקים של מאושפזים אחרים.

ג. מפני שאין העובדי נקיון חוששים להזיז את הבקבוק מצד לצד, והרבה פעמים גם שאר המאושפזים אינם חוששים אם הבקבוק נמצא במקום גלוי [על השיש וכדומה] וא"כ אין מועיל יוצא ונכנס בכה"ג כי אינם חוששים אם ישראל יראה אותם כמבו' בש"ך סי' קכ"ח סקי"א שרק אם הנכרי יודע שהישראל לא מרשה להזיז את הבקבוק כדי שלא יאסר היין אז מועיל מה שהנכרי חושש להיות נתפס עליו כגנב.

מח. סי' קכ"ט, א' וסי' קי"ח, י'. וגם מה שהתיר הש"ך סק"ב בעוזרת שיראה מבעה"ב, היינו דוקא כשלא נעלה את הבית וכן שלא ידעה שהולך לזמן ארוך כמבו' בחכ"א כלל ע"ח ס"ז.

מט. במקומות כאלו יש שני חששות, האחד מעובדי הנקיון הנכרים שיכולים להזיז את הבקבוק, אבל טלטול בקבוק סגור אינו אוסר את היין וכנ"ל בסעי' ג', והשני, מהמאושפזים הנכרים והמומרים ומהאחיות הנכריות והמומרות. ולמעשה נתבאר לעיל שלזמן קצר מותר לצאת אפי' לכתחילה כשיוצא ונכנס מדי פעם, ולזמן ארוך אסור לכתחילה ומותר בדיעבד, ובפרט שרבים מהלכים שם ודאי מותר בדיעבד כמבו' בסי' קי"ח, ז'. וביחס למנקות, כיון שהם מטלטלות

בחילוני^א. ולמחבר, בנכרי יש לעשות לכתחילה ב' חותמות ויש שמהדרים לעשות כן לכתחילה.

ולכן, אם שולח יין ביד נכרי או חילוני, יש לשלוח בידם רק בקבוק שהפקק מחובר ל"טבעת" שנחשב כחותם, ואם בפקק מוטבעת צורה מסויימת, נראה שנחשב כשני חותמות^ב.

תערובת יין נסך

כד. יין נסך שנתערב בשאר יין היתר, אינו בטל אפילו באלף^ג.

אבל יין שאסור רק בשתיה, בטל בששים^ד, ולכן הרבה פעמים כיום היין בטל בששים [וכנ"ל בסעיף ב' וסעיף י' שברוב המקרים כיום אין היין נאסר בהנאה], ובמקום הפסד יש להקל שאפילו נכרי שנגע ביין עצמו ושכשכו גם כן בטל בששים^ה.

הכשר כלי שנאסר מיין נסך

כה. כלי שהיה בו יין נסך צונן, יש אפשרות נוספת להכשירו יותר משאר כלים שבלעו איסור, והוא על ידי השהיית מים בכלי כ"ד שעות בשלוש פעמים נפרדות שכל אחד מהם ג' פעמים, ולשאר איסורים לא מועיל הכשר זה^ו.

ה"ה לחותם אחד שיש בו שני קשיים לזיוף כגון פקק שיש בו הטבעת ציור מסויים שאז הנכרי יצטרך גם לזייף הטבעת פקק חדשה וגם לזייף את הציור על הפקק והוא כשני חותמות. ועי' כע"ז סי' קי"ח, ד'.

נג. סי' קל"ד, א'.

נד. שם סעיף ב'.

נה. כנ"ל בסעי' ב' ובהע' ו' שבמקום הפסד מחשיבים נכרים כיום שאינם מנסכים יין לע"ז.

נו. סי' קל"ה, א', ד', ט', י"ב וש"ך סקל"ג. ועי"ש בש"ך שאפשר שמועיל אפי' אם היין הצונן שהה כ"ד שעות בכלי. מילוי וערוי מועילים גם לכלי חרס כמבו' שם, ד' ובש"ך סקי"ב.

נא. נכרי בדיעבד שרי בחותם אחד כמבו' ברמ"א סי' ק"ל, ב' וסי' קי"ח, א'. וכתב הט"ז [סק"ד] שכיום גם לכתחילה שרי בחותם אחד מפני שאין הנכרים מנסכים יין לע"ז וכבר אין חיבת ניסוך וא"כ דין היין כיון מבושל וכדו' שלא מנסכים אותו לע"ז ודי לו בחותם אחד, וכ"כ מנחת יעקב [כלל ל"ב סקל"ב] וערוה"ש [סי' קי"ח סקי"ג] ודרכ"ת [שם סקט"ז]. אבל בכה"ח [שם סק"ה] כתב לחוש לדברי האור שמח שאסור לכתחלה ולכן טוב להדר כן.

לגבי חילונים כתב הש"ך [סי' קי"ח סק"ד] שמספיק חותם אחד כיון שאינו חשוד לנסך יין לע"ז ורק חשוד לאיסורי אכילה ושאר עבירות.

נב. כן נראה ע"פ המבו' בסי' ק"ל, ד' שעיקר ענין שתי חותמות הוא שני קשיים לזייף, א"כ

סימן טו

בישול נכרי ופת נכרי

הקדמה

א. גזרו חכמים שלא לאכול מאכל שבישלו נכרי, והוסיפו וגזרו גם כן שלא לאכול פת שאפה נכרי^א, ועיקר טעם האיסור הוא כדי שנתרחק מהם שהקריבה עמהם רעה ומסוכנת משום בנותיהם, ובבישולי נכרי יש עוד טעם לאיסור שמא יאכילנו דבר טמא, אבל גם אם המאכל מושגח היטב אסור לאכול בישולם משום בנותיהם^ב. והנה, ברוב המאכלים יש חששות כשרות גדולים מאוד, וגם אם המאכל בהכשר עדיין יש חשש שמא יחליפנו במאכל שאינו כשר, ולכן כל המדובר בסימן זה לגבי בישולי נכרי ופת נכרי הכוונה באופן שהמאכל מושגח היטב בכל מרכיביו בהכנתו וגם חתום כדין כאשר כל הנידון הוא רק מצד שהנכרי בישלו או אפאו^ג.

פת נכרי

ב. אסרו חכמים לאכול פת שאפה נכרי. גזירת פת נכרי לא התפשטה בכל המקומות כמו גזירת בישולי נכרי מפני שחיי האדם תלויים בפת והיה קשה להימנע מפת נכרי, ולכן נהגו בה קולות יותר מבישולי נכרי:

שמא יאכילנו דבר טמא. וכ"כ הט"ז [סי' קי"ג סק"א] שעיקר הטעם הוא משום חתנות, אבל בחכ"א [כלל ס"ו ס"א] ובערוה"ש סי' קי"ג סק"ב כ' שלרש"י יש ב' טעמים בבישולי נכרי [משום בנותיהן, ושמא יאכילנו דבר טמא] וטעם א' בפת נכרי [משום בנותיהן], וכן משמע בב"י ריש סי' קי"ג.

ועי' פת"ש ריש סי' קי"ב וריש סי' קי"ג מה שהוציא מזה לענין פת מומר ובישולי מומר, והחזו"א [סי' ב' סקכ"ג] עמד בסתירת דבריו, ולקמן סעיף ו' ביארנו שלמעשה פת ובישולי מומר אסורים כמו פת ובישולי נכרי, עיי"ש.

ג. עיי' סי' קי"ח, א' וסי' קי"ט, א', ומבואר שמאכל שאין בו חותם כמעט תמיד נכלל בחשש

א. שבת יז: וע"ז לו: ולה:, וכתבו התוס' [לו: ד"ה והשלקות] שהיו שתי גזירות, בתחילה גזרו על בישולי נכרי משום בנותיהן ואח"כ הוסיפו וגזרו על פת נכרי, ועיי"ש בדף לה. ברש"י ד"ה מדרבנן ובתוס' ד"ה אלא.

ב. בתוס' שם [לו: ד"ה והשלקות ולח. ד"ה אלא] וברמב"ם [מאכ"א פי"ז ה"ט] כתבו שטעם האיסור גם בבישולי נכרי וגם בפת נכרי משום בנותיהם, וכ"כ רש"י שם בדף לה: ד"ה והשלקות. אבל ברש"י דף לח. ד"ה מדרבנן כתב שבבישולי נכרי יש טעם אחר שמא יאכילנו דבר טמא, והקי' כן הב"ח ריש סי' קי"ב והב"י ריש סי' קי"ג, ותי' הב"ח שעיקר הטעם גם לרש"י הוא משום בנותיהם אלא שהסמיכו גזירתם גם על החשש

א. שיטת המחבר שנוהגים להקל בפת נכרי של נחתום [כלומר, של מאפיות ולא פת שנאפתה בבית פרטי] אם אין מאפיה אחרת של ישראל במקום, ושיטת הרמ"א שנוהגים להקל בפת נכרי של מאפיות גם אם יש מאפיות של ישראל במקום, ובבישולי נכרי אין קולא זו". ולמעשה, יש להיזהר שלא לקחת מפת נכרי אם יש פת ישראל אלא א"כ הפת של הנכרי יפה יותר, ובעשיית נזהרים בזה לגמרי, וכן בשבת ויו"ט נכון ליזהר בזה משום כבוד השבת ויו"ט".

ב. שיטת המחבר שבפת נכרי די בהדלקת האש ע"י ישראל או בזריקת קיסם לאש ע"י ישראל כדי להתיר ובבישולי נכרי צריך שהישראל יבשל או יאפה את כל המאכל, ושיטת הרמ"א שבין בפת נכרי ובין בבישולי נכרי מספיק שהישראל ידליק את האש או יזרוק קיסם ואת האפיה או הבישול יכול לעשות הנכרי".

ועיין לקמן סעי' כ"ה לגבי ישיבות, מאפיות, אולמות שמחה ובתי מלון העושים כשיטת הרמ"א.

פועל נכרי במאפיה שבבעלות ישראל

ג. אם הנכרי אופה פת במאפיה שבבעלות ישראל (כלומר, פועל נכרי במאפיה של ישראל), הרי שדינם בבישולי נכרי לגבי פת ממאפיה! ועיין עוד בהערה".

אם ישראל אופה פת במאפיה שבבעלות נכרי, דינה כפת ישראל.

אבל לגבי הדלקת האש ע"י ישראל, גם למחבר מותר באופן כזה כמבואר שם סי"א ובש"ך סי' קי"ג סק"ו ובפמ"ג סי' קי"ב במ"ז סק"ז.

ח. באגרו"מ [יו"ד ח"א סי' מ"ה] כתב שבמקום שבעל הבית אינו יכול לאפות לבד בלי הפועלים, אם הפועלים מומרים חילונים ובעה"ב ישראל שומר תומ"צ יש להקל שדינו כפת נכרי ולא כבישולי נכרי, והוא לשיטתו שנוטה להקל בכל בישולי מומר, ובצירוף שיטתו שכל דין זה הוא רק כאשר הבעה"ב יכול לאפות לבד בלי הפועלים.

החלפה אם יש בו אפשרות להחליף לסוג פחות טוב בלי שיהיה ניכר, ונתבאר לקמן סי' ט"ז סעי' ב'.

ד. סי' קי"ב, ב', ד', ה' וש"ך סק"ט וסקי"ד.

ה. עשיית - ש"ך שם סק"ט וחכ"א כלל קי"ב ס"ב וכמבואר באו"ח סי' תר"ג. שבת ויו"ט - משנ"ב סי' רמ"ב סק"ו.

ו. סי' קי"ב, ט' וסי' קי"ג, ז' וש"ך שם סקי"א.

ז. סי' קי"ב בש"ך סק"ז [ועיי"ש סי"א], וכ"כ החכ"א [כלל ס"ה סעי' ו'] והפר"ח [שם סק"ז].

'בורקס', 'רוגלך', 'קוגל אטריות' - פת או בישולי נכרי?

ד. מיני מזונות הנעשים מה' מינים, אם הם 'פת הבאה בכיסנין' ואם היו אוכלים מהם הרבה היו מתחייבים בברכת המזון, דינם כפת נכרי, ואם אין להם תואר לחם וגם אם היו אוכלים מהם הרבה לא היו מתחייבים בברהמ"ז דינם כבישולי נכרי². ולכן, 'בורקס' ו'רוגלך' שנאפו במאפיה בבעלות נכרית נחשבים כפת נכרי [ועי' לקמן סעי' ה' לגבי הביצים שמורחים עליהם], אבל אטריות ושקדי מרק דינם כבישולי נכרי. קוגל אטריות, יש אומרים שנחשבים 'פת הבאה בכיסנין' לאחר האפיה, ויש אומרים שגם לאחר האפיה אין להם דין פת הבאה בכיסנין ונחשב בישול נכרי³. ובכל אלו, אם המאפיה בבעלות ישראל, דינם כבישולי נכרי וכו"ל.

חלות ו'רוגלך' שמורחים עליהם ביצים מבחוץ

ה. ביצה המשוחה על חלות מבחוץ, למחבר גם כן נחשבת כפת נכרי ולרמ"א נחשבת כבישולי נכרי ולא כפת נכרי לפי שהיא בעין ואינה מעורבת⁴. ונחלקו הפוסקים האם גם מריחת הביצים שלנו שיש בזה רק מראה מבריק ולא ממשות נחשבת לבישולי נכרי⁵, ולמעשה הנידון שייך רק במאפיות שבבעלות נכרי

זצ"ל שאין להם תואר לחם גם לאחר אפייתם ואין להם דין פת הבאה בכיסנין.

יא. סי' קי"ב, ו'. כיון שאין הביצים טפלים לפת שהרי הם בעין ואינם מעורבים עמו, והמחבר שם מתיר כיון שניתנים עליו רק למראה ולא לטעם. ועי' גם בגרעק"א על סי' קי"ג סעיף ג' (ועי' שבט הלוי ח"ט סי' קס"א אות ו').

ודע, שבדרך כלל 'בורקס' ו'רוגלך' נחשבים לפת נכרי ולא לבישולי נכרי, אמנם אם המאפיה בבעלות ישראל והפועלים נכרים אם כן נחשב לבישולי נכרי וכמבואר בש"ך סק"ז.

יב. בפר"ח ובגרא"פ דברי הרמ"א מפני שחזותא מילתא ולא בטלה [וכן נפסק להלכה, עי' לעיל סי' י"א סעי' מ'], וכן נראה בדברי המנח"י [כלל ע"ח סק"ו] והגרעק"א [סי' קי"ג, ג'], ולפי"ז גם משיחה קלה כמו שלנו נחשב בישולי נכרי וכ"כ בכנה"ג ב"י סק"ט, אבל הערוה"ש סק"א ושו"ת

ט. תו"ח כלל ע"ה סי"ב וב"י סי' קי"ג, ב' בשם רבינו יחיאל, וכן פסקו הב"ח בסי' קי"ג והש"ך סי' קי"ב סקי"ח וחכ"א כלל ס"ה סעיף ד', ועי' בית מאיר קי"ב סעיף ו', וכן הוא בפר"ח סי' קי"ב סקי"ז ופמ"ג שם בשפ"ד סקי"ח וכ"כ באבני נזר [יר"ד סי' צ"ד סק"ג] ובדרכ"ת סי' קי"ב סקנ"א וסקנ"ב.

וכתב בתורת האשם שם שאין הקובע רק בלילה עבה או רכה כי גם בלילה רכה לפעמים יברכו עליה ברהמ"ז כשיאכלו ממנה הרבה וכמב' באו"ח סי' קס"ח, ח', והיינו אם יש לה תואר לחם, ועי' כעי"ז בשבט הלוי ח"ט סי' קס"א. ועי' גם שדי חמד מערכת בישולי א"י אות ז, בא"ח ש"ב פ' חקת אות טו ואות יט וערוה"ש סי' קי"ב סקכ"א וסקל"א.

י. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"ג סי' ל] שנחשב פת הבאה בכיסנין מפני שנאפה לאחר בישולו, ודעת הגרש"ז אויערבך

האם מקילים כמו פת נכרי (כנ"ל בסעי' ב') או לא [כי במאפיות שבבעלות ישראל, דינם כבישולי נכרי בכל מקרה וכנ"ל בסעי' ג'], אבל הדלקת האש על ידי ישראל מתירה במקרה זה בין למחבר ובין לרמ"א².

בישול ופת מומר (חילוני)

ו. פת מומר ובישולי מומר דינם כפת נכרי ובישולי נכרי, גם אם הוא מומר רק לחלל שבת ואינו עובד ע"ז⁷. ולכן, אסור לאכול פת שאפאה חילוני ותבשיל שבישלו חילוני כמו שנתבאר לעיל סימן י"ד סעיף י' שהחילונים כיום נחשבים מומרים גמורים [ואינם תינוקות שנשבו].
- לענין חלב מומר, עיין לקמן סעיף ל"ג.

כללי בישולי נכרי

ז. אסור חכמים לאכול כל מאכל שבישלו נכרי⁸, בין אם בישלו ובין אם אפאו או צלאו או טיגנו⁹. אבל אם נכרי עישן או מלח או קבש מאכל, אין בו איסור בישול נכרי¹⁰.

סי' קי"ב וריש סי' קי"ג, אבל רוב הפוסקים כתבו שגם מומר בכלל הגזירה בין בזה ובין בזה. והנה, עיקר טעמו של הפת"ש משום שאין בנותיהן של מומר אסורות בהכרח ותלוי מה הן עצמן, אבל בדרישה [ריש סי' קכ"ד] כתב בשם מהרש"ל שגזירת בנותיהן שייכת גם בומר [כלומר, בדרך כלל, וכמובן אם בתו חזרה בתשובה מותרת] וכ"כ החכ"א [כלל ע"ה סי"ג] והחזו"א [יו"ד סי' ב' סקכ"ג וסי' מ"ט סק"ז], ומלבד זאת כתבו האחרונים [חת"ס יו"ד סי' ק"כ והחזו"א סי' מ"ט סק"ז] שקנסו את המומר להיות דינו כנכרי גם אם טעמי הגזירה אינם שייכים בו, וכמו שמבואר לענין יין נסך [עי' לעיל סי' י"ד הע' ט'], ובאגרו"מ [ח"ב סי' מ"ז וח"א סי' מ"ז וסוף סי' מ"ה] מצדד שומר אינו בכלל הגזירה עכ"פ לגבי חלב נכרי.

טו. סי' קי"ב, א' וסי' קי"ג, א'. ובטעם האיסור, עי' לעיל הע' ב'.

טז. דרכ"ת סי' קי"ג סקט"ז וערוה"ש סקכ"ד.

יז. סי' קי"ג, י"ג.

מנח"י ח"ז סי' ס"ב כתבו שאין כוונתו למשיחה קלה שלנו שודאי נחשב רק פת נכרי אלא לביצים ממש שהיו שמים על הפת בכמות משמעותית. ועי' שבט הלוי ח"ט סי' קס"א אות ו וקובץ מבית לוי על יו"ד שנטיתו להחמיר כהמחבר.

יג. למעשה, אין בזה הרבה נפק"מ, כי למחבר גם כשמורחים ביצים נחשב כמו פת נכרי ולרמ"א גם בבישול נכרי מועיל הדלקת אש ע"י ישראל, ונשאר נ"מ רק ביחס לקולות של פת נכרי כשאין אחר וכנ"ל בסעי' ב' וגם זה אינו אלא רק כשהמאפיה בבעלות נכרי כנ"ל בסעי' ג'.

יד. פר"ח [סי' קי"ב סק"ב] ופמ"ג [שם בשפ"ד סק"ב], וכ"כ הפמ"ג באו"ח [סי' שכ"ה סקכ"ב], וכ"כ הטוטו"ד [ח"ב מהדורה ג' סי' ט"ז] ושורת מהר"י אסאד [יו"ד סי' ל"א] ודרכ"ת [סי' קי"ב סק"ה וסי' קי"ג סקט"ז] והחזו"א [סי' ב' סקכ"ג ובמכתב שנתפרסם בקובץ צפונות] והמנחת יצחק [ח"ג סוף סי' ע"ג] והגר"י אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"ג סי' קט"ו]. ואמנם הפת"ש חילק בין פת נכרי לבין בישולי נכרי [עיין בדבריו ריש

בישול במיקרוגל ובאדים ובקיטור

ח. בישול במיקרוגל נחשב בישול בין לענין בישולי נכרי ובין לענין בישול בשבת"י. בישול על ידי אדים או על ידי חום קיטור כפי שמקובל בבתי חרושת, נחשב בישול נכרי"י, ויש להקפיד שישראל שומר תומ"צ ידליק את מערכת החימום או הקליה.

כללי היתרי בישולי נכרי

ט. ומצינו ב' היתרים עיקריים בזה (עיין בהערה²): א. מאכל שאינו חשוב ואינו עולה על שולחן מלכים אין בו איסור בישול נכרי. ב. מאכל שנאכל חי בטוב ובישלו נכרי - אין המאכל נאסר. ולכן, אם בישל שזיפים ואגסים מותר.

מאכל שרובו נאכל חי ומיעוטו אינו נאכל חי, הולכים אחר העיקר ומותר, וכדלקמן בסעיף כ"ג.

לא פסק כן וגם המנח"י [שם סקל"ב] והפר"ח [שם סק"א] ופר"ת [שם סק"א] וערוה"ש [שם ס"ט] ודרכ"ת [שם סקי"ד] לא פסקו כן. ומש"כ הדרכ"ת [סי' קי"ג סקט"ז] בשם שו"ת שם אריה לדמותו למעושן, כבר דחו הפוסקים שמעושן הוא סוג אחר של תיקון המאכל אבל קיטור הוא אופן נוסף לבישול וטעמו כבישול רגיל. היתר נוסף מובא בתוס' ע"ז לח. ד"ה אלא, והוא, שאם עבד או שפחה נכריים מבשלים בבית הישראל אין לחוש משום בישולי נכרי שאז אין קירוב דעת שהרי עושה בעל כרחו, ולמעשה אין להקל בזה אפילו בדיעבד וכמבוא בס' קי"ג, א', ד' וש"ך סק"ז. ואמנם החכ"א [כלל ס"ו סעי' ז'] כתב שבהפס"מ יש להתיר, אבל בש"ך משמע שאין להקל כלל וגם בערוה"ש סי' קי"ג, ד' כתב שגם הרמ"א לא התיר בלי צירוף של חיתוי אחד מבני הבית, ועי' גם דרכ"ת סקל"ו כע"ז. מאכל שהוכן בבית חרושת ע"י נכרים אסור בבישולי נכרי אף שחשש חתנות לא שייך כל כך, משום דלא פלוג רבנן, עיין לקמן סעי' כ"ו.

יח. שבט הלוי ח"ח סי' קפ"ה ושבות יצחק דיני מיקרוגל עמ' סא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. וע"ע כעין זה לענין שבת באגרו"מ או"ח ח"ג סי' נ"ב ד"ה וא"כ ובשבט הלוי ח"י סי' ס"ב.

יט. שבט הלוי ח"ט סי' קס"ד ענף ב' וכ"כ בשבות יצחק דיני מיקרוגל עמ' סה בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל ובשם החזו"א בקובץ צפונות. ועי' שו"ת מנח"י ח"ג סי' כ"ו שדן לקולא בצירוף מה שנעשה בבית חרושת. אמנם, אנו לא מקילים בבתי חרושת כלל וכדלקמן בסעי' כ"ו, ולכן יש להקפיד שישראל שומר תומ"צ ידליק את מערכת החימום והקלייה.

כ. היתר נוסף מובא בע"ז דף לז:, והוא, שדבר שלא נשתנה מברייתו ע"י האש אינו נאסר משום בישולי נכרי, אבל השו"ע [סי' קי"ג, א'] לא פסק להיתר זה וכמש"כ הש"ך שם סק"א. ואמנם הש"ך עצמו נקט להקל והביאו הבאה"ט [שם סק"א], אבל למעשה אין להקל מאחר שהשו"ע לא פסק כן וגם הרמ"א [תו"ח כלל ע"ה סט"ז]

עולה על שולחן מלכים

י. היתר א' - מאכל שאינו עולה על שולחן מלכים^א,^ב. ולמעשה, כיום רוב מוחלט של המאכלים בזמנינו, כמעט כולם, עולים על שולחן מלכים^ב. ולכן, למעשה, כמעט לא שייך כיום להשתמש בהיתר זה.

ויש שנתנו סימן שמאכל כזה שמוגש בסעודות שיש אורחים חשובים, הוא מאכל שנאכל בסעודות מלכים, ובמקרה שיש טורח בבירור הענין, יש להקל כן^ב.

ספק עולה על שולחן מלכים

יא. מאכל שמסופק אם עולה על שולחן מלכים, ישאל לחכם, ואם גם החכם אינו יודע, יש להקל^ב.

שדרך המלכים לאכול בסעודתם הפרטית אלא שבדרך כלל דברים כאלו שאדם מגיש בסעודה שיש בה אורחים חשובים הם דברים שעולים על שולחן מלכים, ואף שיתכן דברים שעולים על שולחן מלכים ואין דרך בני אדם להזמין את חברו לסעודה עליו, מכל מקום בדרך כלל כך הוא ולכן אין צריך לחוש בזה לצד מועט שכן עולה על שולחן מלכים שהרי במיעוט שאינו מצוי אין צורך לטרוח בבירור, ובפרט לשיטת הר"ן [שהובאה בבאה"ט סי' צ"ח סק"י ובפת"ש שם סק"ח] שבמילתא דלא שכיחא אזלינן לקולא. ולגבי 'מנה חמה' יש להקל בבישול נכרי, כי כמו שהוא מעובד עכשיו אינו עולה על שולחן מלכים, וממ"ג אם נלך אחר מצבו עכשיו הרי עכשיו אינו עולה על שולחן מלכים, ואם נלך אחר מצבו כמו שהיה פעם עולה על שולחן מלכים לפני העיבוד, הרי גם התבשל מעיקרו ע"י ישראל [ע"י דרכת סי' קי"ג סק"ד וסקס"ה בשם אבקת ווכל ובשם ערך השלחן, וע"י גם ש"ך סי' קי"ג סק"ה לגבי שומן של בשר]. וגם אם יש מעט רכיבים שלא התבשלו, הרי לענין בישול נכרי הולכים אחר העיקר וכדלקמן בסעי' כ"א, ובפרט שכצורתו עכשיו הוא לא עולה על שולחן מלכים.

כה. בישולי נכרי הוא איסור דרבנן, ולכן מקילים בספיקו כמבואר ברמ"א [סי' קי"ג, י"א, וכע"ז

כא. סי' קי"ג, א'. כיון שמאכל כזה אין מזמין את חברו עליו, והרי יסוד האיסור משום חתנות לרוב הפוסקים וכנ"ל בהע"ב וממילא במאכל שאין הרגילות להזמין את חברו עליו לא שייך החשש, כן מבואר ברמב"ם מאכ"א פי"ז הט"ו ובחכ"א כלל סי' סעיף א'. ובחכ"א הוסיף שגם הטעם השני אינו שייך כיון שאין רגילות להזמין עליו א"כ לא גזרו משום דבר טמא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן.

כב. לא מצאתי שדנו הפוסקים על מאכל שחלקו עולה על שולחן מלכים וחלקו אינו עולה, ונראה פשוט שמאכל כזה שבתערובת מסוימת עולה עש"מ כבר נחשב עולה עש"מ לכל דבר, וממילא לא שייך לדון בזה.

כג. כיום עם התקשורת והתחבורה בעולם, עוברים כל המאכלים ממדינה למדינה וכמעט כל המאכלים נאכלים בצורה מסוימת על שולחן מלכים.

כד. דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל בקובץ מבית לוי [תשרי תשנ"ו עמ' כז הע' ג'] ובספר כרם יהושע עמ' לב אות י'. אלא שהוא כתב שאין צריך שולחן מלכים אלא נקבע רק לפי מה שבני אדם מזמינים עליו, אלא שאין זה משמעות לשון השו"ע והפוסקים, ולכן נראה שבאמת תלוי רק במה

עולה עש"מ לקינוח ולממתק

יב. דבר הנאכל בסעודת מלכים לקינוח סעודה, גם כן נחשב עולה על שולחן מלכים²¹.

דבר הנאכל למלכים כ'חטיף' וכממתק למזון, נחשב עולה על שולחן מלכים, גם אם אינו נאכל בסעודה עצמה²².

ולכן צ"פס מטוגן וחתוך דק נחשב עולה על שולחן מלכים, וכן 'במבה' ו'ביסלי' נחשבים עולה על שולחן מלכים, וכן פיצוחים [כמעט כולם] נחשבים עולים על שולחן מלכים (ראה בהמשך).

אבל ממתק הנאכל רק לשם טעמו ולא כמזון מתוק, אינו נחשב עולה על שולחן מלכים.

ולכן, שוקולד וסוכריות, אינם נחשבים עולים על שולחן מלכים.

קכ"ד. ועי' דרכ"ת סי' קי"ג סק"ז.

כז. שבט הלוי ח"ו סי' ק"ח אות ד וח"ט סי' כ"ג וח"י סי' קכ"ד [ונכתב שם שאין למחות בחוזק ביד המקילים], וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש להחמיר כן בכל מאכל שנאכל אצל המלכים גם אם אינו נאכל בסעודה גמורה, כן הורה לגבי הצי"פס החתוך דק דק ומטוגן וכן הורה לגבי גרעיני חומס קלויים [קדמס].

אמנם בקובץ מבית לוי הביא בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל להקל בשוקולד שאין בו איסור בישולי נכרי, ואפשר ששוקולד קל יותר שאינו נאכל כמאכל כלל וגם לא כחטיף כמו 'במבה' ו'ביסלי' שהוא גם כן מאכל שנאכל למזון רק שלא נאכל בסעודה, אלא הוא ממתק כמו סוכריה שאכילתו אינה למזון אלא לטעם המתוק בלבד ואינו נחשב לעולה על שולחן מלכים, וכן נראה להורות ובפרט שגם הגרי"ש אלישיב זצ"ל אינו אוסר בחטיפים לגמרי אלא רק לחומרא דאפשר שדינו כעולה עש"מ [ובצי"פס יש טעם נוסף לאסור כיון שעולה עש"מ בצורות בישול אחרות]. וע"ע כע"ז בדרכ"ת סוף סקי"ב ובתשובות והנהגות ח"א סי' תל"ח.

בסי' ק"א, א' ובסי' ק"י, א' לגבי ספק חה"ל (דבר חשוב), אמנם, קימ"ל שכל ספק שאפשר לבררו אינו נכלל בדין ספק דרבנן לקולא ויש לבררו קודם [סי' צ"ח, ד' וסי' ק"י, ט' וסי' א', א' ואו"ח סי' תל"ז, ב' ובסי' ח', ט', ופמ"ג בסי' צ"ח (במ"ז סוסק"ג) ושעה"צ סי' רנ"ב סקל"ט וסק"מ. ועי' פמ"ג בפתיחה לאו"ח הנהגת השואל והנשאל ח"ג אות כ ואות כד], ולכן בכל ספק חייב לנסות לברר אצל החכם, ומ"מ אם גם החכם אינו יודע והספק הוא לכל העולם, אפשר להקל, וכמו שביארנו לעיל סי' י"א הע' נ"ז וע"ט שספק חה"ל וספק דבר חשוב אינם דומים לחיסרון חכמה לפי שאין החיסרון בקושי השיעור אלא באמת הדבר אינו ברור ומוחלט.

כו. סי' קי"ג, א', וכ"כ החכ"א [כלל ס"ו סעיף א'], וכן משמע בש"ך סק"ב. ודעת הפר"ח [סי' קי"ג סק"ג] שאם רק נאכל לקינוח סעודה אצל המלכים אינו נחשב עולה על שולחן מלכים, אמנם דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלהלכה נקטינן כהחכ"א ודלא כהפר"ח, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' ק"ח אות ד וח"ט סי' כ"ג וח"י סי'

מאכל שעש"מ רק במקומות מסוימים

יג. בדבר זה קובע מנהג המדינה ואין מקום אחד בטל לחבירו לקולא או לחומרא. אבל אדם פרטי בטל למנהג המקום במקום^כ.

מאכל שיש לו כמה אופני אכילה וחלקם עש"מ

יד. מאכל הנאכל בצורה מסוימת על שולחן מלכים ובאופן אחר אינו נאכל על שולחן מלכים, אם נכרים בשלוהו באופן שאינו עולה על שולחן מלכים, מותר לאוכלו^{כז}. ולכן, גרגירי חומוס מבושלים [‘ארבעס’] נחשבים עולים על שולחן מלכים, אבל אם הם קלויים [‘קדמס’] אינם נחשבים עולים על שולחן מלכים.

פיצוחים

טו. פיצוחים, כמעט כולם נחשבים עולים על שולחן מלכים [מלבד חלקם המועט שהוא פחות ביותר כמו חומוס קלוי (‘קדמס’) ובמדינות מסוימות גם גרעיני אבטיח]^ל, ונאכלים חיים רק על ידי הדחק וממילא הקליה אוסרת אותם. ולכן, חומוס מבושל (‘ארבעס’), בוטנים, גרעיני דלעת וחמניות, ‘פיסטוקים’ עולים עש"מ ונאכלים חיים רק על ידי הדחק ויש להקפיד על בישולי ישראל, ועיין בהערה^{לא}. ועיין עוד בהערה לגבי המציאות כיום בקליית בוטנים על ידי נכרים^{לב}.

בבישולי חילונים מומרים ובפרט אם הישראל מדליק את האש [שגם הנהיגים כהמחבר יכולים לסמוך על זה] מפני שיש שני צדדי קולות [פיצוחים אינם נאכלים בסעודה וגם מומרים יש המקילים בבישולם], ואם הישראל מדליק את האש ודאי יש להקל.

לב. כיום [שנת תשפ"ב] בוטנים עוברים קליה ע"י נכרים וגם הדלקת האש נעשית על ידי נכרי כמעט בכל המפעלים גם בהשגחות המהודרות ביותר, ועיקר טעמם להתיר הוא משום שנאכלים חי בעיקרון ומה שקולים אותם הוא רק לתוספת טעם אבל הם ראויים מצד עצמם להיאכל כשהם חיים. והנה, אפשר ליישב הדברים ע"פ המבואר בריטב"א [ע"ז דף לח.]. שכתב כל הנאכל חי היינו שראוי לאוכלו כמות שהוא חי, ואע"פ שאין הרגילות לאוכלו אלא מבושל. וכע"ז כתב הש"ך בסי

כת. ערוה"ש סי' קי"ג סקי"ב ודרכ"ת שם סק"ז. ועי' כע"ז בכה"ח סקע"ב ובשבט הלוי ח"ה סי' צ"ג.

כט. פר"ח סי' קי"ג סק"ה [שמחלק בין אפונים מבושלים וקלויים] וכן משמע בש"ך סי' קי"ב סק"ה.

ל. כיום רוב הפיצוחים נאכלים כשהם קלופים בסעודות חשובות ביותר בין בפני עצמם ובין כתוספת לסלטים, ונתבאר לעיל סעי' י"ב שגם מאכלים שנאכלים שלא בסעודה נחשבים עולים עש"מ.

חומוס קלוי [‘קדמס’], כפי מה שביררתי, כיום (שנת תשפ"ב) אינו נאכל על שולחן מלכים. ועי' שיורי ברכה סי' קי"ג, ו' ומהריט"ץ סי' קס"א.

לא. בספר ישא יוסף על יו"ד סי' ח' הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבפיצוחים יש להקל

תבלינים

טז. יש בתבלינים איסור בישולי נכרי [כלומר, יש להקפיד במפעל לתבלינים על בישול ישראל שומר תומ"צ].

אבל נכרי המבשל מאכל שיש בו תבלין, והמאכל מצד עצמו אינו נאסר, אין המאכל נאסר משום בישול התבלין מפני שהתבלין בטל למאכל, ורק כאשר התבלין התבשל לבד נאסר^ל. לגבי מאכל שהכניסו בו תבלינים שנאסרו בבישולי נכרי, עיין בהערה.

שנאכלים בעיקר כמאכל בריאות. ולגבי עולה על שולחן מלכים, הנה בודאי בוטנים בימינו עולים על כל שולחן, והצד לומר שאינם נאכלים כסעודה אלא כ'נשנוש' הוא צד היתר לא מוכרח כמו שהביא בישא יוסף יו"ד סי' ח' בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ובודאי פשוט שממרח חמאת בוטנים עולה על שולחן מלכים, והרי יש לשער כל מאכל על פי צורת ההגשה - עי' פ"ח סי' קי"ג סק"ה.

לג. תבשיל שברובו אין איסור בישולי נכרי מותר וכמש"כ הרשב"א [תוה"ב ב"ג סוף ש"ז] וכן מבואר בשו"ע סי' קי"ב, ו' וסי' קי"ג, ב', והיינו שהמיעוט בטל ברוב, וכמב' בפמ"ג סי' קי"ב במ"ז סק"ו בשם המנח"י והלבוש שאם בישל תבשיל שאין בו איסור בישולי נכרי עם תבלינים שיש בהם איסור בישולי נכרי אין המאכל נאסר. ועי' קובץ מוריה (שבט תשע"ג) מאמרו של הגר"ע אויערבך שליט"א ובספר בישול ישראל בסימנים סי' ט'.

אבל במפעל תבלינים שהתבלינים מתבשלים בפני עצמם יש בישול נכרי אע"פ שכל התבלינים במהותם טפלים לדברים אחרים, ומוכח כן מהפוסקים הנ"ל שהתירו משום שהתבלין בטל בתערובת, אבל בעצם מה שהתבלין 'טפל' במהותו לדברים אחרים לא רצו להתיר, וכן משמע בפוסקים שדנו על קפה וסוכר ולא התירו מטעם שהם דברים 'טפלים' במהותם [מלבד הטוטו"ד תניא סי' רכ"ה והבית שלמה סי' קע"ח שכתבו כן].

קי"ג סקי"ט לגבי פירות קשים שרוב אכילתם ע"י בישול שכיון שראוים מצד עצמם להיאכל גם בלי בישול לכן אין בהם בישולי נכרי. ועי' שבט הלוי ח"ה סי' צ"ג שהביא את דברי הריטב"א וכתב שיש חולקים עליהם, ומצאתי בחי' ר"י מלוניל שבת דף נא. שכתב שנאכל חי היינו דבר שרוב העולם אוכלים אותו חי. [ובשיירי כנה"ג שם סק"ג כתב שפירות קשים אלו יש בהם בישולי נכרי, וכ"כ בפר"ת סקי"ח].

אלא שיש למצוא את נקודת החילוק בין ביצה חיה שנאכלת על ידי הדחק ולכן יש בה דין בישול נכרי [סי' קי"ג, י"ד] אע"פ שהדרך לגומעה לפעמים כשהיא חיה [עי' תוס' שבת דף קמג:] כי אינה ראויה אלא על ידי הדחק לבין הפירות הקשים האלו שרובם מבשלים אותם אבל ראויים לאכילה. וההבדל שהפירות האלו ראויים שלא על ידי הדחק אע"פ שלמעשה הרגילות לבשל אותם, אבל ביצה אינה ראויה אלא על ידי הדחק.

ומעתה יש לברר היטב את המציאות האם בוטנים ראויים לאכילה על ידי הדחק או שראויים לאכילה בטוב אלא שרוב בני אדם קולים אותם כי כך יותר טעים. ועי' מנח"י ח"י סי' ס"ז וח"ג סי' כ"ו.

ולמעשה שאלתי רבים ואמרו שהבוטנים אינם ראויים להיאכל חי אלא על ידי הדחק וחלק קטן אמרו שאפשר לאוכלם גם לפני הקליה אלא שהם טעימים יותר אחרי הקליה, ומעתה צ"ע על ההיתר לאכול בוטנים שנכרים קלו אותם, ואמנם בימינו בוטנים לא קלויים נמכרים בחנויות פיצוחים אלא

ממרחים

יז. רוב הממרחים (אלו שאינם נאכלים חיים) יש בהם איסור בישולי נכרי [וכנ"ל בהערה ל"ב].

לגבי סלט 'טחינה' העשוי משומשום, עיין בהערה ל"ד.

מאכלים שונים

יח. פטריות עולים על שולחן מלכים ל"ה.

קורקבן ובני מעיים [קישקע'] עולים על שולחן מלכים ל"ו.

פתיית תירס ('קורנפלקס'), עולים על שולחן מלכים ל"ז.

סרדינים נחשבים עולים על שולחן מלכים כיום ל"ח.

שתפו"א אינם עולים עש"מ וכיום ודאי שאין זה כך. וע"ע שבט הלוי ח"ו סי' ק"ח.

לז. נראה שאינם עולים כיום על שולחן מלכים. אמנם, בפר"ח [סי' קי"ג סק"ב] כתב שלא פלוג רבנן בין סוגי הבשר וכל מין בשר אסרו ולפי"ז גם קורקבן ובני מעיים יש בהם בישולי נכרי, וכ"כ ערוה"ש ס"י וכתב כן בדעת הש"ך סק"ב.

לז. קורנפלקס מוגש בכל בית מלון, וכן נאכל לכל האנשים בארוחת בוקר. ואף שאינו נאכל בפני עצמו אלא רק עם חלב אין זה מחמת פחיתותו אלא שכך צורת אכילתו, והאמת שגם תבלינים שנאכלים רק עם מאכלים אחרים גם כן נחשבים עולים עש"מ, כן מתבאר בפוסקים שדנו על קפה ועל סוכר ולא העלו את ההיתר שאינם נאכלים בפני עצמם. וע"ע תשובות והנהגות ח"ה סי' רמ"ט, א'.

לח. שבט הלוי ח"ו סי' ק"ח אות ו, וכתב שכן הורה החזו"א.

ולעצם הדין בסוכר, ע"י דרכ"ט סקט"ז וערוה"ש סכ"ג ובא"ח ש"ב חוקת סכ"ב והערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל למסכת ביצה דף טז. בצדדי ההיתר שיש בזה.

לד. כיום [שנת תשפ"ב] שומשום עובר קליה ע"י נכרים גם במפעלים שבהשגחות מהודרות ביותר, ועיקר טעמם להתיר הוא מהטעם הנ"ל לגבי בוטנים, מפני שהשומשום ראוי מצד עצמו להיאכל חי אלא שאין הדרך בכך.

אמנם בשומשום יש טעם נוסף להתיר והוא באשרי האיש [עמ' סה] בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מפני שהקליה לא נועדה כדי להוסיף טעם אלא רק כדי להוציא את הלחות שלו כדי שיהיה יבש.

לה. ש"ך סי' קי"ג סק"ב. ודע, שרוב הדברים הנידונים בפוסקים, היום ודאי עולים על שולחן מלכים מפני שחיבור העולם גרם לריבוי סוגי מאכלים. למשל, הערוה"ש [סקי"ח] כותב

נאכל חי^א

יט. היתר ב' - מאכל שנאכל חי בטוב.

מאכל שנאכל חי בטוב ולא רק על ידי הדחק אין בו איסור בישולי נכרי^ב. ואין צריך שיהיה רוב אכילתו כך, אלא מספיק שיש אפשרות לאוכלו חי בטוב. ולכן, פירות וירקות שנאכלים חיים [כמו גזר ותפוח] אין בהם איסור בישולי נכרי. וכן 'ריבה' עם פירות וכן לפתן פירות בדרך כלל אין בהם איסור בישולי נכרי.

נאכל חי בדוחק

כ. מאכל שנאכל חי רק על ידי הדחק, יש בו איסור בישולי נכרי^א.

ולכן, ביצה יש בה איסור בישולי נכרי וגם רוב הפיצוחים יש בקלייתם דין בישול נכרי. ודע שהדבר מצוי מאוד בבתי מלון ובתי הארחה שטבח נכרי מטגן חביתות וחובה לברר מי מדליק את האש (לרמ"א) ומי שופך את הביצים למחבת (למחבר)^ב.

בצל שום וצנון

כא. בצל שום וצנון נאכלים חיים רק עם מאכלים אחרים, וגם כן נחשב נאכל חי שאין בהם דין בישול נכרי^ב.

נאכל חי רק במקומות מסוימים

כב. בדבר זה קובע רוב העולם בין לקולא בין לחומרא, וגם אם יש עיר אחת השונה מרוב העולם, מתבטלת לרוב העולם (ושונה מעולה על שולחן מלכים שתלוי בכל מקום לפי עניינו)^ב.

חלק מהמאכל נאכל חי

כג. מאכל שיש בו שני מינים ואחד מהם נאכל חי, המין העיקרי הוא הקובע בין

מב. ואין לצרף לזה את מש"כ הרמ"א בסי"א שמקילים בספק בישולי נכרי, מכיון שדבר שאפשר לברר חייב לברר ואינו בכלל ספק דרבנן לקולא, וכדלקמן בסי' י"ט סעי' ח'.

מג. מג"א אר"ח סי' ר"ג סק"ד ומשנ"ב שם סקי"א. והט"ז בסי' ר"ד סקי"ד חולק. (כיום גם שום נאכל חי לפעמים).

מד. פר"ח שם סק"ג ע"פ המבו' בשבת צב: גבי

לט. בש"ך סי' קנ"ב סק"ב כתב שאדם חשוב נזהר גם מדבר הנאכל חי, אבל הרבה פוסקים נחלקו עליו [ט"ז שם סק"ג, פר"ח סי' קי"ג סק"ג, מג"א סי' רנ"ז סקט"ו, מנח"י כלל ע"ה סק"ל, ערוה"ש סי' קי"ג סי"א] וכן פסק המשנ"ב סי' רנ"ז סק"ו. ועי' תו"ש סי' רנ"ד סקי"ז.

מ. סי' קי"ג, א' וש"ך סקי"ט.

מא. שם סעיף י"ד, ט"ו.

לקולא ובין לחומרא, ואם העיקר נאכל חי המאכל כולו מותר^מ, ובתנאי שאין הטפל ניכר בתערובת^מ, ואם העיקר אינו נאכל חי המאכל כולו אסור^מ.

אם היה במאכל מעט מה' מיני מזונות שהם קובעים את הברכה גם במיעוט [אלא אם כן נעשה רק לדבק ולא לטעם] יש להם דין בישול נכרי^מ. ולכן, שוקולד שמעורב בו עוגיות או ופלים יש להקפיד שאפייתו תהיה ע"י ישראל.

קפה תה וקקאו

כד. קפה תה וקקאו ('שוקו') אין בהם איסור בישול נכרי, אמנם אין לעשות כן בקביעות^מ. (ויש מחמירים בזה^ז).

ישראל הדליק את האש

כה. מאכל שנתבשל ע"י נכרי אלא שהישראל הדליק את התנור או את האש או שזרק קיסם לאש, למחבר עדיין יש בו איסור בישולי נכרי עד שהישראל יכניס את המאכל לתנור, ולרמ"א אין בו איסור בישולי נכרי^{יא}.

ודע, שבמקומות רבים [אולמות שמחה, מסעדות, בתי מלון] נוהגים כשיטת הרמ"א ומצוים שישראל ידליק את האש ומפרסמים שהמקום והמאכלים כשרים, וראוי

סוסקי"ז (ועי' גם סי' קנ"ח סק"ו), חכמת אדם כלל ס"ו סי"ד, ערוה"ש סי' קי"ג סקכ"ב, דרכ"ת שם סק"ב, וכן משמע בש"ך סי' קי"ד סק"א. וטעם ההיתר, לפי שהקפה טפל והמים עיקר (וכן לענין הברכה מברכים את ברכת המים) והמים נאכלים חיים, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. עוד יש להוסיף, שהקפה והקקאו והתה עצמם אינם עולים על שולחן מלכים, ורק מים שיש בהם טעם קפה ותה וקקאו הם העולים עש"מ והם נאכלים חיים ומה שמעורב בהם טעם קפה ותה וקקאו אינו אסור כלל (ועי' סי' קי"ב, י"ד שבישולי נכרי בטלים ברוב). וכן נטה היד אפרים ריש סי' קי"ד. ועי' תשובות והנהגות ח"א סי' תל"ו וח"ד סי' קצ"ג.

ג. פת"ש סי' קי"ד סק"א, וכן נטה השבט הלוי ח"ב סי' מ"ד.

נא. סי' קי"ג, ז'.

אנשי הוצל, ועי' תוס' שם, וכ"כ המח"ב בשיורי ברכה סק"א והדרכ"ת סק"ג וסק"ז, וכ"כ בערוה"ש סי"ב ובשבט הלוי ח"ה סי' צ"ג.

מה. סי' קי"ג, ב' ותו"ח כלל ע"ה דין י"ב וחכ"א כלל ס"ו סעי' ו'. ועי' סי' קי"ב, ו' וש"ך סקט"ו ש'קימחא עיקר'.

מו. מנח"י כלל ע"ה סקכ"ו ורעק"א סי' קי"ג, ג' ודרכ"ת שם סקכ"ב, וכן פי' החכ"א [כלל ס"ה סעי' ז'] את דברי הרמ"א בביצה המשוחה על חלות שכיון שניכרת נחשב בישולי נכרי.

מז. סי' קי"ג, ב'.

מח. ערוה"ש סי' קי"ג סקי"ט ודרכ"ת שם סק"כ, ועי' פר"ח סי' קי"ב סקי"ז כעי"ז. ועי' פמ"ג במ"ז שם סק"ב ובדרכ"ת שם סק"י, ויל"ע אי פליגי או שלענין אם נחשב פת נכרי או בישולי נכרי הולכים אחר הרוב גם נגד מזונות.

מט. פרי חדש סי' קי"ד סק"ב וסק"ו וסי' קי"ב

להודיע שלנוהגים כהמחבר אסור לאכול חלק מהמאכלים²².

ודע עוד, שאין להקל ולומר "ספק הוא" בדבר שאפשר לברר, אלא הנוהגים כהמחבר חייבים לנסות לברר מי מבשל או מטגן את המאכלים השונים, ובפרט במאכלים שאינם צריכים ידע מקצועי שבהם מצוי מאוד שנכרי מבשלם²³. ובדבר שאי אפשר לברר אפשר להקל²⁴.

ישיבות אשכנזיות שלומדים בהם בחורים ספרדים ונוהגים להקל כהרמ"א, יכולים לאכול שם²⁵.

בישולי נכרי במפעלים

כו. בבתי חרושת רבים ובפרט בחוץ לארץ, כל הפועלים נכרים וישראל מדליק את מערכת הבישול או החימום, אלא שפעמים קשה לו לבוא להדליק, ועל כן מוצעים שלשה פתרונות:

האחד, ישנם המדליקים את התנור ולא מכבים אותו לזמן ארוך מאוד²⁶. אמנם, דעת הפוסקים שאין לסמוך על זה ליותר ממעט ימים [יש שכתבו שבוע], ואחר כך יבוא שוב המשגיח הישראלי ויכבה התנור וידליקו שוב²⁷.

השני, הפעלת התנורים על ידי המשגיח הישראלי באמצעות הטלפון, כאשר הוא מחייג קוד סודי שידוע רק לו והוא הגורם להדלקת התנורים, ועצה זו מועילה להחשיב שלא יהיה בישולי נכרים כיון שיש היכר שנעשה על ידי ישראל שהרי ברגע שמתקשר מופעלת המערכת [אלא שלשיטת המחבר אין עצה זו מועילה בבישולי נכרי כי אם בפת נכרי]²⁸.

השלישי, כיוון שעון הגורם הדלקת התנור בשעה מסוימת (שעון 'שבת') [ויש

והנהגות ח"ה סי' רנ"א.

נו. היתר זה מבואר ברמ"א סי' קי"ב, י', וכתב הרמ"א שיש לסמוך על ההיתר.

נז. כ"כ הערוה"ש סי' קי"ב סכ"ז [אם לא בשעת הדחק], וכ"כ הדרכ"ת שם סקס"ז וכתב שעד שבוע אפשר לסמוך על זה וכ"כ בשבות יצחק דיני מיקרוגל עמ' עב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והיינו משום שאחר זמן ארוך כבר אין היכר שההדלקה נעשתה ע"י ישראל.

נח. שבות יצחק שם בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

נב. ע"פ סי' קי"ט, ז' וש"ך שם סק"כ ונתבאר לקמן סי' י"ט סעי' י"ב, ועי' קובץ תשובות ח"ג סי' ל"א.

נג. ואף שהוא ספק דרבנן, הרי בדבר שאפשר לברר אין סומכין על ספק וכדלקמן סי' י"ט סעי' ח'.

נד. שו"ת מנח"י ח"ז סי' ס"ב.

נה. הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מובא בספר שולחן מלכים עמ' א'קו). משום שהאיסור מדרבנן, וכיון שאינם יכולים שלא לאכול מבושל כל כך הרבה זמן יכולים לאכול שם. וכ"כ בתשובות

שעושים כן לזמן ארוך, ובכל בוקר התנור נדלק ע"י שעון ובערב נכבה ע"י שעון]. ובפתרון זה נחלקו הפוסקים אם מועיל או לא, יש האוסרים^ב, ויש המתירים^ב. ודע, שאין להקל בשום אופן בתוצרת בתי חרושת הנעשית על ידי פועלים נכרים, ודינו כשאר בישולי נכרים^א.

תנור שנישאר חם

בז. תנור שנכבה ונשאר חם והנכרי הדליקו שוב, הרמ"א כתב שאין בזה איסור בישולי נכרי, והורו הפוסקים שאין לסמוך על היתר זה אלא בשעת הדחק^ב. ולכן, במקום שיש תנור שנכבה [אוטומטי] כשפותחים אותו, יש להקפיד שישראל שומר תומ"צ יסגור את הדלת שגורם להדלקת התנור.

נכרי שהדליק אש מנר שהדליקו ישראל

בח. יש אומרים שאם ישראל הדליק נר, והנכרי הדליק את האש מהנר הזה, התבשיל מותר, מפני שהאש הודלקה בתחילה על ידי ישראל. ואין להקל כן אלא בשעת הדחק גדול^ב.

תערובת בישולי נכרי

בט. מאכל שנתבשל ע"י נכרי שנתערב במאכל שנתבשל ע"י ישראל ולא ידוע היכן הוא, בטל ברוב הן ביבש הן בלח^ב. אבל אסור לבטלו לכתחילה, ואם ביטלו

נט. שבות יצחק שם בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכ"כ בתשובות והנהגות ח"ג סי' ר"ג. וטעמם, כיון שאין ניכר עשיית הישראל ואין ניכר הבדלתנו מבישוליהם וכל ההיתר הוא מצד ההיכר שהדלקת האש נעשית ע"י ישראל ויהיה ניכר הבדלה מבישוליהם.

ס. שו"ת מנח"י ח"ד סי' כ"ח אות ד. ובשבט הלוי ח"ט סי' קס"ד דן בדבריו ומסיים שאין הוכחה אבל מסתבר להקל.

סא. כן דעת החזו"א (מובא בשבט הלוי ח"ב סוף סי' מ"ה וח"ו סי' ק"ח אות ו וח"ט סי' כ"ג וכן במכתב שהתפרסם בקובץ צפונות תש"ן) וכ"כ באגרו"מ [יו"ד ח"א סי' מ"ה, ועיי' גם בח"ד סי' מ"ח] וכן דעת השבט הלוי עצמו, וכ"כ בתשובות והנהגות ח"ג סי' ר"ג, ועיי' בספר

בישול ישראל סי' כ' שהוכיח כן. ועיי' בשו"ת מנח"י ח"י סוף סי' ס"ז וח"ג סי' כ"ו, אבל אין דעת רוב הפוסקים כן.

סב. ברמ"א [סי' קי"ב, ו'] היקל בזה, והיינו מפני שהחום הקיים מועיל לתנור להתחמם יותר מהר. וכתבו הפוסקים [ערוה"ש סכ"ז, שו"ת מנח"י ח"ד סי' כ"ח אות ד, כרם אפרים בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל] שזו קולא גדולה ואין להקל כן אלא בשעת הדחק.

סג. ברמ"א סי' קי"ג, ז' הביא דעה זו בלשון 'יש אומרים', ועיקר המשמעות שלא נפסק כן, אבל יש לסמוך להקל כן במקום שעת הדחק גדול, כ"כ החכ"א [כלל ס"ו סעיף ח'] וערוה"ש [שם סמ"ד] ודרכ"ת [שם סקנ"ו].

סד. סי' קי"ב, י"ד. וכתב הש"ך שם סקכ"ג דהוא

לכתחילה הכל נאסר, וכנ"ל סי' ט' סעי' מ"ז-מ"ח.

הכשרת כלי שנאסר בבישולי נכרי

ל. נכרי שבישל בכלים של ישראל תבשיל שנאסר משום בישולי נכרי, צריך להגעיל את הכלי^פ, ואף אם הוא כלי שאינו ניתן בהגעלה בדרך כלל, יכול להגעילו ג' פעמים. ואם לא הגעיל הכלי ובישל בו, בדרך כלל המאכל שמבשל בו לאחר מכן מותר כיון שבישולי נכרי בטלים ברוב וכנ"ל בסעיף כ"ט, ואם יש במאכל רוב כנגד דפנות הכלי [עד מקום שבישלו בו], המאכל מותר^י.

חולה שאין בו סכנה

לא. חולה שאין בו סכנה [וכל שכן חולה שיש בו סכנה], מותר בשבת בבישולי נכרי [אבל לא בחול]^פ, אבל כשיבריא אסור לו לאכול מהתבשיל, וכל שכן שלבריא אחר אסור לאכול מהתבשיל^פ. אמנם, המיקל שלא להגעיל את הכלים שנכרי בישל בהם עבור חולה שאין בו סכנה, לא הפסיד^פ.

חלב נכרי

לב. גזרו חכמים שכל חלב נכרי אסור, אפילו אם אין לו בהמות טמאות בעדר, אלא אם כן ישראל ראה את החליבה וראה שלא עירב חלב טמא^ז. ולכן, בכל חליבה שעל ידי נכרי צריך לעמוד ישראל שומר תומ"צ ולהשגיח ולראות שאינו מערב חלב טמא.

חתנות, אבל בסי' שכ"ח פסק שאסור, ובכל מקום שיש סתירה במשנ"ב ה"ך אחר מקומו ששם דייק יותר], וכשיטת הט"ז (יו"ד סוף סי' קי"ג).

ואם אין לו מאכל אחר לאכול, כתב הנשמת אדם (כלל ס"ט סק"ב) שיש להקל ולהתיר.

סט. משנ"ב שם בשם הח"א כלל ס"ט סעיף ט"ז. ועי' פת"ש סי' קי"ג סק"ו.

ע. סי' קט"ו, א' וחכ"א כלל ס"ז סעי' א' וערוה"ש סי' קט"ו סק"ה ופר"ח שם סק"ו. אבל בחול אסור, פמ"ג סי' שכ"ח בא"א סקי"א ומשנ"ב שם סק"ג.

הדין לדבר חשוב שבטל. וכתב הפת"ש שם שאין דין חנ"ג בבישולי נכרי. וע"ע בש"ך סי' קי"ג סק"א (וסי' קט"ו סקי"ז).

סה. סי' קי"ג, ט"ז.

סו. שם. וכ"כ במשנ"ב סי' שכ"ח סק"ג.

סז. או"ח סי' שכ"ח, י"ט. אבל בחול אסור, פמ"ג או"ח סי' שכ"ח בא"א סקי"א ומשנ"ב שם סק"ג.

סח. משנ"ב שם סק"ג [ואמנם בסי' שי"ח סקי"ד פסק כהרמ"א וכהנקה"כ וכהגר"א שמתירים (יו"ד סוף סי' קי"ג, וכ"כ הגר"א באו"ח סי' שי"ח) כיון שאין הדבר מצוי ולא גזרו בו משום

לג. נחלקו הפוסקים אם דין זה שייך גם בישראל מומר. אבל אם יש באמת חשש החלפה [כגון שיש לו בעדר בהמות טמאות], ודאי יש לאסור גם חלב מומר. וכיום שהממשלה מפקחת שלא יחליפו חלב בהמות כשרות בחלב בהמות טמאות, יש להקל במומר שחלבו מותר^א. וכיום שאפשר להתקין מצלמות, ודאי טוב לעשות כן גם ברפתות של מומרים.

ודע, שמומר שיש לו עובדים נכרים, ודאי אסור לשתות מחלב שלו שיש לחוש מאוד שהנכרים חלבו את הבהמות והחלב הוא חלב נכרי ואסור, וכך המציאות ברוב המקומות.

לד. אם יש במקום החליבה מצלמות המותקנות באופן הנכון כפי שהורו גדולי ההוראה, וישראל רואה את החליבה דרך המצלמות, החלב מותר^ב.

לה. לגבי המציאות בכתי חולים לגבי חלב נכרי בתחליפי חלב לתינוקים ולגבי אבקת חלב, עיין בהערה^א.

לעשות כן גם ברפתות של מומרים]. אלא שלמעשה ברוב הקיבוצים והרפתות יש עובדים נכרי, וממילא החלב בחשש חלב נכרי בלי פיקוח והשגחה, על כן חובה להתקין מצלמות וידאו גם ברפתות של מומרים. קובץ תשובות שם.

עב. ברמ"א סי' קט"ו, ב' מבואר שאם ישראל רואה את החליבה מותר, והש"ך חולק, וכתב הפת"ש בשם הפוסקים שלמעשה המנהג כהרמ"א, וכשיש מצלמות הנכרי חושש להחליף והוי כיושב בצד העדר ורואהו דשרי (ועי' חזו"א סי' מ"א סק"ד), וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל לגבי מחלבת תנובה, וכן הורה הגר"ש וואזנר זצ"ל [והוסיף שיש למשיגה לבוא בעצמו כפעמיים בחודש]. וכל זה כשהמצלמות מותקנות כהוראת גדולי ההוראה, והיינו, השליטה על המצלמות תהיה אך ורק בידי המשגיחים, וכן יתקינו תוכנת גיבוי למקרה של שיבושים בשידור או הפסקת חשמל - ואם אין גיבוי אין לקחת את החלב, וכן ישראל יראה כל שאיבה ושאובה ולא רק בדיקות מדגמיות.

עג. תקנות משרד הבריאות מחייבות את בתי החולים לתת לתינוקים חלב מוכן בתוך בקבוק

עא. בפת נכרי ובישולי נכרי דין מומר כדין הנכרי, וכל שכן כאן שהחשש הוא מצד החלפה ובוזה ודאי שווה מומר לנכרי, אבל בכה"ג שאין חשש החלפה אמיתי [כגון שאין לו בהמות טמאות בעדר] וכל האיסור הוא משום גזירת חז"ל לאסור חלב נכרי א"כ יש לדון אם גם בזה דין המומר כדין הנכרי, ולכאורה לדעת הפוסקים שהשוו מומר לנכרי לענין יין נסך ובישולי נכרי הוא הדין לגבי חלב נכרי, והאגרו"מ שדעתו נוטה להקל בבישולי מומר מיקל גם בחלב מומר [עי' אגרו"מ ח"א סי' מ"ו וסי' מ"ז וח"ב סי' מ"ז], אבל יש לצדד שכיון שיסוד האיסור משום חשש שעירב דבר טמא (ולא משום בנותיהם או להתרחק מהם), והרי החשש עצמו לא קיים אלא שנשארה הגזירה, וא"כ במומר שאינו בכלל הגזירה יש לומר שמותר [ע"פ הקובץ תשובות ח"ג סי' קט"ו]. ויש צד היתר נוסף שאם הממשלה מפקחת על החלב הרי זה כאילו ישראל משיגה [ואף שהם מומרים הרי הם משגיחים מהסיבות שלהם], והאגרו"מ צירף סברא זו להתיר, ויש לסמוך על זה לענין חלב מומר [ומ"מ כיום שאפשר בקלות להתקין מצלמות, ודאי טוב

לו. לקטוז נעשה מרכיב שנמצא במי גבינה לאחר סינון הגבינה, ואין בו איסור חלב נכרי^{עד}.

אסר, וגם במנח"י [ח"ד סי' י"ב] ובשבט הלוי [ח"י סי' ס"ו] אסרו, ובקובץ בנתיב החלב [ח"ג עמ' 27] הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם יש עוד צדדי היתר יש לצרפו לסניף להקל.

עד. אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' י"ז וקובץ תשובות ח"א סי' ע"ג [וכתב שגם כן נפסל לאכילה, ולמעשה מיוצר ע"י סינון רכיב בתוך מי הגבינה ועיבודו וטחינתו], ועי' אגרו"מ שם ושבט הלוי ח"ד סי' פ"ו שאם המים מבושלים עם הגבינה א"כ מקבלים טעם ונאסרים, ולמעשה אין מבשלים את הגבינה עם המים.

חד פעמי שנזרק לאחר השימוש. עד לפני מספר שנים לא היו בקבוקים כאלו מחלב ישראל ולכן כל תינוק שקיבל אוכל בכל בית חולים היה מוכרח לקבל חלב נכרי משום שלא היה אפשרות אחרת. כיום יש חברה אחת שמייצרת בקבוקים כאלו עם חלב ישראל, ובחלק מבתי החולים מקפידים על כך, וחשוב לדעת מראש באיזה בתי חולים נותנים חלב נכרי. והנה, יש שכתבו להקל באבקת חלב נכרי, כ"כ בשו"ת הר צבי [יו"ד סי' ק"ג-ק"ד] ובציץ אליעזר חט"ז סי' כ"ה, אמנם החזו"א [סי' מ"א סק"ד]

סימן טז

בשר שנתעלם מן העין

הקדמה (חשש החלפה ע"י עוף)

א. "בשר שנתעלם מן העין" המובא בגמרא ובפוסקים, הכוונה לבשר המונח בגלוי בלי מכסה, שיש חשש שבא עוף ובפיו בשר טמא והחליף את הבשר הטהור בבשר הטמא.

אמנם כיום רגילים לקרוא בשם זה לבשר שיש חשש שנכרי או מומר החליפו אותו בבשר אסור, ויתבאר שדין זה אינו דוקא בבשר אלא בכל מקום שיש חשש החלפה כדי להרויח בהחלפה.

ולהלכה, המחבר [סי' ס"ג, ב'] פסק שכל בשר שהיה מונח בלי מכסה, אפילו בבית, ולא השגיחו שלא בא עוף והחליפו בבשר אחר, הבשר אסור באכילה, והרמ"א [שם] חולק ומתיר את הבשר אלא אם כן מצאו במקום אחר ולא במקום שהניחו.

ולכן, בכל סימן זה, לשיטת המחבר אם הבשר היה מונח גלוי בלי מכסה, הוא אסור באכילה מחשש שבא עוף והחליפו, גם כאשר אין חשש החלפה מצד הנכרי והמומר.

בשר שנתעלם מן העין (חשש החלפה ע"י נכרי או מומר)

ב. כל מאכל כשר שהיה בלי חותם עם נכרי או עם חילוני^א והיה להם אפשרות להחליפו במאכל איסור [כגון שהחדר היה סגור ולא היה להם חשש שיכנסו מבחוץ או בחדר פתוח בשעת לילה מאוחרת שאין אנשים וכדלקמן], אסור לאכול את המאכל, מפני שיש חשש שהנכרי או המומר החילוני החליפו את המאכל הכשר במאכל האסור^ב. אמנם, האיסור שייך רק כאשר יש סיבה להחליפו בשביל להרויח בהחלפה, כגון בשר שיש בו כמה חלקים יותר טובים ופחות טובים, וכן יין שיש יינות יותר משובחים ופחות משובחים, וכן מרקים ופשטידות שיש בהם יותר טובים

א. איסור, וכיום שיש הרבה תבלינים ותוספות טעם בכל מאכל, הוא הדין לרוב המאכלים ששייך בהם חששות איסור, ובתנאי שיש רווח בהחלפה כמו שכתבנו למעלה.

א. סי' קי"ט, כ' וסי' קי"ח, ח' וש"ך שם סק"ד. וברור הוא כן שהרי דינו כחשוד כמבוי' בסי' קי"ט, ז'.

ב. כמבואר שם. וענין חמפ"ג שצריך חותם אחד [סי' קי"ח, א'] הוא הדברים שיש בהם חשש

ופחות טובים בכלל זה, ובתנאי שאין אפשרות לראות על המאכל האם הוא מהמין היותר משובח או לא, ואין חשש שהנכרי או המומר החילוני יחליפו בלי רווח רק בכדי להכשיל את הישראל².

חיתוך בצורה משונה וטביעות עין

ג. טביעות עין וסימן חיתוך במאכל נחשבים כמו חותם אחד, ולכן מועילים רק לשאר מאכלים, והיינו, שבשאר מאכלים מועיל חיתוך המאכל בצורה משונה וכן מועיל טביעות עין במאכל בתנאי שיש לו טביעות עין ארוכה ויסודית, אבל בבשר ודג אין לסמוך על טביעות עין או סימן בחיתוך מיוחד אלא צריך שני חותמות³.

ויתבאר לקמן בסעיף ד' שבדיעבד יש להקל גם בבשר ודג שנשלח על ידי נכרי שמועיל סימן אחד, ולכן בדיעבד מועיל גם חיתוך בצורה מיוחדת או טביעות עין.

סגירת המאכל בחותם

ד. לרוב המאכלים מספיק חותם אחד כדי להתירם, אבל חתיכות בשר וחתיכות דגים צריכים שני חותמות כדי להתירם, וגם בהם בדיעבד יש להתיר בחותם אחד

העוסק בחשש החלפה ע"י נכרי, והדבר צריך ביאור.

והנה, בב"מ כג: מבואר שרב חתך בשר בצורת משולש ושלח עם נכרי, והק' תוס' והרי צריך ב' חותמות, ותי' [שם ובע"ז לא:] דהיינו דוקא כששולח ע"י ישראל חשוד אבל כששולח ביד נכרי מספיק חותם אחד, והרא"ש תי' שחיתוך כזה נחשב כמו ב' חותמות.

וי"ל שזה הביאור בדברי הטוש"ע והפוסקים, שהם לא פסקו את רב כלל כיון שסברו שצריך ב' חותמות וחיתוך בצורה מיוחדת נחשב רק כחותם אחד כדברי התוס', ולכן בסי"ג העוסק בחשש החלפה ע"י עוף מספיק סימן אחד (גם אם מוצא את הבשר במקום אחר, שהרי גם אז אין חשש החלפה ע"י נכרי, כי אם היה נכרי מגיע הוא היה לוקח ולא מחליף באחר) שהרי עוף אינו צריך ב' חותמות (ובאמת גם שם הטוש"ע לא הביאו את רב לראיה לסימן בבשר), ובסי' קי"ח העוסק

ג. סי' קי"ח, י' וסי' קי"ד, י"א וש"ך סי' קי"ח סק"ח, והוא ע"פ הגמ' בע"ז לד': והתוס' שם יב. ד"ה ושדי.

ויש להעיר, שלכאורה בכל מאכל יש חשש החלפה מישן יותר לטרי, וא"כ גם אם השאיר עוף מבושל שלכאורה אין בו חשש החלפה כי אין בו כמה דרגות של איכויות, מ"מ יש חשש להחלפת עוף טרי בעוף שהיה במקפא כמה חודשים, ומדברי התוס' שם משמע שהשאירו את השפחות להכין אוכל ולא חששו להחלפה במאכל ישן כדי להרויח טריות, ואולי לא חוששים להחלפה לרווח קטן וגם זה יותר רחוק שיהיה לו בשר ישן, וצ"ע בזה מפני שהוא דבר המצוי מאוד.

ד. ענין טביעות עין במאכל וכן חיתוך בצורה מיוחדת לזיהוי הבשר או המאכל מוזכר רק בסי' ס"ג העוסק בחשש החלפה ע"י עוף ולא בסי' קי"ח [לא בטוש"ע ולא בשאר פוסקים שם]

אם שלח ביד נברי (ולא ביד ישראל מומר)⁷.

יין, מספיק לו חותם אחד, ולמחבר צריך לכתחילה ב' חותמות גם ביין, ויש המהדרים לעשות כן לכתחילה, ונתבאר לעיל סי' י"ד סעי' כ"ג.

ה. חותם, היינו סגירת הכלי והדבקתו באופן שניכר אם פתחו את ההדבקה. ב' חותמות, היינו שתי הדבקות כאלו או הדבקות מדבקה שקשה במיוחד לזייפה [כגון שמוטבע עליה ציור מיוחד]¹.

המדביק מדבקות על קדירה, צריך שידביק באופן שיהיה ניכר אם פתחו את המדבקות וחזרו והדביקו שוב. ולכן, יעשה לעצמו סימן בצורת ההדבקה או במיקומה. ובאופן שאפשר לפתוח את המדבקה ולהחזירה ולא יהיה ניכר, אין המדבקה נחשבת אפילו כחותם אחד¹.

חשש החלפה במומר ובחשוד

ו. חשש ההחלפה שייך בנכרי ובמומר חילוני, וכן בכל חשוד על הדבר. ולכן, מי שאינו מקפיד על דין מדיני השולחן ערוך, אינו נאמן בדבר זה לומר שעתה הקפיד עליו לצורך הישראל שכן מקפיד על הדין².

ביחס לשומרי התומ"צ כמו נכרי או לא, ובודאי תלוי בכל אחד עד כמה הוא רחוק וכו', ולכן אין להקל בזה בלא הוראת חכם על כל מקרה לגופו. ו. ע"פ סי' ק"ל, ד' וכע"ז בסי' קי"ח, ד', והיינו שיש פעמים שמספיק חותם אחד שיש טורח לזייפו, ובדברים מסויימים הצריכו ב' חותמות שיש טורח גדול במיוחד לזייפם, וה"ה לחותם שיש קושי גדול לזייפו שהטורח לזייפו שווה לזיוף ב' חותמות רגילים כמב' שם, ולכן יש הסוגרים הבשר בחותם שחרוט בו שם ההכשר וקשה במיוחד לזייפו. וכע"ז כתבנו לעיל סי' י"ד סעי' כ"ג.

ז. ע"פ המב' בסי' ק"ל, א' וסי' קכ"ט, א'. [ובמקום הפס"מ יש לדון אם אפשר לדמות מדבקה למגופת חבית שמקילים בהפס"מ].

ח. סי' קי"ט, א', ז', כ' וסי' קי"ח, א' וש"ך סי' קי"ח סק"ד וסקט"ז.

בחשש החלפה ע"י נכרי צריך ב' חותמות ושם לא מוזכר טביעות עין וחיתוך מיוחד. וטביעות עין היינו טביעות עין יסודית וארוכה [פמ"ג ופר"ח בסי' ס"ג, וכמדויק מלשון הרמ"א שם, וכנראה לא פסקו את התוס' בחולין צו.].

ה. סי' קי"ח, א' וסי' ק"ל, ב'. ופירש"י משום חשיבותם טרח ומזיף חותם אחד, ולכן צריך ב' חותמות. והרמב"ם פ"י מפני שהחששות בהם הם לאיסורי דאורייתא וכן פסק השו"ע והתחכ"א [כלל ע' ס"א], והר"ן והרא"ה פ"י מפני שבהם החשש בהם עצמם ולא רק חשש לתערובות והביאם הש"ך שם סק"ה, ועי' ערוה"ש ריש סי' קי"ח.

וכתב הרמ"א שבנכרי יש להקל כדיעבד בחותם אחד [ע"פ התוס' בב"מ דף כג: ד"ה אתלתא ובע"ז דף לא. ד"ה (ד)אמר] משום שירדע שלא יאמינהו ומפחד יותר. וכיום יש להסתפק על החילונים כיום אם מרגישים עצמם כאינם נאמנים

אירוח ואכילה אצל הנוהג כהמתירים

מאכלים שיש בהם שיטות שונות בפוסקים, ויש האוסרים ויש המתירים, מותר לאלו האוסרים להתארח אצל המתירים כאשר המתירים אומרים שעתה הקפידו על הדבר הזה לצורך האורח, מפני שהמתירים אינם חשודים על 'לפני עיור' ביחס לאוסרים^ט. ומכאן אנו למדים, שאם יש שיטות שונות על דין מסויים, חובה על הנוהג שהדבר מותר להודיע למי שנוהג שהדבר אסור שהמאכל אסור לפי דעתו^י.

ובדבר ועדות כשרות המכשירים מאכלים לפי שיטות מסוימות, עיין לקמן סי' י"ט סעי' י"ב.

משלוח של חתיכות בשר ודגים ופיצה

ז. איטליז וחנויות דגים העושים משלוחים והשליח הוא חילוני או נכרי, וכן קייטרינג השולח אוכל מוכן, חייבים להדביק ב' חותמות על הבשר והדגים באופן שאם יפתחו את המדבקות יהיה הדבר ניכר בבירור^{יא} או לקשור את השקית בצורה מיוחדת המוסכמת ביניהם [או שאר סימן מובהק]^{יב}. עברו ושלחו בלא חותמות, החתיכות נאסרות באכילה^{יג} (עיין לעיל סעיף ב' באיזה מאכלים שייך האיסור). [לגבי חותמת אחת בדיעבד, עיין לעיל סעיף ד']^{יד}.

ולכן, מי שמזמין מנת 'שוארמה' בחנות מזון מוכן והמשלוח נעשה על ידי חילוני או נכרי, חייב לעשות סימן מובהק בקשירת הנייר על המאכל, ואם לא עשה כן, המאכל נאסר באכילה אם אינו בדרגה הפשוטה ביותר כנ"ל בסעיף ב'^{טו}.

יג. ע"פ סי' קכ"ט, א' וסי' קי"ח, י' שאם הנכרי יודע שאין הישראל נכנס למשך זמן רב או שנעל הדלת אסור אפי' בדיעבד, ובמשלוח יש גם את זה וגם את זה. וגם מה שהתיר הש"ך [שם סק"ד] בפועל שירא מבעה"ב, היינו דוקא כשלא נעל את הדלת וגם שלא ידע שהישראל הלך לזמן ארוך כמבו' בחכ"א כלל ע"ח ס"ז.

יד. ואף שהשליח עובד תחת בעלים וחושש מפיתורין, אין זה מציל מאיסור בשר שנתעלם מן העין כמבו' בש"ך יו"ד סי' קכ"ט סק"ד ובחכ"א כלל ע"ח ס"ז שאם העובד נמצא במקום שאין לו

ט. סי' קי"ט, ז'.

י. ש"ך שם סק"כ, והארנונו בביאור ענין זה בסי' י"ט סעי' י"ב-י"ד.

יא. ש"ך סי' קכ"ט סק"ד.

יב. יש אפשרות לסכם עם המוכר על סימן בקשירת הנייר [למשל שלוש קשרים אחד על השני או קשר בצורה משונה] כמבו' ביו"ד סי' קי"ח, א' וסי' ק"ל, ב' וכדלקמן בהערה י"ד, ומפו' בב"מ דף כג: רבה בר רב הונא חתך בשר בצורת משולש לסימן כששלחו ביד נכרי].

שליח של 'פיצה', בדרך כלל לא שייך בו חשש החלפה כי כל הפיצות פחות או יותר שוות, אבל אם זו פיצה טעימה יותר מהפיצות הרגילות, הרי יש חשש החלפה וצריך חותם על האריזה!.

בשר שנתעלם - בבית חולים

ח. המאושפז בבית חולים ומביא מאכלים מהבית, אם שייך בהם חשש החלפה [כגון בשר משובח או שאר מאכלים שיש בהם כמה איכויות] ויש לחשוש שהנכרי או החילוני יחליפו באיכות פחות טובה, ידביק את הכלי ויעשה לעצמו סימן בהדבקה [בבשר ודגים יעשה שתי הדבקות כאלו, ובשאר מאכלים יעשה הדבקה אחת], ומותר לקרוע את ההדבקות בשבת¹².

עבר ולא עשה הדבקות כאלו, בין בבשר ודג ובין בשאר מאכלים, המאכל מותר בדיעבד¹³.

ט. קדירות מאכל ציבוריות הניתנות על ידי ארגוני חסד בערב שבת לשבת בבוקר ועומדות פרוצות כל הלילה, אין בהם חשש בשר ומאכל שנתעלמו מן העין ומותר לאכול מהם¹⁴.

שאם יחסר לישראל חתיכת בשר ודאי שהנכרי לקחו, אבל בבית חולים אם נכרי ירצה את הבשר הרי שיקח ויאכל ולא יחליף באחר, וכל מה שיש לדון שהנכרי ירצה להחליף זה רק משום חשש רחוק מאוד שבעל הבשר שיראה שלקחו לו בשר יבקש מהנהלת בית החולים לחפש במצלמות מי לקח בשר שזה רחוק מאוד שיתנו לו לראות בשביל דבר קטן כזה. ושמעתי מהגרי"ש אלישיב זצ"ל שלכתחילה אין להשאיר קדירה שאינה מודבקת וחתומה, אבל בדיעבד אין המאכל נאסר מפני הטעם הנ"ל שאין כל כך חשש להחלפה. עוד יש להוסיף שבחלק מבתי החולים מסתובבים בחדר האוכל מדי פעם גם בלילה, וא"כ יש להתיר בדיעבד מפני שהוא מקום שרבים מהלכים בו [סי' קי"ח, ז'] שהוא היתר בדיעבד, אלא שאין למהר להתיר עפ"י מפני שבהרבה בתי חולים חדר האוכל ריק לגמרי בלילה.

יז. בקדירות אלו ודאי אין חשש להחלפה ובוודאי שאם הנכרי ירצה לקחת מאכל הוא יקח ולא

חשש מהמעביד אין היתר כלל אפילו בדיעבד, ובכל מקרה היתר זה של עובד החושש מאדונו, גם באופן המותר [כשהמעביד יכול לבוא בכל זמן שירצה בלי הודעה מראש], אינו מתיר לעשות כן לכתחילה אלא רק בדיעבד שלא לאסור באכילה כמפורש בש"ך שם בשם הב"י ודרכ"מ.

ויש פיתרון לסכס עם המוכר על סימן בקשירת הנייר [למשל 3 קשרים אחד על השני] כמב' ביו"ד סי' קי"ח, א' וסי' ק"ל, ב' שאם יש שתי חותמות מותר, וחותם שקשה מאוד לעשותו נחשב כמו שתי חותמות כמב' בסי' קי"ח, ד' ובסי' ק"ל, ד'.

טו. וביום השבת סי' ל"ב סעי' כ"ד וסי' י"ג הע' י"ג.

טז. בפשטות נכרי שירצה לאכול מהבשר יקח ויאכל ולא יחליף, וכל ענין ההחלפה שייך בנכרי שנשלח עם חתיכת בשר שאם חסר חתיכה הוא יצטרך לשלם או בישראל ונכרי הדרים יחד בבית

אמנם, לכתחילה יש לנעול את הקדירות בלילה מפני שיש נכרים וחילונים המגיסים בקדירות ולוקחים מהם בכף באיסור וגם מכניסים לשם כלים שלהם או של בית החולים בלי השגחה, ודברים אלו הם מעשים שבכל שבת כמה פעמים, ואעפ"כ בדיעבד המאכל מותר בדרך כלל, עיין בהערה י"א.

עובד נכרי הנמצא בבית בקביעות

- י. נכרי עובד זר הנמצא בקביעות עם ישראל בבית, ואין הישראל יכול להשגיח עליו, צריך לעשות אחת מן האפשרויות דלקמן:
 - א. ירשה לו לאכול ככל שירצה מהמאכלים שבבית, וכן לכתחילה ישגיח שאינו מכניס תוספות אסורות למאכלים¹.
 - ב. יתקינו מצלמות וידאו במטבח ויאמרו לו שבני המשפחה מביטים מדי פעם לראות שלא מכניס אוכל לא כשר לבית².

ישראל יוצא ונכנס

יא. בשר [או שאר מאכלים כנ"ל] שנשאר עם נכרי והישראל יוצא ונכנס מדי פעם [וגם ילד קטן טוב לזה], הבשר מותר, אלא שלכתחילה אין לעשות כן כי אם

וכנ"ל בסעיף ב'. ועי' גם לעיל הע' י"ד.
 והנה, בסי' קי"ח, י"ב מבואר שיש לחשוש שהעובד מכניס תוספת אסורה למאכל כדי להשביחו [לעצמו או להראות שמבשל טוב], ואפילו בשפחה המבשלת חושיים כך לכתחילה, ולכן לכתחילה יש להשגיח על כך ע"י כניסה מדי פעם בעצמו על ע"י שכנים וכן בדיקה בכליו וכדו' לפי הענין [ובזה לא מקפידים כל כך על יוצא ונכנס כל זמן קצר מפני שיש עוד אפשרויות בדיקה שהרי מאכלים אסורים אינם נמצאים בבית וצריך לקנותם וכו' מלבד חלב לתוך בשר שצריך בדיקה יותר]. ועי' גם רב פעלים ח"ד יו"ד סי' ו' ואבני ישפה ח"ב סוף סי' נ"ט, ובדיעבד המאכלים מותרים.
 כ. כמו שנתבאר לעיל סי' י"ד סעי' כ' שכשיש מצלמות אין חשש כלל להחלפה, ועיין שם, ובלבד שידועוהו שיש מצלמות.

יחליף, ואפילו לכתחילה מותר. אלא שמפני טעמים אחרים יש להקפיד לנעול את הקדירות עד שעת האוכל.

יח. מצד מה שמשתמשים בכלים שלהם, סתם כלים אינם בני יומם, ואמנם בכלים של בית החולים לא שייך לומר סתם כלי אינו בן יומו וכנ"ל בסי' ח' סעי' ט"ו, אבל כיון שיש גם כפות כשרות א"כ יש לצרף הספק אולי השתמשו בכלים הכשרים שנמצאים שם בדרך כלל - ובאמת אם ראו שלקחו בכפות של בית החולים צריך ששים כנגד הכפות. מצד מה שמגיסים באיסור, בדיעבד יש להקל בשוגג בשעת הצורך כמב' במשנ"ב סי' שיי"ח סק"ז, ועי' וביום השבת סי' ל"ב סעי' כ"ה.

יט. שאז אין חשש שיחליף שהרי יכול לקחת ולאכול, ואין חשש שירצה להכשיל את הישראל,

ליציאה לזמן קצר בלבד^{כא}, ובדיעבד אפילו יצא לזמן ארוך הבשר מותר בדיעבד^{כב}. אבל אם הנכרי יודע שהישראל יצא לזמן ארוך או שהנכרי נעל את הדלת, הבשר נאסר בדיעבד^{כג}.

מעבר לרבים

יב. בשר [או שאר מאכלים כנ"ל] שהיה מונח במקום שהוא מעבר לרבים [אפילו רבים נכרים], מותר בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להשאירו שם בלי השגחה^{כד}. ולכן, אין להשאיר מנות מוכנות וארוזות הנשלחות למוסדות לימוד בכניסה למוסד ברחוב בלי השגחה [אלא אם כן המאכלים פשוטים ולא שייך בהם חשש החלפה, וכנ"ל בסעיף ב'], ובדיעבד אם השאיר כן, המאכלים מותרים^{כה}.

מאכל שנמכר בכל מקום בכשרות מהדרין

יג. מאכל שרוב החנויות בעיר מוכרים אותו כשר, ואין חנות שמוכרת אותו זול יותר בגלל שהוא אסור, אין לחוש בו לדין מאכל שנתעלם מן העין, מפני שרוב המאכלים האלו בעיר כשרים ואין סיבה לנכרי או לחילוני לקנות את המאכל האסור כי אינו זול יותר^{כו}.

ולכן, בהרבה ערים בארץ, אין חשש מאכל שנתעלם מן העין בחלב ומוצריו, כי ברוב המקומות הם כשרים, והאינם כשרים לא זולים יותר.

מהעוברים ברחוב א"כ יקה הבשר לעצמו שהרי בדרך כלל אין שם מצלמות ואין לו ממה לחשוש בלקיחה יותר מבהחלפה.

כו. ע"פ סי' ס"ג, א' ופמ"ג בשפ"ד סק"א, שבכה"ג אפילו קנאו מידי הנכרי עצמו, גם כן מותר. ואמנם כיום לא שייך להתיר לקנות מנכרי כיון שיש רכבים המעבירים בקלות מאכלים ממקום למקום, אבל עכ"פ לגבי מאכל שנתעלם מן העין, נראה שאין לחוש עד כדי כך שיטרח להביא מעיר אחרת מאכל אסור כדי להחליפו כאן במאכל כשר.

כא. זמן קצר הוא בסביבות 20 דק' [בממוצע], וכנ"ל בסי' י"ד הע' מ"ד.

כב. סי' קי"ח, י' ובש"ך סקל"ב וסי' קכ"ט, א' וש"ך סק"ב.

כג. שם ושם וכ"כ בחכ"א כלל ע' סע' ט' וכלל ע"ח סע' ז', ובערוה"ש סי' קי"ח סכ"ט.

כד. סי' קי"ח, ז' וחכ"א כלל ע' סע' ח', אבל בערוה"ש שם סכ"ד כתב שאין להקל בזה כי אם לגבי יין נסך אבל לא לגבי שאר מאכלים.

כה. עוד יש להקל בזה מפני שבדרך כלל אין שום סיבה לנכרי להחליף, ואם אינו ירא

סימן יז

הכשר כלים – הגעלה וליבון

הקדמה חשובה

ישנם סבורים שיש להגעיל כלים דוקא בהגעלת כלים ציבורית הנעשית בדודים ענקיים, ולא כן הוא. אדרבה, כמעט תמיד הגעלה בבית יותר מהודרת מכמה טעמים מהגעלה ציבורית, כאשר בדרך כלל בהגעלה ציבורית יש חסרונות גדולים בהידור ההגעלה כמפורט בהערה^א, ומבחינה מעשית רוב הכלים אפשר להכשירם [לאחר שאינם בני יומם!] בבית בתוך מים רותחים בכלים גדולים שעל האש, וגם כלים גדולים מאוד שיש קושי להכשירם בבית, אפשר למלא מים עד שפתם ולהרתיחם עד שיגלשו מעט מסביב, ואפילו בהגעלת כלים חדשים אפשר לעשות כן^ב, ועל כל פנים אין שום סיבה ללכת להגעלת כלים ציבורית עם סט סכו"ם חדש או גביעים חדשים^ג ואפילו לא עם סירים קטנים שאפשר להכניסם לתוך סירים יותר גדולים, כאשר בבית ניתן להכשירם בקלות ובהידור הרבה יותר גדול, והתורה חסה על ממונם של ישראל.

א. מבואר באו"ח סי' תנ"ב, ג' שצריך להגעיל כל כלי בפני עצמו ולא להכניס ב' או ג' כלים ביחד לתוך רשת ולהגעיל יחד, ובהגעלות ציבוריות אין מקפידים על זה.

עוד מבואר שם, ב' שאין להגעיל כלי בן יומו, ובהרבה הגעלות ציבוריות אין מקפידים על זה אלא מוסיפים סבון כלים למים שכמעט אינו פוגם את הטעם ורק מחוסר ברירה סומכים על כך ברוחק.

ב. כמו שיתבאר לקמן סעי' כ"א.

עוד מבואר שם, א' שאם אין המים רותחים לגמרי [100 מע'] אין ההגעלה מועילה, ובהגעלות ציבוריות לפעמים מחמת ריבוי הכלים מצטננים המים.

ג. בגביעים אין משתמשים כלל בחום כי אם בצונן, ובסי' תנ"א, ו' כתב הרמ"א שיש מחמירים להגעיל כלי שתיה משום שלפעמים משתמש בהם בחמין.

עוד מבואר שם במשנ"ב סק"ד שיש להשהות מעט את הכלים במים הרותחים, ובהגעלות ציבוריות בדרך כלל לא עושים כך.

וכלים חדשים שיש בהם חשש שומן איסור ודאי יש להגעיל, כמבואר שם וביו"ד סי' קכ"א, ה' שאין להשתמש בכלי איסור בצונן בקביעות, ועל כן יש להגעילם מחשש לשומן איסור.

אמנם בהגעת כלים ישנים שנאסרו או נעשו בשריים / חלביים, יש לברר אצל מורה הוראה איך צריך להכשיר הכלים והאם אפשר להכשירם, ומי שאינו בקי בזה ואינו יכול לברר, צריך ללכת למקום שיש הגעלת כלים בפקוח מורה הוראה צמוד.

הקדמה

א. רוב הכלים שנאסרו בבליעת איסור, יכולים להיטהר ולחזור להיתרם, אלא שצריך שהכשרם יהיה כמו בליעתם.¹

ולכן, כלי שתשמישו על ידי האש צריך ליבון באש, וכלי שתשמישו על ידי בישול מים רותחים צריך הכשר בהגעלה במים רותחים, וכלי שתשמישו בצונן אינו צריך הגעלה כלל אלא אם כן תשמישו בשריה בצונן מעת לעת [כ"ד שעות] שאז צריך גם כן הגעלה.²

כלי שרוב תשמישו בצונן ופעם אחת השתמשו בו לאיסור ברותחין, שיטת המחבר שהולכים אחר רוב תשמישו ולכן אינו צריך הגעלה, ושיטת הרמ"א שגם אם פעם אחת ודאי השתמשו ברותחין צריך הגעלה, וכן לענין כלי שרוב תשמישו בבישול במים רותחים ופעם אחת השתמשו בו לצליית מאכל איסור על ידי האש עצמה, שיטת המחבר שמספיק לו הגעלה ושיטת הרמ"א שצריך ליבון.

ב. רוב הכלים יכולים להיטהר ולחזור להיתרם על ידי הגעלה או ליבון, אמנם ישנם כלים שאינם יכולים לחזור ולהיטהר אם מחמת שעשויים מחומר כזה שאינו מפליט לעולם את כל האיסור הבלוע בתוכו וממילא תמיד יש לחשוש שיפלוט איסור גם אחרי הגעלה או ליבון, ואם מחמת שיכולים להתקלקל במהלך ההכשר ולכן אין אפשרות להכשירם גם אם אינו חושש שיתקלקלו בהכשר.³

מים וישהה אותם מעת לעת. אמנם כתב הש"ך [י"ד שם סקל"ג] שאין להתיר הכשר כזה כי אם בכלי שבלע יין נסך או חמץ אבל לא בשאר בליעות איסורים, וכן פסק המשנ"ב [או"ח שם סקקי"ח] להלכה. ובמקרה מיוחד של הפסד מרובה, יעשה שאלת חכם.

ו. או"ח סי' תנ"א, ז' וסקכ"ג וסקנ"ז.

ד. פסחים ל': וע"ז עה: ואו"ח סי' תנ"א, ה' וסקל"ב.

ה. בשו"ע [י"ד סי' קל"ה ד', י"ב, ואו"ח סי' תנ"א, כ"א] כתב שכלי שבלע רק על ידי כבוש כמבושל [דהיינו, שאיסור לח שהה בו כ"ד שעות רצופות] אפשר להכשירו על ידי שריה ועירוי ג' פעמים שכל פעם מהג' פעמים הללו ימלאנו

דיני הכשר כלים מחולקים כאן לשלשה חלקים: החלק הראשון - דיני הגעלה וליבון כלים. החלק השני - סדר ההגעלה למעשה. החלק השלישי - אלו כלים אפשר להכשיר ואיך אופן הכשרתם, וכן ענינים כלליים בהכשר כלים.

דיני הגעלה וליבון כלים

אופני הכשר כלים

א. ישנם כמה אופני הכשר כלים:

ליבון חמור - הכנסת הכלי לאש עד שיהיו ניצוצות ניתזים או עד שהכלי מאדים מהאש.

ליבון קל - הכנסת הכלי לאש עד שקש נשרף עליו מבחוץ.

הגעלה - הכנסת הכלי למים רותחים שעומדים על האש [ישנם הגעלות בעירווי ובכלי שני לכלים שנאסרו כן].¹

כלי שיש בו סדקים וחריצים

ב. כלי שיש בו סדקים וחריצים שאי אפשר לנקותם היטב, אין מועיל לו הגעלה.² אבל אפשר לעשות במקום של הסדקים ליבון קל או שימלא שם חומר חריף מאוד (לפחות כמו 'אקונומיקה') שודאי יפגום ויפסול מאכילת אדם.³

הגעלה רק לחלק הכלי שנאסר

ג. כלי שנאסר רק בחלקו, אין מועיל לו הגעלה רק בחלק שנאסר אלא צריך להגעיל את כל הכלי. ובדיעבד, אם הגעיל רק את חלקו וכבר השתמש בו, אינו אוסר.⁴ ולכן, אם ניתז חלב על כלי בשרי צריך להגעיל את כולו.

ז. שם, ד' וסי' תנ"ב, א'.

ח. או"ח סי' תנ"א, ד' וסקנ"ו.

ט. כשיש סדקים חיישינן שנשאר שם מעט ממשות ואין הגעלה מועילה לממשות איסור אלא רק לבליעת איסור, ולכן מועיל ליבון קל שודאי

ישרוף את הממשות איסור, ואם אי אפשר לעשות ליבון קל, אפשר למלאות שם חומר חריף מאוד שודאי יפסול ויפגום את האיסור מאכילת אדם.

י. סי' קכ"א, ו' וש"ך סקט"ז וסקי"ח ואו"ח סי' תנ"א, י"ב ומג"א שם סקכ"ד ומשנ"ב סק"ע

אם הכלי נאסר רק כדי קליפה [כגון שהניח מאכל חלבי חם על קדירה בשרית צוננת או שהניח כלי בשרי חם על חלב צונן ונאסר רק כדי קליפה כי תתאה גבר], מספיק להגעיל רק את החלק התחתון.

הגעלת הידיות

ד. מעיקר הדין בכל כלי צריך להגעיל גם את הידיות^א. אמנם כיום אין צורך בדרך כלל להגעיל את הידיות אם אינם מגוף הכלי אלא רק מחוברות בהברגה^ב.

אם הידיות עשויות מפלסטיק, אין צורך להגעיל אותם^ג אלא אם כן נשפך איסור עליהם ואז לא מועיל להם הגעלה, אבל אין הכלי נאסר בשימוש מחמתם^ד.

- לגבי החריצים שבין הכלי ובין הידיות, עיין לקמן סעיף ל"ד.

והגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"ג סי' פ"א], אבל בשו"ת מהרש"ם [ח"ג סי' קי"ב] כתב שיש להגעיל גם את הידיות אפילו אין מגוף הכלי, ויש המהדרים לעשות כן, אבל אם הידית עשויה מחומר שא"א להגעילו א"כ אפשר לסמוך בשופי על המקילים ובפרט שפלסטיק אינו מעביר חום לידיות.

ואמנם, המשנ"ב [סי' תנ"א סק"ח] הביא שיש מקום לחוש שניתז טיפות איסור על הידית, וכיום בדר"כ לא מגעילים כלים בשימושם תדיר בחמץ או בשאר איסורים אלא רק במקרה שבלעו איסור ואז אפשר לברר אם נשפך איסור גם על הידיות. סירים שהידיות הם מגוף הסיר ועשויים ממתכת, צריכים הגעלה.

יג. משום שבפלסטיק לא אומרים חם מקצתו חם כולו, ומצד טיפות שניתזו על הידית, כיום אין לחוש בסתם, ואם יש חשש שניתזו טיפה אחת או שתיים על הידיות גם כן אין צריך להגעיל וכנ"ל בסי' ה' הע' מ"ז שטיפה אחת כח חמימותה פוסק כשנופלת על כלי צונן [ידיות פלסטיק אינם מתחממות].

יד. אם נשפך עליהם איסור צריכים הגעלה משום שתתאה גבר ועכ"פ מבשל כדי קליפה, אבל א"א להכשירם כי הם פלסטיק, אלא שאינם אוסרים מאכל שהתבשל בכלי כיון שאינם מתחממים

וכ"כ החכ"א [כלל ע"ד סי"א] שלענין זה אמרינן חם מקצתו חם כולו. ועי' בפת"ש [סי' צ"ד סק"ג] מה שהביא לדון לגבי מה אמרינן חם מקצתו חם כולו. ועי' דרכ"ת סי' קכ"א סקע"ז מה שהביא בזה.

ועי' ש"ך סי' קכ"א סקי"ז [והובא בפת"ש סי' צ"ד סק"ג] שאם הכלי היה על האש והיה רותח מאוד בזמן שניתז החלב אז ודאי מוליך בליעתו בכולו, וכ"כ הגרעק"א על המג"א סי' תנ"א סקכ"ד, והמשנ"ב [שם סק"ח] הביאו.

יא. או"ח סי' תנ"א, י"ב ומשנ"ב סק"ח. ושני טעמים יש לזה, האחד, משום חשש שניתז עליו טיפות איסור, והשני, מחשש שהוליך הבליעת איסור בכל הכלי גם בידיות, וטעם זה שייך רק בידיות מתכת ולא בידיות עץ ופלסטיק שאינם מוליכים חום [וטעם זה שייך בפרט אם האיסור היה בשעת בישול שאז אמרינן חם מקצתו חם כולו לכו"ע וכנ"ל בסי' ט' סעי' כ"ז, אבל אם אינו בשעת בישול אז הוא רק לחומרא כמב' בפת"ש סי' צ"ד סק"ג].

יב. לרוב הפוסקים ידית שאינה מגוף הכלי ורק מחוברת בהברגה אינה צריכה הגעלה, כן דעת החת"ס [או"ח סי' ק"ל] והמור וקציעה [או"ח סוף סי' תנ"א] והגרעק"א [על המג"א שם סקכ"ד], וכן פסקו בשו"ת מנח"י [ח"ה סי' פ"א אות יא]

כלי שנאסר מבחוץ

ה. כלי שנאסר מבליעת איסור מבחוץ, יש אומרים שאין מועיל להגעילו רק מבפנים אלא צריך להגעילו גם מבחוץ, אבל הרבה חולקים ומתירים אפילו כשהגעילו רק מבפנים ובתנאי שהמים יגלשו על שפתו¹⁰¹.

שליחת קטן להגעיל כלים

ו. אין לשלוח ילד פחות מגיל י"ג להגעיל כלים, שאינו נאמן על כך. ואם שלחו, צריך להגעיל שוב את הכלי, גם כיום שמגעילים רק כלים שאינם בני יומם¹⁰².

וכתב הפמ"ג שם שגם אם לא הגעיל השפה בדיעבד מותר, דודאי יש ששים כנגד השפה.

טז. יו"ד סי' ק"כ, י"ד ופת"ש סקי"ד.

וכיום המנהג להגעיל רק כלי שאינו בן יומו [וכדלקמן בהע' נ"ד], ולכן כתב בספר הגעלת כלים שיש להקל כיון שלהרבה פוסקים קטן נאמן בדרבנן גם נגד איתחזק איסורא [והרחבנו בזה לקמן סי' י"ח הע' צ"ח].

אמנם, נראה שמבואר לא כך בדברי הגרעק"א [שו"ת סי' מ"ט (וסי' ס"ד), ומובא בפת"ש סי' ק"י סקי"ט] שהביא שם מה שכתבו הפוסקים [ש"ך סי' ק"י בכללי הספיקות סקי"ט, ועי' רעק"א ח"ג סי' נ"ז] שספק טריפה שנתבשל בכלי ואח"כ הכלי נעשה אינו בן יומו, נידון כספק דאורי' כיון שעיקר הספק דאורי', וביאר הגרעק"א משום שגם כלי שאינו בן יומו הוי דאורי' בעצם ורק נותן טעם לפגם במאכל שבו [לשיטת הרשב"א שנטל"פ צריך ביטול ברוב, וכן נפסק להלכה (אלא שתמיד יש במאכל יותר מהבליעות שנכנס בו כמו שכתב הרשב"א)], ומפורש כן ברשב"א בתורת הבית וברא"ה בבדק הבית [בית ד שער א בדיני התערובות. ואף שאין בזה כ"כ נפק"מ כי תמיד מבשלים מאכל בכלי ויש רוב במאכל כנגד הכלי והיה דרבנן, מ"מ נפק"מ לגבי דבר חריף [ומבו' דס"ל שחריף דאורי' וכמו שדייק הפמ"ג ריש סי' צ"ו בדברי הרשב"א, עי' לעיל סי' ז' הע' ב' א"כ

כ"כ, ובודאי אם מחובר בהברגה לכלי שאין הבלוע עובר בלא רוטב מכלי לכלי. ועי' סידור פסח כהלכתו פ"ח הע' *49 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

טו. במג"א [סי' תנ"ב סקי"א] כתב שמצקת צריכה הגעלה גם מבחוץ ולא מספיק הגעלה מבפנים, וכן פסק המשנ"ב [שם סקל"א], ומזה הוכיח הפת"ש [סי' צ"ב סק"ג] שכלי שנאסר מבחוץ לא מועיל לו הגעלה מבפנים, אמנם הרבה פוסקים חולקים ומחלקים בין מצקת שתמיד השימוש בה גם מבחוץ ורק בזה לא מועיל הגעלה מבפנים לבין שאר כלים שניתז עליהם טיפת איסור מבחוץ שאז מועילה הגעלה מבפנים ומה שהיה יכול לצאת מבחוץ פנימה כבר יצא בהגעלה מבפנים, כן דעת החזו"א [או"ח סי' ק"כ סק"ה וסק"ט ויו"ד סי' י"ט סק"ב וסק"ו], וכ"כ בשו"ת להורות נתן [ח"א סי' ל"ו] ובאבני ישפה [ח"ב סי' נ"ח]. וכתב הדעת תורה [או"ח סי' תנ"ב, ו'] שכן מבואר באו"ה כלל נ"ח סעי' ס"א [ועי"ש מה שהביא בשם הב"ח והפר"ח, אמנם דברי הב"ח הם על יורה שנכנסה כולה לתוך האיסור, עי"ש], ועי' בדרכ"ת סי' קכ"א סקכ"ז שהביא גם כן את דברי האו"ה שלא צריך הגעלה מבחוץ והאריך עוד בענין זה. [ובסי' תנ"א, כ"ו הנידון הוא לגבי דבר שאינו נכשר בהגעלה שנמצא מבחוץ].

[קטן יכול להגעיל כלים, אלא שאינו נאמן שהגעיל או שהביא לאחר גדול להגעיל].
ובדבר שנאסר רק מדרבנן, יש להקל לשלוח ע"י קטן".

מתי צריך הכשר בליבון

ז. כל כלי הכשרו כמו אופן בליעת האיסור שהיה בו. ולכן, כלי שבלע איסור בבישול, צריך הגעלה, וכלי שבלע איסור ישירות מהאש בלי מים, צריך ליבון. ולכן, 'טוסטר' שבלע איסור, צריך ליבון. [ודע, שכיום רוב ה'טוסטרים' מצופים 'טפלון' וגם עלולים להתקלקל בליבון, ולכן אם נאסרו אין אפשרות להתירם בשום אופן וצריכים להיזרק]. וכן רשת צליה ומגשי אפיה שנאסרו צריכים ליבון.

ובדרך כלל צריך ליבון חמור, והיינו עד כדי שיהא ניצוצות ניתזים ממנו [או שיתלהט הכלי עד כדי שיהיה אדום כולו]. אבל אם הכלי בלע היתר ולא איסור [כגון כלי שבלע רק בשר או שהוא חלבי אלא שאינו בן יומו¹¹] מועיל לו הגעלה או ליבון קל להכשירו¹², וכן אם הכלי צריך ליבון רק לחומרא מספיק לו ליבון קל. [אלא שהמנהג שלא להכשיר כלי מבשר לחלב].

סוסק"ה וסי' ק"ג סק"ו ד"ה והא [ודע"ת סי' צ"ו סק"א ד"ה ועי' שו"ת] שעמדו בוה.

יז. נחלקו הפוסקים אם קטן נאמן נגד איתחזק איסורא בדרבנן [עי' לקמן סי' י"ח הע' צ"ח], והמשנ"ב פסק שנאמן [סי' תל"ז סקט"ז], ולכן בדבר שנאסר רק מדרבנן יש להקל. אבל בדבר שנאסר מדאורייתא אין להקל גם כשאינו בן יומו וכנ"ל. [עוף בחלב דרבנן, ודם מבושל דרבנן].

יח. נקה"כ סי' צ"ג וחת"ס יו"ד סי' ק"י [ועי"ש שטוב שיגעיל ג' פעמים]. ועי' דרכ"ת סי' קכ"א סקנ"ו.

יט. או"ח סי' תנ"א, ד' וסי' תק"ט, ה' וסקכ"ד. ואף שהמנהג שלא להכשיר כלי מבשר לחלב, נ"מ להכשירו מחלבי או משרשי לפרווה, וכן במקרה שיותר להכשיר מבשר וחלב כמו שנתבאר שם.

חמץ נחשב איסורא בלע כמבוי בסי' תנ"א במשנ"ב סקכ"ח אלא א"כ יש עוד צירופי היתר כמבוי

עצם מה שבלוע בכלי הוי דאורי' ורק ביחס למאכל הוי דרבנן, ולפי זה אף שחיוב ההגעלה היא מדרבנן, מ"מ יש כאן איתחזק איסורא בדאורייתא וקטן אינו נאמן [ובאמת הרבה פעמים מחמירים בדרבנן שעיקרו מדאורי', עי' וביום השבת סי' כ"ז סעי' ב' והע' ז' כמה מקומות כאלו]. ומלבד כל זה, הרי תמיד יצטרך לזכור ולא לבשל חריף בכלי כי החריף עצמו הוא ודאי דאורייתא ולגבי חריף קטן ודאי אינו נאמן.

ומה שכתב הש"ך בסי' ק"ב סק"ח שאם ממתין עם הכלי שיהיה אינו בן יומו הוי מדאורי' לדרבנן, היינו לגבי מאכל שמתבשל בו שהוא ודאי דרבנן שהרי הכלי נותן טעם לפגם במאכל.

ובאמת קשה א"כ צריך להגעיל מדאורי' כלי שאינו בן יומו שהרי יתכן שיבשלו חריף בכלי, וכבר הק' כן הרשב"א [שו"ת הרשב"א ח"א סי' תצ"ז], ואולי י"ל שהתורה לא ציותה משום חשש רחוק שיבשל חריף בכלי להגעיל כלי שאינו בן יומו, אבל אה"נ דהוי דאורי', ועי' פלתי [סי' ק"ב

ודע, שאם הכלי שצריך ליבון עשוי מחומר שאי אפשר להגעילו [כמו חרס או ציפוי טפלון או קרמי], א"כ צריך ליבון חמור אפילו אם בלע רק היתר², וכיון שאי אפשר לעשות לו ליבון חמור [שהרי יכול להתקלקל בליבון כזה] אין אפשרות להתירו ואין עצה אלא לזורקו.

סכינים, כפות ומזלגות וכן כלי הגשה - אפשר להכשיר בהגעלה³.

דרגות ההכשר בהגעלה

ח. כלי שנאסר בכלי ראשון [הכלי שנתבשל בו בין שהוא על האש ובין אם הוסר ממנה], הכשרו בכלי ראשון, ואם נאסר על האש, הכשרו דוקא בכלי ראשון שעל האש². כלי שנאסר ע"י עירווי מכלי ראשון, אפשר להכשירו בעירווי מכלי ראשון. ואם נאסר בעירווי שלא נפסק הקילוח [כלומר היה קילוח רצוף מחובר מהכלי שעליון לתחתון] יש להכשירו גם כן בעירווי שלא נפסק הקילוח³.

כלי שנאסר ע"י כמה פעמים שעירו עליו איסור בתוך כ"ד שעות [כגון חמץ או חלב ורוצה להכשירו לפרווה], לכתחילה יש להכשירו בכלי ראשון².

כלי הגשה - ע"י וביום השבת סי' א' כ"א ולעיל סי' י' סעי' מ"א], הרי דבר גוש אוסר גם בכלי שלישי [וביום השבת סי' א' כ"ה ולעיל סי' י' סעי' מ"ט], וגם לפעמים משתמשים בכף ומזלג בכלי ראשון [או בכלי שני - אם העבירו ישירות מהסיר לצלחת].

כב. משנ"ב סי' תנ"א סקל"ו בשם הגרעק"א והפר"ח [סקט"ו].

כג. פמ"ג או"ח סי' תנ"א במ"ז סק"ט ובסוף סי' תנ"ב.

כד. נח' הפוסקים אם היה כמה עירוויים ביום אחד האם מבליע בכולו או רק כדי קליפה, ששיטת הט"ז [סי' צ"ה סקי"ב] שמבליע בכולו אם נעשו כמה עירוויים ביום אחד והחכ"א [כלל נ"ט ס"ד] חשש לשיטתו, וכן החו"ד [סי' צ"ה חידושים סקט"ו] פסק כן [אע"פ שבביאורים סק"ט תמה על דבריו] וכן פסק הפמ"ג בידיני השואל ונשאל ח"ב אות ו [ובאו"ח סי' תנ"ב

בסי' שם בכמה מקומות (ע"י שעה"צ שם סקר"י ובאה"ל סי' תנ"ב, א' ד"ה שאין).

כ. נקה"כ שם, ורעק"א בתשובה [קמא סי' מ"ט ד"ה שנג]. אבל תבנית אפיה אפשר להכשירה מבשר או מחלב לפרווה בליבון קל (וצריכה ליבון כמבו' במשנ"ב סי' תנ"א סקס"ז) וכנ"ל בסי' ג' הע' ל"ג, ל"ד.

כא. כלי הגשה נוגעים באוכל עצמו בלי מים וא"כ לכאור' צריכים ליבון חמור, אמנם כיון שאין הם נוגעים בחמץ בתוך התנור מספיק להם הגעלה אפילו שהטעם עובר בחום בלי מים כמבו' בתוס' בפסחים [דף ל: ד"ה והלכתא] ובשלטי גיבורים [שם על הרי"ף אות ג] ובאו"ה [כלל נ"ח סכ"ז] והובא בדרכ"ת [יו"ד סי' קכ"א סקנ"ה], וע"י פמ"ג [סי' תנ"א א"א סק"י] כעין זה [ואם התנור עדיין חם צריך ליבון כמבו' בפמ"ג שם]. ואף שברוך כלל הצלחת נחשבת כלי שלישי, [מפני שעובר דרך כלי נוסף כמו מצקת או שאר

ט. כלי שנאסר בכלי שני, אפשר להכשירו גם בכלי שני [ולא בכלי שלישי^ב], אבל לא בעירו מכלי ראשון^ב.

כלי שני שהיד נכוית בו או דבר גוש, מחמירים שדינו ככלי ראשון^ב ויצטרך הגעלה בכלי ראשון.

כלי שבלע בשר / חלב ורוצה להכשירו לפרווה

י. כלי שבלע בשר לבד או חלב לבד ע"י חום אש בלי מים ורוצה להכשירו לפרווה, אם הוא סוג כלי שאפשר להגעילו מספיק לו ליבון קל גם אם בלע ע"י האש עצמה ואינו צריך ליבון חמור^ב.

ולכן, כלי בשרי שאינו בן יומו שצלו בו מאכל חלב בלי מים, אם הוא סוג כלי שניתר בהגעלה, מספיק ליבון קל להכשירו ואינו צריך ליבון^ב. [שים לב, מחבת בדרך כלל מצופה טפלוץ ואינה ניתרת בהגעלה].

יתכן שיבשל בכולו, והק' כן הנקה"כ ביו"ד סי' ק"ה [על הט"ז סק"ד]. וביארנו הענין לעיל בסי' י' הע' פ"ז.

נמצינו למדים שכלי שנאסר בכלי שני אי אפשר להכשירו בעירו מכלי ראשון מפני שלא יועיל להוציא את כל האיסור [וכיום הרבה פעמים כלי שני חם בחום שהיד נכוית בו ונחשב ככלי ראשון]. ומצאתי ביד יהודה [סי' ק"ה בארוך סק"י סוד"ה כתב הש"ך] שכתב 'גם נראה ממה שכתבתי (ע"פ החו"ד סי' צ"א סק"ה שהבאנו לעיל שם) דדבר הנאסר בכלי שני אינו מועיל הגעלה ע"י עירו'.

כז. ע"י לעיל סי' י' סעי' מ"ד-מ"ה.

כח. כלי שבלע היתר מספיק לו ליבון קל להכשירו, ובתנאי שהוא סוג כלי שניתר בהגעלה, שאם לא, יצטרך ליבון חמור. וע"י לקמן סט"ז בביאור הדין.

כט. כלי שאינו בן יומו, נחשב היתרא בלע, ולכן יועיל לו ליבון קל, ובתנאי שהוא סוג כלי שניתר בהגעלה. וע"י קובץ תשובות ח"ג סי' קי"ד.

סק"א היקל בדיעבד בזה, וביו"ד סי' צ"ה ובמ"ז סקי"ב ובסי' ס"ח בשפ"ד סקכ"ז, נשאר בצ"ע על זה] וכן נטה השבט הלוי [ח"ו סי' נ"ו אות ז], וע"י טוטו"ד תליתאי סי' קמ"ו, אמנם האגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"ב כתב שאין פוסקין כהט"ז בזה, וע"י חק יעקב סי' תנ"א סקכ"ט. ולכן לרוב הפוסקים בכמה עירוים נאסר הכל ולא רק כדי קליפה.

כה. פמ"ג סי' תנ"א בא"א סקי"ד.

כו. עירו מכלי ראשון פועל רק כדי קליפה וכלי שני מעביר טעם בכולו א"כ אע"פ שעירו חמור יותר מכלי שני מ"מ מעביר טעם רק כדי קליפה ואינו מועיל להכשיר דבר שנאסר בכלי שני [למשל, כף בשרית שנכנסה לכוס קפה חמה].

ובאמת יש להבין את כל ענין העירו מכלי ראשון שאנו דנים שאוסר רק כדי קליפה, והרי אפילו בכלי שני אנו מחמירים שמבשל בכולו, א"כ כל שכן עירו מכלי ראשון יאסור בכולו מכדי קליפה, ובאמת משום כך הוכיחו תוס' [שבת דף מב: ד"ה אבל וע"ז דף עד: ד"ה דרש] שעירו אינו מבשל יותר מכדי קליפה שהרי תתאה גבר ולא

כלי שנאסר בחום קטן או גדול

יא. אע"פ שיש כלל 'כבולעו כך פולטו', אין הכוונה כפשוטו ממש, אלא רק מתוך אופני ההכשר המבוארים בהלכה, דהיינו שיש לנו כמה אופני הכשר שהם ליבון והגעלה בכלי ראשון או בעירו מכלי ראשון או בכלי שני, וכל כלי שייך לאחד מאופני היתר אלו. אבל כלי שנאסר בחום של 60 מע' לדוגמא, צריך הכשר בהגעלה ברתיחה גמורה של 100 מע' ולא מספיק 60 מע', וכן אם הרתיח שמן איסור בחום של 200 מע', מספיק הגעלה במים רותחים שהם בסביבות 100 מע'.

כלי שנאסר בכבישה ובאדים

יב. כלי שנאסר בכבישה [כבוש כמבושל] או במליחה [מליח כרותח], הכשרו בכלי ראשון^ל.

כלי שנאסר מזיעה [אדים], צריך להגעילו בכלי ראשון^ל.

הגעיל כלי שצריך ליבון

יג. הגעיל כלי שצריך ליבון, אין להשתמש בו גם לבישול במים חמים, וכן אם הגעיל בעירו מכלי ראשון או בכלי שני כלי שצריך הגעלה בכלי ראשון, אין להשתמש בו גם לשימושים של כלי שני או של עירו מכלי ראשון^ל.

כלי שיכול להתקלקל בהגעלה או בליבון

יד. כל כלי שעלול להתקלקל בהגעלה, אי אפשר להגעילו, וגם אם הגעילוהו ולא התקלקל לא מועילה לו ההגעלה להכשירו. וכן כל כלי שעלול להתקלקל בליבון [חמור או קל לפי הצורך בדינו], אי אפשר ללכנו, וגם אם ליבנוהו ולא התקלקל לא מועיל לו הליבון להכשירו^ל.

ל. או"ה כלל נ"ח סעי' מ'.

הגעלה גם בעירו מכלי ראשון.

לג. או"ח סי' תנ"א, י"ד וסקפ"א ופמ"ג סי' צ"ד במ"ז סק"א ד"ה ודע.

- ולענין אם מועיל לו הגעלה באדים גם כן, עיין לעיל סי' ג' הע' מ'.

לד. סי' קכ"א, ה'. וביאר הט"ז הטעם שיש לחוש שהבלע האסור שבו יפלוט יותר בפעם השניה.

לה. סי' תנ"א, ז' וסקפ"ג וסקנ"ז, ועי' שעה"צ

לא. שו"ת צ"צ סי' נ"ב, וכן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [מנחת שלמה ח"ב סי' נ"א] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [חשוקי חמד פסחים דף עד.]. והגר"נ קרליץ זצ"ל [חוט שני פסח פ"י].

לב. נטיית הפמ"ג במ"ז בסוף סי' תנ"ב. ועי' במשנ"ב סי' תנ"א סקפ"ד. ובחזו"א סי' קכ"ב סק"ב כתב שכלי שנאסר בכבישה מועיל לו

ולכן, הרבה מאוד כלים אי אפשר ללבנם בליבון חמור מפני שיכולים להתקלקל בליבון, וכן ישנם כלים שאי אפשר להגעילם כלל מפני שההגעלה במים רותחים עלולה לקלקל את הכלי, ויפורט לקמן בסעיפים ל"ו-מ"ח.

כלי שרוב שימושו במים ונאסר באש

פו. כלי שרוב שימושו בבישול במים ופעם אחת השתמשו בו בצליה בלי מים, וכן כלי שרוב שימושו בצונן ופעם אחת השתמשו בו בחמין לאיסור [או לבשרי ורוצה עכשיו להשתמש בו לחלב וכדו'], למחבר הולכים אחר רוב שימושו של הכלי ולרמ"א צריך להכשירו כמו הצורה החמורה ביותר שהשתמשו בכלי גם אם רק פעם אחת. ובדיעבד אם לא הכשיר את הכלי כדינו, אינו אוסר גם לרמ"א^ל.

גם למחבר, אם יודע שנאסר באופן החמור והוא בן יומו, צריך להכשירו כמו האופן החמור שנאסר בו^ל.

כלי כזה שלפעמים משתמשים בו בדבר חריף, נחלקו הפוסקים אם גם כן הכשירו כרוב תשמישו, ועייין בהערה חילוקי דינים בזה! ^ל.

כלל מבשל במים ופעם אחת בלע ע"י האש אבל לא לגבי כלי שבדרך כלל משתמשים בו בצונן ועכשיו בלע בחמין כי אז אין גם הגעלה. ובמשנ"ב סי' תמ"ז סק"פ כתב בשם החק יעקב לגבי מדוכות בשמים שלנו שאם רוב תשמישם בבשמים יש להתיר, והק' החזו"א [או"ח סי' קי"ט סקט"ו ד"ה וכתב בח"י וד"ה לשון] הרי כל היתר המחבר הוא משום שאינו בן יומו ונטל"פ, ואם משתמשים בחריף אין זה נטל"פ והוי כבן יומו שאסור גם למחבר ולא אזלינן אחר רוב תשמישו, ולכן כתב שכלי שמשתמשים בו בחריף לא שייך לומר שילכו אחר רוב תשמישו, וכ"כ שו"ת בית שלמה [או"ח סי' נ"ה סק"ח ד"ה ומטעם] (ועי' שו"ת הרשב"א סי' תצ"ז, ולכאו' משמע שם כדבריהם).

אבל בדברי החזו"ד [בי' סוף סי' צ"ו] והבית מאיר [שם סעי' ג'] ושו"ת מהרש"ם [ח"א סי' ע'] משמע שגם בלי טעמו של החת"ס משום הגעלה, אעפ"כ מועיל היתר רוב תשמישו אפילו

שם סקקצ"ו. והיינו משום שיש לחוש שלא יגעיל כפי הצורך דחיים עלייהו שלא יתקלקלו.

לו. סי' תנ"א, ו' וסקמ"ז. ואפילו בפסח ששיטת הרמ"א [סי' תמ"ז, י'] שיש להחמיר בנטל"פ, גם כן מותר בדיעבד לאחר שבישלו, ועי' לקמן סעי' ס'. ויש לבאר שיטת המחבר, שאין לחוש לאופן החמור שנאסר משום שכנראה לא ישתמש באופן זה, וממילא מספיק הכשר קל שיועיל עכ"פ לאופן השימוש הרגיל של הכלי.

לז. שם סקמ"ו.

לח. לכאורה יש לתמוה על שיטת המחבר, הרי אולי ישתמש בו בחריף בעתיד ואז יצא הטעם שנבלע ע"י האור, והיאך אפשר ללכת אחר רוב תשמישו.

והנה, החת"ס [בשו"ת יו"ד סי' ק"י ד"ה אלא] כתב שלאחר הגעלה כבר נקלש הטעם וגם חריף לא יוכל להוציא את הטעם האסור. ולפי זה דין רוב תשמישו לגבי חריף שייך גם בכלי שבדרך

הכשר מחבת

פז. מחבת שמטגנים בה מאכלים בשמן, נחשבת כמו כלי שבלע בלי מים ולכן צריכה ליבון חמור. אבל אם בלעה רק בשר לבד ולא בלעה איסור, יש להקל בליבון קל [ובכשר או חלב בלוע וכן באיסור בלוע, ודאי מספיקה הגעלה]^{לפ}. ובדיעבד אם הגעיל מחבת, עיין בהערה^פ.

ויש לדעת, שמחבתות שלנו בדרך כלל מצופות 'טפלון' ולכן לא מועיל להם לא הגעלה ולא ליבון מכל סוג ואין עצה אלא לזרוק הכלי^{מא}.

כלי שרוב תשמישו בהיתר ופעם אחת השתמשו בו באיסור (דהיינו, מדוכה שרוב השימוש בה להיתר) ועל זה כתב שלא מועיל רוב תשמישו, אבל יתכן שמודה לחת"ס בכלי שבלע איסור באש ורוב תשמישו במים חמים והגעילוהו שמעתה גם חריף לא יוכל להוציא את הטעם האסור, ויל"ע עוד בכוונתו. ועי' עוד לעיל הע' טזז.

לט. יו"ד סי' קכ"א, ד' וש"ך שם סק"ח ואו"ח סי' תק"ט, ה' וסי' תנ"א, ד'. והיינו שמש"כ הרמ"א בסי' תנ"א, י"א שי"א שמספיק לזה הגעלה ונוהגין ללבן ומספיק ליבון קל, היינו דוקא לגבי חמץ בפסח שנחשב התירא בלע לגבי דברים מסוימים, אבל לא לגבי שאר איסורים. ואם טיגן מאכל שבלוע בו איסור או בשר/חלב, מסתבר שמספיק הגעלה כי הבלוע אינו יוצא בלא רוטב וא"כ ודאי המחבת בלעה רק דרך רוטב.

מ. באגרו"מ [יו"ד ח"ג סי' י"ד אות ב] כתב שכיום שמגעילים רק כשאינו בן יומו יש להקל בדיעבד.

מא. 'טפלון' הוא סוג חומר פלסטיק שדעת הפוסקים שלא מועיל בו הגעלה, וליבון לא שייך לעשות מפני שהכלי מתקלקל בליבון. וגם אם התירא בלע צריך ליבון חמור וכמש"כ רעק"א בתשובה סי' מ"ט שכלי חרס שלא מועיל בו

לדבר חריף, גם ביחס לכלי שבדרך כלל משתמשים בו בצונן ועכשיו משתמשים בו בחמין. ויש ליישב על פי מש"כ בברכת אברהם [להג"ר אברהם אבלין] בפסחים דף מה: על פי הרשב"א בע"ז דף עו. שעיקר הטעם יוצא בהגעלה וזה הטעם שבהתירא בלע מועיל הגעלה אפילו לדבר שנבלע על ידי האש לפי שרוב הטעם יצא כבר ומה שנשאר הוא טעם קלוש ולא יכול לחול עליו בשר או חלב [ורק באיסורא בלע נשאר שם האיסור גם בטעם קלוש וכעין מה שנתבאר לעיל סי' ו' הע' ז' לגבי נ"ט בר נ"ט], ולכן אחרי הגעלה כבר יצא עיקר הטעם האסור ומעיקר הדין היה צריך להועיל הגעלה אפילו לאיסור אלא שנשאר מעט טעם ודבר חריף לא יכול להוציא טעם חלש כזה מכלי שאינו בן יומו, וא"כ מבואר שגם דבר שצריך ליבון אם הגעילו וגם אינו בן יומו גם דבר חריף לא יכול להוציא ממנו טעם, ועכ"פ בודאי שלא יהיה לו איסור דאורייתא אלא רק איסור דרבנן גם לפי הפמ"ג שכתב שלרשב"א דבר חריף הוא דאורייתא [כנ"ל בסי' ז' הע' ב', ועי' לעיל בסוף הע' ט"ז], וא"כ הם גם אמרו שהכשרת כלי כרוב תשמישו מותר, וכעין מש"כ הראשונים לבאר טעם היתר רוב תשמישו בכל דבר שאינו בן יומו מטעם זה [וכדלקמן סעי' ס' והע' קכ"ב - ועע"ש לגבי פסח שמחמירים בנטל"פ].

ובאמת החזו"א לא כתב דבריו על מקרה של כלי שנאסר באש והגעילו אותו אלא על מקרה של

בישול שסופו בלי מים

יז. קדירה שמבשלים בה אורז ו'פתיתים', וסיום הבישול הוא בלי מים, וכן קדירה שמבשלים בה 'צ'ולנט'-חמין, ולפעמים מתייבש ומתבשל בלי מים, נחשב כמחבת, ולכן צריך ליבון קל. ובשעת הצורך אם אינו יכול ללבן, יכול להגעיל^{יז}. ועיין היטב בהערה!^{יז}.

הגעלת כלים מבשר ע"י בישול פרווה

יח. בישל בשר בקדירה, ואח"כ בישל בה מאכל פרווה [והיה מלא עד שפתו, ועכ"פ יותר משיעור הבשר שנתבשל], יש שכתבו שנקלש טעם הבשר ומעתה מותר לבשל חלב בקדירה, אבל רוב הפוסקים חולקים ודעתם שאינו מועיל כלום, וכן הוא להלכה^{יח}.

המתנת כ"ד שעות לפני ההגעלה

יט. מנהגינו שלא להגעיל כלי בן יומו בכל מקרה^{יח}. ולכן, אם כלי נאסר או שנעשה בשרי ורוצים להכשירו לפרווה, יש להמתין כ"ד שעות לפני הגעלתו גם אם יש ששים במי ההגעלה כנגד הכלי.

מג. שים לב, אם צלו בשר בכלי חלבי שאינו בן יומו, מספיק הגעלה, מכיון שהכלי אינו בן יומו וא"כ הבשר נחשב התירא בלע ומועיל לו הגעלה, ובתנאי שהכלי הוא סוג כלי שאפשר להגעילו. ורק אם צלו איסור בכלי צריך ליבון חמור. וכע"ז הביא בספר מגשים באוהל בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

מד. נחלקו בזה הט"ז ונקה"כ בסוף סי' צ"ג, ולהלכה, הפמ"ג [שם במ"ז סק"ב] והפר"ח [שם סק"ד] והיד יהודה [שם בארוך סק"א] פסקו דלא כהש"ך אלא אינו מועיל, והחוו"ד פסק כהש"ך, ועי' דרכ"ת שם סקי"ט.

מה. סי' קכ"א, ב' ואו"ח סי' תנ"ב, ב' ומשנ"ב סק"כ [ומבו' במאמ"ר שם שאפילו בהתירא בלע הדין כך ודייק כן במג"א סק"ט והובא במשנ"ב שם]. ועי' כע"ז בש"ך סי' ק"ב סק"ח. והיינו, משום שאם אין ששים במים כנגד הכלי והכלי

הגעלה צריך ליבון גם אם התירא בלע, ונתבאר לקמן סעי' מ"ב.

מב. הפמ"ג [או"ח סי' תנ"א בא"א סק"ט] הסתפק בה האם בישול מאכל שמצטמק ומתייבש וסוף בישולו בלי מים אם דינו כבישול במים או כבישול ע"י האור ויצטרכו ליבון. והכריע הגרי"ש אלישיב זצ"ל [מובא בסידור פסח כהלכתו פ"ח הע' 41 והע' 44] שלכתחילה יש ללבנו בליבון קל [וסגי בליבון קל, כמבו' ברמ"א סי' תנ"א, ד', י"א שבמקרים שהליבון רק לחומרא מספיק ליבון קל, ועי' גם במשנ"ב שם סקמ"ח]. שלכתחילה יש ללבנו בליבון קל ובשעת הצורך מספיק הגעלה, ואמנם כלי שלא מועיל לו הגעלה לא מועיל לו גם ליבון קל כמש"כ הגרעק"א בתשובה סי' מ"ט, ונ"מ רק אם קשה לעשות ליבון קל [שמא יתקלקל או משאר סיבות] שאז בשעת הצורך אפשר לעשות הגעלה.

הגעלת כמה כלים ביחד

ב. יש להגעיל כל כלי בפני עצמו ואסור להגעיל כמה כלים ביחד¹⁰. ויש להקל בכלים קלים כמו סכ"ס שאפשר להגעיל כמה ביחד¹¹ וינערם היטב בתוך המים כדי שהרתיחה תגיע לכל פינה.

הגעלת כלים חדשים מבריקים

בא. כלי 'נירוסטה' ו'אלומיניום' ו'טפלון' חדשים נמשחים לאחר גמר ייצורם בחומר שומני [הנותן להם מראה מבריק, וכן במהלך הייצור מוסיפים שמן על מגת לחזק את המתכת] והרכה פעמים השמן הוא מן החי ואינו כשר, ועל כן צריך להכשירם בהגעלה לפני השימוש¹².

מו. או"ח סי' תנ"ב, ג'.

מז. הגרי"ש אלישיב זצ"ל. [והתיר עד כ- 20-15 כלים כאלו ביחד].

מח. משום שהשומן המבריק נבלע בכלי בחום רב ויש להכשיר הכלי. חזו"א [או"ח סי' קי"ט סק"ט ויו"ד סו"ס מ"ז, ועי"ש שביאר שאי"צ ליבון וסגי בהגעלה אף שהשומן נבלע ע"י האור ולא באמצעות מים. ועי' שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תמ"ב שכתב שהחזו"א היה מחמיר לעצמו ורק לאחרים היקל שמספיק הגעלה], וכן מורים הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי], ובמנחת יצחק [ח"ד סי' קי"ב] כתב להקל שאין צריכים הגעלה משום שטעמו נפגם ונפסל מאכילה. ועי' שו"ת צי"א חיי"ב סי' נ"ה.

כיום רוב מחבתות הטפלון מיוצרים בחום גבוה [מעל 300 מעלות] ויש שאמרו שנחשב כמו ליבון קל שהוא כמו הגעלה ולכן אינם צריכים עוד הגעלה, ויש שביררו שהחום גבוה יותר והוא מעל 400 מעלות וממילא יש אפילו ליבון חמור, ומכיון שהמציאות לא בטוחה לגמרי וגם יכולה להשתנות, נהגו רבים להגעילם, אבל הוא רק חומרא.

בן יומו, המים ייאסרו מהכלי ויחזרו ויבליעו בכלי את הטעם האסור שנבלע בהם, ויצטרכו להוציא הכלי מיד לפני שיספיקו המים להבליע בו איסור ולהכניסו למים קרים וקשה מאוד לדייק ברגעים.

ואף שעדיין נכנס טעם פגום בכלי ויחזור ויפלוט בחריף ועדיין יש לחוש שיבשלו בכלי מאכל חריף שפולט גם מאינו בן יומו, זה אינו, שרק טעם שנכנס טוב ונפגם לאחר כ"ד שעות נפלט ע"י חריף, אבל טעם שנכנס פגום אין חריף משיחו כפי שאם בישל מאכל איסור מקולקל בכלי אין חריף משיבח הטעם להיות טוב (עי' כע"ז ט"ז באו"ח סי' תנ"ב סק"ז ובאה"ל שם סוד"ה צריך ומנח"י כלל נ"א סקכ"ז ופמ"ג במ"ז סי' צ"ו סקי"ג, ועי' ג' מהרש"א סי' קכ"א על הט"ז סק"ב בשם הר"ן, ועי' גם שעה"צ סי' תמ"ז סקל"ד). [ועי' דרכ"ת סי' ק' סקמ"ז שהביא בשם שו"ת בית אברהם (מהר"א אבלי) שאסר לכתחילה לבשל תולעים בכלי אם אחר כך ישתמש בכלי להיתר אע"פ שנכנס מעיקרא טעם פגום, ומבו' שסבר שנחשב איסור פגום ויש בזה ביטול איסור לכתחילה, אמנם בהגעלה אין כוונתו להכניס את האיסור הפגום, ועי' גם סי' צ"ה, ד'].¹³

ויש לדעת, שגם כיום (שנת תשפ"ב) עדיין בחלק גדול מבתי החרושת מורחים שומן מן החי על הכלים.

ומכל מקום דין הגעלתם היא רק לחומרא, ולכן אפשר להגעיל גם מחבת המצופה 'טפלון' מבריק, וכן במקום שאין אפשרות להגעיל מבפנים ומבחוץ [כגון כלים גדולים מאוד ובפרט בהכשרת מטבחים ציבוריים], יכול למלאות את הכלי החדש עד שפתו ולהרתיח עד שהמים יגלשו מסביב^מ.

העצה הפשוטה להכשיר סיר חדש היא למלאות אותו במים עד למעלה ולהניח את המכסה על הכלי, וכך בעבוע המים יגרום להם לגלוש על שפתו ולהכשירו וכך גם המכסה עצמו יוכשר אם יש בו חלקי מתכת, ואין צורך שהמים יגלשו על כל הצד החיצוני של הסיר אלא רק על שפתו וכנ"ל בסעיף ה'^ג, ויוציא את המכסה לכמה שניות בזמן שהמים מבעבעים וגולשים.

עבר והשתמש בכלים חדשים בלי הגעלה, אין המאכל נאסר בדיעבד^{נא}.

יש להגעיל גם גביעי כסף חדשים אם הם מבריקים^{נב}.

אינו צריך הכשרה כלל וכנ"ל בסעיף ה' ובהע' ט"ו, ועי' חזו"א או"ח סי' ק"כ סק"ה וסק"ט מש"כ על זה.

ואמנם המכסה יכול להפריע להכשרת השפה כדלקמן בסעי' כ"ט, ולכן יוציא את המכסה לכמה שניות בזמן שהמים מבעבעים וגולשים, ואמנם אם היה שם איסור מוחלט היה צריך להקפיד ולראות שהמים גולשים ממש בכל פינה בשפה, אלא שלענין הכשרת כלי חדש אין צורך לדקדק כל כך.

נא. הגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי שם].

נב. רמ"א סי' קכ"א, ה' ואו"ח סי' תנ"א, ו', שחוששים שפעם אחת ישתמש בהם לחמין או ישהה שם משקה צונן כ"ד שעות דהוי כבוש שדינו כמבושל [ש"ך שם סקי"ג].

מט. כן מורים הגר"ש אלישיב זצ"ל [ספר הכשרות פ"ג ס"ו והע' כג ופ"א הע' סח] והגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי] ומשום שהחומר האסור נפגם ונפסל מאכילת אדם ורק לחומרא מגעילים את הכלי, ולכן מקילים בדיני הגעלתו. ובספר אבני ישפה [ח"ב סי' נ"ח] ביאר בטוטו"ד שהרי אפילו בכלי שנאסר בודאי מבחוץ דעת הרבה פוסקים שמועיל לו הגעלה רק מבפנים ושהמים יגלשו על שפתו [עי' לעיל סעי' ה'] ובודאי יש לסמוך עליהם לענין הגעלה זו שהיא חומרא.

ג. ומש"כ המג"א בסי' תנ"ב סקי"א שעושה ציפוי 'גדנפא' בשפת הכלי בזמן ההגעלה, ביארו הפמ"ג ומחה"ש שם ומשנ"ב סקל"א שהטעם כדי להכשיר גם את הניצוצות שניתזו לשפתו, אבל מה שניתז מאחורי הכלי מבחוץ

סדר ההגעלה למעשה

כב. יש לראות היטב לפני ההגעלה שהכלי נקי לגמרי מבפנים ומבחוץ, וכן שאין בו חריצים וסדקים שאי אפשר לנקותם (בפרט יש להתבונן בקדירות ובמכסים שלפעמים יש בהם שפה כפולה או חורים במכסה להוצאת האדים)²². כלי שיש בו חריצים או סדקים, יש ללבן בליבון קל את מקום הסדק לפני ההגעלה²³ [בכלי חדש שמגעילים בגלל השומן המבריק, אין צורך לעשות כך]²⁴. אם אי אפשר לעשות כן, ישפוך חומר חריף מאוד (לפחות כמו 'אקונומיקה') הפוגם את מה שיש בסדקים מאכילת אדם²⁵.

כג. יש להקפיד שהמים יהיו רותחים לגמרי [לפחות 100 מעלות] ומעלים בועות. אם אינם רותחים לגמרי, יש להמתין שירתחו²⁶.

בהגעלות ציבוריות שמגעילים הרבה כלים, יש לשים לב לזה במיוחד, מפני שריבוי הכלים מקרר את רתיחת המים.

כד. יש לברר לפני ההגעלה שהכלי אינו בן יומו²⁷ ושהוא נקי ושהכלי בלע באופן שיהיה מותר ע"י הגעלה [כלומר, שלא צריך ליבון] ושאין ההגעלה מבשרי לחלב או להיפך.

שנשאר ממשות שם אבל ההגעלה בודאי נכנסת גם לחריצים.

נו. בדין מאכל שנפסל מאכילת אדם, ע"י לעיל סי' ח' סעי' י"ז.

נז. משנ"ב סי' תנ"ב סק"ח.

נח. שהרי מגעילים הרבה כלים, ואם יצטרפו כמה כלים בני יומם [באותו האיסור - ע"י לעיל סוף סי' ט'] וסך הכל לא יהיה ששים א"כ חוזר וניעור האיסור והמים יהיו אסורים כמש"כ הש"ך סי' קכ"א סק"כ ובמג"א סי' תנ"ב סק"ו ובאה"ל שם, א' סוד"ה שאין.

ואע"פ שיש ששים כנגד הכלי, המנהג להגעיל רק כלי שאינו בן יומו כמבוא בס"י קכ"א, ב' ובאו"ח סי' תנ"ב, ב' ומשנ"ב סק"כ, וכע"ז בש"ך סי' ק"ב סק"ח.

נג. אין הגעלה מועילה אלא רק לאיסור הבלוע בכלי, אבל אם יש איסור בעין לא מועילה ההגעלה כמבוא בס"י תנ"א, ה', י"ג ומשנ"ב שם סקמ"ב וסקע"ד. וכנ"ל בהע' ט'.

נד. או"ח סי' תנ"א, ג' ומשנ"ב שם סקל"ג וסקכ"ג וסקע"ד.

נה. עיקר הבעיה בחריצים הוא מפני שיש מתחתם איסור בעין כמבוא במשנ"ב שם, וזה לא שייך בכלים חדשים, וגם אם נאמר שהטעם משום שאם יש טלאי א"כ ההגעלה אינה עוברת כראוי מתחת הטלאי [כמבוא ברא"ש בפסחים פ"ב סי' ז'], גם זה לא שייך בכלים חדשים שיש בהם חריצים וסדקים שהרי אין שם עובי הדומה לטלאי אלא לכל היותר חריצים עמוקים שאי אפשר לנקותם ורק אם הכלי ישן יש לחוש

כה. במקום שקשה לברר על כל כלי אם אינו בן יומו, יש מקילים להכניס במים חומר חריף מאוד [כמו אקונומיקה] בכמות מרובה עד כדי שפוסל את המים מאכילת אדם, והוא יפגום את הטעם האסור שיפלט מהכלים²³.

למעשה, עצה זו אינה רצויה מפני שלא כל חומר ניקוי פוגם את המים כראוי, ולכן יעשו כמו שנהגו תמיד להקפיד להגעיל רק כלים שאינם בני יומם וכו"ל.

כו. יש להגעיל רק במים ולא בשאר משקין²⁴, ואעפ"כ מותר להוסיף אקונומיקה, סבון וכדומה למים, אבל לא ישים חומר המעבה את המים. [ובכלל אין צורך בזה כיום שהרי מגעילים רק כלים שאינם בני יומם].

כז. יש להבחין שאין בכלי 'אבנית' שהצטברה בקרקעית וכדומה, ואם יש אבנית כזאת, יש להסירה (ע"י מלח לימון) לפני ההגעלה²⁵.

וכן יש להבחין שאין שכבת 'חלודה' על הכלי, ואם יש חלודה, צריך להסירה ולנקותה לפני ההגעלה²⁶.

שנוסף לכלי לאחר שבלע מהאיסור א"א להגעילו כך, וכאן קשה מאוד לקבוע מתי נוסף האבנית לכלי וכמה שכבות אבנית ישנם.

עוד יש לדון אם האבנית הזאת היא חומר שניתר בהגעלה, ע"י דרכ"ת סי' קכ"א סקכ"ה לגבי כלי שנעשה משחיקת אבנים דאפשר שלא מועיל לו הגעלה, ויש לדון אם האבנית דינה כך, אבל מצד זה לבד יש מקום גדול להתיר שהרי דעת הפוסקים שנחשב ככלי אבנים ולא ככלי חרס, וגם לא ככלי שנעשה משחיקת אבנים, כ"כ בספר הגעלת כלים עמ' תכו בשם המנחת יצחק זצ"ל והגרש"ז אויערבך זצ"ל ובשם הגר"ש ואזנר זצ"ל וכן הביא בספר אשרי האיש בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. אלא שיש לחוש לאיסור בעין שנמצא מתחת האבנית שהרי האבנית מצטברת מעט מעט, ואף כאשר אין חשש לאיסור מתחת האבנית [כגון שניתו חלב מבחורין] יש להסיר האבנית לפני ההגעלה משום שיש לדמותו לטלאי שאפשר שאין האיסור יוצא דרכו וכמבו' בס"ת תנ"א סוסקע"ה. ואם מגעיל מיחם לפסח מחשש חמץ ואינו יודע שבאמת נגע בו חמץ חם, יש להקל בזה כמבו' שם.

סב. או"ח סי' תנ"א סקכ"ב.

נט. בשו"ע סי' צ"ה, ד' כתב שהמערב אפר במים פוגם את האיסור שבכלי, והש"ך [סקכ"א] והט"ז [סקט"ו] חלקו וכתבו שאפשר אינו פוגם כ"כ את המים. וכתב החזו"א [או"ח סי' קכ"ב סק"ו ויו"ד סי' כ"ג סק"א] שכו"ע מודו שאם שם חומרים חזקים במים שהמים נפסלו לגמרי מאכילת אדם וממילא גם האיסור שנפלט למים נפגם גם כן ונפסל מאכילה [וזה צריך להיות פגימה חזקה ולא כפגימה קלה של אינו בן יומם], ולכן אם שם חומר חריף מאוד בכמות מרובה אפשר להגעיל גם כלי בן יומו, ומ"מ יזהר שהמים לא יתעבבו מהחומר הנוסף [ע"פ מג"א סי' תנ"ב סק"י ופמ"ג שם, וסידור פסח כהלכתו פ"ז הע' 7]. ובודאי הטוב ביותר להגעיל רק כלים שאינם בני יומם ואז אינו צריך להכניס שום חומר למים וזה מהודר בלי פקפוק. וע"ע אגרו"מ יו"ד ח"ב סוף סי' ל"א.

לגבי חומר חריף אם יכול גם לפגום בליעות שבתוך הכלי, ע"י לקמן סעי' ס"א.

ס. או"ח סי' תנ"ב, ה' וסקכ"ו

סא. כמבו' באו"ח סי' תנ"א, י"ג שאם יש טלאי

וכן יש להבחין שלא נדבק בכלי שיירי שומן או שיירי מאכל שרופים. ואם יש, צריך להסירם לפני ההגעלה.

כח. וכן יש להבחין שאין בכלי חלקי פלסטיק [כגון קומקום חשמלי או מחבת טפלון], שאם יש חלקי פלסטיק אין להגעיל את הכלי (הגעלה שעושים לכלים חדשים אפשר לעשות גם לטפלון)²⁰. אם רק הידיות עשויות מפלסטיק, בדרך כלל אין צורך להגעילם ולכן אינם מפריעים להגעלת הכלי, ונתבאר לעיל סעיף ד'.

כט. יש להגעיל כל כלי בפני עצמו ולא להכניס ב' או ג' כלים יחד בתוך "רשת", משום שבמקום נגיעת הכלים זה בזה אין רתיחות²¹. כלים קלים (כמו סכו"ם) יש להקל להכניסם יחד לדוד ההגעלה²² וינערם היטב כמה פעמים כדי שודאי כל אחד יהיה מופרד מחבירו, והכלים הוכשרו²³. וכן כשמכניס כלי אחד בתוך רשת, ינענע היטב את הרשת כדי שהכלי לא יגע ברשת והרתיחה תגיע לכל פינות הכלי²⁴.

כלים כבדים (שאינם קלים כמו סכו"ם), אין להכניס בשום אופן כמה ביחד.

ל. יכניס את הכלי למים כשהם כבר רותחים²⁵, וישהה את הכלי כמה שניות במים ויוציאנו מיד²⁶.

לא. לכתחילה לא יגעיל כלי בשתי פעמים שבכל פעם מגעיל חצי כלי. ולכן אם הכלי גדול יכניסנו לתוך רשת ויגעיל כך, ולא יכניס עם 'צבת' חלק אחד בתוך המים ואח"כ יכניס החלק השני, ובדיעבד אם אין אפשרות אחרת, אפשר להגעיל גם בשתי

סג. נתבאר לקמן סעי' מ"א ומ"ב.

סז. שהרי נגיעת הכלי ברשת דינה שוה לנגיעת הכלי בכלי אחר, וינער היטב וכנ"ל.

סד. או"ח סי' תנ"ב, ג', ושאני מטבילה שאפשר להטביל כמה כלים יחד בתוך רשת אחת.

סח. שנהגו להחמיר בזה אף שהכלי אינו בן יומו כמבוי' במשנ"ב סי' תנ"ב סק"ג, ובשו"ע הוזכר דין זה שם בסעיף א' לגבי כלי חמץ לאחר זמן איסורו.

סה. הגרי"ש אלישיב זצ"ל (והתיר עד 15-20 כלים יחד). וביאר שהאיסור להכניס כמה כלים יחד המבואר בשו"ע הוא דוקא בכלים כבדים שהמים לא נכנסים ביניהם.

סט. שם משנ"ב סק"ד ובשעה"צ סק"ג, וע"פ המשנ"ב שם סק"ג שנהגו להחמיר בזה שלא להשהות הכלי הרבה זמן גם כשהכלי אינו בן יומו. ומ"מ השהיית הכלי במים כמה שניות חשובה מאוד גם כיום מפני שיתכן שהבליעה לא הספיקה להיפלט [ע"י לעיל בהקדמה לסימן י' ובהע' ג' שם אם טעם נפלט מיד].

סו. כמש"כ המשנ"ב שם סק"ד ושעה"צ סק"ג שאין נכון להוציא הכלים תיכף ומיד מהמים אלא ישוה מעט עד שיפלוט את בליעתו. ולכן צריך לנער היטב כמה פעמים כדי שכל כלי יספיק לשהות איזה זמן בלי נגיעת כלי אחר.

פעמים^ז. וישטוף בצונן כל חלק מהכלי מיד לאחר הגעלתו^א.

לב. מיד לאחר ההגעלה, יכניס את הכלי לתוך מים צוננים. ואם לא עשה כן, בדיעבד אין הכלי נאסר^ב.

לג. אין צורך להגעיל את ידיות הכלי, אם הם נפרדים מגוף הכלי ומחוברים בברגים^ג.

לד. ידיות שמחוברות לכלי בהברגה, בדרך כלל יש חריץ קטן שיכול להיכנס שם פירורים קטנים, ולכן צריך לפרק את הידיות ולנקות את הכלי לפני ההגעלה או ללבן בליבון קל את המקום שמצטבר בו לכלוך^ד. [ידיות שמחוברות לכלי בלי רווח כלל - כאילו המשך של הכלי - אין צורך לפרק].

ששים במים כנגד הכלי - ובהגעלות ציבוריות

לה. כשמגעיל בבית, יקפיד לכתחילה שהכלים לא יהיו בני יומם וגם שיהיה במים ששים כנגד הכלים.

בהגעלות ציבוריות קשה להקפיד כן, ולכן יש להקל שאם הכלי אינו בן יומו, אין מקפידים שיהיה במים ששים כנגד הכלי^ה, ולכן בהגעלות ציבוריות יש להקפיד

יש לזהר בכל החומרות גם קודם זמן איסורו [ובסק"כ כתב שגם אם יש ששים מ"מ צריך גם להקפיד שלא יהיה בן יומו - אך לא כתב במפורש להיפך שגם אם אינו בן יומו צריך להקפיד שיהיה ששים]. ועי' משנ"ב סק"ג ושעה"צ סק"ח שטוב שלא יבלע הכלי גם מטעם פגום (אך עי' באה"ל ס"א ד"ה וצריך), ולכן בבית יש להקפיד לכתחילה שגם הכלים לא יהיו בני יומם וגם יהיה במים ששים כנגד הכלי כדי שהכלי לא יחזור ויבלע איסור אפילו פגום. אמנם בהגעלות ציבוריות בדרך כלל קשה להקפיד כן ולכן עכ"פ יקפידו שהכלים לא יהיו בני יומם. ואמנם לגבי הגעלת כלים לפסח כתב המג"א [סק"ו] שיקפיד שיהיה או כלים שאינם ב"י או ששים כנגד הכלים, והפמ"ג שם כתב שיקפיד גם על זה וגם על זה וכ"כ החק יעקב שם סק"א וסק"ט, נראה דהיינו דוקא בחמץ שבליה אוסר לרמ"א גם במשהו וגם בנטל"פ ולכן החמירו בו ביותר, אבל לגבי

ע. שם, ד' וסק"ג ושעה"צ סק"ח ושם סעיף א' בבאה"ל ד"ה צריך, ועי' סי' תנ"א, ט' ברמ"א. והיינו שאע"פ שאנו מגעילים רק כלי שאינו בן יומו, טוב שהכלי לא יבלע גם טעם פגום.

עא. מאירי ע"ז עו: ד"ה כלי שאין, ודוחק לפרשו שהגעלת החלק השני נעשתה בזמן אחר מאוחר יותר. וכ"כ בספר הגעלת כלים סי' י"ב סעיף א*.

עב. או"ח סי' תנ"ב, ז' וסקל"ד. והיינו טעמא, שהרי הסיבה לשטיפה היא כדי שלא יחזור הכלי ויבלע מהמים הרוותחים שעליו, וכיום בלא"ה אין מגעילים כלי שהוא בין יומו או שמקפידים שיהיה במים ששים כנגד הכלי.

עג. כנ"ל סעי' ד'.

עד. אם אינו יכול לנקות את החריצים או שהידיות לא מתפרקות, יפגום את הפירורים ע"י שפיכת חומר חריף מאוד כמו 'אקונומיקה'.

עה. כתב המשנ"ב בסי' תנ"ב סקי"ג שלכתחילה

מאוד להגעיל רק כלים שאינם בני יומם^ו.

הגעלת כלי גדול

לו. כלי גדול שקשה להגעילו, ימלאנו מים עד שפתו וירתח את המים ויכניס ברזל רותח למים כדי שהמים יגלשו וישפכו על כל צדדיו^ז, ויכול גם כן לנענע את המים בכלי כדי שישפכו על שפת הכלי מכל הצדדים^ח. אם אינו יכול לעשות כן, יגעיל את הכלי בכמה פעמים בתוך כלי אחר על ידי שיכניס כל פעם חלק אחר של הכלי.

אלו כלים ניתרים בהגעלה ובליבון^ט

כלי מתכות כלי עץ וכלי אבן

לוז. הכלים שודאי ניתרים בהגעלה הם: כלי מתכות [כולל ברזל, אלומיניום^פ, כסף, נחושת, נירוסטה וכדומה], כלי עץ וכלי אבן^ק. כלים שנעשו מאבנים שנשחקו ונתדבקו שוב לכלי, יש אומרים שלא מועיל להם הגעלה^ב, וכן יש להורות.

הגעלת שאר איסורים נראה שאפשר להקל שאין צריך גם חומרא זו וגם חומרא זו אלא סגי בהקפדה שלא יהיה הכלי בן יומו, ולכן במקומות ציבוריים יש להקל שאין צריך להקפיד על ששים כנגד הכלים שהוא דבר קשה.

עו. וחמור יותר מהמנהג הקבוע שלא מגעילים כלי בן יומו, מפני שהחשש גדול מאוד שהרי ודאי אין ששים כנגד כל הכלים שמגעילים וכנ"ל בהע' נ"ד.

עז. או"ח סי' תנ"ב, ו' ומשנ"ב סקל"א. [ועי' פמ"ג שם בא"א סקי"א ובחזו"א סי' ק"כ סק"ה שגם דעת המ"מ הל' חו"מ פ"ה כן. ועי' שו"ת ארץ צבי סי' קכ"ט שהצריך שישפך ממש באחורי הכלי. וכתב הפמ"ג [או"ח סי' תנ"ב בא"א סקי"א] שאם הגעיל מבפנים ולא הכשיר את השפה כראוי ובישל מאכל בכלי, בדיעבד המאכל מותר שודאי יש ששים כנגד השפה.

עח. סידור פסח כהלכתו פ"ז הע' 50 בשם

הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

עט. נחלקו הפוסקים בדין כלי שעשוי מחומרים מעורבים שחלקם ניתרים בהגעלה וחלקם אינם ניתרים, יש אומרים שלמעשה אי אפשר להגעילם מפני שמעורב בהם גם חומרים שאינם ניתרים בהגעלה, ויש אומרים שהולכים אחר רוב הכלי בין לחומרא בין לקולא, עי' שו"ת מהרש"ם ח"א סי' נ"ג ויד יהודה סי' ס"ט סקל"ג [שאסרו בכל מקרה], ומפתחות לשו"ת בית יצחק שדן בזה, ושו"ת מנח"י ח"ג סי' ס"ז וח"ד סי' קי"ד אות ד שנטה ללכת אחרי רוב.

פו. אגרו"מ או"ח ח"ג סי' נ"ח, שדין אלומיניום שווה לשאר מיני מתכות.

פא. יו"ד סי' קכ"א, ב'. וכלי העץ והאבן צריכים להיות חלקים בלי סדקים וחריצים שיכול להיות בהם איסור בעין ממש שהרי לא מועיל לזה הגעלה וכנ"ל בהע' ט'.

פב. בדרכ"ת סי' קכ"א סקכ"ה הביא בשם ספר

כלי חרס, חרסינה וקרמיקה

לח. כלי חרס, אינם ניתנים בהגעלה, ובדרך כלל גם לא בליבון מכל סוג שהוא^{פז}.
 וכן כלי 'חרסינה' אין אפשרות להגעילם וגם לא ללבנם.
 וכן כלי 'קרמיקה' אין אפשרות להגעילם וגם לא ללבנם.
 ולכן, כיוונים שלנו בדרך כלל אין אפשרות להגעילם ולהכשירם.
 לגבי השימוש בכיורים כשקונה דירה מנכרי או ממומר ['חילוני'], עיין לעיל סי' ה' סעיף ד'.

כלי זכוכית

לפ. כלי זכוכית, לשיטת המחבר אינם בולעים איסור ואינם צריכים הכשרה, ולשיטת הרמ"א בולעים איסור ואינם ניתנים בהגעלה ואי אפשר להתירם, וכן המנהג בכל מקום^{פז}. ובדיעבד אין כלי הזכוכית אוסר אם הגעילו אותו, ובהפסד מרובה אינו אוסר גם בלי הגעלה אם אינו בן יומו^{פז}.

כלי 'פירקס' ו'דורלקס'

מ. כלי זכוכית המצויים כיום, רובם אינם זכוכית אלא הם כלי 'פירקס', 'דורלקס' וכדומה, ומועיל להם הגעלה לכל איסורים חוץ מלפסח^{פז}, ויש שהחמירו בזה^{פז}.

פו. בצירוף ב' טעמי היתר, האחד, מש"כ הפמ"ג במ"ז בסוף סי' תנ"א שכל חומרת הרמ"א דוקא בפסח ולא בשאר איסורים וכ"כ בשו"ת ירושת פליטה סי' כ'. השני, משום שהשעה"צ [סקקצ"ו] הביא ששיטת הריטב"א [ע"ז ל: ד"ה ליעבד] שטעם הרמ"א שלא מועיל הגעלה לזכוכית היינו משום שחושש שיתקלקל בהגעלה וכלים אלו אין בהם חשש זה. ואמנם שיטה זו לא הוזכרה כ"כ בפוסקים ועיקר הטעם הוא שזכוכית עשויה מן החול וא"כ אפשר שדינה ככלי חרס, אבל אפשר לצרף שיטה זו להקל בדין הגעלת כלי פירקס ודורלקס. כן שיטת שו"ת מנח"י [ח"א סי' פ"ו] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"ג סי' פ"א וסידור פסח כהלכתו פ"ט סי"א] והציץ אליעזר [ח"ט סי' כ"א וסי' כ"ו].
 פז. כן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל [שבט הלוי ח"ב

כמו השחר שכלים שנעשו משחיקת אבנים אינם בכלל היתר הגעלה, וכ"כ ביד יהודה סי' ס"ט סקפ"א.

פג. או"ח סי' תנ"א, א' ומשנ"ב שם. ואמנם, ליבון חמור מועיל לכל כלי בכל מקרה אלא שכלי חרס עלול להתקלקל בליבון חמור ולכן אי אפשר ללבנו וכנ"ל בסעי' י"ד. אם הוא כלי שאין חשש שיתקלקל בליבון חמור, אפשר להכשירו כך, אבל ליבון קל אינו מועיל לכלי חרס ואפי' בבלע היתר כמש"כ הגרעק"א בתשובה סי' מ"ט.

פד. כנה"ג סי' קכ"א, ב' ושד"ח מערכה ה' אות כט ובא"ח ש"א פ' צו אות יד.

פה. או"ח סי' תנ"א, כ"ו וסקקנ"ה ושעה"צ סק"ד.

כלי 'פלסטיק' ו'ניילון' ו'מלמין'

מא. כלי 'פלסטיק', נחלקו הפוסקים אם אפשר להגעילם, יש הסוברים שאי אפשר להגעילם^א, וכן יש להורות בדרך כלל, ויש הסוברים שאפשר להגעילם^ב.

כלי ניילון בדרך כלל אינם עמידים בהגעלה, ואם עמידים בהגעלה [כמו שקיות מיוחדות שצולים בהם מאכלים], דינם ככלי פלסטיק.

ומכל מקום במקרים מסויימים יש לסמוך על הסוברים שאפשר להגעיל כלי פלסטיק, והיינו כשצריך להגעיל קדירה שהידיות שלה פלסטיק וכן פלסטיק שנאסר בכלי שני, וכן מחבת 'טפלון' חדשה שיש עליה ציפוי מבריק [שהרבה פעמים עשוי משומן מן החי ויש להגעילה קודם השימוש], בכל אלו סומכים על השיטות שמועיל הגעלה לכלי פלסטיק^ג. ויש שכתבו שגם אם בלע היתר ולא איסור, אפשר להתירו בהגעלה ג' פעמים^ד.

עצמו היקל [באבהע"ז ח"ד סי' ז'] לגבי מחבת עם ציפוי טפלון פלסטיק להגעיל לאחר שאינה בת יומה משום שהוא ספק דרבנן, ואמנם דעת רוב הפוסקים שאין זה נחשב ספק דרבנן כי הבליעות עצמם אסורות מדאורייתא ורק הטעם היוצא מהם פגום וכנ"ל בהע' ט"ז. וע"ע לעיל סי' ד' הע' מ"ב.

פט. כ"כ בשו"ת מנח"י ח"ג סי' ס"ז ובחלקת יעקב ח"ב סי' קס"ז ובשו"ת אול"צ ח"ג פ"י סי"ג, ודעתם שמועיל הגעלה לפלסטיק. ובאול"צ הוכיח שאין לחוש על כל כלי שאינו מוכר שמא הוא מין שלא מועיל לו הגעלה.

צ. הוראת הגרי"ש אלישיב זצ"ל [מובא בסידור פסח כהלכתו פ"ח הע' 49*].

צא. שבות יצחק [דיני מיקרוגל עמ' נג]. ואמנם בדר"כ אין בזה נפק"מ כי אם בלע בשר הרי המנהג שלא להכשיר כלי מבשר לחלב, ואם בלע איסור הרי א"א להכשיר, אבל נוגע למעשה אם רוצה להכשיר הכלי מבשר או חלב לפרווה או באופנים שאפשר להגעיל מבשר לחלב [כדלקמן סעי' נ"ה].

סי' מ"ג, וכ"כ בס' הגעלת כלים עמ' ת"ט בשמוך שאין להקל להגעילם גם לשאר איסורים. ובשו"ת ציץ אליעזר [ח"ח סי' כ'] כתב שאף לנוהגים כהמחבר הם אסורים לפי שמעורב בהם מתכות, ובשו"ת אול"צ [פרק י' סי"ב] כתב שאין בהם מתכות וכח עמידתם בפני החום הוא רק משום שעברו תהליך של זיכוך וסינון גדול (כיום מעורב בהם מעט מתכות מעובדות - תחמוצת). והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם משתמש בו על האש, ודאי בולע גם למחבר ודאי צריך הגעלה או ליבון כאופן בליעתו [הובא בסידור פסח כהלכתו פ"ט הע' 28].

פח. כן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי קובץ יד אות ט] והגר"נ קרליץ זצ"ל ועיקר טעמם מפני שהפלסטיק הוא חומר חדש ולא ידוע לנו האם מועיל לו הגעלה [ולא מצד שמתקלקל בהגעלה שזה בדרך כלל אינו כך] ו'מלמין' הוא חומר העשוי משרף עץ מעובד ודינו דומה לפלסטיק, ועי' באגרו"מ [או"ח ח"ב סי' צ"ב] שכל מיני כלים חדשים שלא נמצאים בימי הקדמונים אין להגעילם, ומ"מ גם הוא

ויש להיזהר, שלא להגעיל כלים אסורים בקומקום חשמלי שדפנותיו פלסטיק, שהרי הפלסטיק רק בולע איסור ואין האיסור נפלט ממנו [אלא אם כן הכלי אינו בן יומו ונותן טעם פגום ואינו אוסר את הכלי, ובלאו הכי מנהגינו להגעיל רק כלים שאינם בני יומם].

מחבת 'טפלון'

מב. מחבת טפלון שציפוייה טפלון העשוי מפלסטיק, אין להגעילה, וזה חמור יותר משאר כלי פלסטיק^{צב}.

שיש 'אבן קיסר'

מג. שיש 'אבן קיסר' עשוי מחומרים שחלקם אינו אבן^{צב}, וגם ה"אבן" שבו הוא שחיקת אבנים שלהרבה פוסקים אינו נותר בהגעלה^{צד}, וגם יכול להתקלקל בהגעלה, ואפילו בעירווי מים רותחים יכול להיסדק, ולכן אין אפשרות להגעילו ולהכשירו^{צה}.

לגבי השימוש בשיש אבן קיסר שנאסר, ע"י לעיל סי' ה' סעי' כ"ט.

כלי 'פורצלן'

מד. כלי פורצלן, דינם ככלי חרס ואין מועיל להם הגעלה^{צי}.

הפוסקים אינם ניתרים בהגעלה וכנ"ל בהע' פ"ד, ואחוז האבן השחוק לעומת הפלסטיק ושאר החומרים המעורבים בו משתנה מחברת ייצור אחת לאחרת, והוא בערך 90% אבן שחוק.

צד. עיין לעיל סעי' ל"ז.

צה. כמבו' באו"ח סי' תנ"א, ז' שכלי שיכול להתקלקל בהגעלה, לא מועיל לו הגעלה גם אם לא התקלקל.

צו. חכ"א כלל ע"ג ס"א ומשנ"ב סי' תנ"א סקס"ג. ועי' אגרו"מ אבן העזר ח"ד סי' ז'.

[פורצלן הוא חרס מצופה בחומר הדומה לזכוכית מותכת].

צב. מפני שני טעמים, האחד, טפלון הוא פלסטיק מעובד ואי אפשר להגעיל פלסטיק, וכעין זה כתב בסידור פסח כהלכתו פ"ח הע' 53 שטפלון בולע היטב ואינו פולט. השני, שבדרך כלל לא שמים במחבת כזאת הרבה שמן שהרי ייחודה בכך שאין המאכל נדבק לה, וממילא דינה ככלי שבולע ע"י האור שצריך ליבון ולא הגעלה [כמבו' בסי' תנ"א סקס"ה], וליבון אי אפשר לעשות כיון שיש לחוש שהכלי מתקלקל בליבון, וגם ליבון קל לא יועיל כמבו' בשו"ת הגרעק"א סי' מ"ט.

צג. ודינם כחומרים חדשים ולא מוכרים שלרוב

כלי 'אמאייל'

מה. כלים שמצופים 'אמאייל', נחלקו הפוסקים בדינם^{צז}. ולמעשה, אחרי שהכלי אינו בן יומו [עבר כ"ד שעות מזמן שנאסר], יכול להגעילו, מלבד אם בלע חמץ שאין להגעילו לפסח^{צח}.

כלים קרמיים ו'דמוי שיש'

מו. כלים קרמיים [סכין קרמית, מחבת קרמית - לא קרמיקה], אי אפשר להגעילם וגם לא ללבנם^{צט}.

אמנם, בזמנינו כמעט כל הכלים הקרויים 'קרמיים' או 'דמוי שיש' הם עשויים מתכת רגילה אלא שיש להם ציפוי הנקרא 'קרמי' בדומה לציפוי 'טפלוֹן', ולכן דינם כמו כלי פלסטיק כנ"ל בסעי' מ"א שישנם מקרים שאפשר להגעילם כאשר יש צדדים להקל בעצם האיסור [וגם צריך ואפשר להגעיל כלים חדשים כאלו].

כלי עור

מוז. כלי עור, אפשר להגעילם^פ.

כלי 'גומי'

מזח. כלי 'גומי' כיום עשויים מחומר דומה לפלסטיק ודינם כדין פלסטיק [המבואר לעיל סעי' מ"א]^{פא}.

צט. חומר קרמי הוא חומר הדומה לזכוכית אלא שנעשה מחול אחר (וזכוכית נעשית מחול שנקרא 'קוורץ') ובעיבוד שונה ודומה ל'זירקוניום', ואי אפשר להגעיל חומרים חדשים שלא היו בעבר וכנ"ל בהע' פ"ד.

וגם ללבן אי אפשר מפני שאינם עמידים בליבון, ואף שלפעמים לא יתקלקלו בליבון, מ"מ כיון שיכולים להתקלקל בליבון לכן אין אפשרות ללבנם.

ק. ב"ח יו"ד סי' קל"ה, ופ"מג באו"ח סי' תנ"א במ"ז סקל"א.

קא. באגרו"מ [ח"ב סי' צ"ב] כתב שגומי העשוי מעץ אפשר להכשירו וגומי העשוי מחומרים כימיים לא מוכרים אי אפשר להכשירו. וכיום גומי עשוי מנפט ודומה למרכיבי הפלסטיק ולכן

צז. אמאייל הוא מתכת מצופה בזכוכית מותכת. (באופן כללי פורצלן הוא חרס מצופה בזכוכית מותכת, ואמאייל הוא מתכת מצופה בזכוכית מותכת - משמש בעיקר לתנורי אפיה).

בשעה"צ סוף סי' תנ"א הביא בשם החת"ס [יו"ד סי' קי"ג] שלא מועיל להם הגעלה וכתב בשם פוסקים שנהגו להחמיר כך רק לענין חמץ, אבל בשאר איסורים הקילו אחרי שעברו כ"ד שעות. ובשבת הלוי ח"ב סי' מ"ג כתב שרגילים להקל להגעיל אמאייל וטוב להגעילו ג' פעמים.

צח. שעה"צ שם, וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א. ובדרכ"ת [סי' קכ"א סק"כ] כתב שמקילים להגעיל רק אם לא בלע איסור מהתורה. ובערוך השולחן [יו"ד סי' קכ"א סכ"ז] כתב שמקילים בהגעלת ג' פעמים אחר שאינו בן יומו.

סיליקון

מ.ט. סיליקון הוא חומר מעובד בצורה חדשה (העשוי מצורן שהוא סוג מחצב באדמה - המשמש גם לייצור זכוכית), ולכן אי אפשר להגעילו, וכנ"ל בהערה פ"ד.

הכשר מיקרוגל ותנור אפיה

נ. בענין הכשר מיקרוגל, עיין לעיל סי' ג' סעיף ט"ז.
בענין הכשר תנור אפיה, עיין לעיל סי' ג' סעיף י"ד-ט"ו.

הכשרת כיריים אינדוקציה

נא. הכשרת כיריים מסוג 'אינדוקציה' קשה מאוד, מפני שצריך ללבן את הכיריים ואי אפשר ללבנם כיון שמתקררים מיד כשמסירים את הקדירות, ועירווי אינו מספיק לבליעה שעל ידי האש.

אבל למעשה אין צורך להכשיר, אלא ינקה את מה שנשפך וימתין כ"ד שעות ויכול להשתמש כרגיל^{קב} נוגם בדיעבד אם נפל מאכל עליהם, אינו נאסר לאחר כ"ד שעות^{קג}.

ליבון כלים מסוגים שונים

נב. ליבון מועיל לכל סוגי הכלים ובתנאי שאין שום חשש שיתקלקלו בליבון^{קד}. הרבה כלים, גם אותם שאפשר להגעילם, אי אפשר ללבנם מפני שמתקלקלים בליבון. ולכן אי אפשר ללבן כלי עץ, וכן אי אפשר ללבן כלי פלסטיק, וכן אי אפשר ללבן כלי זכוכית, וכן כל כלי שעלול להתקלקל בליבון אי אפשר ללבנו. כלי שצריך רק ליבון קל ולא יתקלקל בליבון קל, אפשר ללבנו בליבון קל כדינו, ובתנאי שהוא סוג כלי שאפשר להגעילו וכנ"ל בסעיף ז'.

פרטי דינים בליבון

נג. בליבון אין צריך להסיר החלודה והאבנית^{קה}.

כלי מכלי בלי רוטב, וכנ"ל בסי' ד' הע' ח'.
קג. שהרי אינו בן יומו בדיעבד מותר (אלא א"כ נפל דבר חריף עליהם).
קד. או"ח סי' תנ"א, א'.
קה. שם, ג' וסקכ"ב.

דינו כמבו' שם שלרוב הפוסקים אי אפשר להכשיר כלי שחומריו לא היו ידועים בעבר ולא נפסק שמועיל לו הגעלה.

קב. מפני שלאחר כ"ד שעות אין צורך להחמיר את חומרת הרמ"א שלכתחילה נזהרים בבליעת

נד. בליבון אין צריך להמתין שהכלי לא יהיה בן יומין^ק.

הכשרת כלים מבשר לחלב ולהיפך

נה. נהגו שלא להכשיר כלים מבשר לחלב ולהיפך^ק.

ובאופנים מסוימים מותר לעשות כן, ואלו הם:

א. כשמכשיר כלי חמץ לפסח יכול להחליפו מבשר לחלב או להיפך^ק.

ב. אם הכלי הבשרי נטרף יכול להכשירו לחלב^ק.

ג. יש אומרים שיכול להטריף הכלי כדי להעבירו מבשר לחלב או להיפך [אבל

אסור לבשל חלב בכלי שבישלו בו בשר בהמה או להיפך]^ק.

ד. מותר להכשיר כלי בשרי או חלבי לשימוש פרווה^ק.

כלי שאינו יודע אם הוא חלבי או בשרי

נו. כלי שאינו יודע אם הוא חלבי או בשרי [ומצוי בערבי פסחים שאינו זוכר על כלי

מסוים אם הוא חלבי או בשרי], מותר להגעילו למה שירצה. ואם הוא סוג כלי

קו. דרכ"מ סי' קכ"א סקט"ו.

שאם נאסר מותר להכשירו למה שירצה, וגם החת"ס בסי' ק"י התיר כשמכשיר לשם פסח ולא בשביל להחליף מבשר לחלב, וא"כ פשוט שאם מכשיר כשנאסר יכול להעביר למה שירצה.

ונראה שמשום כך גם אם ההכשר רק לחומרא או רק למנהג [למשל אם אחד מהכלים אינו בן יומו כמב' ברמ"א סי' צ"ד, ה'] מותר להחליף מבשר לחלב כיון שאין ההגעלה בשביל זה אלא משום החומרא או המנהג להכשיר, ובענין זה אין מחמירים יותר מהמנהג עצמו כמב' בדרכ"ת סי' קכ"א סקנ"ט.

קי. משנ"ב סי' תק"ט סקכ"ה בשם הפמ"ג, ולא ברור אם פוסק כך לגמרי או שמביאו כשיטה. וכ"כ ביד יהודה סי' פ"ט סקל"ו בשמו [והיינו בבשר עוף בחלב או בשאר איסורים].

קיא. דרכ"ת סי' קכ"א סקנ"ט בשם היר יהודה. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רמ"א. ועי' שם

קז. מג"א סי' תק"ט סקי"א ומשנ"ב שם סקכ"ה וסי' תנ"א סקי"ט, והטעם, שאם יתירו להגעיל מחלבי לבשרי אם כן כל אחד ישתמש בכלי אחד ויגעילו לפי הצורך מחלבי לבשרי ולהיפך ויבוא לידי תקלה [שלא יזכור מה הוא עכשיו]. ומבואר שם במג"א סימן תק"ט סקי"א שדין זה הוא בין בהגעלה ובין בליבון [שהרי מדובר שם בליבון ורק במקרה שהשימוש בכלי הוא ע"י ליבון בזה התיר המג"א כמש"כ המח"ש שם], ועי' בשעה"מ [הל' יו"ט פ"ד ה"ח] שהבין גם כן כך במג"א והק' מדברי הסמ"ק שהתיר בליבון להעביר מחלבי לבשרי, וכע"ז כ' החלקת יעקב ח"א סי' כ"ג סוסק"ג.

קח. משנ"ב סי' תנ"א סקי"ט בשם החת"ס [ח"ב סי' ק"י].

קט. בפמ"ג סי' תק"ט סקי"א כתב בפשיטות

שאי אפשר להגעילו, יש להקל אחרי י"ב חודש שלמים להגעילו ג' פעמים ומותר בכך ק"ב.

ולכן, בשנה מעוברת, אם הוריד כלי פסח ומסופק על כלי אם הוא חלבי או בשרי, אפילו אם הוא כלי שאינו נותר בהגעלה, יכול להכשירו ע"י הגעלה ג' פעמים.

הקדמת ההגעלה לטבילה

נז. צריך להקדים את ההגעלה לטבילה ק"ב. עבר והטביל את הכלי קודם ההגעלה, יחזור ויטבלנו שוב בלי ברכה ק"ד.

אם הכלי אינו בן יומו, אפשר להטביל לפני ההגעלה ק"ב. וכן כלי שצריך הגעלה רק משום שכבת השומן המבריק שמורחים עליו, כיון שדין הגעלתו הוא לחומרא, אפשר להטביל קודם ההגעלה ק"ב.

הגעלת וליבון כלים בשבת וביו"ט

נח. אסור ללבן כלי בליבון חמור בשבת וביו"ט ק"ב.

מותר ללבן כלי אפיה או טיגון בליבון קל ביו"ט ובתנאי שיחמם מיד מאכל בחימום זה ק"ה.

ועי' גם פת"ש סי' צ"ג סק"ב לגבי המתנת ב' חודשים בכיסוי כלי.

ואמנם, במחה"ש סי' תמ"ז סק"מ משמע שגם בשנה פשוטה נחשב שעברו י"ב חודשים בין פסח לפסח מדלא חילק בין השנים, וצ"ע למעשה.

קיג. סי' קכ"א, ב'.

קיד. ש"ך שם סק"ה.

קטו. דגמ"ר ופת"ש שם סק"ג, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובדרכ"ת שם סק"ח הביא בשם פוסקים שכתבו שגם באינו בן יומו יחזור ויטבול.

קטז. הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

קיו. סי' תק"ט סקכ"ד, משום שנראה כמתקן כלי [ובדומה לזה עי' סי' שכ"ג, ז' לגבי הטבלת כלי חדש].

קיא. סי' תק"ט, ה' וסקכ"ד וסקכ"ה, משום שליבון קל אינו נראה כתיקון אלא כחימום

במהרש"ם שאם הכשיר כלי בשרי לפרווה יכול לאחר זמן להעבירו לחלבי, ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין לעשות כן. ועי' גם שבט הלוי ח"ט סי' קס"ח.

קיב. שו"ת רעק"א קמא סי' מ"ט, עיי"ש טעמו שמצריך מה שכתב הטור בסי' קכ"א בשם בעל העיטור שהגעלה ג"פ מועילה לכלי שאינו נותר בהגעלה, והיינו לאחר ששהה י"ב חודש [בצירוף שיטת החכ"צ ששהיית י"ב חודש מתירה] וגם הוא ספק אם חלבי או בשרי. ודע, שרק לענין זה זה מצרפים את שיטת החכם צבי [שו"ת חכ"צ סי' ע"ה] שמועיל יישון י"ב חודש לכלי שצריך הגעלה, אבל בדרך כלל אין סומכים על שיטתו להלכה וכדלקמן סעי' נ"ט.

וע"ע שבות יעקב ח"א סי' כ"א וח"ב סי' י"ז ושע"ת סי' תמ"ז סק"א ויד אברהם סי' ק"ב, ג' ואגרו"מ יו"ד ח"א סי' מ"ד במש"כ בנידון זה.

אסור להגעיל כלי בשבת וביו"ט, ועיין הטעם בהערה ק"ב. ומי שיש לו מים רותחים מוכנים יכול להגעיל בהם כלי שנטרף ונאסר ביו"ט, ולענין שבת עי' בהערה ק"ב.

כלי אסור שעבר עליו י"ב חודש

נ"ב. כלי שנאסר ועברו עליו י"ב חודש, גם כן צריך הגעלה ק"ב, ועיין עוד בהערה.

הכשרת הבית לפסח

פ. הברזים שלנו הרבה פעמים מקבלים טעם מחמץ ק"ב, ולכן יש להכשירם לפני פסח.

ומ"מ לפי מש"כ החיי אדם [כלל צ"ד סי"ב] בשם הרדב"ז [ח"ג סי' ת"ב] שאין בזה תיקון כי ראוי לשימוש בצונן וביבש, א"כ ה"ה לשבת צריך להיות מותר, והמשנ"ב בסי' תק"ט שם פסק את דברי הח"א, ועפי"ז היה נראה להתיר הגעלת כלים גם בשבת, ומ"מ מכיון שהח"א עצמו אסר להגעיל ביו"ט כלי שנאסר מערב יו"ט אפי' במים חמים מוכנים א"כ אינו פוסק לגמרי את הרדב"ז, ורק כשנאסר ביו"ט צירף את שיטת הרדב"ז להתיר בצירוף מה שהוא מכשירי או"נ שלא יכול להכניס מערב יו"ט, ולפי"ז בשבת למעשה אין להתיר מטעם זה, וצ"ע למעשה.

קכא. שיטת החכם צבי [סי' ע"ה] שכלי חמץ שעבר עליו י"ב חודש כבר בטל לגמרי טעם האיסור, ואף שלכתחילה צריך הגעלה, כדיעבד אינו אסור, והפוסקים לא פסקו כן [פמ"ג סי' ק"ג בשפ"ד סקי"ז (ועי' שם סק"א אות א) ורעק"א בתשובה סי' מ"ג וסי' מ"ט. ועי' אגרו"מ יו"ד סי' מ"ב ושבת הלוי ח"ו סי' נ"ו אות ב], ואמנם במקרים מסוימים סמכו על שיטה זו לקולא בצירוף צדדי היתר גדולים נוספים, עי' ברעק"א שם סי' מ"ט (לגבי ספק איסור - עיין לעיל סעי' נ"ו) ופת"ש סי' קכ"ב סק"ג, ועי' עוד בפמ"ג בהנהגת השואל ונשאל סדר א' אות כד וחיי אדם כלל קכ"א סי"ד שהביאווה במקרים מסוימים, ועי' עוד לעיל הע' ק"ט.

קכב. מ'אדים' שעולים אליהם מחמץ חם או

בעלמא ובתנאי שמחמם מיד את המאכל בחימום הזה ולא יצנן את הכלי ויחממו שוב. אבל בשבת אסור ללבן אפילו ליבון קל משום שלא שייך לומר שנראה כמחממה לאפות בה שהרי אסור לבשל ולאפות בשבת [ומשום חימום הכלי עצמו אין איסור משום שאין איסור חצי שיעור בבישול כלי ורק עם המתכת כ"כ ורתחת עד שתיעשה גחלת אז יש בזה איסור בישול. וכל זה מבו' במשנ"ב סי' ש"ח סק"א וסקצ"א ובחזו"א המובא במנחת שלמה ח"ב סי' י"ז, וביארנו כל ענין זה בוביום השבת סי' א' סעיף ו'].

קיט. משום חימום המים שאינו נחשב לצורך אוכל נפש כמבו' בסי' תק"ט סקכ"ו. ובשעה"צ סקל"א הביא בשם הגר"א והא"ר שיש בזה גם איסור תיקון כלי ומ"מ לענין מעשה מיקל בזה שאין איסור תיקון כלי, ולכן אם יש לו מים רותחים מוכנים יכול להגעיל בהם כמבו' במשנ"ב שם.

אם לא היה יכול להכשיר הכלי מעריו"ט, רבים מהאחרונים מקילים להגעיל מצד הדין אך אין להורות כן לאחרים, משנ"ב שם.

קכ. ביו"ט מותר כמש"כ המשנ"ב שם. ועי' שש"כ פי"ב הע' פ"ו.

ובשבת לכאור' גם כן היה צריך להיות מותר שהרי אם אין בזה תיקון כלי ואין בישול אין סיבה לאסור. ובפמ"ג [סי' שכ"ג סקי"ד] נשאר במסקנתו שאין להגעיל כלי בשבת משום שנראה כמתקן,

וכיון שאי אפשר להגעילים, לכן אופן הכשרתם האפשרי הטוב ביותר הוא על ידי שיפתח את ברז המים החמים באפשרות החמה ביותר ותוך כדי כך יערה עליהם מים חמים מכלי ראשון [עדיף לשפוך מקומקום בעודו דולק קב"י] וגם אם נגע בברז מאכל חם בפסח, יש להקל בדיעבד שלא נאסר קב"ה.

וכן הדין לגבי איסור חם שנפל על ברז, שמכשיר אותו בעירווי כנ"ל ודי בכך. המגבות שלנו הרבה פעמים נוגעות בחמץ חם, ולכן יש להכשירם לפני פסח בהגעלה. ואופן הכשרתם הוא במכונת כביסה בחום של 45 מעלות קב"י, ויקפיד שלא להכניס מדי הרבה מגבות ביחד למכונה קב"י.

אופן הכשרת שיש, נתבאר בסי' ה' סעי' כ"ב, כ"ה. - גם שולחן עץ שלנו דינו כמו שיש, וניתר בהגעלה כמו שיש, ומכיון שיש קושי להגעילם, לכן יצפה אותו בנייר כסף או במפה.

תנור אפיה פירוליטי שמגיע לחום של מעל 400 מעלות, אפשר להכשירו לפסח על ידי הפעלתו בחום הגבוה ביותר כשהוא ריק, אבל יש להדביק נייר כסף על הגומיות בקצוות [ועל הדלת] קב"ה.

המשנ"ב פסק כשאר פוסקים שהקילו בדיעבד. ונראה הטעם שגם דברי הרמ"א האלו הם חומרא מדרבנן בפסח והקילו בנטל"פ בדיעבד גם בפסח חוץ מדבר חריף (כמש"כ החזו"א סי' קי"ט סקט"ו). ורק במקרה שידוע שבערב פסח נפל חמץ חם על הברז, אז יש להגעיל ממש את הברז מפני שאז לא שייך טעם הקולא כמב' במשנ"ב שם סקמ"ו. קכו. וכנ"ל בסי' ה' הע' ב'.

קכז. מכיון שאין ההגעלה מועילה כשהבגדים נוגעים זה בזה כמב' בסי' תנ"ב, ג', וכשיש מעט בגדים הרי במשך הכביסה ודאי כל אחד יהיה מדי פעם בנפרד ויוכשר.

קכח. תנור שיש בו חום מעל 400 מעלות נחשב ליבון חמור, אבל הגומיות שבקצוות אינם מגיעים לחום זה ולכן צריך להדביק עליהם נייר כסף שלא יעברו הבליעות למה שנאפה בתנור. ומה שהדלת מזכוכית אין לחוש כיון שליבון מועיל לכל דבר אפי' לכלי חרס כמב' בסי' תנ"א, א'

מחמץ גוש חם שנופל עליהם. [או מ'ניצוק' מים על חמץ חם, אבל זה קל הרבה יותר ובפשטות אינו אוסר בדיעבד כמב' ברמ"א סי' ק"ה, ג'. ועי' עוד בפרטי הדין לעיל בסי' ד' סעי' י"ד]. קכג. מפני שיש"א שבאופן זה נחשב ככלי ראשון, עי' לעיל סי' ה' הע' נ"ז.

קכד. הגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי].

קכה. גם אם נגע מאכל חם בברז בפסח יש להקל בדיעבד כמב' במשנ"ב סי' תנ"א סקמ"ז. ובאמת יש לתמוה, מאחר ששורש ההיתר מב' ברשב"א וברמ"ע שהוא משום שהקילו רבנן בנטל"פ ללכת אחרי רוב תשמישו [וכן הביא המקור חיים סק"ה], אבל הרמ"א [סי' תמ"ז, י'] מחמיר לענין פסח שנטל"פ ג"כ אוסר בדיעבד, ומטעם זה כ' הפמ"ג [סי' תנ"א במ"ז סק"א] שיש להחמיר בפסח ואפי' בדיעבד צ"ע אם להקל [והובא בשבט הלוי ח"ו סי' נ"ו אות ט], וכ"כ במגן האלף, אבל

חומר חריף - פגימת בליעות שבכלי

פא. נחלקו הפוסקים אם אפשר לפגום בליעות שבכלי על ידי חומר חריף, כלומר, האם אפשר להגעיל כלי בתוך מים רותחים עם חומר חריף החומר החריף יפגום את הבליעות שבתוך הכלי, וכך יהיה אפשר להכשיר גם סוג כלי שלא ניתן להכשירו בהגעלה.

למעשה, לא הכריעו הפוסקים בענין זה ולכן אי אפשר לסמוך על הכשרה כזאת קכ"ב, אבל כשמקילים להכשיר כלי בהכשרה שאינה מוסכמת, ראוי ונכון להוסיף גם הכשרה זו של חומר הפוגם וכנ"ל בסי' ג' סעי' י"ז.

לחום כל כך ואולי השפעת החום עליו פחותה משום כך ואין זה נחשב ליבון.
קכט. עי' לעיל סי' ה' הע' ס"ה אם אפשר להכשיר כלי על ידי פגימת הבליעות האסורות שבו.

וסקי"ג [מלבד צדדי ההיתר בזכוכית כזאת, עי' השולחן כהלכתו סי' י"ז סעי' ל"ט, מ"ן], אבל אצל אעפ"כ טוב להדביק נייר כסף גם על הזכוכית שבדלת כיון שהיא עשויה מחומר שאינו 'מגיב'

סימן יח

טבילת כלים

דיני טבילת כלים מחולקים כאן לשני חלקים, החלק הראשון - הכלים החייבים והפטורים בטבילה, החלק השני - אופן הטבילה, ובסופו כמה ענייני טבילה כלליים*.

הכלים החייבים והפטורים בטבילה

כללי חוב טבילת כלים

א. כלי שנכרי ייצר אותו וישראל קנה ממנו, חייבים מדאורייתא לטבולו¹, ואסרו חכמים להשתמש בו עד שמטבילו². עבר והשתמש בכלי שאינו טבול אין המאכל נאסר אפילו אם המאכל היה חם, ויטביל את הכלי לשימושים הבאים³.

שאפשר שאף שטבילת כלים דאורי' מ"מ איסור השימוש לפני טבילה הוא מדרבנן.

ושיטת הרמב"ם [פי"ז ממאכ"א] בפשטות שטבילת כלים מדרבנן, עי' רשב"א בע"ז דף עה: ובשו"ת ח"ג סי' רנ"ה וסי' רנ"ט ובתוה"ב ש"ד ב"ד, ועי' בית מאיר על השו"ע סי' ק"כ, י"ד ופר"ח שם סק"ב.

ויש בזה כמה נפק"מ לדינא, האחד בספיקות וכמו שיבואר לקמן סעי' ח', והשני בנאמנות קטן על טבילת כלים וכמו שיבואר לקמן סעי' נ"ב.

כלי שאול או שכור מנכרי אינו צריך טבילה. סי' ק"כ, ח' וש"ך סק"ב.

ג. באה"ל סי' שכ"ג, ז' סוד"ה ומתריך.

ד. סי' ק"כ, ט"ז. ובאגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' מ"א] כתב שאפי' אם עשה כן במזיד לא נאסר המאכל.

א. בסימן זה, בדרך כלל כשהבאתי דברים בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הם הועתקו מקונטרס טבילת כלים של הגרי"י ישראלזון זצ"ל.

ב. היינו בכלי מתכות וכדלקמן, כן דעת רוב הפוסקים וכן פסק המחבר כמב' בדבריו בסי' ק"כ סעיף ט' וסעיף י"ד וכמש"כ הב"י בסעיף י"ד בשם תרוה"ד, וכן הביאו הט"ז והגר"א והפת"ש שם סק"ד וכן דייק הפר"ח שם סק"ו מדברי המחבר. ומה שכתב המחבר באו"ח סי' שכ"ג, ז' שגם בכלי מתכות יכול להטבילם בשבת (ומשמע שחייב טבילתם מדרבנן), כבר תמהו בזה הט"ז והפמ"ג והבאה"ל שם, ותי' הבאה"ל שם ד"ה מותר שאפשר שבזמן שכתב את דבריו בבית יוסף [שם] היה סבור שטבילת כלים מדרבנן אבל בשו"ע עצמו אין להוכיח כן

כלי שנעשה על ידי מומר

ב. כלי שמומר [חילונים של ימינו רובם - וכמעט כולם - מומרים להכעיס¹], ייצר אותו, יש אומרים שצריך להטבילו אבל לרוב הפוסקים אין צריך להטבילו. ולמעשה מנהג העולם שאין צריך טבילה, ויש המהדרים ומטבילים בלא ברכה².

חיוב טבילה בכלי מתכות, זכוכית, אבן, עץ, פלסטיק, פורצלן ועור

ג. הכלים שחיוב טבילה בהם מדאורייתא, הם כלי מתכות, וכל סוגי המתכות בכלל³. כלי זכוכית [וכן כלי 'דורלקס' ו'פיירקס'], חיוב טבילה שלהם מדרבנן⁴. כלי עץ ואבן⁵, וכן כלי פלסטיק, מלמין, ניילון ונייר⁶, אינם צריכים טבילה כלל.

ה. עי' לעיל סי' י"ד סעי' י'.

ו. עי' מש"כ לעיל סי' י"ד סעי' י' וסי' ט"ו סעי' ו' שמומר כנכרי לענין יין נסך ולענין פת נכרי ובישולי נכרי, אמנם לענין טבילת כלים דעת הרבה פוסקים שאין צריך להטביל כלים שעשה מומר, כ"כ החת"ס [סי' ק"כ סט"ו] וביאר שענין טבילת כלים הוא לטהר את הטומאה שיש לנכרי ואין זה שייך במומר שאפי' הוא עצמו אינו צריך טבילה כשיחזור בתשובה [ואין הטבילה משום התרחקות מהנכרי שיתכן ששייך גם במומר אלא לטהר את הטומאה, עי' סי' קכ"א, ב' בטור ושו"ע ורמ"א אם הטביל לפני שהגעיל ש"א שצריך שוב להטביל דהוי כטובל ושרץ בידו, דהיינו שיש כאן טומאה שצריך להתירה], וכן נטה הדובב מישרים [ח"א סי' ס"ה], וכן כ' האגרו"מ [או"ח ח"ג סי' ד'] וצי"א [ח"ח סי' י"ט וסי' כ' וח"ז סי' ל"ז], אבל האבנ"ז [יו"ד סי' ק"ט] והדרכי תשובה [סי' ק"כ סק"ד בשם התשורת ש] כתבו שיש להטביל כלים של מומר כמו נכרי, וכמו לגבי שאר דיני נכרי [כמו שכתבנו לעיל סי' י"ד סעי' י' וסי' ט"ו סעי' ו' לענין בישולי נכרי ופת נכרי ולענין יין נסך], ובשבט הלוי ח"ו סי' סי' רמ"ה אות ג כתב שיש להטביל כלי מומר בלא ברכה, ואמנם בקובץ מבית לוי כתב בשמו שלמעשה מורה להקל בזה בצירוף

הצדדים הרחוקים להקל שמחלל שבת אינו נידון כנכרי. ועי' בתשובות והנהגות [ח"ב סי' ת"ג] שכתב שלעיקר הדין נראה להקל והמחמיר יחמיר לעצמו בכלי מתכות וכלי ברכה.

ז. ערוה"ש [שם סכ"ג] וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן הביא בס' טבילת כלים [פ"א הע' קי"ג] בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל, ובאגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' קס"ד וח"ג סי' כ"ב] דן בזה לגבי קבלת טומאה וחיציצה מפני הטומאה בכלי מתכות.

ח. פר"ח [שם סק"ג] ופת"ש [שם סק"ט וסקי"ד] ופמ"ג [אר"ח סי' תנ"א במ"ז סק"ו] ומשנ"ב [סי' שכ"ג סקל"א וסקל"ב]. והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכלי דורלקס ופיירקס דינם לענין זה ככלי זכוכית.

ט. סי' ק"כ, א', ו', ז'. כלי אבן, רמב"ם הל' מאכ"א פ"ז ה"ו.

י. כן דעת החזו"א [ארחות רבינו ח"ג עמ' פה ותשובות והנהגות ח"א סי' תנ"א], וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל וכ"כ בציץ איעזר ח"ז סי' ל"ז, וכן הביא בספר טבילת כלים בשם האגרו"מ. ובשו"ת מנח"י [ח"ג סי' ע"ז וח"ד סי' קי"ד] כתב שייטבילם בלא ברכה. מלמין' עשוי משרף עץ ודינו דומה לכלי פלסטיק.

כלי חרס או חרסינה או קרמיקה, אינם צריכים טבילה כלל^א.

כלי פורצלן, מעיקר הדין אינם צריכים טבילה^ב. ולמעשה נהגו לטובלם משום שכלי חרס המצופים זכוכית צריכים טבילה בלי ברכה, ומזה נוצר המנהג לטבול גם כלי פורצלן^ג.

כלי עור, אינם צריכים טבילה^ד.

כלי אמאייל, יש להטבילם בלא ברכה^ה.

כלים 'קרמיים' [או 'דמוי שיש'] בימינו, עשויים ממתכת מצופה בשיכבה דקה 'קרמית', ודינם כמו כלי 'טפלוֹן' ויבואר בהמשך בסעיף י"ג.
כלי 'קורלי' (קורנינג), נהוג לטובלם בלא ברכה^ו.

שימוש עראי בכלי שאינו טבול

ד. כלי המחויב טבילה, אסור להשתמש בו אפילו פעם אחת בלא טבילה, ואפילו בדרך עראי אסור^ז. ויש לדעת, שיש הטועים ומדמים מה שהתירו לקנות מאכל בתוך קופסה [קפה, שימורים וכדומה], כביכול יש היתר להשתמש בכלי 'פעם אחת' בלי טבילה, והוא טעות גמורה, ששם הנידון הוא אחר כמבואר לקמן בסעיף ל"ה, אבל כלי החייב טבילה אסור להשתמש בו אפילו פעם אחת בלא טבילה. [ולענין שימוש בכלים של בית מלון וצימרים, עיין לקמן סעיף ה'].

טו. שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' כ', וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל וכ"כ הגר"מ גרוס שליט"א במנוחת אמת עמ' ערב. ודעת הגר"ש ואזנר זצ"ל שיטביל בברכה מפני שהציפוי בטל לכלי, עי' לקמן הע' ל"ד. ולמעשה, ספק ברכות להקל ולא יברך.

טז. כלים אלו עשויים מזכוכית מעובדת בתוספת חומרים נוספים, ואם ישברו אין להם תקנה, ודינם קצת דומה לדין כלי פורצלן שכתבו האחרונים שמעיקר הדין אינה צריכה טבילה כלל משום כך אלא שנהוג להטבילם, ולמעשה, נהוג לטובלם בלא ברכה.

יז. או"ה [כלל נ"ח ספ"ה] ונפסק כן ברמ"א סי' ק"כ, ח'.

יא. חכ"א כלל ע"ג ס"א וערוה"ש סי' ק"כ סקכ"ט, וכע"ז בשאלת יעבץ [ח"א סי' ס"ז], והטעם משום שכל דין טבילה בזכוכית מפני שהיא דומה למתכת שאם תישבר אפשר להתיר אבל אלו אין להם תקנה אם נשברו.

יב. שאלת יעבץ [ח"א סי' ס"ז] והובא בפת"ש [סי' ק"כ סק"ב] וביד אפרים ובגליון מהרש"א שם. וכע"ז בדרכ"ת שם סק"ב.

יג. בא"ח ש"ב פ' מטות אות ז וערוה"ש שם סקכ"ט והובא בדרכ"ת סק"ב וסקע"ט, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א [תשובות והנהגות ח"ד סי' קצ"א] והגר"ע אויערבך שליט"א.

יד. שולחן גבוה או"ח סי' תנ"א סק"ג.

המתארח בבית מלון וב'צימר'

ה. המתארח אצל מי שלא הטביל כליו, אסור לו להשתמש בכלים אפילו דרך עראי פעם אחת ואפילו הדבר יכעיס את המארח. ולכן, המתארח בבית מלון או בצימר שיש בהם כלים שאינם טבולים וכן מי שנמצא באולם שמחה שאינו בהכשר מהודר [בבתי המלון ובאולמות השמחה שאינם בהכשר מהדרין לא מטבילים כלים, ופשוט ש'צימר' שבעליו אינו שומר תומ"צ הכלים שבו בחזקת שאינם טבולים], אינו יכול להשתמש בכלים עד שיטבילם".¹ ויש להיזהר הרבה שיש הנפגשים לפני החתונה [או פגישות עבודה] בבתי מלון שאינם כשרים בכשרות מהדרין ושותים רק מים או 'קולה', אבל הכלים אינם טבולים! [כיום כמעט כל בתי המלון אינם מטבילים כלים!].

ויש המקילים בכל זה"², ויש לסמוך עליהם בשעת הצורך לענין מאכלים יבשים שאינם צריכים כלי.³

שימוש עראי בכלי שאינו מיועד למאכל

ו. כלי שאינו מתאים למאכל כלל מצד צורתו ותבניתו, ורוצה להשתמש בו רק בעראי למאכל, אינו צריך טבילה כלל⁴. ולכן, מי שרוצה לחמם מאכל באופן

אינם יכולים להטביל את הכלים שאין להם רשות לכך, וממילא אין איסור לאכול בכלים האלו (ואמנם לגבי טבילת כלים חדשים בשבת לא הזכירו הפוסקים שאם הוא אנוס יכול לאכול בלי טבילה), וכע"ז כ' המנחת יצחק [ח"א סי' מ"ד], ובדרכ"ת [סקי"ג וסק"ע] כ' שאפשר שנחשב לכלי סחורה כיון שאינו אוכל בעצמו מזה רק משתמש ליעסק האירות.

ז. אגרו"מ שם, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. כא. מנחת יצחק ח"ט סי' פ"ד, וכ"כ בשו"ת אבני ישפה [ח"א סי' קמ"ז ענף ג] בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל ובשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכ"כ בשולחן גבוה [או"ח סי' תנ"א ח"ב אות ט] והובאו דבריו בדרכ"ת סי' ק"כ סקמ"א, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ומסתבר כך, שאם עיקר הכלי אינו ראוי למאכל אין השימוש בו נחשב כשימוש בכלי סעודה. ועי' גם בפת"ש

יח. מבואר ברמ"א סי' ק"כ ח', שאסור להשתמש בכלי שאינו טבול אפי' פעם אחת בדרך עראי, וכן הורו החזו"א [עי' תשובות והנהגות ח"א סי' שני' וארחות רבינו ח"ג עמ' פד] והגרי"ש אלישיב זצ"ל וכ"כ באגרו"מ [יו"ד ח"ג סי' כ"ב] והוסיף שאם המאכל אינו צריך לכלי (כגון שהוא יבש) יכול להוציא מהכלי ולאכול אבל אם המאכל צריך לכלי (כגון מרק) אסור לאכול מהכלי אם אינו טבול (אמנם במאסף לתורה והוראה הביא בשמו שאסר בכל גווני).

יט. כ"כ במנחת שלמה [ח"ב סי' ס"ח] ע"פ הש"ך [שם סקכ"ד] שישאל השותף בכלים עם נכרי אינו חייב להטבילן משום שהוא טובל ושרץ בידו ואעפ"כ מותר להשתמש בכלים כיון שאין איסור להשתמש בכלים שאינם טבולים אלא שיש חיוב להטבילם ואם אינו יכול להטביל מותר להשתמש בכלי בלי טבילה- וגם האורחים

חד פעמי על 'רדיאטור' או במגהץ או מי שרוצה להשתמש בפטיש לפצח אגוזים, אינו צריך טבילה. וכן מי שמניח באופן חד פעמי מאכל על פלטה חשמלית אינו צריך טבילה [לגבי אלו העושים כן בקביעות - עיין לקמן סעיף כ"ב, ועיין בהערה! כ"ב]. כלי כזה שאינו מתאים למאכל ורוצה להשתמש בו בקביעות למאכל, צריך טבילה^כ. ולכן, מי שמשמש בקביעות ב'אולר' לחתוך בו פיתה [כפי שיש עושים בחנויות 'פלאפל'], צריך לטבול את האולר.

טבילת מספריים לחיתוך 'עוגה אכילה'

עוגה 'אכילה' שמודפס עליה תמונה שאפשר לאכול אותה, והחיתוך נעשה עם מספריים, כיום אין חיוב לטבול את המספריים כי השימוש הזה לא מצוי כמעט, ואם הדבר יהיה יותר מצוי בעתיד וייחשב כבר שימוש של קבע, יצטרכו לטבול את המספריים^כ.

ז. כלי שמתאים למאכל מצד צורתו ותבניתו, אלא שאין הקונה רוצה להשתמש בו למאכל או שבדרך כלל אין רגילים להשתמש בו למאכל, אם משתמש בו למאכל צריך טבילה בלי ברכה^כ. ולכן, מקלף ירקות שעיקרו נעשה למאכלים הצריכים בישול ולפעמים משתמשים בו למאכל שאינו צריך בישול, צריך טבילה בלי ברכה.

[שם סק"ו] והבא"ח [ש"ב פ' מטות אות יד], ומש"כ הדרכ"ת [שם סקמ"א] אינו ענין לזה. ועי' ביד אפרים [שם ס"ה שצירף צד היתר זה לצדדי היתר נוספים עי"ש], ולכן יטביל בלא ברכה.

כד. פשוט בכל הפוסקים הנ"ל שההיתר רק בשימוש עראי, אבל בשימוש קבע בודאי צריך טבילה, וכן מבואר בפמ"ג [סי' תנ"א במ"ז סק"ו- והובא במנח"י ח"ט סי' פ"ד] לגבי מי שקנה 'בלעך' [פלטת פח] מנכרי וייחדו לשימוש כצלחת שצריך טבילה וכתב הפמ"ג שאפשר אפילו בברכה, ובמחזה אליהו [סי' ק"א] הוכיח מדברי הפ"ח שבנידון זה שהיה לו שם כלי אלא שלא היה לו שם כלי סעודה צריך טבילה בברכה, עי"ש.

כה. שימוש עראי בכלי שאינו מתאים למאכל מותר בלי טבילה כנ"ל, אבל אם יהיה בעתיד שימוש קבוע גם לזה א"כ יצטרכו טבילה ואפשר אף בברכה וכנ"ל.

[שם סק"ו] וביד אפרים [שם ס"ה] שצירף צד היתר זה לצדדי היתר נוספים עי"ש.

כב. כתבתי כך לפי שאסור להניח מאכל על הפלטה עצמה בשבת כמו שביארנו בוביום השבת סי' ג' סעי' ד', ולא מצוי שמניחים חלות מערב שבת על הפלטה עצמה, והכלי מצד עצמו ודאי אינו מיועד לחימום חלות אלא לחימום קדירות. אמנם יש כאלו שרגילים להניח בשבת חלות על הפלטה עצמה, והם באמת צריכים להטביל את הפלטה בברכה [וכן מי שרגיל להניח חלות על הפלטה עצמה לפני שבת צריך לטבול את הפלטה].

כג. או"ה כלל נ"ח ספ"ה וכן פסק הרמ"א סי' ק"כ, ח' וט"ז סק"י וחכ"א כלל מ"ג ס"ז ובבינת אדם שער או"ה אות סה (פד) (וכ' שבכלי זכוכית אפשר להקל לצורך שבת או במקום הפסד), ופר"ת [שם סק"ט] כתב שהולכים אחר רוב תשמיש הכלי, וכן פסק הערוה"ש [שם סעי' מ'] והפת"ש

כלי שיש ספק אם הוא טבול

ח. כלי שיש ספק האם הוא מחויב בטבילה, אם הספק הוא בכלי מתכות [שחיוב הטבילה בהם מדאורייתא], יטבילנו בלא ברכה^ב, ואם הספק הוא בכלי זכוכית [שחיוב הטבילה בהם מדרבנן] מעיקר הדין אין חיוב להטבילו, אם יש בזה טורח^ב. כלי שודאי חייב בטבילה ויש ספק האם הוטבל, חייב בטבילה [בלי ברכה] גם בספק על כלי החייב טבילה מדרבנן^ב.

כלי שיש ספק האם הוא מחויב בטבילה, ויש רוב צדדים שאינו חייב או שיש ספק ספיקא האם חייב או לא, אינו מחויב בטבילה כלל^ב.

(אם הספק בכלי האם הוא נעשה על ידי נכרים או על ידי מומרים, יש לצרף מה שנתבאר לעיל סעיף ב' שיש מהדרים להטביל כלים שנעשו ע"י מומרים חילונים).

ט. "ספק" היינו כאשר אין אפשרות לברר, אבל אם יש אפשרות לברר בקלות את הדין [אצל מורה הוראה, או את המציאות היכן הכלי נעשה וממה הוא עשוי], חייב לברר ואין זה מוגדר ספק. ואם הוא "מיעוט המצוי", חייב לברר גם אם הדבר כרוך בטירחה^ל.

סי' תצ"ז סק"ג ובשם השאג"א סי' צ', וכ"כ הפמ"ג [פתיחה להל' יו"ט ח"ב פ"א אות כז], ועי' רעק"א בדרו"ח ריש ברכות, וכ"כ האגרו"מ [אור"ח ח"ג סי' ד' ויו"ד ח"ב סוף סי' מ'] והשבט הלוי [ח"ב סי' מ"ג, וציין לפר"ח הנ"ל] והגרש"ז אויערבך זצ"ל [מנחת שלמה ח"ב ובספר טבילת כלים]. אמנם בדרכ"ת סקע"ג וסקפ"א צידד להצריך טבילה גם בספק האם נתחייב בטבילה, וכעיי"ז כ' החזו"א [סי' ל"ז סקט"ו].

כח. בדבר שאיתחזק איסורא יש להחמיר גם בספק דרבנן (כנ"ל סי' א' הע' מ'), וטבילת כלים הוי איתחזק איסורא [עיי' לקמן סעיף נ"ב מש"כ לענין קטן שאומר שהטביל שנחשב איתחזק איסורא], כ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' מ"ח.

כט. אין דין דבר שיל"מ כאשר רוב צדדים להיתר או ספק ספיקא, וכנ"ל בסי' י"א סעי' ז'.

ל. עי' לקמן סי' י"ט סעי' ח' - ט', וכ"כ האגרו"מ באור"ח שם.

כן מבואר באור"ח כלל נ"ח ספ"ה וכן פסק הרמ"א סי' ק"כ, ח' וט"ז סק"י וחכ"א כלל מ"ג ס"ז ובביני"א שער אור"ח אות סה (פד) (וכ' שבכלי זכוכית אפשר להקל לצורך שבת או במקום הפסד), ופר"ת [שם סקי"ט] כתב שהולכים אחר רוב תשמיש הכלי, וכן פסק הערוה"ש [שם סעי' מ'] והפת"ש [שם סק"ו] והבא"ח [ש"ב פ' מטות אות יד], ומש"כ הדרכ"ת [שם סקמ"א] אינו ענין לזה. ועי' ביד אפרים [שם ס"ה שצירף צד היתר זה לצדדי היתר נוספים עיי"ש], ולכן יטביל בלא ברכה.

כו. כדין ספק דאורייתא שלחומרא, אלא שלא יברך מספק, שספק ברכות להקל. ועי' פמ"ג אור"ח סי' תנ"א במ"ז סק"ל.

כז. שספק דרבנן לקולא, ואין זה נחשב לדבר שיש לו מתירין, שבספיקא דינא מקילים בדרבנן אפי' בדבר שיל"מ, כ"כ הפר"ח [והובא בפת"ש שם סקי"א], וכ"כ הגרעק"א בתשובה [קמא סי' ס"ה ד"ה ואף] והביא שם כן בשם הפר"ח באור"ח

כלי שהייב טבילה שנתערב בכלים טבולים

י. כלי שאינו טבול שנתערב באחרים, צריך להטביל את כל הכלים גם אם יש בזה טירחה^א.

בעלות משותפת של נכרי וישראל

יא. בתי חרושת שיש בהם בעלות משותפת של ישראל ושל נכרי, ואפילו המיעוט שייך לנכרי, הקונה כלים משם חייב טבילה בברכה, ויש אומרים בלי ברכה^ב.

יב. בית חרושת של ישראל שיש בו מניות של נכרים, אם יש לנכרי זכות הצבעה בדיונים, נחשב כמו שותף נכרי והקונה משם חייב טבילה בברכה, אם אין לנכרי זכות הצבעה, נחשב כבית חרושת של ישראל ואין צריך טבילה^ב.

כלי שעשוי מחלקים שחלקם אינו טעון טבילה

יג. כלי שיש בו חלקים העשויים מחומר הצריך טבילה ויש בו חלקים העשויים מחומר שאינו צריך טבילה, יטביל את כל הכלי בלא ברכה^ג. ולכן, קומקום

בברכה, אינו כן, שהרי הש"ך והפר"ח והגר"א והחת"ס כולם דימו את שני המקרים ובכל מקרה דעתם שהקונה משותפות ישראל ונכרי צריך טבילה בברכה.

אבל הט"ז [שם סקי"ב] והשו"מ [ח"ב סי' ע"ג] והפר"ת כתבו שאם רוב הכלי של ישראל א"כ הקונה יטביל בלא ברכה, ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיטבול בלי ברכה וכשיטת הט"ז והפר"ת, משום שלשון הרמ"א מוכח כשיטתם שכתב [בסעי' י'] אומן ישראל שעשה כלי לנכרי וקנאו ממנו יטביל בלי ברכה, והיינו משום שאומן קונה בשבח כלי, אבל הרי גם אם אומן קונה בשבח כלי אין הפשט שכל הכלי שלו אלא שיש לו חלק בו, וא"כ דינו ככלי של נכרי וישראל וכשקונה ממנו יטביל בברכה, וכן הק' הגר"א שם על הרמ"א [וכשיטתו].

לג. הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל. וכע"ז באגרו"מ אה"ע ח"א סי' ד' ובשו"ת מנח"י ח"ג סי' א' אות כג.

לד. סי' ק"כ, א', ו', ז'. והנה, הט"ז כתב [סק"ט]

לא. ביארנו בסי' ה' סעי' ט' שלהלכה כלי שנטרף ונתערב באחרים, כולם צריכים הגעלה משום שנחשב דבר שיש לו מתירין, וכמב' בסי' ק"ב, ג' ובש"ך שם וכ"כ הדרכ"ת סי' ק"כ סקל"ו. וכאן יש טעם נוסף להצריך טבילה אפי' אם יש טירחה בזה משום שכלי הוא דבר שבמנין ואינו בטל ברוב, הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

לב. בש"ך [סי' ק"כ סקכ"ד וסקכ"ו] כתב שאפי' אם מיעוטו של נכרי גם כן דינו כשותפות ישראל ונכרי שבזמן השותפות הישראל פטור מטבילה שאינו יכול להטביל ולאחר שקונה מהם חייב בטבילה בברכה, וכן פסקו רוב הפוסקים [הגר"א שם סקכ"ח, פר"ח שם סקל"א, חכ"א כלל ע"ג ס"ד, בל"י סק"כ, חת"ס בהגהותיו לשו"ע, וכן פסק הדרכ"ת שם סקפ"ג וסקצ"ג], ואע"פ שהיה מקום לחלק ולומר שרק בישראל ונכרי הקונים מנכרי אחר והכלי כבר מחוייב בטבילה אלא שא"א לטבולו ולכן אם אח"כ ישראל יקנה מהם יצטרך לטבול אבל ישראל ונכרי שמייצרים כלים יחד אם ישראל קונה מהם לא יצטרך לטבול

חשמלי שעשוי מפלסטיק וגוף החימום הוא מתכת, צריך בולו טבילה בלי ברכה ל"ה.
(ויש שכתבו שיטביל בברכה ל"ו).

וכן 'טרמוס' שמבחוץ הוא פלסטיק ומבפנים זכוכית, צריך טבילה בלא ברכה ל"ו.
וכן חלקי 'סלייסר' [קוצץ ירקות] שמבחוץ הוא פלסטיק והסכינים מתכת, צריך בולו טבילה בלא ברכה.

וכן קרש חלות שיש בו שילוב של מתכת, עץ ופלסטיק, צריך בולו טבילה בלא ברכה ל"ח.

וכן מיקסר ומעבד מזון, אם החלק החיצוני מפלסטיק, צריך להטביל את כל הכלי בלי ברכה, עיין לקמן סעיף מ"ט בפירוט ובביאור הדין. [ועי' לקמן סעי' כ' שיש עוד טעם להטבילים בלי ברכה בדרך כלל].

וכן מחבת 'טפלון' ו'טוסטר' שמצופה בחומר פלסטיק [שהוא ה'טפלון'], וכן כלים 'קרמיים' שעשויים מתכת ומצופים בציפוי הנקרא 'קרמי' או 'דמוי שיש' [כמעט כל הכלים הקרמיים עשויים כך], צריכים טבילה בלי ברכה ל"ב.

יש לטובלו וכדלקמן בסעי' י"ט, ובדרך כלל טרמוס הוא כלי שמביאים לשולחן ולכן מצד זה צריך ברכה, ואם הוא טרמוס גדול שלא מביאים לשולחן, א"כ גם משום כך אין מברכים על טבילתו. ובמנחת יצחק [ליקוטי תשובות סי' קכ"ט] כתב שיטביל טרמוס בלי ברכה וכדברי הדרכ"ת ולא פירט אם מביאים את הטרמוס לשולחן או לא.

לח. ואין להקל מצד שהמגש העליון נחשב פשוטי כלי זכוכית, שהרי עומד להחזיק דברים עליו כמבו' במג"א סי' תרכ"ט סק"א ובמשנ"ב שם סק"ה, ובשבט הלוי ח"ו סי' קמ"ה כתב שחייב טבילה בכל מקרה אפילו אם אין לו דין קבלת טומאה וכתב שאפשר אפילו בברכה, ובקונטרס טבילת כלים להגרי"י ישראלזון זצ"ל הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכל פשוטי כלי זכוכית [כגון קרש חיתוך] יטבול בלי ברכה.

לט. הטפלון הוא ציפוי ממש, ואינו דומה לציפוי צבע או ציפוי לנוי (ציפוי צבע קל מאוד ואפי' לענין טבילה לפעמים אינו חוצץ, עי' סי' קצ"ח,

שאם משתמש רק דרך החלק שאינו צריך טבילה [כגון בכלי מתכת שיש בתוכו צינורות פלסטיק ובהם עוברים המשקים] אין הכלי צריך טבילה כלל, וכן משמע בבי' הגר"א [שם סעיף ו'], אבל הש"ך [שם סק"ב] כתב שיטבילו בלא ברכה גם בכה"ג [ועי' לקמן הע' ל"ז], וכ"כ החכ"א [כלל ע"ג סי"א] וערוה"ש [סי' ק"כ סק"ח] וכע"ז נטה הדרכ"ת [שם סקנ"ג - ויישב המנהג לא כן, עי"ש], ולכן למעשה יש להטביל בלא ברכה.

לח. כיון שאין הכלי יכול לפעול בלי הפלסטיק שהוא פטור מטבילה, ש"ך סק"ג, וכ"כ בס' אבני ישפה [ח"ג סי' ע"ג] ובקונטרס טבילת כלים בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

לו. כ"כ בקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל, והוכיח כן מהרמ"א שם בסעיף ז', והדבר אינו מובן, שהרי גם הרמ"א מיירי בהכרח רק באופן שהכלי ראוי לשימוש גם בלי העץ כמש"כ הש"ך בסק"ג, אבל בקומקום אין המציאות כן אלא אינו ראוי לשימוש בלי הפלסטיק.

לז. ואף שמשתמשים בו רק למזוג ממנו לכוסות,

אבל סכין שהידיית עשויה מפלסטיק או מעץ, נראה שצריכה טבילה בברכה, ועיין בהערה^ב.

יד. כלי שצריך טבילה שיש לו תוספת מבחוץ שאינה צריכה טבילה [והכלי ראוי לשימוש גם בלי התוספת שמבחוץ], יטביל בברכה^{מא}. ולכן, בקבוק יין שיש לו ציפוי עץ לנוי, צריך טבילה בברכה.

וכן להיפך, קרש חלות שעשוי רק מעץ ויש לו ציפוי כסף לנוי, אינו צריך טבילה כלל^{מב}.

וכן כלי פלסטיק או סיליקון שהידיית עשויה ממתכת, אינה צריכה טבילה כלל, אבל צריך לשים לב שלפעמים המתכת נכנסת גם לתוך הכלי עצמו והפלסטיק עוטף את המתכת ואז המעמיד של הכלי עצמו הוא מתכת ויצטרך טבילה בלא ברכה.

מא. סי' ק"כ, ז' וש"ך שם סקי"ג, והיינו באופן שהחלק שצריך טבילה נוגע במאכל. [ודין זה גם בזכוכית, ורק בציפוי זכוכית כ' הפמ"ג בסי' תנ"א במ"ז סקל"א שיטביל בלא ברכה].

מב. בט"ז סי' ק"כ סק"ג כתב שצריך טבילה, והוא לשיטתו בסק"ט שהכל תלוי במגע במאכל אם המתכת נוגעת בכלי או העץ נוגע בכלי, וכנ"ל בהע' ל"א, אבל הש"ך פי' שתלוי בשימוש של הכלי ויש בזה קולא וחומרא: קולא- שאם המתכת אינה מסייעת לשימוש הכלי והיא רק לנוי א"כ אין הכלי צריך טבילה כלל, חומרא- שאם המתכת מבחוץ אבל מסייעת לכלי א"כ צריך טבילה גם אם האוכל לא נוגע במתכת בפועל, והוא לשיטתו יפרש את כלים מצופים שבסעיף א' באופן שהמתכת משמשת את הכלי גם אם האוכל לא נוגע בה, כי אם לא משמש- לא צריך טבילה כלל גם אם המתכת נוגעת באוכל וכמו שכתב בסקי"ג, וכ"כ החכ"א כלל ע"ג סי"א כהש"ך וכנ"ל בהע' ל"א, ולמעשה כל הפוסקים שלמדו מסעיף א' לכלי פורצלן

י"ז וט"ז שם) וכן דעת הגרש"ז אויערבך וצ"ל המובאת בספר טבילת כלים פי"א הע' ו', וכן דעת הפוסקים לגבי כלי אמאייל שיטביל בלי ברכה בגלל הציפוי, וכן משמעות לשון השו"ע והפוסקים סי' ק"כ, א'. ודעת הגר"ש ואזנר וצ"ל שיטביל בברכה מפני שדעתו שהציפוי בטל לכלי (וכנ"ל בהע' ט"ו) וכן דעתו משום כך להטביל כלי אמאייל בברכה מפני שהציפוי בטל לכלי.

מ. כיון שעיקר הכלי אינו מצופה ומה שהידיית מצופה זה רק לנוחות החיתוך, אבל הכלי ראוי לשימוש גם בלי הציפוי, וכן שמעתי מהגר"פ שוב שליט"א ע"פ המשנה בכלים פי"ג מ"ו לגבי מפתח שעיקרו מתכת והידיית עץ שכולו מקבל טומאה כי השן הוא עיקר הכלי והידיית טפילה ומשמשת את הכלי, וכל נידון הפוסקים הוא כשהמעמיד של הכלי עצמו הוא מתכת. ועי' פמ"ג [או"ח בא"א סו"ס תנ"ב] לגבי נכרי שחיבר ידיית של סכין שטובלו בלא ברכה [ועי' במעשה איש ח"ב דברי החזו"א על זה], ויש לחלק שהוא דן מצד שהנכרי חיבר את הידיית ועי' כך הסכין ראויה לשימוש והוי כגמר מלאכה ע"י נכרי, אבל סכין מתכת עם ידיית פלסטיק או עץ, הידיית בטילה לכלי אע"פ שבאמת הסכין לא ראויה לשימוש בלי הידיית, כי סוף סוף הידיית משמשת לעיקר הכלי ואין הפלסטיק חלק מעצם הכלי אלא טפילה לו. ועי' קובץ מבית לוי יו"ד עמ' קמ"ו.

ציפוי הכלי

טו. כלי שמיוצר מחומר הטעון טבילה ויש לו ציפוי צבע שמן שאינו טעון טבילה, צריך טבילה בברכה שהציפוי בטל לכלי. וכן כלי שמיוצר מחומר שאינו טעון טבילה ויש לו ציפוי צבע שטעון טבילה, אינו צריך טבילה מפני שציפוי כזה בטל לכלי^{טו}.

טז. כלי שאינו צריך טבילה שמצופה בחומר הצריך טבילה גם מבפנים וגם מבחוץ, צריך טבילה בברכה, מלבד אם הציפוי הוא זכוכית שאז צריך טבילה בלי ברכה^{טז}.

כלי שעשוי מחומרים שחלקם אינו טעון טבילה

יז. כלי שמיוצר מתערובת חומרים שחלקם טעון טבילה וחלקם אינו טעון טבילה [ולא ניכר כל חלק לעצמו, אלא שבבית החרושת מערבים הכל יחד ומהתערובת מייצרים את הכלי], חייב טבילה בלא ברכה, ואין הבדל אם הרוב או המיעוט עשוי מחומר הצריך טבילה^{יז}.

כלים שעובדים רק בחיבור לחשמל

יח. כלים ששימושם רק ע"י חיבור לחשמל, צריכים טבילה בברכה^{יח}.

כלי איחסון גדולים וחלקי מקרר

יט. כלי איחסון גדולים שאינם משמשים לסעודה אלא לוקחים מתוכם מאכלים הנצרכים לסעודה, חייבים טבילה בלא ברכה^{יט}. ולכן, צנצנות גדולות המשמשות

מד. פמ"ג או"ח סי' תנ"א במ"ז סק"א, והביאו הגרעק"א ביו"ד סי' ק"כ, א'.

מה. שהרי אם החלק שצריך טבילה הוא מוכרח לכלי ובלעדיו הכלי לא יתקיים, חייב בטבילה בלא ברכה וכו"ל בסעי' י"ג, ובודאי במקרה כזה שהחלק שצריך טבילה מעורב בכל הכלי ומוכרח לכלי וגם בודאי נוגע במאכל.

מו. אגרו"מ יו"ד ח"א סי' נ"ז וסי' נ"ח, ומנחת יצחק ח"ב סי' ע"ב ושבט הלוי ח"ב סי' נ"ז אות ג ותשובות והנהגות ח"א סי' ת"נ.

מז. דרכ"ת סי' ק"כ סק"ו, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרש"ז אויערבך זצ"ל.

ואמאייל הם כשיטת הש"ך, כי לט"ז הכל תלוי במגע בפועל ולא בשימוש.

ולמעשה, הפוסקים נקטו להלכה כהש"ך וכמבואר בחכ"א הנ"ל ובבל"י סקי"ב ובכנה"ג הגב"י אות כב ובלחה"פ סקי"ד, ואמנם בפר"ח סקט"ז פסק דלא כהש"ך, ובערוה"ש סכ"ח ובדרכ"ת סקנ"ג כתבו שלא נהגו להחמיר כהש"ך, והוראת הפוסקים שכלי שהמתכת מחזיקה אותו לשימוש מבחוץ, יטבול בלא ברכה.

מג. מפני שהצבע אין לו ממשות ובטל לכלי, כן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [מובא בספר טבילת כלים פ"א הע' ט*], וכן משמע בדברי הט"ז יו"ד סי' קצ"ח סקי"ז לגבי חציצה בטבילה, עיי"ש.

לכבישת ירקות ואין משתמשים מהם לסעודה חייבים בטבילה בלא ברכה. אבל בקבוקים וקנקנים המשתמשים בהם בסעודה על השלחן צריכים טבילה בברכה^מ. אבל מקרר וחלקי המקרר [כולל המגירות והמדפים] אינם צריכים טבילה מפני שיש בהם טעמי היתר נוספים^נ. ודע, שכלי גדול גם כן חייב טבילה^י.

כלים המשמשים להכנה לבישול

כ. רק כלים המשמשים לסעודה צריכים טבילה, אבל כלים המשמשים רק להכנה לבישול ואינם ראויים לשימוש למאכלים המוכנים לאכילה, אינם צריכים טבילה^נ. ולכן, מערוך המשמש רק ללישה אינו צריך טבילה. וכן ברזל בכל מיני צורות החותך צורות לעוגיות לפני האפיה אינו צריך טבילה. ויש אומרים שאפילו

לנחת ולא לטלטלו. והגר"ש אלישיב זצ"ל [בקונטרס טבילת כלים] צירף גם שמניחים את המאכלים שם רק לקירור (וחלוק מכלי בישול שבסוף הבישול המאכל כבר מוכן לאכילה ואז נחשב כלי סעודה, אבל מקרר אינו כלי סעודה גם בסוף הקירור) וגם המקרר יש בו מ' סאה [עי' בדרכ"ת סק"ה שהזכיר צד להקל בכלי שגדול מ' סאה בשם הטוטו"ד תליתאי ח"ב סי' כ"ב ד"ה והנה, והבינת אדם אות סו (פה) חולק עליו] ובצירוף כל טעמי היתר אלו יש להקל. [שים לב, אין לסמוך על ההיתרים הנ"ל להלכה אלא רק כשיש את כל ההיתרים].

ג. או"ה כלל נ"ח ספ"ח ובינת אדם שער או"ה אות סו וגרעק"א ריש סי' ק"כ וערוה"ש שם סל"ט ויד אפרים שם ס"ה ופת"ש שם סק"א, וכ"כ בקובץ מבית לוי על יו"ד בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל.

נא. או"ה שם וכן פסק בשו"ע סי' ק"כ, ה' וש"ך שם סקי"א וחכ"א כלל ע"ג ס"ט ובאה"ט סק"ז ופר"ת סק"ז וקצור שו"ע כלל ל"ז ס"ח ודרכ"ת שם סקנ"א, וגם בפת"ש שם סק"א סתם כדברי הש"ך.

ושמעתי מהגר"מ גרוס שליט"א ומהגר"מ לובין שליט"א שעגלת ירקות ממתכת [המצויה במטבח ומניחים בה פירות וירקות] אינה צריכה טבילה, ואע"פ שלפעמים לוקחים ממנה פירות או ירקות ואוכלים מיד, מ"מ צורת השימוש שלה הוא כמו ארון, ואינה נחשבת "כלי סעודה" אלא נחשבת ככלי איחסון שאינו צריך טבילה. ועי' בספר טבילת כלים פי"א הע' י"ג שהביא בשם הפוסקים [ציץ אליעזר ח"ח סי' כ"ו ובית יהודה חי"ד סי' נ"ב והגרש"ז אויערבך זצ"ל] שכלי שאינו עולה על שולחן הסעודה לא נחשב כלי סעודה [וגם מה שהביא שם בשם הדרכ"ת סק"ו וסקט"ו, היינו דוקא כלים שעולים על שולחן הסעודה כמו קנקן או בקבוק גדול]. ועי' עוד לקמן סעי' ל"ב. ונראה שגם עגלות שמביאים בהם אוכל לשולחן בכלל זה ואינם צריכים טבילה.

מח. הגרש"ז אויערבך זצ"ל [במנחת שלמה ח"ב סי' ס"ו אות ז].

מט. במנחת שלמה שם אות ח צירף גם מה שרוב תשמישו ע"י כלים אחרים שמניחים עליו [עי' לקמן סעיף כ"ב, כ"ג] ובדרך כלל אין מניחים את המאכלים עליו ממש, וגם שעשו

כלים המשמשים רק להכנה לאפיה ולבישול צריכים טבילה בלי ברכה^{נב}, וטוב ונכון להדר ולהטבילים [והדבר נוגע גם למאפיות מצות שיש כלי לישה ורידוד וחירור העשויים ממתכת, ויש מאפיות בהשגחות מהודרות שמטבילים את כלי הלישה].

ואמנם, רוב הכלים שלנו גם אלו שמיועדים בעיקרם להכנה לבישול, הם ראויים גם כן לשימוש למאכלים המוכנים כבר לאכילה ולכן צריכים טבילה בלי ברכה^{נב}.

ולכן, 'מעבד מזון', 'מיקסר', 'בלנדר', מקלף ירקות, מגרדת [פומפיה], צריכים טבילה בלא ברכה - ועיין עוד לקמן סעיף מ"ט שכל הכלי צריך טבילה.

וכן סכין גדולה המשמשת לחיתוך בשר ועופות ודגים לפני בישול, צריכה טבילה בלי ברכה^{נב}.

קוצץ ירקות 'סליסר' מיועד בעיקרו לירקות שנאכלים בלי בישול, ולכן היה צריך טבילה בברכה, אבל אפ"כ טובלו בלי ברכה מפני שהוא פלסטיק מבחוץ.

כלי בישול וצליה

כא. כלים שמבשלים בהם צריכים טבילה בברכה. וכן כלי צליה [רשת של 'מנגל' ורשת של צליית כבד], צריכים טבילה בברכה^{נב}.

מחבת בלינצ'ס, וופל בלגי וכדומה, צריכה טבילה, אלא שבדרך כלל בלי ברכה מפני שמצופה טפולן וכנ"ל בסעיף י"ג.

כלי שאינו נוגע במאכל עצמו - פלטה וכיריים

כב. כלי שאינו נוגע במאכל עצמו, אין צריך טבילה^{נב}. ולכן אין צריך להטביל כיריים חשמליות, פלטה חשמלית, פלטה פח ('בלעך') של שבת וחצובות שעל

בגליון על הט"ז סק"ז, בא"ח ש"ב מטות סי"ב, פת"ש סק"ח.

נד. כיון שרוב תשישה לחיתוך בשר ועוף לפני בישול אבל ראוייה גם לחיתוך מאכלים המוכנים לאכילה. ועי' דרכ"ת סק"ט, וכנראה דיבר באופן שמשמשים בסכין הרבה גם למאכלים שאפשר לאוכלם מיד.

נה. חכ"א כלל ל"ג ס"ט וערוה"ש שם סק"ל. וביאר החכ"א שהרי בסוף הבישול כבר ראויים לאכילה.

נו. סי' ק"כ, ד'.

נב. כן משמע בט"ז סי' ק"כ סק"ז וכ"כ הפר"ח שם סק"ג וסקי"ד ובי' הגר"א שם סקי"ד וחק יעקב סי' ת"ס סקי"ב, ועי' מנחת שלמה ח"ב סי' ס"ו אות ט לגבי נפה ממתכת אם צריכה טבילה, ועי' אשרי האיש עמ' פ לגבי כלי לישה לבצק שיטביל בלי ברכה.

נג. כמבוי' בש"ך וט"ז וחכ"א שם. וגם כלים שרוב תשישם רק להכנה לבישול אלא שמעט משתמשים בהם גם לאוכל מוכן [כמקלף ירקות ומיקסר], צריכים טבילה בלא ברכה.

וכן מטחנת קפה צריכה טבילה בלי ברכה, רעק"א

הגז מפני שאין המאכל נוגע בהם ווגם מותר להניח עליהם מאכל במקרה פעם אחת. וכנ"ל סעיף ו'.

אלו המניחים חלות על הפלטה עצמה מדי פעם, צריכים לטבול את הפלטה בברכה [בין פלטה חשמלית ובין פלטת פח ('בלעך')], ועי' בהערה י"ג.

תנור מיקרוגל וטוסטר

בג. תנור, מיקרוגל, טוסטר אובן, ודומיהם, אם המאכלים נמצאים בהם תמיד בתוך כלים אינם צריכים טבילה, אבל אם המאכלים מונחים לפעמים עליהם בלי כלי צריכים טבילה. ולכן 'טוסטר' שמצוי שמניחים עליו לחם בלי כלי המפסיק [ונייר אפיה אינו נחשב כלי מפני שבטל למאכל וכדלקמן בסמוך], וכן תבניות אפיה של תנור [וגם אם מניחים את העוגות או החלות על נייר אפיה צריך טבילה] וכן ה'צלחת' של המיקרוגל, צריכים טבילה (עי' עוד לקמן הע' צ"א).

סוכריות העטופות בשקית בתוך קופסה

בד. כלי שמניחים בו 'סוכריות' עטופות בעטיפה או אוכל בתוך שקית ניילון, הרי העטיפה והשקית בטילה לסוכריה, וצריך להטבילו. וכן כלי שמניחים עליו מאכל בתוך נייר אפיה צריך טבילה י"ג.

פותחן קופסאות שימורים ושקית חלב

בה. כלי שעשוי רק לנקב חורים בקופסה, אינו צריך טבילה. ולכן, פותחן קופסאות שימורים אינו צריך טבילה י"ג. וכן מספריים לפתיחת שקית חלב, וכן 'קנקומט' של חלב שיש בו סכין, אינם צריכים טבילה.

נח. מנחת שלמה ח"ב סי' ס"ו אות ה, וכן כתב הגרש"ז אויערבך זצ"ל לגבי נייר אפיה שאינו פוטר את התבנית מברכה [מובא בספר טבילת כלים פ"א הע' ז'], וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל לגבי נייר אפיה ולגבי סוכריות העטופות בעטיפת ניילון צמודה.

נט. ש"ך שם סוסקי"א, וכן פסקו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרש"ז אויערבך זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל.

נז. ביארנו בוביום השבת סי' ג' סעיף ד' שדעת הפוסקים שאסור להניח מאכל על פלטה בשבת עצמה, ולכן המציאות שלא מניחים חלות בערב שבת על הפלטה בעצמה כי החלות יכולות להישרף. אלו המניחים חלות על הפלטה עצמה מדי פעם, צריכים להטביל את הפלטה בברכה, ואמנם לפי שיטת האגרו"מ המובאת לקמן הע' נ"ו לא יברך על הטבילה כיון שעשוי רק לחימום ולא לבישול.

'אולר' חיתוך, אם עשוי לחיתוך מאכלים יש להטבילו בברכה [וכן מסחטה ממתכת דינה כמו סכין חיתוך של מאכלים וצריכה טבילה בברכה], ואם עשוי רק לפתוח קופסאות, אינו צריך טבילה.

מזלג חשמלי

כז. מזלג חשמלי, אינו צריך טבילה, [ועיין בהערה]^פ.

מפצח אגוזים

כז. מפצח אגוזים, יש להטבילו ללא ברכה^פ.

'טוסטר'

כח. 'טוסטר', וכן כלי לעשיית צנימים, צריך טבילה בברכה^פ. ועיין בהערה. ואמנם, הרבה 'טוסטרים' כיום מצופים מבפנים ב'טפלון' ולכן יטבילום בלי ברכה וכנ"ל בסעיף י"ג.

מגשי אלומיניום

כט. מגשי אלומיניום של תנורי אפיה, כיום מקובל להשתמש בהם כמה פעמים ואינם נחשבים 'כלי חד פעמי' ולכן צריך להטבילם כבר בשימוש הראשון^פ. [ויש מקילים שאם משתמש פעם אחת אין צריך להטביל].

נ"ב]. וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן פסק הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל [הובאו דבריהם בס' טבילת כלים פ"א הע' נ"ב]. ובאגרו"מ [ח"ג סי' כ"ד] כתב שטוסטר אינו צריך טבילה, ומ"מ טעמו משום שעשיית צנימים לא חשיב תיקון הלחם, אבל דבריו שייכים רק בכלי לעשיית צנימים כי בכל טוסטר מכינים גם מאכלים שודאי יש בהם תיקון [גבינות, גבינות צהובות] ובודאי כיום צריך טבילה בברכה.

סג. לגבי כלי מתכת חד פעמי, דעת האגרו"מ [י"ד ח"ג סי' כ"ג] ומנחת יצחק [ח"ה סי' ל"ב] והגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי על י"ד] שאין צריך להטביל כלי חד פעמי (אלא שלאגרו"מ אפילו אם משתמש כמה פעמים אי"צ טבילה ובמבית לוי כתב שאם משתמש כמה פעמים

ס. כן דעת הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל והגר"ש זצ"ל [ע"י מנשים באוהל עמ' רכ].

סא. הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ודעת הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל שיטביל בברכה מפני שלדעתו הקליפה היא חלק מהפרי (ולכן אין לדון אותו כמו פותחן קופסאות אלא כמו מקלף ירקות כי הקליפה איננה קופסה חיצונית אלא חלק מהפרי) ובשבט הלוי ח"ו סי' רמ"ה אות ד כתב שנראה שאין צריך להטביל כלל, ועכ"פ אם מטביל יטביל בלא ברכה, מפני שבדרך כלל אין המפצח נוגע במאכל עצמו. ועי' שו"ת שלמת חיים ח"ב סי' ט"ו.

סב. כיון שמצוי שהלחם נוגע בכלי עצמו בלי הפסק, ונייר אפיה אינו נחשב הפסק [וכנ"ל בהע'

שים לב, גם אם מניחים את העוגות או החלות על נייר אפיה, התבנית צריכה טבילה. שים לב, בארץ ישראל, בדרך כלל התבניות מיוצרות על ידי ישראל.

מכונה לחיתוך לחם

ל. מכונה לחיתוך לחם הנמצאת בחנויות, צריכה טבילה, ואם כל הכלי הוא מתכת, טביל בברכה²⁷. ולכן, בחנויות של חילונים, אין להשתמש במכונה זו.

מתקן מיחם או מיקר

לא. מתקן 'מיחם' מים או מתקן לקירור מים (שרובם מיוצרים ע"י נכרים או בבעלות נכרים) וכן מתקני 'מיני-בר' לחימום וקירור מים (שהרבה מהם נעשים בבעלות נכרים, וגם באר"י הרבה מהם מיובאים מחו"ל), אם הם מחוברים לקיר והמים נכנסים למתקן מצינור המחובר לקיר יש להקל שאין צריך להטבילם²⁸.

סאה, ומה שהוא גדול אינו מפיקע מחיוב טבילה כנ"ל בסעי' י"ט, ובדרך כלל יש לטובלו בברכה, אלא אם כן מחזיקי המתכת הם פלסטיק שאז יטביל בלי ברכה. וכ"כ בספר טבילת כלים פ"א סעי' ק"ג.

סה. כלי שנעשה ע"מ לחברו לקרקע, (כלומר, לחברו ממש ולא רק ע"י חוט חשמל!), יש המקילים שאין צריך טבילה, כ"כ ביד אפרים ס"ה, וכ"כ בנובי"ת [יור"ד סי' ק"ט אות ב] לגבי כתם הנמצא על כלי שנעשה כדי לחברו לקרקע, ואמנם בבינת אדם [שער או"ה אות סו (פה)] כתב שבכל גווני צריך טבילה ולכן מצד זה אין להקל. ואמנם כלי זה אינו ראוי כמעט לשימוש בלי החיבור בצינורות לקרקע ואף שאפשר להכניס בו מים מעט, מ"מ אין נעשה כלל לזה, וכל ייעודו הוא רק לחיבור לקרקע, ועדיף מכלי שנעשה על דעת לחברו לקרקע ובודאי עדיף מתלוש ולבסוף חיברו שהכלי ראוי לשימוש גם בלי חיבור לקרקע, וכמעט דומה לברז שודאי אין צריך טבילה לפי שכל השימוש שלו הוא רק כשמחובר לקרקע, וכן יש לצרף מה שהוא כלי גדול [ע"י ערוה"ש סל"ט], ואם הוא גדול

צריך טבילה), אבל דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל [דרור יקרא עמ' שסב וקונטרס טבילת כלים] שצריך טבילה (בלי ברכה).

אמנם תבניות אלומיניום שלנו, רבים משתמשים בהם כמה וכמה פעמים ואין הם נחשבים כלי חד פעמי גם לאלו שזורקים אותם בכל שימוש, ולכן גם לשימוש אחד צריכים טבילה, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל. והבאנו בוביום השבת [סי' כ"ה סעי' ד' וסי' ל"ז סעי' ו'] שבדומה לזה דעת הפוסקים לגבי קידוש בכוס חד פעמי כיום ולגבי מוקצה בכוס חד פעמי שלנו לאחר השימוש בה שכיון שרבים משתמשים כמה פעמים בכוס כזאת (בעיקר בבתי כנסיות וכדומה) אין היא נחשבת מוקצה אחרי השימוש בה וגם אפשר לעשות בה קידוש או ליטול בה ידים.

גביע לקידוש חד פעמי, כיום [שנת תשפ"ב] עשוי כולו רק מפלסטיק והצבע הוא רק לנוי ואינו מגוף הכלי [וגם אין ממשות כסף או מתכת], ולכן אינו צריך טבילה.

סד. כלי כזה נחשב כלי סעודה גמור, ואפי' אם היה מחובר לקרקע והיה בו מ' סאה היה חייב טבילה, כ"ש שאינו מחובר לקרקע ואין בו מ'

מלחיה וכלי לסוכר

לב. מלחיה ממתכת, חייבת טבילה בברכה^{טו}.

כלי מתכת לסוכר או לקפה, חייב טבילה בלי ברכה^{טז}, גם אם הקפה או התה נמצאים בתוך אריזות נייר קטנות^{טז}.

משקל אוכל ומסננת

לג. משקל אוכל, אינו צריך טבילה^{טז}.

מסננת המסננת מאכל מהמים שעליו [כדרך שעושים לאטריות], צריכה טבילה בברכה^{טז}.

נחשב כדבר אחד, וכן נטה הבא"ח [ש"ב פ' מטות אות יד]. ובודאי יש לומר כן לגבי עטיפה המיוחדת לממתק שהיא נחשבת בכל מקרה כתשישה ובטילה לו כמבו' כע"ז באו"ח סי' מ', ב' וסק"ז וסק"ח.

טט. משום שאין תשמישו שייך לסעודה כלל, והוא דבר העשוי רק למדידה. ויש לדמותו לכלי העשוי לסחורה שאינו שייך לסעודה ולכן אין בו חיוב טבילה כמבו' בסי' ק"כ, ח' ובט"ז שם סק"י ובחכ"א כלל ע"ג ס"ח, ואף משקל אמנם משתמשים בו לאכילה אבל אין הוא משימוש המאכל כלל אלא רק לדעת כמה לשים ממנו לפי כמות.

ובדומה לזה כתב בקונטרס טבילת כלים בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין צורך להטביל נפה ממתכת מכיון שאין היא משמשת לשימושי אוכל כלל ועאכ"ו למשקל, ובמנחת שלמה [ח"ב סי' ס"ו אות ט] כתב שנפה אינה צריכה טבילה כי אין בה שייכות למאכל עצמו וסיים שנהוג לטובלה כי חושבים שאולי בכל זאת יש בזה מענין הכנת הסעודה, עכ"פ לגבי משקל פשוט שאין בה שום שייכות למאכל ואינה צריכה טבילה כלל.

ע. ערוה"ש סי' ק"כ ס"ל ודרכ"ת שם סק"ח בשמו.

ממ' סאה, יש לצרף את שיטת הטוטו"ד [תליתאי ח"ב סי' כ"ב ד"ה והנה] שאי"צ להטביל כלי הגדול ממ' סאה (ואין לסמוך על זה בלי שאר הצירופים הנ"ל). ואפשר עוד לצרף את מה שהחיבור בבית נעשה בדרך כלל ע"י ישראל, ואולי נחשב גמר מלאכה ע"י ישראל.

סו. מלחיה משמשת להוסיף מלח למאכל אבל לא אוכלים ממנה ישירות, אלא מכיון שמעלים אותה על השולחן יש לטובלה ברכה, מנחת שלמה ח"ב סי' ס"ב אות ז.

סז. כדין כלי איחסון שלא מעלים אותם על השולחן שצריכים טבילה בלי ברכה וכמש"כ הגרעק"א והיד אפרים בריש סי' ק"כ, וכ"כ קיצור שו"ע סי' ל"ז ס"ח ובקונטרס טבילת כלים להגר"י ישראלזון זצ"ל בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועי' עוד לעיל סעי' י"ט.

סח. מפני ששקיות נייר אלו בטלות למאכל ואינם נחשבות 'כלי' בפני עצמן, קונטרס טבילת כלים אות לב- לג ואות מב- מג בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [מנחת שלמה ח"ב סי' ס"ו אות ה] לגבי נייר אפיה שהוא בטל לכלי, וכתב שאע"פ שמצינו שמפה נחשבת כלי נפרד לגבי בימה [עי' סי' קנ"ד בב"י ובמשנ"ב סק"ן], מ"מ לגבי טבילת כלים הכל

שולחנות סעודה

לד. שולחנות העשויים כולם מעץ, אין צריכים טבילה.

שולחנות העשויים כולם ממתכת או מזכוכית, מעיקר הדין צריכים טבילה^{עא}, אמנם מכיון שקשה למצוא מקואות כל כך גדולות לכן יעשה אחת מהעצות המפורטות בהערה^{עב}. [בארץ ישראל רוב השולחנות נעשים ע"י ישראל].

שולחנות שהרגליים ממתכת והחלק העליון מעץ, נראה להקל שאינם צריכים טבילה^{עג}.

שולחנות שקונים כחלקים ומרכיבים אותם בבית, אם כל אחד יכול להרכיב ואינו צריך אומן הרי נחשב שגמר מלאכתו על ידי נכרי^{עד}.

שגם כלי שהמעמיד שלו ממתכת, אבל אם משתמש בכלי רק דרך החלק שאינו צריך טבילה אי"צ להטבילו, ואף שרוב הפוסקים פסקו לא כן, נראה שיש לצרף את שיטתו לקולא בשולחן שרוב תשמישו אינו למאכל. ועי' רעק"א [סעי' א'] שג"כ צירף כע"ז לגבי כלים גדולים של יין.

עד. שולחנות הנקנים כחלקים באופן שצריך לחבר אותם בבית, אם כל אחד יכול לעשות את החיבור ולא צריך להזמין אומן לזה [כפי שיש ברשת חנויות רהיטים 'איקאה' שקונים את הרהיטים בחלקים עם הוראות הרכבה וכל אחד מרכיב בבית], א"כ אין זה נחשב גמר מלאכתו על ידי ישראל וצריך טבילה בברכה כמבוי' בחכ"א כלל ע"ג ס"ד וסי"ג ובפת"ש סי' ק"כ סק"א [ועי' שו"ת מנח"י ח"ה סי' קכ"ו ושבת הלוי ח"י סי' קכ"ח], ועי' בגמ' שבת דף נח: ובתוס' שם שאם הדיוט יכול להחזיר אין זה נחשב מפורק, וגם במתני' כלים [כו, א] וברמב"ם [כלים פ"ז ה"ט] מבואר שאם הדיוט יכול להחזירו אין זה נחשב מפורק, וגם בפמ"ג סי' תנ"א במ"ז סק"ו מבואר שתיקון הדיוט לא מהני והובא בקיצור בפת"ש סי' ק"כ סק"ז, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש לעשות קלקול ותיקון של מלאכת אומן, וכ"כ בתשובות והנהגות ח"א סי' ת"נ.

ויש להוכיח קצת מסי' שי"ג, ו' שלא מפורש

עא. שולחן הוא כלי שרוב תשמישו אינו למאכל עצמו אלא לצלחת ושאר כלים המחזיקים את המאכל, אלא שרגילים להניח את הלחם על השולחן וגם פירות וירקות מניחים על השולחן, ודין כלי שמשמשים בו מעט למאכל נתבאר לעיל בסעי' ד' שהרמ"א פסק שצריך טבילה. וכן מבואר בתוס' הרא"ש ובפי' הר"ש מדעסוי בדברי התוס' בשבת טו: ד"ה אלמה [ובמהר"ם שם כתב לפרש שאי"צ טבילה]- ואמנם יש לדחות ששולחנות שלהם היו יותר כלי סעודה משולחנות שלנו שהרי היו קטנים ומשמשים כמעט כמו קערות גדולות שלנו, ועי' גם בא"ח ש"ב פ' מטות אות יד שנטה ששולחן צריך טבילה, אבל אם כולו מעץ ורק מוחזק ע"י ברגים כתב להקל.

עב. בגרעק"א ריש סי' ק"כ מבואר שבמקרה שאין שום תקנה אחרת אפשר להקל ולהקנות לנכרי ולשאול ממנו וכע"ז כ' הדרכ"ת סק"י"ב, וכן לפעמים אפשר להרכיב ע"י אומן ישראל ואם ההרכבה צריכה מעשה אומן א"כ לא יצטרך טבילה. לגבי מכונה לממכר משקאות והמשקה עובר דרך צינורות מתכת, גם כן יכול לעשות כן, וגם יש צדדים להקל שאין צריך טבילה, עי' דרכ"ת סי' ק"כ סק"ג וסק"ע.

עג. בזה יש לצרף את שיטת הט"ז [שם סק"ח]

שימוש במאכל שנקנה בתוך כלי [קופסת שימורים ובקבוקי יין]

לה. הקונה מאכל בתוך בקבוק או צנצנת העשויים מחומר שצריך טבילה, יכול להשתמש בכלי בלי טבילה עד שיגמור את המאכל שבכלי^{ע"ה}.

ואם רוצה להשתמש בכלי שימוש נוסף לאחר שרוקן את המאכל שהיה בה, צריך להטביל את הכלי^{ע"ה} [קופסת שימורים יטביל בלא ברכה^{ע"ה}], ויש מקילים גם בהם^{ע"ה}.

ולכן, מותר להשתמש בבקבוק יין או מיץ ענבים ואין צריך לרוקן את המשקה מהבקבוק ולהטבילו, וכן מותר להשתמש בצנצנת [פח] קפה ואין צריך לרוקן את הקפה ולהטביל את הקופסה, וכן מותר להשתמש בקופסאות שימורים ואין צריך לרוקן את המאכל מהקופסה, וכן מותר להשתמש בצנצנת של 'ריבה' או קציצות דג. דינים אלו הם גם בבקבוקי יין או מיץ ענבים שלוקחים עליהם 'דמי פיקדון' ומחזירים את הבקבוק לאחר השימוש^{ע"ה}.

כי ודאי עיקר הכלי נעשה ע"י נכרי אלא שפתיחתו היא סיום המלאכה ולכן אסור לעשות כן בשבת, אבל ביחס לטבילת כלים ודאי וברור שעיקר הכלי נעשה ע"י נכרי וצריך טבילה.

עו. כן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [שש"כ פ"ט סי"ב] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [אשרי האיש עמ' פב] והגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי - ניסן]. וכן דעת החזו"א וכנ"ל בהע' ס"ג. וכ"כ בתשובות והנהגות ח"א סי' תמ"ו. ועי' שלמת חיים סי' ת"ל שכתב שאין צריך לעורר על זה אבל נכון להודיע שאם טבל הרי זה משוכח.

עז. כיון שהפתיחה נעשתה ע"י ישראל, הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

עח. כ"כ באגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' מ' וסוף סי' קל"ז] והציץ אליעזר [ח"ח סי' כ"ו] ואול"צ [ח"א סוף סי' כ"ד], ומטעם שהרי אין הכלי נחשב "כלי" מצד עצמו שהוא קקליפה לאוכל וכנ"ל בהע' ס"ג אלא שהחלטת הישראל להשתמש בו שימושים נוספים היא הנותנת לו שם כלי, נמצא שהישראל הוא זה שנתן "שם כלי" לכלי.

עט. אגרו"מ שם ומנחת שלמה ח"ב סי' ס"ח אות ג (במהדורה אחרת ח"ב סי' ס"ו אות כא).

שפעם ראשונה אסור והרי עשיית כלי מתחילתו אסורה בשבת אפילו ברפוי כמב' בב"י בתחילת סי' שי"ד, ונתבאר בוביום השבת סי' י' סעי' כ"א. ולמעשה הרבה כלים [כמו מיקסר ומעבד מזון] מגיעים קצת מפורקים כי החלק של הברזל אינו מחובר לכלי הגדול אלא כל אחד מחברו לעצמו בביתו ואעפ"כ נהוג לטבול כלים כאלו.

עה. שו"ת מהרי"ל דיסקין [קו"א סי' ה' אות קלן], אגרו"מ [יו"ד ח"ב סי' מ' וסוף קל"ז], וכן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [מובא בספר טבילת כלים פ"ד הע' ט"ו] והגר"ש ואזנר זצ"ל [מבית לוי פסקי חודש ניסן], ועיקר הטעם מפני שאין שימוש כזה נחשב ל"כלי" אלא כקליפת המאכל המשמשת להחזיק את המאכל עד שמוציאו מהכלי [והאגרו"מ שם דימה להיתר שבירת חותלות באו"ח סי' שי"ד עי"ש, ועי' מש"כ בוביום השבת סי' י"ג הע' י"ג].

והגר"ח קניבסקי שליט"א אמר שדעת החזו"א יש לרוקן את המאכל מהכלי ולהטביל, ודין זה הוא גם בקופסת שימורים. ואף שדעת החזו"א שפתיחת קופסת שימורים בשבת אסורה משום עשיית כלי, מ"מ אין אנו אומרים שהפתח עשה את כל הכלי ולכן אם הוא ישראל ייפטר מטבילה,

כלי שאין אפשרות להטבילו

לו. כלי שנמצא אצל ישראל, והישראל הקנה את הכלי לנכרי [או שבשעה שקנה את הכלי מהנכרי, החליט שאינו זוכה בכלי, וכל כיוצא בזה], חייב טבילה בלא ברכה, ולא התירו לעשות כן אלא בשבת בלבד וכאשר אין לו כלי אחר^פ.

כלי גדול מאוד שאין אפשרות בשום אופן להטבילו, אפשר להקל להקנותו לנכרי ולחזור ולשאול ממנו^א. אפשר גם לעשות חור גדול בכלי והישראל יתקן את החור ונחשב שהישראל עשה את הכלי^ב, או שיפרק את הכלי באופן שרק אומן יכול לתקנו ואומן ישראל יתקנו^ג.

הטבלת כלי בחנות לפני המכירה

לו. בעל חנות כלים המטביל את הכלים לפני המכירה, אין הטבילה מועילה, ויחזור הקונה ויטביל את הכלי לאחר הקניה בלא ברכה^ד.

מתנה [או משלוח מנות] כלי חדש עם מאכל בתוכו

לח. השולח משלוח מנות ומניח מאכלים בתוך כלי חדש, או הנותן מתנה כלי חדש עם מאכל בתוכו, אינו צריך להטביל, והמקבל צריך להטבילו בברכה^ה.

כלל אין דבר זה מועיל אלא רק לשבת ולא בקביעות.
פב. חכ"א כלל ע"ג סי"ג ובביני"א שער או"ה אות סו (פה).

פג. הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל [בקובץ תשובות ח"א סי' ג'].
אבל לא מהני אם הדיוט יפרק וירכיב, וכנ"ל בסעי' ל"ג ובהערה שם.

פד. ע"פ הט"ז סי' ק"כ סק"י והש"ך סקט"ז,
כ"כ במנחת יצחק [ח"א סי' מ"ד וח"ח סי' ע']
וכן כ' בקובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל
וכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל.

פה. הורו גדולי הפוסקים שחיוב הטבילה מוטל רק על המקבל ולא על הנותן ואם הנותן יטבול לא תועיל הטבילה, כיון שכלפי הנותן אין הכלי

פ. ט"ז סי' ק"כ סק"ח ובאו"ח סי' שכ"ג סק"ו
והביאו המשנ"ב שם סקל"ה. והנה אף שהט"ז
כתב שיטבילו בברכה, המשנ"ב כ' שיטבילו בלא
ברכה או שיטביל עמו כלי אחר החייב טבילה
בוודאי ויברך על שניהם. ובאופן שאי אפשר
להטביל יעשה שאלת חכם אם אפשר לצרף עוד
היתרים לקנין לנכרי. ואמנם בגרעק"א ריש סי'
ק"כ מבואר שאם אין שום תקנה אחרת יכול
לסמוך על זה, וכן מבואר בדרכ"ת סקקי"ב, אבל
בודאי אם יש איזה אפשרות שישראל יפרק את
הכלי ויחזור וירכיבנו במעשה אומן חייב לעשות
כן ואין לסמוך על הקנאה לנכרי.

פא. כנה"ג הגב"י אות יח והובא בגליון הגרעק"א
ריש סי' ק"כ וכ"כ בשולחן גבוה והובא בדרכ"ת
סקקי"ב, שאם אין אפשרות אחרת להטביל את
הכלי מפני גודלו אפשר לעשות כן אע"פ שבדרך

המקבל מתנה כלי חדש עם מאכל בתוכו [כפי שמצוי במשלוח מנות], אם אינו אוכל ממש מתוך הכלי אלא שיש בכלי ממתקים והוא מוציא את הממתקים ואוכל, מותר, ואינו צריך לרוקן את הכלי ולטובלו, אלא יכול להוציא את הממתקים ולאכול ולפני השימוש הנוסף בכלי יטבלנו בברכה².

ובמבית לוי קובץ טו עמ' פב בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

פו. עטיפות הממתקים אינם נחשבים 'כלי' מפני שהם בטלים למאכל שבפנים וכו"ל בסעי' כ"ד. וכתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין [קו"א אות קלן] שהשארית הממתק בתוך הכלי עד שיטבילו אותו, אינו בכלל איסור השימוש בכלי בלי טבילה, מפני שההכנסה של המאכל היתה לפני שהתחדש חיוב הטבילה, ולכן מותר לתת מאכל בתוך כלי חדש ואין כאן לפני עיוור במה שהמקבל מקבל כלי חדש עם אוכל בתוכו, אלא שצריך להודיע למקבל שיטביל את הכלי מיד כשרוצה להשתמש בו לדבר אחר. וביאר שם הטעם משום שמהתורה יש חיוב טבילה לכלי אבל אין איסור השתמשות בכלי לפני הטבילה, וחז"ל הוסיפו ואסרו להשתמש בכלי בלי טבילה, אבל השארת מאכל שבתוכו אינה נחשבת 'שימוש' מפני שהוא רק 'שב ואל תעשה' והאיסור הוא רק על שימוש חיובי.

ואם כן, האיסור שימוש מדרבנן שייך רק באחד משני אופנים, או בהכנסת המאכל לתוך הכלי או בהשתמשות בכלי לאכילה [כמו כוס או צלחת או כף וכדומה ש'משתמשים' בכלי עצמו], אבל אם למשל היו מונחים סוכריות בתוך הכלי הרי בעצם השארתם בכלי אין איסור כמש"כ המהריל"ד שהרי הכניסו אותם בהיתר לפני שהיה חיוב טבילה, וגם לקיחת הסוכריה מהכלי על מנת לאכול גם היא איננה 'שימוש' בכלי כי אין לכלי שום משמעות במה שלוקחים ומוציאים ממנו מאכל [שהרי אם היו לוקחים את כל הסוכריות ומוציאים אותם ביחד פשוט שלא היה בזה איסור השתמשות בכלי- והשימוש הוא רק

נחשב 'כלי סעודה' שהרי אינו משתמש בו לסעודה אלא מיועד לתתו במתנה לאחר [והמקבל צריך לטבול שוב].

וכל מה שדנו האחרונים אם הקונה כלי לסחורה יכול להשתמש בכלי לסעודה בעראי [עי' סי' ק"כ, ח' וט"ז סק"י וש"ך סקט"ז ופר"ח סקכ"ב ופת"ש סק"ט], היינו לשימוש של אכילה ושתייה בכלי שעומד לסחורה, אבל אם מוכרו לאחר ואינו משתמש בו כלל, המוכר אינו יכול לטבולו והקונה צריך לטבולו ועל המוכר להודיעו שהוא צריך לטבולו כמש"כ הט"ז שם סק"י.

ולגבי מתנה או משלוח מנות לכו"ע אין צריך טבילה מפני שהשתמשות בכלי למתנה או למשלוח מנות מעוצב יפה אינו נחשב כלי סעודה של הנותן ואין זה נחשב שמשתמש בו עראי וכמש"כ בטוטו"ד [מהדו"ג ח"ב סי' כ"ב] לגבי מוכר כלי עם מאכל בתוכו שהמוכר אינו צריך לטבולו וחיוב הטבילה מוטל רק על הקונה ועל המוכר להודיע לקונה שיטבול, וביאר הטעם מפני שמה שמכניס לתוכו מאכל אין זה כשימוש סעודה אלא שייך לענין המכירה והסחורה, וגם בדרכ"ת [סי' ק"כ סק"ע] ביאר מה שהיו שהקילו בעסק שלהם להשקות ישראלים מכוס לא טבולה משום שלגביהם הוי כלי סחורה ולא כלי סעודה, ואף שלענין זה רבים חולקים עליו [עי' מנח"י ח"א סי' מ"ד], מ"מ כל זה באופן שאוכלים מהכלי ברשות המוכר ובעה"ב אבל כאן שהכלי משמש רק כמגש להביאו למקבל בודאי אין חיוב לנותן שלגביו בודאי אין זה כלי סעודה [ואין חיוב טבילה על הנותן במה שלמקבל הוא כלי סעודה, כי החיוב נוצר רק אצל המקבל]. כן כתבו במנחת שלמה ח"ב סי' ס"ח אות ג

וגם אם הנותן הטביל כבר את הכלי, יטבול המקבל שוב בברכה.^{פ.}
ועיין עוד בהערה^{פ.}.

אופן הטבילה

מקום הטבילה

לפ. יש להטביל את הכלים במקוה של מ' סאה הכשרה גם לטבילה מהתורה, ולכן לא כל מקוה של אנשים כשרה גם לטבילת כלים.^{פ.}

החזקת הכלי ביד בטבילה

מ. כשמחזיק כלי בידים לא נכנס מים בין ידיו לכלי. ולכן, המטביל כלי ירטיב תחילה את ידיו במי המקוה ולא יוציאם מהמקוה ויעביר את הכלי מיד ליד בתוך

סי' חן שאם האב מסר למוהל אחד למול וקדם מוהל אחר וחסף ומל אינו חייב לשלם י' זהובים, והיינו משום שבכה"ג ברור לנו שהאב לא ימול בעצמו שהרי מסר את המצוה למוהל וא"כ המוהל השני לא חטף את המצוה ממנו, והובאו דבריו בש"ך חו"מ סי' שפ"ב סק"ד ובקצוה"ח שם סק"ב ד"ה ולענ"ד.

שהרי בב"י [סוף סי' ש"כ] הביא בשם שו"ת הרשב"א [ח"ג סי' רנ"ה] שטבילת כלים לא צריכה שליחות וגם אם הטביל כלי של חבירו שלא מדעתו עלתה לו טבילה, וכ"כ הלבוש [שם סי"ד] ופר"ח [שם סק"מ] ובאה"ט [שם סקכ"א], וא"כ אין צריך שליחות לטבילת כלים.

והנה, הט"ז ביו"ד סי' ש"ה סק"א ונק"ה כ שם נחלקו לגבי הקנאת כסף לקטן על מנת לפדותו האם נחשב זכין או שיש בזה קצת חוב שהרי מפסיד בזה לקיים את המצוה בעצמו- ואמנם טירחת הטבילה היא פחות מהוצאת ממון, אבל בכה"ג שיודע ומכיר במקבל שיש חשש שלא יטבול הרי ודאי זכות היא לו שיטביל את הכלי. אבל אם יודע במקבל שיטבול בעצמו, לא יעשה כן אלא יכתוב פתק על הכלי שהוא טעון טבילה. פט. סי' ק"כ, א'.

בהכנסתם לכלי ובמה שהם נשארים בתוכו, נמצא שהאיסור רק אם 'ישתמשו' בכלי בפועל אבל אם יקחו את הממתקים שבתוכו ויאכלו בידיים אין בזה איסור כלל.

פז. בט"ז סי' ק"כ סק"י ובש"ך שם סקט"ז כתבו שלשיטת האו"ה אם הראשון ישתמש בכלי לצורך סעודה אפילו בעראי יצטרך לטבול, אבל הרי כאן השימוש אינו נחשב לצורך סעודה וכנ"ל. ועי' גם שו"ת מנח"י ח"א סי' מ"ד וח"ח סי' ע'.

פח. יש להציע פיתרון למקרה אם הנותן מכיר את המקבל ויודע שגם אם יכתוב לו פתק שהכלי אינו טבול יש לחשוש שלא יטבילנו כדין, והוא להקנות את הכלי למקבל על ידי אחר שיגביה את הכלי ויזכה בו למקבל מדין זכין, וא"כ הכלי של המקבל, ומעתה יוכל הנותן לטבולו מדין זכין עבור המקבל שכליו חייבים טבילה. ואף שאין לחטוף מצוה של אחר [חולין דף פז. ושו"ע חו"מ סי' שפ"ב, א'] ולכן אין לעשות כך בדרך כלל ליהודי שומר תורה ומצוות, מ"מ אם יודע ומכיר את המקבל שיש לחשוש שלא יטבילנו א"כ יוכל להטבילו מדין זכין בשבילו, ויש להוכיח כן ממה שכתב הרא"ש [חולין פ"ו

המקוה, ואז יחזיק את הכלי ברפיון [באופן שהכלי מונח על היד, ואינו תופס אותו מלמעלה] ויטבול כך. ויש המזהירים לעזוב לגמרי את הכלי רגע אחד בתוך המים [שיניח ידו השניה מתחת הכלי סמוך לכלי ויעזוב לרגע, או שיניח הכלי בתוך סל וינענע את הסל]³.

הציצה באבנית ובמדבקות שעל הכלי

מא. יש להקפיד ולהיזהר שלא תהיה חציצה בין הכלי לבין המים, ולכן יש להסיר את החלודה וה'אבנית' המצטברים על הכלי (כשקונה כלי משומש מהנכרי) שהרי כיום מקפידים עליהם⁴.

חומרת נדה שאינו שייך בטבילת כלים, ועוד נראה לענ"ד שכוונת הש"ך שם רק לגבי מים מקדימים כשמחזיק מהודק, אבל כשמחזיק ברפוי וגם מים מקדימים מותר גם לכתחילה, וראיה, שבסעיף ל' כתוב שאינה צריכה להגביה רגליה ושם לא החמיר הש"ך לכתחילה, והיינו משום שמים מקדימים וגם עומדת רפויה במים [שהרי המציאות שאדם שעומד בתוך מים עמידתו רפויה- ואמנם בט"ז מבו' לא כן, אבל כ"נ בדעת הש"ך], ועוד יש לצרף את כל הפוסקים שהקילו בזה.

אמנם, כבר כתב הסד"ט שאיננו בקיאים מהו רפוי, ולכן יש להחזיק את הכלי מלמטה שהכלי יהיה מונח על היד ולא לתפוס את הכלי מלמעלה בשפת הכלי שאז בדרך כלל צריך להחזיק מהודק. והטוב ביותר לעזוב את הכלי רגע אחד בתוך המים וטהור למהדרין.

ולכן, אם מטביל כמה כלים יחד בתוך סל, לא יכניס מדי הרבה כלים ביחד, מפני שאז גם בניענוע יהיו כלים שיגעו באחרים, ולכתחילה צריך שיהיו גם מים מקדימים וגם רפוי.

צא. סי' ק"כ, י"ג, וסי' ר"ב, ב', וכיום מקפידים על שחרורית מבחוף ועל חלודה ואבנית מבפנים ומנקים אותם מידי פעם ולכן חוצצים, הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

צ. בסי' ק"כ, ב' ובסי' קצ"ח, כ"ח מבואר שמועיל אחיזה רפויה גם בלי מי מקוה מקדימים או מי מקוה מקדימים גם בלי אחיזה רפויה. אמנם, הפוסקים [ש"ך סי' קצ"ח סקל"ה וסי' ק"כ סק"ו וחכ"א כלל ע"ג סט"ז וכלל קכ"א סי"א וסד"ט סי' קצ"ח סקנ"ז] כתבו שאין להקל ברפוי בלי מים מקדימים [גזירה משום אינו רפוי, שהרי חושש שהכלי יפול ולכן מחזיק מהודק], והגר"א ופר"ח כתבו שמועיל, והפת"ש כ' שלגבי טבילת כלים יש להקל. ולגבי מים מקדימים כשמחזיק מהודק, משמע בפוסקים [חכ"א וט"ז סי' קצ"ח סקנ"ז וש"ך שם סקל"ו] שלא לעשות כן מפני שתלוי במחלוקת ראשונים, והסד"ט מיקל בזה. ולענין מים תלושים [כלומר, שהכניס ידיו למקוה ואח"כ הוציאם ועכשיו נחשבים כמו מים רגילים], מבואר ברמ"א כאן שלא מועיל, והט"ז חולק, אבל החכ"א והסד"ט מחמירים כהרמ"א שצריך שלא יוציא ידיו מהמקוה, וכ"כ במטה יהונתן בגליון ובאגרו"מ יו"ד ח"ב סי' פ"ה- אם לא בשעת הדחק.

אבל באופן שיש גם מי מקוה מקדימים וגם מחזיק ברפיון נראה שודאי יש להקל, ואף שהש"ך בסי' קצ"ח סקל"ו כתב שלכתחילה יש להחמיר ורק בדיעבד מהני, הרי אחד הטעמים הוא משום

וכן יש להסיר את כל המדבקות שהקונה אינו מעונין בהם [כגון תויות מחיר וכדומה] ויכול להשאיר את המדבקות שמעונין בהם ורוצה שישארו [כגון, מדבקה של חברה מיוחדת שרצונו שיראו, או הוראות הפעלה שרוצה לעיין בהם מדי פעם]^{צב}. ועיין בהערה^{צד}.

רשת במקוה

מב. אין להניח בתוך המקוה רשת שיש בה נקבים קטנים (פחות משפופרת הנוד - כ-4.5 ס"מ) אלא אם כן יש מעל הרשת גם כן מ' סאה, וכן אין לטבול כלים בתוך מקוה שיש בו רשת כזאת, אלא אם כן יש במקום אחד ברשת נקב כשפופרת הנוד^{צד}.

כלים קטנים בתוך סל

מג. המכניס כמה כלים לתוך סל שיש בו חורים קטנים ומטבילם כך, ינענע מעט את הכלים שבתוך הסל^{צה}. וכן יקפיד שהסל יהיה פתוח למעלה לפחות בגודל "שפופרת הנוד" (בערך קוטר של 4.5 ס"מ)^{צו}, ובדיעבד אם הטביל בתוך סל סגור (כלומר, שחיבר את שפתיו זו לזו וכך הטביל) עלתה לכלים הטבילה.

בבית הסתרים בדיעבד עלתה לה טבילה הוא מפני שלא מצוי שיהיה שם לכלוך החוצץ.

צד. בסי' ר"א, נ"ב היקל המחבר שצירוף כמה נקבים קטנים מצטרף לשפופרת הנוד, והחכ"צ [סי' מ'] חולק ומצריך דוקא נקב כשפוח"נ, וכן נקטו הפוסקים להלכה [עי' שם בגרעק"א ובדגמ"ר ובג' מהרש"א ובפת"ש ובדרכ"ת], וכן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [במנחת שלמה ח"ב סי' ע"ז] והגרי"ש אלישיב זצ"ל. [ועי' ט"ז סי' שע"א סק"א].

צה. הגרי"ש אלישיב זצ"ל ע"פ הט"ז בסי' קצ"ח סק"ל. ועיין לעיל הערה ע"ד שלא יכניס מדי הרבה כלים ביחד מפני שלכתחילה צריך גם מים מקדימים וגם רפוי.

צו. הגרי"ש אלישיב זצ"ל ע"פ המבוא בסי' ר"ב, ו' ובסי' ר"א, ט' ובש"ך סי' ר"ב סק"ז. ואף שהרמ"א שם כתב להקל היינו לשיטתו בסי' ר"א, נ"ב כהמחבר שאפשר לצרף כמה חורים

צב. הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ואזנר זצ"ל. **צג.** לא מצינו חיוב עיון בכלים לפני הטבילה כמו שיש בנדה [עי' סי' קצ"ט, ח' וש"ך שם סק"ב וט"ז שם סק"ג ובי' הגר"א שם סק"ד]. ואפשר הטעם מפני שלא מצוי בהם חציצות כמו בבני אדם שהולכים ונוגעים ומזיעים ומתלכלכים. ומצאתי קצת סמך לזה ממש"כ תוס' בנדה דף סו: ד"ה אם [והעיר מזה האבי עזרי זצ"ל הובא בקובץ ישורון יב עמ' רפז] שכהנים אינה צריכה לטבול לתרומה וקדשים מפני שרגילים לטבול ולא מצוי בהם חציצה כדאיתא בירושלמי פסחים פ"ב ה"ז וכמו שפירש בספר התרומה בהלכות נדה, ודן במש"כ החשק שלמה בב"ק דף פב. בדברי הירושלמי הנ"ל, ועי' גם מנח"י ח"ו סי' קל"ב במה שדן בזה.

וגם הנוב"י [יו"ד תנינא סי' קל"ה] כתב להקל בעיון מקום כזה שלא מצוי שם לכלוך. ועי' גם בט"ז [סי' קצ"ט סקי"א] שהטעם שאם לא בדקה

כלי שפיו צר

מזד. המכניס כלי צר וגבוה (כגון בקבוק), ישהנו במים עד שכולו יתמלא במים מבפנים^צ, ולכן יקפיד לטובלו כשפיו כלפי מעלה כדי שהמים ייכנסו בכל הכלי^צ.

הטבלת חלקי הכלים

מזה. צריך להטביל את כל הכלי יחד בפעם אחת עם הידיות^צ ואפילו הידיות עשויות מחומר שאינו צריך טבילה^פ.

מוז. יש להטביל את הכלי שלם כמו שהוא ולא מפורק^מ.

הטבלת מכסה כלי

מוז. יש להטביל גם את המכסה של קדירות בישול^פ. וכן כל מכסה של כלי שמסייע למאכל צריך להטבילו^ג אבל מכסה של כלי שאינו מסייע למאכל, רק מונח על הכלי כדי שלא יתלכלך המאכל אינו צריך טבילה^ה.

מזה. כלי חשמלי שיש לו חוט חשמל שאינו יכול להתפרק מהכלי, יש אומרים שמספיק להטביל את הכלי עד תחילת החוט ולא את כל החוט^ט, ויש אומרים שצריך להטביל את הכלי עם כל החוט^ה.

קא. שו"ת מנח"י שם ושם והגרי"ש אלישיב זצ"ל, ע"פ המבואר ברמב"ם פכ"ו הי"ד שלכתחילה יש לטבול את הכלי כמו שהוא ולא מפורק.

קב. סי' ק"כ, ה'. ובי' הגר"א משום הזיעה וההבל שעולים למכסה.

קג. הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

קד. אגרו"מ יו"ד ח"א סי' נ"ז וסי' נ"ח, וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי על יו"ד, וכתב שם בהערה שכן דעת המנחת יצחק].

קה. כן מבוי בדברי החזו"א [מקואות קמא סי' י' סק"א] שדן לומר שאם לא הטביל את כל היד של הכלי לא עלתה טבילה לכלי, דאם כל היד נחשבת לגוף הכלי אזי הוא לא הטביל את כל הכלי, ואם אין כל היד נחשבת לגוף הכלי אזי היד היא חציצה במקום החתך, ובא להשיג על דבר הר"ש [ומשמע שלהר"ש בית הסתרים אינו

קטנים לחור אחד גדול כשפופרת הנוד, אבל החכ"צ [סי' מ'] חולק עליו כמו שציינו שם הגרעק"א והדגמ"ר והפת"ש וג' מהרש"א, וכן יש להחמיר, וכ' כן הדרכ"ת סי' ר"א סקנ"ב וסקע"ב, והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש להחמיר כן לכתחילה, ובדיעבד עלתה טבילה לכלים. ועיי' מנחת שלמה ח"ב סי' ע"ה (במהדורה אחרת- סי' ע"ז) כע"ז. (ולכן יש להקפיד שלא לסתום נקב פי הנוד ברשת).

צז. סי' ר"ב, ח'. וכתב הש"ך [שם סק"ז] שמועיל גם אם אין בפיו קוטר של 4.5 ס"מ.

צח. הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

צט. סי' ק"כ, י"ב ועיי' סי' ר"ב, ט'.

ק. דרכ"ת סי' ק"כ סקצ"ו ושו"ת מנח"י ח"ג סי' ע"ז, וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל. והיינו, לפי שהכל נחשב כלי אחד שכולו צריך טבילה.

מנוע של בלנדר ומעבד מזון ומגש העץ של קרש חלות

מז. כלי שיש בו כמה חלקים, כולם מחויבים בטבילה^פ, ולכתחילה יש לטבול את כולם יחד, ובדיעבד, או אם הכלי גדול וקשה מאוד לטבול את כולו יחד, יטבול כל חלק בפני עצמו^פ.

ולכן, מיקסר ומעבד מזון וחלקיהם, לכתחילה יטביל את כל הכלי יחד עם החלק של המנוע (ומספיק שיטבול את המנוע פעם אחת כשהוא מחובר ללהב הקוצץ ואח"כ יטבול את שאר החלקים בנפרד). ובדיעבד או אם קשה מאוד לטבול הכל יחד, יטביל כל חלק בפני עצמו.

פי"ח מ"ט]. וכן הביא בספר טבילת כלים פי"א הע' צ"ג בשם האגרו"מ [ולא מצוי כיום חשב קלקול אם מייבש את הכלי 24 שעות לפני השימוש בו].

והנה, יש שהעירו ממתני' בכלים [פי"ד מ"ז] שהמטביל כלי שבור לא עלתה לו טבילה, וכן הביאו את דברי שו"ת שלמת חיים ח"א סי' ט"ז שהמטביל טרמוס מפורק לא יצא ידי חובה. ויש לחלק, שכלי שבור לא נחשב כלי ואין הטבילה מועילה בו, אבל המטביל כלי מפורק יצא ידי חובה אלא שאינו לכתחילה, והחילוק הוא בין כלי שאין דרך לפרקו [כמו טרמוס] שאז כשהוא מפורק אין לו שם כלי, לבין כלי שרגילים לפרקו [כמו מיקסר וחלקיו] שאז יש לו שם כלי גם כשהוא מפורק ובדיעבד יצא ידי חובה, וכע"ז כתב בשו"ת שלמת חיים [סי' תל"ז] לגבי טרמוס שיש בו שני חלקים וכתב שיטבילנו שלם כדרך שימושו ובלא זה לא נקרא 'כלי', וכ"כ במבית לוי על יו"ד עמ' קנג בשם הגר"ש ואזנר זצ"ל, ועי' גם שבט סופר יו"ד סי' ס"ז נקודה. ובספר טבילת כלים פי"א הע' מ"ז והע' צ"ג הביא בשם האגרו"מ [יו"ד ח"א סי' נ"ז ובשמון] שאפשר לטבול רק את החלק הנוגע באוכל, אמנם שם פי" ס"ז הביא בשם כמה פוסקים שלכתחילה יש לטבול את הכלי שלם ולא מפורק.

מחוייב טבילה כלל]. והשתא לפי דברי החזו"א נמצא שאם לא יטבילו את כל החוט, לא עלתה לכלי טבילה, כיון שמקום חיבור הכלי לחוט לא נטבל, שהרי הוא לא היה מוקף כולו במים, וכמו בידות הכלים שעתיד לקוצצן. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

קו. יש לחלק בין כלי שהמנוע שלו הוא חלק מהכלי המחויב טבילה ואין מועיל לטבול רק חצי כלי לבין טבילת חוט חשמל שאינו נחשב חלק מהכלי אלא רק מעביר זרם ולגביו יש מקילים שאינו צריך טבילה וכנ"ל, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושו"ת מנח"י [ח"ב סי' ע"ב וח"ג סי' ע"ז] ועיקר טעמם מפני שהמנוע נחשב חלק מהכלי ואפילו עדיף יותר מידות הכלים כי הוא חלק מהכלי עצמו ממש.

קז. שו"ת מנח"י שם ושם והגרי"ש אלישיב זצ"ל [קונטרס טבילת כלים ומנשים באוהל עמ' רכב] וכתב שם שמספיק לטבול את המנוע פעם אחת עם הלהב הקוצץ, ואין צריך לטבולו בכל פעם עם כל להב ולהב]] ושו"ת הר צבי יו"ד סי' ק"ח, ע"פ הרמב"ם [כלים פכ"ו הי"ד] שבדיעבד אם הטביל את הכלי כשהוא מפורק יצא ידי חובה [ועי' מנח"י שם שדייק גם כן ברמב"ם שבדיעבד יצא ידי חובה. ועי' תוס' בסוכה דף טו: ד"ה בארוכה ובפי' הר"ש במשנה כלים

וכן בקרש חלות, לכתחילה יטביל את כל הכלי יחד, ובדיעבד, או אם קשה מאוד לטבול יחד, יטביל כל חלק בפני עצמו^ח.

שים לב, קרש חלות טובלים בלי ברכה מפני שהמגש הוא עץ, וכן מיקסר ומעבד מזון שהחלק החיצוני עשוי מפלסטיק טובלים בלי ברכה (עייין לעיל סעיף י"ג. ועייין עוד לעיל סעיף כ' לגבי ברכה על טבילת מיקסר ומעבד מזון).
תנור אפיה ומיקרוגל אינם צריכים טבילה כלל^ט.

ברכת הטבילה

ג. קודם הטבילה יברך על טבילת כלים בין אם מטביל כלי מתכת ובין אם מטביל כלי זכוכית, ואם מטביל כלי אחד כתבו הפוסקים שיברך על טבילת כלי, אבל הרבה נהגו לברך גם על כלי אחד על טבילת כלים^י.
הטביל בלא ברכה אינו יכול לברך לאחר הטבילה^{יא}.

שליחת קטן להטביל כלים

נא. אין לשלוח קטן להטביל כלים לפי שקטן אינו נאמן לומר שהטבילם וגם אינו נאמן לומר שביקש מגדול שיטבילם והגדול הטביל כראוי^{יב}. אמנם קטן יכול

שכתב בבי' הגר"א [סי' ק"כ סקט"ו] שהטעם שכיוסו קדירה צריך טבילה הוא משום שהאדים והזיעה עולים לכיוסו ולכן נחשב גם הוא כקדירת בישול, ולא כתב לטבול משום שהיא חלק מהקדירה, והטעם כיון שיש לה שימוש נפרד.

קי. בשו"ע סי' ק"כ, ג' כתב שאם מטביל כלי אחד מברך על טבילת כלי ואם מטביל כמה כלים מברך על טבילת כלים. אבל בערוה"ש [סכ"ב] כ' שהמנהג לברך על טבילת כלים גם על כלי אחד, וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל [קובץ מבית לוי על יו"ד].

קיא. הפמ"ג [או"ח סי' שכ"ג סקי"ג] הסתפק בזה, והביאו הגרעק"א בגליון בסעיף ג', וספק ברכות להקל.

קיב. סי' ק"כ, י"ד. אם הגדול אומר בטלפון למשלח שראה שהקטן הטביל כראוי או שהוא עצמו הטביל, נאמן, ואין כאן דין הגדת 'עדות', הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

קח. אף שקרש חלות עשוי רק לשמור את השולחן מלכלוך, נראה שצריך טבילה שגם זה נחשב כלי סעודה [וכמו שמזלג משמש לשמור את היד מלכלוך ונחשב כלי סעודה משום כך] וגם לפעמים משתמשים בו כ'מגש' להעביר את הפרוסות למרכז השולחן וכדומה, והסכימו לזה כמה בעלי הוראה.

קט. אע"פ שצריך לטבול את כל הכלי ביחד, היינו דוקא בכלים שיש להם כמה חלקים שיש להם ביחד שימוש אחד, אבל אין להצריך לטבול את המיקרוגל משום שיש בו צלחת המחוייבת בטבילה משום שיש לצלחת שימוש נפרד ושונה מהמיקרוגל ורק מובנה ומורכב בתוכו בקביעות, ואינו דומה למיקסר או מעבד מזון שכל חלקי הכלים משמשים למטרה אחת, ומטעם זה פשוט שאין צורך לטבול תנור אפיה בגלל התבניות אפיה [שהם צריכים טבילה] שהרי לתבנית אפיה יש שימוש אחד מאשר לתנור.

ומלבד שהוא פשוט וברור, יש להוכיח כן ממה

להטביל כלים כאשר הגדול רואה שהוא מטביל כראוי^{ק"י}, ובמקרה כזה, יברך הקטן^{ק"ד}.

קטן שמטביל כלי ויש לידו גדול והגדול מתקשר לומר שראה שהטביל כדין, אם בעל הכלי מכיר ומזהה את הגדול על פי הקול, הרי זה נחשב כעדות, ועיין בהערה^{ק"י}.

נב. יש אומרים שקטן נאמן על טבילת כלים כאלו שחיוכם רק מדרבנן, כגון כלי זכוכית, ויש להקל כדבריהם^{ק"י}.

נג. כלים שחיוב טבילתם מדאורי', כגון כלי מתכת, יש לשלוח גדול שנתמלא זקנו ולא רק גדול שהוא בן י"ג שנה, מפני שיש כאן איתחזק איסורא באיסורא דאורייתא^{ק"י}.

קיג. שם, וט"ז שם סקט"ז שאין צריך דעת וכוונה בטבילה [ואפי' נכרי יכול לטבול כלים].

קיד. דרכת שם סקק"ה, וכן משמע בט"ז סקי"ז, ועי' פר"ח שם סק"מ שכתב שהגדול יברך.

קטו. ברכ"י סי' ל"ה סק"ט בשם שו"ת הר"י מיגאש [סי' קמ"ט], וכ"כ קצוה"ח [סי' פ"א סקי"ג] ונתה"מ [שם סק"ז], ועי' גם פת"ש סי' ל"ה סק"ז [אמנם עי' חת"ס גטין דף כג. סוד"ה הכל כשריין]. אמנם אם אינו מכירו, הרי אינו יכול לסמוך על קול של אדם שאינו מכירו שאומר על עצמו שהוא גדול, כי היא גופא מנין להאמינו [וצ"ע אם אפשר לסמוך על טביעות קול במה שניכר הקול שהוא בודאי של מבוגר].

קטז. כן מבו' בש"ך סי' קכ"ז סקל"א שקטן נאמן באיסורי דרבנן אפי' באיתחזק איסורא בדבר שבידו לעשות, והרי כאן בידו לטבול, וכן כתב המג"א באו"ח סי' תל"ז סק"ח לגבי בדיקת חמץ [ואמנם הרמ"א עצמו כתב ביו"ד סי' קכ"ז שבדיקת חמץ נחשב לא איתחזק איסורא ורק משום כך קטן נאמן - והמג"א תמה עליו], וכ"כ הא"ר ופמ"ג בסי' תל"ז וכן פסק המשנ"ב שם סקי"ז שאפי' בהיה בו ודאי חמץ ואיתחזק איסורא ג"כ נאמן (ויש להעיר לענ"ד, שבשעה"צ שם כתב שכן דעת הגר"א בסוף סי' קכ"ז, אמנם נראה שהגר"א התיר מטעם אחר והיינו שהבין

שבחמץ אין זה איתחזק איסורא כשיטת הרמ"א ולכן קטן נאמן, ודברי הגר"א בסי' קצ"ח, מ' יוכיחו כן). ובאמת כן מדויק בדברי התרה"ד שהם המקור למה שפסק השו"ע שקטן אינו נאמן על טבילת כלים שכתב הטעם משום שטבילת כלים דאורי', משמע שאם דרבנן כן נאמנים, ודייק כן הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע או"ח סוס"י תל"ז. אמנם הפת"ש בסי' ק"כ סקי"ד הביא בשם הפמ"ג סי' תנ"א במ"ז סקי"ד שצידד שגם בכלי זכוכית אינם נאמנים וכן צידד החכ"א בכלל ע"ב סט"ז, ובכלל ע"ג סכ"א כ' שלצורך שבת אפשר לסמוך עליו, וכן החק יעקב [או"ח סי' תל"ז סקי"א] כתב שאין הקטן נאמן אפי' על כלי זכוכית שגם על דרבנן אינו נאמן באיתחזק איסורא אפי' בדברים שבידו.

ואמנם, הגרעק"א ביו"ד סי' ק"כ ובאו"ח סו"ס תל"ז הק' דעכ"פ לא יהיו נאמנים משום שאין להם שליחות, ומ"מ הוא עצמו דייק באו"ח שם שבתרה"ד משמע לא כך שהרי לא הזכיר דבר זה ורק משום שטבילת כלים דאורי' לכן אינם נאמנים, וגם שאר הפוסקים לא חילקו בין נאמנות לדברים שלו ובין שליחות ומשמע שסברו שבדרבנן יש להקל בזה.

קיו. פמ"ג [או"ח סי' תנ"א במ"ז סק"ו], והביאו הפת"ש [יו"ד סי' ק"כ סקי"ד].

כלי שנפל למקוה

נד. כלי שנפל למקוה, הוכשר, שאין צריך כוונה בטבילה ק"ח.

נכרי וקטן המטבילים כלים

נה. נכרי שהטביל כלים וישראל משגיח ורואהו שמטביל כהלכה, הכלים הוכשרו ונטהרו, אבל אין הנכרי נאמן לומר שהטבילם, ולמעשה אין לעשות כן מפני שאז הישראל מפסיד את הברכה, ועיין בהערה! ק"פ.

הטבלת כלי לפני הגעלתו

נו. יש להגעיל הכלי לפני הטבלתו, ובדיעבד אם הטביל לפני הגעלה, יטביל שוב לאחר ההגעלה ק"ב. אמנם, אם הכלי אינו בן יומו או שסיבת הגעלתו רק משום החומר המבריק שמשוח בו, אפשר להטביל לפני ההגעלה ק"ב.

לב [י"ד ח"ב סי' ט'], ולמעשה ודאי אי אפשר לברך אפילו אם הנכרי הוא פועל של הישראל משום שספק ברכות להקל, ובפרט שהט"ז כתב שלא יברך והמשנ"ב בהלכות הדלקת נרות גם נוטה לזה.

וכתב הט"ז שאם הישראל מברך וטובל כלי אחד והנכרי טובל את שאר הכלים, אפשר לעשות כן אף לכתחילה, ובספר טבילת כלים פ"ח הע' ד' הביא כן בשם הכנה"ג והבית לחם יהודה.

קכ. סי' קכ"א, ב' ופת"ש שם סק"ה.

קכא. שזה אינו נחשב טובל ושרץ בידו כיון שאינו ב"י אלא שגזרו שאסור להשתמש בכלי שאינו ב"י או ב"י, וכן כלים חדשים מבריקים שסיבת הגעלה בהם הוא מפני שמושחים עליהם שומן מן החי, ודין ההגעלה בהם אינו חמור כ"כ שיש צד להקל בזה שהטעם נפגם ונפסד, כ"כ בפת"ש סי' קכ"א סק"ג בשם הדגמ"ר וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובדרכ"ת שם סקכ"ח הביא אחרונים החולקים. ובשערי דעה ופר"ת התירו רק בדיעבד.

קיד. ש"ך שם סוסקכ"ח ע"פ המתבאר שאין דין כוונה בטבילה ואפי' נכרי שטבל כלים מועיל.

קיט. סי' ק"כ, ט"ו וט"ז שם סקי"ז. ואמנם נחלקו בזה האחרונים אם אפשר לברך על מצוה שעשאה הנכרי, שהפר"ח [סי' ק"כ סק"מ] כתב שיכול לברך, וכ"כ בבית מאיר שם, ובמחנה אפרים [הל' שלוחין סי' י"א] כתב שאם הנכרי פועל שלו יכול לברך, ובמשנ"ב [סי' רס"ג סקכ"א] הביא מחלוקת האחרונים האם אפשר לברך על הדלקת נרות שבת על ידי נכרי [ונראה מלשונו שהכרעתו שלא לברך], אבל בשו"ע הגר"ז [או"ח סי' רס"ג קו"א סק"ג] כתב שאינו יכול לברך ושאני הדלקת נרות שבת שההנאה היא חלק מהמצוה ולכן יש שהקילו שתברך על הדלקת הנכרי כי גמר המצוה נעשה על ידי ישראל שהישראל נהנה מהנרות [שהרי משום כך שמים את היד על הנרות להסתיר את ההנאה מהם עד אחרי הברכה כמב' בסי' רס"ג, ה' בשם המהר"י ווייל סי' כ"ט], וכ"כ הגרעק"א בהגהותיו על המחנ"א שם ובמנ"ח מצוה תרמ"ו, וכ"כ בחקרי

מכירת כלי החמץ

נז. במכירת חמץ אין למכור את הכלים עצמם אלא רק את החמץ שדבוק בהם^{קכב} ויש שהחמירו למכור גם את החמץ שבלוע בכלים, אבל לא את הכלים עצמם^{קכג}. אם מכר את הכלים עצמם לנכרי, כתבו הרבה פוסקים שצריך להטביל את כל הכלים^{קכד}, ויש המקילים שאין צריך להטבילם^{קכה}, ולגבי כלי זכוכית יש לסמוך עליהם^{קכו}. ואמנם, אם מכר כן בטעות מפני שבשטר מכירה היה כתוב נוסח המוכר את הכלים עצמם אבל כוונת המוכר היתה רק להינצל מאיסור בל יראה, אין צריך לטבול את כליו^{קכז}.

טבילת כלים בשבת

נח. אסור להטביל כלי חדש בשבת משום שהטבילתו נראית כתיקונו, אבל בשבת יכול ליתנו לנכרי במתנה [ויחזור וישאלנו ממנו] או להפקירו^{קכח} ויטבילנו לאחר השבת, ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים ואין לו כלי אחר להשתמש בו, יערים וימלא בו מים מהמקוה ובזה יצא ידי חובת טבילה^{קכט}.
עבר והטביל בשבת, מותר להשתמש בכלי^{קל}.

[נדפס בתחלת ספר דבר חריף].

קכח. כמו שאפשר ליתנו במתנה לגוי, כן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועי' דרוור יקרא עמ' שמה. ובפרט שלהרבה פוסקים מותר לכתחילה להפקיר בשבת, ובגמרא בכמה מקומות כתוב בפשיטות שאפשר להפקיר בשבת, עיין שבת דף קכז: דאי בעי מפקיר נכסיה ושם קלא: הואיל ובידו להפקירן, ומאירי שם, וע"ע בזה בגרעק"א [ש"ת ח"א סי' ח'].

קכט. או"ח סי' שכ"ג, ז' ומשנ"ב סקל"ג וסקל"ו.

קל. משנ"ב שם סקל"ג. והיינו משום שיש המתירים גם לכתחילה להטביל כלים בשבת אלא שאנו מחמירים שלא להטביל ולכן לענין דיעבד מותר. ועיין בספר וביום השבת סי' י"ג סעיף ט"ז שביארנו הכללים מתי מקילים בדיעבד במעשה שבת במחלוקת הפוסקים.

קכב. שאין איסור בל יראה על החמץ הבלוע בכלים כמב' במג"א סי' תנ"א סק"א ובמשנ"ב שם סק"ה.

קכג. ארחות רבינו ח"ב עמ' כב-כד בשם החזו"א.

קכד. חכ"א כלל ע"ג ס"ג, והובא בפת"ש סי' ק"כ סק"ג והביא שכ"כ בשו"ת שיבת ציון, וכ"כ במעשה רב להגר"א אות מז.

קכה. חכמת שלמה או"ח סי' תמ"ח, ח', ערוה"ש סי' ק"כ סנ"ב ודרכ"ת שם סק"צ.

קכו. שחיוב הטבילה בהם מדרבנן וספק דרבנן לקולא [ועי' במכתב הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהתפרסם בתחילת ספר דבר חריף].

קכז. מפני שאומדנא דמוכח שלא היתה כוונתו למכור את הכלים עצמם שהרי אינו צריך לזה, וא"כ לא חל המקח על הכלים עצמם, כ"כ הגרי"ש אלישיב זצ"ל במכתב להקה"י זצ"ל

שימוש בכלי מאכל לדבר אחר לפני טבילה

נפ. כלי המיועד לאכילה, אין להשתמש בו לשימושים אחרים שאינם אכילה בלי טבילה, ועיין בהערה קלא.

ולכן, קנקן שתיה, אין להשתמש בו להיות אגרטל פרחים בלי טבילה.

להשתמש בכלי שאינו טבול לשימוש של דלי, אבל באמרי בינה שם ביאר כוונת הרמ"א שההיתר רק משום שעל ידי כך יהיה נטבל תוך כדי השימוש אבל לדברים אחרים אסור להשתמש.

קלא. דרכ"ת סי' ק"כ סקל"ט בשם גנזי אלימלך [ונשאר בצ"ע] ואמרי בינה או"ח סי' כ"ד. ויש להעיר שברמ"א [או"ח סי' שכ"ג, ז'] כתב שאם בשבת יש לו כלי חדש יכול להערים ולמלאות בו מים וממילא נטבל מאליו ומשמע שמותר

סימן יט

כללי הכשרות

טעימת איסור

א. אסור לטעום איסור בין בטעימה שבולע ובין בטעימה שטועם ופולט*, ואפילו ספק איסור אסור לטעום². ואם האיסור הוא מר, יש שהתירו לטועמו ולפולטו באיסור דרבנן³.

הרחת איסור

ב. מעיקר הדין מותר להריח מאכל איסור שאין בו איסור הנאה אלא רק איסור אכילה⁴, אבל במאכל העומד לאכילה אין להריח שמא יאכלנו⁵.

שכל טעימה אסורה [ואדרבה במשקה יש טעם נוסף לאסור בתענית ציבור משום שמא יבלענו, ובוזה גם המחבר מודה שלא כשר לעשות כך כמבואר בס' תקס"ז, א', ג' בשם תרוה"ד סי' קנ"ח].

ב. כן משמע בש"ך [סי' מ"ב סק"ד] וכ"כ בפמ"ג [סי' מ"ב בשפ"ד סק"ד וסי' צ"ה במ"ז סקט"ו וסי' ק"ח במ"ז סק"ט והנובי"ת [י"ד סי' נ"ב] והפת"ש [סי' צ"ח סק"א] שאסור לטעום איסור ואפי' לטעום ולפלוט. וכ"כ ביד יהודה [סי' צ"ח בקצר סק"ב].

ג. פת"ש סי' צ"ח סק"א בשם נוב"י תנינא י"ד סי' נ"ב. אבל הפר"ח [סי' ק"ח סק"ב] ומחה"ש [שם סק"ד] חולקים ואוסרים לטעום אפילו טעם מר, וכן נטה הפמ"ג בס' צ"ה במ"ז סקט"ו. ועי' פמ"ג סי' ק"ח במ"ז סק"ט.

ד. עי' לעיל בהקדמה לסי' ט' במה יש איסור הנאה.

ה. עי' באה"ל סי' רט"ז, ב' ד"ה המוסק (ועיי"ש שיש להחמיר ביותר בדבר שיש לו ריח או טעם

א. סי' ק"ח, ה' ופמ"ג בשפ"ד סק"ד וסי' צ"ח, א', וכ"כ הפר"ח [סי' ק"ח סק"ב] והפמ"ג בס' צ"ה במ"ז סקט"ו ובסי' צ"ו בשפ"ד סק"י ובסי' ק"ח במ"ז סק"ט והנובי"ת [י"ד סי' נ"ב] והפת"ש [סי' צ"ח סק"א] שאסור לטעום איסור ואפי' לטעום ולפלוט. וכ"כ ביד יהודה [סי' צ"ח בקצר סק"ב].

והנה, בתורת חטאת [כלל ל"ו סי"ג] כתב שאסור לטעום מאכל איסור, ובמנחת יעקב [שם סק"מ] הקשה שהרי המקור הוא מהריב"ש [סי' רפ"ח] ושם כתב הטעם שמא יבלענו ומשמע שאין איסור בעצם הטעימה אלא רק משום שמא יבלענו.

ויש לומר שהרמ"א הסכים לראיית הריב"ש מתענית ציבור שמבואר בברכות דף יד. שרק בתענית יחיד מותר אבל בתענית ציבור אסור, אבל לא הסכים שטעם האיסור בגלל שמא יבלענו כי זה שייך רק במשקה ולא באוכל יבש, אלא טעם האיסור משום שתענית ציבור חלה בעל כרחו ולא תלויה ברצו ולא רצו [כמו שכתבו תוס' בברכות דף יד. ד"ה און], ולכן אין הדבר תלוי בנידון הגמ' שם האם קיבל עליו גם טעימה או לא, ולכן יש ללמוד מזה

שימוש בכלי אסור

ג. כלי שנאסר ורוצה להניח בו מאכל היתר, אם המאכל צונן מותר להניחו בין אם הוא יבש ובין אם הוא לח אלא אם כן הוא חריף ולח' - והמחמיר שלא להכניס אפילו חריף יבש תבוא עליו ברכה', ובתנאי שיעשה כן בדרך עראי ולא בקביעות. אבל אם המאכל חם אסור להניחו בין אם הוא יבש ובין אם הוא לח". אבל בכלי שאי אפשר להגעילו [כגון חרס, פלסטיק, קרמיקה. לענין זה אין להחמיר בכלי דורלקס ופיירקס²], אסור להכניס אפילו צונן אפילו בעראי'.

המתארח אצל חילוני או נכרי - אכילה בכלים שלהם

ד. ולכן המתארח בבית מומר חילוני או נכרי ומגישים לו מאכל [שהוא כשר ודאי] ורוצה להניחו בכלי שכנראה היה טרף והודח היטב, אם המאכל צונן מותר להניחו בכלי כזה שאפשר להגעילו בין אם הוא יבש ובין אם הוא לח [אלא אם כן הוא חריף ולח, והמחמיר גם בחריף יבש תבוא עליו ברכה], אבל אסור להניחו בכלי שאי אפשר להגעילו. ואם המאכל חם אסור להניחו בין אם הוא יבש ובין אם הוא לח.

בהם עראי, שהנאה ע"י דבר אחר מותר, סי' צ"ד, ג'.

ועל עיקר דברי הרמ"א שם כתב הט"ז שם סק"ג שאם השתמשו בו לחם מותר להניח בו רק דבר יבש צונן ולא דבר לח צונן, אלא שלמעשה אנו פוסקים כשיטת הש"ך שאם הכלי הודח היטב מותר.

ט. עיין לעיל סי' י"ז סעי' מ' שיש צדדים גדולים שאפשר להגעילם, ולענין זה אפשר להקל שאין הם נחשבים כלים שא"א להגעילם.

י. מ"מ סוף פ"ו ממאכ"א, תו"ח כלל י"א דין ח' ומנח"י שם סק"ו (ובכלל י"ז סקי"א), פמ"ג סי' צ"א בשפ"ד סק"ג ופר"ח שם סק"ג, ועי' גם מג"א סי' הנ"א סקמ"ג [בשם הרי"ף בפסחים דף ט. בדפי הרי"ף ור"ן שם ד"ה אבל] ומשנ"ב שם סקקב"ח וסקקל"ג. ובחכ"א [כלל נ"א ס"ג] כתב שלצורך שבת יש לסמוך על המקילים [עי' חו"ד], ועי' דרכ"ת שם סק"ו. והיינו משום

חזקים) ובאה"ל בתחילת סי' תמ"ג לגבי ריח חמץ בפסח. ועי' פמ"ג סי' ק"ח בשפ"ד סקכ"ד.

ו. סי' ק"ה, י"ג וש"ך סקמ"ד, וכ"כ בפמ"ג במ"ז סי' צ"ה סקי"ח וסי' צ"ו סק"ג ובשפ"ד סי' צ"א סק"ג וסי' ק"ה סקמ"ד ובאו"ח סי' תמ"ז בא"א סקל"ב וחק יעקב שם סקל"ח ומשנ"ב שם סק"פ וסקמ"ב. ועי' ש"ך סי' קכ"א סק"י. [וע"ע סי' צ"ד, ג' שגם אם הכלי נאסר ממאכל שאסור בהנאה מותר].

ז. עי' לעיל סי' ז' סעי' כ'.

ח. סי' קכ"א, ה'. ובסי' צ"א, ב' כתב הרמ"א דהיינו דוקא אם השתמשו בכלי רק לצונן, אבל הפמ"ג שם [בשפ"ד סק"ג] כתב שלהלכה נקטינן כמש"כ הרמ"א בסי' קכ"א ומותר להשתמש לצונן בכל כלי בין השתמשו בו לחמין ובין השתמשו בו לצונן. גם כלים שנאסרו באיסורי הנאה, מותר להשתמש

ובדיעבד אם הניחו את המאכל בכלי טרף, אין המאכל נאסר גם אם הוא חם [חוץ מכלים ששימושם תדיר, עי' לעיל סי' ח' סעי' ט"ו] א".

אלא, שהמתארח בבית מומר חילוני¹² אסור לו להשתמש בכלים אפילו למאכל או משקה צוננים מפני שהכלי אינו טבול, וגם שימוש עראי בכלי שאינו טבול אסור¹³. ויש המקילים בזה¹⁴, ויש לסמוך עליהם בשעת הצורך לענין מאכלים יבשים שאינם צריכים כלי¹⁵.

ובדיעבד אם הניח מאכל בכלי שאינו טבול, אין המאכל נאסר¹⁶.

העולה למעשה: כדי להתיר שימוש בכלים כאלו לכתחילה, צריך ארבעה תנאים: שהכלי יהיה טבול [בכלים של מומר], ויהיה סוג כלי שאפשר להגעילו, והמאכל יהיה צונן, ולא חריף אם הוא לח - והמחמיר גם כיבש חריף תע"ב. ובדיעבד אין המאכל נאסר גם אם היה חם והונח בכלי לא טבול.

המתארח בבית מלון או ב'צימור' - אכילה בכלים שלהם

ה. [עיין בסיכום שבסעיף הקודם]. ולכן, מי שנמצא בנופש (בבית מלון או ב'צימור') במקום שיש כלים שאין השגחה עליהם ומסתבר שבמהלך הזמן נטרפו ע"י מתארחים נכרים או מומרים חילונים, אם הכלים טבולים¹⁷ והודחו היטב יכול

ושרץ בידו ואעפ"כ מותר להשתמש בכלים כיון שאין איסור להשתמש בכלים שאינם טבולים אלא שיש חיוב להטבילם ואם אינו יכול להטביל מותר להשתמש בכלי בלי טבילה - וגם האורחים אינם יכולים להטביל את הכלים שאין להם רשות לכך, וממילא אין איסור לאכול בכלים האלו, וכע"ז כ' המנחת יצחק [ח"א סי' מ"ד], ובדרכ"ת [שם סק"ג וסק"ע] כ' שאפשר שנחשב לכלי סחורה כיון שאינו אוכל בעצמו מזה רק משתמש ל'עסק' האירוח.

טו. אגרו"מ [יו"ד ח"ג סי' כ"ב] וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

טז. סי' ק"כ, ט"ז.

יז. עיין לעיל סעי' ד' שאם המאכלים יבשים ואינם צריכים את הכלי, יש להקל לאכול את המאכל מתוך הכלי.

שכלי שאין אפשרות להכשירו יש חשש יותר גדול שיבוא לידי תקלה.

יא. משום שסתם כלים אינם בני יומם כמבואר בסי' קכ"ב, ו' וש"ך סק"ד, ולכן בדיעבד אין המאכל נאסר, אבל לכתחילה אסור להניחו אפילו בכלי שאינו בן יומו שרבנן אסרו להשתמש בכלי איסור שאינו בן יומו אטו בן יומו [סי' קכ"ב, ב'].

ומצד מה שכנראה אינו טבול, אין זה אוסר בדיעבד כמבוי בסי' ק"כ, ט"ז.

יב. אצל נכרי אין צורך להטביל, כמבוי בסי' ק"כ, ח' וש"ך סקכ"ב.

יג. סי' ק"כ, ח', ונתבאר לעיל סי' י"ח סעי' ד'.

יד. כ"כ במנחת שלמה [ח"ב סי' ס"ח] ע"פ הש"ך [שם סקכ"ד] שישאל השותף בכלים עם נכרי אינו חייב להטבילן משום שהוא טובל

להשתמש בהם למאכלים צוננים בין לחים בין יבשים ובתנאי שאינם חריפים, אבל אם הם כלים שאי אפשר להגעילם [חרסינה, שיש אבן קיסר, פלסטיק, טפלוץ¹] אסור להשתמש בהם כלל אפילו לצונן. ובדיעבד, אפילו אם השתמש בכלים למאכלים חמים, אין המאכלים נאסרים.

שים לב, יש הנפגשים לפני החתונה וכן פגישות עבודה בבתי מלון שאינם כשרים למהדרין, ויש להם להקפיד לשתות רק בכלים חד פעמיים מפני שהכלים אינם טבולים!.

שים לב, גם אם בעל ה'צימר' שומר תומ"צ, עדיין מסתבר שהכלים נאסרו מהאורחים הקודמים, אלא שאז בעל ה'צימר' יהיה נאמן לומר שהכלים טבולים ויהיה אפשר להשתמש בהם לצונן אם הם כלים שיש אפשרות להגעילם.

שימוש בכלים שנמצאים ב'צימר'

ו. עיין בכללים המובאים בסעיף הקודם, וכן מבואר שם לגבי השימוש בכוסות, כפות, צלחות וכדומה בחם ובצונן. ובסעיף זה יבואר השימוש בכלים מסוימים שלא נתבארו לעיל.

א. פלטה חשמלית או כיריים של גז- אם הם נקיים, מותר להשתמש בהם (לחידום מאכל בתוך כלי)².

ב. מנגל- אין להשתמש ב'רשת' בלי ליבון חמור שקשה מאוד לעשותו ברשת הצליה³, וגם צריך טבילה וכנראה אינו טבול. אבל אם מביא רשת מהבית, יכול להשתמש בכלי ה'מנגל', ויקפיד שהמאכלים לא יגעו בכלי ה'מנגל'⁴.

לכתחילה לבשל עליהם וכנ"ל בסי' ד' סעי' ד'.
 כ. צריך ליבון חמור בכל הרשת, והיינו שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו - או שהברזל יאדים מהחום, וזה דבר שקשה מאוד לעשותו.

כא. גם אם הכלי טרף, וכנראה אכן כך הוא, אינו מעביר טעם לרשת מפני שאין הבלוע שבכלי מעביר טעם לכלי אחר בלי רוטב, ואף שלכתחילה אין לעשות כן, מ"מ אחרי כ"ד שעות יש להקל [וכנ"ל בסי' ד' הע' ח'], וסתם כלי אינו בן יומו. בדיעבד אם נגע מאכל במכשיר עצמו, אינו נאסר,

יש להעיר, שישנם הרבה יישובים שיש בהם מקוה הכשר גם לטבילה דאורייתא, ואפשר להטביל שם את הכלים הנצרכים.

יח. אבל בכלי פיירקס ודורלקס אפשר להקל לענין זה שאפשר להכשירם.

יט. אין הבלוע שבכיריים ובחצובות הגז מעביר טעם לקדירה בלי רוטב. וגם אם נשפך רוטב, סתם כלים אינם בני יומם וכנ"ל בסי' ח' סעי' י"ג, ולכן אין צורך לחשוש שנשפך שם אוכל איסור ב-24 שעות האחרונות וממילא מותר גם

- ג. מיחם מים - אם יש חשש שחיממו עליו מאכלים שלא בתוך כלים, אין להשתמש בו לחימום מים גם אם הוא נקי, אבל מותר לחמם עליו מאכלים המונחים בתוך כלי [או יניח עליו נייר כסף]^{כג}.
- אם אין חשש שחיממו עליו מאכלים שלא בתוך כלי, מותר להשתמש בו לחימום מים - אם הוא טבול (בדרך כלל בצימרים הכלים אינם טבולים). לתשומת לב, ישנם מיחמים תוצרת הארץ שאינם צריכים טבילה.
- ד. קומקום חשמלי - מותר לחמם בו מים אם הוא טבול (בדרך כלל בצימרים הכלים אינם טבולים)^{כד}.
- ה. שיש - אם הוא נקי מותר להניח עליו מאכלים שאינם חמים [וכן מאכלים חמים שבתוך כלי]^{כה}.
- ו. שיש אבן קיסר - אין להניח עליו מאכלים אפילו צוננים אלא רק בתוך כלי^{כז}.
- ז. מיקרוגל - אפשר להשתמש בו בעת הצורך בכלים סגורים ומכוסים במכסה סגור היטב^{כח}.
- ח. מקרר - מותר להשתמש בו, ויניח את המאכלים בתוך כלים^{כט}.

שסתם כלי אינו בן יומו.

כג. כמעט לא מצוי שקומקום חשמלי ייאסר, מלבד אם שפכו ממנו על איסור הנמצא בתוך כלי ועלו אדים חמים והגיעו עד הקומקום כשהם עדיין חמים, ובדרך כלל אין צריך לחשוש לדבר רחוק כזה, אבל אם רוצה יכול להדר ולהרתיח מים חמים בקומקום באופן שהמים יהיו עד למעלה ממש [כאשר המכסה פתוח] ולענין זה אפשר להכשיר גם כלי פלסטיק וכנ"ל בסי' י"ז סעי' מ"א.

כד. עיין לעיל סי' ה' סעי' כ"ו.

כה. עיין לעיל שם.

כו. במיקרוגל יש בליעת זיעה וגם מסתבר שנשפך רוטב איסור. אבל אם מחמם בתוך כלי סגור אין טעם האיסור נכנס וכנ"ל בסי' ג' הע' י"ט.

כז. מחשש לממשות איסור שנדבק במדפים ממאכלים שהוכנסו לשם.

כב. אם חיממו עליו מאכל אסור בלי כלי וממילא הוא נאסר, א"כ יהיה אסור להשתמש בו לחימום מים גם אם אינו בן יומו כשאר כלי שנאסר, ואם אין חשש כזה [כגון, שמלמעלה יש מכסה פלסטיק או שהמכסה בנוי בצורה שאין אפשרות לחמם עליו מאכלים] מותר להשתמש בו לחימום מים. אבל אפשר לחמם עליו מאכל שבתוך כלי שאין הבלוע עובר מכלי לכלי בלא רוטב, ואף שכתב הרמ"א [סי' צ"ב, ח'] שלכתחילה יש להיזהר בכל זה, היינו רק עד כ"ד שעות, וכנ"ל בסי' ד' סעי' א', ואם לא ידוע שחיממו בכ"ד השעות האחרונות מאכל על המכסה אין לחוש לזה, והרי סתם כלי אינו בן יומו וכנ"ל בסי' ח' סעי' י"ג, ובודאי בדבר שהוא רק חשש ואינו מצוי כל כך. בדיעבד אם חימם, בכל מקרה אינו נאסר, שהרי סתם כלי אינו בן יומו.

עבר והשתמש בכל הכלים למאכלים חמים, בדיעבד אין המאכלים נאסרים (מלבד כלים ששימום תדיר)^{כז}.

שימוש במיקרוגל שבבית חולים

ז. הנמצא בבית חולים שאינו כשר כראוי, ורוצה לחמם מאכל שלו במיקרוגל הכללי [ולמעשה כל מי שמבקש מנה כשרה, מחממים לו את המנה במיקרוגל הכללי], יכול לכסות את המאכל לגמרי מכל הצדדים ומלמעלה ולחמם כך^{כח}.

שים לב: בבית אין לעשות כך לכתחילה בבשר וחלב, וכנ"ל סי' ג' סעי' י"ח.

חיוב לברר בקלות כשיש ספק איסור

ח. ספק דרבנן שהולכים בו לקולא וכן כשיש ספק דאורייתא שהולכים בו לקולא מאיזה טעם [כגון ספק ספיקא, או שיש רוב לצד ההיתר או שיש חזקת היתר], והספק הוא האם יש כאן איסור או לא (בדין איסור ודאי המעורב בהיתר, עיין לעיל סי' ט' סעיף ט"ו), אם יכול לברר בקלות, חייב לברר. ובפרטי הדין עיין בהערה ל'.

שכתב לא כן], ומה שאין בודקין כל י"ח טריפות היינו משום שיש בזה טורח גדול, וכנראה משום כך אין חיוב לבדוק את הביצים (הסגורות) מדם לפני הבישול [כמבואר ביו"ד סי' ס"ו, ח' וכן אין חובה לבדוק גיד הנשה בעוף [סי' ס"ה, ה']. וע"ע ש"ך סי' ק"י סקס"ו.

ומה שסתם כלי אינו בן יומו [סי' קכ"ב, ו'] ולא כתוב לשאול את הנכרי, י"ל שאינו נאמן, ולהטעים לקפילא הוי טורח כמש"כ הרא"ש בע"ז פ"ב סי' ל"ה והביאו הבינת אדם [שער הקבוע אות נד]. ועי' נובי"ק סי' נ"ז מש"כ בזה.

וקשה מהמבואר ביו"ד סי' קפ"ד, י"א שאם האשה בחזקת טהורה ועבר זמן וסתה וזמן שהיתה יכולה לטבול בא עליה ואין צריך לשואלה, והרי אפשר לברורי בקל ויכול הדבר להתברר ולהתגלות לאחר זמן. ועי' תוה"ש סי' קפ"ה סק"א שמיישב שאם יש גם חזקת טהרה וגם ספק ספיקא אין צריך לברר, ועי' מש"כ על זה הפמ"ג בסי' ק"י סקל"ה ובפתיחה בהנהגת השואל והנשאל סדר ג' אות כד.

כח. שסתם כלים אינם בני יומם, וכנ"ל סי' ח' סעי' י"ג. ועיי"ש בסעי' ט"ו שבכלים ששימושם תדיר לא שייך כלל זה.

כט. אין זיעה וריחא במאכלים מכוסים, סי' ק"ח, א' וסי' צ"ב, ח'. לגבי הידור שני כיסויים, עי' לעיל סי' ג' סעי' כ'.

הרבה פעמים גם במטוסים ובמקומות עבודה יש מיקרוגל אחד לכולם, ויש להקפיד כנ"ל.

ל. ר"ן בפסחים ד. ובחולין יב., ומדייק גם מהרי"ף בחולין שם, וכן נפסק ביו"ד סי' ק"י, ט' ובסי' א', א' ובאו"ח סי' תל"ז, ב' ובסי' ח', ט' ובפמ"ג בסי' צ"ח [במ"ז סוסק"ג] וביד יהודה [סי' ק"י בקצר סקע"ח] ובשעה"צ סי' רנ"ב סקל"ט וסק"מ. ועי' פמ"ג בפתיחה לאו"ח הנהגת השואל והנשאל ח"ג אות כ ואות כד. וכתבו המנחת יעקב [כלל נ"ט סק"ח] והפמ"ג [סי' ל"ט בשפ"ד סק"א ובפתיחה לסי' ל"ט ד"ה ואתחיל] שחיוב הבדיקה והבירור הוא אפילו במיעוט שאינו מצוי כל כך [ועי' ב"י הגר"א סי' א' סק"ד

ולכן, יש לבדוק הציציות בכל יום לפני הברכה אף שיש חזקת כשרות לציצית שלא נפסלה, כיון שיכול לעיין ולראות בקלות אם נפסלה^א.

וכן, יש חיוב לבדוק כל עוף ועוף בבית שאין בו צרירות דם, ואף שברוב העופות אין צרירות דם, כיון שיכול לעיין ולראות בקלות אם יש או אין צרירות דם בעוף, חייב לבדוק את העופות^ב.

וכן, אם מגיע למקום שיש רכיבה על חמורים ויכול לברר בקלות האם החמור בכור או לא, חייב לברר [דהיינו, לשאול לפי תומו את בעל החמורים], ועיין בהערה!^ג.

וכן, באולמות ובתי מלון שאפשר לברר בקלות מי מבשל את המאכלים [גם בהשגחות מהודרות - אם מקפידים כהמחבר, למי שנוהג כהמחבר], חייב לברר, ובדבר שאי אפשר לברר אפשר להקל.

מלבד זאת, במקרים מסוימים נחשב ממש 'מעלים עיניו מן האיסור' [עיין לעיל בסוף הערה כ"ט].

חיוב לברר בטירחה כשיש מיעוט המצוי

ט. אם יש טורח בבדיקה, אין צריך לטרוח בשביל לברר מיעוט קטן. [ויש מצריכים לבדוק גם בטירחה אם אין הפסד מרובה. ועיין בהערה!^ד].

לב. יתכן שלגבי המשחטות נחשב טורח גדול לבדוק מפני שהם צריכים להעמיד כמה בודקים, ורק לגבי כל אחד בביתו נחשב אפשר לברורי בקל. ועיי' אגרו"מ יו"ד ח"א סוף סי' ע"ב.

לג. לשאול נחשב בירור קל [עיי' סי' א', א' ותוה"ש סי' קפ"ד, י"א ופמ"ג סי' ק"י סק"ח].

לד. הרמ"א [יו"ד סי' ק"י, ט'] פסק שאם יש טירחה אין צריך לברר בספק ספיקא, וכן פסק הפמ"ג שם סק"ה ובפתיחה לאו"ח סדר הנהגת השואל והנשאל ח"ג אות כ, וכן פסקו הפר"ח [דיני ס"ס סק"ב ובקצרה סקי"ז] והכרו"פ [בית הספק סד"ה והרב הש"ך] ושעה"מ [פ"י ממקואות ה"י כלל ג' ד"ה הכלל העולה] והיד יהודה [דיני ס"ס בקצר אות סח ובסי' ק"י בקצר סקע"ח]

כתב הפמ"ג [שער התערובות ח"א סוף פ"ה] שדין אפשר לברורי הוא מדרבנן דאל"כ מנא לן לחלק בין טירחה קטנה לטירחה גדולה, ועיי' נובי"ק יו"ד סי' נ"ז.

מלבד כל זה, במקרים מסוימים הדין חמור יותר ונחשב כמעלים עיניו מן האיסור שהוא איסור נוסף המבואר ברשב"א [חולין ט. ד"ה ועוד טעם. ועיי' דרכ"ת סי' ל"ט סק"ד, אגרו"מ יו"ד ח"א סי' י"ט, שו"ת מנח"י ח"ח סי' ס"ה שהביאו דבריו להלכה]. אם עכשיו אינו יכול לברר ועד שיברר כבר יעבור זמן הספק, עיי' רש"י וריטב"א בעירובין דף סה: ובילקוט מפרשים שם ההוכחה מדף סז:.

לא. כמבואר באו"ח סי' ח' סעיף ט' ובמג"א ובי' הגר"א שם ובמשנ"ב סק"ב.

אבל מיעוט המצוי חייב לברר אפילו בטירחה גדולה ל"ה.

ולכן, חייבים לבדוק את הריאות אפילו בטורח אף שרוב הריאות כשרות, והיינו משום שהוא מיעוט המצוי, וכן פירות שיש מיעוט המצוי שיש בהם תולעים, חייב לבדוקם אפילו בטורח.

וגדר מיעוט המצוי הוא שיש בכל רוב מעט מן האיסור, ואין זה תלוי כל כך באחוזים אלא בעיקרון שהאיסור מצוי מדי פעם ל"ה.

- בענין בדיקת דם בביצים וציריות דם בעופות במוסדות גדולים ובאולמות שמחה, עיין לעיל סימן י"ג הע' י"ח והע' פ"ח.

הערות והנחיות לשואל ונשאל

וסעיף זה נכתב בלי טעמי ההוראה, משום שעיקרו לעורר את

השואל והנשאל לשימת לב בפרטים מסוימים, והרוצה להבין

טעם כל דבר יעיין בפנים הספר]

פירוט המקרה בשאלה

י. חשוב מאוד שהשואל יפרט היטב את המקרה ולא ישאל רק את הדין, שאם לא כן, הרב עונה על השאלה כפי שנפסק בשו"ע, אבל המקרה אינו מדויק. למשל:

טריפות אנו סומכין על חזקת כשרות ולא בודקים את כל הטריפות, ומה קושיא הרי לשאל את המשכיר אם בדק או לא זה דבר שקל לעשותו ולבדוק י"ח טריפות הוא טורח כמו שנתבאר בסי' ל"ט שם [ועי' ביו"ד ריש סי' א' וסי' ב'] ועי' פמ"ג שם.

לה. יו"ד סי' ל"ט, א' ופמ"ג בהנהגת השואל והנשאל סדר ג' אות כ ומשנ"ב סי' נ"ה סקל"א.

לו. שבט הלוי ח"ד סי' פ"א [ועי' גם ח"ה סי' פ"ה], וכ"כ בספר בדיקת המזון בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל ובספר ישא יוסף יו"ד סי' א' הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעד 7% לא נחשב מיעוט המצוי. ודעת הגר"ש ז"ל אויערבך זצ"ל להקל כהמשכנ"י שעד 10% לא הוי מיעוט המצוי.

וערוה"ש [סי' ק"י סקצ"א] והבית מאיר [שם בגליון] וכן משמע מביאור הגר"א [שם סקל"ח] וכ"כ החכ"א [בבינת אדם אות נד ובהנהגת השואל ונשאל אות פב - אבל בכלל ס"ג סל"ו פסק כהש"ך].

אבל הש"ך [שם סקל"ה] כתב בשם הרשב"א שצריך לבדוק גם בטורח והכריע שאם הספק לפנינו ואין הפסד בדבר צריך לבדוק, וכן פסקו התוה"ש [סקמ"ה] וחוו"ד [בית הספק בקצרה סקל"ה - אבל בבית הספק הארוך סקל"ה כתב דלא כהש"ך] והנחלת צבי בסוף דבריו [בסי' ק"י, וכן משמע במג"א [סי' תל"ז סק"ד] שאין חילוק בין טורח קטן לטורח גדול ממה שהקשה על מה שנפסק בשו"ע ששוכר צריך לשאול את המשכיר אם הבית בודק והרי יש חזקת אין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ולגבי י"ח

שאלה על סכין חלבית שחתכו בה בצל וטיגנו בקדירה בשרית, הרב צריך לשאול 'איך הסכין נעשתה חלבית?' ופעמים רבות יתברר שמעולם לא חתכו בה חלב חם אלא שהיא מונחת בצד החלבי שבמטבח. או שאלה על חלב שנפל לבשר, הרב צריך לשאול 'חלב ממש או קפה עם חלב?' ופעמים רבות יתברר שמדובר בחלב מעורב (ששיעור הביטול בששים שונה) או מאכל שבלוע בו חלב או אפילו חלב שנשפך מכלי שני (כמו בכוס קפה).

כמו כן, פעמים רבות השואל בטוח שהנידון היחיד הוא פרט מסוים כאשר עיקר הנידון הוא דבר אחר לגמרי, ולכן יתכן שהשואל ישאל 'האם צריך להמתין ו' שעות ממאכל שבלע זיעה בשרית', וכוונתו שאפו חלות בתנור בשרי בן יומו, ובאמת יש כאן נידון אחר לגמרי האם בכלל יש זיעה לאוכלין (וגם צריך לדעת האם הזיעה היתה במקום פתוח או סגור), ולכן השואל צריך לפרט היטב את המקרה, וכן הרב לא יענה רק על השאלה אלא יבקש לשמוע היטב את כל המקרה ופרטיו.

פירוט אופן הכשרת הכלי

כמו כן, בכל מקרה שהרב המורה מחליט לאסור כלי, על השואל לברר כיצד ניתן להכשיר את הכלי או שאי אפשר להכשירו, וכן על הרב לברר את סוג הכלי לדעת כיצד ניתן להכשירו אם בכלל.

דוגמאות לפרטים בשאלות

א. בשר שנפל לחלב - על הרב לברר - א. האם הבשר והחלב יבשים או לחים [והאם יש רק לחות או רוטב ממש], ב. האם בשר וחלב ממש או שהוא מאכל שבלוע בו חלב או בשר, ג. מהיכן נפל ולהיכן נפל [כלי ראשון, עירוני מכלי ראשון, כלי שני, עירוני מכלי שני], ד. האם שניהם היו חמים או אחד מהם ואיזה מהם, ה. האם הבשר הוא עוף או בהמה והאם אפוי או מבושל והאם יש בו בקעים [כפי שמצוי מאוד בבשר בהמה מבושל], ו. האם הבשר כולו נכנס לחלב או רק חלק ממנו, ז. האם החלב או הבשר היו עטופים בעטיפה [דקה או עבה] או גלויים.

- חוסר ידיעה האם יש ששים אינו צד לקולא בדרך כלל מלבד במקרים מסוימים.

ב. דבר חריף שנחתך בכלי בשרי ובישלוהו בכלי חלבי או פרווה - על הרב לברר - א. האם הכלי הבשרי נעשה בשרי בכלי ראשון או שני והאם היד נכזית בו או דבר גוש [במיוחד יש לחקור כן בכלים חלביים שהרבה מהם

מעולם לא נגעו בחלב חם], ב. האם הדבר החרף נחתך לשנים או לפרוסות דקות, ג. האם התבשל בכלי עם מים או ניצלה בלי מים [ביחס לאסור את הכלי], ד. מהו הדבר החרף, ומה דרגתו בצירופי קולות וספיקות.

ג. כלי חלבי שנכנס לכלי בשרי שיש בו מאכל פרווה או שיש בו בשר - על הרב לברר - א. היאך הכלים נעשו בשריים וחלביים (כלי ראשון / שני - יד סולדת / נכוית / גוש), ב. מה מהם בן יומו, ג. האם היה רוטב ביניהם או לחות או יבש לגמרי, ד. האם כל הכלי נכנס או רק חלקו, ה. מה מהם היה חם, ו. האם בישלו בכלי בשר או מאכל בשרי.

ד. מאכל פרווה שנאפה בתנור בשרי - על הרב לברר - א. האם המאכל יבש או לח [ביחס לזיעה באוכליין], ב. האם התנור היה נקי או מלוכלך בשיירי בשר, ג. האם נאפה עם בשר או בתנור בשרי נקי, ד. אם היה בשר או שיירי שומן בשר, האם היה ששים או קכ"א כנגד הבשר.

ה. עוזר או עוזרת נכרית שהיו בבית לבד - על הרב לברר - א. האם יש יינות שאין בהם חותם, ב. האם יש חשש החלפה על המאכלים (האם שייך שהנכרי ירויח בהחלפה), ג. האם היה מישהו יוצא ונכנס מדי פעם, ד. האם יש מצלמות וידאו בבית.

ובכל מקרה שנאסר כלי יש לברר את אופן הכשרתו.

ונפרט כמה מקרים והפסיקה בהם:

א. נשפך כוס קפה חם על סכו"ם הבשרי, הכלים מותרים בהדחה, מפני שכוס קפה היא כלי שני (ובדרך כלל גם כן אין היד נכוית בו) ומותר בהדחה.

ב. חתך פלפל חריף בסכין חלבית והכניס לכל קדירות הבשר של שבת, הרבה פעמים הכל מותר, מפני שבהרבה בתים רוב הסכינים מעולם לא חתכו מאכל חלב חם בכלי ראשון, ורק סכין אחד [או שנים לכל היותר] חתכו דבר גוש חלב חם, וממילא רוב הסכינים אינם חלביות באמת וכל דפריש מרובא פריש.

ג. נפלו ביצים רותחות מכלי ראשון על עוף צונן, הביצים מותרות לאכול עם חלב, מפני שתתאה גבר ומבשל רק כדי קליפה - וקליפת הביצה היא הקליפה.

ד. הכניסו כף בשרית לכוס קפה חם עם חלב, יש להחמיר שהכף צריכה הגעלה מפני שמחמירים בכלי שני, ולגבי הקפה אם הכף בת יומה מבשרי (בכלי ראשון או שני או מבשר גוש בכלי שלישי) הכל אסור אם אין ששים כנגד החלק של הכף שנכנסה בתבשיל'ו.

ה. בישל אורז בכלי בשרי בן יומו והכניס כף חלבית לאורז לאחר הבישול, הכף מותרת [גם לשיטת הרמ"א], מפני שלאחר הבישול האורז מתייבש ורק בלוע בו בשר ואין הבלוע מעביר טעם לכף בלי רוטב, ולכן גם רוב האורז מותר חוץ מהמקום שלתוכו הכניס את הכף ששם נאסר מסביב למקום כדי קליפה (אם הכף החלבית בת יומה) ושאר האורז מותר שאין הבלוע באורז היבש אוסר את שאר האורז [ולחות שיש על האורז מבחוץ לא נחשב רוטב]. ואם הכף החלבית אינה בת יומה (מבליעה של כלי ראשון או שני או מדבר גוש), גם הכף וגם כל האורז מותרים.

ו. חתך בצל בסכין בשרית וטיגן בלי שמן במחבת חלבית, הבצל נאסר והמחבת מותרת מפני שהבצל רק בלוע בבשר וחלב [וכדעת הט"ז] ואין הבלוע יוצא לכלי בלי רוטב (אפילו אם הסכין חתכה בשר שמן).

ז. טיגן חביתה במחבת חלבית בת יומה והפך אותה בכף בשרית בת יומה, יש לברר האם הפך את החביתה כשהיא יבשה או לחה וקצת נוזלית, שאם היתה יבשה, א"כ הכלים מותרים שאין הבלוע האסור שבחביתה יוצא לכלים בלי רוטב [וכנ"ל שבשר בחלב נחשב בלוע], ואף שהחביתה שמינה, הרי קיבלה טעם מכלים שאינם שמנים ואין הנאסר יכול לאסור יותר מהכח של האוסר. אם החביתה היתה נוזלית, הכל נאסר [כהרמ"א], והמחבת בדרך כלל מצופה טפלון ולכן א"א להכשיר וצריך לזרוק, והכף צריכה הגעלה.

ח. קדירה בשרית שהתיזה רוטב בשר על כלים צוננים או שיש חלבי, עירוי שנפסק הקילוח גם כן מבשל כדי קליפה, ובהפסד מרובה יש להקל שלגבי הבלעה בכלי עירוי כזה לא מבליע כלל. ואם התיז רק טיפה אחת או כמה טיפות בודדות בנפרד, אין צריך להגעיל כלל.

לז. כשיש ספק אם הכלי בן יומו, לפעמים יש לומר סתם כלי אינו בן יומו ויהיה מותר בדיעבד.

וכיון שאמרנו שנאסר כדי קליפה, יש להגעיל את הכלי, אבל יש כלים שאי אפשר להגעילם, ובהם אם מקום הטיפות האסורות אינו ידוע, הרי כשאינו בן יומו בטל ברוב בשאר הכלי שאין בו את הטיפות האסורות (וגם בדרך כלל הוא כלי שמשמשים בו בשפע - אבל זו קולא שאין משתמשים בה בלי צירופים נוספים), ובפרט במקום הפסד מרובה [כמו שיש אבן קיסר שא"א להגעילו].

הערות לרב המורה

- א. יש לרב המורה לפרט את טעם ההוראה [בקיצור] כדי שהשואל יבין את טעם ההיתר^{ל"ח}, וכן כדי שלא יטעה ויחשוב שהטעם להיתר הוא משום סיבה אחרת שאינה מתירה.
- ב. בדבר שיש בו מחלוקת המחבר והרמ"א, יש לו לברר אצל השואל כיצד נוהג. וכן בכל דבר שיש בו מחלוקת הפוסקים [בין פוסקים קדומים ובין פוסקי זמנינו] ואין הכרעה, יש לרב לפרט השיטות (גם אם הוא עצמו סבור כשיטה מסוימת) ויאמר את הכרעתו למעשה [אלא אם כן יודע שהשואל נוהג תמיד כהכרעת רב מסוים - ע"י ס"י קי"ט, ז'].^{ל"ח}
- ג. יש לרב לברר האם האיסור נותן טעם לשבח או לפגם ואם אינו יודע אין לו להקל וכן בספק האם יש ששים אין להקל בדרך כלל (מלבד עוף בחלב במקום הצורך), ורק בספק חה"ל או ספק דבר שבמניין יש לו להקל.
- ד. בספיקות אלו, ובכל ספק, כלל יש לנו, שכל דבר שיכול לבררו חייב לבררו ואינו נחשב ספק [ואם בקל או בטורח, עיין לעיל סעיפים ח-ט].^{ל"ח}
- ה. במקרה שמאכל או משקה נעשו בשריים (ע"י זיעה וכדומה), והכניסו אותו לתוך חלב, דעת הרבה פוסקים שאפשר לטעום (בעצמו, או שיתן למי שיש לו חוש טעם טוב) את השמן ולהרגיש האם יש בו טעם בשר, מפני שבדיעבד שיטת הש"ך שסומכים על טעימת ישראל.

לח. פמ"ג בהקדמה לאו"ח הנהגת השואל והנשאל ח"א אות ח ואות י.

ועדות כשרות

יא. כיום רוב מוצרי המזון נקנים על סמך חותמת של ועדת הכשרות, ויש לדעת כמה דברים נחוצים מאוד בענין זה.

תפקידה של מערכת כשרות אינו רק להשגיח שלא יכניסו איסורים למאכלים אלא גם להכריע, ויש בזה שני ענינים, האחד, הכרעות כלליות בין במחלוקת המחבר ורמ"א, בין במחלוקת המשנ"ב והחזו"א, ובין במחלוקת פוסקי זמנינו בשאלות שונות שעל הפרק, והשני, הכרעות בשאלות המתעוררות בכל יום ובפרט בעופות ובשר ופירות וירקות שבהם השאלות הם ממש תמידין כסידרין. וכל אחד צריך לדעת שאין אפשרות לסמוך על "השגחה" כאשר אינו סומך על הרב העומד בראש ועדת הכשרות בהכרעותיו הכלליות הקבועות והפרטיות היומיומיות, והקונה מאכל שיש בו חתימת ועדת כשרות צריך לסמוך על הרב העומד בראש ועדת הכשרות כרב פוסק בשאלות, ואינו יכול לומר שלגבי הכרעות אינו סומך על הרב הזה אלא רק על כך שישגיח היטב על המאכל מכיון שכל מאכל מורכב ממוצרים שיש בהם דיונים והכרעות הן כלליות והן מקומיות על מקרים מסוימים.

יב. על פי הנפסק בשו"ע [סי' קי"ט, ז'] כאשר יש חילוקי דעות בין הפוסקים והנוהג כהאוסרים אוכל אצל חבריו הנוהג כהמתירים, מותר לעשות כן מפני שודאי חבריו לא יכשילנו במאכל האסור ע"פ שיטתו שהוא לפני עיוור, כמבואר בשו"ע ובש"ך שם. ולכן, אם יש חילוקי דעות בין הפוסקים, והרב העומד בראש ועדת הכשרות סבור שיש לנקוט כדעה מסוימת, חובה עליו לציין שהמאכל כשר רק לפי דעה זאת וזאת ולא לפי הדעות האחרות, בין אם הנידון הוא בין השו"ע לרמ"א [דוגמת בישולי נכרי], ובין אם הנידון הוא בין הפוסקים בימינו [דוגמת ענין התולעים בדגים, וענין הירקות ללא תולעים, וענין המיץ ענבים המעורב במים, וענין פירות נכרים וגבולות הארץ בשביעית, וענין הלחמניות מזונות, וענין השמן כותנה לפסח, וענין חדש מחו"ל, ואופן המעשרות בחנויות הירקות, וחמץ שנמכר לנכרי בפסח, ועוד רבים מאוד].

אף על פי כן, המצב איננו כך, וועדות הכשרות לא מציינים שהמאכל כשר רק לפי שיטת מסוימות, וסומכים על כך שהקונים יודעים שועדת הכשרות נוהגת כשיטת רבותיה וזה נחשב כהודעה לציבור הקונים שהמוצרים כשרים ע"פ שיטת רבני ועדת הכשרות, ולכן כל מי שקונה מאכל שיש בו ועדת כשרות, צריך לדעת שהוא סומך על הכרעת רבני הכשרות בכל דבר.

יג. במקרים מסוימים, הציבור דורש חומרא או שיטה מסוימת, ואז משיקולי הפסד ועדות הכשרות מציינות על המוצר האם נעשה כפי דרישת הציבור, ונראה שנאמנים על כך^ל.

נדון שיש בו מחלוקת הפוסקים

יד. בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים, ואין הכרעה גמורה ביניהם או ששניהם נפסקו להלכה [כגון מח' מחבר ורמ"א, או מח' פוסקים אחרונים וכן מח' גדולי פוסקי הדור], מותר למי שנוהג כשיטת האוסרים ליתן מהמאכל למי שנוהג כשיטת המתירים ואין בזה איסור לפני עיוור^מ, אבל אסור למי שנוהג כשיטת המתירים ליתן מהמאכל למי שנוהג כשיטת האוסרים, אלא חייב להודיע לו שהמאכל אסור לפי שיטתו^נ. [ודע, שכל נאמנות עד אחד באיסורין מבוססת על כך שאם יש מחלוקת הפוסקים ודאי לא יכשילהו במאכל האסור לפי שיטתו, ולכן גם הנוהג כהמתירים נאמן לומר למי שנוהג כהאוסרים שמאכל זה מותר גם לשיטתו. אבל מי שמאכיל לנוהג כהאוסרים מאכל כזה ואינו מודיעו, נחשב חשוד, וגם אם יאמר שהפעם המאכל מותר גם לפי שיטתו, אין לו נאמנות, וכנ"ל].

טו. כשיש מחלוקת הפוסקים אם להתיר מעשה מסוים, עי' וביום השבת סי' י"ג סעיף ט"ז וסי' מ"א סעיף מ"ח האם מותר לאוסר לומר לחבירו המתיר שיעשה עבורו את המעשה, והאם בדיעבד המעשה מותר^ז.

מ. המבי"ט [ח"א סי' כ"א] וכת"ס [יו"ד סי' ע"ז] ודרכ"ת [סי' קי"ט סקמ"ח]. וע"ע מנחת שלמה ח"א סי' מ"ד.

ולגבי השימוש בכלים של המתיר, עי' ש"ך סי' קי"ט סק"כ וסי' ס"ד, ט'. ופעמים אפשר לצרף לספק כלים שאולי לא השתמשו בהם במאכלים האסורים לדעת האוסר, ותלוי לפי הענין, עי' לעיל סי' ג' הע' ל"ח.

מא. רמ"א בסי' קי"ט, ז', ומקורו מהא דאמר רב [חולין קיב:] דודאי לא יאכילהו שמואל מאכל האסור לפי שיטתו.

ועי' עוד בריטב"א בסוכה י: ועי' קובץ תשובות ח"ג סי' ל"א.

מב. עי' פת"ש סי' צ"ב סוסק"ז.

לט. ואמנם, ע"פ המבואר בסי' קי"ט היה מקום לומר שאין לסמוך עליהם בזה מפני שנחשבים "חשוד" לעניינים אלו לאחר שבקביעות אינם מציינים בשאר המאכלים שאין בהם דרישה ציבורית כזאת שהמאכל כשר רק לפי שיטה מסוימת, אמנם אין הדבר כן, כמו שביארנו שדעתם שאינם צריכים לציין כלום כי הקונים הכשר מסוים צריכים לסמוך על כל ההכרעות של רבני ועדת הכשרות וכנ"ל, אם כן שוב יש להם נאמנות. ועוד יש לומר שיהיו נאמנים מטעם אחר משום 'אומן לא מרע אומנותיה' [עיין ע"ז דף כז. ודף כח. ומנחות דף מג. וחולין דף צז. ודף קיא:], ויש לומר שכיון שפרסום של הכשלה בדברים אלו תזיק להכשר ולאמינותו, א"כ יש להם נאמנות שלא יטעו את הציבור.

נאמנות קטן

נאמנות קטן בדרבנן נגד איתחזק איסורא

יז. קטן נאמן בכל איסורי דרבנן אפילו כנגד איתחזק איסורא^{טז}, ולכן, קטן נאמן לומר שהטביל כלי זכוכית או שבדק חמץ (ולענין הגעלת כלים, עי' לעיל סי' י"ז הערה ט"ז).

נאמנות קטן בדאורייתא נגד איתחזק איסורא

יז. קטן אינו נאמן על איסורי דאורייתא אם איתחזק איסורא^{טז}. ולכן, אינו נאמן לומר שהטביל כלי מתכות, וכן אינו נאמן לומר שהפריש תרו"מ.

נאמנות גדול בדאורייתא נגד איתחזק איסורא

יח. גדול נאמן בין באיסורי דאורייתא ובין באיסורי דרבנן אפילו כנגד איתחזק איסורא ובתנאי שבידו לעשות את הדבר^{טז}.

שליחת קטן לקנות פירות או עופות (או ירקות בשביעית)

יט. מנהגינו להקל שאפשר לשלוח קטן לקנות פירות או עופות גם במקומות שרוב החנויות אינם כשרות וגם אם אינו מביא קבלה או הוכחה שקנה בחנות הכשרה^{טז}. וכן קטן ההולך לקנות ירקות בשביעית, נאמן לומר ירק זה מנכרי וירק זה מחו"ל וירק זה מששית.

ודברי הגר"א בסי' קצ"ח, מ' יוכיחו כן). ודלא כהפת"ש יו"ד סי' ק"כ סק"ד ורעק"א שם ובאר"ח סי' תל"ז.

ולגבי הגעלת כלים שאינם בני יומם, עיין לעיל סי' י"ז הע' ט"ז.

מד. סי' קכ"ז, ג' וסי' קצ"ח, מ'.

מה. שם.

מו. בסוכה מב. מבואר שקטן המחזיק טהרות בידו נאמן לומר שנשארו טהורות, ובי' הריטב"א שקטן נאמן לומר על דבר היתר שלא נאסר, וכן נפסק בשו"ע סי' קכ"ז, ד'.

אמנם עדיין יש להסתפק אם קטן נאמן בדבר שאין

מג. כן מבו' בש"ך סי' קכ"ז סקל"א שקטן נאמן באיסורי דרבנן אפי' באיתחזק איסורא בדבר שבידו לעשות, וכן כתב המג"א באו"ח סי' תל"ז סק"ח לגבי בדיקת חמץ [ואמנם הרמ"א עצמו כתב ביו"ד סי' קכ"ז שבדיקת חמץ נחשב לא איתחזק איסורא ורק משום כך קטן נאמן - והמג"א תמה עליו], וכ"כ הא"ר ופמ"ג בסי' תל"ז וכן פסק המשנ"ב שם סק"ז שאפי' בהיה בו ודאי חמץ ואיתחזק איסורא ג"כ נאמן (ויש להעיר לענ"ד, שבשעה"צ שם כתב שכן דעת הגר"א בסוף סי' קכ"ז, אמנם נראה שהגר"א התיר מטעם אחר והיינו שהבין שבחמץ אין זה איתחזק איסורא כשיטת הרמ"א ולכן קטן נאמן,

בו לא חזקת היתר ולא חזקת איסור. ונחלקו בזה הרשב"א והרא"ה בתורת הבית [ב"א ש"א דף ח: ח] האם מותר לשלוח קטן לקנות פירות או עופות מפורקים בלי חותם כשרות, בתורת הבית [שם] כתב הרא"ה שאי אפשר לשלוח טהרות ביד קטן כי אינו נאמן, וכתב הרשב"א במשמרת הבית שם שודאי נאמן, ואף אפשר לשולחו לקנות יין ובשר ולסמוך עליו שקנה בחנות כשירה כי חזקה שאינו מקלקל לקנות במקום האסור ואין זה עדות אלא גילוי מילתא בעלמא וכדאמרין בכתובות דף כח. שאין הקטן נאמן להעיד בגדלותו על מה שראה בקטנותו אבל נאמן להעיד כן על כלה שיצאה בהינומה וראשה פרוע כי זה רק גילוי מילתא, ולכן קטן נאמן בדיעבד לומר ששחט בפני עצמו בלי גדול עומד על גביו אם ראינו שידוע הלכות שחיטה וגם יודע לאמן את ידיו. וכתב הט"ז [יו"ד סי' א' סקט"ו] שנוהגים להקל כהרשב"א.

וצריך להבין ענין זה המבואר בכתובות שם, הרי לא סומכים על רוב להוציא ממון וגם לא על עדות קטן, ואיך שני הדברים יחד מכריעים להוציא ממון. עוד יש להבין, הרי עיקר דברי הרשב"א שם מבוססים על המבואר בסוכה מב. ובריטב"א שם, ושם יש חזקת היתר, ובהמשך דבריו הוסיף מקרים של חזקת איסור ומקרים שאין בהם חזקת איסור ולא חזקת היתר, וא"כ באמת מה הטעם שקטן נאמן בהם, ויש להבין מהו 'גילוי מילתא' ולא עדות שבזה קטן נאמן משום חזקה שאינו מקלקל, ומנלן שיש נאמנות כזאת.

והפמ"ג [במ"ז יו"ד סי' א' סקט"ו] ובתחילת הנהגת השואל ונשאל באיסור והיתר (בהקדמתו לשו"ע או"ח) [והתבואות שור [יו"ד סי' א' סקט"א] כתבו שיש להאמין לקטן רק בדבר שעתיד להתברר שאז הקטן מפחד שיתבררו דבריו ויש להאמינו, אבל באופן שלא יתבררו דבריו אין להאמינו אפילו כשאין חזקת איסור, וגם לא באופן שאומר ששאל הלכה את הרב וכך וכך ענה לו. אבל שאר האחרונים [הפר"ח [יו"ד סי' ק"י סקט"ז וסי' ק"ח סקט"ז]

והחכ"א (כלל ע"ב סט"ז) וערוה"ש (סי' א' סמ"ח) והכרו"פ (סי' א' סקט"ו) פסקו כהרשב"א גם באופן שאין הדבר עתיד להתברר, ויש לבאר הטעם. ונראה לבאר, שיש בהלכה נאמנות נוספת חוץ מעדות, דהנה בכתובות דף פה. מבואר שהאמינו לבת רב חסדא ועל פיה הפכו השבועה על שכנגדו [ויודע אני שהגרי"ש אלישיב זצ"ל השתמש במקרים מסוימים בדין זה], ועל פי זה פסק השו"ע [חו"מ סי' ט"ו, ה'] יש לדיין לדון דיני ממונות ע"פ הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת והדבר חזק בליבו שהוא כך אע"פ שאין שם ראייה ברורה, ומשרבו בתי דינים שאינם הגונים ובעלי בינה הסכימו שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה וכו'. והיינו, שיש אפשרות להוציא ממון ולפסוק דין ע"פ דבר המסתבר בצורה מוחלטת, וזו הלכה נוספת מלבד דיני קבלת עדות, אלא שקשה לנו להכריע מתי הוא כך, ולכן אנו נזקקים להכרעת הקדמונים בדינים אלו [ועי' גם בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' קע"ה].

וע"פ זה שיטת הרשב"א שהטעם שסומכים על עדות קטן ביוצאה בהינומא הוא מפני שברוך כלל הרוב עושים כך ולכן דברי הקטן מסתברים מאוד ומוחלט לנו כך, וזה הטעם להאמין קטן שקנה בחנות כשירה או ששאל רב והרב הורה לו כך וכך [וכן כשאומר 'ראיתי בספר פלוני הלכה בענין שאלה פלונית'] כי הוא מוחזק בכשרות ואין סיבה להעלות על הדעת שיקלקל ויקנה בחנות טריפה ומבחינתנו הדבר מוחלט, ואפילו במקרים שאין הדבר עתיד להתברר, מ"מ הנאמנות מבוססת על הסתברות מוחלטת, ולכן גם כשקטן אומר ששחט ואנו רואים שידוע הלכות שחיטה ויודע לאמן את ידיו והרי הבהמה שחווטה לפניך א"כ דבריו מסתברים מאוד וברור לנו בצורה מוחלטת שכך הוא. [ואמנם אין ללמוד מזה לדברים שאינם מפורשים שם וצריך הכרעה בכל דבר]. ולגבי טבילת כלים שיש חזקת איסור ויתכן שהכלי לא נטבל כלל [אלא הניחו מתחת ברז ולכן הוא רטוב]

בדיקת תולעים על ידי קטן

כ. קטן יכול לבדוק תולעים גם לעצמו וגם לאחרים [אפילו גדולים] ונאמן על כך^מ. ולגבי פירות שכמעט תמיד יש בהם תולעים [כמו תאנים], עיין בהערה.

בדיקת תולעים על ידי נשים

כא. נשים נאמנות לבדוק תולעים. וגם בפירות שמצוי בהם מאוד תולעים נהגו להקל לסמוך על בדיקת נשים, והמחמיר בפירות כאלו תבוא עליו ברכה, ובפרט בפירות שכמעט תמיד יש בהם תולעים^מ.

לחוש שלא יבדקו מספיק ולכן רק בדיעבד אפשר לסמוך עליהם.

ובאמת, שאלה זו קשה גם על נשים, איך נשים בודקות תולעים מפירות וירקות ומקטניות, והרי יש לחוש שלא יתאמצו מספיק בבדיקה כמו בבדיקת חמץ. וכבר הקשה כן הש"ך ביו"ד סי' פ"ד סקל"ה, ותירץ שבתולעים אין איתחזק איסורא, כלומר, כאשר הנשים והקטנים באים רק לברר דבר שאין בו חזקת איסור הם נאמנים גם כשיש טירחה. ומשום כך, גם הקטנים יכולים לכתחילה לבדוק [ועי' שו"ת בית שלמה יו"ד סי' קנ"ו].

אמנם בפירות שמוחזקים בתולעים, צ"ע איך נשים וקטנים יכולים לבדוק לכתחילה, והרי בעבר שקטנו חסה מגידול רגיל היו הנשים בודקות את העלים וסמכו על בדיקתם.

ובערוה"ש [סי' פ"ד סקפ"א וסקפ"ב] כתב שנשים נאמנות על בדיקת תולעים משום שבדבר שהוחזק בתולעים יודעות שצריך לבדוק היטב, וגם החוש מעיד שבדקות היטב, וגם דין בריה רק דרבנן, אבל בפלתי [שם סקי"ט] כתב שנחשב ספק תורה כי יכול לבדוק פעמיים ושלוש עד שימצא ולכן נכון שלא לסמוך על בדיקת נשים, והובא בהערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל פסחים דף ד..

ועי' גם שו"ת בית שלמה [יו"ד סי' קנ"ו] ודרכ"ת סי' פ"ד סקקנ"ב מש"כ בענין זה.

מח. לגבי בדיקת חמץ כתוב במג"א סי' תל"ו סקי"ד ובמשנ"ב סי' תל"ז סקי"ח שלכתחילה

לכן הקטן אינו נאמן וכדברי הט"ז ביו"ד סי' א' סקט"ו. ואף שהרשב"א כתב שיש חזקה שאינו מקלקל, אין כוונתו שסומכים על חזקת היתר כי ראייתו ממקרה שגם מוציאים ממון על פיו [לענין כתובה] וגם הרי עפ"י דבריו כותב לסמוך בדיעבד על שחיטת קטן אפילו בלי גדול עומד על גביו, אלא כוונתו שהחזקה גורמת לנו לסמוך על דבריו ולקבלם שהם מסתברים באופן מוחלט.

ולהלכה, אף שלענין שחיטה פסק הרמ"א דלא כהרשב"א, וכן פסקו הפר"ח והתבואות שור, מ"מ לגבי לסמוך על קטן בדברים שאין בהם לא חזקת איסור ולא חזקת היתר [כמו קניית דברים בחנות ולומר כך הכריע לי החכם] נפסק להלכה שנאמן, ואפילו בדברים שאינם עתידים להתברר, כ"כ הפר"ח [סי' ק"י סקט"ז וסי' קי"ח סקכ"ז] והחכ"א [כלל ע"ב סט"ז] וערוה"ש [סי' א' סמ"ח] והכרו"פ [סי' א' סקט"ו], ועי' גם שש"כ פנ"ז הע' י"ז מה שפסק עפ"י, ובודאי בדברים שעתידים להתברר שבזה גם הפמ"ג והתבואות שור מתירים לסמוך על קטן מפני שמפחד שיתברר הדבר בהמשך.

מז. נתבאר לעיל שקטן נאמן על דבר שאין בו חזקת היתר ולא חזקת איסור כאשר הסברא נותנת להאמין לו.

אמנם יש להעיר מהמבואר בסי' תל"ז, ד' וסקי"ח לגבי בדיקת חמץ שלכתחילה לא נותנים לנשים ולקטנים לבדוק חמץ משום שיש בזה טירחה ויש

חזקה של יח עושה שליחותו

כב. אפילו גדול אין לסמוך עליו שעשה שליחותו בענייני מצוה דאורייתא או איסורי דאורייתא, שגדול נאמן להעיד גם על דאורייתא, אבל אין חזקה של יח עושה שליחותו בדאורייתא^{כב}. ולכן, אם שלח שליח להפריש תרו"מ או להטביל כלים שחיוב טבילתם מדאורייתא, חייב לברר אצל השליח שעשה שליחותו (ולענין הגעלת כלים, עי' לעיל סי' י"ז הע' ט"ז).

כג. לגבי קטן אם שייך בו חזקה של יח עושה שליחותו, עיין בהערה^ג.

שליחת קטן וגדול למסור משלוח מנות

כד. אפשר לשלוח קטן שיתן משלוח מנות, אבל הוא צריך להעיד שבאמת שלח, וגם אם שולח גדול שימסור משלוח מנות, הוא צריך להעיד ששלח^{כד}.

שנשים בודקות היטב ורק לגבי דגים שלא מצוי שיתערב דג טמא לכן חששו שהאשה לא תבדוק היטב. ומ"מ המחמיר בזה תבוא עליו ברכה שהרי מעיקר הדין אין הדבר פשוט לסמוך עליהם.

מט. נח' הראשונים בתוס' עירובין לב. אם אמרינן חזקה של יח עושה שליחותו בדאורייתא, ולהלכה המחבר ביו"ד סי' של"א, ל"ד פסק שלא אומרים בדאורייתא, והרמ"א הביא יש אומרים שאומרים חזקה זו אפי' בדאורייתא, ולמעשה נח' בזה המשל"מ [הל' בכורות פ"ד ה"א] והנוב"י [קמא אה"ע סי' ב'], והמשנ"ב בסי' ת"ט סק"נ הכריע שיש להחמיר בדאורי' שלא אומרים חזקה של יח עושה שליחותו והביא שיש אומרים שאם יהיה מכשול להמשלח סומכים על השליח.

ג. בתוס' עירובין לא: ד"ה כאן משמע ששייך לומר גם בקטן חזקה של יח עושה שליחותו, והגרעק"א שם תמה עליו, אמנם למעשה אין כ"כ נפק"מ כי בדר"כ אין שליחות לקטן, ורק במקרים ששייך בהם שליחות שייך הנידון.

נא. ע"פ הנ"ל בסעי' כ' ובסעי' י"ט, ועי' שו"ת אחיעזר ח"ג סי' ע"ג, ונראה שמשלוח מנות שווה לקניית בשר כי אין חזקת היתר ולא חזקת איסור.

אשה וקטן לא יבדקו מפני שיש בזה טורח ויש לחוש שיתעצלו ולא יבדקו, אבל לגבי בדיקת תולעים כתב הש"ך [סי' פ"ד סקל"ה] שיש להקל בנשים כיון שלא איתחזק איסורא ומפני שיש כמה צירופי היתרים.

וביותר קשה שהרמ"א בסי' קכ"ז, ג' כתב שאם האשה צריכה לברור דגים טהורים מטמאים אינה נאמנת כי לא לא בטוחה שיש כאן איסור, וקשה מאי שנא מתולעים שהאשה כן נאמנת, ובש"ך תי' שכאן לא איתחזק איסורא ועוד שיש כמה צדדים להתיר, ובמנח"י [כלל מ"ו סקל"ב] ובפמ"ג [סי' פ"ד סקל"ה] תמהו על זה ויישבו שיש כמה וכמה צדדים להתיר לכן נאמנת, ובבית שלמה ביאר שבדגים יש בודאי כמה חתיכות איסור ולכן נחשב כמו איתחזק איסורא כפי שבדיקת חמץ נחשבת איתחזק איסורא משום כך. ועי' בשו"ת בית שלמה [יו"ד סי' קנ"ו] שכתב שהעיקר כהתירוץ שיש כמה צדדים להקל, אבל הרי בפירות שיש תולעים חיים ולא מבושלים ומצוי מאוד תולעים לכאורה אין הרבה צדדים להקל.

ובדרכ"ת סי' פ"ד סקנ"ב ובערוה"ש שם סעי' פ"ב כתבו שמנהג ישראל להקל בזה לפי שרואים

נתינת מיני מתיקה לחילונים

כה. איסור גמור לתת שוקולד או דברי מתיקה לחילוני²¹! ולכן, הרוצה לכבד אחיות בבית החולים, יתן להם מתנה ולא מיני מתיקה, וכן העובד במקום עבודה עם חילונים, אסור לו ליתן להם מיני מתיקה.

כללי הפסד מרובה וצורך שבת

כו. הפסד מרובה - הכל לפי הענין העשיר לפי עושרו וכו'²², וכבוד אורחים לומדי תורה שאינן מעירו אפשר דחשיב כהפסד מרובה²³ - אבל הכוונה לאורחים שאין להם מה לאכול ולא למי שמארח קרובי משפחתו לתענוג²⁴.

מקום הצורך - הכוונה להקל במקרים שיש צורך גדול גם אם אין הפסד מרובה.

כז. כשהתירו בשביל צורך שבת ונשאר ליום חול, מותר, כיון דאישתרי אישתרי²⁵.

אם בצירוף שיטת הש"ך ודגמ"ר ובמקום שיש חילול ה' לפי הענין אבל אין להקל כן בשום אופן במיני מתיקה.

נג. חכ"א בקיצור כללי הפוסקים ובית אפרים סי' ס"ט, ב' בשם שו"ת הר הכרמל סי' ט"ו, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועי' עוד שו"ת נחלת שבעה סי' נ"ה ודעת תורה בפתיחה להל' טריפות סקל"ז מהו הפסד מרובה.

ועי' ש"ך סי' ק"ח סק"ח וסי' קי"א סק"כ [ע"פ שו"ת רמ"א סי' קל"ב סקי"ג] אם יש הבדל בין 'הפסד' ל'הפסד מרובה'. ועי' לעיל סי' ה' הע' ל"א וסי' ז' הע' כ"ב דיוקים בזה.

נד. עי' סי' צ"ב ש"ך סק"ט ופמ"ג שם.

נה. עי' או"ח סי' של"ג, א' ופת"ש יו"ד סי' ס"ט סקי"ג.

ועי' מג"א וחת"ס מה שכתבו בסי' של"ג שם אם סעודה שיש בה אורחים נחשבת סעודת מצוה.

נו. חכ"א [הנהגת שואל ונשאל אות ו] ופמ"ג [סי' צ"ד במ"ז סק"ט, ועי' בדומה לזה באו"ח

נב. נפסק בשו"ע [או"ח סי' קס"ט, ב' וסי' קס"ג, ב'] שאסור ליתן מאכל למי שאינו מברך.

אמנם במזכיר פרטי של מעסיק חילוני וכן בהרבה מקרים של נתינת ומכירת מאכל לחילוני יש צד היתר משום שיכול להשיג את המאכל מנכרי אחר וא"כ אין כאן איסור לפני עיוור ונשאר רק איסור מסייע, ושיטת הש"ך והדגמ"ר [יו"ד סי' קנ"א סק"ו] שאין איסור מסייע במומר שחוטא בקביעות ובנכרי, וכתבו האגרו"מ [יו"ד ח"א סי' ע"ב] והגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"א סי' כ' וסי' מ' וח"ב סי' כ"ח] שיש לסמוך על דברי הש"ך בהצטרף עוד צדדי היתר (שאינן כאן סיוע ישיר - וזה צד היתר להשכיר דירה לחילונים), ועי' משנ"ב סי' שמ"ז סק"ז ושעה"צ סק"ט, אבל כאשר נותן להם מיני מתיקה שלא היו אוכלים אותם כלל בלעדיו א"כ יש כאן ממש לפני עיוור גמור ואין לעשות כן בשום אופן, ועי' במה שהבאנו בוביום השבת [סי' כ"ח סעיף י"א וסי' ל"ב סעי' י"ט-כ"א] בענין זה, וגם המנחת שלמה [ח"א סי' ל"ה] והשבט הלוי [ח"ד סי' י"ז] לא התירו כי

וכן כשהתירו בהפסד מרובה ובהמשך כבר אינו כך, נשאר ההיתר¹².

אכילה בכלים של המתיר בדבר שיש בו מחלוקת

כח. דברים שיש בהם מחלוקת הפוסקים, לענין אכילה בכלים של מי שמתיר [שהרי בישל בהם מאכל שלגבי האוסר נחשב 'איסור'], תלוי אם האוסר אוסר לגמרי או רק נוהג חומרא, שאם אוסר לגמרי צריך להיזהר שלא יבשלו בשבילו לכתחילה ורק בדיעבד יש להקל לאכול אחרי שהכלי אינו בן יומו, ואם נוהג איסור לחומרא יכול להקל בבישול בכלים של המתיר¹³.

והדבר נוגע להרבה מאוד דברים התלויים בשיטות הפוסקים בהיתר מאכלים [דוגמת ענין התולעים בדגים וחמץ שנמכר לנכרי בפסח וגבולות הארץ בשביעית, וענין חדש מחו"ל].

¹² ש"ח (רצ"ו) ומח"ב [סי' ס"ד אות כא], ומבואר שתלוי עד כמה האוסר מחזיק את הדבר לאיסור גמור או שרק נוהג איסור לחומרא. ובשו"ת הלכות קטנות (להגר"י חאגיז) סי' ק"ג כתב שבדבר שאין בו הכרעה ויש אוסרים ויש מתירים אסור לומר למתיר לבשל בעבורו בכלים אלא רק במקום שנוהג כך לחומרא. ועי' כע"ז בכה"ח סי' תמ"ז סקכ"ז ובקובץ אגרות לחזו"א ח"ב סי' כ"ב. ובדרך אמונה [שמיטה פ"ז צה"ל סקל"ט] הביא בשם החזו"א שאפשר להקל לאכול מהכלים כיון שמסתמא אינם בני יומם. ועי' היטב פר"ח או"ח סי' תצ"ו דין מנהגי איסור אות כג-כד שהאריך לבאר היטב דינים אלו.

¹³ סי' תס"ז בא"א סוסק"ב] ושו"ת טוטו"ד [מהדו"ג ח"א סי' קע"ב] ודעת [סי' צ"ה, ד'].
נז. חת"ס יו"ד סו"ס ס"ה ופרי השדה ח"ב סי' נ"ב.

נח. ש"ך יו"ד סי' קי"ט סק"כ, וכע"ז כתב הש"ך בסי' קט"ו סקט"ו וסקט"ז ובסי' ס"ד סקי"ב, וכע"ז מבו' בבאה"ל סוף סי' תפ"ט בשם שו"ת הרמ"א סי' קל"ב אות טו [לגבי חדש שיש שם כמה צדדי קולא. ועי' גם רמ"א יו"ד סי' קט"ו, א' ובב"י הגר"א שם סקי"א], ועי' גם כנה"ג הגב"י יו"ד סי' ס"ד סקנ"ד ופלתי שם סק"ד וכנה"ג יו"ד סי' א' הגב"י אות מא ובאה"ט יו"ד סי' ל"ט סקל"ט ושו"ת הרדב"ז [ח"ד סי' אלף

סימן כ

הלכות בנידונים המצויים בימינו

סיגריה אלקטרונית

א. סיגריה אלקטרונית חייבת הכשר מהודר כמו אוכל רגיל, ואין היא דומה כלל לסיגריה רגילה שאינה צריכה הכשר.*.

שמוסיפים למשקאות ממותקים ולסוכריות ולשאר ממתקים.

חומרי הטעם טעימים ובודאי לא פגומים, וצריכים הכשר מהודר כמו כל דבר מאכל, והם צריכים הכשר מהודר מפני שיש הרבה מאוד תמציות טעם ויש בהם חששות רבים מאוד לאיסורים.

מלבד זאת, אחד החומרים המרכזיים של נוזל המילוי הוא ה'גליצרין' שהוא רכיב העשוי משומן והוא בטעם טוב ונוטה למתוק, כאשר אפשר לייצרו או משומן מן החי או משומן המופק מהצומח, ובעלי המפעלים מחליפים את הרכישה לפי המחיר והענין פעם מזה ופעם מזה, וחומר זה גם כן צריך הכשר טוב כמו שאר דברי מאכל. עוד יש להוסיף, חומרי הטעם בעייתיים יותר משאר רכיבי איסור, הן מפני שדבר שיש לו טעם חזק וטעמו משפיע יותר משאר דברי מאכל אינו בטל בששים פשוט משום שהטעם משפיע גם כשיש יותר מששים כנגדו [וכנ"ל בסי' י"א סעיפים ל"ז-מ'], והן מפני שאין ביטול בששים לדבר שרגילים להכניסו בכמות קטנה ולבטלו בקביעות [וכנ"ל שם סעיף מ"ט].

להלכה למעשה, הכרעת גדולי ההוראה [הגר"מ שטרנבוך שליט"א, הגר"מ ש"ק קליין שליט"א, הגר"ע אויערבאך שליט"א, הגר"ש רוזנברג שליט"א, הגר"ש"א שטרן שליט"א] שסיגריות אלקטרוניות צריכות הכשר מהודר כמו כל דבר מאכל אחר כל אחד לפי ההכשרים שרגיל בהם.

א. סיגריות רגילות אינם צריכים הכשר, כי הם 'הנאה', ואין צורך לחשוש לאיסורי הנאה שמלבד חמץ בפסח הם כמעט ולא שייכים [עי' לעיל ריש סי' ט' מה הם איסורי הנאה], וכמש"כ הפת"ש [סי' צ"ח סק"ג] שלא צריך לחשוש לזה, עי"ש, ורק לגבי פסח שהחשש לחמץ מצוי יותר, כתב המשנ"ב [סי' תס"ז סק"ג] בשם הפוסקים שאסור לעשן סיגריות שיש בהם חשש חמץ, והרחבנו בענין בספר המועדים כהלכתם [סי' ל"ח סעיף ט"ו].

אמנם סיגריות אלקטרוניות, השימוש בהם מבוסס בעיקר על אדים, כלומר, יש חומר מרוכז נוזלי, ובלחיצת כפתור [או בצורה אחרת] מופעל גוף חימום קטן שמרתיח את הנוזל, ונוזל רותח נהפך לאדים שאותם המעשן שואף לפיו. והרי אדים נחשב כמו המאכל בעצמו וכנ"ל בסי' ד' סעי' י"ד ובסי' י' סעי' כ"ח.

וממילא השואף אדים לתוך פיו נחשב כמו 'טועם' מאכל ופולטו [אם אכן כל האדים נפלטים החוצה], והרי אסור לטעום איסור וכנ"ל בסי' י"ט סעי' א'.

והנה, בשונה מסיגריות רגילות, בסיגריות אלקטרוניות יש טעם טוב הן בעשן והן ברכיבים, ויש סיגריות בטעמים [כמו אפרסק ותות] וגם המעשנים סיגריות אלו נהנים מהטעם ולא רק מהחומר שיש בהם, והסיבה לטעם הטוב הוא חומרי הטעם שהם דומים לגמרי לחומרי הטעם

נרגילה

ב. נרגילה אינה צריכה הכשר, ודינה כמו סיגריה רגילה אע"פ שיש בה מים ונוצר מהם אדים.²

בורקס חלבי שמתחמם בתנור עם בורקס פרווה

ג. יש מאפיות שמוכרים 'בורקס' פרווה שמתחמם עם 'בורקס' חלבי ביחד בתנור. ויש לדעת שאין לאכול את הבורקס הפרווה עם בשר.³

ולגבי לאכול מהם בנפרד אחרי שאכלו בשר, יש מקום להחמיר, ראה בהערה⁴.

אכילת בשר על שולחן שמונח עליו בקבוק 'מטרנה'

ד. אסור לאכול בשר על שולחן שיש בו חלב, וכנ"ל בסי' ב' סעיף ג'. אמנם, אעפ"כ מותר לאכול בשר על שולחן שיש בו מטרנה חלבית ואין צריך להסיר את הבקבוק.⁵

וא"כ בודאי אסור לאכול עם בשר כמבו' בסי' צ"ב, ח'.

והנה, בתחילת סי' ק"ח נחלקו הרמ"א עם הש"ך והט"ז בדין ריחא של דבר שהוא בודאי כחוש. אמנם, גם לשיטת הש"ך והט"ז אין להקל שהרי בימינו יש גבינות עם שומן שהרי השומן נוסף לפי החלטת חברות החלב ולכן הגבינות אינם כחושות וכנ"ל בסי' י' סעי' י"א, ועוד, במאפיות יש תנורים רבים שיש בהם אדים וזיעה ובהם בודאי אסור לאכול את הבורקס הפרווה עם בשר. ומה שהחלב עטוף בבצק זה אינו כלום כי החלב עובר דרך הבצק כמפו' בסי' צ"ז, א'.

ד. עי' שו"ת פרי הארץ ח"ב סי' י"ד שדן אם יש דין המתנת ו' שעות מזיעת בשר, וברב פעלים ח"ג סי' י"ג הכריע להחמיר בבשר בהמה ולהקל בבשר עוף שהוא מדרבנן [וזיעת חלב נחשבת כזיעת בשר בהמה], והדבר מצוי באולמות שמחה שיש בהם מאכלים פרווה שמתחממים עם בשר בתנורים - עי' לעיל סי' א' סעי' י"ט.

ה. בש"ך [יו"ד סי' פ"ח סק"ב] כתב שהאיסור רק בבשר וחלב דלא בדילי אינשי מיניה אבל

ב. בנרגילה כיום אין תמציות טעם וגם אין שומן וגליצרין, והחשש היחיד הוא לתולעים מתים בין העשבים והעלים. והנה, תולעים עצמם הם נטל"פ [עי' לעיל סי' ח' סעי' ג'] ואיסורם רק כשהם שלמים שאז הם 'בריה' או אם יש 'אחשביה' כלומר שמחשיב אותם לאוכל, אבל בנרגילה הם רק נטל"פ ואין החשבה לאוכל כי הטעם לא בא מהם.

ומלבד זאת, האיסור הוא רק באדים שקיימים בסיגריה אלקטרונית [שהרי אדים הם כאוכל], אבל בנרגילה יש עשן של עשבים ועשן אינו כאוכל אלא שהעשן עובר קצת דרך מים וסופג לחות, אבל מה שיוצא מהעשבים הוא עשן ולא אדים.

ג. מלבד הנידון האם יש זיעה בתנורי אפיה, הרי בודאי אסור משום ריחא כמבו' ביו"ד סי' ק"ח, א' - וכתב הרמ"א שלענין לאכול עם המין השני נחשב לכתחילה כי הרי יכול לאוכלו בפני עצמו, ונתבאר לעיל סי' ג' הע' כ"א שאף שהם נאפים בב' קדירות אסור לכתחילה.

ומלבד זאת, הרבה פעמים יש זיעה של קיטור בתנורים תעשייתיים גדולים, ורק בבית אין זיעה,

זבובים גדולים שהיו על בשר גלוי

ה. לכתחילה צריך להקפיד לכסות תמיד בשר, דגים וביצים גם לזמן קצר מפני חשש מזבובים המטילים 'רימות', ובדיעבד לאחר שהיו זבובים עליהם, אם לא רואים ביצים או 'רימות', מותר לאכול את הבשר¹.

הפרשת חלה מבצק המיועד לכמה עוגות

ו. המכין בצק בשיעור המחייב בהפרשת חלה אלא שחלק ממנו מיועד לשימוש שונה, למשל, חלק מהבצק מיועד לעוגה מסוג אחד וחלק מהבצק מיועד לבצק אחר ובכל חלק אין שיעור המחייב בחלה, אם מקפיד שהבצקים לא יתחברו אחרי החלוקה [ולא מספיק הסכמה לגניעה בפניה לרגע אלא לחיבור כזה שאם ימשוך בצק אחד השני ימשך אחריו], ומתכנן כך מראש בזמן הלישה, אי אפשר להפריש אלא א"כ יש באחד מהחלקים שיעור שלם של חלה².

ק"י סקנ"ו] בשם הרא"ש שחילק בין ספק ספיקא שמותר בדבר שיל"מ לבין שני תערובות שאסור, והיינו שבס"ס רוב צדדים שאין איסור כלל ובשני תערובות יש ודאי איסור אלא שיש ספק האם נמצא בתערובת השניה. וכ"כ הפמ"ג שם וש"ת הגרעק"א ח"ג סי' נ"ו, וכן נקט המג"א בסי' תצ"ז סק"ד והמשנ"ב שם סק"א [ועי' לעיל סי' י"א סעי' ז'-ח"]. ועיי"ש במש"כ הפר"ח [סוסקמ"ג] על דברי הש"ך.

וטעם הדבר יבואר ע"פ מה שביארנו לעיל סי' ט' הע' ט"ז והע' ע"ד שכל ביטול בתערובות חמור יותר מרוב צדדים להתיר, לפי שלעולם אין היתר לאיסור גמור אלא רק היתר אכילה כלפי הגברא.

ובשעה"מ [הל' יו"ט פ"ד הכ"ד] פי' בדברי הר"ן דס"ל דלא מהני רוב כלל בדשיל"מ. אמנם, בר"ן עצמו מוכח שמתיר כשיש רוב ורק באיתחזק איסורא אוסר, וכמש"כ החת"ס בביצה דף ז. שהרי הר"ן עצמו סובר לאיסור בביצים שספק נולדו ביו"ט ומתיר ברוב צדדים להתיר גבי קינה של תרנגולת (וגם בר"ן בסוף פ' אין צדין מבואר כן).

ח. יו"ד סי' שכ"ו, א', ב' וט"ז ונקח"כ שם וחזו"א סי' קצ"ח סק"ג [ובזרעים ליקוטים סי'

באיסורים כנבילה מותר כי אין חשש שיאכלנו מאחר שבדרך כלל רגיל להיבדל ממנו. ואם כן, כל שכן בקבוק מטונה שרגיל להיבדל ממנו בכל השנה אין צריך לחשוש שיאכלנו עם הבשר.

ו. הם בדר"כ מטילים קבוצה של 100 ביצים לבנות בצורת גרגרי אורז הניכרים היטב או משריצים כ-70 רימות לבנות החודרות לבשר וקשה להבחין בהן אבל בדרך כלל חלק נשארם בחוץ, כן שמעתי מהגר"מ ויא שליט"א.

ז. עי' יו"ד סי' פ"ד [ש"ך סק"ד וסק"ו וג' מהרש"א] שאין צריך לחוש למה שאינו מצוי ואין זה נכלל בשם 'ספק', ועי' מג"א או"ח סי' תס"ז סק"ז וסקכ"ה כעין זה.

והנה, בריה אינה בטילה אפילו באלף, אמנם ביצה שאין בה אפרוח אינה נחשבת בריה [עי' יו"ד סי' ק', א'], ובכל מקרה, אם רוב צדדים שאין כאן בריה, לא שייך דין בריה שאינה בטילה כמב' בר"ן בביצה ז, וכן מוכח שם דף י-יא.

לגבי גוזלות שזימן שחורים ומצא לבנים ובאים להתירם ולאוסרם מדין רוב וקרוב, והביאו בגליון מהרש"א סי' ק"ב סק"ב, וכ' דהיינו דוקא בלא איתחזק איסורא, וכן מבואר בדברי הש"ך [סי'

הפרשת חלה מקוגל אטריות

ז. נחלקו הפוסקים אם צריך להפריש חלה מקוגל אטריות, יש אומרים שצריך להפריש בלי ברכה אחרי שאפה את הקוגל ואפילו אם כבר הפרישו במאפיה מן האטריות אין זה מועיל [ולדעתם אם אכל הרבה מנות קוגל כשיעור קביעות סעודה צריך לברך ברכת המזון]⁶¹, ויש אומרים שלא צריך [ולדעתם אין צריך לברך ברכת המזון על קוגל בכל מקרה גם אם אכל הרבה]⁶², ויש אומרים שצריך - אבל אם הפרישו במאפיה מהאטריות אינו צריך להפריש שוב מהקוגל אחרי האפיה⁶³.

ולכן, הקונה קוגל אטריות הן בחנות והן מאדם פרטי, חשוב מאוד לברר האם הפריש חלה מהקוגל, ומתי הפריש.

שכח להפריש חלה לפני שבת

ח. שכח להפריש חלה ונזכר בשבת, והרי קמח חו"ל שהביאו לארץ ולשו את העיסה בארץ, חייב בחלה כמו ארץ ישראל⁶⁴, ולכן אסור לאכול בלי הפרשת חלה, ולמעשה ישאל מורה הוראה, ועיין בהערה⁶⁵.

ומה שהפרישו חלה מהאטריות במפעל, לדעתו אין מועיל מפני שאז עדיין לא היה חיוב כי רוב הקונים מבשלים את האטריות וממילא אין חיוב על עיסה כזאת לדעת כמה ראשונים [קובץ תשובות ח"ג סי' ל' ודרך אמונה בכורים ציון ההלכה סקר"ח וסקר"ב וישא יוסף זרעים סי' י"ג ומשפטי הארץ הלי' חלה].

י. הגרש"ז אויערבך זצ"ל בתיקונים ומילואים לשש"כ פנ"ד הע' ס"ה.

יא. מנח"י ח"ח סי' ק"ח. [במאפיות שמכינים אטריות במיוחד עבור הקוגל ואי אפשר לאוכלם עד אחרי האפיה אפשר יותר להקל להפריש חלה לפני האפיה].

יב. חלה פ"ב מ"א ורמב"ם ביכורים פ"ה ה"ו, ועי' כס"מ תרומות פ"א הכ"ב.

יג. יש מקומות שרבני העיר מפרישים חלה עבור כל בני העיר, ובדיעבד מועיל אפילו שלא מן המוקף, עי' שו"ת ארץ צבי סי' מ"ז ומנח"י ח"ד סי' נ"ט, ועי' משפטי ארץ פ"ה הע' 62, וחלה

ב' סק"ג]. ומש"כ בשבט הלוי ח"ד סי' קמ"ה בשם הגר"א, היינו דוקא בעיסות קטנות השוות בטעמם ואינו מקפיד על נשיכתם זו בזו. ובגדר הנגיעה, עי' חלת לחם סי' ה' סקט"ז ויד אפרים על המג"א סי' תק"ו סק"ח, ובמשנ"ב [סי' תנ"ז סק"ג] כתב שצריך לחבר עד כדי שאם ימשוך אחד השני יימשך אחריו.

ט. בסי' קס"ח, י"ד מפורש שאם בישל עיסה ואח"כ אפאה נחשב פת גמור, וכן אנו פוסקים לענין דין אפיה אחר בישול [סי' שי"ח, ה'], ועפ"י ז"ה הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל [קובץ תשובות ח"ג סי' ל'] שצריך להפריש חלה מקוגל אטריות אחרי האפיה גם אם כבר הפרישו חלה במאפיה מהאטריות. ומה שכתב הרמב"ן במלחמות פסחים דף לו. [יא. בדפי הרי"ף] עיסה שנתבשלה אף שאופים אותה אח"כ אינה חייבת בחלה, לא נפסק להלכה [וגם בהרבה מפעלים מבשלים אטריות במיוחד בשביל הקוגל, ובאופן זה לא שייכים דברי הרמב"ן כלל כמבואר שם].

ויש להעיר, שכיום צריך לשאול לבני ביתו לפני הדלקת נרות שבת האם הפרישו חלה¹.

קמח של עמילן חיטה ואורז (קמח 'מולינו')

ט. לחם העשוי מקמח עמילן חיטה בלי גלוטן עם תערובת אורז כאשר העמילן חיטה הוא הרוב, האם חייב בחלה, חייב בחלה בברכה².

תע"א סק"ה לגבי מי פירות, תי' החת"ס שם והאלף לך שלמה סי' ש"ז שצריך שגם המים יהיו מין שיכול לבוא לידי חימוץ, והגרעק"א בגליון הביא על דבריו את דברי הרמב"ן במלחמות שאם לש את העיסה במי פירות שאינם מחמיצים אינו יוצא בה ידי חובת מצה.

ובנשמת אדם [פסח אות טו] כתב שנחלקו בזה הרמב"ם והרמב"ן, ועי"ש שהוכיח מחלוט ברותחין דסגי במין שיכול לבוא לידי חימוץ, וכתב שאפשר להקל לברך בשעת הדחק, ובשבט הלוי [ח"ט סי' קי"ז] הביא את דבריו להלכה. ועי' גם קובץ שיעורים פסחים אות קעו-קעז.

ולכאור' מוכח כן קצת בש"ך [י"ד סי' שכ"ד סקי"ז] שכתב שאם יש תערובת של חיטה ומינים אחרים ויש טעם כעיקר יכול להפריש חלה כי המינים האחרים נגררים אחר החטים, והרי אף שטעמם כהחטים ודינם שווה הרי מ"מ אינם יכולים להחמיץ, ומוכח שאם דינם כמו חטים א"כ אפשר להפריש מהם חלה אע"פ שלא יכולים להחמיץ בפועל. [ואפשר שבחלה לכו"ע המחייב הוא מין דאתי לידי חימוץ ורק במצה יש צד שצריך חימוץ בפועל].

ותבואה שלא הביאה שליש שחייבת בחלה לפי שיכולה לבוא לידי חימוץ [ר"ש חלה פ"א מ"ג], י"ל משום שהיא תבואה שלא סיימה להביא את כוחה והיא כעין בוסר או פג, ולכן אם יכולה להחמיץ מוכח שיש לה שם תבואה להתחייב, אבל אין הכוונה שאם בפועל אינה מחמיצה אינה חייבת בחלה.

כהלכה פ"ט סק"ט שכן מבו' בריטב"א החדשים ובשטמ"ק בב"מ דף יא. וכן מבו' בחלת לחם סי' ד' פ"י וסקל"ד.

ובמקרים דחוקים מאוד שאי אפשר להשיג לחם משכנים בשום אופן, יש שהתירו להפריש ע"י ילד בן י"ב, ויש לברר אצל מורה הוראה.

ויש אומרים שצריך להקנות לו את החלות כדי שיוכל להפריש משלו [ומותר להקנות בשבת לצורך מצוות שהיום זמנם, עי' וביום השבת סי' כ"ט סעי' ז'], והדבר תלוי האם בן צריך דין שליחות וכן האם הבן רגיל להכין בעצמו את האוכל לאביו [עי' רמב"ם תרומות פ"ד הי"ב ודר"א שם סקכ"ג], ובמנח"י ח"ז סי' כ"ח הוכיח שמופלא הסמוך לאיש נחשב בר שליחות לענין מה שיכול להפריש, וכן מבו' במהרש"א גטין דף סה. ובקצוה"ח סי' קפ"ח סק"ג ובגליון מהרש"א י"ד סי' רס"ח ס"ז, אמנם במנ"ח מצוה תק"ז חולק, ועי' הר צבי אור"ח ח"ב סי' א'.

יד. עי' משנ"ב סי' ר"ס סקי"ג ופת"ש י"ד סי' שכ"ג סק"ה ושע"ת אור"ח סי' תנ"ז בשם שו"ת כנסת יחזקאל סו"ס כ"ג שהטעם שאין נוהגים לשאול הוא רק משום חלת חו"ל שאפשר לאכול ממנה ולשייר, אבל בארץ ישראל לכאורה צריך לשאול.

טו. יש לדון האם צריך מין דגן שהוא מגיע לחימוץ או שבפועל יבוא לידי חימוץ.

ובמג"א סי' תנ"ד סק"א לגבי קליפת החטים כתב שמספיק שיבוא לידי חימוץ [ומה שהק' עליו מסי'

ושיעור החיוב, מעיקר הדין יש להפריש חלה בלי ברכה כשיש שיעור קמח המחייב בהפרשת חלה אפילו שחלק מהקמח הוא אורז, אבל לגבי ברכה, אם העמילן חיטה הוא מיעוט, אפשר לברך רק אם יש שיעור חלה ברכיבי החיטה שבקמח, אבל אם העמילן חיטה הוא הרוב, אפשר לברך על שיעור הקמח אפילו שיש בו אחוז גדול של אורז^{טז}.

וראה בהערה לענין מעשה^{יז}.

פקק של בקבוק יין עם 'קוד' מספרים

י. פקק של בקבוק יין שיש עליו גלגלים עם מספרים ואי אפשר לפותחו בלי 'קוד', לכתחילה ראוי להדר שה'קוד' יהיה עשוי מארבע מספרים, אבל אם יש 'קוד' של שלוש מספרים גם כן אפשר להקל שנחשב כמו שתי חותמות^{יח}.

שיעור דגן לחיוב חלה שהרי כתב 'ואית בה שיעורא מחלה', אלא שלהלכה נראה שהשו"ע לא פסק כהרמב"ן אלא כהרמב"ם שהרי הט"ז כתב שאין צריך שיעור דגן ולשיטת הרמב"ן והרשב"א לכאור' כן צריך שיעור דגן אפילו בחטים ואורז.

יז. כיום, בקמח 'מולינו' של חברת קמח הארץ, יש רוב של עמילן חיטה, ולכן יש להפריש בכרכה כשיש שיעור קמח המחייב בהפרשת חלה [מלבד חישוב הסיבים תזונתיים ושאר תבלינים שאינם מצטרפים כמו שבעוגות לא מחשבים תבלינים].

יח. ברשב"א [חולין סוף דף צג:] כתב שטירחה גדולה נחשבת כמו מאה חותמות, וכ"כ בשו"ת עבודת הגרשוני סי' צ"ח, וכן פסקו הטור ושו"ע [סי' ק"ל, ו' - בשם הרשב"א] ששתי אותיות הם כמו שתי חותמות, וכן מבואר בשו"ע [יו"ד סי' ק"ל, ד' סי' קי"ח, ד'] שטורח גדול נחשב כמו שתי חותמות, וכן הביא הדרכ"ת סי' קי"ח סקל"ב בשם האבני צדק, ובשו"ת הרשב"א [ח"א סי' ק"ט] כתב שהדפוס נחשב כמו חותמת אחת כי קובעים אותה בבת אחת, אבל כאן הרי כל מספר הוא טירחה לעצמו. נשאר לנו רק לברר מהו 'טורח גדול'.

טז. בשו"ע [יו"ד סי' שכ"ד, ט'] כתוב שאם יש חיטה ואורז הכל חייב בחלה.

והדבר תלוי האם הטעם לדין הוא משום שהאורז נגרר אחר החיטה ומחמיץ בעצמו או שחייב משום שטעם כעיקר. והט"ז [שם סק"ט] כתב שהטעם משום שהאורז נגרר אחר החיטים ומחמיץ, אבל הש"ך [שם סקי"א] כתב שהטעם משום שטעם כעיקר והוא הדין לשאר מינים. וא"כ, לשיטת הט"ז, כיון שקמח זה הוא בלי גלוטן א"כ לא שייך בו גרירה, וחיוב חלה יהיה רק על רכיבי החיטה בלבד, אבל לשיטת הש"ך הרי טעם כעיקר מחייב את הכל בחלה.

אמנם, כל דבריהם באופן שהחיטה היא המיעוט כמבואר שם, אבל כשהחיטה היא הרוב א"כ יש לומר שהאורז ישלים לשיעור החיוב.

ומצאתי שכן כתב הפמ"ג [פתיחה להל' פסח ח"ב פ"א סוף אות ה ואות ו, והעיר שלכאורה יתכן שמיעוט ייתן גם חיובי דינים חדשים - עי' בזה דרוור יקרא עמ' תקסט-תקע] וגם במשנ"ב סי' תנ"ג סוסקי"ד משמע קצת כן וציין בשעה"צ סקי"ח לרא"ש שבסוף הלכות חלה [סי' ט"ו] שטעם החטים שבאורז מחשיב גם את האורז להיות דינו כמו החטים עצמם. אמנם, עי' חזו"א סי' קצ"ו סקי"י שכתב בדעת הרמב"ן שצריך

אכילת ביצים חומות

יא. ביצים חומות דינם כביצים רגילות, אלא שצריך יותר לבדוק מדם כי מצוי בהם יותר דם¹.

רכיבה על חמור שיש בו חשש 'בכור'

יב. בכור של חמור הוא קדוש, ובימינו לא מקפידים להקנות חלק ממנו לנכרי כפי שעושים בבהמות טהורות העומדות לאכילה, ולכן אם יש חווה של הרבה חמורים וקרוב לודאי שיש שם בכור והרכיבה היא בתוך החווה עצמה קרוב, אסור לרכוב על החמורים². [ובאמת, יש בזה מצוה גדולה ונדירה לפדות את הבכורות].

בודאי לא חיישינן שיטרח לזייף יותר מזמן שאפשר לעבוד ולקנות יין אחר.

עוד יש להוסיף שלשיטת הרמ"א [סי' ק"ל, ב' וסי' קי"ח, א'] כיום אין חוששים כל כך לטורח גדול כדי לנסך יין לע"ז לפי שכיום אין הגויים רגילים בכל זה, ואפילו ב' חותמות אינו חיוב גמור, ויש לצרפו להקל.

אמנם נכון וראוי לייצר פקק של ארבע ספרות ואז יהיה בודאי מהודר.

יט. באופן יחסי מצוי קצת יותר דם בביצים חומות (בגלל שהשיקוף פחות חד וברור ויתכן שלא ישימו לב לדם).

כ. משום דין 'קבוע' שחל על כולם אם קרוב לודאי שיש שם בכור, אבל אם יש שם רק כמה חמורים מעטים או אחד בודד שאין סבירות שהוא בכור, אין כאן התחלת איסור, עי' ט"ז וחת"ס או"ח סי' תר"ה ומג"א סי' ל"ב סקס"ו [ועי' גם או"ח סי' ע"ו, ח' וי"ד סי' מ"א, ח', ועי' דרכ"ת סי' פ"ד סקק"ג בשם כמה אחרונים שכל מין שמצוי בו מאוד תולעים נחשב כודאין], ונראה שאין לצרף את כל החוות חמורים בעולם ולומר שיש להם בכור במקום קביעותם כי כל חווה נפרדת בעיר אחרת לגמרי וקשה לצרפם לחישוב הקביעות, ולכן רק אם החווה עצמה

והנה, הרי ב' אותיות וכן חותם ומפתח נחשבים ב' חותמות, וא"כ מסתבר שגם כמה מספרים שבכל אחד מהם יש טורח קטן מצד עצמו, שניהם יחד יהיו ב' חותמות. וביותר, החותם השני יכול להיות יותר פשוט מהחותם הראשון כמב' ביו"ד סי' קי"ח, ד' לגבי מפתח, ומשום כך כ' הערוה"ש שם סק"ח שפקק שנדחס בפי הבקבוק וצריך פותחו להתירו, אם יש עליו טבעת או חותם הרי הם ב' חותמות.

ולמשל, בבקבוקי יין בארץ ישראל יש פקק אחד עם הטבעת סמל החברה, ורבני ועדות הכשרות מחשיבים כשתי חותמות משום שיש טורח גדול למצוא את המכונה המטביעה במדויק.

וגם לגבי נכרים הדבר מפורסם להיתר להכניס היין בחדר שיש בו קוד כניסה [- אלא שבדרך כלל יש יותר משלוש ספרות].

ושיעור הזמן לבדוק אלף אפשרויות הוא פחות משעה.

ונראה פשוט שכל החשש שייך רק אם יגיע לייך יותר מכפי טורחו, כלומר, יותר יקר לקנות יין כזה מאשר זמן המאמץ לנסות לזייף את החותם, אבל אם ערך עבודה כזאת שווה יותר מהיין, בודאי לא חיישינן שיטרח כל כך כדי לנסך יין של ישראל אלא יעבוד בדבר אחר וירויה יותר כסף ויקנה יין אחר וינסכו. ולכן, ביין פשוט

והטעם, משום איסור 'קבוע' שקיים גם אם אין האיסור ניכר במקום קביעותו^א. אבל אם הם יצאו מהחווה ונמצאים בחוץ, אם כל אחד הולך למקום אחר ואינם בקבוצה אחת כל הזמן, מותר לרכוב עליהם^ב. אמנם, אם אחד שוכר את כל החמורים עבור כל משפחתו או עבור כל הישיבה [למשל], הרי בודאי אסור בכל מקרה^ב. ואם הבעלים הוא נכרי, מותר^ב.

ללקק בעל חי עם הלשון

יג. אנשים שיש להם ארנבת, והילדים שלנו משחקים איתה ולפעמים תוך כדי משחק הם מלקקים אותה עם הלשון, אין בזה איסור כלל^ב.

מ"ג סקל"ח וסקמ"ו.
 כב. אם פירשו הקבועים מעצמם, יש להם היתר כמבוא בש"ך יו"ד סי' ק"י סקל"ה ופר"ח שם סקכ"ח, ועי' גם סי' שכ"ט, ב' ומשנ"ב שם סק"ז דהיינו דוקא אם פירשו והתפזרו ולא פירשו בקבוצה אחת.

כג. שהרי בעל חי לא בטל כמבוא ביו"ד סי' ק"י, א', ב'. ועי' גם יו"ד ריש סי' צ"ח וט"ז סי' ק"צ סקי"ז.

כד. יו"ד סוף סי' שכ"א.

כה. בחת"ס יו"ד סי' צ"ד [כתב שגם בעל-חי חי מפליט טעם, בין אם נפל למאכל חם ובין אם שהה כ"ד שעות ברציפות במים צוננים [מדין כבוש כמבושל - ונ"מ למים של אקווריום דגים טמאים], וכתב שאף שהפמ"ג [באו"ח סי' תמ"ז בא"א בסוף הסימן] כותב שאין בליעה בדג חי, כוונתו רק לגבי חמץ שנבלע בדג חי, והיינו שהחמץ שנבלע בו הנפך לבשר ודם ואין לו שם 'חמץ', אבל לגבי המים גם חי יכול להפליט טעם איסור במים, אמנם הפמ"ג [יו"ד סי' צ"ח בשפ"ד סק"א] כ' להדיא שאין בעל חי מפליט טעם, והפת"ש [סי' ק"ד סק"ג] הביא בשם עיקרי דינים שג"כ פשוט לו שאין חי מפליט טעם, וכן

גדולה ויש בה בכור קרוב לודאי ע"פ ההסתברות, וכמש"כ בפתח הדביר ח"א סי' ל"ב אות יג הובא בשד"ח ח"ג מערכת כ' כלל צ"ו שרק בכה"ג אמרינן קבוע [וכן היה מורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל].

כא. תוס' בכמה מקומות כתבו שאין דין קבוע אם אין האיסור ניכר במקום קביעותו [כלומר, לא ניכר איזו חנות מוכרת כשר ואיזו מוכרת איסור - אבל אין תערוכת איסור והיתר], כ"כ תוס' בחולין דף צה. ד"ה ספיקו ובנזיר דף יב. ד"ה אסור ובגיטין דף סד. ד"ה אסור, אמנם בפסחים דף ט: ד"ה היינו מבואר שעכ"פ יש לו דין קבוע מדרבנן.

וברמ"א [סי' קי"ד, י'] פסק שיש דין קבוע גם כשלא ניכר האיסור במקומו, וכן הכרעת הפמ"ג [סי' ק"י בשפ"ד סקי"ד בחלק הב' - וכתב שבהפס"מ יש להקל שהוא קבוע מדרבנן] וכן מבואר במשנ"ב סי' ל"ב סקרכ"ה וסי' תקי"ג סקל"א [ואין לדחות ששם המוכר הנכרי יודע אם הגידים טמאים ואם הביצים נלקטו היום דבכה"ג ודאי נחשב קבוע כמש"כ הפמ"ג בסי' ק"י שם בשם הפר"ח והפר"ת, שלא נראה כלל שידיעת נכרי נחשבת ידיעה, וכוונתו לידיעת מוכר או שליח ישראל], ועי' מנחת יעקב כלל

חביתה במחבת חלבית עם כף בשרית

יד. טיגן חביתה במחבת חלבית בת יומה והפך את החביתה בכף בשרית בת יומה, לשיטת הרמ"א החביתה ודאי נאסרה^כ. ולגבי הכלים, תלוי אם הכף נגעה בחביתה כשהיתה כבר יבשה כחביתה או עדיין נוזלית, מפני שדבר יבש לא מעביר טעם [ולחות לא נחשב 'רוטב']^כ.

ולכן, אם הכף הבשרית נגעה בחביתה כשהיתה עדיין קצת נוזלית, המחבת והכף נאסרו, ואם הכף נגעה בחביתה כשכבר היתה יבשה, שני הכלים לא נאסרו. לתשומת לב, בדרך כלל אי אפשר להכשיר מחבת כי היא מצופה טפלון ולא מועיל לה הגעלה^כ.

והוא הדין למי שבישל פתיתים בלי בשרי והכניס בהם כף חלבית, שהדין תלוי אם המים כבר נספגו והפתיתים יבשים.

ואמנם, כל זה לשיטת הרמ"א, אבל לשיטת המחבר הכל מותר בכל מקרה אפילו אם הביצה עדיין נוזלית^כ.

בישל חמוץ שעבר עליו הפסח, האם צריך להגעיל את הסיר

טו. חמוץ שעבר עליו הפסח, אם בישלו אותו בטעות, אפשר להקל שלא צריך להגעיל את הסיר, אבל אין להשתמש בכלי למשך עשרים וארבע שעות^ל.

כז. כויה וכיו"ב שייך לומר שיעביר טעם. ודע, שהדבר מוכרח להלכה, כי גם בשר אדם אסור באכילה כמבוא ביו"ד סי' ע"ט, א', וכנ"ל סי' י"ג סעי' י', ולא שמענו שום צד לאסור ללקק אדם. כו. מפני שבלוע בה גם טעם בשר וגם טעם חלב, כמבוא בס"י צ"ה, ג'.

כז. יו"ד סי' ק"ה, ז'. וכשיטת הט"ז [סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה] שבשר שבלוע בחלב נחשב איסור בלוע ולא איסור בעצם, וכן נקטו רוב הפוסקים להלכה וכנ"ל סי' ז' הע' ו', וכל שכן במקרה שהחביתה בלעה גם בשר וגם חלב. לגבי לחות, ע"י גם לעיל סי' ד' סעי' ה'.

כח. ע"י לעיל סי' י"ז סעי' מ"א-מ"ב וסעי' ט"ז. כט. סי' צ"ה, ג'.

ל. בפמ"ג [יו"ד סוף סי' ק"ב בשפ"ד] הביא

כ' הטוטו"ד [קמא סי' קנ"ה בשם החו"ד, וע"י בשדי חמד [אסיפת דינים מערכת ד' אות ז] ובדרכ"ת [סי' ק"ד סק"כ] שהביאו השיטות בזה. וכן הביא בספר אהל יעקב עמ' תלט בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל [וכפסק הפת"ש סי' ק"ד סק"ג].

ונראה, שהכל מודים שאדם הנוגע במאכל רותח בין בשרי בין חלבי ולא היתה לו כויה, אינו אוסר את המאכל, וגם אין איסור ללקק בעל חי טמא, כי כל החשש בליעה הוא רק משום חשש שהחום "פעל" באיסור והעביר ממנו טעם ואין ידוע אם העביר או לא, אבל אם אדם מכניס אצבעו בכוס חלב (או בשאר מאכל חם, שבשר אדם אסור באכילה) ומרגיש שהחום לא "פעל" בו כלום ואין לו כויה וכדו', נראה פשוט שגם "לחת"ס אין בליעה כלל. ורק אם החום "פעל"

בוצרת

טז. לכתחילה יש להקפיד שנהג ישראל יבצור את הענבים במכונת הבוצרת כיום שהענבים נסחטים תוך כדי הקטיפה^{לא}.

ובחילוני וישמעאלי מותר גם לכתחילה אם משגיחים עליהם שלא יגעו^{לב}.

שבישל חמץ בפסח שאין צריך להגעיל את הסיר אחרי פסח - ומטעם אחר - משום שלא מצוי שיהיה בן יומו [עי' סי' תמ"ז, א' ופמ"ג שם ומשנ"ב שם סק"ד ובסי' תנ"א סק"ד], א"כ משום כך נתיר גם חמץ שעבר עליו הפסח אחרי שאינו בן יומו, שהרי לא מצוי שיהיה בן יומו וכנ"ל.

לא. עי' סי' קכ"ד, י"ז וסי' קכ"ה, י', ומוכח שאם אין חשש של שמא ישפך יש לאסור בדחיפת נכרי, והרי מחמירים גם במכונה וכנ"ל בסי' י"ד סעי' י"א, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל [אשרי האיש עמ' עא].

ולגבי דיעבד יש לשאול למורה הוראה, עי' ש"ך סי' קכ"ה סק"ט וסקי"ז וט"ז שם סקי"ג [וכיום המשאית פתוחה], ועי' גם ש"ך סי' קכ"ג סקמ"ז וחכ"א כלל ע"ו ס"ד לגבי מקום שלא רגילים להמשיך בו [וחשש הט"ז שם סקט"ז אינו שייך כאן שהרי רואים את הקטיפה].

לב. שהרי הם אינם אוסרים את היין בנגיעה בכלי מבחוץ וכנ"ל בסי' י"ד סעי' י'.

מהרשב"א שחמץ שבישלוהו בפסח, הקדירה מותרת אחרי פסח, וטעמו משום שכיום האיסור אינו שייך, והנה, טעם זה לא נפסק כל כך שהרי לגבי מי שבישל בשבת מבו' במג"א ובמשנ"ב ריש סי' שי"ח שהקדירה צריכה הגעלה, והפמ"ג עצמו הק' כן משם [ועי' גם פמ"ג סי' צ"ג סק"ג ד"ה והנה בפסחים].

אמנם, הפמ"ג כתב שם שלפי דברי הרשב"א גם מי שבישל אחרי פסח חמץ שעבר עליו הפסח גם כן הכלי יהיה מותר אחרי שאינו בן יומו, ולכאורה הדבר תמוה הרי איסור זה של 'חמץ שעבר עליו הפסח' כן שייך ומה שלא שייך זה רק חמץ הבלוע בפסח, ומבואר שהפמ"ג הבין שהם דומים בזה ששניהם איסור אחד הם ושניהם לא מצויים כי הרי חמץ אסור אחרי פסח וצריך לבערו וגם בפסח הוא אסור ולכן לא מצוי שיבשלו בפסח או לאחריו.

ולפי"ז אף שאנחנו לא פוסקים את הטעם הזה של הרשב"א, אבל כיון שכך פוסקים להקל במי

מפתחות

מפתח ערכים

כללי המפתח:

א. בדרך כלל הערכים נכתבו בכתיב מלא.

ב. כאשר הנושא מצוין כמה פעמים, יש לעיין בכולם, מפני שבדרך כלל בציון הנוסף ישנה תוספת חשובה [כגון עצה המתירה במקרה מסוים או הנבלת ההיתר מפני חשש איסור אחר שלא נידון במקום הראשון המצוין].

ג. ערך המביא את כללי ההלכה העיקריים מסומן ב- *.

לדוגמא:

שיש בשרי, שנפל עליו מאכל חלבי (או להיפך) ט-כא (סב); ה (מז)
סימן ט-סעיף כא (והערה סב); וסימן ה (הערה מז)

השולחן

~ א ~

אבן היין, דינו יד-טו
 אבן קיסר-עיין ערך 'שיש אבן קיסר'
 אבן, אפשרות להגעיל יז-לז
 אבן, חיוב טבילה יח-ג
 אבנית, הסרתה מהכלי לפני הגעלה יז-כו, מא
 [לפני ליבון יז-נג]
 אבקת חלב, בישול נכרי טו-לה
 אבקת מרק בשרית, שהתערבה בחלב או בדגים יא-מ
 אבקת מרק, שפיתחו לסיר בישול בשרי שעל האש ד-טו
 אבקת שום/בצל, דינה יב-יג (כג)
 אבר מן החי, איסור הנאה הקדמה לסימן ט
 אבר מן החי, שיעור הביטול הקדמה לסימן ט

אדים

בישול נכרי בהם טו-ח
 * בתנורי אפיה שלנו ג-א; ז-ז (א, ז)
 * המציאות בתנורים שלנו ג (א, ז)
 המתנת שש שעות במאכל שקיבל אדים חלביים א-כ
 המתנת שש שעות ממאכל שקיבל אדים בשריים א-יט (נד)
 העברת טעם מלמעלה למטה ד (לט)
 כלי שנאסר בהם, אופן הכשרתו יז-יב
 כללי הדין י-כח
 מכלי בשרי לכלי חלבי (או להיפך) ד-יח
 ממאכלים יבשים, דינם ג (ז)
 קרים, שהגיעו לכלי חם ד (מא)
 קרים, שהגיעו לכלי קר ד-טו (מח)
 של איסור, אופן הכשרתם ג (לד, מ)
 של איסור, שנבלעו בתנור, אופן ההכשר ג (לד, מ)
 של בשר, לערב בדגים יב-ה
 של חריף, דינם ז-כט, ל
 של טעם שני (ג"ט בר נ"ט) ו-כו, כז
 שפיתת תבלינים וְשָׁמֶן לסיר בישול שעל האש ב-טו
 אדם חי, אם מעביר טעם י-ז
 אדם, אכילת בשר שלו יג-י
 אדם, אכילת עור שלו יג-י
 אדם, שתיית דם שלו יג-ו-ח
 אודם, כשרותו ח-כו, כט
 אוטובוס, מאכלים שבתא מטען וישנים עליהם יב-יד
 אורון- עיין ערך 'מטוס'
 אוכלין, אדים שלהם ג (א, ז)
 אוכלין, זיעת אוכלין ג (א, ז)
 אוכלין, שהיו תחת המיטה-בתרופות יב-יד
 אוכלין, שהיו תחת המיטה יב-יד

כהלכתו

תלט

אולם שמחות

בריקת ביצים מדם יג (יח)
 בירור מי בישל את המאכלים יט-ח
 בישול נכרי כהרמ"א טו-כה
 המתנת שש שעות מ'בר' פרווה בחתונות א-זי
 חילוני שהיה בחדר עם יין יד-יח, יט, כג
 חילוני שמוזג יין מבקבוק יד-י
 מצלמה במטבח מחשש יין נסך יד-כ
 נכרי שהיה בחדר עם יין יד-זי, יט, כג
 נכרי שמוזג יין מבקבוק יד-ב
 שתיה מכוסות לא טבולים יח-ד, ה
 שנשכר לשבת ויש ספק, אם נחשב דבר שיש לו מתירין יא-י
 אולר חיתוך, חיוב טבילה יח-כה
 אולר, לחיתוך פיתה, טבילה יח-ו
 אורז, האם נחשב דבר גוש ימו
 אורח, אצל נכרי/מומר, שימוש בכלים שלהם יט-ג-ז
 אחיות חילוניות, נתנית ממתקים להם יד-יד (לה);
 יט-כה
 אטריות חמות, סינונם מעל כיור בשרי כשאוכלם עם חלב או להיפך) ו-טז (לה)
 אם יש שיירי בשר / חלב בכיור ד-טו, טז
 איטליז, משלוח ע"י נכרי או מומר טז-ז
 אינדוקציה, אפשרות להגעיל יז-נא
 אינו בן יומו-עיין ערך 'כלי שאינו בן יומו'
 אינו עולה על שולחן מלכים- עיין ערך 'בישול נכרי'
 איסור אכילת חלב אחרי בשר-
 עיין ערך 'המתנת שש שעות'
 איסור הנאה, בבלוע שבכלי יט (ח)
 איסור והיתר, הנהגת שואל ונשאל יט-י
 איסור שנפסל מאכילה, וחזר והושבח יח
 איסור שנפסל מאכילה, ועירבוהו עם חומרי טעם יח
 * איסור שנפסל מאכילה, כללים יז
 איסור שנפסל מאכילה, לקיחתו כמשחת שיניים ח-כב
 איסור שנפסל מאכילה, לקיחתו כתרופה ח-ט, כ, כא
 איסור שנפסל מאכילה, מאכל טוב שעירבוהו עם חומרים מרים יח
 איסור שנפסל מאכילת אדם/כלב, דינו יז
איסור
 איסור בהיתר, זמן העברת טעם הקדמה לסימן י
 איסור והיתר, הנהגת שואל ונשאל יט-י
 ביטול איסור לכתחילה-
 עיין ערך 'ביטול איסור לכתחילה'
 בלוע במאכל או בכלי-
 עיין ערך 'בלוע במאכל' או 'בלוע בכלי'

אפיית בשר וחלב בשני תאים נפרדים ג-א
 אפיית בשר וחלב ופרווה בתנור אפעמין ערך 'תנור אפיה'
 אפיית בשר ופרווה יחד, לענין המתנת ו' שעות
 א-כ (נד); ג-ז י
 אפיית דגים בתנור בשרי ג-יא-ג
 אפיית חלות ועוגות בתנור בשרי ג-ג (ז)
 * אפיית לחם חלבי או בשרי ב-ז
 אפיית לחם חלבי או בשרעמין ערך 'לחם' בפרטי הדינים)
 ב-ז-כב
 אפיית מאכל עם בשר ואכילתו עם דגים יב-ג
 אפיית עוגה בכלי בשרי כשאוכל עם חלב ו-ב, ו-ז
 אפשרות לברר ספק, חיובו יט-ח, ט
 אצבע, הכנסתה לקפה או מרק חמים י-ז
 אצבעות, כסיסת העור יג-י
 אצבעות, רחיצתם בין בשר לחלב א-א
 ארבעס, בישולי נכרי בו טו-זד
 ארון, מעל כיריים המשמשות לחלבי ובשרי ד-ג
 אשפה, בשר שבתוך חלב יום שלם ה-לא
 אשפה, שפיכת בשר על חלב ה-לא
 אתרוג, אם נחשב חריף ה-ז

~ ב ~

בגו' של אוטובוס, שינה על אוכלין יב-יד
 בדיקת חמץ, נאמנות קטן על כך יט-טז
 בדיקת ריאות, בטורח יט-ט
 בדיקת תולעים, בטורח יט-ט
 בדיקת תולעים, ע"י קטן יט-כ
 בדיקת תולעים ע"י נשים יט-כא
 בוטנים, בישול נכרי בהם טו-טו
 בוצרת, קטיפה ע"י נכרי או חילוני כ-טז
 בורקס, הכנתו חלבי ב-יח, כג, כד
 בורקס, חימום פרווה עם חלבי כ-ג
 בורקס, חלבי חם, שהניחו על שיש בשרי ג (מה)
 בורקס, ממולא בגבינה/בשר, שהתחמם בכלי, דין הכלי ג (מה)
 בורקס, פת נכרי או בישול נכרי? טו-ד, ה
 בורר, לאחר זמן, אם יכול לאכול מיד ולתקן המעשה
 יא (ח)

ביטול איסור לכתחילה

אם ביטל, דין התערבות ט-מח
 ביטול איסור לכתחילה-ביטול דגים בששים בשר
 ביטול חלב במים כדי לשתות אחרי בשר יב (*)
 א (נב, נג, סד); ט-נא (קטז)
 ביטול חלב במים כדי לשתות עם בשר ט-נא

דבוק- עיין ערך 'דבוק'
 הרחתו יט-ב
 חזקה מזמן לזמן וממקום למקום ט-נב
 חם שנפל על איסור קר- עיין ערך 'תחתון ועליון'
 טעימתו יט-א
 שהתבטל ואח"כ נוסף עוד ט-ל-לב
 שהתערב בהיתר- עיין ערך 'תערובות' ו'ביטול בששים'
 שימוש בכלי שנאסר יט-ג-ז
 שנגע בהיתר ושניהם יבשים צוננים י-א, ב
 שנגע בהיתר, ושניהם יבשים ואחר מהם חם י-ה
 שנגע בהיתר, ושניהם יבשים וחמים י-ד
 שנגע בהיתר, ושניהם לחים י-ו
 שנכבש עם היתר- עיין ערך 'כבוש כמבושלי'
 שנפל להיתר, הוצאתו ט-י, יד
 איסורי הגאה, באיזה איסורים הקדמה לסימן ט
 איסורי הגאה, יין נסך יד-א
 איסורים מבטלים זה את זה, כללים ט-נב
 איסורים, סחורה בהם הקדמה לסימן ט
 איסורים, שיעור ביטולם הקדמה לסימן ט
 איפור, כשרותו ח-כו, כט
 אירוח, אצל נוהג כהמתירים במחלוקת הפוסקים, אכילה
 בכלים שלו יט-כח
 אירוח, אצל נוהג כהמתירים במחלוקת הפוסקים, חשש
 לפני עיוור טז-ו; יט-יד, טו
 אכילה בתוך ו' שעות מבשר ליד האוכל חלב ב-ו
 אכילת בשר אחרי חלב א-א-ג
 אכילת בשר ודגים בשולחן אחד יב-ח
 אכילת בשר כשיש חלב על השולחן ב-ג-ה
 אכילת בשר על שולחן שאכלו עליו חלב ב-ז
 אכילת בשר על שולחן שיש בו 'מטרנה' כ-ד
 אכילת דגים ובשר יחד יב-א
 אכילת חלב אחרי בשר- עיין ערך 'המתנת שש שעות'
 אכילת חלב כשיש בשר על השולחן ב-ג-ה
 אכילת חלב על שולחן שאכלו עליו בשר ב-ז
 אכילת עור אדם יג-י
 אכילת פרווה שהתבשל בכלי חלבי עם בשר ו-א-ד
 אכילת קצה הלחם יב-יח
 אלומיניום, אפשרות להגעיל יז-לז
 אלומיניום, חיוב טבילה יח-כט (נב, נו)
 אמאייל, אפשרות להגעיל יז-מה
 אמאייל, חיוב טבילה יח-ג
 אמולטיפייר, ביטולו בששים יא (עד)
 אמירה לנכרי, לבשל בשר עם חלב א (ב)
 אניסקיס, דינו יא-כז
 אפה בשר וחלב ביחד, דין המאכלים ג-ב

השולחן

ביטול סכנה בששים	יב-ו
ביטול ספק איסור	ט-מט
בישול במזיד בכלי שאינו בן יומו	ח-יא (כח)
* כללים ודוגמאות	ט-מז, מח
כשעושה המעשה לפי תומו	ט-נ
לפני שנוצר האיסור	ט-נא
ריסוק בריה	יא-יז, כה, כו
ביטול ברוב, הגדרתו	ט (טז)
ביטול ברוב, יבש ביבש	ט-א, ב
כדאי לעיין בסימון יט סעיף י - פרטים באופן הצגת השאלה לרב	
ביטול בששים	
(‘חתיכה הראויה להתכבד’, ‘חתיכה נעשית נבילה’, ‘בריה’, ‘דבר שיש לו מתירין’, ‘דבר חשוב’, ‘דבר שיש לו טעם חזק’, ‘מראה’-בערכים נפרדים)	
אופן שיעור הששים	ט-ו
איוה איסורים בטלים בששים	הקדמה לסימן ט
איסור שנפל להיתר ויש חתיכות מחוץ לרוטב	ט-ט
איסור שנפל על חתיכות שחציין מחוץ לרוטב	ט-ח
איסור שנפל על חתיכות שמחוץ לרוטב	ט-ז
- אם הכלי מכוסה	ט-ט
דבר שרגילים לבטלו תמיד	יא-מט
דברים שאינם בטלים בששים, תרי משהו	יא (ב)
דברים שאינם בטלים בששים (רשימה)קדמה לסימן יא	ט-יד
דין החתיכה עצמה	ט-יד
דם ביצים	יג-ב, ג
הגדרתו	ט (כה)
חלב שנפל לבשר ויש חתיכות שבוולטות מחוץ לרוטב	ט-ט
חלב שנפל על חתיכות שחציין מחוץ לרוטב	ט-ח
חלב שנפל על חתיכות שמחוץ לרוטב	ט-ז
חלק מכלי חלבי שהוקנס לבשר (או להיפך)	ט-כו
(והקדמה לסעיף כו)	
טעימת נכרי אם מועילה	ט (כח)
כשנפל בשר/חלב מעורב בפרווה	ט-ו
כשנפל היתר מעורב באיסור	ט-ו
נוסף היתר לתערובת	ט-לד-לו
ספק אם יש ששים-להוסיף היתר	ט-יג
ספק אם יש ששים	ט-יא, יב
עצמות אם מצטרפים	ט-ו
שוקולד חלבי שנפל לבשר	ט-לט, מו
ביטול חלב במים כדי לשחותו לאחר בשר	א (נב, נג, נד); ט (קטז)

כהלכתו

תמא

ביטול, איסור שהתבטל בהיתר ואפשר למוצאו	ט-טו
ביטול, איסור שהתבטל בששים, דין החתיכה	ט-יד
ביטול, איסור שהתבטל ואח"כ התרבה עוד האיסור	ט-ל-לב
ביטול, איסור שהתבטל ואח"כ נוסף עוד היתר	ט-לד-לו
ביטול, איסור שהתערב ואי אפשר להוציאו	ט-טז
ביטול, בשר שנתבטל בחלב (או להיפך) ואח"כ נוסף עוד היתר	ט-לד-לו
ביטול, חלב שהתבטל בבשר (או להיפך) ואח"כ נוסף איסור	ט-ל-לב
ביטול, יין נסך שהתערב	יד-כד
ביטול, כשאין מספיק היתר כנגד האיסור, להוסיף היתר	ט-מז
ביטול, תערובת ביטול נכרי	טו-כט
בילד אין, כיריים בשריות צמוד לשיש חלבי	ה-כא
ביצה עם דם, אם נחשבת בריה	יא-כד
ביצים	
בריקתם לפני הבישול	יג-ד
ביטול נכרי בהם	טו-כ
בישולם בכלי בשרי כשאוכלם עם חלב	ו-ב
בישולם בכלי חלבי כשאוכלם עם כבד	ו-ב, ה
בישולם בכלי, חשש לדם	יג-ב, ג
בישולם בכלי, מספר הביצים	יג-ב, ג
בשריות, אכילתם	ב-כג (עג)
חומות, אכילתם	כ-יא
חמות שנפלו על עוף קר	ט-יט; י-לג
צבע אדום/שחור/חום/אפור	יג-ה
קלופות שעבר עליה לילה	יב-יג
שהתבטלו ונמצא בהם דם, דין הכלי	יג-ב, ג
שלמות, העברת טעם מהם	י (צ)
שנמצא בהם דם, דינם	יג-א-ג
שנמצא בהם דם, שיעור הביטול	יג-ב, ג
שנפל עליהם בשר/חלב חם	ט-יט; י-לג
בירה, שתיית הקצף שעולה	יב-יז
בירור ספק בקלות	יג-לג
בירור, ספק שאפשר לברור	יט-ח, ט
בישול אחר בישול בבשר וחלב	ב (ב)
בישול ביצים בכלי, חשש לדם	יג-ב, ג
בישול ביצים בכלי, מספר הביצים	יג-ב, ג
בישול בשר וחלב	ב-א
בישול בשר וחלב במקום אחד (עיין גם ערך ‘כיריים’)	
בישול בשר וחלב, עם חומרים מרים	ד-א, ב
בישול בשר וחלב ליד בשר	ח-ו
	ד-טז

טו-כו	ישראל מדליק תנור ע"י קוד מרחוק		בישול נכרי
טו-א, ז, ט	* כללים	טו-לה	אבקת חלב
טו-לא	לחולה שאין בו סכנה		אינו עולה על שולחן מלכים
טו-יט	לפתן פירות	טו-טו	חומוס קלוי
טו-כג	מאכל שחלקו נאכל חי	טו-יב (לא)	חטיף
טו (כב)	מאכל שחלקו עולה על שולחן מלכים	טו-י (כב)	כללי ההיתר
טו-ו	מומר וחילוני	טו (כב)	מאכל שחלקו עולה על שולחן מלכים
טו-ד	'מזונות'-פת נכרי או בישול נכרי?	טו-יב (כו, לא)	ממתקים
טו-יז	ממרחים	טו-יא	ספק
טו-יב (לא)	ממתקים	טו-טו, כ (לא)	פיצוחים
טו (כד)	מנה חמה	טו-יב	ציפס
טו-יח	מעיים (קישקע)	טו-יב	קינוח סעודה
טו-כו, כז	מפעלים	טו-יג	רק במדינות מסוימות
טו-כח	נכרי שהדליק אש מנר שישראל הדליקו	טו-יד	רק בצורת אפיה מסוימת
טו (לב)	סוכר	טו-יב (כו)	שוקולד
טו-יח	סרדינים	טו-טז	תבלינים
טו-יח	פטריות		נאכל חי
טו-טו, כ (לא)	פיצוחים	טו-כ	ביצה
טו-יט	פירות שנאכלים חיים	טו-כא	בצל שום וצנון
טו-יב	ציפס	טו-כג	מאכל שחלקו נאכל חי
טו-כא	צנון	טו-יט	* כללי ההיתר
טו-יח	קורנפלקס	טו-כ	נאכל חי בדוחק
טו-יח	קורקבן	טו-כב	רק במדינות מסוימות
טו-כד	קפה		בישול נכרי (כללי)
טו-כד	קקאו	טו-לה	אבקת חלב
טו-יט	ריבה	טו-ט-יח	אינו עולה על שולחן מלכים
טו-כא	שום	טו-ח	באדים ובקיטור
טו-יז	שומשום	טו-טו	בוטנים
טו-יב (כו)	שוקולד	טו-כו, כז	בבית חרושת
טו-טז	תבלינים	טו-כ	ביצים
טו-כד	תה	יט-ח	בירור מי בישל את המאכלים
טו-כז	תנור שנשאר חם	טו-כו, כז	בית חרושת, בישול נכרי, פתרונות
טו-כט	תערובת בישול נכרי	טו-כה	בית מלון, בישול נכרי כהורמ"א
טו-יד	בישול פרווה בכלי בשרי כדי ליתנו בכלי חלבי	טו-ח	במיקרוגל
טו-א-ג	בישול פרווה בכלי בשרי לאוכלו עם חלב	טו-כא	בצל
	בישול פרווה במקום שנשפך חלב/בשרעייץ ערך 'כיריים'	יא-לד	דין חה"ל בו
	בישל ביצים בכלי ונמצא בהם דם, דין הכלי יג-ב, ג	טו-ל, לא	הגעלת הכלי
	בישל פתיחים בכלי בשרי ועירבב בכלי חלבי	טו-כו	הדלקת תנור ע"י ישראל לזמן ארוך
	בישל פרווה בכלי חלבי והכניס כף פרווה, דין הכף ו-כג	טו-טו	חומוס קלוי
	בישל פרווה בכלי חלבי והכניס כף בשרית/חלבית, דינם	טו-יב (לא)	חטיפים
טו-כג	בישל תבשיל עם מעט בצל, האם נחשב חריף	טו-יט	ירקות שנאכלים חיים
טו-ז, ד, ט		טו-כה	ישראל הדליק האש
	בית חולים	טו-כו	ישראל המכוון שעון שידלק בשעה מסוימת
טו-ז; יט-ז	חימום מאכל במיקרוגל		

השולחן

חלב נכרי בתחליפי חלב	טו-לה (עא)
כלים שלהם שנגעו באוכל, אם אומרים סתם כלי אינו	
בן יומו	ח-טו
נתינת שוקולד לאחיות חילוניות	יד-יט; יט-כד
סיר המודבק מחשש החלפה, קריעת המדבקה בשבת	טז-ח
סיר פרטי, חשש בשר שנתעלם מן העין	טז-ח (יד)
סיר צבורי שלוקחים ממנו בכלים שאולי אטורים	
ח-יג, טו	
סיר ציבורי, חשש בשר שנתעלם מן העין	טז-ט
סיר ציבורי, נכרים וחילונים לוקחים בכף	טז-ט (טז)
סיר ציבורי, נכרים וחילונים מגיסים בשבת	טז-ט (טז)
שמירה על היין מחשש יין נסך	יד-כב
תרופות שמעורב בהם איטורים	ח-יט, כ
בית חרושת, איטור מועט שרגילים להכניס למאכל, אם	
בטל	יא-מט
בית חרושת משותף לישראל ונכרי, טבילה לכלים שנקנו	
שם	יח-יא, יב
בית חרושת, בישול נכרי בו	טו-כו, כז
בית כנסת, סוכר המונח ליד חלב פתוח	ב-יא
בית כנסת, קפה וסוכר שנשפך עליהם חלב, השימוש בהם	
לאחר בשר	א-טז
בית מלון	
בדיקת ביצים מדם	יג (יח)
בירור מי בישל את המאכלים	יט-ח
בישולי נכרי	טו-כ
הכשרתו, כ"ד שעות כלים יבשים לפני ההכשרה	
ח'י; י' (ס)	
חילוני שהיה בחדר עם יין	יד-יח, יט, כג
חילוני שמוזג יין מבקבוק	יד-י
כלים שלהם שנגעו באוכל, אם אומרים סתם כלי אינו	
בן יומו	ח-טו
מצלמה במטבח מחשש יין נסך	יד-כ
נכרי שהיה בחדר עם יין	יד-יז, יט, כג
נכרי שמוזג יין מבקבוק	יד-ב
שימוש בכלים כשהמלון אינו למהדרין	יט-ד-ז
שתיה מכוסות לא טבולים	יח-ד, ה; יט-ה
ככור בהמה שנתערב	יא-מח
ככור, רכיבה על חמור ספק ככור	יט-ח
שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט, יא (ולגבי מים, עיין ח-יב)	
בלוע בכלי	
אם נחשב דבר שיש לו מתירין	ה (לו)

כהלכתו

תמוג

אם נחשב מין במינו	ה (לו)
בישל פרווה בכלי בשרי לאוכלו עם חלב	ו-א-ד
הנאה בכלי שבלוע בו איטור הנאה	יט (ח)
העברת טעם ברוטב מועט	ד-ה (יג)
העברת טעם כשנבלע שֶׁמֶן	ד (ז, ח); (ז)
העברת טעם לכלי אחר	ד (ז, ח)
העברת טעם למאכל יבש	ב (נו, נח)
העברת טעם ממנו לכלי אחר	י-טז
העברת טעם ממנו למאכל	י-יד, טו
חנ"ג בבלוע שבכלי	ט-מ
כבישה להוציא טעם מכלי	י-כ, כא
* כלי שאינו בן יומו, העברת טעם ממנו	ח-ט, יא
מהו שֶׁמֶן-עֵיין ערך 'שֶׁמֶן'	
נתינת שוקולד וכו'	יט-כד
פגימתו ע"י חומר חריף	ה (סא)
שֶׁמֶן, העברת טעם ממנו	י-ח, טז
בלוע במאכל, העברת טעם ממנו	י-ז
בלוע במאכל, חלב שנשפך על לחם	י-ז
בלוע במאכל, שֶׁמֶן, העברת טעם ממנו	י-ז, יג
בלוע במאכל, פיתום בבלוע	י (מה)
בלוע, בשיניים ובסתומות	ז-יא
בלינצ'ס-עֵיין ערך 'חלב'	
בלינצ'ס, הכנתו חלבי	ב-יח, כג
בליעות, השתמש בכלי שנאסר	יט-ג-ז
בליעות, פרווה שנגע בבשר ואח"כ בחלב	י-יב
בליעת טעם, תוך כמה זמן	הקדמה לסימן י
בלנדר-עֵיין גם 'מעבד מזון'	
בלנדר בשרי, שחתך דבר חריף שנחתך לשנים בסכין	
חלבית	ז-יג, יד
בלנדר בשרי, שחתך חריף	ז-ו, יד
בלנדר בשרי, שחתך חריף עם עוד מאכל	ז-י
בלנדר, השימוש בו לחיתוך בשר/חלב (האם יש חשש	
לטעויות)	ב-כה
בלנדר, חיוב טבילה	יח-יג, כ
בלנדר, ריסוק בכלי בשרי ואח"כ בכלי פרווה ונאכל עם	
חלב	ו-טו
בלנדר, שחתך בשר עם חריף	ז-י
בלנדר, שחתך חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית	
ז-יג, יד	
בלעך (פלטת פח), חיוב טבילה	יח-כב
במבה, בישול נכרי בו	טו-יב
בן יומו-עֵיין ערך 'כלי שאינו בן יומו'	
בסיס לדבר האסור, שהתערב	יא-י, יד
בעל-חי חי, ביטולו	יא-מח
בעל-חי חי, העברת טעם ממנו	יא-נא

כ-ג	בעל-חי חי, ליקוקן	כ-ג	ברכה על מצוה שעשאה נכרי
בצל-עיינן ערך 'חריף'		ב-ג	ברכת טבילת כלים
בצל ירוק, אם נשב חריף		ב-ג	בשפע, כלי שבלע מעט איסור
בצל, קלוף, שעבר עליו לילה		ד (ו, יג)	שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיינן ח-ט,
בצל, שנחתך בסכין בשרית/חלבית, אכילתו		ג-י	יא (ולגבי מים, עיינן ח-יב)
בצל, אם נחשב חריף		ג-י	בשר אדם, אכילתו
בצל, בישול נכרי בו		כ-ה	בשר, ענייני כלים בשריים-עיינן ערך 'כלי'
בצל, במים, אם נחשב חריף			בשר, שהיה עליו זבוב
בצל, יבש, בכלי בשרי/חלבי, אם נעשה כמותם			בשר [לגבי דגים]
בצל, שהתבשל, אם נחשב חריף	ז-טז, יז	א-ב	אכילתו אחרי דגים
בצל, שנאפה בתנור עם בשר		א-ב	אכילתו עם דגים
בצל, שנחתך בסכין בשרית וטוגן במחבת חלבית (או להיפך)		ב-ג	אכילתו בשולחן אחד עם דגים
בצל, שנחתך לשנים בסכין בשרית/חלבית ואח"כ התרסק במעבד מזון או בסלייסר	ז-יג, יד	ג-ד	אפייתו בתנור עם דגים
בצק המיועד לכמה עוגות, הפרשת חלה	ו-ז	ד-ה	בדגים, ביטול בששים
בקבוק דייסה, הנחתו על שולחן שאוכלים בשר	כ-ד	ה-ו	מאכל שנאפה עם דגים, לאוכלו עם בשר
בקבוק יין שיש לו ציפוי עץ, חיוב טבילה	יח-יד	ז-ח	שהתבשל עם דגים בכלי, דין הכלי
בקבוק יין, חשש ליינן נסך-	עיינן ערך 'יין נסך'		בשר [לגבי חלב] (עיינן גם ערך 'עוף' - דברים שעוף שונה מבשר)
בקבוק יין/מיץ ענבים, השימוש לפני טבילה	יח-לה	א-ב	אכילת חלב אחריו - עיינן ערך 'המתנת שש שעות'
- אם יש דמי פקדון	יח-לה	ב-ג	אכילתו אחרי חלב
- אופן טבילת בקבוק	יח-מד	ד-ו	אכילתו בסעודה אחת עם חלב
בר פרווה, המתנת שש שעות ממנו	א-יז	ז-ח	אכילתו כשיש חלב על השולחן
ברז מים חמים, על כלים בשריים/חלביים מעל כלי פרווה	ג-ה	ח-ט	אכילתו על השולחן שאכלו עליו חלב
ברז מים חמים, שנפתח לטטיפת כלים בשריים על חלביים	ה-ד, ה (כ)	ט-י	אפייתו עם חלב או עם פרווה - עיינן ערך 'תנור אפיה'
ברזים, הכשרתם	יז-ס	יז-טז	בישולו ליד חלב (עיינן גם ערך 'כיריים')
ברזים, הכשרתם לפסח	יז-ס	ב-א (ב)	בישולו עם חלב
ברזים, מאכל חם שנגע בהם בפסח	יז-ס	ג-ד	בשר בהמה יבש שנפל לחלב נוזלי, ושניהם צוננים י-ג
ברזל, אפשרות להגעיל	יז-לז	ה-ו	בשר בחלב, איסור הנאה
ברזל (כדורי ברזל), שמעורבבו איסורים	ח-כ, כא (גא)	ז-ח	בשר בחלב, איסור עצמי או טעם בלוע ז (1); יא-לא
		ח-י	בשר בחלב, אם אומרים סתם כלי אינו בן יומו
		י-יא	בשר בחלב, הערות לשאל ונשאל
		י-יא	בשר בחלב, זמן העברת טעם
		י-יא	בשר בחלב, שיעור הביטול
		י-יא	בשר עוף יבש שנפל לחלב נוזלי, ושניהם צוננים י-ג
		י-יא	הנחתו במקרר עם חלב
		י-יא	הנחתו ליד חלב
		י-יא	הנחתו ליד פרווה הנאכל עם חלב
		י-יא	חם, שנכנס לתוכו חלק של כלי חלבי
		י-יא	חם, שנפל על חלב קר
		י-יא	לא הסיר הקליפה ובישל כך
		י-יא	רוטב בשר שנפל על חלב בקילוח ארוך
		י-יא	חם, שנפל על כלי חלבי או שיש חלבי קר
		י-יא	[עיינן גם ה (מז) !]
כ-ג	בריה (עיינן גם ערך 'תולעים)	כ-ג	בשר בחלב, זמן הערות לשאל ונשאל
כ-ד	ביצה עם דם	כ-ג	בשר בחלב, זמן העברת טעם
כ-ד	הגעלת הסיר כשנאסר משום בריה	כ-ג	בשר בחלב, שיעור הביטול
כ-ד	הנותנת טעם לפגם	כ-ג	בשר עוף יבש שנפל לחלב נוזלי, ושניהם צוננים י-ג
כ-ד	* כללים ודוגמאות	כ-ג	הנחתו במקרר עם חלב
כ-ד	ספיקות בריה	כ-ג	הנחתו ליד חלב
כ-ד	פרי שלם (לענין איסור)	כ-ג	הנחתו ליד פרווה הנאכל עם חלב
כ-ד	פרי שלם (לענין ברכה אחרונה)	כ-ג	חם, שנכנס לתוכו חלק של כלי חלבי
כ-ד	שנחתכה או התרסקה	כ-ג	חם, שנפל על חלב קר
כ-ד	שנפל לחבשיל, ריסקו התערובת	כ-ג	לא הסיר הקליפה ובישל כך
כ-ד	שיש לו טעם איסור	כ-ג	רוטב בשר שנפל על חלב בקילוח ארוך
כ-ד	ברכה אחרונה, פרי שלם פחות מכזית	כ-ג	חם, שנפל על כלי חלבי או שיש חלבי קר

השולחן

חם, שנפל עליו כלי חלבי קך ט-כה
 חתיכות בשר שנפל גבינה על אחד מהם י-ז
 טיפות בשר שניתזו על כלי חלבי ד-יז; ה (נא)
 טיפות בשר שניתזו על שיש חלבי ה-כ (נא)
 קך, הנחתו על שיש חלבי ב-יא; ה-כג, כז
 קך, שנפל על חלב חם ט-יט, כ (נז); י-ד, לח
 (עיין גם י-ג)

- אם החלב היה בכלי שני י-מב
 שבין השיניים, המתנה אחריו א-י-יא
 שהיה כ"ד שעות בתוך חלב י-יז
 שהכניסו לתוכו כף חלבית ד-כא
 אם רק חלק מהכף נכנסה ט-כו
 שהתערב בחלב-

עיין ערך 'תערובות', ו'ביטול בששים'
 שנגע בחלב ושניהם יבשים, ואחד מהם חם י-ה
 שנגע בחלב, ושניהם יבשים וחמים י-ד
 שנגע בחלב ושניהם יבשים וצוננים י-א, ב
 שנפל לחלב, הוצאתו ט-י, יד
 שנפל לחלב, ושניהם לחים י-ו
 שנפל לתוכו שוקולד חלבי, אופן שיעור הששים

ט-לט, מו
 שנפל על חלב חם במקום שטוח בלי דפנות ט-ה
 שנשפך על סיר חלבי ד-יז; ה-כ (נא); י-לה, לו
 שנשפך על סיר חלבי חם (או מתחת הסיר) ט-כב, כג
 שנשפך על שיש חלבי ה-כ (נא); י-לה, לו
 שריפתו עם חלב ב-ב

בשר שננעלם מן העיץ

בחילוני טז-ב, ו [עיין גם יד-יח]
 בחשוך טז-ו
 בסיר פרטי בבית חולים טז-ח
 בסיר ציבורי בבית חולים טז-ט
 החלפה מקפוא לטרי טז (ג)
 חותם אחד טז-ד, ה
 חיתוך משונה במאכל טז-ג (ד)
 * חשש שנכיר או מומר החליפו טז-ב
 חשש שעוף החליף טז-א
 - טביעות עין בבשר טז (ד)
 טביעות עין במאכל טז-ג (ד)
 ישראל יוצא ונכנס טז-יא
 כשיכול לגנוב גם כן טז (יד, טו, כב)
 כשלא מרויח בהחלפה טז-ב (ג)
 מאכל שיש ממנו רק כשר טז-יג
 מנות ארוזות בפתח של מוסדות טז-יב
 - משלוח המנות טז-ז

כהלכתו

תזוה

מקום שרבים עוברים טז-יב
 משלוח של בשר/דגים טז-ז
 משלוח של פיצה או שווארמה טז-ז
 עובר זר בבית טז-י
 עוזרת נכריה בבית יד-כא; טז-י
 שני חותמות, הגדרתם טז-ה

~ ~

גבינה-עיין גם ערך 'חלב'
 גבינה מלוחה, המתנת ו' שעות אחריה א-ה (כ)
 גבינה צהובה, אם נחשבת שמינה י-יא
 גבינה צהובה, המתנת ו' שעות אחריה א-ה
 גבינה צהובה, שינה בינה לבין בשר א (כה)
 גבינה קשה, טעם חומרתה א (יט, כ)
 גבינה, אם נחשבת כחוושה י-ד, יא (כו)
 גבינה, חיתוכה בסכין בשרית ה-טו
 גבינה, חתיכות גבינה חמות שנפל בשר על אחד מהם

י-ז, יב
 גבינה, על לחם והלחם התחמם בטוסטר/מיקרוגל, דין הכלי
 ג (מה)

גבינה, שחתך בסכין בשרית ה-טו
 גביע חד פעמי, חיוב טבילה יח (סב)
 גביעי כסף חדשים, הכשרתם יז-כא
 גוי-עיין ערך 'נכרי'

גומי, אפשרות להכשיר יז-מח
 גוש, בכלי שלישי י-מט

גוש, בכלי שני י-מה, מו
 גוש, בתוך רוטב, דינו י-מו
 גוש, הגדרתו י-מו

גז-עיין ערך 'כיריים'
 גזר, שנמצא דם עליו בשעת האכילה יג-ו

גיד הנשה, איסור הנאה הקדמה לסימן ט
 גיד הנשה, שיעור הביטול הקדמה לסימן ט
 ג'לטין דגים, עם חלב ח-כג; יב-י
 ג'לטין, ביטול בששים יא (עד)
 ג'לטין, כשרותו ח-כג
 גלידה, קופסת גלידה חלבית, שחיממו בה בשר י-יט
 גליליות חלביות שטבלו בשוקולד בכלי פרווה/בשרי

ט-לא
 גליצ'רין, כשרותו ח-כה
 גמ"ח מפות, לשמחות, חלביות ובשריות ה-ב
 גני ילדים, חשש החלפה במנות ארוזות טז-ז, יב
 גפילטע פיש, מדגים שיש בהם תולעים יא-כה, כו
 גשר ברזל-עיין ערך 'פלטה'

~ ד ~

יא-מט	דבר שרגילים תמיד לבטלו	ט-מא-מג	* כללים ודוגמאות
(א) יב	דברים האסורים משום סכנה, נטל"פ ח (א); יב (א)	ט (מ)	דבוק, במאכל כחוש
	דברים שאינם בטלים בששים (רשימה) הקדמה לסימן יא	ט-מו	דבוק, לא נוגע עד שהתערב
	דגים	יג-לח	דבוק, צרירות דם שנמצא בעוף אחרי הבישול
יא-א	אכילת בשר אחרים	יא-מא	דבר איסור שיש לו מראה הניכר בתערובת
יב-ב	אכילתם בסכור'ם בשרי		דבר גוש-עייץ ערך 'גוש'
יב-ח	אכילתם בשולחן אחד עם בשר		דבר חריף-עייץ ערך 'חריף'
יב-א	אכילתם עם בשר		דבר חשוב
יב-י	אכילתם עם חלב	יא-מה	אריות במשקל קבוע
יב-ד	אכילתם עם פרווה שהתבשל עם בשר	יא-מח	בעל חי
יב-ג	אכילתם עם פרווה שנאפה עם בשר	יח-י (כח)	כלי שחייב טבילה שהתערב באחרים
יב-ה	אכילתם עם פרווה שקיבל זיעת בשר	יא-מג	* כללים ודוגמאות
יג-יג	אפייתם בתבנית אפיה בשרית	יא-מו, מז	נמכר לפעמים במנין
ג-יא	אפייתם בתנור בשרי	יא-מד	ספק
ג-יב; ג-יג	אפייתם עם בשר		דבר שבמנין-עייץ ערך 'דבר חשוב'
יב-ו (יא)	ביטולם בששים בשר כנגדם	יא-לט	דבר שיש לו טעם חזק, טעימה לקבוע
יב-ב	בישולם בסיר בשרי	יא-לז, לח	* דבר שיש לו טעם חזק, כללים ודוגמאות
ח-כג; יב-י	גילטין דגים עם חלב		דבר שיש לו טעם חזק, שבלע טעם בשר/חלב והתערב
יב-ו	דגים בבשר, ביטול בששים	יא-לו (ט)	יא-לו (ט)
ח (א); יב (א)	דגים בבשר, כשנותנים טעם לפגם	יא (עב)	דבר שיש לו טעם חזק, בתערובת בשר ודגים
ז-ה	דגים מלוחים, אם נחשבים חריף		דבר שיש לו מתירין
יב-ז	דגים שהתבשלו עם בשר בכלי, דין הכלי	א (מ)	בהמתנת ו' שעות
טז-ז	משלוח ע"י נכרי או מומר	ה (לב), יא (כג)	בטעם הבלוע
יב-ב	סלט חריף שנחתך בכלי בשרי, לאוכלו עם דגים	יא (א)	בספק איסור דרבנן
יב-ט	שהתבשלו, וניתזו טיפות בשר על הכלי מבחוץ	יא-ח	בספק ספיקא
יא-מ	שהתערב בהם אבקת מרק בשרית	יא-ז (א)	בספק
יא-כה, כו	שיש בהם תולעים, ריסקם	יא-ו	חמץ שהתערב
יג (כד)	שתיית דם שלהם	יח-י (כח)	כלי שחייב טבילה שהתערב באחרים
יב-טו	שתיית מים אחרים	יא-ב (א)	* כללים ודוגמאות
יא-כז	תולעי אניסקיס	יא-ט	כשהאיסור לא ניכר לפני שהתערב
יז-מ	דורלקס, אפשרות להגעיל	א (סד); יא-ז	כשיתכן שאין איסור כלל
יח-ג	דורלקס, חיוב טבילה	יא-י	כשיתכן שלעולם לא יהיה היתר
יג-ז	דם אדם שהתערב	א (מ); יא (כב)	כשמפסיד שימוש בכלי היום
יג-ו, ז	דם אדם, דינו	א (סד); יא-ז	כשרוב צדדים שאין איסור כלל
	דם בביצים-עייץ ערך 'ביצים'	יא-כד	מה נחשב מין במינו
יג-ט	דם במכשירים אצל רופא שיניים	יא-ו	מוקצה שהתערב
	דם בעופות-עייץ ערך 'צרירות דם'	יא-יג	שבהמשך יהיה איסור קל יותר
יג (כד)	דם דגים, דינו	יא-יב	שבהמשך יהיה מותר לקצת אנשים
יג-ט	דם מעורב בחלב, נתינתו לתינוק	יא-ו	שיחזור אח"כ לאיסורו
יג-ו	דם שנמצא על פרי בזמן האכילה	יא-יא	שעלול להתקלקל
יג-ו	דם שנמצא על פרי/ירק משריטה באדם	יא-יא	תערובת מעשה שבת שנעשה במזיד
יג (א)	דם שנחבש, אם איסורו מדאורי'	יא-ה	תערובת מעשה שבת שנעשה בשוגג
יג (כד)	דם, אם נחשב כחוש	יא (ב)	תרי משהו
יא-כד	דם, ביצה עם דם, אם נחשבת בריה		

השולחן

דס, מציצתו מפצע
דס, צליית כבד (ובשר)-
דס, צרירות דס- עיין ערך 'צרירות דס'

דרבנן

בדבר שיש לו מתיירין
דבר שיש לו טעם חזק שהתערב
חתיכה נעשית נבילה באיסורי דרבנן
חתיכה הראויה להתכבד באיסורי דרבנן
טעימת איסור דרבנן
מראית עין באיסורי דרבנן
נאמנות קטן בחזקת איסור דרבנן
ספיה לקטן
ספק באיתחזוק איסורא
ספק דרבנן בבריה
ספק דרבנן שאפשר לבררו
ספק כבוש בדרבנן

~ ה ~

הגעלת כלים (כללי. כלים וחומרים-בנפרד בהמשך)

אדים של איסור, אופן הכשרתם
אחרי י"ב חודש
בבית או בהגעלה ציבורית
בישול בסיר, אם נחשב הגעלה
הגעיל בעירו או בכלי שני, כלי שצריך הגעלה בכלי ראשון
הגעיל כלי שצריך ליבון
הגעלה בשאר משקין
הגעלה בשבת ויו"ט
הגעלה לפני טבילה
הגעלה רק לחלק הכלי שנאסר
* הגעלת כלים-סדר ההגעלה למעשה
הגעלת כלים, הגדרתה
הגעלת כמה כלים ביחד
הטביל לפני ההגעלה
הכשר כלי שנאסר מיינ נסך
הכשרת בתי מלון ומפעלים, כלים יבשים כ"ד שעות לפני ההכשרה
הכשרת תנור מבשר או חלב לפרווה
המתנת כ"ד שעות לפני ההגעלה
המתנת כ"ד שעות לפני ההגעלה-כד, כה, כו (נד, נה)
[לגבי ליבון יז-נד]
המתנת כ"ד שעות לפני ההגעלה בכלי איסור
שהתערב בכלי היתר
הסרת אבנית שבכלי

כהלכתו

תמוז

הסרת שיירי שומן שרופים הדבוקים לכלי יז-כג
לגבי ליבון יז-נג]
הרתחת מים שישפכו על שוליו יז-כא, ו
השהיית הכלי במים יז-ל
חום המים יז-כג
חומר במים הפוגם את הבליעות יז-כה, כו
חסרונות בהגעלה ציבורית יז (א)
ידיות הכלי יז-ד, כב, לד
כבולעו כך פולטו, הגדרתו יז-יא
כביסה האם כהגעלה ה-א (ב)
כלי בן יומו יז-כד, כה, כו (נד, נה)
[לגבי ליבון יז-נד]
כלי גדול-הגעלת כל חצי בנפרד יז-לא
כלי שבישלו בו בשר ודגים יחד יז-ז
כלי שבלע בבישול יז-ז
כלי שבלע בשר/חלב ע"י האש ורוצה להכשירו לפרווה יז-ז, י
כלי שבלע ישירות מהאש יז-ז
כלי שהוטבל לפני שהוגעל יז-נו; יז-נז
כלי שיכול להתקלקל בהגעלה יז-יד
כלי שיכול להתקלקל בליבון יז-יד
כלי שיש בו סדקים וחריצים יז-ב, כב, לד
- ליבון קל בסדקים יז-ב, כב, לד
- חומר חריף בסדקים יז-ב, כב, לד
כלי שנאסר ב-200 מעלות יז-יא
כלי שנאסר ב-60 מעלות יז-יא
כלי שנאסר באדים יז-יב
כלי שנאסר בכבישה יז-יב
כלי שנאסר במליחה יז-יב
כלי שנאסר בעירו מכלי ראשון יז-ח
כלי שנאסר מבחון יז-ה
כלי שנאסר מכלי ראשון יז-ח
כלי שנאסר מכלי ששל האש יז-ח
כלי שנאסר מכלי שני יז-ט
כלי שנאסר מכלי שני בדבר גוש יז-ט
כלי שנאסר מכלי שני בחום שהיד נכוית בו יז-ט
כלי שנאסר ע"י כמה עירוים ה (כ); יז-ח
כלי שנאסר רק כדי קליפה יז-ג
כלי שנאסר, אם צריך להמתין שלא יהיה בן יומו יז-ט
כלי שספק בשרי או חלבי יז-נו
כלים בשריים, הכשרתם לחלביים (או להיפך) יז-נה
כלים בשריים/חלביים, הכשרתם לפרווה יז-נה
כלים שנאסרו בבישול נכרי טו-ל, לא
ליבון בשבת ויו"ט יז-נח

זי-מו	מחבת קרמית	זי-א, ז	ליבון חמור, הגדרתו
זי-טז, מב	מחבת שמתגנים בשמן	זי-א	ליבון קל, הגדרתו
זי-ז; זי-ו	מיקרוגל	זי-לב	מים צוננים אחרי ההגעלה
זי-מא	מלמין		מים שמלאים חומר ניקוי, אם כשרים להגעלה
זי-ב; זי-ס	מפות	זי-כה, כו (נה)	
זי-לז	מתכות	זי-ז, י, טו, טז, זי	מתי מספיק ליבון קל
זי-לז	נחושת	זי-ז, טו, טז, זי	מתי צריך הכשר בליבון
זי-מא	ניילון	זי-ז, טו	מתי צריך ליבון חמור
זי-לז	נירוסטה	זי-זי	סיר בישול שבסוף הבישול אין מים
זי-מט	סיליקון	זי-ז	סכו"ם וכלי הגשה, איך הכשרם
זי-מו	סכין קרמית	זי-ט	עירוי מכלי ראשון לדבר שנאסר בכלי שני
זי-מז	עור	זי-סא	פנימת הבליעות בחומר חריף ה (סו); זי-סא
זי-מד	פורצלן		צלו בשר בכלי חלבי שאינו בן יומו, אופן הכשרתו
זי-מ	פיירקס	זי (מא)	
זי-מא; זי-מב	פלסטיק	זי-טו (לו)	רוב תשמישו-כשמשמשים בו לחריף
זי-לט	קורל (קורנינג)	זי-טו	רוב תשמישו במים ונאסר באש
זי-לח	קרמיקה	זי-טו	רוב תשמישו בצונן ונאסר בחמין
זי-ס	שולחן	זי-טב	שליחת גדול להגעיל כלים
זי-ס	שולחן לפסח	זי-ו	שליחת קטן להגעיל כלים
זי-לז	שחיקת אבנים	זי-לה	ששים במים כנגד הכלי
זי-כג, כה (ס)	שיש		הגעלת כלים-כלים וחומרים, אפשרות הגעלה
זי-מג; זי-כה	שיש אבן קיסר	זי-לז	אלומיניום
זי-זא; זי-זב	תבנית אפיה	זי-מה	אמאייל
זי-גט	תנור אפיה	זי-ס	ברז שנאסר
זי (לה); זי (קכה)	תנור פיירוליטי, הכשרתו	זי-ס	ברזים, לפסח
זי-א	הדחה, הגדרתה	זי-לז	ברזל
זי-ב	הדחה, מאכל שצריך הדחה ולא הדיח	זי-כא (ג)	גביע כסף
זי-מז-נא	הוספת היתר כדי לבטל איסור	זי-מח	גומי
זי-טו	הוספת תבלינים לסיר תוך כדי בישול	זי-מ	דורלקס
זי-זז	הזמנת אוכל מוכן בטלפון, חשש החלפה	זי-לט	זכוכית
זי-זז	החלפת מאכלים- עיין ערך 'בשר שנתעלם מן העיין'	זי-לח	חרס
	הטבלת כלים-עיין ערך 'טבילת כלים'	זי-לח	חרסינה
זי-ב (טז)	היכר, באכילה עם גידה בשולחן	זי-מא, מב	טפלון
זי-ד	היכר, באכילת בשר וחלב בשולחן אחד	זי-גכ	טוסטר
זי-כז	היתר לצורך שבת, ונשאר מהמאכל ליום ראשון	זי-גכ	טוסטר אובן
	היתר, קר, שנפל עליו איסור חם-עיין ערך 'תחתון ועליון'	זי-לח	כיורים
	היתר, שהתערב באיסור-	זי-נא	כיריים אינדוקציה
	עיין ערך 'תערובות' ו'ביטול בששים'	זי-לז	כלי אבן
זי-א, ב	היתר, שנגע באיסור, ושניהם צוננים	זי-לז	כלי עץ
זי-כב	הכניס כף בשרית לחלב (או להיפך)	זי-כא	כלים חדשים מבריקים
זי-טו	- הכניס רק חלק מהכף	זי-נו	- הטביל לפני ההגעלה
זי-י	- שיעור זמן העברת טעם	זי-מו	כלים קרמיים
זי-כב	הכניס כף בשרית/חלבית לפרווה	זי-לז	כסף
זי-ט	- הכניס רק חלק מהכף	זי-סא; זי-ס	מגבות כלים
		זי-טז, מב	מחבת טפלון

השולחן

כהלכתו

תמט

א-יט (נד)	ממאכל שקיבל אדים בשריים
א-יז	ממאכלי פרווה שמוגשים בחתונות
א-יג	ספק אם אכל בשר
א-יג	ספק אם המאכל חלבי
א-יב	ספק אם עברו שש שעות
א-טו	קטן
א (מח)	- תינוק שאינו יודע לברך
א-טז	קפה וסוכר שמעורב בהם חלב
א (כה)	שינה במקומם
ב-א	הנאה מבשר וחלב
ט	הנאה, באיזה איסורים יש איסורי הנאה הקדמה לסימן ט
יט (ח)	הנאה, בכלי שבלע איסור
יט-א	הנאה, מיין נסך
יט-י	הנהגת שואל ונשאל באיסור והיתר
ב-ח, יב	הנחת בשר ליד חלב
ב-ח-ט	הנחת חלב ובשר במקרקר
ב-יא;	הנחת חלב קר על שיש בשרי (או להיפך)
ה-כא, כה	הנחת מאכל חם בכלי בשרי כשאוכלו עם חלב (או להיפך)
ו-יג	
יט-י	הסרת וידאו, בחשש בשר שנתעלם מן העין
טו-לד	הסרת וידאו, בחשש חלב נכרי
יד-כ	הסרת וידאו, בחשש יין נסך
י	העברת טעם-כללים
י	העברת טעם מבליעות במאכל ובכלים-
י	עיין ערך 'בלוע במאכל' ו'בלוע בכלי'
יז-י	העברת מאכל מכלי בשרי לכלי חלבי (או להיפך)
יט-י	הערות לשואל באיסור והיתר
יט-כו	הפסד מרובה, הגדרתו
יט-כו	הפסד, הגדרתו
כ-ו	הפרשת חלה, מבצק המיועד לכמה עוגות
כ-ז	הפרשת חלה, מקוגל אטריות
כ-ח	הפרשת חלה, שכח להפריש לפני שבת
כ-ט	הפרשת חלה, קמח עמילן חיטה ואורז
ט	הפרשת חלה, שיעור ביטולה
ה-יא	הפרשת חלה, שנשרפה ונעץ בה מזלג
יט	הצטברות דם-עיין ערך 'ציריות דם'
יט-י	הקפאה, אם נחשבת כבוש
יט-ב	הרחקת שש שעות-עיין ערך 'המתנת שש שעות'
יט-ב	הרחת איסור
יט-ב (ה)	הרחת חמץ בפסח
ז-ה	הרינג, אם נחשב חריף
יט-ג-ז	השתמשות בכלי שנאסר
יט-ז	השתמשות במקורגול טרף
יט-ז	התערוב איסור בהיתר או בשר בחלב-
יט-ז	עיין ערך 'תערובות' ו'ביטול בששים'

י	הקדמה לסימן י
י-ג	הכנסת אצבע לקפה חם
ב-ח-ט	הכנסת בשר וחלב למקרר
ג (לד, מ)	הכשר-עיין ערך 'ועדות כשרות'
ד (ו, יג)	הכשר אדים של איסור
יד-כה	הכשר כלי שמשחמשים בו בשפע
י	הכשר כלי שנאסר מיין נסך
י	הכשר כלים - עיין ערך 'הגעלת כלים' ו'ליבון' (וכן, לדוגמא, הכשר מיקרוגל - בערך 'הגעלת כלים, מיקרוגל', 'הגעלת פלסטיק - בערך 'הגעלת כלים, פלסטיק'. שים לב, הריבה מערני ליבון נמצאים גם בערך 'הגעלת כלים')
יז	הכשר כלים, מתי צריך הכשר בליבון יז-ז, י, טו, טז, יז
י	הכשרת בית מלון, כלים יבשים כ"ד שעות לפני ההכשרה
י-י (ס)	הכשרת תנור מבשר או מחלב לפרווה
יז	הכשרת תנור שנאסר
יז	המסת מרגרינה ושוקולד בכלי בשרי לעוגה הנאכלת עם קפה
יז	המסת שוקולד ומרגרינה בכלי בשרי כדי להעביר לכלי חלבי
יז	המתנה בין בשר לחלב-
יז	המתנה בין חלב לבשר
יז	המתנת ו' שעות, אכילה ליד האוכל מאכלי חלב
יז	המתנת שש שעות
יז	אופן החישוב
יז	אחרי מאכל פרווה שנגע בבשר
יז	בחריף שהתבשל בכלי חלבי
יז	במאכל פרווה שנגע בחלב
יז	במאכל שקיבל אדים חלביים
יז	במשקה שעבר בצניור חלבי
יז	המתנת רוב שש שעות
יז	חולה יולדת ומעוברת
יז	* כללים
יז	כשטעם בשר ולא אכלו
יז	כשטעם תבשיל שהתבשל עם בשר
יז	מבליעת בשר
יז	מבשר שנשאף בין השיניים
יז	מחריף שהתבשל בכלי בשרי
יז	מלעיסת בשר כשלא בלע
יז	ממאכל פרווה שהכניסו בו כף בשרית
יז	ממאכל פרווה שהתבשל בסיר בשרי
יז	ממאכל שהתחמם בתנור עם בשר
יז	ממאכל שהתחמם על קדירת בשר
יז	ממאכל שנאפה או התבשל בתנור עם בשר

חביתה, שטוגנה בכלי חלבי, להעביר לכלי בשרי ו-י
 חד פעמי, חיוב טבילה יח (נו)
 חד פעמי, נטילת ידים בכלי כזה יח (נו)
 חד פעמי, קידוש בכלי כזה יח (נו)
 חדר מורות, פינת קפה-עיין ערך 'פינת קפה'

חזור וניעור

באיטורים דרבנן ט-ל
 בהיתר ט-לב
 בטעם ט-לא
 יבש ביבש ט-ל
 לח בלח ט-ל
 * כללים ודוגמאות ט-ל-לב
 חוט חשמל, טבילתו יח-מח
 חולה, בישול נכרי בשבילו טו-לא
 חולה, המתנה בין בשר לחלב א-יד
 חולה, נטילת תרופות שמעורב בהם איטורים ח-יט, כ
 חום, שמעביר טעם, שיעורו הקדמה לספר
 חומוס מבושל, בישול נכרי בו טו-יד
 חומוס קלוי, בישול נכרי בו טו-יד, טו
 חומץ, בכלי בשרי/חלבי, דינו ז-כב, כג
 חומץ, כבוש בחומץ ז-כג, כה (עב, עג)
 חומצה טרטריה, דינה יד-טו
 חומר משמר, ביטול בששים יא (עד)
 חומרי טעם, ביטולם בתערובת יא-לז
 חותך צורות לעוגיות, חיוב טבילה יח-כ
 חותם ושני חותמות, הגדרתם יד-כג; טז-ה
 חזותא-עיין ערך 'מראה'
 חזקה שלוח עושה שליחותו בגדול, בדאורייתא-כב, כד
 חזקה שלוח עושה שליחותו, בקטן יט-כג
 חזקה, כנגד חזקה י (סז, ע)
 חזקת איטור בדאורייתא-נאמנות גדול יט-יח
 חזקת איטור בדאורייתא-נאמנות קטן יט-יז
 חזקת איטור בדרבנן-נאמנות קטן יט-טז
 חזקת איטור ממקום למקום ומזמן לזמן ט-גב
 חזקת בשרי- עיין ערך 'המתנת שש שעות' ו'טעם שני'
 חזרת-עיין ערך 'חריף'
 חזרת, אם נחשבת חריף ז-ה
 חזרת, לעיסתה בפסח כשיש סתימות ז-יא
 חטיפים, בישול נכרי בהם טו-יב
 חי, העברת טעם ממנו י-ג
 חיוב בדיקה בספק שאפשר לברור יט-ח, ט

חילוני

האם נחשב מומר להכעיס יד-י (כ)
 האם נחשב תינוק שנשבה יד-י (כ)

~ ו ~

וידאו, בבשר שנתעלם מן העין טז-י
 וידאו, בחשש חלב נכרי טו-לד
 וידאו, בחשש יין נסך יד-כ
 ויטמין 3D, כשרותו ח-כו
 ויטמין שמעורב בו בשר, המתנה אחריו א (ל)
 ויטמינים, שמעורב בהם איטורים ח-כ, כא (נא)

ועדות כשרות

ביאור הנאמנות יט-יא-יג
 בישול נכרי כהרמ"א טו-כה
 הכשרת בית מלון, כלים יבשים כ"ד שעות לפני הכשרה ח-י; י (ס)
 הקפדה על טבילת הכלים יח-ד, ה
 השגחה או הכרעות הלכתיות יט-יא
 השגחה על ציריות דם בעופות יג-ל
 ייצור בורקס חלבי ב-כד
 מאכל שיש בו מחלוקת הפוסקים יט-יב, יג
 פרוסום שהמאכל כשר רק לפי שיטה מסוימת יט-יב, יג
 ופלים חלביים, שטבלו בשוקולד בכלי פרווה/בשרי יג-לא

ורידים בעוף, דינם יג-לב

~ ז ~

זבוב שהיה על בשר או דג כ-ה
 זבוב, שנמצא דבוק לתבשיל ט-מד
 זבוב, שנפל למרק, ריסקו התערובת ט-מו, מט
 זבוב, שנפל לתבשיל ונאבד שם יא-יט
 זבובים, שנמצאו בתבשיל, דינו יא-כג
 {לענין הטעם שלהם עיין ח-ג}

זיעה-עיין ערך 'אדים'

זיעת בעלי חיים, כשרותה ח (ס)
 זית אחד שלם, אכילתו יא-כח
 זיתים במים או בשמן, אם נחשבים חריף ז-יח
 זיתים, אם נחשבים חריף ז-ה
 זוכית, אפשרות להגעיל יז-לט [לגבי ליבון יז-גב]
 זוכית, חיוב טבילה יח-ג
 זמן העברת טעם הקדמה לסימן י
 זקן, שיש עובר זר בבית-חשש יין נסך עיין ערך 'יין נסך'

~ ח ~

חביתה, בישול נכרי בה טו-כ
 חביתה בכלי בשרי וכף חלכית כ-יד
 חביתה, טיגון במחבת בשרית כשאוכל עם גבינה ו-ב

השולחן

הקונה תנור ממנו
טבילת כלים שקנו ממנו
כלי של חילוני שנגע במאכל חם ולא ידוע אם בן יומו
ח-יג, טו
לגבי בישול ופת נכרי
לגבי בשר שנתעלם מן העין
לגבי חלב נכרי
לגבי חשש החלפה
לחת לו מאכל
לחת לו ממתק
מכונה לחיתוך לחם בחנות שלו
מכירת יין לו
מכירת מאכל לו
נגיעה ביין (עיין גם ערך 'יין נסך')
נתינת מאכל לו
נתינת ממתק לו
קטיפת ענבים ב'בוצרת'
קניית מטבח ממנו
שהיה בחדר עם יין
שימוש בכלים שלו לחם
שימוש בכלים שלו לקר
חימום חלות (ושאר מאכל פרווה) על סיר בשרי ב-כ;
ו-יא, כ; י-יד, טו
חימום לחם בטוסטר בשרי כשאוכלו עם חלב ו-י
חימום לחם בכלי בשרי או חלבי ב-יז
חימום מאכל במיקרוגל טרף ג-יז; יט-ז
חימום מאפה פרווה עם מאפה חלבי כ-ג
חימום מים לקפה במיחם בשרי ד-י
חינוך, ספיה בידיים לקטן בדרבנן א (נא)
חסרון חכמה, אם נחשב ספק ח-ט; יא, יב; יא-מד
חיתוך בשר או חלב בכלי חיתוך (האם יש חשש להחלפה) ב-כה
חיתוך חריף בסכין או מטחנה בשריים ז-י
חיתוך חריף בסכין בשרית על צלחת חלבית (או להיפך) ח-ח
חיתוך חריף בסכין חלבית ואח"כ בסכין בשרית ז-יג
חיתוך חריף בסכין חלבית ואח"כ ריסוקו בסלייסר או מעבד מזון בשרי ה-טז; יח; ז-יג, יד
חיתוך חריף בסכין חלבית/בשרית ואח"כ בסכין פרווה ז-יג
חיתוך ירקות שנאכלים עם חלב בסכין בשרית מלוכלכת בבשר י-א, ב
חיתוך ירקות שנאכלים עם חלב בסכין בשרית נקיה ה-טו
חיתוך עוגה ולחם בסכין בשרית כשנאכלים עם חלב-טו
חיתוך ענבים בשבת כשמטפטף מיץ יא-ט

כהלכתו

תנא

חיתוך פרווה חם בסכין בשרית כשאוכלו עם חלב (א) להיפך) ו-ט, יח
שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט, יא (ולגבי מים, עיין ח-ב)
כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פרטים באופן הצגת השאלה לרב
חלב שאוב מעורב בדם, נתינתו לחינוק יג-ט
חלב
אכילתו עם דגים יב-י
אכילתו בסעודה אחת עם בשר א-ד, ו
אכילת בשר אחריו א-א-ג
אכילתו כשיש בשר על השולחן ב-ג-ה
אכילתו לאחר בשר-עיין ערך 'המתנת שש שעות'
אכילתו על שולחן שאכלו עליו בשר ב-ז
אפייתו עם בשר או עם פרווה- עיין ערך 'תנור אפיה'
בישולו במקום שבישל בשר- עיין ערך 'כיריים'
בישולו ליד בשר ד-טז
בישולו עם בשר ב-א (ב)
האם נחשב שמן י-יא
הכנסתו למקרר עם בשר ב-ח-ט
הנחתו ליד בשר ב-ח, יב
הנחתו ליד סוכר ומלח ב-י-יא
הנחתו ליד פרווה הנאכל עם בשר ב-י-יא
הרבה חלב נשפך בקילוח ארוך ה (כ); י-מ
חלב בבשר, איסור הנאה הקדמה לסימן ט
חלב בבשר, איסור עצמי או טעם בלוע ז (ו); יא-לא
שיעור העברת טעם הקדמה לסימן י
חם, על שיש או משטח בלי דפנות, שיעור הביטול ט-ה
חם, שניתן על שיש בשרי (או כלי בשרי קר) ה-כא;
י-לה, לו
- אם רק מעט חלב ניתו ה (נא)
[לגבי חלב גוש שנפל- עיין גם ט-כא]
חם, שנכנס לתוכו חלק של כלי בשרי ט-כו-כח
חם, שנפל על בשר קר- עיין ערך 'תחתון ועליון'
ו'עירווי מכלי ראשון'
חם, שנפל עליו כלי בשרי קר ט-כה
חתיכות גבינה חמות ונפל בשר על אחד מהם י-ז
כלים חלביים- עיין גם ערך 'כלי'
מעורב במים, שנשפך לבשר ט-לח
מפרה ספק טריפה, שהתערב יא-י
נכרי- עיין ערך 'חלב נכרי'
נזולי שנשפך על בשר בהמה, ושניהם צוננים י-ג

חלות נכרי-עיינן ערך 'לחם נכרי'
 חלות שנאכלו עם בשר, אכילתם עם חלב ב-יד
 חלות, אכילת קצה הלחם יב-יח
 חלות, אפייתם בתנור אפיה בשרי ג-ג (ז)
 חלות, אפיית חלות בשריות/חלבויות- עיינן ערך 'לחם'
 חלות, שהתחממו על סיר שמתבשל בו בשר, אכילתם עם חלב י-טו
 חלות, שהתחממו על סיר בשרי, אכילתם עם חלב
 כ-כ (נו, נח); ו-יא, כ; י-יד, טו
 חלות, שהתחממו על סיר בשרי, המתנת ו' שעות מהם
 ב (נו)
 חלות, שנאפו עם בשר, דינם ג-ח, י
 חם מקצתו חם כולו, בכלים שהידיות פלסטיק
 ט-הקדמה לסעיף כו
 חם מקצתו חם כולו, הכניס ידית בשרית לתוך חלב (או להיפך)
 ט-כח
 חם מקצתו חם כולו, כלי חלבי חם בצד אחד ונגע בשר
 בצד השני ט-כט
 * חם מקצתו חם כולו, כללים ודוגמאות ט-כו-כט
 (והקדמה לסעיף כו)
 חם מקצתו חם כולו, כשהכלי עצמו חם ט-כו
 חם, שנפל על קר ט-יט, כ {עיינן גם י-ג}
 חמאה, אכילתה עם דגים יב-י (יד)
 חמאה, אם נחשבת שמינה י-יא
 חמאת בוטנים, בישול נכרי בה טו-יז
 חמור, חשש בכור כ-יב
 חמור, רכיבה עליו כשספק בכור יט-ח
 חמין, שנמצאו בו כמה נמלים או זבובים יא-כג
 [לענין הטעם שלהם עיינן ח-ג]
 חמין, שנפל לתוכו שרץ ונאבד שם יא-יט
 חמץ בפסח, איסור הנאה הקדמה לסימן ט
 חמץ בפסח, שיעור ביטולו הקדמה לסימן ט
 חמץ, אם נחשב כחוש י (כד)
 חמץ, הרחתו בפסח יט-ב (ה)
 חמץ, עירובו לפני פסח כדי לבטלו ט-נא
 חמץ, שנותן טעם לפגם ח-א
 חמץ, שנפסל מאכילת אדם/כלב ח-יז
 חמץ שעבר עליו הפסח, בישל בכלי, דין הכלי כ-טו
 חנו"ג-עיינן ערך 'חתיכה נעשית נבילה'
 חנות כלים, טבילת כלי לפני המכירה יח-לז
 חנות, שמוכרת איסורים הקדמה לסימן ט
 חנות, שמוכרת פירות שביעית, עודף משטו (טז); יא (צ)
 חסה, ספק עם תולעים, שהוכנסה לתבשיל יא-כ (לו)
 חסה, שרייתו בחומץ ז (עב)
 חצובה של גז-עיינן ערך 'כיריים'

ב-ל סויה, עם בשר
 עירובו במים כדי לשתותו אחרי בשר א (נב, נג, סד);
 ט-נא
 עירובו במים כדי לשתותו עם בשר ט-נא
 קר, שנפל על בשר חם ט-יט, כ (נו);
 י-ד {עיינן גם י-ג}
 קר, הנחתו על שיש בשרי ב-יא; ה-כא, כה
 קר, שנשפך על מרק בשרי קר ט-ג
 שהכניסו לתוכו כף בשרית ד-כא
 - אם רק חלק מהכף נכנסה ט-כו
 שהתבשל בכיריים בשריות י-טז
 שהתערב בו אבקת מרק בשרית יא-מ
 שיש בו ג'לטיין דגים ח-כג; יב-י
 שנגע בבשר, ושניהם יבשים ואחד מהם חם י-ה
 שנגע בבשר, ושניהם יבשים וחמים י-ד
 שנגע בבשר, ושניהם יבשים וצוננים י-א, ב
 שנגע בבשר, ושניהם לחים י-ו
 שניתו על סיר בשרי ד-יז; י-לה, לו
 - אם רק מעט חלב ניתו ד-יז; ה (מז)
 {עיינן גם י-לה, לו}

שנכבש עם בשר או בכלי בשר-

עיינן ערך 'כבוש כמבושלי'
 שנפל לבשר, והוצאתו ט-י, יד
 שנפל לבשר, שיעור ואופן הביטול-
 עיינן ערך 'ביטול בששים'
 שנפל לתוכו קציצת בשר וירקות, אופן שיעור הששים
 ט-לט, מו
 שנשפך לקפה או סוכר, השימוש בהם לאחר בשר
 א-טז
 שנשפך מתחת סיר בשרי חם ט-כב, כג
 שריפתו עם בשר ב-ב

חלב נכרי

חלב, מומר, דינו טו-לג
 חלב, נכרי, בבית חולים טו-לה (עא)
 חלב, נכרי, דינו טו-לב
 חלב, נכרי, מצלמת וידאו במקום החליבה טו-לג
 לקטוח, דינו טו-לו
 חלב, איסור הנאה הקדמה לסימן ט
 חלב, שיעור הביטול הקדמה לסימן ט
 חלה- עיינן ערך 'הפרשת חלה'
 חלה (הפרשת חלה), שאילה עליה הקדמה לסימן ט
 חלה (הפרשת חלה), שיעור ביטולה הקדמה לסימן ט
 חלה (מהפרשת חלה), שנשרפה ונעץ בה מזלג ה-יא
 חלודה, הסרתה מהכלי לפני הגעלה יז-כו
 [לפני ליבון יז-נג]

השולחן

חצובות גז, חיוב טבילה יח-כב
 חריין-עיינ ערך 'חריף' חריין-עיינ ערך 'חריף'
 חריין, אם נחשב חריף ז-ה
 חריין, לעיסתו בפסח כשיש סתימות ז-יא

כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פרטים באופן הצגת השאלה לרב

חריף

אדים שלו, דינם ז-כט, ל
 אופן השיעור בששים ז-ג
 אכילת סלט ירוקת עם בצל בפסח ז-יא
 ביטולו בתערובת יא-לז (סט)
 בצל מועט עם תבשיל אחר בכלי בשרי ז-ד, ט
 דאורייתא או דרבנן ז (ב); יז (טז, לו)
 הכשר כלי ברוב תשמישו, כשמשתמשים בו לחריף יז-טו (לו)

חיתוך חריף בסכין בשרית על צלחת חלבית (או להיפך) ז-ח
 חיתוכו בסכין בשרית ואח"כ בסלייסר או מעבד מזון חלבי (או להיפך) ה-טז-יח
 חיתוכו על שיש ז-ח
 יבש, בתוך כלי בשרי/חלבי/איסור, אם בולע טעם ז-כ
 יבש, שהיה בכלי טרף יט-ג, ד
 כבוש בחריף ז-כב-כה
 כלי שאינו בן יומו, העברת טעם לחריף ז-א
 * כללי דבר חריף ז-א-ד והקדמה לסימן ז
 לעיסת חריף בפסח כשיש סתימות ז-יא
 לעיסת חריף בשרי אחרי חלב (או להיפך) ז-יא
 לח, בתוך כלי בשרי/חלבי/איסור, אם בולע טעם ז-כא
 מה נחשב חריף ז-ה
 שהיה בתוך מים או שמן ז-יח
 שהתבשל בכלי בשרי, המתנת ו' שעות ממנו ז-א-יח
 שהתבשל בכלי חלבי, המתנת ו' שעות לאחר בשא-יח
 שהתבשל בכלי חלבי, לאוכלו עם בשר (או להיפך) ז-א-יח

ז-ג, ח
 שהתבשל, אם נחשב חריף ז-טז, יז
 שנאפה בתנור עם בשר/חלב ז-כו
 שנחתך במזלג ז (א)
 שנחתך בסכין או מטחנה בשריים/חלביים ז-י
 שנחתך בסכין בשרית, אכילתו עם חריף שנחתך בסכין חלבית ז-כו
 שנחתך בסכין בשרית, לערבו עם מאכל שהתבשל בכלי חלבי (או להיפך) ו-כה
 שנחתך בסכין בשרית ואח"כ בסכין חלבית (או להיפך) ז-גי

כהלכתו

תנג

שנחתך בסכין בשרית והתבשל בכלי חלבי (או להיפך) ז-ג, ד
 שנחתך בסכין בשרית והתבשל עם חלב (או להיפך) ג-ז

שנחתך בסכין בשרית וטוגן במחבת חלבית (או להיפך) ז-ב
 שנחתך בסכין בשרית, אכילתו עם דגים יב-ב
 שנחתך בסכין בשרית/חלבית ואח"כ במעבד מזון או בסלייסר ז-ג, יד
 שנחתך בסכין בשרית/חלבית ואח"כ בסכין פרווה ז-גי
 שנחתך בסכין בשרית/חלבית והתבשל בסיר פרווה ז-טו

שנחתך בסכין בשרית/חלבית שאינה בת יומה ז-א
 שנחתך בסכין בשרית/חלבית, דינו ז-א
 שנחתך בסכין חלבית/בשרית ונאפה בתנור עם פרווה ז-יב

שנחתך בסכין חלבית/בשרית ונגע במאכל חם ז-ב
 שנחתך ונמצא בו תולעת ז-יט
 שנחתך לשנים בסכין בשרית ונטחן במעבד מזון חלבי (או להיפך) ז-ג, יד
 שנחתך עם בשר בסכין או מטחנה, דינם ז-י
 שנחתך עם מאכל אחר בסכין או מטחנה ז-י
 בשריים/חלביים ז-י

שנעשה בשרי, ואח"כ בישלוהו בכלי פרווה ז-כח
 תבשיל עם מעט בצל או שום, אם נחשב חריף ז-ד, ט
 חרס, אפשרות להגעיל יז-לח
 חרס, חיוב טבילה יח-ג
 חרסינה, אפשרות להגעיל יז-לח
 חרסינה, חיוב טבילה יח-ג
 חרקים שנמצאו דבוקים לתבשיל ט-מד
 חשוד על הכשרות, דינו טז-ו
 חשמל, חיוב טבילה בכלים חשמליים יח-יח, מח, מט
 חשש החלפה במאכלים- עיין 'בשר שנתעלם מן העיין' חתונה, המתנת שש שעות מ'בר' פרווה ז-א
 חתונה, חילוני שמזג יין מבקבוק יד-י
 חתונה, נכרי שמזג יין מבקבוק יד-ב

חתיכה הראויה להתכבד

באיטורים דרבנן יא-לד
 גדולה מאוד יא-לה
 טעם בלוע בחתיכה יא-לא
 * כללים ודוגמאות יא-כט
 כמה חתיכות קטנות יחד יא-ל
 לא מבושלת יא-לה
 ספק יא-לב

יח-מא	חציצה	יא-לו	קציצה מעוף טחון
יח-מה-מט	טבילת חלקי הכלים	יא-לג	שנאסרה כדי קליפה
יח-מג	טבילת כלי בתוך סל סגור מלמעלה	יא-לו	שנחתכה או התרטקה
יח-מג	טבילת כמה כלים ביחד בתוך סל		חתיכה נעשית נבילה
יח-נד	כוונה בטבילה		איסור דבוק-עיין ערך 'דבוק'
יח-לו	כלי שאין אפשרות להטבילו	ט-מ	בבלוע שבכלי
יא-מג; יח-י	כלי שאינו טבול שהתערב בטבולים	ט-לו	בבריה ובתבלין
יו-נו; יח-נו	כלי שהוטבל לפני ההגעלה	ט-לח, לט	בהיתר
יח-מח	כלי שיש בו חוט חשמל	ט-לה (פט)	במאכל שהתבשל עם בשר וחלב
יח-מה-מט	כלי שמתפרק, אופן טבילתו	ט-לה	בשאר איסורים
יח-נד	כלי שנפל למקווה	ט-לו	בתערובת יבש ביבש
יח-מד	כלי שפיו צר	יג (פא)	דרבנן או דאורייתא
יח-נו	כלים שנמכרו במכירת חמץ	ט-לג-לד	* כללים ודוגמאות
יח-א	* כללים	ט-מו	לא נודע עד שהתערב
יח-מז	מכסה הכלי	י-ז	חתיכות בשר חמות ונגע גבינה באחד מהם
יח-מא	מדבקות שעל הכלי, הסרתם	י-ז	חתיכות פרווה חמות ונגע בשר/חלב באחד מהם
יח-ח, ט	מחויב טבילה וספק הוטבל		חתיכות שבולטות חוץ לרוטב ונפל עליהם חלב, שיעור
יח-ד, ה	מסעדה שהכלים לא טבולים	ט-ז-ט	ביטול בששים
יח-לט	מקוה הכשר לטבילת כלים		חתן וכלה, פגישה בבית מלון שהכלים לא טבולים
יח-לח	משלוח מנות בכלי, טבילתו	יח-ד, ה	
יח-לח	מתנה כלי עם אוכל, מי יטביל		~ ~
יח-נה	נכרי שמטביל כלים וישראל רואהו		טבילת כלים (כללי. כלים וחומרים-בנפרד בהמשך)
יח-יג	סכין שהידידת מעץ או מפלסטיק		אבנית, הסרתה
יח-מה	- אופן טבילת ידיות	יח-כו, מא	בית חרושת של ישראל ונכרי, חיוב טבילה בכלים
יח-ח, ט	ספק מחויב טבילה	יח-יא, יב	
יח-לה	פחית דגים/קפה-השימוש לפני טבילה	יח-יב	- מניית של נכרי/ישראל
יח-לה	צנצנת דגים/קפה/ריבה-השימוש לפני טבילה	יח-ד, ה	בית מלון שהכוסות לא טבולים
יח-לה	קופסת שימורים/קפה-השימוש לפני טבילה	יח (יח, כט)	בעלות משותפת של ישראל ונכרי בכלי
יח-נא	קטן שהטביל כלים וגדול רואהו		בעלות משותפת של ישראל ונכרי, דין כלי שנקנה
יח-נא	קטן שהטביל וגדול מתקשר שראה	יח-יא	מהם
יח-מב	רשת שבתוך המקוה, דינה	יח-לה	בקבוק יין או מיץ ענבים-השימוש לפני טבילה
יח-נט	שימוש בכלי אכילה לדבר שאינו אוכל	יח-לה	- כשלוקחים דמי פקדון
יט (יב)	שימוש בכלים של נכרי בהשאלה	יח-מד	- אופן טבילת בקבוק
יח-לה	שימוש במאכל שנקנה בתוך כלי	יח-נ	ברכת הטבילה
יח-ד, ה	שימוש פעם אחת בכלי לא טבול	יח-נח	בשבת
יח-ו	שימוש פעם אחת בכלי שלא עומד למאכלים	יח-נח	- פתרונו אפשיים
	שימוש פעם אחת בכלי שמתאים למאכל כשהקונה	יח-נח (קיב)	- השימוש בכלי שהוטבל בשבת
יח-ז	לא מתכוון להשתמש למאכל	יח-א (ב)	דאורי' או דרבנן
יט-כ	שליחת גדול להטביל כלים	יח-מ	החזקת היד בכלי בטבילה
יח-נא-נג	שליחת קטן לטבול כלים	יח-א	השתמש בכלי שאינו טבול, דין המאכל
	טבילת כלים-כלים וחומרים, חיובם בטבילה	יח-מח	חוט חשמל, טבילתו
יח-ג	אבן	יח-ו	חימום מאכל על רדיאטור או מגהץ
יח-כה	אולר חיתוך	יח-לו	חנות, טבילה לפני המכירה
יח-ו	אולר לחיתוך פיתה		

השולחן

אלומיניום	יח-כט (נב, נו)
אמאייל	יח-ג
בלנדר	יח-יג, כ
בקיבוק יין שיש לו ציפוי עץ	יח-יד
גביע חד פעמי	יח (סב)
דורלקס	יח-ג
זכוכית	יח-ג
חותך צורות לעוגיות	יח-כ
חצובות גז	יח-כב
חרס	יח-ג
חרסניה	יח-ג
טבילת חלקי הכלים	יח-מה-מט
טוסטר	יח-כג, כח
טוסטר אובן	יח-כג
טפלון	יח-יג
טרמוס	יח-יג
כיריים חשמליות	יח-כב
כלי איחסון	יח-יט
כלי בישול וצליה	יח-כא
כלי חד פעמי	יח (נו)
כלי קורל (קורנינג)	יח-ג
כלי שאינו נוגע במאכל עצמו	יח-כב
כלי שמניחים בו סוכריות בעטיפה	יח-כד
כלי שנעשה ע"י חילוני	יח-ב
כלי שעשוי מחומרים שחלקם אינו צריך טבילה	יח-יז
כלי שעשוי מחלקים שחלקם אינו צריך טבילה	יח-יג-טז
כלים המשמשים להכנה לבישול	יח-כ
כלים קרמיים	יח-ג, יג
כלים ששימושם רק בחיבור לחשמל	יח-יח
- טבילת חוט החשמל	יח-מח, מט
מגשי אפיה אלומיניום	יח-כט (נב, נו)
מזלג חשמלי	יח-כו
מחבת וופל בלגי ובלניצ'ס	יח-כא
מחבת טפלון	יח-יג
מחבת קרמית	יח-ג, יג
מחזור מצות	יח-כ
מטחנת קפה	יח (מז)
מיחם	יח-לא
מיניבר	יח-לא
מיקסר	יח-יג, כ, כג, מט
מיקר	יח-לא
מיקרוגל	יח-כג, מט (צא)
מכונה לחיתוך לחם	יח-ל
מכונה לממכר משקאות	יח (סא)

כהלכתו

תנה

מכסה הכלי	יח-מז
מנגל	יח-כא
מנגל חשמלי	יח-יג; יח-כב, מט
מסחטה	יח-כה
מסננת	יח-לג
מספרים לחיתוך שקית חלב	יח-כה
מספריים לחיתוך עוגה	יח-ו
מעבד מזון	יח-יג, כ, מט
מערוך ללישה	יח-כ
מפצח אגוזים	יח-כז
מקלף ירקות	יח-ז, כ
מקרר וחלקיו	יח-יט
משקל אוכל	יח-לג
מתכות	יח-ג
ניילון	יח-ג
נייר	יח-ג
סיר בישול	יח-כא
סכין גדולה לחיתוך בשר לפני בישול	יח-כ
סכין קרמית	יח-ג, יג
סכין שהידית מעץ או מפלסטיק	יח-יג
- אופן טבילת ידיות	יח-מה
סלייסר	יח-יג, כ, מט
עגלת ירקות	יח (מא)
עור	יח-ג
עץ	יח-ג
פומפיה (מגדרת)	יח-כ
פורצלן	יח-ג
פוחתן קופסאות שימורים	יח-כה
פיירקס	יח-ג
פלטת חשמלית	יח-כב (כא)
פלטת פח (בלעך)	יח-כב (כא)
פלסטיק	יח-ג
ציפוי הכלי	יח-יג-טז
צלחת של מיקרוגל	יח-כג (צא)
צנימים, כלי שעושה צנימים	יח-כח
צנצנת קפה וסוכר	יח-לב
קומקום חשמלי	יח-יג, מט
קנקומט חלב	יח-כה
קנקן שתיה	יח-יט
קרמיקה	יח-ג
קרמי (כלים)	יח-ג, יג
קרש חלות	יח-יג, יד, מט
רשת צליית כבד	יח-יג; יח-כא
שולחן סעודה	יח-לד
תבניות אפיה	יח (נב, נו)

תבניות אפיה אלומיניום	יח-כט (נב, נו)	בבשר ודגים	ח (א); יב (א)
תנור אפיה	יח-כג (צא)	בבשר וחלב	ח-ו, ז
טבל, איטור הנאה	ט (יג)	בדברים האסורים משום סכנה	ח (א); יב (א)
טבל, אכילה כשיש טבל על השולחן	ב (יא)	* במים	ח-יב
טבל, שיעור ביטול	הקדמה לסימן ט	בשרצים	ח-ג
טוסטר אובן, אפיית בשר ופרווה	ג-כב	הכנתו במקום הגעלה	יז-סא
טוסטר אובן, אפשרות הכשרה	ג-כב	השביח בהגדלת הכמות	ח-ה
טוסטר אובן, חיוב טבילה	יח-כג	טעם שלא משיבח ולא פוגם	ח-א
טוסטר חלבי, חימום לחם לאוכלו עם בשר	ו-י	* כללים ודוגמאות	ח-א, ב, ז
טוסטר, חיוב טבילה	יח-כג, כח	ספק אם משיבח או פוגם	ח-ח
טוסטר, לחם מרוח בגבינה שהתחמם בטוסטר, דין הכלי	ג-כ (מח)	סתם כלי אינו בן יומן	ח-יג-טו
טחינה, בישול נכרי	טו-יז		
טיגון בשר וחלב יחד	ב-א		
טיגון חביתה בכלי בשרי כשאוכל עם גבינה	ו-ב, ה		
טיגון חביתה בכלי בשרי כשמעביר לכלי חלבי	ו-יד		
טיגן ביצה במחבת חלבית והפך בכלי בשרי	כ-יד		
טיגן ביצה עם דם במחבת, דין המחבת	יג-ב, ג		
טיגן בכלי בשרי בצל שנחתך בסכין חלבית	ז-ב		
טיפות בודדות חמות שניתזו על כלי קר, כח הבלעת טעם	ה (נא)		
טיפות בודדות, כח שלהם להעביר טעם מכלי לכלי	ד-ה (ג); י-ט		
טיפות בשר שניתזו על סיר חלבי (או להיפך)	ד-יז; ה (נא)		
טיפות בשר שניתזו על שיש חלבי (או להיפך) ה-כא (נא)	יב-ט		
טיפות בשר שניתזו על כלי של דגים מבחוץ	ט		
טיפות חלב שנפלו על בשר-			
עייני ערך 'חלב' ו'ביטול בששים'			
טיפת חלב שנפלה על בשר שכולט מחוץ לרוטב	ט-ז-ט		
טעימת איסור	יט-א		
טעימת דבר חריף שנחתך בכלי בשרי/חלבי, אם מועיל לקבוע מהו	ז-ז		
טעימת מאכל שהתבשל בכלי בשרי/חלבי, אם מועיל לקבוע מהו	ו-כד		
טעימת נכרי, לגבי דבר שיש לו טעם חזק	יא-לט		
טעימת נכרי, במקום ביטול בששים	ט (כח)		
טעם-עייני ערך 'בלוע בכלי'			
טעם בשר בדגים (או להיפך)	יב-ב		
טעם בשר, המתנת ו'שעות מזה	א-ו		
טעם חזק, שהתערב- עייני ערך 'דבר שיש לו טעם חזק'			
טעם כעיקר, מדאורי' או מדרבנן	הקדמה לסימן י		
טעם לפגם			
בבריה	ח-ד		
אדים שלו	ו-כו, כז		
באיטור	ו-טז		
בבישול אחד	ו-כ (מו)		
בטעם שלישי	ו-טו		
בישול פרווה בכלי בשרי כדי ליתנו בכלי חלבי	ו-יד		
בכלי שאינו בן יומן	ו-ב		
בכלי שני	ו (ה)		
בצליה	ו-יח, יט		
דין המים שהתבשלו בסיר	ו-יח		
דרך מאכל אמצעי	ו-כב		
חימום מים לקפה במיחם בשרי	ד-י		
טעימת ישראל לבדוק הטעם	ו-כד		
* כללי דין נ"ט בר נ"ט	ו-א-ג		
לערבו עם דבר חריף שנחתך בסכין הפוכה	ו-כה		
מאכל פרווה חם שהיה מונח בכלי בשרי-לאוכלו עם חלב	ו-יג		
פרווה שהתבשל בכלי בשרי והעבירו לכלי חלבי	ו-יד		
פרווה שהתבשל כלי בשרי-עירובו עם פרווה			
שהתבשל בכלי חלבי	ו-טו		
פרווה שנחתך בסכין בשרית, לאוכלו עם חלב	ו-יח		
שפיכה מכלי בשרי לכלי חלבי (או להיפך)	ה-יא;		
ו-יד			
טעם, בלוע בכלי, אם אוסר ביבש	י-ח, יד, טז		
טעם, בלוע במאכל, אם אוסר ביבש	י-ז, יג		
טעם, הבלוע בשיניים ובסתומות	ז-יא		
טעם, העברת טעם בכלים-	עייני ערך 'כלי ראשון'		
עירוי מכלי ראשון 'כלי שני'			
טעם, העברתו על ידי מעט רוטב	ד-ה (יג)		
טעם, מבעל-חי חי	י-ג		
טעם, תוך כמה זמן עובר	הקדמה לסימן י		

כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פרטים באופן הצגת השאלה לרב

טעם שני (נ"ט בר נ"ט)

השולחן

טפלוך, אפשרות הגעלה יז-מא, מב
 טפלוך, חיוב טבילה יח-יג
 טרמוס, חיוב טבילה יח-יג
 טרקטור, הנוגע ביין, ע"י נכרי/מומר יד-יא
 טשולנט, שנמצאו בו כמה נמלים או זבובים יא-כג
 טשולנט, שנפל לתוכו שרץ ונאבד שם יא-יט

~ * ~

י"ב חודשים, כלי שנאסר ועברו י"ב חודש יז-נט (קט)
 יבש ביבש שהתערבו, דינם ט-א, ב
 יבש בלח שהתערבו, דינם ט-ה
 יד נכוית בו, בכלי שלישי י-מח
 יד נכוית בו, בכלי שני י-מד
 יד סולדת בו, שיעורו הקדמה לספר
 ידית של כלי בשרי/חלבי שהוכנסה לחלב/בשר ט-כח
 יולדת, המתנה בין בשר לחלב א-יד
 יום טוב, הגעלת כלים יז-נח
 יום טוב, ליבון כלים יז-נח
 יין מבושל, דינו לגבי יין נסך יד-יב
 יין מגולה, שתייתו יב-יא
 יין מפוסטר, דינו לגבי יין נסך יד-יג

יין נסך

אבן היין וחומצה טרטרית טו-יד
 איסור הנאה הקדמה לסימן ט
 ביטול בכמה יד-כד
 הכשר כלי שנאסר מייין נסך יד-כה
 הנאה ממנו יד-א
 חותם אחד או שנים יד-יז, יח, כג
 חילוני המפעיל מכונה חשמלית ביין יד-יא
 חילוני שהיה בחדר עם יין יד-יח, יט, כג
 יוצא ונכנס-הגדרתו ודיניו יד-יט
 יין מבושל יד-יב
 יין מפוסטר, דינו לגבי יין נסך יד-יג
 ישמעאלי המפעיל מכונה חשמלית ביין יד-יא
 ישמעאלי, נגיעתו ביין יד-ז
 * כללים יד-א
 מאושפו בבית חולים, שמירה על היין יד-כב
 מכירתו או נתינתו לנכרי/מומר יד-יד
 מצלמת וידאו, אם מועיל יד-כ
 נגיעה וטלטול שלא בכוונה יד-ו
 נגיעת חילונים של ימינו יד-י
 נגיעת מומר יד-ט
 נגיעת מומר לעבירה אחת יד-ט
 נגיעת תינוק נכרי יד-ח

כהלכתו

תנז

נכרי המפעיל מכונה חשמלית ביין יד-יא
 נכרי שדחף בקבוק פתוח יד-ה
 נכרי שהזיז בקבוק סגור יד-ג
 נכרי שהזיז בקבוק פתוח יד-ב
 נכרי שהיה בחדר עם יין יד-ז, יט, כג
 נכרי שמזג יין מבקבוק יד-ב
 נכרי שנגע בבקבוק פתוח ולא הזיזו יד-ד
 נכרי שנגע ביין בכדי לאוסרו יד-טז
 נכרי שנגע ביין עצמו יד-ב
 נכרי שפתח דלת מקרר והיה יין בדלת יד-ו
 נכרי/חילוני שהיה בחדר עם יין וישראל יוצא ונכנס יד-יט

נתינת ומכירת יין לנכרי/מומר יד-יד
 עובד זר קבוע בבית יד-כ
 עוזרת בית נכריה יד-כא
 פקק עם 'קוד' כ-י
 קטיפה ב'בוצרת' ע"י נכרי או חילוני כ-טז
 שיעור ביטולו הקדמה לסימן ט
 שליחת יין בידי נכרי/חילוני יד-יז, יח, כג
 יין שהיה במקרר בלי פקק, דינו יב-יא; יד-ו
 יין שהיה מגולה זמן רב, קידוש בו יב-יא; יד-ו
 יין, שתיית הקצף שעליו יב-יז
 יקב, הפעלת מכונות ביין ע"י נכרי ומומר יד-יא
 ירקות מנוקרים, כיום יב-יב
 ירקות עלים, ספק עם תולעים, שהוכנסו למרק יא-כ (לו)
 ירקות, קנייתם ע"י קטן כשאינן חותמת יט-יט
 ירקות, שהתבשלו עם בשר ונגעו בחלב (או להיפך)-ז, יב
 ירקות, שהתבשלו עם בשר ונגעו בחלב יב-יב
 ירקות, שהתבשלו עם בשר ונגעו בכלי חלבי (או להיפך) יב-יג
 ירקות, שנאכלים חיים, בישול נכרי בהם טו-יט
 ירקות, שנגעו בבשר/חלב, אכילתם עם המין ההפוך י-א-ה
 ירקות, שנחתכו בסכין בשרית מלוכלכת בבשר י-א, ב
 ירקות, שנטף עליהם דם אדם יג-ו

ישיבות

אכילת חלב לאחר רוב שש שעות מאכילת בשוא (כה) (כה)
 בדיקת ביצים מדם יג (יח)
 בישול נכרי כהרמ"א טו-כה
 חשש החלפה במנות ארוחות טז-ז, יב
 קפה וסוכר שנשפך עליהם חלב, השימוש בהם לאחר יד-ט
 בשר יד-ט
 ישמעאלי, נגיעתו ביין יד-ז

~ כ ~

כבד, וזהירות להוציא מהאריזה מיד
כבד, צלייתו-עיין ערך 'צליית כבד'
כבד, שהיה כבוש בדם
כבד, שהיה קפוא כמה ימים לפני צלייתו, דינויג-יב (לה)

כבוש כמבושל

בבישולי נכרי
בהקפאה
בחריף
* בחריף (כללים)
בכלי זכוכית
בכלי חרס
בכלי מתכות
בלחות
במאכל קפוא או ג'לי
בקרח
בשר שבתוך חלב באשפה
חצי בולט החוצה
כ"ד שעות לא רצופות
כבד שהיה כבוש בדם
כבד שהיה קפוא כמה ימים לפני צלייתו
כבישת בשר בחלב
כלי שנאסר בכבישה, אופן הכשרתו
* כללים ודוגמאות
מאכל שנכבש בכלי בשרי לאוכלו עם חלב
מכלים
ספק כבוש

כביסה, אם נחשב הגעלה
כבישת בשר בחלב
כדורי ברזל, חששות כשרות
כדי נטילה, שיעורה
כדי קליפה, כלי שנאסר רק כדי קליפה, הכשרתו
כדי קליפה, שיעורה
'כדי קליפה' שנאסרה והתערבבה
כוס-עייין גם ערך 'כלי'
כוסות חלביות, אם אומרים בהם סתם כלי אינו בן יומו
כחוש, הגדרתו
כחוש, פיטום-עייין ערך 'פיטום'

כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פריטים באופן הצגת השאלה לרב

כיוור

אפשרות להגעיל ז-לח

כבוש כמבושל בו
מים חמים שבכלי שני, והכניס לתוכם כלים בשריים
וחלביים יחד
מי שיש לו כיוור אחד
מים חמים שנשפכו על כלים בשריים וחלביים

ה-ג, ד (כ);
י-לה, לו
סינון אטריות חמות מעל כיוור בשרי/חלבי ו-טז (לח)
- אם יש שיירי בשר/חלב בכיוור ד-טו, טז
שטיפת כלים בשריים/חלביים עם כלים פרווה ה-ג
שטף כלים בשריים מעל כלים חלביים (או להיפך)
ה-ד, ה (כ)
ה-ה שנקנה מחילוני/נכרי, השימוש בו

כיריים

אדים מכלי בשרי לכלי חלבי (או להיפך) ד-יח
אינדוקציה, אפשרות להגעיל יז-נא
בישול בשר וחלב במקום אחד ד-א, ב
בישול בשר ליד חלב ד-טז
בצימר, השימוש בהם יט-ו
בשריות, שהניח עליהם מאכל חלב ד-יא, יב
בשריות, שהניח עליהם מאכל פרווה ד-יא, יב
בשריות, צמוד לשיש חלבי (או להיפך) ה-יט
בשריות/חלביות שבישל עליהם בשר/חלב ונשפך, דין י-טז
המאכל המתבשל ד-ה
בשריות/חלביות שבישל עליהם פרווה ונשפך, דין י-ד
המאכל המתבשל
הניח מכסה בשרי על כלי חלבי חם (או להיפך)
ד-כג-כה (והקדמה לסעיף כג)
חשמליות, חיוב טבילה יח-כב
טיפות בשר שניתזו על סיר דגים מבחוץ יב-ט
טיפות בשר שניתזו על סיר חלבי (או להיפך) ד-יז;
ה (נא)
קנייתם מחילוני/מנכרי ג-כד
שיש עליהם סיר בשרי וסיר חלבי, ונפל מאכל פרווה
ביניהם ד-ט
שיש עליהם סיר בשרי וסיר חלבי, ונשפך רוטב חלבי
או בשרי או פרווה ד-יא
שמעליהם קולט אדים או ארון ד-יג
שנפל מאכל חם עליהם, דין המאכל י-יד
- אם הכיריים אינם בני יומם ח-ט
שנשפך עליהם בשר, בישול חלב עליהם ד-ב
שנשפך עליהם בשר/חלב, בישול פרווה עליהם ד-ג
שנשפך עליהם חלב וניקו, בישול בשר עליהם ד-ד

השולחן

כלאי הכרם, שיעור ביטולם הקדמה לסימן ט
שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט,
יא (ולגבי מים, עיין ח-ב)

כלי [מחולק: כלי בשרי, כלי חלבי, כלי פרווה, כלי
 (כללי), כלים, כלי שאינו בן יומו (וספק בן יומו), כלי
 ראשון, כלי שני, כלי שלישי.
**שים לב, בערך כלי (כללי) יש גם ערכים כמו 'כלי
 ספק בשרי' או 'כלי שבלוע בו בשרי'**

כלי בשרי (עיין גם 'כלי חלבי')!

בישול דגים בו יב-ב
 בישול פרווה בו כדי ליתנו בכלי חלבי ו-יד
 המתנת ו' שעות מחריף שהתבשל בו א-יח
 המתנת ו' שעות ממאכל שהתבשל בו א-ח-ט
 העברת טעם ממנו לכלי אחר י-טז
 העברת טעם ממנו למאכל אחר י-יד, טו
 חם בחלקו, שנגע בו חלב ט-כו-כט
 מלא במים, שהיה בו כלי חלבי כ"ד שעות י-יז,

כ, כא (סא)

קר, שנפל על חלב חם ט-כה
 קר, שנפל עליו חלב חם ט-כא-כג (סב)
 שאינו בן יומו, הננסתו לכלי חלבי שאינו בן יומו
 ד-כו

שבישל בו פרווה, לאוכלו עם חלב ו-א-ד
 שהידיית נכנסה לחלב ט-כח
 שהכניסו בו חריף יבש ז-כ
 שהכניסו לחלב, שיעור זמן שנאסר הקדמה לסימן י
 שהכניסו לסיר פרווה, שהתבשל בו מאכל יבש י-ח
 שהניח עליו מכסה חלבי חם (או להיפך) ד-כג-כה
 (והקדמה לסעיף כג)

שהתערב בכלים חלביים ה-י
 שנגע בכלי חלבי ושניהם חמים י-טז
 שניתזו עליו טיפות חלביות (או להיפך) ד-יז; ה (נא)
 שנכנס בחלקו לחלב ט-כו (והקדמה לסעיף כו)
 שנכנס בחלקו לפרווה ט-כו, כז (והקדמה לסעיף כו)
 שנכנס לכלי פרווה חם ד-כב; ו (נה)
 שנמצא במגירת סכר"ם חלבית (או להיפך) ה-ט

כלי חלבי (עיין גם 'כלי בשרי')!

בישול פרווה בו לאוכלו עם בשר ו-א-ד
 בן יומו, שהתערב באחרים ונכנס לבשר יא-טו
 הנחת מאכל חם בו כשאוכלו עם בשר (או להיפך) ו-יג
 העברת טעם ממנו לכלי אחר י-טז
 העברת טעם ממנו למאכל אחר י-יד, טו
 חם בחלקו, שנגע בו בשר ט-כו-כט
 קר, שנפל על בשר חם ט-כה

כהלכתו

תנט

קר, שנפל עליו בשר חם ט-כא-כג (סב)
 שהידיית נכנסה לבשר ט-כח
 שהכניסו בו חריף יבש ז-כ
 שהכניסו בו חריף לח ז-כא
 שהתבשל בו פרווה, העברתו לכלי בשרי ו-יד
 שהתערב בכלים בשריים ה-י
 שימוש בסכין חלבית לבשר צונן ה-טו
 שנגע בסיר בשרי חם מבחוץ (או להיפך) י-טז
 שנכנס בחלקו לבשר ט-כו (והקדמה לסעיף כו)
 שנכנס בחלקו לפרווה ט-כו, כז (והקדמה לסעיף כו)
 שנכנס לבשר, שיעור זמן שנאסר הקדמה לסימן י
 שנכנס לבשרי חם ד-כ (והקדמה לסעיף כ)
 שנכנס לסיר פרווה שהתבשל בו מאכל יבש י-ח
 שנכנס לכלי פרווה חם ד-כב; ו (נה)
 שפיכה ממנו לכלי בשרי (או להיפך) ה-כא; ו-יד

כלי פרווה

מלא במים, שהיה בו כלי חלבי/בשרי כ"ד שעות

י-יז, כ, כא (סא)

עם מאכל פרווה שהכניס לתוכם כף חלבית, דינם ו-כג
 שהניח עליו מכסה בשרי/חלבי ד-כג-כה
 (והקדמה לסעיף כג)
 שנגע במאכל פרווה שהתבשל עם בשר/חלב י-יג

כלי (כללי)

העברת טעם מבלוע שבכלי למאכל יבש ב (נו, נח)
 חני"ג בבלוע שבכלי ט-מ
 טרף שהתערב בכלים מותרים ה-יא
 כלי איסור שהתערב בכלי היתר, המתנת כ"ד שעות
 לפני ההגעלה יא-יד

כלי איחסון, כבוש כמבושל בהם י-יז, כ, כא
 כלי אסור, שבישלו בו מאכל, דינו ו-טו
 כלי הגשה, הגעלה או ליבון יז-ז
 כלי זכוכית, כבוש כמבושל בהם י-כא
 כלי חד פעמי, חיוב טבילה יח (נז)
 כלי חיתוך- עיין ערך 'סכין', 'מעבד מזון', 'סלייסר'
 כלי חרס, כבוש כמבושל בהם י-כא
 כלי לקפה וסוכר, חיוב טבילה יח-לב

כלי מתכות, כבוש כמבושל בהם י-כא (סא)
 כלי שואב, הגדרתו י-מא
 עם בשר שנגע בכלי עם חלב ואחד מהם חם י-טז
 עם בשר שנגע בכלי עם חלב ושניהם חמים

ג (ז); י-טז

עם בשר שנגע בכלי עם חלב ושניהם צוננים י-א
 קינוח והדחה כשאכל חלב בכלי א-א, ג
 שאין אפשרות להטבילו יח-לו

יט-ג-ז של מומר/נכרי, השימוש בהם
 יח-כח של מתיר במחלוקת הפוסקים
 יח-כז שנמכרו במכירת חמץ, חיוב טבילה
 יג-כה שצלו בהם כבד, השימוש בהם
 כלי בן יומו בשרי עם אוכל, העברתו לכלי חלבי שאינו
 בן יומו ד-כא

כלי שאינו בן יומו

בישל מאכל אחר בינתיים ח-טז
 בשרי וחלבי ששניהם לא בני יומם ד-כז
 העברת טעם ממנו ח-ט, יא
 השימוש בו לכתחילה ח-יא
 כלים ששימושם תדיר ח-טו
 לגבי מים ד (עד); ח-יב
 נכרים וחילונים שלוקחים בכף מסיר ציבורי בבית
 חולים טז-ט (טז)
 ספק בן יומו ח-יג-טו
 עבר לילה ח-טז
 שהיה מלא מים כל הזמן ח-י
 שחתך חריץ, העברת טעם ממנו ז-א

כלי ספק בן יומו

סתם כלי של ישראל לגבי בשר וחלב ח-יד, טו (לב)
 סתם כלי של נכרי/חילוני ח-יג-טו
 שימושו תדיר ח-טו

כלי ראשון

* כללים ודוגמאות י-לב
 עירוי מכלי ראשון- עיין ערך 'עירוי מכלי ראשון'
 כלי ראשון שעל האש, דין העירוי ממנו ה (נו); י-לז
 דין מצקת י-מא
 פחות מחום שהיד סולדת בו י-לב

כלי שני

אם יש בו דין תתאה גבר (כשהוא התחתון) ט-כד
 איך יתכן שיותר מעירוי מכלי ראשון י (פה)
 דבר גוש י-מו
 דין מצקת י-מא
 יד נכוית בו י-מד
 * כללים ודוגמאות י-מב
 לגבי הגעלת כלים י-ח, ט
 לגבי נ"ט בר נ"ט ו (ה)
 להבליע ולהפליט יחד י-מג
 צלחת מרק, הגדרתה י-מא
 קלי הבישול י-מב
 שנשפך עליו מכלי ראשון שעומד על האש ח-כד;
 י-לז

עיין ערך 'כלי שאינו בן יומו'
 שאינו טבול, שהתערב בטבולים יא-מג; יח-י
 שאינו מנוקב, שמלחו בו כבד לפני צליה יג-יח
 שבישלו בו ביצים עם דם, דינו יג-ב, ג
 שבישלו בו בשר ודגים יחד יב-ז
 שבלוע בו בשר/חלב, העברת טעם ממנו לכלי אחר

י-טז
 שבלוע בו בשר/חלב, העברת טעם ממנו למאכל יבש
 י-יד, טו
 שחייב טבילה שהתערב באחרים יח-י
 שיש צד שנאסר, דינו יא-י
 שמבשלים בו דגים, וניתנו עליו טיפות בשר מבחורן
 יב-ט
 שמתמשים בו בשפע, הכשרו ד (ו, יג)
 שמתבשל בו בשר, ויש מעליו חלות (או שאר
 פרווה), דינם י-טו
 שמתפרק, אופן הטבלתו יח-מה-מט
 שנאסר והתערב בכלים מותרים ה-יא
 שנאסר ועברו י"ב חודשים יז-נט (קט)
 שנאסר, השימוש בו יט-ג-ז
 שנלקח ממגירת הסכר"ם ולא יודעים אם בן יומו

ח-יג-טו
 שעשו מחלקים שחלקם צריך טבילה יח-יג-יז

**שים לב! ככלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט,
 יא (ולגבי מים, עיין ח-יב)**

כלים

בשריים וחלביים שהודחו ביחד במדיח ח-ה
 בשריים וחלביים שהיו ביחד במים ככלי שני
 י-מג
 בשריים שהודחו מעל כלים חלביים (או להיפך)

ה-ד, ה (כ)
 בשריים, הכשרתם לחלביים (או להיפך) יז-נה
 בשריים/חלביים, הכשרתם לפרווה יז-נה
 הדחתם-עיין ערך 'שטיפת כלים'
 החייבים טבילה, בשבת יח-נח
 הכשרתם-מתי צריך הכשר בליבון יז, י, טו, טז, יז
 הכשרתם- עיין ערך 'הגעלת כלים' ו'ליבון'
 חודשים מברקים-חיוב הגעלה בהם יז-כא
 - השתמש בהם בלי הגעלה יז-כא
 - הטביל לפני שהגעיל יז-נו
 טבילתם-עיין ערך 'טבילת כלים'
 נפרדים לבשרי ולחלבי
 סוגי כלים שאפשר להגעיל יז-לז-נא
 קרמיים, חיוב טבילה יח-ג, יג

השולחן

כלי שלישי

י-מט	דבר גוש
י-מז	דינו
י-מח	יד נכזית בו
י-מא	צלחת מרק, הגדרתה
יא-יא, יד	כסא 'בסיס' שהתערב
ב (כב)	כסא תינוק, מגש נפרד לחלב ולבשר
יג-י	כסית ציפורניים, עם עור מסביב
יז-לז	כסף, אפשרות להגעיל
	כף-עייץ גם ערך 'כלי'
ד-כא	כף בשרית, שנכנסה לכלי חלבי חם (או להיפך)
ט-כו	כף בשרית/חלבית, שנכנסה בחלקה לחלב/בשר
	(והקדמה לסעיף כו)
ט-כו, כז	כף חלבית/בשרית, שנכנסה בחלקה לפרווה
	(והקדמה לסעיף כז)
ו-כג	כף פרווה שהכניס לתבשיל פרווה בכלי בשרי
	כף בשרית/חלבית שנכנסה לכלי פרווה חם
ד-כב; ו (נה)	
ד-כא	כף, חלבית שנכנסה לכלי בשרי חם (או להיפך)
יג-י	כף, חלבית שנכנסה למרק עוף ולא נגעה בעוף
	כפית-עייץ ערך 'כלי'
	כפית המלוכלכת בחלב, הכנסתה לתה וקפה לאחר
א-טז	אכילת בשר
ה-א	כפפה בשרית, שהשתמש בה לחלבי
ה-א	כפפות להוציא כלים מתנור, נפרד לבשר וחלב
יד-יא	כרס, חשש ייזן נסך בטרקטור
ז-יא	כתר בשיניים, טעם הבלוע בו

~ ~

ט-ה	לח ביבש שהתערבו, דינם
ט-ג	לח בלח שהתערבו, דינם
ט-ד	לח, הגדרתו לענין תערובות
	לח, שנמצא במקום שטוח בלי דפנות, שיעור הביטול
ט-ה	
ד-ה (ג)	לחות, להעביר טעם

לחם

ב-יד	אחד לסעודה חלבית ובשרית
יב-יח	אכילת קצה הלחם
ו-י	הכנת צנימים בטוסטר בשרי כשאוכלו עם חלב
ב-יז	חימומו בכלי בשרי או חלבי
ה-טו	חיתוכו בסכין בשרית כשאוכלו עם גבינה
	מרוח בגבינה, שהתחמם בטוסטר/תנור/מיקרוגל, דין
ג (מה)	הכלי
ב-כב	שהתכלך בגבינה או בשר

כהלכתו

תסא

שנאפה בתנור בשרי, ביחס לאיסור פת בשרית ב-כא
שנגע בבשר/חלב, ושניהם צוננים ויבשים י-א, ב
שניתזו עליו טיפות חלב צוננות י-א

לחם חלבי או בשרי

ב-יז-כב	אפייתו ואכילתו
ב (עא)	בחשש לאכילה בתוך ו' שעות מבשר
ב-יח, כג	במיני מזונות
ב-כג (עא)	בשאר מאכלים
ב-יט, כד	כשאופה לרבים
ב-יז	* כללי האיסור

לחם נכרי

טו-ד, ה	בורקס ורוג'ך נכרי
טו-ה	הביצים שמושחים על החלות
טו-ב	ישראל הדליק האש
טו-א-ג	* כללים
טו-ב	מאפיה
טו-ו	מומר וחילוני
טו-ד	"מזונות"-פת נכרי או בישול נכרי?
טו-ג, ה	פועל ישראל במאפיה של נכרי
טו-ג, ה	פועל נכרי במאפיה של ישראל

ליבון (עייץ גם 'הגעלת כלים')

ב-יז	בסדקים של כלי
יז-נח	בשבת ויו"ט
יז-יג	הגעיל כלי שצריך ליבון
יז-נד	המתנת כ"ד שעת לפני הליבון
יז-נג	הסרת אבנית
יז-נג	הסרת חלודה
יז-נה	כלי בשרי, להכשיר לחלבי (או להיפך)
יז-נה	כלי בשרי/חלבי, הכשרתו לפרווה
יז-נב	כלי זכוכית, אפשרות ללבן
יז-נב	כלי עץ, אפשרות ללבן
יז-נב	כלי פלסטיק, אפשרות ללבן
	כלי שבלע בשר/חלב ע"י האש ורוצה להכשירו לפרווה
יז-ז, י	כלי שבלע ישירות מהאש
יז-ז, י	כלי שיכול להתקלקל בליבון
יז-יד, נב	ליבון חמור, בתנור אפיה
ג-טו	ליבון חמור, הגדרתו
ז, א, ז	ליבון קל, בחצובות גז
ד (י)	ליבון קל, בכיריים חשמליות
ד (י)	ליבון קל, בתנור אפיה
ג-ה, יד, טו (לד)	ליבון קל, הגדרתו
ז-א	מתי כלי צריך ליבון
יז-ז, טו, טז, יז	מתי צריך ליבון חמור
ז-ז, טו	

מגירת סכו"ם בשרית, שמצא בה כלי חלבי (או להיפך)
 ה-ט
 מגירת סכו"ם, שלקחו ממנה כלי ולא יודעים אם בן יומו
 ח-יג-טו
 ח (מו)
 מגנזיום סטיארט, כשרותו
 מגדרת-עייץ ערך 'פומפיה'
 יח-כ
 מגדרת (פומפיה), חיוב טבילה
 מגש (תבנית אפיה) בשרי, אפיית דגים בו ג-יג
 מגש (תבנית אפיה) בשרי, אפיית פרווה הנאכל עם חלב
 ג-יג
 מגשי אפיה אלומיניום, חיוב טבילה יח-כט (נב, נו)
 מדיח כלים בשרי, שהדיח בו כלים חלביים (או להיפך)
 ה-י
 מדיח כלים, לבשרי/חלבי ולפרווה ה-ה
 מדיח כלים, נפרד לבשרי וחלבי ה-ה
 מדרף, מעל כיריים המשמשות לחלבי ולבשרי ד-יג
 מוהל הנפרש מעוף, דינו יג-לא (פד)
מומר
 הגדרת חילונים של ימינו יד-י (כ)
 טבילת כלי שקנו ממנו יח-ב
 לגבי בישול ופת נכרי טו-ו
 לגבי בשר שנתעלם מן העין טז-ב, ו
 לגבי חלב נכרי טו-לג
 לגבי חשש החלפה במאכלים יד-יח; טז-ב, ו
 להכעיס, הגדרתו יד (כ)
 לתת לו מאכל יט-כה
 לתת לו ממתק יט-כה
 מכירת יין לו יד-יד
 מכירת מאכל לו יד-יד
 שימוש בכלים שלו לחם יט-ג-ז
 שימוש בכלים שלו לקר יט-ג-ז
 שנגע ביין, דינו [עייץ גם ערך 'יין נסך'] יד-י (כ, כא)
 מוצרי נקיון, כשרותם ח-כח, כט
 מורה הוראה, הערות לשואל יט-י
 מזונות, אפייתם חלביים/בשריים ב-יח, כג
 מזונות, פת נכרי או בישול נכרי? טו-ד
 מזיגת מים מקומקום על חלב א-כח
 מזלג-עייץ ערך 'כלי'
 מזלג חשמלי, חיוב טבילה יח-כו
 מזלג, דוחקא בחריף במזלג ז (א)
 מזלג, הדחה כשאכל חלב במזלג א-א, ג
 מחבת וופל בלגי ובלניצ'ס, חיוב טבילה יח-כא
 מחבת חלבית, שטיגנו בה בצל שנחתך בסכין בשרית (או להיפך)
 ז-ב
 מחבת חלבית, שטיגנו בה חריף ובשר זה ליד זה ז-ט

מתי צריך ליבון קל יז-ז, י, טו, טז, יז
 סכו"ם וכלי הגשה, איך הכשרם יז-ז
 תנור פירוליטי, הכשרו ג (לה); יז (קכה)
 לימון, אם נחשב חריף ז-ה
 לימון, הנחתו בכוס תה בשבת יא-ד
 ליקוק בעל חי טמא כ-יג
 ליפתן פירות, בישול נכרי בו טו-יט
 לעס בשר ולא בלע, המתנת שש שעות א (כד)
 לפני עיוור, במחלוקת הפוסקים-לתת לאוסר
 יט-יב, יד, טו
 לפני עיוור, נתינת מאכל לחילוני יט-כה
 לצורך שבת, ונשאר מהמאכל ליום ראשון יט-כו
 לקטוח, דינו טו-לו

~ מ ~

מאכל בשרי-עייץ ערך 'בשר'
 מאכל חלבי-עייץ ערך 'חלב'
 מאכל חלבי, שהוטבל בתוך שוקולד בכלי פרווה/בשרי
 ט-לא
 מאכל חריף שהתבשל עם בשר בכלי חלבי ז-ד, ט
 מאכל 'יבש, דין האדים שלו ג (א, ז)
 מאכל פרווה-עייץ ערך 'פרווה'
 מאכל שהתבשל בכלי בשרי, לאוכלו עם חלב (או להיפך)
 ז-א-ד
 מאכל שהתבשל בכלי בשרי/חלבי, לאוכלו עם המיץ
 ההפוך ז-א-ד
 מאכל שנפסל מאכילה-עייץ ערך 'איסור שנפסל מאכילה'
 מאכל, נתינתו לחילוני יט-כד
 מאכל, שהתבשל בכלי אסור ו-טו
 מאכל, שחלקו בשרי, שנפל לחלב ט-לט, מו
 מאכל, שחלקו חלבי, שנפל לבשר ט-לט, מו
 מאכל, שנקנה בחנות, ואחד אינו כשר טו-טו
 מאכל, שקיבל טעם דגים, אכילתו עם בשר (או להיפך)
 ח-ד-ו
 מאכלי פרווה בשמחות בשריות א-יז
 מאפיה, חימום מאפה פרווה עם מאפה חלבי כ-ג
 מאפיה, לחם נכרי ממאפיה טו-ב, ה
 מאפיה, פועל ישראל במאפיה של נכרי טו-ג, ה
 מאפיה, פועל נכרי במאפיה של ישראל טו-ג, ה
 מברשת שיניים, דם על המברשת יג-ו
 מגבות כלים, הכשרתם לפסח ה-א; יז-ס
 מגבות כלים, נפרד לבשר וחלב ה-א
 מגבת כלים בשרית, שהשתמש בה לחלבי (או להיפך)
 ה-א
 מנהג, חימום מאכל בלי טבילתו יח-ו

השולחן

מחבת טפלון, חיוב טבילה	יח-ג
מחבת טפלון, הכשרתה	יז-טז, מב
מחבת קרמית, אפשרות להגעיל	יז-מו
מחבת קרמית, חיוב טבילה	יח-ג
מחבת, אופן הכשרתה	יז-טז, מב
מחבת, שטיגנו בה ביצה עם דם, דינה	יג-ב, ג
מחזור מצות, חיוב טבילה	יח-כ
מחלוקת הפוסקים, אכילה בכלים של המתיר	יח-כח
מחלוקת הפוסקים, להתארח אצל מי שמתיר, חשש לפני עיור	טז-ו; יט-יד, טו
מחלוקת הפוסקים, להתארח אצל מי שמתיר, אכילה בכלים שלו	יט-כח
מחלוקת הפוסקים, לומר למתיר שיעשה עבורו	יט-טו
מחלוקת הפוסקים, לתת לאוסר מאכל שאסור לשיטתו	יט-יד, טו
מטבח, הכשרתו, כ"ד שעות כלים יבשים לפני ההכשרה	ח-י; י' (ט)
מטבח, קנייתו מנכרי או מחילוני	ג-כד
מטוס, חימום מאכל במיקרוגל טרף	ג-יז; יט-ז
מטוס, מאכלים שבתא מטען וישנים עליהם	יב-יד
מטחנה-	עיין ערך 'מעבד מזון', 'סלייסר', 'בלנדר'
מטחנת קפה, חיוב טבילה	יח (מז)
מטונה, הנחת בקבוק על שולחן שאוכלים בו	כ-ד
מיחם	
הנחתו ליד סיר בשרי	ד-ח
הנחתו על פלטה בשרית	ד-ז
חיוב טבילה	יח-לא
מיחם בשרי, חימום מים כדי לשתות עם חלב	ד-י
מיחם חשמלי, בצימר, השימוש בו	יט-ו
סיכום מתי נעשה בשרי	ד-סיכום (אחרי סעיף ט)
שנפל עליו מאכל פרווה ומחבר אותו לסיר בשרי	ד-ט
שנשפך ממנו מים והגיעו עד הסיר השני	ד-ח
שנשפך עליו רוטב בשרי	ד-ח
שפיכת מים ישירות על שטולנט	ד-יד
מיטה, אוכלין שחתת המיטה	יב-יד
מילתא דעבידי לטעמא-עיין ערך 'דבר שיש לו טעם חזק'	
מים אדומים הנפרשים מהעוף, דינם	יג-לא (פד)
מים חמים, בכלי שני, והכניס כלים בשריים וחלבניים יחד	י-מג
מים חמים, שנשפכו על כלים בשריים וחלבניים	ה-ד, ה(כ); י-לה, לו
מים מגולים, דינם	יב-יא (יט)
מים מגולים, הליכה עליהם	יב (יט)
מים מועטים, להעביר טעם	ד-ה (יג)
מים פושרים, שתייתם	יב-טז

כהלכתו

תסג

מים שהיו תחת המיטה, נטילת ידים	יב-יד
מים, בין סיר בשרי לסיר פרווה, האם חיבור	ד-ט
מים, דין נטל"פ בהם	ח-יב
מים, להדחה בין חלב לבשר	א-א
מים, מעורבים בחלב, שנשפכו לבשר	ט-לח
מים, שהתחממו בכלי בשרי שאינו בן יומו, והכניס כלי חלבי בן יומו	ד (עד); ח-יב
מים, שהתחממו בקומקום בשרי, הכנסתם לכוס חלבית	ו-טז
מים, שהתחממו בקומקום בשרי, הכנסתם לקפה עם חלב	ו-יב
מים, שנמצאים במקום שטוח בלי דפנות, שיעור הביטול	ט-ה
מים, שתייתם אחרי דגים	יב-טו
מין במינו, מאכלים שוים ובליעות שונות ה (לו); ט (כב)	
מין במינו, בטעם הבלוע בכלים	ה (לו)
מין במינו, הגדרתו	ט-ב
מין במינו, הגדרתו לענין דבר שיש לו מתיירין	יא-ב-ד
מיני בר, חיוב טבילה	יח-לא
מינקת, המתנה בין בשר לחלב	א-יד
מיעוט המצוי, הגדרתו	יט-ט (לה)
מיץ ענבים מפוסטר, לגבי יין נסך	יד-יג
מיץ ענבים, חשש ליין נסך-	עיין ערך 'יין נסך'
מיץ, שתייתו אחרי דגים	יב-טו
מיקסר-עיין גם ערך 'מעבד מזון'	
מיקסר בשרי, שחתך דבר חריף שנחתך לשנים בסכין חלבית	ז-יג, יד
מיקסר, בשרי, שחתך חריף	ז-ו, יד
מיקסר, בשרי, שחתך חריף עם עוד מאכל	ז-י
מיקסר, השימוש בו לבשר/חלב (האם יש חשש לטעויות)	ב-כה
מיקסר, חיוב טבילה	יח-יג, כ, מט
מיקסר, שחתך חריף עם בשר	ז-י
מיקסר, שחתך חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית	ז-יג, יד
מיקר, חיוב טבילה	יח-לא
מיקרוגל	
בישול נכרי בו	ח-טו
בצימר, השימוש בו	יט-ו, ז
הכשרתו	ג-יז
חיוב טבילה	יח-כג, מט (צא)
חימום בשר/פרווה/חלב/דגים ביחד-	
עיין ערך 'תנור אפיה' וגם ג-טז	
חימום דגים במיקרוגל בשרי	ג-ג, יא, טז

ג-ג, ד, טז	חימום פרווה במיקרוגל בשרי
ג-ג, ד, טז	חימום בשר ופרווה ביחד, דיך הפרווה לגבי חלב
ג-ז, י, טז	טרף, חימום מאכלים בו
ג-ז, י, טז	מאכל שהתחמם בצלחת בשרית
ג-ז, י, טז	נפרד לבשר ולחלב
ג-ז, י, טז	שחימומו בו לחם מרוח בגבינה/בורקס עם בשר, דינו
ג (מה)	מכונה חשמלית, הפעלתה ביין ע"י נכרי/מומר
ג-ז, י, טז	מכונה לחיתוך לחם, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מכונה לממכר משקאות, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מכונת קפה, שתיית משקה פרווה בתוך שש שעות מבשר
ג-ז, י, טז	מכירת איסורים
ג-ז, י, טז	מכירת חמץ, חיוב טבילה לכלים
ג-ז, י, טז	מכירת יין לנכרי/חילוני
ג-ז, י, טז	מכירת מאכל לחילוני/מומר
ג-ז, י, טז	מכסה חלבי שהונח על כלי בשרי (או להיפך) ד-כג-כה (והקדמה לסעיף כג)
ג-ז, י, טז	מכסה חלבי שאינו בן יומו, הנחתו על סיר בשרי שאינו בן יומו
ג-ז, י, טז	מכסה, חלבי, על חריף שהתבשל בכלי בשרי
ג-ז, י, טז	מכסה כלי, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מכסה פרווה, שהונח על כלי בשרי בן יומו שהתבשל בו פרווה
ג-ז, י, טז	מכסה, פרווה על חריף שהתבשל בכלי בשרי/חלבי ז-כח
ג-ז, י, טז	מכשיר חשמלי לצליית כבד, טבילתו
ג-ז, י, טז	מלוח כרותח, אם יש פיטום במליחה
ג-ז, י, טז	מלוח כרותח, בבישולי נכרי
ג-ז, י, טז	מלוח כרותח, כלי שנאסר ע"י מליחה, אופן הכשרתו
ג-ז, י, טז	* מלוח כרותח, כללי הדין
ג-ז, י, טז	מלוח כרותח, מליחת בשר וחלב יחד
ג-ז, י, טז	מלוח כרותח, עוף שנמלח עם ציריות דם
ג-ז, י, טז	מלוח כרותח, פיטום במליחה
ג-ז, י, טז	מלח בשרי, אכילתו
ג-ז, י, טז	מלח חלבי/בשרי, ביטולו בתערובת
ג-ז, י, טז	מלח, הוספתו לסיר בישול שעל האש
ג-ז, י, טז	מלח, הנחתו ליד חלב
ג-ז, י, טז	מלח, שהיה בכלי בשרי/חלבי, אם נעשה כמותם
ג-ז, י, טז	מלחיה אחת לבשר ולחלב
ג-ז, י, טז	מלחיה, לסעודה חלבית ובשרית
ג-ז, י, טז	מליחה, בכלי שאינו מנוקב, דינו
ג-ז, י, טז	מלחיה, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מליחה, חיתוך בציריות דם
ג-ז, י, טז	- כמה חיתוכים
ג-ז, י, טז	- האם צריך חיתוך כלפי מטה
ג-ז, י, טז	- בציריות גדולה
ג-ז, י, טז	מליחה, עוף שנמלח עם ציריות דם
ג-ז, י, טז	מלמץ, אפשרות להכשיר
ג-ז, י, טז	מלפפונים שנחתכו בסכין בשרית מלוכלכת בכשר י-א, ב
ג-ז, י, טז	מלפפון חמוץ, אם נחשב חריף
ג-ז, י, טז	מלצר, חשש נגיעה ביין-עייץ ערך "יין נסך"
ג-ז, י, טז	ממרחים, בישול נכרי בהם
ג-ז, י, טז	ממתק, נתינתו לחילוני
ג-ז, י, טז	ממתקים, באריזה, אם נחשבים דבר חשוב
ג-ז, י, טז	מנגל חשמלי, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מנגל חשמלי, טבילתו
ג-ז, י, טז	מנגל חשמלי, צליית כבד עליו
ג-ז, י, טז	מנגל, בצימר, השימוש בו
ג-ז, י, טז	מנגל, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מנה חמה, בישול נכרי
ג-ז, י, טז	מנות ארוזות ליד מוסד, חשש החלפה
ג-ז, י, טז	- משלוח המנות
ג-ז, י, טז	מניות, חשיבותם לענין בעלות
ג-ז, י, טז	מניקה, המתנה בין בשר לחלב
ג-ז, י, טז	מניקה, חלב שאוב מעורב בדם
ג-ז, י, טז	מסחטה, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מסננת, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מסעדה, בישול נכרי כהרמ"א
ג-ז, י, טז	מסעדה, הזמנת אוכל בטלפון, חשש החלפה
ג-ז, י, טז	מסעדה, קפה תה וקקאו, בישול נכרי?
ג-ז, י, טז	מסעדה חלבית/בשרית, מאכלי פרווה א-יז; ג-ג, ז, ח
ג-ז, י, טז	מסעדה, אכילת בשר ודגים בשולחן אחד
ג-ז, י, טז	מסעדה, כלים שלהם שנגעו באוכל, אם אומרים סתם כלי אינו בן יומו
ג-ז, י, טז	מספריים לחיתוך שקית חלב, חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	מספריים לחיתוך עוגה עם תמונה, חיוב טבילה
מעבד מזון	
ג-ז, י, טז	בשרי, שחתך דבר חריף שנחתך לשנים בסכין חלבית
ג-ז, י, טז	בשרי, שחתך חריף
ג-ז, י, טז	השימוש בו לבשר/חלב (האם יש חשש לטעויות)
ג-ז, י, טז	חיוב טבילה
ג-ז, י, טז	חיתוך דבר חריף שנחתך לשניים בסכין
ג-ז, י, טז	בשרית/חלבית
ג-ז, י, טז	מתי נעשה בשרי/חלבי

השולחן

פרווה, שחתך חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית ז-יג, יד
 מעבד מזון, ריסוק בכלי בשרי ואח"כ בכלי פרווה ו-טו
 ונאכל עם חלב ו-טו
 שחתך בשר עם חריף ז-י
 שחתך חריף עם עוד מאכל ז-י

כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פרטים באופן הצגת השאלה לרב

מעדן חלב, עם תותים מרוסקים יא-כה (מד)
 מעדן חלב, עם ג'לטין דגים ח-כג; יב-י
 מעוברת, המתנה בין בשר לחלב א-יד
 מעט מים, להעביר טעם ד-ה (יג)
 מעיים (קישקע), בישול נכרי בהם טו-יח
 מעלים עיניו מן האיסור, הגדרתו יג (פח); יט (כט)
 *מעמיד, כללים ודוגמאות יא-מב
 מערוך ללישה, חיוב טבילה יח-כ
 מעשה שבת, במזיד, דין תערובתו יא-יב
 מעשה שבת, בשוגג, דין תערובתו יא-ה
 מעשרות, אכילה כשיש מעשרות על השולחן ב (יא)
 מעשרות, הפרשתם ע"י קטן יט-יז
 מעשרות, שליחת גדול להפריש יט-כא
 מעשרות, שיעור ביטולם הקדמה לסימן ט
 מפה בשרית, שהשתמש בה לחלבי (או להיפך) ה-ב
 מפות שולחן, נפרד לבשרי וחלבי ה-ב
 מפות, הכשרתם לפסח ה-ב; יז-ס
 מפעל מזון, הכשרתו, כלים יבשים כ"ד שעות לפני הפני ח-י;
 ההכשרה י (ס)
 מפעל, משותף לישראל ונכרי, חיוב טבילה לכלים יח-יא, יב

מפעלים, בישול נכרי-פתרונות טו-כו, כז
 מפצח אגוזים, חיוב טבילה יח-כז
 מצות, אם נחשבים שָׁמֶן או כחוש י (כד)
 מציצת דם משפתיים יבשות או משריטה בגוף יג-ח
 מצלמת וידאו, בבשר שנתעלם מן העין טז-י
 מצלמת וידאו, בחשש חלב נכרי טו-לד
 מצלמת וידאו, בחשש יין נסך יד-כ
 מצקת, כלי ראשון או כלי שני י-מא
 מקוה כלים, כללי הכשרות יח-לט, מב
 מקוה כלים, רשת שהכלים לא יפלו, אם מותר יח-מב
 מקום הצורך, הגדרתו יט-כה
 מקלף ירקות, חיוב טבילה יח-ז, כ
 מקרר וחלקיו, חיוב טבילה יח-יט
 מקרר, בצימר, השימוש בו יט-ו
 מקרר, הנחת חלב ובשר בו כ-ח-ט
 מקרר, שהיה בו יין ונכרי פתח את הדלת יד-ו

כהלכתו

תסה

מקרר, שהיה בו יין פתוח, דינו לקידוש יב-יא; יד-ו
 *מראה, איסור שניכר בתערובת יא-מא
 מראית עין במוצרי סויה ב-ל
 מראית עין, באיסורי דרבנן ב-ל (ו, ח, פ)
 מרגרינה, המסתה בכלי חלבי לעוגה שנאפית בכלי בשרי ו-יד
 מרגרינה, המסתה בסיר בשרי לעוגה הנאכלת עם חלב ו-ב, ז

מרק עוף שנשפך ממצקת על חלב או על כלי חלבי י-מא
 מרק עוף, שנפל גבינה, אופן ביטול בששים ט-ו
 מרק עוף, שנשפך ממנו לחלב ט (פו)
 מרק, בצלחת, כלי שני או כלי שלישי י-מא
 מרק, בשרי, בצלחת, שנשפך על חלב או כלי חלבי י-מז
 מרק, קר, שנשפך על חלב קר ט-ג
 מרק, שהכניסו לתוכו ירקות שיש בהם ספק תולעים יא-כ (לו)

מרק, שנמצא שרץ דבוק בתבשיל ט-מד
 מרק, שנמצאו בו כמה נמלים או זבובים יא-כג
 [לענין הטעם שלהם עיין ח-ג]

מרק, שנפל לתוכו שרץ ונאבד שם יא-יט
 מרק, שנפל לתוכו שרץ, ריסוק התערובת ט-מז-ג
 משחת שיניים, כשרותה ח-כב
 משלוח בשר/דגים, ע"י נכרי או חילוני טז-ז
 משלוח מנות, בכלי שלא טבול יח-לח
 משלוח מנות, שליחת גדול לתת יט-כב, כד
 משלוח מנות, שליחת קטן לתת יט-כד
 משלוח פיצה או שווארמה, ע"י נכרי או חילוני טז-ז
 משקה מגולה, דינו יב-יא
 משקה, שחלקו חלבי/בשרי, שנפל לבשר/חלב ט-ו, לח
 משקה, שתיית הקצף שעליו יב-יז
 משקין שחתת המיטה יב-יד
 משקל אוכל, חיוב טבילה יח-לג
 מתכות, אפשרות להגעיל יז-לז
 מתנה כלי עם אוכל, מי יטביל יח-לח

~ ~

נאמנות גדול, נגד חזקת איסור יט-יח
 נאמנות קטן יט-טז, יז, יט
 נאמנות קטן, לקנות פירות/עופות בלי חותמת יט-יט
 נגיעה באצבע, בחלב חם י-ג
 נגיעה, כמה חתיכות בשר שנגעה גבינה באחד מהם יז-ז
 נגיעה, של בשר בחלב חמים יד-ד
 נגיעה, של בשר בחלב שאחד מהם חם י-ה
 נגיעה, של בשר בחלב צוננים י-א, ב
 נגיעה, של בשר/חלב בפרווה שאחד מהם חם י-ה
 נגיעה, של בשר/חלב בפרווה חמים יד-ד

נפל בשר לחלב (או להיפך)-
 עיין ערך 'בשר', 'חלב', 'ביטול בששים'
 נפל כף בשרית לחלב (או להיפך)-
 עיין ערך 'כלי', 'כף', 'בשר', 'חלב'
 נפל שרץ לתבשיל ונאבד שם יא-יט
 נפל שרץ על מאכל חם יבש ואין ששים כנגדו ח-ג
 נפסל-עיין ערך 'איסור שנפסל מאכילה'
 נצרך הדם-עיין ערך 'צריחות דם'
 נקיין, כשרות מוצרי נקיין ח-כח, כט
 נקיין, סקוטש נפרד לבשרי וחלבי ב-כו
 נקניק סויה עם חלב ב-ל
 נרגילה, חיוב כשרות כ-ב
 נשפך חלב חם על סיר בשרי (או להיפך) [עיין גם 'עירוי
 מכלי ראשון', 'עירוי מכלי שניין' ד-יז; ה (מו); י-לה, לו
 נשפך חלב חם על שיש בשרי (או להיפך) [עיין גם 'עירוי
 מכלי ראשון', 'עירוי מכלי שניין' ה-כא; י-לה, לו
 נשפך מים חמים על כלים בשריים וחלביים ה-ד, ה (כא)
 נשפך מעט חלב חם על סיר בשרי (או להיפך)
 ד-יז; ה (נא)
 נשפך מעט חלב חם על שיש בשרי (או להיפך)
 ה-כא (נא)

~ ם ~

סבון, כשרותו ח-כח
 סויה, עם חלב ב-ל
 סוכר בשרי, אכילתו ב-כג
 סוכר מלוכלך בחלב, הכנסתו למשקה בתוך ו' שעות
 מבשר א-טז
 סוכר, בישול נכרי בו טו (לב)
 סוכר, הנחתו ליד חלב ב-י, יא (ל)
 סוכר, הנחתו ליד חלב בבית כנסת ב-יא
 סוכר, נחשב לח או יבש ט-ד
 סחוג, נפרד לחלבי ולבשרי ז-כא
 סחוג, שהכניסו לתוכו כף בשרית/חלבית ז-כא
 סחורה, באיסורים הקדמה לסימן ט
 סחורה, מכירת יין לנכרי/חילוני יד-יד
 סחורה, מכירת מאכל לחילוני/מומר יג-יד
 סיגריה אלקטרונית, חיוב כשרות כ-א
 סיליקון, אפשרות להגעיל יז-מט
 סינון אטריות חמות מעל כיור בשרי/חלבי ו-טז (לח)
 - אם יש שיירי בשר/חלב בכיור ד-טו, טז

**שים לב! ככלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט,
 יא (ולגבי מים, עיין ח-יב)**

נגיעה, של בשר/חלב בפרווה צוננים י-א, ב
 נגיעה, של סיר בשרי חם בסיר חלבי חם י-טז
 נגיעה, של פרווה בבשר ואח"כ בחלב י-יב
 נגיעה, של פרווה שנגע בבשר בפרווה שנגע בחלב י-יב
 נגיעת כלי שיתכן שאינו בן יומו ח-יג-טו
 נגיעת נכרי ומומר ביין-עיין ערך 'יין נסך'
 נופש, השימוש בכלים שבצימר יט-ו
 נותן טעם לפגם-עיין ערך 'טעם לפגם'
 נחושת, אפשרות להגעיל ז-לז
 נחשים, אם מצויים כיום יב (יט)
 נט בר נט-עיין ערך 'טעם שני'
 נטילה, שיעור כדי נטילה
 נטילת ידים במים שהיו תחת המיטה יב-יד
 נטילת ידים, בכלי חד פעמי יח (נו)
 נידה, היכר באכילה יחד ב (טז)
 נידה, הגבחה רגליה במקוה יח (עד)
 נידה, ספק כשאפשר לברר יט (כט)
 ניילון, אפשרות להגעיל יז-מא
 ניילון, חיוב טבילה יח-ג
 נייר אפיה, האם עוצר טעם כמו כלי ג-ו (יד)
 נייר אפיה, האם נחשב 'כדי קליפה' ג-כ (יד)
 נייר כסף, האם טוב לציפוי השיש לפסח ה-כה;
 ט-יט
 נייר, חיוב טבילה יח-ג
 ניקור בפירות וירקות, כיום יב-יב
 נידוסטה, אפשרות להגעיל ז-לז
 ניתזו טיפות חלב על סיר בשרי ד-יז; ה (נא)
 ניתזו טיפות חלב על שיש בשרי ה-כא (נא)
**נכרי ('בישול נכרי', 'לחם נכרי' ו'חלב נכרי'
 בערכים נפרדים)**
 הקונה תנור ממנו ג-טו, כד (לח)
 חשש החלפה- עיין ערך 'בשר שנתעלם מן העין'
 טבילת כלים-עיין ערך 'טבילת כלים'
 מכירת יין לו יד-יד
 קטיפת ענבים ב'בוצרת' כ-טז
 קניית מטבח ממנו ג-כד; ה-ו, כד, כה
 שהיה בחדר עם יין יד-יז, יט, כג
 שימוש בכלים שלו לחם יט-ג-ז
 שימוש בכלים שלו לקר יט-ג-ז
 שמטביל כלים וישראל רואה יח-נה
 שנגע ביין-עיין ערך 'יין נסך'
 נמלה, שנפלה לתבשיל ונאבדה שם יא-יט
 נמלים, שנמצאו בתבשיל, דינו יא-כג
 [לענין הטעם שלהם עיין ח-ג]

השולחן

סיר (שים לב, 'סיר בשרי' - עיין גם 'סיר חלבי', וכן להיפך). (עיין גם ערך 'כלי')

בישול, אדים מסיר בשרי לסיר חלבי (או להיפך) ד-יח

בישול, חיוב טבילה יח-כא

בישול, בשרי ליד חלבי ד-טז

בישול, שניתז טיפות בשריות על חלבי (או להיפך)

ד-יז; ה (מז)

בישול, שפיכת שמן ותבלינים בבישול ד-טו

בשרי, בישול דגים יב-ב

בשרי חם, שהונח על שיש חלבי י-טז

בשרי חם, שנגע בסיר חלבי חם ו-טז

בשרי חם, שנשפך עליו רוטב חלבי ט-כב, כג

בשרי ליד סיר חלבי, ונפל מאכל פרווה ביניהם ד-ט

בשרי ליד סיר חלבי, ונשפך רוטב בשרי/חלבי ד-יא

בשרי ליד סיר חלבי, ונשפך רוטב פרווה ביניהם ד-יא

בשרי ליד סיר פרווה, החששות שהפרווה יהיה בשרי

ד-ח

בשרי ליד סיר פרווה, ונפל מאכל פרווה ביניהם ד-ט

בשרי ליד סיר פרווה, ונשפך רוטב בשר ד-ט

בשרי ליד סיר פרווה, ונשפך רוטב פרווה ביניהם ד-ט

בשרי, שהונח על חלב חם שנשפך על כיריים/פלטה, שיעור הביטול ט-ה

בשרי, שהניח עליו מכסה חלבי ד-כג, כה

(והקדמה לסעיף כג)

בשרי, שהניחו עליו חלות, אכילתם עם בשר

ב-כ (נו, נח); ו-יא, כ; י-יד, טו

המתנת שש שעות מהחלות ב (נו)

בשרי, שחיממו עליו מאכל פרווה, המתנת ו' שעות

ב (נו)

בשרי, שחיממו עליו מאכל פרווה, אכילתו עם חלב

ב-כ; ו-יא, כ; י-יד, טו

בשרי, שנכנס לתוכו כלי חלבי (או להיפך) ד-כ, כא

הנחתו על שיש שנאסר ד-כ

חלבי, בישול פרווה לאוכלו עם בשר (או להיפך)

ו-א-ג

חלבי, הנחתו על שיש בשרי (או להיפך) ד-כא

חלבי, שהניח עליו מכסה בשרי ד-כג, כה

(והקדמה לסעיף כג)

חלבי, שהתבשל בכיריים בשריות י-טז

חלבי, שנפל עליו מאכל בשרי (או להיפך)

ט-כא-כג (סב)

חלבי חם, שנשפך מתחתיו רוטב בשרי ט-כב, כג

פרווה, שבישל בו פרווה, והכניס לתוכו כף בשרית,

דינו ו-כג

כהלכתו

תסז

פרווה, שבישלו בו חריף שנחתך בסכין

בשרית/חלבית ז-טו

פרווה, שהכניסו לתוכו כף בשרית/חלבית, ומתבשל

בו מאכל יבש י-ח

פרווה, שהכניסו לתוכו כלי חלבי/בשרי ד-כב; ו (נה)

פרווה, שהניח עליו מכסה חלבי/בשרי ד-כג, כה

(והקדמה לסעיף כג)

פרווה חם, שנכנס לתוכו כף בשרית/חלבית ט-כו, כז

של דגים, שניתזו עליו טיפות בשר מבחוץ יב-ט

שמתבשל בו בשר, והניח עליו חלות י-טו

שנלקח מארון ולא יודעים אם בן יומו ח-יג, טו

שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט,

יא (ולגבי מים, עיין ח-יב)

סכו"ם (עיין גם ערך 'כלי')

בשרי, אכילת דגים יב-ב

בשרי, אם אומרים בו סתם כלי אינו בן יומו ח-טו

הגעלה או ליבון יז-ז

חלבי, בן יומו, שהתערב באחרים ונכנס לבשר יא-טו

חלבי, שנמצא במגירת הבשרית (או להיפך) ה-ז

כלי שנלקח ממגירת הסכום ולא יודעים אם בן יומו

ח-יג, טו

נפרד לחלבי ולבשרי ב-טז

שהתערב חלבי ובשרי ה-יב

שנאסר והתערב בכלים מותרים ה-יא

סכין (עיין גם ערך 'כלי')

בשרית, חיתוך דברים חלביים (או להיפך) ה-טו

בשרית, חיתוך חריף על צלחת חלבית (או להיפך) ז-ח

בשרית, חיתוך מאכל פרווה כשאוכלו עם חלב (או

להיפך) ו-ט, יח

בשרית, חיתוך עוגה או לחם שנאכלים עם חלב ה-טו

בשרית, שחתך בה דברים חלביים ה-טו

בשרית, שחתכה חריף ואח"כ ריסקו אותו במעבד

מזון או סלייסר ז-יג, יד; ה-טז-יח

בשרית, שחתכה חריף שנחתך בסכין חלבית (או

להיפך) ז-יג

בשרית/חלבית שחתכה דבר חריף והתבשל בסיר

פרווה ז-טו

גדולה לחיתוך בשר לפני בישול, חיוב טבילה יח-כ

חיתוך דבר חריף-עיין ערך 'חריף'

חלבית, שחתכה חריף ואח"כ חתכו אותו במעבד מזון

או סלייסר ז-יג, יד; ה-טז-יח

חתך ירקות בסכין בשרית מלוכלכת בבשר י-א

דרבנן, שאפשר לבררו, בהמתנת בשר וחלב א (מא)
 חתיכה הראויה להתכבד יא-לב
 כבוש, בכבד יג-יא
 כלי אם בן יומו ח-יג-טו
 כלי מחויב טבילה וספק הוטבל יח-ח, ט
 כלי שיש צד שנאסר יא-ז
 כלי שספק בשרי או חלבי ז-נו
 כלי שספק מחויב טבילה יח-ח, ט
 מעלים עיניו מן האיסור, הגדרתו יג (פח); יט (כט)
 ספק כבוש, דינו י-כד-כו
 עולה על שולחן מלכים טו-יא
 שאפשר לבררו בקלות יג-לג; יט-ח
 שאפשר לבררו בטורח יט-ט
 תולעים שהוכנסו לתבשיל יא-כ (לו)
 סקוטש, נפרד לחלב ובשר ב-כו
 סרדינים, בישול נכרי בהם טו-יח
 סתימות בשיניים, טעם הבלוע בהם ז-יא
 * סתם כלי אינו בן יומו ח-יג-טו
 סתם כלי אינו בן יומו, בבשר וחלב ח-יד (לב)
 סתם כלי אינו בן יומו, בכלי ששימושם תדיר ח-טו
 סתם כלי אינו בן יומו, האם צריך לברר יט (כט)
 סתם כלי אינו בן יומו, כלים ששימושם תדיר ח-טו
 סתם כלי אינו בן יומו, נכרים וחילונים הלוקחים בכף מסיר ציבורי בבית חולים טז-ט (טז)

ע ~ ~

עבודה זרה, איסורי הנאה הקדמה לסימן ט
 עבודה זרה, שיעור ביטולה הקדמה לסימן ט
 עבודה עם חילונים, נתינת ממתקים להם יד-יד (לה); יט-כה
 עגלת ירקות, חיוב טבילה יח (מב)
 עגלת חינוק, שיש אוכלין למטה יב-יד
 עד אחד באיסורין, בקטן יט-טז, יז, יט
 עד אחד באיסורין, כששיטתו להתיר יט-יב, יד (לח)
 עד אחד באיסורין, נגד חזקת איסור יט-יח
 עד אחד באיסורין, קטן הקונה פירות/עופות בלי חותמת יט-יט
 עובר זר-חשש נגיעה ביין- עיין ערך 'יין נסך'
 עובר זר, בשר שנתעלם מן העין, פתרונות טז-י
 עוגה, המסת שוקולד ומרגרינה בכלי חלבי כשאופה בכלי בשרי ו-יד
 עוגה עם תמונה 'אכילה', טבילת המספריים יח-ו
 עוגה, שהכניסו ביצה עם דם, דינה יג-ב, ג
 עוגה, שנאכלת עם קפה, הכנתה בכלי בשרי ו-ב, ו, ז

מריחה, לממרחים חריפים ז-כא
 פרווה, שחתכה חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית ז-יג
 קרמית, אפשרות להגעיל יז-מו
 קרמית, חיוב טבילה יח-ג
 - שהידידת מפלסטיק או מעץ, חיוב טבילה יח-יג
 - אופן טבילת הידיות יח-מה
 סכנה-עיין ערך 'דגים'
 סכנה, ביטול בששים לכתחילה יב-ו
 סכנה, נותן טעם לפגם במאכלי סכנה ח (א); יב (א)
 סלט ביצים ובצל, שעבר לילה יב-יג
 סלט ירקות עם בצל, אכילתו בפסח ז-י, יא
 סלט פירות, חיתוך ענבים בשבת כשמטפף מיץ יא-ט
 סלט, שהחריף נחתך בסכין בשרית, אכילתו עם דגים יב-ב

סלייטר

בשרי, שחתך דבר חריף ז-ו, יד
 בשרי, שחתך חריף עם עוד מאכל ז-י
 חיוב טבילה יח-יג, כ, מט
 חלבי שחתך דבר חריף שנחתך לשנים בסכין בשרית ז-יג, יד; ה-טז-יח
 מתי נעשה בשרי/חלבי ה-טז
 שחתך בשר עם חריף ז-י
 שחתך דבר חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית ז-יג, יד

סעודה אחת, אכילת חלב ובשר בסעודה אחת א-ד, ו
 ספיה בידים לקטן בדרבנן א (נא)
 ספיחין, בצל ספיחין שהתבשל עם תבשיל יא-לז

ספק

איסור, טעימתו יט-א
 אכל בשר וספק אם המאכל חלבי א-יג
 אם אכל בשר א-יג
 אם חיסרון חכמה נחשב ספק ח-ח;
 ט-יא, יב; יא-מד
 ט-יא, יב
 אם יש ששים
 אם יש ששים, הוספת היתר ט-יג
 אם משביח או פוגם ח-ח
 אם עברו שש שעות א-יב
 בדבר שיש לו מתירין יא-ז (א)
 [לגבי ספק ספיקא יא-ח]
 בישול נכרי כהרמ"א טו-כה
 בריה יא-יח
 דבר חשוב יא-מד
 דרבנן, באיתחזוק איסורא א (מ)

השולחן

עוגה, שנאכלת עם קפה, המסת מרגרינה ושוקולד בסיר
 בשרי ו-ב, ז
 עוגה, שנאכלת עם קפה, חיתוכה בסכין בשרית ה-טו
 עוגה, שנאפתה עם בשר, דינה ג-ח, י
 עוגות ועוגיות, אפייתם בתנור אפיה בשרי ג-ג (ז)
 עוגות ועוגיות, הכנתם חלביות ב-יח, כג
 עוגת פירות, אם הפירות נחשבים מין במינו לענין דבר
 שיל"מ יא-ד
 עודף מחנות שמוכרת גם פירות שביעית ט (טו); יא (צ)
 עוזרת נכרי-חשש נגיעה ביין- עיין ערך 'יין נסך'

עוף

עוף- עיין ערך 'בשר' (כאן צויינו רק ערכים שוהין
 שונה מבשר)
 אכילתו בסעודה אחת עם חלב א-ד
 אכילתו לאחר חלב א-ג
 אכילתו עם חלב ב-א
 בישולו עם חלב ב-א
 ורידים עם דם, דינם יג-לב
 חיוב בדיקה מצרירות דם יג-ל, לג; יט-ח
 טחון, שעשו קציעה, אם נחשב חז"ל יא-לו
 טרף, שהתערב יא-כט, לה
 מים אדומים הנפרשים מהעוף יג-לא
 נמלח עם צרירות דם יג (צב)
 עצם שבורה יג (צא)
 צרירות דם- עיין ערך 'צרירות דם'
 צרירות דם בצומת הגידין יג-לו
 קנייתו ע"י קטן כשאין חותמת יט-יט
 שהתערב בחלב, וספק אם יש ששים ט-יא, יב
 שנפל לחלב, ושניהם צוננים י-ג
 עור אדם, אכילתו יג-י
 עור, אפשרות להגעיל יז-מז
 עור, חיוב טבילה יח-ג
 עירוי- עיין ערך 'שפיכה' או 'נשפך'

**שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט,
 יא (ולגבי מים, עיין ח-יב)**

עירוי מכלי ראשון (עיין גם ערך 'תחתון ועליון')
 איך יתכן שפחות מכלי שני י (פה)
 טיפות בודדות ה (נא)
 "כדי קליפה" שנאסרה והתערבה י-לח
 * כללים ודוגמאות י-לג, לד
 כמה עירויים בזה אחר זה ה (כ); י-מ (צט)
 לגבי הגעלת כלים יז-ח
 להגעיל דבר שנאסר בכלי שני יז-ט
 להפליט ולהבליע ביחד ה (טז)

כהלכתו

תסמ

מעט חם על הרבה קר מעט חם על הרבה קר
 עירוי ממצקת י-מא
 על כלי י-לה, לו
 קילוח ארוך י-מ
 שנפסק הקילוח י-לד, לו
 שעל האש ה (סא); י-לו
 עירוי מכלי שני, דינו י-מז
 עירוי מכלי שני, יד נכזית בו י-מח
 עכ"ם- עיין ערך 'עכרי'
 עלי חסה, שרייתם בחומץ ז (עב)
 עליון חם ותחתון קר (או להיפך) עיין ערך 'תחתון ועליון'
 ענב אחד שלם, אכילתו יא-כח
 ענבים, חיתוכם בשבת כשמטפטף מיץ יא-ט
 עץ, אפשרות להגעיל יז-לו [לגבי ליבון יז-נב]
 עץ, חיוב טבילה יח-ג
 עצם שבורה בעוף, חשש טריפה יג (צא)
 עצם, שצבועה באדום, דינה יג-לו
 עצמות, אם מצטרפות לביטול בששים ט-ו
 ערבי- עיין ערך 'שמעאל'
 ערלה, איסור הנאה הקדמה לסימן ט
 ערלה, שיעור ביטולה הקדמה לסימן ט
 עשרת ימי תשובה, לחם נכרי טו-ב

~ פ ~

פגום- עיין ערך 'איסור שנפסל מאכילה'
 פגום, טעם לפגם- עיין ערך 'טעם לפגם'
 פגימת בליעות ע"י חומר חריף ה (סו); יז-סא
 פגישה בבית מלון כשהכלים לא טבולים יח-ד, ה; יט-ה
 פה, המתנת ו' שעות מבשר שבפה א-יא
 פוד פרוססור- עיין ערך 'מעבד מזון'
 פומפיה (מגרדת), חיוב טבילה יח-כ
 פומפיה, בשרית, שריסק בה חריף יז-ז
 פומפיה, חיתוך דבר חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית
 ה-טז

פועל, חשש ליין נסך- עיין ערך 'יין נסך'
 פורים, משלוח מנות בכלי לא טבול יח-לח
 פורים, שליחת גדול לתת משלוח מנות יט-כב, כד
 פורים, שליחת קטן לתת משלוח מנות יט-כד
 פורצלן, אפשרות להגעיל יז-מד
 פורצלן, חיוב טבילה יח-ג
 פותחן קופסאות שימורים, חיוב טבילה יח-כה
 פח אשפה, שפיכת חלב על בשר ה-לא
 פח אשפה, בשר שבתוך חלב כ"ד שעות ה-לא
 פחית דגים/קפה- השימוש לפני טבילה יח-לה

פטיש, פיצוח אגוזים בלי טבילתו	יח-1	אכילת סלט ירקות עם בצל	ז-יא
פטירות, בישול נכרי בהם	טו-יח	בישול על כיריים שבלוע בהם חמץ	ד (ח)
פיטום, דינו	י (כה, כו, כח, פ)	ברזים, הכשרם	ז-ס
פיטום בבלוע	י (כה)	ברזים, מאכל חם שנגע בהם	ז-ס
פיטום במליחה	י (פ); יג (צב)	הגעלת כלים ביו"ט	ז-נח
פיירקס, אפשרות להגעיל	ז-מ	הגעלת פלטה ושיניים תוחבות	א-כב
פיירקס, חיוב טבילה	יח-ג	החלפת כלי בשרי לחלבי כשמגעיל לפסח	ז-נה
פיליפיני, חשש לייך נסך-עייץ ערך 'יין נסך'		הכנסת מצות למרק בשבת	י (קא)
פינת קפה, סוכר המלוכלך בחלב	א-טז	הכשר תנור פירוליטי	ג (לה); ז (קכה)
פינת קפה, הנחת סוכר ליד חלב	ב-יא	חיוב טבילה לכלים שנמכרו במכירת חמץ	ז-נו
פיצה-עייץ ערך 'חלב' (כאן ציינו רק ערכים שפיצה שונה משאר מאכלי חלב)		חמץ ומצה, שְׁמֶן או כחוש	י (כד)
פיצה, המתנת ו' שעות אחריה	א-ה (יט)	חמץ נותן טעם לפגם, דינו	ח-א
פיצה, משלוח ע"י נכרי או מומר	טז-ז	חמץ שנפסל מאכילת אדם/כלב	ח-זי
פיצה, שחתך אותה בסכין בשרית	ה-יג	חמץ, אם נחשב דבר שיש לו מתירין	יא-ו
פיצוחים-בישול נכרי בהם	טו-טז, כ (לא)	כביסה של המגבות וכפפות כלים, האם מועיל	ה-א (ב)
פירוליטי, הכשר התנור	ג (לה); ז (קכה)	כביסה של המפות, האם מועיל	ה-א, ב (ב)
פירות מנוקרים, כיום	יב-יב	כיסוי השיש	ה-כה
פירות שביעית החייבים בביעור, שיעור ביטולם		כלי שספק בשרי או חלבי	ז-נו
הקדמה לסימן ט		כשרות איפור	ח-כו, כט
פירות, אם נחשב מין במינו בעוגת פירות לענין דבר שיל"מ	יא-ד	כשרות מוצרי נקיון	ח-כח, כט
פירות, קנייתם ע"י קטן כשאין חותמת	יט-יט	ליבון כלים	ז-נח
פירות, שיש להם ציפוי מבריק	ח-כד	לעיסת דבר חריף כשיש סתימות	ז-יא
פירות, שנאכלים חיים, בישול נכרי בהם	טו-יט	לעיסת חזרת [חריין] כשיש סתימות	ז-יא
פיתה, חיתוכה באורז בלי טבילה	יח-ו	מאכל חם שנפל על נייר כסף על השיש	ט-יט
פלטה לבישול-עייץ גם ערך 'כיריים'		מגבות כלים, הכשרם	ה-א; ז-ס
פלטה בשרית, הנחת מיחם עליה	ד-ז	מפות, הכשרם	ה-ב; ז-ס
פלטה בשרית/חלבית שהניח עליה מאכל	ד-יא, יב	נאמנות קטן שבדק חמץ	יט-טז
פלטה חשמלית, בצימר, השימוש בו	יט-ו	עירוב חמץ בהיתר לפני פסח	ט-נא
פלטה חשמלית, חיוב טבילה	יח-כב (כא)	ציפוי הארונות שמעל הכיריים	ד (לח)
פלטה ליישור שיניים, הגעלתה בין בשר לחלב	א-כב	ריח חמץ בפסח	יט-ב (ה)
פלטה ליישור שיניים, טעם הבלוע בו	ז-יא	שולחן, הכשרתו	ז-ס
פלטה ליישור שיניים, ניקוי בין בשר לחלב	א-י	שיעור ביטול חמץ בפסח	הקדמה לסימן ט
פלטה, הנחת מאכל עליה בשבת	ד (לד), יח (כא, נא)	שריית החסה בחומץ	ז (עב)
פלטה, הנחת מיחם ליד סיר בשרי	ד-ח, ט	שריפת חמץ חלבי ובשרי	ב-ב
פלטת פח, חיוב טבילה	יח-כב (כא)	תנור פירוליטי, הכשרו	ג (לה); ז (קכה)
פלסטיק, אפשרות להגעיל	ד (מב); ז-מא	פפריקה, בישול נכרי בו	טו-טז
	[לגבי ליבון זי-נב]	פצע בגוף, מציצת הדם	יג-ח
פלסטיק, חיוב טבילה	יח-ג	פקק עם 'קוד' על יין	כ-י
פלפל חריף-עייץ ערך 'חריף'			
פלפל חריף, אם נחשב חריף	ה-ז		
פסול-עייץ ערך 'איסור שנפסל מאכילה'			
פסח			
איסור הנאה בחמץ	הקדמה לסימן ט	בישולו בכלי חלבי כדי ליתנו בכלי בשרי	ו-יד
		בישולו במקום שנשפך בשר/חלב	ד, ג, ד

שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עייץ חי י"ט, יא (ולגבי מים, עייץ ח-יב)

פרווה

השולחן

כהלכתו

תעא

שנחתך בסכין בשרית, לאוכלו עם חלב (או להיפך)
 ט-ו
 שנכבש בכלי בשרי חם לאוכלו עם חלב (או להיפך)
 יג-ו
 שעבר בצניור חלבי, שתייתו לאחר בשר א-כא
 שקיבל זיעת בשר, אכילתו עם דגים יב-ה
 פרוסת לחם שנאכלה עם חלב, לאכלה עם בשר ב-יד
 פרי אסור גדול שהתערב יא-כט
 פרי חרף, שנחתך, ונמצא בו תולעת ז-יט
 פרי שלם, אם נחשב בריה לענין איסור יא-טז
 פרי שלם, אם נחשב בריה לענין ברכה אחרונה יא-כח
 פרי, שנמצא דם עליו בשעת האכילה יג-ו
 פת-עייך ערך 'לחם' ו'חלות'
 פת נכרי-עייך ערך 'לחם נכרי'
 פת נכרי, דיך זה"ל בו יא-לד
 פתיתים שבושלו בכלי בשרי והכניס כלי חלבי כ-יד

~ צ ~

צבע איסור, שניכר בתערובת יא-מא
 צבע מאכל, ביטולו בששים יא-מא
 צהרונים, חשש החלפה במנות טז-ז, יב
 צומת הגידין, מכה או צרירות דם בהם יג-לז
 צונן, שאינו מעביר טעם, שיעורו הקדמה לספר
 צחצוח שניינים, כשנמצא דם על המברשת יג-ו
 צימר, שימוש בכלים יט-ד-ז
 צימר, שימוש בכלים (פירוט כלים) יט-ו
 צימר, שתיה מכוסות לא טבולים יח-ד, ה
 ציפוי מבריק על פירות, כשרותו ח-כד
 ציפס, בישול נכרי בו טו-יב
 ציצית, חיוב בדיקה כל יום יט-ח
 ציר חרף בכלי בשרי/חלבי ז-כג
 ציר חרף חלבי/בשרי, בכלי פרווה ז-כד
 צלחת-עייך ערך 'כלי'
 צלחת חלבית, שחתכו עליה בסכין בשרי (או להיפך) ח-ז
 צלחת מרק בשרית, שנשפכה על חלב או כלי חלבי י-מז
 צלחת מרק, כלי שני או כלי שלישי י-מא
 צלחת של מיקרוגל, חיוב טבילה יח-כג (צא)
 צליית בשר, הסרת צרירות דם יג-טו, מ
 צליית בשר וחלב יחד ב (ב)

צליית כבד

אופן הפיכת הכבד על האש יג-כג
 אופן הצליה למעשה יג-יט-כב
 אחרי ג' ימים מהשחיטה יג-יב
 באיזה כלי מוציא את הכבד מהאש יג-כד

במסעדה בשרית/חלבית א-יז; ג-ג, ז, ח
 הנאכל עם בשר, הנחתו ליד חלב ב-יא
 חם, שנחתך בסכין חלבית, אכילתו עם בשר (או להיפך) ו-יח
 חם, שנכנס לתוכו כף בשרית/חלבית ט-כו
 חם, שנפל על בשר/חלב קר ט-יט-כ {עייך גם י-ג, מ}
 - אם היו בכלי שני י-מב, מד
 חרף, שנחתך בסכין בשרית/חלבית, המתנת ו' שעות א-יח
 יבש, שהתבשל והכניסו לתוכו כף בשרית/חלבית י-יח
 כלי פרווה מלא במים שהיה בו כלי בשרי/חלבי כ"ד שעות י-יז, כ, כא (סא)
 סיר פרווה חם שנגע בסיר בשר/חלב חם י-טז
 קר, שנשפך עליו בשר/חלב חם ט-יט, כ; י-ג
 - אם נשפך הרבה בשר/חלב חם י-מ
 קר, שנפל על בשר/חלב חם ט-יט (נז); י-ד
 שהיה בכלי בשרי חם, לאוכלו עם חלב (או להיפך) ו-יג
 שהתבשל בכלי בשרי והכניס כף האם הכף נעשית בשרית ו-כג
 שהתבשל בכלי בשרי והתערב עם חלב (או להיפך) ו-א-ד
 שהתבשל בכלי בשרי, המתנת שש שעות ממנו א-ח
 שהתבשל בכלי בשרי, להעבירו לכלי חלבי ו-יד
 שהתבשל בכלי בשרי, לערב עם פרווה שהתבשל בכלי חלבי ו-טו
 שהתבשל בכלי ונכנסה לתוכו כף בשרית/חלבית ו-כג
 שהתבשל עם בשר, ונגע בחלב (או להיפך) י-ז, יב
 שהתבשל עם בשר, ונגע בכלי חלבי (או להיפך) י-יג
 שהתבשל עם בשר, לאוכלו עם דגים יב-ד
 שהתחמם על סיר בשרי, אכילתו עם חלב ב-כ (נז); ו-יא, כ (מז); י-יד, טו
 שהתחמם על סיר בשרי, המתנת ו' שעות ממנו ב (נז)
 שהתחמם עם בשר, המתנת שש שעות א-כ (נד)
 שמוגש בשמחה או בסעודה בשרית א-יז
 שנאפה עם בשר, אכילתו עם דגים ג-י; י-יב-ג
 שנאפה עם בשר/חלב בתנור, דינו ג-ז-י
 שנבלע בו טעם בשר ונגע בחלב (או להיפך) י-ז, יב
 שנגע בבשר ואח"כ נגע בפרווה שנגע בחלב י-יב
 שנגע בבשר/חלב, ושניהם חמים י-ג
 שנגע בבשר/חלב, ואחד מהם חם י-ד
 שנגע בבשר/חלב, ושניהם צוננים י-א, ב
 שנגע בבשר חם ואח"כ בחלב חם (או להיפך) ו-כב; י-ז, יב
 שנגע בחלב חם ואח"כ התבשל עם בשר ו-כב

יג-לו	בעצמות
יג-לז	בצומת הגידין
יג-לא, לח	בשר שהאדים ואין דם בעין
יג-לב	ורידים עם דם
יג-לג, לז; יט-ח	חיוב בדיקה בבית
יג-לז, מא	חיתוך במקום הצרירות
יג-מא	- בצרירות גדולה
יג-מב	- כמה חיתוכים
יג-מג	- אם צריך שהחיתוך יהיה כלפי מטה
יג-ללג	* כללים
יג-לז, מא, מג	כשיש חיתוך במקום הצרירות
יג-לז (צב)	מה לעשות אם מוצאים צרירות
יג-לא	מהי
	מי שלא בדק עד היום צרירות, דין הכלים שלו
יג-לט	מים אדומים הנפרשים מהעוף
יג-לא	מקומות שמצוי בבהמה
יג-לה	מקומות שמצוי בעוף
יג-לה	סימנים מה נחשב צרירות
יג-לד	עוף שהתבשל ומצאו בו צרירות דם שבטילה בשמים,
ט-יד	דין הצרירות
יג (צב)	עוף שנמלח עם צרירות דם, דינו
יג-טו, מ	צליית צרירות
יג-לח	שנמצאה אחרי הבישול

~ ק ~

יא-ג	קבוע, הגדרתו ודיניו
	קדירה-עין ערך 'כלי' ו'סיר'
	קוביות שוקולד חלבי, שנפלו לבשר, אופן שיעור הששים
ט-לט, מו	
כ-ז	קוגל אטריות, הפרשת חלה
טו-ד	קוגל אטריות, פת נכרי או בישול נכרי?
יז	קוגל, שאחד מהחתיכות נגע בבשר, אכילתו עם חלב
ג-ט	קוגל, שנאפה עם עוף בתנור, אכילתו עם חלב
יב-יז	קולה, שתיית הקצף
יג	קולט אדים, מעל כיריים שמבשל בהם בשרי וחלבי ד-יג
	קומקום בשרי, שפיכת מים לתוך כלי חלבי (או להיפך)
טו	
יט-ו	קומקום חשמלי, בצימר, השימוש בו
יח-יג, מט	קומקום חשמלי, חיוב טבילה
ט-יט (נט)	קומקום, חם, שהונח על חלב/בשר
	קומקום, שנעשה בשרי, השימוש במים החמים לקפה
יב	
יד-ד	קומקום, שפיכת מים ממנו על חלב/בשר
טו-יט	קונפיטורה, בישול נכרי בה

יג-יט	במיקרוגל
יג-כו	במכונה מסתובבת
יג-יט, כח	במכשיר חשמלי
יג-יט, כח	גז או מגל חשמלי
יג-טו, מ	האם צריך להסיר צרירות דם
יג-כט	הדחה לאחר הצליה
יג-יד, טז, יח	הדחת הדם שעליו
יג-כה	השימוש בכלים שצלו בהם
יג-יז	זהירות לא להשהות המלח על הכבד
יג-כא-כג	זמן הסרתו מהאש
יג-כ	חיתוך כלפי מטה
יג-טז, כ	חיתוך שתי וערב
יג-יג	טבילת הרשת והמנגל
יג-יא	כבד שהיה כבוש בדם
יג-יב (לה)	כבד שהיה קפוא כמה ימים לפני צלייתו
יג-יח	כבד שנמלח ולא נצלה מיד
יג-כג	כבד שנפל מהאש באמצע הצליה
יג-כו	כמה שכבות של כבדים
יג-יא	להוציא מיד מהארוזה
יג-יז	מליחה לפני הצליה
יג-כח	מנגל חשמלי, מים שתחתיו
יג-יט (נב)	מריחת שמן על הכבדים
יג-כג, כה	עדיפות בתוך רשת
יג-יט	עטיפת הכבד בנייר כסף
יג-כ-כב	שיעור הצליה
	צליית פרווה בכלי בשרי לאוכלו עם חלב (או להיפך)
יח-ו	
	צנון-עין ערך 'חרף'
ז-ה	צנון, אם נחשב חרף
טו-כא	צנון, בישול נכרי בו
	צנון, שנחתך לשנים בסכין בשרית/חלבית ואח"כ התרסק
ז-יד	במעבד מזון או בטלייסר
	צנימים, הכנתם בטוסטר בשרי כשאוכל עם חלב (או להיפך)
י-י	
יח-כח	צנימים, טבילת כלי לצנימים
	צנצנת דגים/קפה/ריבה-השימוש לפני טבילה
יח-לה	
יח-לב	צנצנת לקפה וסוכר, חיוב טבילה
	צרירות דם
יג-לה	בבהמה
יג-ל	בדיקת עופות מהשגחה מהודרת
יג-טו, מ	בכבד, אם צריך להסיר
יג-לה	בעופות הודו
יג-לא	בעור

השולחן

ח-כז, כט	קוסמטיקה, כשרותה
י-יט	קופסת גלידה חלבית, שחיממו בה בשר
יח-לה	קופסת קפה, השימוש לפני טבילה
בסכין שנתחך	קוצץ ירקות, חיתוך דבר חריף
ה-טז	בשרית/חלבית
ה-טז	קוצץ ירקות, מתי נעשה בשרי/חלבי
יז-לט	קורל (קורנינג) אפשרות הכשרה
יח-ג	קורל (קורנינג) חיוב טבילה
טו-יח	קורנפלקס, בישול נכרי בו
טו-יח	קורקבן, בישול נכרי בו
כ-טז	קטיפת ענבים ב'בוצרת' ע"י נכרי או חילוני

קטן

יט-כ	בדיקת תולעים
א-טו	המתנה בין בשר לחלב
יט-כב	חזקה שליח עושה שליחותו
יט-יז	נאמנות בדאורייתא
יט-טז	נאמנות בדרבנן נגד חזקת איסור
יט-טז	נאמנות שבדק חמץ
א (נא)	ספיה בידיים באיסורי דרבנן
יח-נא	שהטביל כלים כשגדול רואהו
יח-נא	שהטביל כלי וגדול מתקשר שראה
יז-ו	שליחתו להגעיל כלים
יח-נא-נג; יט-טז	שליחתו להטביל כלים
יט-כד	שליחתו למשלוח מנות
יט-יט	שליחתו לקנות פירות/עופות בלי חותמת
יט (מה)	שליחתו לשאול שאלה

קידוש

יח (נז)	בכלי חד פעמי
יד-כב	מאושפז בבית חולים, שמירה על היין
יב-יא	על יין מגולה
יב-יא	על יין מגולה זמן רב
יב-יא; יד-ו	על יין שהיה במקרר בלי פקק
טו-ח	קישור, בישול נכרי באמצעותו
טז-ז	קייטרינג, משלוח ע"י נכרי או מומר
יג-ו	קילוף ירקות, נטף דם
א-א	קיננה, הגדרתו
טו-יח	קישקע, בישול נכרי בו
י-לח	קליפה, כדי קליפה שנאסרה והתערבבה
הקדמה לספר	קליפה, שיעור כדי קליפה
ט-ד	קמח, נחשב לח או יבש
כ-ט	קמח עמילן חיטה ואורז, הפרשת חלה
כה-כד; ה-כד, כה	קנה דירה מנכרי/חילוני, הכשר השיש ג-כד; ה-כד, כה
טו-טו	קנה מאכלים, והתברר שבאחד אין הכשר

כהלכתו

תעג

ה-ו	קנה מטבח מנכרי/חילוני, השימוש בכיור
ג-כד	קנה מטבח מנכרי/חילוני, השימוש בכליו
ה-כד	קנה מטבח מנכרי/חילוני, השימוש בשיש
ג-טו, כד (לח)	קנה תנור מנכרי/חילוני
יח-יט	קנקן שתייה, חיוב טבילה
יח-נט	קנקן, שימוש לפרחים בלי טבילה
יח-כה	קנקומט חלב, חיוב טבילה

קפה

ו-ב, ו, ז	אכילת עוגה שהכינו בכלי בשרי
טו-כד	בישול נכרי בו
ד-י; ו-יב	הכנתו ממיחם בשרי
ד-ז-ט	הכנתו ממיחם שמונח על פלטה בשרית
	המלוכלך בחלב, הכנסתו למשקה בתוך ו' שעות
א-טז	מבשר
ב-יא	הנחת חלב ליד סוכר בבית כנסת
ה-טו	חיתוך עוגה בסכין בשרית כשנאכלת עם קפה
י-ג	חם, הכנסת אצבע לתוכו
ט-יט, כד	חם, שנפל לתוכו בשר חם
ו-יב;	מים שהתחממו בקומקום בשרי
ד-עד	שנכנס לתוכו כף בשרית או בשר
ד-כ	(והקדמה לסעיף כ);
י-מב	שנשפך על בשר או כלי בשרי
י-מז	שפיכת מים מקומקום על חלב
ד-יד	שתיית משקה פרווה ממכונת קפה בתוך ו' שעות
א-כא	מבשר
יב-טו	שתייתו אחרי דגים
ח-יט, כ, כא (נא)	קפסולות, עם חששות כשרות
יב-יח	קצה הלחם, אכילתו
יא-לו	קציצה מעוף טחון, אם נחשב חה"ל
ט-לט, מז	קציצת בשר וירקות, שנפלה לחלב, אופן שיעור הששים
יא-כה, כו	קציצת דגים, מדגים שיש בהם תולעים
יב-יז	קצף, של משקה, שתייתו
טו-כד	קקאו, בישול נכרי בו
	קר, שנפל על חם או שחם נפל עליו-
	ענין ערך 'תחתון ועליון'
ז-מו	קרמי (כלים קרמיים), אפשרות להגעיל
יח-ג, יג	קרמי (כלים קרמיים), חיוב טבילה
יז-לח	קרמיקה, אפשרות להגעיל
יח-ג	קרמיקה, חיוב טבילה
יח-יד, מט	קרב חלות, חיוב טבילה

~ ך ~

רב, הערות בשאלות באיסור והיתר	יט-י
רדיאטור, חימום מאכל עליו	יח-ו
רוג'לך, פת נכרי או בישול נכרי?	טו-ד, ה
רוטב בשר-עייך ערך 'בשר'	
רוטב בשר חם, שנשפך על גבינה	י-לג
רוטב בשר, שנשפך מתחת לסיר חלבי חם	ט-כב, כג
רוטב בשרי/חלבי חם, שנשפך על מאכל קר פרווה	י-לג
רוטב חריף בכלי בשרי/חלבי	ז-כג
רוטב מועט, להעביר טעם	ד (יג); י-ט
רוטב מרק עוף, שנשפך לחלב	ט (פו)
רופא שיניים, דם על המכשירים	יג-ח
רותח, שמעביר טעם, שיעורו	הקדמה לספר
רזה-עין ערך 'כחוש'	
רחיצת אצבעות בין חלב לבשר	א-א (ב)
רחיצת כלים-עייך ערך 'שטיפת כלים'	
ריבה, בישול נכרי בה	טו-יט
ריח איסור, אם מותר להריח	יט-ב
ריח חמץ בפסח	יט-ב (ה)
* ריחא, בתנורי אפיה שלנו	ג-א, ז-י (א, ז)
ריחא, ביאור הדין	י-ל (פא)
ריחא, המתנת ו' שעות ממאכל שהתחמם עם בשר	
ריסוק מאכל שיש בו תולעים	א-יט (נד)
ריסוק מרק שנפל לתוכו שרץ	יא-יז, כה, כו
רכיבה על חמור ספק בכור	ט-מז, מח, נ; יא-יז
רסן לישור שיניים-עייך ערך 'פלוטה'	יט-ח; כ-יב
רפואות, שמעורב בהם איסורים	ח-יט, כ (נא)
רשת במקוה כלים, אם מותר	יח-מב
רשת לצליה, חיוב טבילה	יח-כא
רשת צליית כבד, הצליה בה	יג-יט, כג, כה
רשת צליית כבד, השימוש בה אחרי הצליה	יג-כה
רשת צליית כבד, טבילתה	יג-יג

~ ש ~

שאלות, הערת לשואל ונשאל באיסור והיתר	יט-י
שאלות, שליחת קטן לשאול	יט (מה)
שבועות, אכילת חלב ובשר בסעודה אחת	א-ד
שבועות, טעם מנהג אכילת מאכלי חלב	א (טז)
שביעית, בצל ספיחים שהתבשל עם תבשיל	יא-לז
שביעית, עודף מחנות שמוכרת גם פירות שביעית	
שביעית, קטן שקונה ירקות, נאמנותו לומר זה ששית זה	ט (טז); יא (צ)
חז"ל זה נכרי	יט-יט

שביעית, שיעור ביטול פירות שביעית החייבים בכיעור
הקדמה לסימן ט

שבת

אולם שיש ספק, האם נחשב דבר שיש לו מתירין-יא	
אכילת בשר ודגים בשולחן אחד	יב-ח
אפיית דגים בתנור בשרי	ג-יא, יג
אפיית דגים עם בשר	ג-יב
אפיית חלות בתנור בשרי	ג-ג (ז)
ביצים המשוחות על החלות, של נכרי	טו-ה
בית חולים, שמירה על היין מחשש יין נסך	יד-כב
ברר לאחר זמן, אם יכול לאוכלו מיד ולתקן המעשה	
י"א (ח)	
הגעלת כלים בשבת	יז-נח (קיח)
הכנסת המצות למרק בשבת	י (קא)
המתנת ו' שעות מחלות שהתחממו על סיר בשר	
ב (נז)	
הנחת מאכל בשבת על פלוטה	ד (לד); יח (כא, נא)
הנחת מיחם על פלוטה בשרית	ז-ד
הנחת מיחם על פלוטה ליד סיר בשרי	ד-ח, ט
הנחת פלח לימון בשפת כוס תה	יא-ד
הניח חלות על סיר שמתבשל בו בשר	י-טו
הפקר בשבת	יח (קי)
השימוש בכלי שהוטבל בשבת	יח-נח (קיב)
התירו לצורך שבת ונשאר ליום ראשון	יט-כו
זהירות מכסיסת ציפורניים ביום חול ובשבת	יג-י
חזור וניעור במשקין זבוב	ט (עז)
חימום חלות על סיר בשרי	ב-כ; ו-יא, כ; י-יד, טו
חימום מים לקפה במיחם בשרי	ד-י; ו-יב
חיתוך ענבים שמטפטף מהם מיץ	יא-ט
חלות או עוגות שנאפו עם בשר, דינם	ג-ח, י
חלות שהתחממו על סיר בשרי, אכילתם עם חלב	
ב-כ; ו-יא, כ; י-יד, טו	
חלות שנאכלו עם בשר, לאוכלם עם חלב	ב-יד
טבילת כלים בשבת	יח-נח
טשולנט או מרק שנמצא בהם נמלים או זבובים	יא-כג
(לענין הטעם שלהם עייך ח-ג)	
כסא בסיס שנתערב	יא-י, יד
לחם נכרי בשבת	טו-ב
ליבון כלים בשבת	יז-נח
מאכל שהתבשל עם בשר, לאוכלו עם דגים	א
להיפך	יב-ד
מאכל שנאפה עם בשר, לאוכלו עם דגים	(או להיפך)
יב-ג	
מוקצה, אם נחשב דבר שיש לו מתירין	יא-ו

השולחן

נפל שרץ לתבשיל ונאבד שם	יא-יט
סיר ציבורי שחילונים ונכרים הגיסו	טז-ט (טז)
סיר ציבורי שחילונים ונכרים לקחו בכף שלהם	טז-ט (טז)
סלט שהחריף נחתך בסכין בשרית, לאוכלו עם דגים	יב-ב
קידוש בכלי חד פעמי	יח (נז)
קידוש על יין מגולה	יב-יא
קידוש על יין שהיה במקרר בלי פקק	יב-יא; יד-ו
קריעת מדבקה שעל סיר	טז-ח
שימוש במלחיה לסעודה חלבית ובשרית	ב-יא
שפיכת מים ממיחם על טשולנט	ד-יד (מז)
תערובת מעשה שבת שנעשה במזיד	יא-יב
תערובת מעשה שבת שנעשה בשוגג	יא-ה
שוגג, הגדרתו	ט-מח
שולחן מלכים-עיינן ערך 'בישול נכרי'	
שולחן סעודה, חיוב טבילה	יח-לד
שולחן, אכילה בתוך ו' שעות מבשר ליד האוכל חלב	ב-ו
שולחן, אכילה כשיש תרו"מ או טבל על השולחן ב (יא)	
שולחן, אכילת בשר ודגים בשולחן אחד	יב-ח
שולחן, אכילת בשר וחלב בשולחן אחד	ב-ג-ה
שולחן, אכילת בשר וחלב על השולחן עצמו	ב-ז
שולחן, הכשרתו	ז-ס
שולחן, הכשרתו לפסח	ז-ס
שולחן, שהניחו עליו צלחת בשרית/חלבית חמה	י-טז
שום-עיינן ערך 'חריף'	
שום קלוף שעבר עליו לילה	יב-יג
שום, אם נחשב חריף	ז-ה
שום, בישול נכרי בו	טו-כא
שום, שנחתך לשנים בסכין ואח"כ התרסק במעבד מזון או בסלייסר	ז-יג, יד
שומשום, בישול נכרי בו	ו-יז
שוקו, בישול נכרי בו	טו-כד
שוקולד (ממרח), בישול נכרי בו	טו-יז
שוקולד (קוביות), בישול נכרי בו	טו-יב, כג
שוקולד (קוביות) עם וופל, בישול נכרי בו	טו-כג
שוקולד חלבי, שנפל לבשר, אופן השיעור בששים	ט-לט, מו
שוקולד שהומס וטבלו בו כמה גליליות חלביות	ט-לא
שוקולד, המסתו לעוגה בכלי בשרי לאוכלו עם חלב	ו-ב, ז
שוקולד, נתינתו לאחיות חילוניות	יט-כה
שוקולד, שהמיסו בכלי בשרי, העברתו לכלי חלבי	ו-יד

כהלכתו

תעה

שחיקת אבנים, אפשרות להגעיל	זי-לז
שטיפת כלים בכיור אחד	ה-ג-ה (יט)
שטיפת כלים בשריים וחלביים יחד	ו-כא
שטיפת כלים בשריים/חלביים עם כלים פרווה	ה-ג
שטיפת כלים, בשרי וחלבי ביחד במדיח	ה-ז, ח
שטיפת כלים, סקוטש נפרד לחלבי ולבשרי	ב-כו
שטיפת כלים, שטף בשרי על חלבי (או להיפך)	ה-ד, ה (כ)
שימוש בכלי אסור	זי-ג-ז
שימוש במאכל שנקנה בתוך כלי לא טובל	יח-לה
שימוש במיקרוגל טרף	יט-ז
שינה, בין בשר לחלב, אם מועיל	א (כה)
שיניים תוחבות, הגעלתם בין בשר לחלב	א-כב; ז-יא
שיניים תוחבות, הגעלתם לפני פסח	א-כב; ז-יא
שיניים, דם על מברשת שיניים	יג-ו
שיניים, המתנת ו' שעות מבשר שבהם	א-י-יא
שיניים, טיפול שיניים כשיש דם על המכשירים	יג-ט
שיניים, טעם בלוע בהם	ז-יא
שיניים, טעם בלוע בסתימות לענין חמץ בפסח	א-כב;
שיניים, טעם הבלוע בסתימות לענין בשר וחלב	א-כב;
שיניים, לעיסת חזרת (חריין) כשיש סתימות	ז-יא
שיניים, ניקוי פלטה בין בשר לחלב	א-י
שיניים, ניקויים בין חלב לבשר	א-א-ג
שיניים, ניקויים בן בשר לחלב	א-י
שיעור זמן העברת טעם	הקדמה לסימן י
כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פרטים באופן הצגת השאלה לרב	
שיש אבן קיסר, בשרי, הנחת מאכל חלבי קר עליו (או להיפך)	ה-כז
שיש אבן קיסר, הכשרתו	ה-כה; זי-מג
שיש אבן קיסר, שנטרף, הנחת מאכל קר עליו	ה-כה
שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיינן ח-ט,	
יא (ולגבי מים, עיינן ח-יב)	
שיש, אם נחשב כלי מנוקב לענין בשר שנמלח	יג-יח
שיש, באיזה אופנים נאסר	ה-כב
שיש, בצימר, השימוש בו	יט-ו
שיש, הנחת בשר וחלב זה ליד זה	ב-ח
שיש, חיתוך חריף עליו	ז-ח
שיש, מצופה בנייר כסף, ונפל עליו בפסח מאכל חם	
שיש, קנייתו מנכרי/חילוני	ג-כד; ה-כד, כה

י (כה, כו)	פיטום הכחוש
י (כה, פ)	פיטום בבלוע
י (פ); יג (צב)	פיטום במליחה
ז-ב (ח); י-ח	שבלוע בכלי, להבליע טעם במאכל או בכלי
ח-כח	שבלוע במאכל, העברת טעם למאכל או לכלי
	שמפו, כשרותו
	שניצל- עיין ערך 'בשר'
ב-ל	שניצל סויה, עם חלב
י-ז	שניצלים חמים, שנפל גבינה על אחד מהם
יח-מג	שפופרת הנוד, מהו
	שפיכת מאכל מכלי בשרי לכלי חלבי (או להיפך)
ו-יד	שפיכת מים חמים מקומקום על חלב/בשר
	שפיכת שֶׁמֶן ותבלינים לסיר בשרי/חלבי שעל האש ד-טו
	שפתון, כשרותו
ח-ג	שפתיים יבשות, מציצת הדם מהם
י-ג	שפתיים, כסיסת העור מהם
ח-ג	שריטה בגוף, מציצת הדם
ז (עב)	שריית עלי חסה בחומץ
ב-ב	שריפת בשר וחלב יחד
ה-יא	שריפת 'חלה' בכלי, דין הכלי
ב-ב	שריפת חמץ, זריקת חמץ חלבי ובשרי
יא-יט	שרץ, שנפל לתבשיל ונאסר שם
ט-מז, נ	שרץ, שנפל לתבשיל, ריסוק התבשיל
יא-כג	שרצים שנמצאו בתבשיל, דינו
ז-א	שש שעות, אופן החישוב
	שש שעות, המתנה בין בשר לחלב-
	עיין ערך 'המתנת שש שעות'
	ששים, ביטול בששים-
	שתי חותמות, הגדרתם
יד-כג; טז-ה	שתיית חלב, אכילת בשר אחריה

~ * ~

תא מטען של אוטובוס, וישנים על האוכל	יב-יד
תבלין, אם נחשב מין במינו לגבי דבר שיש לו מתירין	
תבלין, אסור, שהוכנס להיתר	יא-ג
תבלינים, הנחתם ליד חלב פתוח או בשר פתוח	ב-יא
תבלינים, שפיכתם ישירות לסיר שעל האש	ד-טו
תבלינים, שקיבלו אדים בשריים, אכילתם עם דגים	ה-יב
תבנית אפיה אלומיניום, חיוב טבילה	יח-כט (נב, נו)
תבנית אפיה, אפשרות להכשירה	ג-כא; יז-ז (כ)
תבנית אפיה, חיוב טבילה	יח (נב, נו)
תבנית אפיה בשרית, אפיית דגים בה	ג-יג
תבנית אפיה בשרית, אפיית פרווה הנאכל עם חלב	ג-ו

שיש בשרי, הנחת כלי חלבי חם עליו (או להיפך)	ה-כ, כא; י-טז
שיש בשרי, הנחת מאכל חלבי חם עליו (או להיפך)	ה-כ, כא
שיש בשרי, הנחת מאכל חלבי קר עליו (או להיפך)	ב-יא; ה-כא, כה
שיש בשרי, שהניחו עליו סיר חלבי חם (או להיפך)	י-טז
שיש בשרי, שנפל עליו מאכל חלבי (או להיפך)	ט-כא (סב); ה (נא)
שיש חלבי, שניתזו עליו טיפות בשריות חמות (או להיפך)	ה-יט (נא)
שיש חלבי, שצמוד לו כיריים בשריות	ה-יט
שיש פרווה, שהניחו עליו סיר חלב/בשרי חם	י-טז
{עיין גם ב (כא)}	
שיש שנאסר, הכשרתו	ה-כג, כד (סא)
שיש שנאסר, הנחת כלי חם עליו	ה-כ; י-טז
שיש שנאסר, הנחת מאכל חם עליו	ה-כ
שיש שנאסר, הנחת מאכל קר עליו	ב-יא; ה-כה
שישים, ביטול בששים-	עיין ערך 'ביטול בששים'
שלאק, כשרותו	ח-כד
שליח נכרי/חילוני לייץ	יד-יז, יח, כג
שליח נכרי/חילוני לבשר ודגים	טז-ז
שליח נכרי/חילוני לפיצה או לשווארמה	טז-ז
שליח עושה שליחותו, בגדול בדאורייתא	יט-כב
שליח עושה שליחותו, בקטן	יט-כג
שליחת גדול לתת משלוח מנות	יט-כב, כד
שליחת קטן להפריש תרו"מ	יט-יז
שליחת קטן לתת משלוח מנות	יט-כג
שליחת קטן לבדוק חמץ	יט-טז
שליחת קטן לטבול כלים	יח-נא-נג
שליחת קטן לקנות ירקות בשביעית (נאמנותו לומר זה	זה
ששית וזה חו"ל וזה נכרי)	יט-יט
שליחת קטן לקנות פירות/עופות בלי חותמת	יט-יט
שלם, פרי שלם לענין בריה	יא-טז, כח
שמיטה- עיין ערך 'שביעית'	
שמירת שש שעות-	עיין ערך 'המתנת שש שעות'

שֶׁמֶן

בשרי, אכילתו	ב-כג
מריחתו על הכבדים לפני צליה	יג-יט (נב)
שפיכתו לסיר בישול שעל האש	ד-טו
שקיבל אדים בשריים, אכילתו עם דגים	יב-ה

שֶׁמֶן

האם גבינה נחשבת שֶׁמֶן	י-ד, יא
האם חלב נחשב שֶׁמֶן	י-יא
הגדרתו	י-ד, י (כד)

השולחן

תבשיל בסירי בשרי, לאוכלו עם חלב ו-א-ג
תבשיל שהתבשל בכלי חלבי, לאוכלו עם בשר ו-א-ג
תבשיל שיש בו בצל או שום, אם נחשב חריף ז-ד, ט
תבשיל, שהכניסו שם ירקות שיש בהם ספק תולעים

יא-כ (לו)
תבשיל, שנמצא שרץ דבוק בו ט-מד
תבשיל, שנמצאו בו כמה זבובים או נמלים יא-כג
[לענין הטעם שלהם עיין ח-ג]

תבשיל, שנמצאו בו כמה תולעים יא-כג
תבשיל, שנפל לתוכו שרץ ונאבד שם יא-יט
תבשיל, שנפל שרץ לתוכו, ריסוק התערובת ט-מז, מט, נ
תה, בישול נכרי בו טו-כד
תה, הנחת פלח לימון בשפת הכוס יא-ד
תה, שתייתו אחרי דגים יב-טו

תולעים

בדגים, ריסוק הדגים ט-י; יא-כה, כו
בדיקה בטורח יט-ט
בדיקה ע"י נשים יט-כא
בדיקתם ע"י קטן יט-כ
ביטולם בפרי יא-טז, מח

האם נחשבים טעם לפגם ח-ג
הדבוקים למאכל והתבשלו כף ט-מד
הכניס למרק ירקות שיש בהם ספק תולעים יא-כ (לו)
הכנת קציצה מדגים שיש בהם תולעים יא-כה, כו
הרבה תולעים שאי אפשר להסירם יא-כא
חתך מאכל חריף ומצא בו תולעת ז-יט
מצא כמה תולעים בפרי, דין הפרי יא-כב
מצא כמה תולעים בתבשיל, דין התבשיל יא-כג
[לענין טעם שלהם עיין ח-ג]

ריסוק מאכל שיש בו תולעים יא-יז, כה, כו
תולעי אניסקוס בדגים יא-כו
תוספי מזון, שמעורב בהם איסורים ח-כ, כא (גא)
תוחים, ריסוקם להכנת מאכל יא-כה

תחתון ועליון (עיין גם 'עירוי מכלי ראשון'!)

בשר חם שנפל על חלב קר ט-יט, כ {עיין גם י-ג}
בשר חם שנפל על כלי חלבי קר (או להיפך) ט-כא-כג
בשר קר שנפל על חלב חם ט-יט, כ (נו); י-ד
{עיין גם י-ג}

- אם החלב היה בכלי שני י-מב, מד
דין תתאה גבר בכלים ט-כא-כה (סב, סו)
חלב חם שנפל על בשר קר ט-יט, כ {עיין גם י-ג}
חלב קר שנפל על בשר חם ט-יט, כ (נו); י-ד
{עיין גם י-ג}

חלב שנשפך מתחת סיר בשרי חם (או להיפך) ט-כב, כג

כהלכתו

תעז

חלב/בשר חם שנפלו על כלי פרווה קר ט-יט;
י-לה, לו

חלב/בשר חם שנפלו על מאכל פרווה קר ט-יט, כ
- אם נשפך הרבה חלב בקילוח ארוך י-מ
חם שנפל על קר, ואחד מהם לח ט-כ; י-לח, מ
כלי קר בשרי שנפל על מאכל חלבי חם (או להיפך)
ט-כה

* כללים ודוגמאות ט-יט-כ (והקדמה לסעיף ט)
כשהעליון על האש ט-כג; י-לו
כשהתחתון בכלי שני ט-כד
תחתון קר, ונפל עליו איסור חם ט-יט, כ

**שים לב! בכלי שאינו בן יומו הדין שונה, עיין ח-ט,
יא (ולגבי מים, עיין ח-יב)**

תינוק שנשבה, דין חילונים של ימינו יד-י (כ)
תינוק, ישן על אוכלין בעגלה יב-יד
תינוק, שתיית חלב שאוב עם דם יג-ט
תינוק, תחליפי חלב, חשש חלב נכרי טו-לה (צא)

תנור אפיה

אפה בשר וחלב ביחד, דין המאכלים ג-ב
אפה בשר/חלב עם פרווה ביחד, דין הפרווה ג-ז-י
אפה בשר בתנור חלבי (או להיפך) ג-טו
אפיית בשר וחלב בשני תאים נפרדים ג-א
אפיית דגים בתבנית אפיה בשרית ג-יג
אפיית דגים בתנור בשרי ג-יא
אפיית דגים עם בשר ג-יב
אפיית חלות או עוגות בתנור בשרי (כלי בשר) ג-ג (ז)
אפיית פרווה במגש בשרי/חלבי ג-ו
בישול מאכל פרווה נוזלי בתנור בשרי (כלי בשר)

ג-ד, ה
הכשרתו מבשר או חלב לפרווה ג-ה, יד
המציאות לגבי אדים ג (א, ז)
המתנת ו' שעות ממאכל פרווה שהתחמם עם בשר
א-כ (נד)

הסבר ענין ריחא וזיעה שיש בו ג (א, ז)
חיוב טבילה יח-כג, מט (צא)
חלות או עוגות שנאפו עם בשר, אכילתם עם חלב

ג-ח, י
ז-כו
חריף שנאפה עם בשר/חלב
חריף שנחתך בסכין בשרית/חלבית ונאפה עם פרווה

ז-יב
מאכל שנאפה עם בשר, אכילתו עם דגים יב-ג
מאכל שנאפה עם דגים, אכילתו עם בשר יב-ג
קנייתו מחילוני/נכרי ג-כד
שנאסר, הכשרתו ג-טו (לד)
שנשא חם, לענין בישול נכרי טו-כו

ט-ה	כלים מותרים עם כלים אסורים
ט-ה	לח ביבש
ט-ג	לח בלח
ט-כו	לצורך שבת, ונשאר מהמאכל ליום ראשון
ט-כה	מקום הצורך, מהו
ט-לד-לו	נוסף היתר לתערובת
יא-יט	נפל שרץ לתבשיל ונאבד שם
ט-יא, יב	ספק אם יש ששים
ט-יג	ספק אם יש ששים, הוספת היתר
	עליון חם ותחתון קר - עיין ערך 'תחתון ועליון'
	פרווה שהתבשל בכלי בשרי והתערב עם חלב (או להיפך) - עיין ערך 'טעם שני'
	פרווה שהתבשל בכלי בשרי עם פרווה שהתבשל בכלי חלבי
טז-ו	פרווה שהתבשל עם בשר/חלב, ונגע בפרווה / חלב / בשר - עיין ערך 'בלוע במאכל' ו'בלוע בכלי'
	קציצת בשר וירקות שנפלה לחלב, אופן שיעור הששים
ט-לט, מז	רוטב בשר חם שנשפך על כלי חלבי (או להיפך) ד-יז; ה-כא (נא); י-לג-לו
	שוקולד חלבי שנפל לבשר, אופן שיעור הששים
ט-לט, מז	שלוש חתיכות ונפלו שתיים מתוכם
ט (כ)	תחתון חם ועליון קר - עיין ערך 'תחתון ועליון'
יא-ה, יב	תערובת מעשה שבת בהיתר
כדאי לעיין בסימן יט סעיף י-פרטים באופן הצגת השאלה לרב	
יג-ו	תפוח, שנמצא דם עליו בשעת האכילה
ב-כג	תפוחי אדמה חלביים, אכילתם
י-ד	תפוחי אדמה, שנגעו בבשר חם, אכילתם עם חלב
ח-כד	תפוח, כשרות הציפוי המבריק
	תקרובת ע"ז, איסורי הנאה
	תרומה, אכילה כשיש תרו"מ על השולחן
	תרומה, שיעור ביטולה
	תרומה, הפרשתה ע"י קטן
ט-כב	תרומה, שליחת גדול להפריש
	תרופות, עם טעם טוב, שמעורב בהם איסורים
ח-כ, כא (נא)	תרופות, שישנו עליהם, נטילתם
יב-יד	תרופות, שמעורב בהם איסורים
ח-יט, כ (נא)	תרי משהו
יא (ב)	תרמוס - עיין ערך 'טרמוס'
ט-יט-כ	* תתאה גבר, כללים ודוגמאות
(והקדמה לסעיף יט)	תתאה גבר - עיין ערך 'תחתון ועליון'

שנקנה מנכרי או מחילוני, השימוש בו ג-טו (לח) תנור פיירוליטי, הכשרו ג (לה); יז (קכה)

תערובות

	בערכים נפרדים: 'ביטול איסור לכתחילה', 'טעם לפגם', 'כלי ראשון', 'עירוי מכלי ראשון', 'כלי שני', 'כבוש כמבושל', 'מלוח כרותח', 'חתיכה נעשית נבילה', 'דבוק', 'דבר שיש לו מתיירין', 'בריה', 'חתיכה הראויה להתכבד', 'דבר העשוי לטעם', 'דבר חשוב'.
	איסור עם היתר - עיין ערך 'איסור'
ט-טז	איסור שהתערב ואי אפשר להוציאו
ט-טז	איסור שהתערב ואפשר למוצאו
ט (טז)	ביטול ברוב, הגדרתו
ט-ו	ביטול בששים, אופן שיעור האיסור וההיתר
ט (כה)	ביטול בששים, הגדרתו
	בשר עם חלב - עיין ערך 'בשר', 'חלב', ו'כלי בשר שהתבטל בחלב (או להיפך) ואח"כ נוסף עוד איסור
ט-ל-לב	בשר/חלב עם כלי חלבי/בשרי - עיין ערך 'כלי בשר ופרווה, לענין המתנת ו' שעות - עיין ערך 'המתנת שש שעות' דברים שאינם בטלים בששים (רשימה)
	הקדמה לסימן יא
	הוספת היתר לתערובות כדי לבטל את האיסור
ט-מז, מח	הוצאת האיסור כשיש ששים כנגדו
ט-יד	הוצאת האיסור
ט-י, יד	העברת טעם ע"י רוטב מועט
ד (יג); י-ט	הפסד מרובה, מהו
יט-כה (נא)	השתמש בכלי שנאסר
יט-ג-ז	זמן העברת טעם
	חלב ופרווה, לענין המתנת ו' שעות - עיין ערך 'המתנת שש שעות'
	חלב חם על שיש או משטח בלי דפנות, שיעור הביטול
ט-ה	חלב/בשר שנגע בפרווה - עיין ערך 'בשר', 'חלב', 'פרווה'
	חלק מכלי בשרי שנכנס לכלי חלבי (או להיפך)
ט-כו-כט	ט (והקדמה לסעיף כו)
	טעימת נכרי, אם מועילה במקום ביטול בששים
ט (כח)	
ט-א	יבש ביבש מין במינו
ט-ב	יבש ביבש מין בשאינו מינו
י-לח	כדי קליפה שנאסרה והתערבה
יח-י	כלי שאינו טבול שהתערב באחרים
ה-י	כלים בשריים עם כלים חלביים

מילון Dictionary

Cheese	גבינה	Wine extract that hardened	אבן היין
Hard (yellow) Cheese	גבינה צהובה	(marble type)Caesar stone	אבן קיסר
Carrots	גזר	Calcium in the water	אבנית
Ice Cream	גלידה	Onion powder	אבקת בצל
Glycerin	גליצרין	Soup mix	אבקת מרק
Loan Fund	גמ"ח	Garlic powder	אבקת שום
Roasted Chickpeas(Arbes)	גרגירי חמוס	Steam, Vapor	אדם
Grains	גרגירי 'ארבעס' קלויים	Lipstick	אודם
Watermelon seeds	גרעיני אבטיח	Bus	אוטובוס
Pumpkin seeds	גרעיני דלעת	Banquet hall	אולם שמחת
Sunflower seeds	גרעיני חמניות	Jackknife	אולר
Braces	גשר ליישור שיניים	Rice	אורז
Sweets	דברי מתיקה	Butcher shop	אטלז
Became red (Steam meat)	האדים	Induction (the cooking vessel	אינדוקציה
Laying Eggs	הטלה	itself becomes the heat source, via element	
Herring	הערינג	below the surface of the cooktop that creates	
Accumulated	הצטברה	a magnetic field).	
Video	וידאו	Makeup	איפור
Vitamin D3	ויטמין D3	Aluminum	אלומיניום
Vitamins	ויטמינים	commonly Anisakis worms	אניסקים
Kashrut Supervision	ועדת כשרות	found in fish	
Committee		Bleach	אקונומיקה
Wafers	ופלים	packaged	ארוזות
Pink	ורוד	Packaging	אריזה
Veins	ורידים	Randomly	אקראי
Fly	זבוב	Peanuts	בוטנים
Sheep sweat	זיעת כבשים	Knishes(Bourekas)	בורקס
Glass	זכוכית	Snacks (called 'Bamba'	'במבה' ו'ביסלי'
Tartaric acid	חומצה טרטריט	and 'bisli')	
Preservative	חומר משמר	Blintzes	בלינצ'ס
Stamp	חותמת	Blender	בלנדר
Stamped seal of kashrut	חותמת ההכשר	Scallions	בצל ירוק
Horseradish	חזרת ['חריין']	Dough	בצק
Snack	חטיף	Cracks	בקעים
Secular	חילוני	Screws	ברגים
coconut milk	חלב אגוז קוקוס	Tap	ברז
almond milk	חלב שקדים	Hospitals	בתי חולים
Rust	חלודה	Factories	בתי חרושת
Challot	חלות	Hotels	בתי מלון
Butter	חמאה	Gelatin	ג'לטין
gas burner grate	חצובות גז	Jelly	ג'לי

Educational Institutions (schools)	מוסדות לימוד	Chef	טבח
Cleaning products	מוצרי נקיון	Ring	טבעת
Fork	מזלג	Toaster	טוסטר
Electric fork	מזלג חשמלי	Teflon	טפלון
Pan	מחבת	Thermos	טרמוס
Dairy plant	מחלבות	Tractor	טרקטור
Kitchen	מטבח	Handles	ידיות
Airplanes	מטוסים	Handle	ידית
Grinder	מטחנה	Winery	יקב
Urn	מיחם	Sinks	כיורים
Mixer	מיקסר	Loaf of bread	כיכר לחם
Cold water bar	מיקר	Stovetop	כיריים
Microwave	מיקרוגל	Disposable dish	כלי חד פעמי
Bread cutting machine	מכונה לחיתוך לחם	cookware made from dense organic ceramic particles based on silicon	כלים קרמיים
Machines	מכונות	Chair	כסא
Cover	מכבסה	Spoon	כף
Citric acid	מלח לימון	Gloves	כפפות
Salt shaker	מלחיה	Button	כפתור
Cucumbers	מלפפונים	Orange	כתום
Spreads	ממרחים	Crowns	כתרים
Candy	ממתק	Melt	להמיס
Punctured	מנוקרים	Coagulate	להקריש
Portions	מנות	Humidity	לחות
Shares(stocks)	מניות	Roll	לחמניה
Blind	מסנוור	Stabilize	לייצב
Filters	מסננים	Bite	לכסוס
Restaurant	מסעדה	Hospitalized	מאושפז
Food Processor	מעבד מזון	Bakery	מאפיה
Tablecloth	מפות שולחן	Practically	מבחינה מעשית
Nutcracker	מפצה אגוזים	Shiny	מבריק
Sucking	מציצת	Sticks out	מבצבץ
Video cameras(Closed circuit tv.)	מצלמות	Brush	מברשת
Ladle	מצקת	Dish towels	מגבות כלים
Peeler	מקלף	Cutlery drawer	מגירת הסכום
Refrigerator	מקרר	Stickers	מדבקות
Margarine	מרגרינה	Incubators	מדגרות
Toothpaste	משחת שיניים	Dishwasher	מדיח כלים
Shipment	משלוח	Shelf	מדף
Liquid	נוזלי	Embedded	מוטבעת
Nylon	ניילון	prepared , ready	מוכנות
Baking paper	נייר אפיה	Monosodium	מונוסודיום

Piece of bread	פרוסת לחם	Paper Towel	נייר טישו
open (pot) without guarding	פרוצות	Silver Foil	נייר כסף
Kugel	פשטידה [קוגל']	Stainless Steel	נירוסטה
pasta, baked before it is boiled	פתיתים	Sprayed	ניתז
Pliers	צבת	Separate	נפרד
Particular shape	צורה	secreted	נפרשים
Room leased to tourists	צימר	Soy hot dogs	נקנקיות סויה
Pipes	צינורות	Scratched	נשרט
Coating	ציפוי	Broke off	נתבקעו
Plate	צלחת	Soaps	סבונים
Toast	צנימים	Purple	סגול
Jars	צנצנות	Cracks	סדקים
Blood clot	צרירות דם	Sugar	סוכר
Noodle Kugel	קוגל אטריות	Candy	סוכריות
Password	קוד סודי	Yemenite hot sauce	סחוג
ventilated oven hood	קולט אדים	Silicone	סיליקון
Kettle	קמקום	Cutlery(Silverware)	סכו"ם
Electric Kettle	קומקום חשמלי	Spreading knife	סכין מריחה
Box, container	קופסה	Knives	סכינים
Soup mix box	קופסת אבקת מרק	Basket	סל
Steam	קיטור	Salad	סלט
Zucchini	קישואים	Slicer (vegetable cutter)	סלייסר (קוצץ ירקות)
Roasted	קלויים [קדמס']	Scotch Brite	סקוטש
Styrofoam	קלקר	Fillings (of cavities)	סתמות
Buy	קנה	Baby Carriage	עגלת אמבטיה
Milk Pitcher with built-in knife	קנקומט	Foreign worker	עובד זר
to open milk		Cookies	עוגיות
Coffee	קפה	Koshered chickens	עופות מוכשרים
Milky tea and coffee	קפה ותה חלביות	Grater	פומפיה
Meatballs	קציצות בשר	Porcelain	פורצלן
Fish sticks	קציצות דגים	Trash can	פח אשפה
Foam, whip	קצף	Mushrooms	פטריות
Cocoa	קקאו	Linoleum(PVC)	פי. וי. סי.
Ice	קרח	Pistachio nuts	פיסטוקים
material made from dense organic	קרמי	Nuts	פיצוחים
ceramic particles based on silicon		Bite plate, hot plate	פלטה
Carp	קרפיון	Hot plate	פלטה חשמלית
Bread cutting board	קרש חלות	Plastic	פלסטיק
Rugelach	רוגלך	Paprika	פפריקה
Sauce	רוטב	Wound	פצע
Jam	ריבה	Cork	פקק
grate	רשת	Pareve	פרווה
Fatty	שומנית		

כהלכתו

מילון

השולחן

תפב

Insect	שרץ	Chocolate	שוקולד
runk	תא מטען	Canned Food	שימורים
Spices	תבלינים	Dentures	שיניים תותבות
Disposable baking pan	תבנית אפיה חד פעמית	Kitchen (Marble) counter	שיש
Tea	תה	Shellac	שלאק
Anisakis worms in fish	תולעי ה'אניקסיס' בדגים	Celebrations	שמחות
Strawberries	תותים	Fatty	שמן
Potatoes	תפוז"א	Shampoo	שמפו
Apple	תפוח	Yeast	שמרים
Potatoes	תפוחי אדמה	Soy schnitzel	שניצל סויה
Qualities	תכונתו	Chicken cutlets	שניצלים
Medications	תרופות	Shabbos Clock	שעון 'שבת'
		Rubbing	שפשוף
		Lip Balm	שפתון
		Bag	שקית

י אמר לעם נעלב ולא עולב, לא תבשל גדי בחלב,
לנטוע רחמנות בלב, זרע ישראל עבדיך

ש מו חכמים גדר, להרחיק ביניהם יותר, בהיכר ובזמן
כסדר, קבעו חכמים לשמירה

ר איתי תועלת גדולה, לערוך דיני המטבח בלשון
קלה, כלי בישול אפיה ואכילה, שולחן ערוך כהלכה

א וכל מכלי חלבי, עם בשר אותו להביא, וחרף משביח
טעם טבעי, טעם הבלוע בקדירה

ל א בן יומו וטעם לפגם, וכלים שאינם בני יומם, ואיסור
שנפסל לאדם, תתננה לגר תושב שבשעריך

מ דם ביצים הישמר, והכבד תיצלה מהר, והעופות
שבבית מצרירות דם תברר, שהרי לנו אסורה

א ם כליו נאסרו מאיסור כצרירות, יכשירם בכללי
הכשרות, וכלים מנכרי יטביל כגירות, לטהרם לעם
קדושך

י ין גילולים, ובכרי ומומר המבשלים, והתעלמות
מאכלים, לאומה נבחרה

ר חום ינחמנו שנית, ויראנו בשוב שולמית, ובתחיית
ירושלים כימי קדמונית, ויעלנו לתוכה בשמחה

